ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԱՊՐԻԼ — MERCREDI 1ER AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8358 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4259

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ֆրանսահայ գաղութի տարեգրութեանց մէջ պատմական պիտի մնայ այս տարուան Զատկի արձակուրդը։

Հազիւ վերջացած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնը, այս անգամ ալ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներն են, որ անմոռանալի վայելքի նոր առիթ մը կ'ընծայեն միջին Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն, — Ուրբաթ գիշեր Լիոնի, Կիրակի՝ Վիէնի մէջ։

Իսկ եւ իսկ գեղարուեստական արշաւանք մը՝ Փարիզէն գաւառ։

Մայրաքաղաքի երիտասարդներն ու պատանիները դուրս ելլելով իրենց փղոսկրեայ աշխարհէն՝ շփման մէջ կը մտնեն գաւառի հայութեան հետ՝ անոր ցոյց տալով իրենց շնորհները։

Ի՜նչ լաւ պատեհութիւն փոխադարձ ծանօթութեան։

Յաճախ խօսած ենք այս սիւնակներուն մէջ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մասին։ Սակայն որքան խօսինք դարձեալ քիչ է։

Անուրանալի է վաստակը Մխիթարեան զոյգ միաբանութեանց՝ մեր մշակոյթի անդաստանին մէջ։

Գրական – բանասիրական աշխատանքներէն զատ՝ անոնք իրենց գործունէութեան կարեւոր մէկ մասն ալ յատկացուցած են կրթական մարզին։ Հայաշատ բոլոր երկիրներու մէջ անոնք բացած են դպրոցներ, հասցնելով հազարաւոր շրջանաւարտներ։

Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը Վենետիկի Մխիթարեանց դպրոցներուն մէջ ամէնէն հիներէն է։

1834 Սեպտեմբեր 4ին հիմնուած Իտալիոյ Փատուա քաղաքին մէջ՝ Եւդոկիացի բարերարին կտակով, 1846 Փետր. 11ին Լուի – Ֆիլիփ թագաւորին օրով կը փոխադրուէր Փարիզ՝ Մէօսիէօ փողոց թիւ 12 (Ժէ. թաղամաս)։

Մրցանակաբաշխութեան հանդէսներուն նախագահած են Ֆրանսայի կրթական նախարարները, Կիզօ, Լամարթին (1849) եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։

Ազգային Սահմանադրութեան ռահվիրաները՝ 1849ին հաստատուած Արարատեան ընկերութեան շուրջ, իրենց ժողովները կը գումարէին Ս. Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ գլխաւորութեամբ Նահապետ Ռուսինեանի։ Այնտեղ է, որ անոնք մշակեցին 1860ի Սահմանադրութեան գլխաւոր գիծերը։

1870 – 71ի Ֆրանքօ-գերման պատերազմին հետեւանքով փակուած՝ ձուլուեցաւ Վենետիկի մէջ Ռափայէլ Ղարամեանի հիմնած վարժարանին հետ, որ այնուհետեւ կոչուեցաւ Մուրատ – Ռափայէլեան, ցարդ կանգուն։

1922ի աշունէն սկսեալ նոր գաղթականներ հասան Ֆրանսա։

Չունէինք — ու չունինք դեռ — ազգային կեդրոնական մարմին մը, որ շատ մը ուրիշ հոգերու կարգին՝ նաեւ մտածէր երկրորդական վարժարանով մը օժտել Փարիզը։

Մխիթարեաններն էին, որ դարձեալ ատոր նախաձեռնութիւնն ստանձնեցին։

1881ին ծախած էին Մէօսիէօ փողոցի շէնքը եւ հասոյթովը կալուածներ գնած Իտալիոյ մէջ։

1928ին Հ. Յովհ. վրդ. Աւգերեան եւ Հ. Քեր. վրդ. Զրաքեան յաջողեցան Սեւրի մէջ, Սէնի ափերուն վրայ գնել Մարքիզուհի Փոմփատուրի ապարանքը՝ իր ընդարձակ պարտէզով, գրեթէ հաւասար Ս. Ղազարու կղզիին այն [illegible] տարածութեան։

Երեսուն տարիէ ի վեր կանգուն է Սեւրի վարժարանը։

Երիտասարդ ու ժրաջան տեսուչ Հ. Սեբովբէ վրդ. Ագըլեան եւ ընկերները՝ կարող ուսուցիչներու փաղանգով մեր զօրա– ցա՛ լըջօրէն կը զբաղին իրենց խնամքին յանձնուած հարիւր տասը աշակերտներու կրթութեամբ։

Ամէն տարեվերջի՝ պետական քննութեանց մէջ՝ հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ կը յաջողին իր շրջանաւարտները։

Աշակերտները կը սորվին մայրենի լեզուն ու գրականութիւնը՝ ձեռնհաս ուսուցիչներու ձեռքին տակ, ու կը տոգորուին հայրենասիրական ոգիով։

Թատերական ներկայացումները, որոնց հանդիսատես պիտի ըլլան Լիոնի եւ Վիէնի մեր հայրենակիցները, գաղափար մը պիտի տան հայերէնի մէջ աշակերտներուն կատարած նուաճումներուն մասին։

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը արժանի է մեր բոլորի գուրգուրանքին։ Կատարե՛նք մեր պարտականութիւնը՝ քաջալերելով աշակերտներու ձեռնարկը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ՝

ԱՄԻՌՈՒՇ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Այթ Համուտա Միրուշ, աւելի ծանօթ Ամիռուշ անունով, որ գլխաւոր ղեկավարն էր Ալժերիոյ ըմբոստական շարժումին, սպաննուած է առջի օր։ Իրեն հետ սպաննուած է նաեւ Սի Հաուսը որ հրամանատարն էր թիւ 6 Վիլլայային։ Բազմաթիւ ուրիշ սպաներ գերի ինկան Ֆրանսական բանակին ձեռքը։

Ամիռուշի մահը շատ ծանր հարուած մըն է Ալժերիոյ ազատագրական ճակատին համար։ Քապիլիոյ շրջանի ըմբոստական կեդրոնը որ ամէնէն կազմակերպուածներէն մէկն էր, հարիւրէն 80 կը կորսնցնէ իր ուժը, «խմբապետին» մահով։ 33 տարեկան, Ամիռուշ լաւ կազմակերպիչ մըն էր եւ իր ըմբոստ մոլեռանդութիւնը շատ գնահատուած էր միւս պետերուն կողմէ։ 1956ին ներկայ եղած է Սումմանի նշանաւոր ժողովին ուր որոշուած է Քապիլիոյ շրջանին զինուորական նոր կազմակերպութիւնը։ Իրեն պաշտօն տրուած էր նաեւ որ վերակազմէ Պաթնայի շրջանը։ Յաջողած էր նաեւ Ալժերիոյ Ազատագրական ճակատին (էՖ – էԼ – էՆ) բերել Սի Հաուսը որ Ալժերիական Ազգային Շարժումի (էՄ – էՆ Ա – Մեսալի Հաճ) ղեկավարներէն էր, երկու տարիէ ի վեր հետապնդուած եւ մինչեւ երէկ անձերբակալելի կարծուած Ամիռուշը, «գնդապետ»ի աստիճանով թիւ 3 Վիլլայային հրամանատարն էր։

Ամիռուշի մահը մեծ հետեւանքներ կրնայ ունենալ ըմբոստական շարժումին համար։ Ծանօթ էր իբրեւ կատաղի, արիւնարբու եւ սարսափ կը տիրէր իր շրջանին մէջ։ Նախկին սակերիչ, Ամիռուշ 1957ին հրամայած է Մելուզայի ջարդը։ Ինք հրաման տուած է նաեւ որ հրացանի բռնուի գերի ինկած Ֆրանսացի ենթապայ Տիւզօր։ Ինք էր որ անցեալ Սեպտեմբերին հրացանազարկ ընել տուած է 700 Ֆելլաղաններ որ կը պատրաստուէին Ֆրանսական ուժերուն անձնատուր ըլլալ։

Ալժերիոյ Ֆրանսական Ուժերու Հրամանատարութեան պաշտօնական ղեկոյցէն ետք, այս մահուան առթիւ, Տըլուվրիէ (կառավարութեան պատուիրակը՝ Ալժերիա) ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց — Ամիռուշի մահը, պէտք է մեզի ներշնչէ կարգ մը խորհրդածութիւններ։ Այս մահը, այնքան աւելորդ ըմբոստութեան նպատակներուն նկատմամբ, պիտի ծառայէ սակայն որ կռիւները աւելի արագ վերջ գտնեն։

Ալժերիոյ ամէն դաւանանքի Ֆրանսացիներ, Ամիռուշի մարդիկը, պէտք է հասկնան թէ ա՛լ ապարդիւն է պայքարը։

ԹԻՊԵԹԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆԻՆ ՊԷՍ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՓԵՔԻՆ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՐՏԱԴՐԵՑ

Երկար լռութենէ մը ետք, Համայնավար Չինաստանի կառավարութիւնը պաշտօնական ղեկոյցով մը անդրադարձաւ Թիպէթի կացութեան։

Փեքինի մամուլի նոր Չինաստան գործակալութիւնը կը յայտարարէ․—Տալայ-Լամայի ըմբոստներու ձեռքն է, ապստամբ չինական բանակը ջախջախեց Մարտ 22ի Լասայի ըմբոստական շարժումը։ Բանակը կը շարունակէ մաքրել դեռ դիմադրող շրջանները։

Այս առիթով Փեքին, պատմականը կ'ընէ Թիպէթի կացութեան, իր ակնոցով դիտուած։

Ներկայիս Փեքինի կառավարութեան ձեռք առած գլխաւոր միջոցն է․— Նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը որուն գլուխը նշանակուած է, Տալայ – Լամային տեղ, Փանչէմ – Լամա մը․ Մինչ Տալայ – Լաման հոգեւորական եւ աշխարհիկ միացեալ իրաւասութիւններ ունի, Փանչէմ – Լաման՝ չինական ներշնչումի յղացում, միայն հոգեւորական իրաւասութիւն ունի։ Ներկայ Փանչէմը գրեթէ անծանօթ է Թիպէթի մէջ որովհետեւ [illegible]քին մեծցած է։ Հաւանական չէ [illegible] որ իր ներկայութիւնը եւ իշխանութիւնը դիւրաւ ընդունուին Թիպէթի ժողովուրդին կողմէ։

Նոր – Տէլհիի մէջ, հակառակ Նեհրուի խոհեմութեան եւ վերապահութեան, կը կարծուի թէ Փանչէմ – Լամայի նշանակումը ծանր սխալ մըն էր Փեքինի կողմէ։

Նոյն ժամանակ կը յիշուի որ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները կը վատթարանան։ Չինացիները կ'ըսեն թէ Քալիմփոնկի հնդկական քաղաքը Թիպէթցի ըմբոստներուն հրամանատարութեան կեդրոնն է, հակառակ Հնդկաստանի պաշտօնական հերքումին։

× Առաջին տեղեկութեանց համաձայն Չինական բանակը չորս հազար գերի բռնած է եւ գրաւած պատերազմական կարեւոր պաշար մը։ 18 «դաւաճաններ» պաշտօնանկ եղած են եւ պիտի պատժուին համաձայն «օրէնքին»։

Միւս կողմէ Նոր Տէլհի հասած են հարիւրաւոր Թէպէթցիներ որոնց պարագլուխները միտք ունին դիմում ընելու Նեհրուին որպէսզի զօրավիգ կանգնի իրենց մղած պայքարին՝ Չինացիներուն դէմ։ Յայտարարած են թէ — Կռիւը կը շարունակուի, ըմբոստութիւնը ազգային է եւ ոչ մէկ բան կրնայ զայն կեցնել։ Նոյն ատեն «Թիպէթեան Տարագիր Գերագոյն Խորհուրդ»ը կը պատրաստուի կոչ մը ուղղել աշխարհին եւ ՄԱԿին։

Ստոյգ ոչ մէկ լուր կայ Տալայ – Լամայի մասին։ Կը կարծուի թէ միշտ ըմբոստներուն հետ է բայց ծանրապէս վիրաւորուած։ Փանչէմ – Լաման հեռագրելով Շու էն Լայի ընդունեցաւ Փեքինի տըուած պաշտօնը։

Հնդկական Սթէյթսմէն թերթին թղթակիցը եղերական պատկեր մը կուտայ Թիպէթի կացութեան։ Երեք հարիւր հազար Չինացի զինուորներ գրաւած են Թիպէթը, որոնց 40.000ը միայն Լասա են ուր լուսարգել եւ պատերազմական վիճակ յայտարարուած են։

× Թիպէթի դէպքերը Հնդկաստանի խորհրդարանին ժողովին նիւթ դարձան Երկուշաբթի օր։ Վարչապետը յայտարարեց — Թիպէթի ժողովուրդը մեր համակրութիւնը կը վայելէ, արժանանալով բուռն ծափահարութեանց։

Միւս կողմէ Նոր Տէլհիի մամուլը կը դատապարտէ չինական միջամտութիւնը։ Ինտուսթիըն Թայմզը կը գրէ — « Շատ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՏՐԷ ՍԻԿՖՐԻՏԻ ՄԱՀԸ

Շաբաթ կէս օրէ ետք, Փարիզի իր բնակարանին մէջ մեռաւ ծանօթ գրագէտ եւ հրապարակագիր՝ Անտրէ Սիկֆրիտ։

Ծնած էր 1875ին Հավրի մէջ, բողոքական ծնողքէ։ Փայլուն աշակերտ եւ ուսանող; պատրաստած է պատմութեան եւ իրաւաբանութեան լիսանսներ, հետեւած է Քաղաքական Գիտութեանց, որուն դպրոցին գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը պիտի դառնար յետագային։ Ուսանողութեան շրջանէն ետք, կատարած է բազմաթիւ ճամբորդութիւններ, այցելելով՝ Մ. Նահանգները, Քանատա, Մեքսիքա, Աւստրալիա, Նոր – Զելանտա, Ճափոն, Չինաստան, Հնդկաչին եւ Հնդկաստան։ Այս բոլոր երկիրները դիտած եւ ուսումնասիրած է պատմաբանի եւ տնտեսագէտի խոր գիտութեամբ։

1904ին Գրականութեան վարդապետութեան թէզը պատրաստած է, նիւթն առնելով. — ժողովրդավարութիւնը՝ Նոր Զելանտայի մէջ։ Իբրեւ երկրորդական թէզը ներկայացնելով․— Էտուըրտ Կիպըն Ուէքֆիլտ եւ անոր սիսթեմաթիք գաղթատիրութեան վարդապետութիւնը։ Առաջին աշխարհամարտէն ետք Ազգերու Ընկերութեան Ֆրանսական բաժնին տնտեսական ճիւղին տնօրէն նշանակուեցաւ եւ այդ հանգամանքով մասնակցած է միջազգային համագումարներու․ — Պրիւքսէլ, Ժընեւ, Ճենովա եւ Պարսելոնա։ Նոյն ատեն դասախօս էր Քաղաքական Գիտութեանց դպրոցին տնտեսական աշխարհագրութեան ամպիոնին։ 1932ին անդամ ընտրուեցաւ Բարոյական եւ Քաղաքական Գիտութեանց Կաճառին, 1933ին դասախօս նշանակուեցաւ Քոլէժ տը Ֆրանսի՝ ուր կը դասաւանդէր քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհագրութիւն։ 1944ին անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիայի։ 25 տարի աշխատակցած է «Ֆիկարօ»յի ուր իր խմբագրականները միշտ գնահատուած էին իրեն արտայայտած գաղափարներուն հեղինակութեան եւ պայծառատեսութեան համար։

Ունի հսկայ գործ մը, որուն մէջ կարելի է գլխաւորաբար յիշել․— Այսօրուան Անգլիան (1924), Այսօրուան Մ. Նահանգները (1927), Ֆրանսայի Կուսակցութեանց Պատկերը (1930), Եւրոպայի տագնապը (1935), Սուէզ, Փանամա եւ աշխարհի ծովային ճամբաները (1940), Ժողովրդավար Զուիցերիան, Ժողովուրդներու Հոգին (1950), Հին Երկիրներու Բանաստեղծական աշխարհագրութիւնը եւն. եւն.։

Գիտուն տնտեսագէտ մըն էր, ընկերաբան, հմուտ եւ իմաստուն, դիտող մը քաղաքական բարքերու։ Գրագէտ էր իր հրապարակագրութեան մէջ իսկ եւ ֆրանսական արդի հրապարակագրութիւնը մեծ կորուստ մը կ'արձանագրէ այսօր։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը աշխատած է անվարան եւ տակաւին գրական բազմաթիւ ծրագիրներ ունէր։ Չորրորդ Հանրապետութեան անկման պատճառները գրքին շարունակութիւնը մշակելու վրայ էր։

Իր մահը ծանր հարուած մըն է ֆրանսական մտաւորական շրջանակներուն համար։ Արտասահմանի մէջ իսկ շատ գնահատուած էր։ Լոնտոնի «Թայմզ»ը երկար յօդուած մը նուիրած է անոր կեանքին ու գործին։ Ֆիկարոյի մէջ իր ստորագրած խմբագրականները միշտ ուշադրութիւնը գրաւած են միջազգային շրջանակներուն։

Համաձայն իր փափաքին՝ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երեքշաբթի առտու մտերիմ շրջանակի մէջ։

Իր մահով Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամներու թիւը կ'իջնէ 35ի, թափուր են Հերիոյի, Ֆարէրի, Շըվրիյոնի, Ժորժ Լըքոնթի եւ Սիկֆրիտ աթոռները։

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԴԷՊԻ ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՕ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Այս ընդգծումները մէկ կողմ, դանք Մոնթենեկրոյին, զոր, դարձեալ կը կրկնեմ, կարելի եղածին չափ շատ ոտքէն մինչեւ գլուխը պէտք է շղթայի գարնել։ Ասոր համոզուած եմ։

Լուսաբացը, հիմա, ալ աւելի ուժգին կը լուսաւորէ Փոտկորիցան կանխող դաշտավայրը․ լերկ ու ամայի հողի տարածութիւն մը, առանց բուսականութեան։ Հորիզոնն ալ չափազանց հեռու կը գտնուի, լեռներուն վրայ։ Այս դաշտավայրը հողի չունի, որովհետեւ կատարելապէս զուրկ է ժայռէ։

Զինուորները, յոգնած եւ սպառած, կը նետուին գետին, կը հանեն կօշիկնին եւ զգեստնին, եւ որովհետեւ ջուր գոյութիւն չունի՝ իրենց տաքցած մարմինները կուտան լեռներէն հասնող աղմկայարոյց հովուն, ձեռքերնին չարժելով վեր վար, չուէտական մարզանքի ձեւով։

Ընդարձակածաւալ դաշտը հետզհետէ ծովափի տեսարան մը կը ներկայացնէ․ մերկութիւն եւ շարժում ամէն կողմ․ խառնաշփոթ իրարանցման խորունկէն կը բարձրանայ հովուն մէջ պտտա պտտա եղող պոռչտուքը, հրայրքոտ, բիրտ։ Քըսանի վրայ տղայ մը, Թրիէսթէի աղջիկներուն գեղեցկութիւնը փառաբանող երգ մը կ'երգէ, իր ածուխի գոյն գլուխը տըւած իր ջորիի Թամբին։ Մտովի, յուզուած եւ ներշնչուած՝ կ'ընկերանամ անոր։

— Գարոն տեղակալ, ոտքերս կրակի մէջ են, սակայն յոգնութիւն չեմ զգար․ ի՞նչպէս կը բացատրէք այս երեւոյթը։

— Ցիսնապետ, ատրճաննիդ մէկ կողմ, չապիկս ինծի երկարեցէք, եւ չուտ։

— Դուք, դուք եւ դուք․ անոնք, անոնք եւ անոնք․ ջորիներուն։

— Իսկ դուն, լեռան կարկուտ, երիվարները ձիերէն զատելէդ վերջ՝ ջուրի կաթսաներուն առաջնորդէ զանոնք։

— Տասնապետները զինուորներէն զատե՞լ կը հրամայէք, տէր տեղակալ։

— Հա, հա, հա․․․ ամէն քիմքի համար զուարճալիք կայ․ կեցցես ձիապան։

— Որո՞նք են այդ ազնուականները, որոնք կծկուեր են Թամբերուն տակ․․․ Հոս հրամմեցէք, պարոնայք․ ձեր պանդոկի հանդստէն առաջ, հարկ է բարձրացնել վրանները, ճաշ պատրաստել, քերթել ջորիներուն եւ ձիերուն մորթը, մաքրել անոնց պոչերն ու պոչերուն տակը․․․ տակը․․․ այս ամէնը ձեր պանդոկի հանգիստէն առաջ։

— Դուք ․․ ոչ դուք ․․․ անոնք ․․․ դեռ չհասկցա՞ք միտքս․ ի՞նչ դարմանահար երեսս կը նայիք․ դեռ չհասկցա՞ք միտքըս․ ուրե՞մն։

Հինգ – վեց զինուորներ, բահ ու բրիչ առած՝ կը վազեն ձախ․ ուրիշ խմբակ մը դէպի աջ․ ի՞նչ կ'ուզեն ընել․ պարոն սպային կամ յիսնապետին հարցուցէք, որ հիմա, կողք կողքի, բարձրացած երկու քարերու վրայ՝ իրենց ատրճանին բոլոր լոյսովն են լուսաւորուած։

Այս բահ՚ու բրիչ գործածող զի[illegible]ր–ները ընդհանրապէս այնքան նրբու[illegible] եւ խորամանկ կ'ըլլան որ երբեմն իրեն[illegible]մանատարին անգամ կը հրամայեն, առանց բան մը հասկցնելու անոր։ Սակայն, երբ խնդիրը կը վերաբերի «Դուք․․ ոչ դուք ․․․ անոնք ․․․ դեռ չհասկցա՞ք միտքս»ի պէս հրահանգներու՝ ճար չկայ․ այլեւս մեծաւորի քթին խնդալու խօսք չի կրնար ըլլալ։

Կը կարծէք որ զինուորները միայն ու միայն հրաման կը ստանան եւ հրահա՞նգ կը գործադրեն։ Անոնք, իրենց մէջ ունին չափազանց նրբին աստիճանաւորում մը․ կայ զինուոր մը որ իր քաջութեան համար կը նկատուի աստիճանաւորեալ եւ ոչ աստիճանաւորեալ մինչեւ բան մը․ ուրիշ մը իր գործունեայ մտքին համար․ երրորդ մը որովհետեւ լաւ երգել գիտէ կամ լաւ պարել․ չորրորդ մը որովհետեւ անհեթեթօրէն ուժով է․ հինգերորդ մը որովհետեւ կնիկներէն շատ սիրուած է․ ուրիշ մը եւ ուրիշ մը որովհետեւ երբ յիշոց մը արձակելու ըլլան՝ չկայ զինուոր մը որ յարգանօք մէկ կողմ չքաշուի․ չըլլալիքները անուն մը չիներ են, պարզապէս իրենց բերանը լաւ աւրել գիտնալնուն համար։

Զինուորները, որոնք խենթ կ'ըլլան իրենց սպաներուն վրայ՝ զանոնք չափած եւ կշռած են, միլիմեթր առ միլիմեթր։ Կրնամ ձեզի վստահացնել, որ անոնց ամէն մէկ դատողութիւնը գլխագրով կարելի է գրել, սկզբնատառէն մինչեւ վերջակէտը։

Անոնք գիտեն թէ անոնցմէ ով է քաջը եւ ով վեհերոտը․ գիտեն, նոյնպէս, որ ով է ի ծնէ քաջ եւ ով ոչ։ Անոնց համակրանքը կ'երթայ այն սպաներուն, որոնք ի ծնէ քաջ չըլլալով հանդերձ՝ կը մնան թնդանօթին կողքին, ու գիտեն պայքարիլ մինչեւ վերջին ռումբը։ Այսպիսի սպաներուն համար զինուորները հոգի կուտան, զանոնք կը սիրեն ու կը յարգեն, դողալով անոնց ճակատագրին վրայ։ Տեսած եմ զինուորներ, որոնք վտանգը աչք առնելով, ազատած են իրենց սպաները ըստոյգ մահէ։ Այսպիսի տղոց համար ալ ես էի որ հոգի կուտայի․ եւ ինչ հոգի։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԽԱԶԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՑԱ՞Ծ Է ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ալպէր Մուսէ հետեւեալը կը գրէ Փարիզի *Լը Մոնտ* օրաթերթի Մարտ 24ի թիւին մէջ։

Շատ տարօրինակ է պատմութիւնը Խազար ժողովուրդին, որուն կայսրութիւնը 7րդ դարէն մինչեւ 10րդ դար կը տարածուէր Հարաւային Ռուսաստանի բոլոր դաշտային շրջաններուն վրայ՝ Կովկասէն մինչեւ Տնիէսթէր․ այս կայսրութիւնը անհետ չքացաւ, իր գոյութիւնէն ոչ մէկ տեղանունական, արձանագրական, լեզուական կամ դրամական հետք ձգելով։ Այն աստիճան, որ մինչեւ 18րդ դար, պատմաբանները ոչ կը խօսէին այդ մասին, ոչ իսկ կը յիշէին այդ կայսրութեան անունը (*)։

Ուրկէ՞ ծագում առած էին Խազարները։

Ոչ ոք յանձն կ'առնէ զանոնք նախակովկասցիներ կոչելու։ Տեղափոխուող ժողովուրդ մըն էր, որ կը յառաջանար դէպի հիւսիս, հանդիպելու համար Թուրք եւ Ֆիննական ժողովուրդներուն, որոնց միացաւ Վոլկայի ափերուն վրայ․ մինչ իր սկզբնական բնակավայրը, որ Կովկասի հարաւակողմը կը գտնուէր, կ'իյնար Պաղտատի խալիֆայութեան իշխանութեան ներքեւ։ Արաբ աշխարհագէտները Կասպից ծովը կը կոչեն «Խազարներու ծով»։

Հայ քրոնիկագրութենէ կ'իմանանք թէ Խազարներ կ'ապրէին Կուր գետի հիւսիսային կողմը՝ երկրորդ դարէն սկսեալ։ 8րդ դարուն իրենց մայրաքաղաք Սեմէնտէրը կը գրաւուի Արաբներուն կողմէ․ իսկ 10րդ դարուն կ'իյնան Քիէվեան Ռուսաստանի իշխանութեան տակ։ Այդ թըւականէն սկսեալ այլեւս ոչ մէկ հետք իրենցմէ, ու ոչ մէկ յիշատակութիւն իրենց մասին։

Խազարները կը կառավարուէին երկիշխանական սիստեմով մը, որուն մէջ քաղաքական իշխանութեան պետը Փէխն էր, իսկ կրօնական իշխանութեան պետը՝ Մեծ Խախամը։ Այս երկուութիւնը որոշ չափով կը յիշեցնէ մինչեւ 1864 Թուականը ի զօրու եղող ճափոնական սիստեմը, որուն մէջ միքատօն եւ չօկունը կը բաժնէին քաղաքական եւ կրօնական իշխանութիւնները, յաճախ նաեւ տեղի տալով սուր մըրցակցութիւններու։ Բայց Խազարներուն մօտ իշխանութեան բաժանումները այնքան անսովոր էին, որ բացատրութիւն մը գտնելու համար պատմաբանները այլադան ենթադրութեանց մէջ կորսուած են։

Խախամը, առաւել կամ նուազ չափով սահմանուած միստիքական նկարագիր ունեցող իշխանութիւն մը կը բանեցնէր, մինչ Փէխը իր ձեռքին ունէր զինուորական իշխանութիւնը, որ կը փոխանցուէր որդւոց որդի։ Արաբ պատմիչ մը, Իպն Հաուքալ, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ Խախամին գահակալութեան արտասովոր արարողութիւնը․

« Երբ իշխան մը բարձրացուի Խախամի գիրքին, զայն կը բերեն հանրութեան առջեւ ու վզէն կ'անցընեն մետաքսեայ չուանիկ մը, զոր այնքան ամուր կը սեղմեն, որ ենթական հազիւ չունչ կրնայ առնել։ Այդ պահուն իրեն հարց կուտան, թէ ի՞նչքան ատեն իր պաշտօնին գլուխը մնալու նպատակ ունի։ Պատասխանը ըստանալէն վերջ վզին չուանը կը հանեն եւ զինքը կը հռչակեն Խախամ։ Եթէ իր իսկ որոշած Թուականէն առաջ մեռնի՝ լաւ․ Այլապէս, զինքը կը մեռցնեն։ «Շատ հաւանական է, որ Խախամցուն առաւելագոյն չափով կը սահմանէր իր իշխանութեան տեւողութիւնը․․․

Աշխարհիկ ու հոգեւոր պետերը տարօրինակ ձեւով հսկողութիւն կը բանեցնէին իրարու վրայ։ Փէխը, ինքնին, ոչինչ կը ներկայացնէր, բայց Խախամէն ստացած իրաւասութիւններով՝ ձեռք կը ձգէր ամէն իրաւունք, մէջն ըլլալով նաեւ Խախամը սպաննելու իրաւունքը։ Ըստ արաբ աշխարհագէտ Մասուրիի, այս սովորութիւնը տակաւին գոյութիւն ունէր իր ապրած ժամանակը (10րդ դար)։

Խազարներու Թագաւորութեան մեծագոյն արկածախնդրութիւնը հրէական կրօնքին յարիլն եղած է։

Ըստ աւանդութեան, Պուլան Թագաւորը տեսիլք մը ունեցած է, որուն մէջ հրեշտակ մը երեւելով, իրեն հրամայած է ուրանալ հեթանոսութիւնը։ Թագաւորը առանձին – առանձին կը հարցաքննէ քրիստոնեայ վարդապետ մը եւ մահմետական մոլլա մը, որոնք փոխադարձաբար կռապաշտ կը յորջորջեն զիրար, բայց երկուքն ալ կ'ընդունին թէ քրիստոնէութեան եւ իսլամութեան մէջ գտնուող միաստուածութեան ըմբռնումներուն ծագումը յուդայական կրօնքէն կուգայ։ Ասոր վըրայ, Թագաւորը կը հետեւցնէ թէ հրէական կրօնքն է լաւագոյնը․ կը յարի մովսիսականութեան եւ հրաման կ'ընէ, որ պալատականներն ալ հետեւին իր օրինակին։ Կ'ըսուի թէ այս դէպքը տեղի ունեցած է 740 Թուականին։

Հռոմէական շրջանէն ի վեր վտարանդական Հրեաներու գաղութներ հաստատուած էին Խազարներու Թագաւորութեան սահմաններուն մէջ, բայց կրօնական ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցած էին։ Յայտնի է արդէն, որ հեթանոսութենէ հրէութեան յարողներու սկզբունքները հակառակ են Իսրայէլի վարդապետութեան եւ մերժուած՝ Մովսէսի Հնգամատեանին մէջ։ Արդարեւ, Մովսէսի Հնգամատեանին վերջին գիրքին՝ Տէօթերոնոմին մէջ կ'ըսուի՝ « Ցաւիտենականը կապուեցաւ միայն քու հայրերուդ, եւ ձեզ է որ ընտրեց բոլոր ժողովուրդներուն մէջէն »։

Այս պայմաններուն մէջ որդեգրուած մովսիսական կրօնքը, դաւանափոխական կրօնքի մը սահմաններէն անդին չանցաւ Խազարներուն մօտ, բայց հաւանական է որ յետագային ընդունելութիւն գտաւ նաեւ ժողովուրդին լայն խաւերէն ներս։

960 Թուականին, Սպանացի հրեայ մը,

(*) Խազարներու պատմութեան վերաբերող աղբիւրները ռուսական են եւ ի մասնաւորի քաղուած՝ Փրոֆ․ Պազմախոֆի հմուտ աշխատասիրութիւններէն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բայց այս խոստումը չկիրարկուեցաւ Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներուն համար, ուր ՄԱԿը բաց կը ձգէ անարդարութեան արիւնոտ վէրքը։

Արեւելեան Եւրոպայի կամաւոր մոռացումը, Արեւմտեան Եւրոպան փոքրամասնութիւն մը դարձնելը, նախապատրաստական քայլեր են, որոնք հետզհետէ պիտի իրականացնեն Մ․ Նահանգները քաղաքականապէս առանձնացնելու ծրագիրը, որ համայնավար կազմակերպութեան գերագոյն նպատակն է՝ ՄԱԿէն ներս յեղափոխութիւնը մտցնելէն վերջ։

ՄԱԿը կազմակերպուած ատեն, փոքր ազգերու հաւանական ծայրայեղութիւնները սահմանափակելու համար նախատեսուած էր երկու մարմիններու ստեղծումը — Ապահովութեան Խորհուրդը, որուն մաս պիտի կազմէին հինգ մեծերը եւ որուն որոշումները պէտք է տրուէին միաձայնութեամբ․ եւ ընդհանուր ժողովը, որուն որոշումները պէտք է տրուէին մեծամասնութեան օրէնքով։

Մ․ Նահանգները եւ Անգլիան փափաք յայտնած էին, որ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս հինգ մեծերէն իւրաքանչիւրը վէթոյի իրաւունք ունենայ՝ հարցը խորապէս եւ խղճմտօրէն քննելէ վերջ։ Իրականին մէջ, սակայն, Խ․ Միութիւնը բարոյական այս օրէնքին երբեք չենթարկուեցաւ ու իր յաջորդական վէթօները ամբողջ տասը տարի ամլութեան դատապարտեցին Ապահովութեան Խորհուրդին բոլոր ձեռնարկները։

Խ․ Միութեան քառասնամեայ ծրագիրը կը բացատրէ այս վէթօներուն իմաստը․ Խ․ Միութիւնը կը սպասէ որ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս իրեն ի նպաստ մեծամասնութիւն մը կազմուի։ 1942ին Չինաստանի մէջ համայնավար յեղափոխութիւնը յաջողեցաւ։ Թէեւ Ազգայնական Չինաստանն է, որ տակաւին կը շարունակէ Ապահովութեան Խորհուրդին մաս կազմել վէթոյի իրաւունքով, բայց Խ․ Միութիւնը գիտէ որ ուշ կամ կանուխ այդ տեղը պիտի գրաւուի Համայնավար Չինաստանի կողմէ։ Ուրեմն, երբ այդ օրը գայ, Խ․ Միութիւնը երկու ձայն պիտի ունենայ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։

1949էն վերջ, համայնավար կազմակերպութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուց Ֆրանսայի վրայ, որ երեք մեծ ժողովրդապետութիւններէն ամէնէն տկարն էր։ Եթէ համայնավարները յաջողէին իշխանութեան տիրանալ Ֆրանսայի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս Խ․ Միութիւնը երրորդ ձայն մըն ալ ապահոված կ'ըլլար։

Այսպէս, վէթոյի իր իրաւունքը չարաշար գործածելով, Խ․ Միութիւնը անցեալին մէջ իրենց սաղմին մէջ խեղդեց իրեն դէմ կազմուած բոլոր մեծամասնութիւնները։ Բայց իր տեւական ու վերջնական նպատակն է եւ կը մնայ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս մեծամասնութիւն մը ապահովել՝ ստիպելու համար, այս անգամ, որ Մ․ Նահանգները դիմեն վէթոյի իրենց իրաւունքին։ Այն ատեն, ոտքի պիտի հանէ իր ամբողջ քարոզչութիւնը, ուժգին կերպով դատապարտելու համար Մ․ Նահանգներու ոտնձգութեան եւ բոլոր որոշումներուն հակառակելու քաղաքականութիւնը։

Քորէայի պատերազմին ատեն, խորհրդային վէթոյին պատճառով Ապահովութեան Խորհուրդը ոչ մէկ որոշում կրցաւ տալ։ Ասոր վրայ, հարցը փոխադրուեցաւ Ընդհանուր ժողովին մէջ, որ իր որոշումները կուտայ մեծամասնութեան օրէնքին հիման վրայ․ հարցը Ապահովութեան Խորհուրդէն Ընդհանուր Ժողովին առջեւ տանելու իրողութիւնը աննախընթաց բան մըն էր։

Ընդհանուր ժողովին մէջ գոյացած մեծամասնութեան ընդմէջէն ուրուագծուեցաւ համաշխարհային կառավարութեան մը դիմաստուերը, որ վարեց Քորէայի պատերազմն ու միջամտեց Սուէզի տագնապին եւ Հունգարական յեղափոխութեան ատեն։

Այս տագնապները երեւան բերին ՄԱԿի թէ տկարութիւնը եւ թէ ուժը։ Միեւնոյն ատեն փաստեցին թէ Խ․ Միութիւնը հասած է Մ․ Նահանգները առանձնացնելու համար ՄԱԿը յեղափոխական մարմնի մը վերածելու իր նպատակին։

ՄԱԿի դերը այսուհետեւ պիտի ըլլայ անիշխանութեան դէմ պարտադրել միջազգային օրէնքը․ այս ուղղութեամբ, ՄԱԿը կորով ցոյց տուաւ Սուէզի արշաւանքին ատեն, իսկ վատութիւն՝ Հունգարիան իր բախտին ձգելով։

Ապագային ծագելիք անհամաձայնութիւններուն մէջ, Իսրայէլի պետութեան գոյութիւնը ՄԱԿի տեսակ մը փորձաքարը պիտի դառնայ․ եթէ Ընդհանուր Ժողովին մէջ կազմուի այդ գոյութիւնը դատապարտող մեծամասնութիւն մը եւ այդ դատապարտութեան համակերպող փոքրամասնութիւն մը, միջազգային անիշխանութիւնը պիտի փոխարինուի համայնավար կազմակերպութեան միակողմանի դիկտատուրայով։

(5 Շար․)

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք ընկ. Հրանդ Սամուէլի արտասանած ճառը, Սաֆրաստեանի յիշատակին նուիրուած երեկոյին :

Բացառիկ ճակատագիր մը վերապահ-ուած էր Սաֆրաստեանին, որ աչքերը կեանքին էր բացած Անատոլուի խորը՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ոստան-ներէն հազարաւոր մղոն հեռու, յետա-մնաց երկրի մը մէջ, դաժան բռնակալու-թեան մը շղթաներով կաշկանդուած :

Հրաշքի պէս բան մըն էր, որ այդպիսի պայմաններու տակ շատ կանուխէն՝ ե-րիտասարդ տարիքէն՝ Սաֆրաստեան պի-տի յաջողէր շփման մէջ մտնել Արեւ-մուտքի այն տեսնուան ամէնէն հզօր պե-տութեան՝ Մեծն Բրիտանիոյ դիւանագի-տական ներկայացուցիչներուն հետ եւ Հիւպատոսի Թարգմանի պաշտօնին պիտի կոչուէր: Ոչ Եւրոպա էր տեսած եւ ոչ ալ եւրոպական լեզուներու կանոնաւոր ուսուցիչ ունեցած: Ցամառ կամքն ու ինքնաշխատութիւնն էին իր միակ զէն-քերը, որոնց շնորհիւ կրցած էր հմտանալ Ֆրանսերէնի ու անգլերէնի, երկու լեզու-ներ, որոնք կը տիրապետէին աշխարհի :

Նախ իբրեւ Թարգման, յետոյ իբրեւ փոխ-հիւպատոս Բաղէշի՝ Սաֆրաստեան աւելի շատ ծառայեց իր ազգին քան Անգլիացիներուն :

Ի ծնէ թուն հայրենասէր, կարելի է ըսել՝ հայրենապաշտ, զաղտնօրէն ան-դամակցած էր իր ծննդավայրի անդրա-նիկ յեղափոխական կուսակցութեան: Շնորհիւ իր դիւանագիտական անձեռն-մխելիութեան է, որ զերծ մնացած է բանտէ ու աքսորէ, ինչպէս բազմաթիւ յեղափոխականներ :

Զինքը ճանչցողներ կը վկայեն թէ իր դիրքին շնորհիւ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է Տարօն-Տուրուբերանի շըր-ջանին մէջ գործող յեղափոխականներուն, մասնաւորապէս Անդրանիկի եւ Գէորգ Զաւուշի, որոնք Սասունի լեռներուն մէջ կը պաշտպանէին Հայուն պատիւը :

Իր կեանքի այս առաջին շրջանին պիտի յաջորդէր երկրորդը, որուն ընթացքին անգլիական համալսարաններու մէջ մաս-նաւոր պաշտօն պիտի ամբարէր՝ յետագային լաւագոյնս ծառայելու համար իր ազ-գին :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը «Դէպի երկիր» կը կանչէր զինքը: Վերջ-տուաւ ուսանողի խաղաղ կեանքին եւ նետուեցաւ կրակի մէջ: Բռնկած էր արե-ւելքը: Մեծ Եղեռնը արիւնի եւ կրակի մէջ խեղդած էր ամբողջ Թրքահայաստա-նը: Թշնամին կը սպառնար Հայութեան միւս հատուածին: Հայ կամաւորական գունդերը գերմարդկային ճիգեր կ'ընէ-ին՝ փրկելու համար մնացորդացը: Ռու-սական բանակները մերթ կը յառաջանա-յին հայկական նահանգներուն մէջ, մերթ կը նահանջէին: Աւեր ու թշուառութիւն ամէն կողմ: Այդպիսի պայմաններու մէջ էր, որ Սաֆրաստեան փութաց Կովկաս եւ կամաւոր արձանագրուելով Քեռիի խումբին՝ գնաց Ուրմիոյ ճակատը :

Ետոյ հետ հետ աշխատանքի պիտի լծ-ուէր՝ ամոքելու համար փախստականնե-րու եւ գաղթականներու թշուառութիւն-ները: Ու նաեւ դիւանագիտական աշխա-տանք՝ երկրէ երկիր՝ մինչեւ Եգիպտոս, Պաղեստին, Միջագետք ու Հնդկաստան կրկին Հայաստան :

Ջերմ հաւատացող Հայկ. Դատի ար-դարութեան, իր ամբողջ կարողութիւնն ու ծանօթութիւնները ի սպաս դրաւ՝ լա-ւագոյն պայմաններ ապահովելու համար հայ ժողովուրդին :

Զատաղով ազատ ու անկախ հայրենի-քի երբեք չընդունեցաւ կատարուած իրո-ղութիւնը, չմիացաւ Նահանջականներու փաղանգին, չձայնակցեցաւ անոնց՝ որոնք խաչալ լուծում մը կը նկատէին — եւ կը նկատեն դեռ — Հայաստանի նոր վարչա-ձեւը : Հակառակ էր բռնատիրական մե-թոտներու: Եւ իբրեւ անգլ. կրթութիւն ստացած՝ հանր. գործիչ, ժողովրդավար սկզբունքներուն կը հաւատար ջերմեռանդ-օրէն :

Կանգնած էր անկախութեան գաղափա-րին վրայ: Նոյնիսկ ծրագիր կազմած էր դրացի բախտակից դարձած ազգի մը հետ դաշնակցութեան համար :

Վերջին պատերազմի ընթացքին Անգ-լիոյ արտաքին պաշտօնատան հետ կապ պահեց միշտ հայ ժողովուրդի բարօրու-թեան համար եւ հայրենասիրաբար ի կա-տար ածեց իրեն վստահուած պարտակա-նութիւնները :

Իր կեանքի վերջին 35 տարիները նուի-րեց պատմական եւ բանասիրական աշ-խատանքներու: Տղու պէս կ'ուրախանար՝ ամէն անգամ որ նոր վաւերաթուղթ մը կը գտնէր՝ Հայոց հին քաղաքակրթու-թիւնը փաստող :

Հայրենասիրական հոգի կը դնէր իր պրպտումներուն մէջ: Մինչեւ... 70 դար կը հասցնէր հայ ազգի ծագումը :

Անգամ արեւելագիտական ընկերու-թեանց, ամէն անգամ զեկոյց մը կուտար հայկ. նիւթի մը մասին՝ անոնց համա-գումարներուն մէջ :

Թունդ հայրենասէր, անկախ մտքի ու նկարագրի տէր, պարկեշտ եւ անշահա-խնդիր հանրային գործիչ մը եղաւ Սաֆ-րաստեան, որ պատնէշի վրայ մնաց մին-չեւ իր վերջին շունչը :

Իսկ Շափրութ, որ Քորտովայի Օմայ-եաններուն պալատականներէն էր, իբր թէ նամակ մը գրած է Խազարներու Յովսէփ Թագաւորին՝ ճշգրիտ բացատրութիւններ ստանալու համար այս երկրին մասին, որ չափազանց կը հետաքրքրէր իր կրօնա-կիցները: Թագաւորին պատասխանը, որ առաջին անգամ հրատարակուած է 1577-ին՝ Կոստանդնուպոլսոյ, ապա վերահրա-տարակուած, լատիներէն թարգմանու-թեամբ, 1660ին՝ Պալի մէջ, այնպիսի մանրամասնութիւններ կը պարունակէ, որ կասկած կ'արթնցնէ այս նամակագրու-թեան վաւերականութեան մասին: «Գիտ-ցիր, կ'ըսէ Յովսէփ Թագաւորը իր կար-ծեցեալ նամակին մէջ, որ ես կը սերիմ Յաբէթէն՝ Թոգարմայի գծով»: Թոգար-ման Հայերու եւ Վրացիներու անուանա-դիր հերոսն է (Թերեւս Արամ Նահապե°-տը. Ծ. Խ.): Յովսէփ Թագաւոր, ուրեմն, կ'ուզէր իր ժողովուրդը սերած ներկայա-ցնել Միջին Ասիոյ մէկ ցեղէն :

Զեխ ծագումով պատմաբան մը, Հիւկօ Քուցչէրա, Խազարներու առաւել կամ նը-ւազ չափերով հրէացման վրայ հիմնուե-լով, այն տեսակէտը յայտնած էր, որ Լեհաստանի Հրեաները Խազարներէն սե-րած են: Եթէ այս տեսակէտը ճիշդ ըլ-լար, այս ուրեմն կրնար բացատրել առ-աջին երեւոյթի, սովորութիւններու եւ նկարագրի այն տարբերութիւնները, որ գոյութիւն ունին հիւսիսային Հրեանե-րուն (Աշքէնազիմ) եւ հարաւային Հրեա-ներուն (Սէֆարտիմ) միջեւ: Այս զանա-զանութիւնը ակներեւ է Արեւելեան Եւ-րոպայի, ու մանաւանդ Պալքաններու մէջ, ուր ակնբախօրէն երկու տեսակի Հրեաներու կարելի է հանդիպիլ :

Բայց Քուցչէրայի տեսակէտը սխալ կը նկատուի, հակառակ անոր, որ տակաւին անլուծելի մնացած հարցի մը լուծումը կ'առաջարկէր :

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փարիզի հայ գաղութը միշտ հնարա-ւորութիւնը ունի մօտէն հետեւելու Սեւրի Մուրատեան վարժարանի առօրեայ եւ ընդհանուր կեանքին, յաճախ ալ ներկայ ըլլալու աշակերտութեան կողմէ պատ-րաստուած թատերական ներկայացում-ներուն եւ ուրիշ հանդէսներուն: Գաւառի Հայութիւնը մինչդեռ, բոլորովին անծա-նօթ կը մնայ անոր, ու միայն մամուլէն կրնայ ստանալ սակաւաթիւ տեղեկու-թիւններ այս դարաւոր հաստատութեան մասին ուր վառ կը պահուի Լուսաւորչի կանթեղը, Սահակի եւ Մեսրոպի հանճա-րէն բխած Հայ Մշակոյթը :

Փարիզէն հեռու գտնուող ազգային-ները փափաք յայտնած էին որ վարժա-րանի թատերական խումբը ներկայացում մըն ալ տար գաւառի մէջ. այս տարի ա-մէն դժուարութիւն եւ զոհողութիւն յանձն առած տեսչութիւնը, օգտուելով զատկական արձակուրդներէն, որոշեց կազմակերպել առաջին այցը որ կազ-մուած է զոյգ ներկայացումներէ որոնք տեղի պիտի ունենան մէկը Լիոն-Վի-լէօրպան, Ապրիլ երեքին, ուրբաթ ի-րիկուն, իսկ միւսը Վիէն, Ապրիլ հին-գին, Կիրակի կէսօրէ վերջ: Երկու հան-դէսներուն ալ պիտի ներկայացուին երեք աթտերգութիւններ, հայերէն, պատմա-կան մեծ տրամ մը, Ազուարդ Իշխան, եւ անմահ Ց. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մու-րացկանները», Ֆրանսերէն լեզուով ալ ժորժ Քուրթըլինէն կոկիկ զաւեշտ մը :

Վարդանանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջակայքի հայրենակիցները անձամբ լիօրէն խանդավառուելու եւ զուարճանա-լու պատեհութիւնը ունեցան, ուստի այդ ներկայացումին յաջողութիւնը թոյլ կու-տայ կարծել թէ գաւառի Հայութիւնն ալ նոյնքան գոհունակութիւն պիտի զգայ: Անշուշտ պատանի դերակատարները յա-ւակնութիւնը չունին թատերական ար-ուեստին պահանջները լիուլի գոհացնե-լու: Սակայն սիրով յանձն կ'առնեն ամէն զոհողութիւն կատարած ըլլալու հա-մար պարտականութիւն մը, տա-լով այս ներկայացումները, Հայ Մշա-կոյթին հանդէպ. այս նպատակը ինքնին արդէն գնահատանքի եւ խրախոյսի ար-ժանի է: Այս առթիւ գաւառի հայութիւնն ալ վստահօրէն պիտի անդրադառնայ թէ Մուրատեան վարժարանը՝ որ այսօր ամ-բողջ Ֆրանսայի մէջ միակ կանոնաւոր կերպով հայ երիտասարդ սերունդ հաս-ցնող երկրորդական հաստատութիւնն է, ոչ միայն իր աշակերտներուն կ'աւանդէ ու կ'ընտելացնէ մայրենի լեզուն, այլ ա-նոնց շրթներուն վրայ զայն սահուն ու հարազատ կը ջանայ դարձնել :

Այս բացառիկ ձեռնարկը իր շուրջը հա-ւաքած է տեսչութեան եւ աշակերտու-թեան ճիգերը արդարացնելու համար իր վրայ դրոշմուած Մխիթարեան անունը. յոյս ունինք որ ներկայացումները յաջող խաղարկութեամբ պիտի գոհացնեն ամէն խաւի եւ աստիճանի Հայերը, որոնք պի-տի գան ծափահարելու պատանի դերա-սանները:

Գ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ԹԱՂԱԳԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հոս ալ տեղի ունեցան Թաղ. ընտրու-թիւնները երկու շաբաթ յաջորդաբար: Երեք ցանկեր կային, որոնց վրայ կ'երե-ւէին նաեւ Հայու անուններ: Ընկերվա-րականներու նախաձեռնութեամբ (Գ. Թերաս) ներկայացուած ցանկին մաս կը կազմէր նաեւ ընկեր Գուրգէն Գոյաճեան:

Շնորհիւ մեր ընկերներուն, համակիր-ներուն ու բարեկամներուն ջանքերուն, այդ խմբակցութիւնը թիւերու բացարձակ առաւելութեամբ եւ ամբողջութեամբ ընտրուեցաւ: (23 անդամներ):

Կը շնորհաւորենք մեր ընկերոջ ընտրու-թիւնը :

ԴԱՇՏԵՆՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (378)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

— «Բաւական է որքան մնացինք այս-տեղ, գնում ենք մեր հայրենիքը»: Ես մտածեցի, որ դրանք որքան կարող էին սովորել, սովորեցին, եւ եթէ աւելի եւս մնալու լինէին, զուցէ մի ուրիշ հոսանքի մէջ կ'ընկնէին, այդ պատճառով ես էլ իմ հարցը: — «Այո»,— ասաց Կարօն:

— «Մաստր-Ֆիշէրը իմանո՞ւմ է» — հարցրի ես: — «Իմանում է»,— պա-տասխանեց Կարօն — «իսկ դու մեզ հետ չե՞ս գալու»:

Ես բացատրեցի, որ ինձ անկարելի է նրանց հետ ուղեկից լինել, որովհետեւ դեռ մի տարի մնում է, մինչեւ մասնա-գիտութիւնս կը վերջացնէի: — «Ո՞ր ճանապարհով էք գնում»,— հարցրի ես: — «Այն ճանապարհով, որ բերեց մեզ այստեղ» — պատասխանեց Կարօն խոր-հրդաւոր ձայնով: — «Ուրեմն Հնդկաս-տանով բարւոք համարեցի, որ գնան:

— Այդ խօսակցութիւնից մի շաբաթ յե-տոյ, Նիւ Եորքի հիւրանոցներից մէկում ճաշ էր պատրաստուած: Սեղանի շուրջը բոլորել էին այն ընտանիքները, որ որ-դեգրել էին մեզ եւ որոնց բարերարու-թեամբ մենք ուսում առացանք: Նրանց թւումն էր եւ մաստր-Ֆիշէրը: Անկա-րելի էր նկարագրել ազնիւ ծերունու ու-րախութիւնը: Նա այնօր պէտք է ճանա-պարհ դնէր իր սրտին շատ մօտ զաղա-փարի արդիւնքը դէպի հեռաւոր Ասիա:

Սեղանի մի կողմում շարքով նստած է-ին ճանապարհորդները՝ Կարօն, Սաքօն, եւ Թափաշէլը: Ես, իբրեւ մնացող, նըս-տած էի մաստր-Ֆիշէրի մօտ: Կարօյի բարերարի քոյրը շաքարից եւ զանազան քաղցրաւենիքից շինել էր տուել մի բեր-լէական նշանարան, որ դրած էր սեղանի վրայ: Մենք ամէնքս ուտում էինք, խը-մում էինք, նայում էինք այդ շաքարեղէն լերան վրայ: Կենացները, բարեմաղթու-թիւնները չափ ու սահման չունէին:

Այստեղ վերջին անգամ մեզ երգել տը-ւեցին հայ պանդուխտի երգը: Ճաշը վեր-ջացաւ մաստր-Ֆիշէրի ճառով, որի մէջ բացատրեց նա գիտութեան բարձր նշա-նակութիւնը, եւ դառնալով դէպի ճանա-պարհորդները, խօսեց նրանց, թէ որքան մեծ պարտականութիւններ ունեն նրանք կատարելու, թէ դէպի գիտութիւնը եւ թէ դէպի այն ժողովուրդը, որի մէջ գը-նում են նրանք եւ որը կարօտ է գիտու-թեան :

Կարօն իր ընկերների կողմից պատաս-խանեց նրա ճառին, եւ հանդիսաւոր կերպով ուխտեց, որ թէ ինքը եւ թէ իր ընկերները միշտ հաւատարիմ կը մնան գիտութեան եւ կ'արդարացնեն իրանց բարերարների ցանկութիւնները: Ճաշից յետոյ մենք ամէնքս կառքերով գնացինք մինչեւ երկաթուղու կայարանը, եւ այն-տեղ, համբուրուելով, բաժանուեցանք միմեանցից: Վագոնները շարժուեցան, նրանք դեռ նայում էին լուսամուտներից, ճօճում էին իրանց գլխարկները, իսկ ա-մերիկացի աղջիկները, երկար կանգնած, իրանց թաշկինակներով ողջոյններ էին ուղարկում նրանց ետեւից :

— Պէտք է ասած, որ մեր երիտա-սարդները լաւ անուն թողեցին: Նրանք սիրուած էին բոլոր ընտանիքների մէջ, ուր ծանօթութիւններ ունէին. երկար չէ-ին մոռանում նրանց, յիշում էին նրանց խօսքերը, յիշում էին հայ պանդուխտի երգը եւ միշտ հարցնում էին ինձանից, արդեօք նամակ չունե՞մ նրանցից: Բայց անցան ամիսներ, անցաւ աւելի քան մի տարի, ես ոչինչ լուր չունէի :

Եւ արդէն վերջացրել էի ուսումս, պատրաստւում էի հայրենիք վերադառ-նալ, երբ Բաթաւիայից, ստացայ մի նա-մակ, որը աւելի մի փոքրիկ գրքոյկ կա-րելի էր կոչել, քան թէ նամակ: Գրում էր Թափաշէլը: Անկարելի է նկարագրել, թէ որքան տխրութեամբ կարդացի ես այդ նամակը, որի մէջ իմ ընկերների ամբողջապպատմութիւն փչացած էր տեսնում: Բայց նախ քան նամակի բովանդակու-թեան մասին խօսելը, ես, իբրեւ մի-ջանկեալ, պէտք է յիշեցնեմ քեզ մի փոք-րիկ մանրամասնութիւն, որով աւելի հասկանալի կը լինի քեզ նամակի բովանդակութիւնը: Դու, ի հարկէ, չես մոռացել, որ իմ պատմութեան սկզբում ասացի, թէ մըս-տէր-Ֆիշէրի հետ Ամերիկա գնալու ժա-մանակ՝ Պարսկաստանից անցանք Աւղա-նիստան, այնտեղից Հնդկաստան, յետոյ Ամերիկա: Լաւ յիշիր: Աւղանիստանից անցնելու միջոցին, Քաբուլի մօտակայ-քում, անապատի մէջ, մեզ պատահեց տեսնել հայ-բոշաների մի բանակ, որ բաղկացած էր մի քանի հարիւր ընտա-նիքներից :

Նրանք բնակւում էին եղեգնեայ շար-ժական տաղաւարների մէջ, որ չուելու ժամանակ ման էին ածում իրանց գրաստ-ների վրայ: Այդ թափառականները այն-քան հետաքրքրեցին մեզ, մանաւանդ մըս-տէր-Ֆիշէրին, որ մնացինք նրանց բա-նակում մի ամբողջ շաբաթ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

խոնարհեցանք: Այս փոքր երկիրը որ մեր գլուխն է, սուղ վճարեց իր յանդգնութիւնը, եւ անկախութեան տենչը, Թիպէթը մեռաւ»:

Երկուշաբթի առտու ցուցարարներ տողանցեցին Գոնպէյի չինական դեսպանատան առջեւ պոռալով.— Անկցի՛ համայնավար բռնակալութիւնը, անկցի՛ չինական աշխարհակալութիւնը, պուտտայականներ, բոլոր աշխարհի՝ միացէ՛ք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս պատասխանելով արեւմտեան պետութեանց, ընդունեցաւ արտաքին նախարարներու ժողովի առաջարկը, Մայիս 11ի համար, Ժընեւի մէջ: Խ. Միութիւնը յոյս կը յայտնէ միեւնոյն ժամանակ որ այս ժողովին գլխաւոր նպատակներէն մէկն ըլլայ պատրաստել մեծերու հանդիպումը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կառավարութիւնը հարկ տեսած է պաշտօնապէս պատասխանել Զօր. Տը Կոլի մամուլի ասուլիսին: Մոսկուայի ղեկավարները կը դիտեն թէ կարծիքներու եւ յայտարարութեանց նոյնութիւն մը կայ Պոնի եւ Փարիզի միջեւ, ինչոր, Մոսկուայի համար, կը նշանակէ քաջալերել գերմանական վերազինումը: Խատօրէն կը քննադատուի մասնաւորաբար Տը Կոլի տեսակէտը Պերլինի հարցին վերաբերեալ: Նոյն ժամանակ սակայն, «Թաս»ի յայտարարութիւնը. «Իրատես տեսակէտներ» կը գտնէ Տը Կոլի խօսքերուն մէջ որոշ հարցերու նկատմամբ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը Ատլանտեան Ուխտի նախաշրջանին առթիւ կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը, նորոգելով իր ծանօթ առաջարկները: Առանց կարգին՝ ոչ-յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի դաշնագրին անդամներուն միջեւ: Մոսկուա կը թելադրէ նաեւ նոր տրամադրութիւն մը աւելցնել Վարշաւայի եւ Ատլանտեան Ուխտի դաշնագրերուն մէջ որուն համաձայն ստորագրողները կը խոստանան չօգնել որեւէ նախայարձակ պետութեան: Խ-կառավարութիւնը կը թելադրէ նաեւ որ Ատլանտեան Ուխտի անդամները, ուսումնասիրեն լեհ առաջարկը (Ռափացքիի ծրագիր) եւ համաձայնին ղեղչելու համար օտար զօրքերու քանակը Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ:

ՉԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ Քահանայապետը պատգամ մը ուղղեց աշխարհին: Յովհաննէս ԻԳ. բացատրելէ նաք Ս. Յարութեան տօնին իմաստը, աղօթեց աշխարհի խաղաղութեան համար: Պապը մասնաւորաբար յիշեց Պուլկարիոյ ժողովուրդը «զօրաւոր եւ բարի» որուն ճակատագիրը բաժնած էր 1924էն 1935:

40.000 հաւատացեալներու ներկայութեան Ս. Պետրոսի պատշգամէն, Պապը ի յաչս եւ ի լուր աշխարհի օրհնութիւնը տուաւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրովարտակով մը գպրոցական արձակուրդները վերջնապէս որոշուեցան.— Յուլիս մէկէն Սեպտեմբեր 14: Համալսարաններու վերամուտը նշանակուած է Հոկտեմբեր մէկին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ օդանաւային արկած մը 24 հոգիի մահուան պատճառ եղած է:

ՄԱՏԱԳԱՍԳԱՐԻ մէջ կը շարունակուին հեղեղային անձրեւները: Ցարդ հարիւր հոգի մեռած են եւ քանի մը միլիառի վնաս կայ:

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն որ Իտալիա եւ Ամերիկա համաձայնութիւն մը ստորագրեցին ամերիկեան հրթիռարձակ կայաններ հաստատելու համար Իտալիոյ մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կրընոպլի «Փետրուար 18»ի խնճոյքի նուէրներու գումարը տասը հազար Ֆր., Նոր Սերունդի Յնօյաշեան սրահին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շահխաթունի կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ սրտակից յիշատակը յարգողները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը: Գիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 փրանք: (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 փրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Բաստէ:

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին:

Դասախօսութեան սերկրը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն: Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս Չորեքշաբթի, ժամը 6.30ին, սովորական տեղը: Սախպողական ներկայութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Համազգայինի ընդհանուր ժողովը

Տեղի կ'ունենայ 5 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը հինգին, Ահարոնեան Ակումբը, (26 Րիւ տէ Քոնվալէսան):

Օրակարգ.— Ա) Անցեալ շրջանի հաշուետուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20.30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տնամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

Տոմսերու վաճառում նոյն օրը՝ սրահի մուտքին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15.30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիւտէն 27-35:

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Քաջալերելու համար փարիզահայ թատերագիր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական գործունէութիւնը

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի հայ թատրոնին, հայ արուեստներու բարեկամներու եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Փարիզահայ ականաւոր եւ յարգուած արուեստագէտներու:

3 Ապրիլ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9 ին:

SALLE PAUL FARALICQ

21, RUE YVES TOUDIC

Արտասանութիւն, երգ, թատերական բաժին:

Կը մասնակցին.— ԻՐԻՍ ՊԻԼԻՊԻԼԵԱՆ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆ, Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՉԵԱՆ – ՔԱՐՓԱՆԹԻԷ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ:

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն:

ՆՈՒԷՐ

Իսի Լէ Մուլինոյէն Գ. Եղիազար Մինասեան փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին, Աճարոն Արրահամեանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը երեք հազար Ֆր. աղքատներուն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

Կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN

53, AVENUE DE ST JULIEN MARSEILLE 12e

Գին՝ 1000 Ֆրանք:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՀԱՄԱՐ
ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Լը Ֆոյի բանակավայրի վարչութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի կահաւորուած վարձու սենեակներ իր գիւղին մէջ, որ կը գտնուի Իզէր նահանգը, 900 մեթր բարձրութեան վրայ, Ապրիլ, Մայիս, Յունիս, Յուլիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար:

Դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST. JEROME, MARSEILLE 13e
TEL. 62-85-10 OU 48-51-88

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷԹ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Հ. Յ. Դ. Արամ – Միասքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հասցէին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

Հայաստան, Գէորգ Չաւուշ, Վռամ-եան, Համազասպ, Ապրիլ 4, Շաբաթ օր, ժամը 21ին: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

Ընկ. Կարօ, Թաթուլ եւ Նիկոլ – Դուման, Ապրիլ 5, Կիրակի, ժամը 15ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն: Եւ կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16:

Galerie Cambacerès
15, RUE LA BOÉTIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻ

Նկարչուհիին վերջին գործերը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրականի Հերոսամարտի44րդ տարեդարձը, Մայիս 24ին, մեծ պատրաստութեամբ:

ՀԱՅԿ ՓԷՇՏԻՄԱԼՃԵԱՆ, Պուլկարիա, կը փնտռէ Կեդրոնականի առաջին շրջանաւարտներէն վերապրող իր դասընկերները: Դիմել Օշին Փէշտիմալճեանի,

8, BD. GALLIENI, ISSY-LES-MOULINEAUX-SEINE

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՏԱՐԱԶՈՎ
ԵՐԿՐԷՆ ՆՈՐ ՖԻԼՄ

Բ. մաս.— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

GONGOND ՈՒԹ ՀՈԳԻՆՈՑ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

(Sous la direction de KASSAPIAN - Exculsivité «Reo Recording Artist»

De retour du Canada se produit la première fois à Paris

Formation Typique de Jazz Sud-Américain

TANGOS sous la direction du célèbre Jacques VALENTE

AMBIANCE

ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ՝ ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐ տօնելու համար Վասպուրականի յաղթանակը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԹՈՔԱՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Եւ Թոնի – Սու – Պուայի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ և ՎԵՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՇԻՐՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ — Կը խօսի Գ. Յ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը 8.45ին, Փոլ Ֆարալիքի սրահին մէջ, 21 Իվ – Թուտիք, Փարիզ, մէթրօ՝ Ժաք Պոնսէրժան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզի երիտասարդ արուեստագէտներու: Երգ, նուագ, պար ղեկավարութեամբ

Տիկին ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ — Խօսնակ Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի նաեւ Հայաստանէն նոր եկած ֆիլ մը

ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ — Մուտք 400 եւ 300 փրանք

Տոմսերը կը ծախուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայկական եկեղեցիները եւ Սամուէլեան, Պարսամեան, Բալուեան գրատուները:

Օթօքարը Իսիէն կը մեկնի ժամը 20.05ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 2 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8359 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4260

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Թոքատի Հայրենակցականն ու Թոնիի Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած են ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ երեկոյթ մը, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ գիշեր : Հասոյթը պիտի յատկացուի «Գալաքեան արքաղանի եւ վեց քահանաներու շիրմին կառուցման» :

«Յառաջ»ի Դ. էջին մէջ հրատարակուած այս ծանուցումը կը հաստատէ ու ՝ րեմն, որ Մարսիլիոյ մէջ իր յանկարծական մահէն տարիներ վերջ տակաւին չէ կառուցուած Գրիգորիս եպիսկ. Գալաքեանի շիրիմը :

Ի՞նչպէս կարելի է արդարացնել Ֆրանսայի, մասնաւորապէս Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներուն ցոյց տուած անտարբերութիւնը հանդէպ բարձրաստիճան եկեղեցականի մը, որ ա՛յնքան օգտակար եղած է մեր գաղութին :

Երախտամոռացութիւն է այս պարագան, չըսելու համար ապերախտութիւն :

Անցեալ տարի արդէն հայրենակից մը իրաւամբ կը դանդատէր այս էջերուն մէջ, որ Մարսիլիոյ Մայր Եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը կը պլանայ նոյնիսկ տարին մէկ անգամ հոգեհանգիստ կատարել անոր յիշատակին :

Եւ սակայն Գալաքեան եպիսկոպոսի անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ էր, որ Վահան Թորոսանճեան երկու միլիոն ֆրանք ծախսելով կառուցանել տուաւ Փրատոյի փառաշուք եկեղեցին :

Դարձեալ իր նախաձեռնութեամբ, եւ յանդգնութեամբ՝ առանց դրամագլուխի, իր պերճախօս ճառերով եւ անսասան հաւատքով է, որ վեց եկեղեցիներով օժտեց Մարսիլիոյ արուարձանները : Օրինակը ինք կուտար եւ ժողովուրդը իրեն հետեւելով լումաները չէր խնայեր հող գնելու եւ մատուռները շինելու համար :

Իսկական « Եկեղեցաշէն » հոգեւորական մը եղաւ Գալաքեան սրբազան, Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակը, որ համակ կեանք էր, եռանդ եւ աւիւն :

Ծնած Եւդոկիոյ մէջ 14 Փետր. 1877ին, Պոլիս փոխադրուած 1882ին, ութ տարի (1886 – 1894) ուսած էր Կարնոյ Սանասարեան վարժարանին մէջ: Յետոյ Գերմանիա ճարտարապետութեան հետեւած՝ 1895 – 1899 :

Համպուրկի մէջ ծանօթացած էր ազգային բարերար Մատթէոս Թերեանի, որուն թելադրանքով որոշած էր ընդգրկել եկեղեցական ասպարէզը, լաւագոյնս ծառայելու համար ազգին :

Արմաշի մէջ վարդապետ ձեռնադրուած 1901ին՝ առաջնորդական պաշտօններ վարած էր զանազան քաղաքներու մէջ:

Մեծ Եղեռնի օրերուն ազատուած շնորհիւ իր գերմանագիտութեան, իբրեւ ճարտարապետ աշխատած էր Ամանոսի երկաթուղիի գիծին վրայ, մեծապէս օգնելով հայ գաղթականներուն :

Իր հոյակապ գիրքը՝ «Հայ Գողգոթան»՝ կոթող մըն է նուիրուած մեր նահատակներու յիշատակին :

Յետպատերազմեան շրջանին Ֆրանսա դարձաւ իր գործունէութեան գլխաւոր դաշտը :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան 1925ին եպիսկոպոս ձեռնադրելով Գալաքեան վարդապետը, 20 Փետրուար 1925 Թուակիր կոնդակով Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ կարգեց զայն՝ հրահանգելով կազմակերպել Եւրոպայի ցիրուցան ու անկազմակերպ գաղութները՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Լեհաստան եւ Անգլիայէն մինչեւ Հունգարիա :

1926ին Փարիզի մէջ գումարեց պատգամաւորական ժողով մը, մասնակցութեամբ տասնեւմէկ երկիրներու ներկայացուցիչներուն: Պատրաստուեցաւ թեմական ընդհանուր կանոնագիր մը, որուն հիման վրայ պիտի կազմակերպուէին հոսուական վիճակները :

Փարիզի ջոջերը պայքար բացին իրեն դէմ : Ի վերջոյ հարաւային Ֆրանսայի շրջանին մէջ կեդրոնացուց իր գործունէութիւնը, ձեռք բերելով կարեւոր արդիւնքներ :

Ժամանակ է, որ արժանի յարգանքը տրուի եկեղեցաշէն եպիսկոպոսին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

Օրէ օր կը յետաձգուի Արաբական Լիկայի ժողովը որ տեղի պիտի ունենար Պէյրութի մէջ: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն ժողովը կը բացուի այսօր՝ հինգշաբթի եթէ նոր փոփոխութիւններ տեղի չունենան :

Իրաքի մասնակցութիւնը շատ հաւանական չէ այս ժողովին: Նոյն ատեն եգիպտական մամուլը ծանր յարձակումներ կ'ընէ Զօր. Քասըմի վրայ եւ ընդհանրապէս արաբական բովանդակ մամուլը կը փորձէ Նասրը ներկայացնել պաշտպանողական իբրեւ միակ պատնէշը համայնավար թափանցումին դէմ, Միջին-Արեւելքի մէջ:

Այս պայմաններու մէջ Արաբ լիկայի ժողովը շատ փափուկ կացութեան մը առջեւ կը դտնուի: Քաղաքական գետնի վրայ ծանր եւ հիմնական տարակարծութիւններ կան Գահիրէի եւ արաբական միւս մայրաքաղաքներու միջեւ: Մասնակցող երկիրները իրենց կարգին որոշ դիրք մը չեն բռնած: Թունուզ դէմ է Նասրի, Յորդանան չուզեր խզել իր նախկին դաշնակիցին հետ (Իրաք) եւ այս իսկ պատճառով մերժած են մասնակցիլ Լիկային ժողովին: Լիպիա տեղեկացուց թէ պիտի չկրնայ ղրկել իր արտաքին նախարարը որ «յոգնած էր», Ա. Մ. Հ.ը իր կարգին արտաքին նախարարութեան կը ցորդ մը պիտի ղրկէ բուն իսկ նախարարին տեղ: Անդին Լիբանան կը ջանայ կացութիւնը պարզել իր պատուիրակը նշանակելէ առաջ :

Նասր սկսած է այլեւս բացէ ի բաց յարձակիլ ոչ թէ միայն համայնավարութեան վրայ այլ Խ. Միութեան: Իր վերջին ճառին մէջ (Հելիօպոլիս) չվարանեցաւ ըսելու — «Անոնք որ ժողովրդավարութեան մասին կը խօսին թող յիշեն թէ ինչ անցաւ դարձաւ 1917ին երբ ռուսական խորհրդարանը զինուորական ուժով քշուեցաւ: Այսօր Ռուսերը կը կառավարուին համայնավար կուսակցութեան կազմակերպութեանց կողմէ, ուր ոչ ոք կարելիութիւն ունի խօսելու, բացի համայնավարներէն: Խ. Միութիւնը բարոյապէս օգնեց Եգիպտոսի Սուէզի ժամանակ: Ըսի Խրուշչեւին որ խորհրդային գիւանագէտները կը պայքարէին Սուրիոյ մէջ արաբական միութեան դէմ, բայց Խրուշչեւ չընդունեցաւ այս պարագան: Մենք կը կարծէինք որ արաբ համայնավարները անկախ են: Վերջը համոզուեցանք որ խորհրդային դեկավարներուն դաշնակիցներն են» :

Այս ճառին մէջ սակայն, առաջին անգամ ըլլալով, Նասր չխօսեցաւ Քասըմի մասին :

Միւս կողմէ վերջին օրերուն եգիպտական մամուլը չահեկան տեղեկութիւններ կը հրատարակէ համայնավար գործունէութեան եւ նպատակներուն մասին արաբական երկիրներու մէջ: Այս առթիւ համաձայն կարգ մը եգիպտական թերթերու Մարտի սկիզբը Պաղտատի մէջ ժողով մը տեղի ունեցած է որուն մասնակցած են համայնավար կուսակցութեանց Սուրիոյ, Յորդանանի, Իրաքի եւ Պարսկաստանի պարագլուխները:

Այս ժողովին նպատակը եղած է գործադրել Մոսկուայի ԻԱ. համագումարին բանաձեւերը արաբական երկիրներու վերաբերեալ : Խալիտ Պէքթաշ (Սուրիոյ պարագլուխը) իր տեղեկագրին մէջ ըսած է թէ համաձայն Մոսկուայի տեսակէտին արաբական ազգայնականութեան ժամանակը այլեւս անցած է: Ներկայիս պէտք է անցնիլ նոր հանգրուանի մը՝ համայնավար վարչաձեւերու հաստատման : Այս կէտին հասնելու համար գլխաւոր արգելքը կը նկատուի Նասրի «քաղքենի եւ յետադէմ արաբական ազգայնականութիւնը»: Այս քաղաքականութեան գեկը կը յանձնուի Իրաքի համայնավարներուն, երկրորդ կարգի վրայ ձգելով Սուրիացիները: Քաղաքական նոր բիւրօ մը նշանակուած է Պաղտատի մէջ որուն անդամներէն մէկն է Թահա էլ Շէյխ Ահմէտ՝ Իրաքեան բանակի յառաջապահներու պատրաստութեան պետը: Միւս համաձայն եգիպտական աղբիւրի, Շէյխ Ահմէտ պիտի յանձնուի Իրաքի իշխանութիւնը Քասըմի հեռացումէն ետք: Այս վերջինը վստահելի չէ նկատուած որովհետեւ «բոլորովին զուրկ է մարքսիստ կրթութենէ»: Միւս կողմէ Պէքթաշի եւ Զօր. Պըրիի (սուրիական օդայակոյտին նախկին պետը) յանձնուած է Սուրիան Եգիպտոսէն բաժնելու պաշտօնը :

Եգիպտական մամուլը կ'աւելցնէ թէ Պաղտատի այս ժողովին ընթացքին որդեգրուած են հետեւեալ որոշումները — Ա) Թեւ տալ Խորայէլի յարձակումներուն Ա. Մ. Հանրապետութեան դէմ որպէսզի Նասր ստիպուի ինքնապաշտպանութեան անցնիլ: Այս ուղղութեամբ արդէն յարաբերութիւններ ստեղծուած են Իսրայէլի համայնավարներուն հետ : Բ) Բանուորական դրդռութիւններ ստեղծել Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ, գործադուլներու եւ ընկերային պահանջներու ձեւին տակ :

Համաձայն եգիպտական թերթերուն Խրուշչեւ եւ Մաքմիլլըն համաձայնութեան եկած են Իրաքի շուրջ: Այսպէս Անգլիա խոստացած է զօրավիգ կանգնիլ Քասըմի եւ ասոր փոխարէն Խ. Միութիւնը ուշադրութիւն պիտի ընէ որպէսզի իրաքցի յեղափոխականները արեւմտեան չհասցընեն Իրաք Փեթրօլիըմ Քըմփընիին շահերուն :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՍՏԱԿԱՄԲԱՐԻ ԱՂԷՏԸ

Վերջին լուրերու համաձայն կացութիւնը ծանրացած է Մաստակամբարի մէջ: Կարելի չէ եղած ճշդել զոհերու թիւը, բայց երկու հազարէն մինչեւ երեք հազար մեռեալ կը հաշուեն արդէն :

Հեղեղային անձրեւներու եւ ողողումներու հետեւանքով բոլոր ճամբաները, երկաթուղիի, հեռաձայնի եւ հեռագրի գիծերը կտրուած են: Կղզիին մայրաքաղաքը եղող Թանանարիվ քաղաքին հազարաւոր բնակիչները կը փախին, որովհետեւ Իքոփա գետը կը յորդի, քշելով տանելով ամէն բան : Մէկ գիշերուան մէջ քառասուն հազար հոգի կիսամերկ լքած իրենց բնակարանները կը թափառին ապաստան փնտռելով : Հիւանդանոցները, դպրոցները եւ հանրային պարտէզները չեն բաւեր պատսպարելու համար փախստականները :

Այս առթիւ Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան նախագահ Զօր. Տը Կոլ համակրանքի նամակ մը ղրկեց Մաստակամբարի կառավարիչին, շեշտելով թէ բովանդակ Հասարակապետութիւնը կը բաժնէ Մաստակամբարի ժողովուրդին դժբախտութիւնը : Զօրավարը կ'ըսէ նաեւ թէ անհրաժեշտ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւն բերելու համար Մաստակամբարի :

Աղդ. սուգ յայտարարուած է կղզիին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարը վերջացաւ անցեալ օր : Նոր ընտրուած քաղաքական բիւրօն կը բաղկանայ 42 անդամներէ :

ԱՐԱԲ միացեալ հանրապետութեան դիւանագիտական մարմինը պիտի վերակազմուի, համաձայն Գահիրէի Էլ Ահրամ թերթին: Դեսպաններու թիւը պիտի բարձրանայ քսանի, իսկ նախարարներունը 70ի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պարսկական նոր դեսպանը Մասուտ Անսարի Թեհրանէն մեկնեցաւստանձնելու իր նոր պաշտօնը: Պարսիկ դեսպանը որ շատ լաւ ռուսերէն կը խօսի, պիտի աշխատի բարելաւել իր երկրին եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց որ խորհրդային ճարտարագէտներ յաջողած են գլուխ հանել ձայնասփռումի զօրաւոր կազմած մը որ թոյլ պիտի տայ հինգ հազար քիլ. հեռաւորութեան վրայ հեռատեսիլի պատկերներ տալ : Առաջին առթիւ պիտի օգտագործուի Խ. Միութեան, Չեխոսլովաքիոյ եւ դրացի կարգ մը երկիրներու միջեւ :

ԲԵԼՕՌՈՒՍԻՈՅ մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ կը կատարուին քաղաքական, վարչական եւ կուսակցական շրջանակներու մէջ: Այս առթիւ «Փրաւտա» կը գրէ թէ «խիստ քննադատութիւն մը եղած է նախարարաց խորհուրդին աշխատանքներու մասին» ։ Յնդրոյ առարկայ եղած են նախարարաց խորհուրդին երեք փոխ-նախագահները, առեւտր. նախարարը. Կոսփլանի (պետ. ծրագիր) նախագահը, Սովնախոզի (տեղական տնտեսական խորհուրդ) պատասխանատուները եւ կարգ մը կուսակցական քարտուղարներ :

ԻՐԱՔԻ համայնավար «Ալ – Շահապ » թերթը կը գրէ թէ նոր ըմբոստութիւն մը կը պատրաստուի երկրին մէջ :

Անգլիա եւ Իրաք համաձայնութեան եկան եւ Լոնտոնի արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց որ Անգլիա պիտի քաշէ Հապանիայի իր օդանաւային ուժերը: Հոն կը գտնուին ներկայիս երեք հարիւր օդաչուորդներ իրենց ընտանիքներով :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Սեւաստոփոլ նաւահանգիստը Սեւ Ծովու վրայ բաց է այս ամրան եղանակէն սկսեալ օտար զբօսաշրջիկներու առջեւ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 550 միլիոն ռուբլիի փոխատուութիւն մը ըրաւ Իրաքի: Նոյն ատեն Պասրայի նաւահանգիստը հասան 150 հրասայլեր եւ իրաքցի զինուորները արդէն խորհրդային զէնքերով զինուած են: Պաղտատի մէջ հականասրեան ցոյցերը կը շարունակուին: Արեւմտեան շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Նասր սխալ քայլ մը առաւ այդքան բացայայտօրէն զօրավիգ կանգնելով Մուսուլի ըմբոստութեան եւ գնդ. Շաւաֆին :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ չորս սպաներ հրացանազարկ եղան, իբրեւ մեղսակից Մուսուլի ըմբոստական շարժումին :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ հասան Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները որ պիտի պատրաստեն Ատլանտեան Ուխտի յառաջիկայ ժողովը: Չորս նախարարներու խորհրդակցութիւնները պիտի կատարուին գաղտնի: Տըլլըսի տեղ, որ հանգստեան մեկնած է Ֆլորիտա, Ամերիկայի կողմէ ժողովին պիտի մասնակցի իրեն փոխանորդը Հերթէր :

ԿԱՆՈՆԻԿՈՍ Քիր, երիցագոյն երեսփոխանը եւ Տիժոնի քաղաքապետը Մոսկուա պիտի առաջնորդէ պատուիրակութիւն մը Ապրիլ 14ին: Այս այցելութեան առթիւ Սթալինկրատ եւ Տիժոն զուգորդ քաղաքներ պիտի յայտարարուին :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Զօրավար Քաթրու, *Լը Մոնտ տիփլօմաթիքի* մէջ ստորագրած է հետեւեալ յօդուածը, զոր կը ներկայացնենք իր շահեկանութեան համար: Յօդուածը քաղուած է դիւանագիտական միջազգային Ակադեմիային ներկայացուցած իր մէկ հաղորդագրութենէն :

Պատերազմին վերջաւորութենէն ի վեր, արաբական Միջին Արեւելքը դարձած է տեւական ջերմի ենթակայ: Ժամանակ առ ժամանակ ջերմութեան աստիճանը սաստիկ կերպով կը բարձրանայ՝ ներքին կամ արտաքին պատճառներու ճնշման տակ: Երբեմն արաբական երկիրներու միջեւ է որ յարաբերութիւնները կը լարուին երբեմն՝ արաբական երկիրներու եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւններն են, որ տագնապ կ'անցընեն :

Այս հիւանդութեան ախտաճանաչումը կատարուած է. բայց զայն բուժող դարմանը տակաւին չէ գտնուած: Պէ՞տք է հետեւցնել ուրեմն, որ ցաւը անդարմանելի է: Այս կէտն է ահա, որ կ'ուզեմ քննութեան ենթարկել՝ Միջին Արեւելքը հիւանդագին վիճակի մը մէջ պահող պատճառներուն լոյսին տակ :

Այս պատճառներէն գլխաւորը, այն, որուն վրայ կուգան աւելնալ ուրիշներ, կը կայանայ Արեւմտեան պետութեանց հանդէպ արաբական աշխարհին տածած անվստահութեան տեւական գոյութեան մէջ: Անցեալին մէջ այս պետութիւններէն ունեցած իրենց քաղաքական ու տնտեսական ենթակայութիւնը տակաւին կը ճնշէ Արաբներու մտքին վրայ: Իրագործած ազգայնականութեան մը հետեւելով, անկախութեան տիրացած Արաբական պետութիւնները բնազդօրէն յետին միտք մը կը տեսնեն Արեւմուտքի կողմէ կատարուած բոլոր առաջարկութիւններուն մէջ, խորհելով թէ Արեւմուտքը կը ձգտի վերագրաւել իր նախկին դիրքերը: Այս պատճառով ալ, Արաբական պետութիւնները միշտ ալ վերապահ դիրքի մէջ կը մնան արեւմտեան առաջարկութիւններուն վերաբերմամբ :

Այս վերապահութիւնը, անկասկած, շատ աւելի խորացաւ 1956ին Սուէզի վրայ անգլօ-ֆրանսական ցամաքահանումով եւ 1958ին Լիբանանի ու Յորդանանի մէջ ամերիկեան եւ անգլիական միջամտութեամբ: Բայց այս վերապահութեան սնունդ տուող իսկական պատճառը ուրիշ բանի մէջ կը կայանայ, որովհետեւ Արեւմուտքի հանդէպ կասկածամտութեան այս գոյավիճակը հրահրուած էր արաբական երկիրներու սրտին ու որպէս արաբական ճանչցուած հողերու վրայ Իսրայէլի պետութեան ստեղծումով: Իսրայէլի ստեղծումը Արաբներու սրտին մէջ ստեղծեց ու վառ կը պահէ անմոռանալի թունոտ քէն մը, որովհետեւ Իսրայէլը կը նկատեն Ամերիկայի կողմէ ճնշում բանեցնելու ծառայող գործիք մը եւ հաւանական միջամտութեանց համար յառաջացեալ խարիսխ մը: Իսրայէլի ստեղծումով Ամերիկա կորսնցուց Արաբներու բարեկամութիւնը, որոնք, այդ թուականէն ի վեր, Ամերիկան դասած են իրենց հակառակորդներուն խմբակին մէջ, զոր կը կոչեն «կայսերապաշտներու» խմբակ :

Մ. Արեւելքի մէջ կը գտնուինք զգացական նկարագիր ունեցող եւ տրամաբանութեան բոլոր օրէնքներուն դէմ գացող երեւոյթի մը առջեւ, որ թերեւս մեղմանայ ժամանակի ընթացքին. իրապաշտ մտքի տէր ոեւէ անձ այս երեւոյթը պէտք է նկատէ Միջին Արեւելքի հարցին դերակշիռ հանգամանք ներկայացնող պարագաներէն մին. այդ՝ արաբ եւ հրէական հակառակութիւնն է, որ արդէն կը հանդիսանայ Արեւելքի խաղաղեցման ու հիմնական արգելք մը կը ներկայանայ Արեւմուտքի հետ հաշտուելուն: Այս թշնամութիւնը է եւ կը մնայ Արաբական պետութիւններուն ազգային մտահոգութիւնը եւ այդ պատճառաւ է, որ Արաբական պետութիւնները մերժեցին Արեւմուտքի կողմէ իրենց ներկայացուած միացեալ պաշտպանութեան առաջարկութիւնները, ու Արեւելք-Արեւմուտք պայքարին մէջ կողմ բռնելը մերժելով՝ իրենց մեծամասնութեան մէջ որդեգրեցին «դրական չէզոքութիւն» կոչուած դիրքը:

Եթէ ուզենք ներկայացնել արաբական աշխարհին ներկայ կացութեան գլխաւոր գիծերը, կրնանք ըսել, որ այդ աշխարհը որոշած է կողմ չբռնել Արեւելք-Արեւմուտք մրցակցութեան մէջ, եւ ոչ միայն կը մերժէ պաշտպանողական կամ տնտեսական պատճառներով քաղաքական նոր զիջումներ կատարել Արեւմուտքին, այլ նաեւ կը ձգտի, բոլորովին ջնջել այն ինչ որ մնացած է նախապէս կատարուած զիջումներէն: Կրնանք վստահ ըլլալ, որ եմար Արաբական աշխարհը տակաւին թէ իր տնտեսական բարգաւաճման համար պէտք կը զգայ օտար օժանդակութեան, այնպէս պիտի ընէ որ բազմաթիւ օտար երկիրներէ ստանայ այդ օգնութիւնը եւ պայման պիտի դնէ որ քաղաքական որեւէ պահանջ չդրուի այդ օժանդակութեանց փոխարէն: Այսպէս, կարելի է նախատեսել, որ Ասուանի շինութեանց ծախքերուն առաջին մասը Խ. Միութենէն ստանալէ վերջ, Նախագահ Նասր իրեն պէտք եղած գումարին մնացեալը պիտի պահանջէ Մ. Նահանգներէն կամ միջազգային ելմտական կազմակերպութենէ մը: Միեւնոյն սկզբունքին պիտի հետեւին Արաբական միւս պետութիւնները՝ քարիւղի շահագործման նոր եւ հաւանական իրաւունքներ շնորհելու պարագային: Արաբական աշխարհը կը մերժէ իր բնական հարստութեանց շահագործումին մենաշնորհը յանձնել միայն մէկ պետութեան, նկատելով որ այդ ձեւի մենաշնորհները կրնան դառնալ Արաբական պետութեանց անկախութեան վրայ ճնշում բանեցնելու միջոց: Ըլլայ Արաբական անջատ պետութեանց, ըլլայ համարաբական միութեան ազգայնականութիւնը պիտի զգուշանայ կապուելէ Արեւելքին կամ Արեւմուտքին, բայց, ներկայացած պարագային համեմատ պիտի օգտագործէ մէկը միւսին դէմ :

Վերջին տարիներուն, արաբական աշխարհը իր ղեկավարներուն միջոցաւ աւելի կքած էր համայնավարութեան կողմը, ընդդէմ՝ Արեւմուտքին: Այս դիրքը կրնայ գլխիվայր փոփոխութեան ենթարկուիլ եթէ Կրեմլին, անխոհեմաբար, երեւան հանէ իր հետապնդած բուն նպատակները, զոր բաւական ատեն կրցաւ պահել. այսինքն՝ եթէ ազգայնականութիւնները պաշտպանելու աստիճանէն անցնի համայնավարութիւն տարածելու աստիճանին(*): Բայց երբ Նասր պայքի Խրուշչեւէն, պէտք չէ մեծ յոյսեր ունենալ որ պիտի փարի Արեւմուտքին: Փորձով տեսած ենք, որ քաղաքական խմբաւորումները շատ դիւրաւ կը կազմուին ու կը քայքայուին Միջին Արեւելքի մէջ, եւ քաղաքական դէմքերն ալ իրենց հեղինակութիւնը կը պահեն այնքան ատեն, որ զուգահեռ կ'ընթանան յաճախ իրենց իսկ շղթայազերծած ժողովրդական կիրքերուն հետ :

Մերձ. Արեւելքի մէջ Արեւմտեան պետութեանց արձանագրած ձախողութեանց գլխաւոր պատճառներէն մէկն այն է, որ մարդոց կամ որոշ երկիրներու վրայ կը հիմնէին իրենց քաղաքականութիւնը: Այդ առանցքները, յաջորդաբար, եղան՝ Հաշէմեանները, Նուրի Սայիտը, Նահատ Փաշան, Նասրը՝ իր սկզբնական օրերուն, դարձեալ Նուրի Սայիտը, Իպն Սէուտը: Արեւմտեան պետութիւնները կը յուսային իշխել՝ բաժանելով. բայց իրենք է որ բաժանուեցան, ու իրենց բաժնել ուզածը միացուցին: Այս պետութեանց արձանագրած ձախողութեանց ուրիշ պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ յաճախ հանդիսաւոր խոստումներ կատարած են, զոր, ժամանակը հասած պահուն, չեն յարգած :

Բազմաթիւ անգամ վերակրկնուած այս դասերը պէտք է ի մտի ունենալ: Աւելի նպատակայարմար պիտի չըլլա՞ր, որ մեծ պետութիւնները յարգէին Միջին Արեւելքի երկիրներուն ներքին գործերուն եւ ներքին վէճերուն չմիջամտելու սկզբունքը եւ, համաձայն Միացեալ Ազգերու ուխտին, ջանային հարթել անոնց անհամաձայնութիւնները: Աւելի դրական արդիւնքներ ձեռք պիտի չբերուի՞ն եթէ մեծ պետութիւնները հրաժարին ցարդ անազդու մնացած միջամտութեան այն ձեւերէն, որոնք կը բախին արաբ ազգայնականութեան դիւրազգածութեան եւ որոնք կը կոչուին «Համայնավարութեան դէմ պաշտպանութիւն», «Պաղտատի Ուխտ», «Այզընհաուրի վարդապետութիւն»:

Իմ կարծիքով, պէտք է նկատի ունենալ, որ արաբական աշխարհի եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց հարցը ամէն բանէ առաջ հոգեբանական հիմքերու վրայ հաստատուած է: Արաբական աշխարհը կ'ուզէ ազատ, անկախ եւ մնալ չէզոք, պատերազմի մը պարագային այդ հողամասը ռազմադաշտի վերածուելու վտանգէն ազատելու նպատակով: Չէզոք մնալու այս կամքը անշուշտ Արեւմուտքի համար չի ներկայացներ այն ապահովութիւնները, զոր միացեալ պաշտպանութեան կազմակերպութիւն մը պիտի տար Միջին Արեւելքի քարիւղաշատ հողերուն պաշտպանութեան համար: Բայց Արեւմուտքը այդ կամքին հակառակ ընթանալու ի վիճակի չէ, ինչպէս որ չի կրնար ընդունիլ որ Իսրայէլ ջնջուի աշխարհի քարտէսէն: Փոխարէնը, կրնայ իր քաղաքականութիւնը համաձայնեցնել Մ. Արեւելեան արդի իրողութիւններուն, ինչպէս նաեւ արաբական աշխարհը ղեկավարող հոգեբանական պահանջներուն: Ճնշումի կամ դարձդարձիկ ճամբաներով պարտադրութիւններ դնելու քաղաքականութենէն հրաժարելով, անշահախնդիր ծառայութիւններ մատուցանելով է միայն, որ Արեւմուտքը կրնայ յաղթահարել Արաբներու սրտին մէջ Արեւմուտքի հանդէպ գոյութիւն ունեցող անվստահութիւնն ու հակառակութիւնը, եւ այսպէսով ձախողութեան մատնել համայնավարութեան տարածումը :

(*) Զօր. Քաթրուի այս յօդուածը հրատարակուած է Խրուշչեւ – Նասր խզումէն առաջ: (Ծ. Խ.):

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

6-11-17

Մեր նպատակը չէ հանելուկ մը տալ, ոչ ալ 421ի նման նոր խաղի մը կանոնները:

Այս թուանշաններով եւ քանի մը տառերով կը յորջորջուին Արեւմտ. Եւրոպայի տնտեսական գլխաւոր կազմակերպութիւնները, որոնց յաճախ ակնարկեցինք մեր վերջին գրութիւններով, առանց սակայն հանգամանօրէն ներկայացնելու առիթը ունենալու :

Ահա այցետոմսերը :

Ա.) 17եր՝ *կամ «Օ. է. Սէ. է» կը կոչուի Արեւմտ. Եւրոպայի տնտեսական համագործակցութեան կազմակերպութիւնը, հիմնուած՝* 1947*ին ամերիկեան օժանդակութեան ծրագրին գործադրութեան առթիւ* (Փլան Մարշալ) :

Մեր բացատրութիւններու յստակութեան եւ աւելորդ կրկնութիւններէ զերծ մնալու համար՝ անմիջապէս 17երը երկուքի բաժնենք.

Բ.) 11եր *Անգլիա, Իրլանտա, Շուէտ, Նորվեկիա, Դանիա, Իսլանտա, Զուիցերիա, Աւստրիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Փորթուկալ, այսինքն տարիէ մը ի վեր Անգլիոյ գլխաւորութեամբ ազատ փոխանակութեան շրջանի մը աւելի քան նուազ հաստատակամ հաւատաւորները. (մեր կրճատումը պիտի ըլլայ Ա. Փ. Շ.) :*

Գ.) 6երը: *Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, հիմնադիրներ եւրոպական դանազան հաստարակապետութիւններու «Սէքա», Եւրատոմ եւ վերջապէս Հասարակաց շուկային :*

Աշխարհագրական տեսակէտով Արեւմտ. Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութիւններէն դուրս կը մնան Դանիա եւ Սպանիա: Այս վերջինին մուտքը, եւրոպական «դոնչէրթօ»ին մէջ մօտալուտ կը նկատուի: Կ'ըսուի թէ ան անմիջապէս պիտի յաջորդէ փեսէթայի արժեզրկումին :

Ներկայացնենք նաեւ ուրիշ կազմակերպութիւն մը զոր յիշատակելու առիթը պիտի ունենանք՝ «ԿԱԹԹ»ը անգլերէն տառերով «Ճէնըրըլ Ակրիմընթ օն Թրէյտ էնտ Թարիֆ»: Բացի 17երէն, անոր կը մասնակցին անդրծովեան պետութիւններ ալ, ի միջի այլոց՝ Միացեալ Նահանգները: «ԿԱԹԹ»ի գործունէութիւնը բուն տնտեսական հանգամանք չունի, այլ՝ ինչպէս կը տեսնուի իր անունէն՝ Առեւտրական եւ մաքսային սակերու եւ կանոններու վերամշակման ու միաւորման հանգամանք :

×

11*երու մասին վերջնական կարգադրութիւն մը չկայ: «Ա. Փ. Շ.»ը* (Ֆրանսերէն Զոն տը Լիպրը էշանժ, *անգլերէն* Ֆրի Թրէյտ էյրիա) *տակաւին շատ ջուր կը վերցնէ: Ոչինչ փոխուած է դեռ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին, երբ* Օ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՁՈՒՄ

Ցեղաշրջումը մուտք գործեց ՄԱԿէն ներս, այն օրը երբ Ապահովութեան Խորհուրդին իրաւասութիւնները տրուեցան Ընդհանուր Ժողովին. եւ համայնավար կազմակերպութիւնը ինքզինքը շատ լաւ յարմարեցուց այս փոխարինութեան, եւ Ընդհ. Ժողովը ապօրինի կերպով իւրացուց իշխանութիւնը եւ շփոթութիւն յառաջ բերաւ իրաւասութիւններու բաժանման մարզին մէջ :

Ընդհանուր Ժողովը ապօրինի կերպով իւրացուց համաշխարհային կառավարութեան մը իրաւասութիւնը, որովհետեւ բաղկացած է պատասխանատուութենէ զուրկ պաշտօնեաներէ, եւ ոչ թէ օրինապէս ընտրուած երեսփոխան - ներկայացուցիչներէ: Ընդհանուր Ժողովը, ըստ օրինի, այն վայրն է ուր պէտք է միանան անկախ ազգութիւնները՝ աշխարհի ժողովուրդներուն միջեւ համագործակցութիւնը վերահաստատելու առաքելութեամբ: Միացեալ Ազգերու Ուխտը չի կրնար վերածուիլ համաշխարհային սահմանադրութեան մը, որովհետեւ յենած է ոչ թէ բոլոր երկիրներու մարդոց ընդհանրական կամքին, այլ պարզապէս՝ ազգերու գոյութեան իրողութեան վրայ :

Այս պատճառով ալ, Ընդհանուր Ժողովին որոշումները պէտք չէ անցնին համագործակցութեան սահմանէն անդին, եւ այս հաստատութիւնը ոչ մէկ իրաւասութիւն ունի կառավարական ժողովի մը վերածուելու: Եթէ այս վերջին պարագան իրողութիւն դառնայ, մեծ յեղաշրջումներ կրնան տեղի ունենալ, որոնց հետեւանքով Մ. Նահանգները, վերապրելու համար, ստիպուած պիտի ըլլան բաժնուիլ Եւրոպայէն:

Միւս կողմէ, ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը միտում ունի իրաւասութեան իր սահմաններուն մէջ շփոթութիւն յառաջացնելու: Զարմանալի է, որ քաղաքական կարգ - կանոնը այնքան սիրող անգլեւսաքսոն հանրային կարծիքը, տակաւին չէ նշմարած այս վտանգները: Այս ուղղութեամբ, Ֆրանսան 1791*ի Օրէնսդիր Ժողովին եւ* 1793*ի* Քոնվանսիոնին *ողբերգական փորձառութիւնները ունի: Ընդհանուր Ժողովի կառավարութիւնը երեւակայելի ամէնէն վտանգաւոր ձեւն է, որովհետեւ այսպիսի Ժողով մը ոչ մէկ սահման կը դնէ իր իշխանութեան, ու ոչ մէկ կայունութիւն ունի իր մեծամասնութիւններուն մէջ :*

Ժողովական կառավարութիւն մը ամէն հարցով կ'ուզէ զբաղիլ. եւ տրուած ըլլալով որ պատասխանատու չէ որեւէ մէկ մարմնի առջեւ, իր իշխանութիւնը աներեւակայելի սահմաններու կը հասցնէ, ու կ'ուզէ միջամտել իւրաքանչիւր ազգի ներքին բոլոր գործերուն :

Ահա արդէն հոս է համայնավար կազմակերպութեան բուն նպատակը. ամլութեան դատապարտել ՄԱԿը երբ այս վերջինը ուզէ իր գործերուն միջամուխ ըլլալ. եւ ընդհակառակն զարկ տալ ՄԱԿի գործունէութեան, երբ ան ուզէ միջամտել միջանկեալ երկիրներու ներքին գործերուն. եւ այս՝ միշտ առանձնացնելու համար Մ. Նահանգները: Իսկ համաշխարհային իշխանութեան տիրանալու պայքարին վերջին աստիճանին, միջամուխ ըլլալ Մ. Նահանգներու ալ ներքին գործերուն, վճռական հոխին համար որպէս նախապատրաստութիւն :

Միւս կողմէ, ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը մէկ օրէն միւսը կրնայ զարմանալի, անսպասելի խմբաւորումներ ու մեծամասնութիւններ գոյացնել, քանի որ ափրիկեան, ասիական ու հարաւ - ամերիկեան ազգերը ամէնէն շատն են թիւով, ու այս ազգերէն շատերը — մանաւանդ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ — չէզոքութեան քաղաքականութիւն կը հետեւին: ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովէն ներս ղեկավարի իրենց դիրքը պահպանելու համար, Մ. Նահանգները պիտի ստիպուին հետզհետէ աւելի ու աւելի մեծ զիջումներ ընելու, որոնք միայն պիտի նպաստեն յեղափոխական պատերազմին աճման :

(6 Շար.)

է. Մէ. Է.ի ներքին հարց 11ներու եւ վեցերու ներկայացուցիչներու միջեւ։ Այս վերջինները, վեցերը, իրենց անդամներուն վիճակուած առաւելութիւններէն ու դիւրութիւններէն գլխաւորները կը գործադրեն նաեւ ի նպաստ 11ներուն, այնպէս որ 11երը « Օ. Է. Մէ. Է.»էն ներս անջատողական, խտրականութեան եւ այլ իրուացի կամ երեւակայական հիմերով բողոքներ չեն կրնար ընել վեցերու դէմ։

Հասարակաց Շուկային եւ «Ա. Փ. Շ.»ին տարբերութիւնները —

Վեցերու բուն անունն է «Եւրոպական Տնտեսական Հասարակապետութիւն» (Европейское Экономическое Сообщество) ժողովրդական լեզուով՝ Հասարակաց Շուկայ։ Այցետոմսը՝ կազմուած 1957 Մարտ 25ին Հռոմի դաշնագիրով։ Ընդլայնելու համար արդէն գոյութիւն ունեցող մասնայատուկ եւրոպական հասարակապետութիւնները։ «Մէքան»ն կազմուած 1952–1953ին (Ածուխի եւ երկաթ – պողպատի հասարակապետութիւն, ու «Եւրատոմը» կազմուած 1956ի վերջը։

Պարզ, դիւրհասկնալի պատկերով մը բացատրելու համար թէ ի՞նչ են Հասարակապետութիւնները, ենթադրենք որ փոխանակ երկրի՝ անհատներու տնտեսութեան հարցը վերաբերի առեւտրական – ճարտարարուեստական ընկերութիւններու, որոնք որոշած ըլլան աստիճանաբար հրաժարիլ անհատական սեփականութենէ, մենաշնորհներէն եւն.։ Աշխատակցիլ, գործակցիլ եւ վերջապէս ձուլուիլ ու տասներկու տարի ետքը աշխարհի առջեւ ներկայանալ իբր առեւտրական մէկ հաստատութիւն։ Մինչ այդ նոր ընկերութեան ղեկավար մարմինն է որ իրաւասու է անդամներուն տնտեսական յորդորներ տալ եւ (սկզբունքով) պարտադրել։

Կ՚ենթադրենք անշուշտ թէ հարցը շատ աւելի բարդ ու փափուկ է քան մեր ներկայացուցած պատկերը։ Եւ չի փակուիր «Հ. Շ.ի եւ «Ա. Փ. Շ.ի փոխ – յարաբերութեան դիւանագիտական կարգադրութեամբ։

Առէք Եւրոպայի մէկ քարտէսը, հոգ չէ թէ վերիվերոյ ըլլան ան, քաղուած բառարանէ մը կամ պատանիի մը դասագիրքէն, գունաւոր մատիտով մը ներկեցէք կամ չեղ գիծերով ծածկեցէք վեցերու տարածութիւնը եւ պիտի տեսնէք որ ան միահամուռ պլոք մըկկազմէ ,դրեթէ լման քառակուսի մը, որուն վարի աջ ծայրը կը վերջանայ Իտալիոյ «կօշիկով»։ Անզայն կամ չծածկուած կը մնայ փոքրիկ շրջանակ մը, յուխեննական չէզոք Զուիցերիան (վերի վերոյ Հ. Շ.ին մէկ քառահինգերորդ տարածութեամբ)։

11երը, որքան ալ միութիւն մը կաղմելու նպատակ չունենան, կը խորհին «աղատ փոխանակութեան» շնորհիւ պահել եւ բարելաւել առեւտրական յարաբերութիւններ 17երու միջեւ եւ դիմադրել նաեւ վեցերու հաստատուն օպլոքֆ»ի մը ապագայ նուաճումներուն։ Անոնցմէ միայն Սկանտինաւեան երեք երկիրներն են որ կրնան տնտեսական միաձեւութեան ձգտիլ։ Միւսները իրարմէ այնքան տարբեր են որքան արեւն ու լուսինը։ Անգլիա – Էյր, Զուիցերիա – Աւստրիա, Յունաստան – Թուրքիա եւ վերճապէս առանձին Փորթուկալ կարելի չէ տնտեսական միաւորներ նկատել։

« Ա. Փ. Շ.»ն պաշտպանելով՝ Անգլիացիներուն նպատակը յստակ է։ Անգլիացիք իրենց աշխարհակալ հասարակապետութեան մէջ կը վայելեն արտածումներու – ներածումներու առանձնաշնորհեալ պայմանները։ Ա. Փ. Շ. կը վերաբերի միայն Եւրոպայի, ուրեմն ոչ մէկ նոր չաՀ կարելի է ակնկալել հասարակապետութենէն։ Սակայն Ա. Փ. Շ.ի սկզբունքով ազատօրէն կը շրջագային բոլոր ապրանքները, անկախ՝ ծնունդեան եւ արտադրութեան «ծննդավայր»էն։ Այսինքն թէ առանց Եւրոպայի ի նպաստ փոխադարձ շահի, հասարակապետութեան եւ նոյնիսկ օտար երկիրներէ — աժան մաքսատուրք ունեցող երկրի մը խողովակով — ներածուած ապրանքներով կարելի է մրտանգել Հ. Շ.ին։

Վեցերը, հաւատարիմ 17երու սահմանադրութեան, անոնց եւ նոյնիսկ «Կաթ – Թ»ի անդամներու տուին Հ. Շ.ի առաւելութիւններէն ոմանք (մաքսային եւ «քոթա»ներու) եւ թերեւս այսպէսով ալ Ա. Փ. Շէն պաղեցուցին քանի մը երկիրներ, առանց առիթ տալու որ ընդունին Հ. Շ.ի պարտականութիւնները, աստիճանաբար հրաժարիլ տնտեսական ազատութենէ եւ 12 տարի վերջ լիուլի ղեկավարուիլ գերազգային – սեփիրնտախոնալ — մարմնի մը ցուցմունքներով ու որոշումներով։

Սակայն Հ. Շ.ի ծրագիրը աւելի լայն է քան այս միայն անմիջական տնտեսական փոխ յարաբերութիւնները եւ կամ ապրանքներու ազատ շրջագայութիւնը։ 12 տարուայ ժամանակամիջոցի մը մէջ աստիճանաբար նուազեցնելով մաքսատուրքերը ի վերջոյ զէրոյի հասնելու համար, վերցնելով ապրանքներու փոխանակութեան եւ շրջագայութեան վրայ ներկայիս գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները կամ սեղմումները, այդ ազատ շրջագայութիւնը ընդլայնելով մարդոց (աշխատաւոր թէ գործադիր պիտի կրնան ազատօրէն հաստատուիլ ուր որ ուզեն) եւ դրամագլուխներու, տնտեսականէն աւելի քաղաքականօրէն ալ Միացեալ Եւրոպային կազմութեան կ՚աշխատուի։

Անշուշտ 17երու մաս կազմող մէն մի երկիր չի կրնար Հ. Շ.ի նպաստաւոր դրութիւնէն օգտուիլ, առանց փոխադարձ գոհողութեան, օրինակի համար եթէ նոյնիսկ Ա. Փ. Շ. իրականութիւն դառնար, դժուար է երեւակայել թէ օտար – վճարումներու մէջ անհաւասար անհամեմատութիւն ունեցող երկիրներ — օրինակ Թուրքիա — պիտի կրնային վերցնել ներածման արգելքներն ու սեղմումները եւ պիտի չվերյիշէին թէ իրենց երկրին եւմըտական դրութիւնը խախտուած է առաւելապար մինչեւ 1953ի վերջերը տիրող ներածման – արտածման ազատութեան դրութենէն, երբ որ առիթը օգտագործելով արտասահման ապաստանեցան հսկայական գումարներու հասնող դրամագլուխներ։

Յաճախ օգերագգային»իշխանութիւն կոչեցինք եւրոպական տնտեսական հասարակապետութեան ղեկավար մարմինները։ Գոնէ թուղթին վրայ միջազգային իշխանութեան իրաւասութիւնները — տնտեսական, հիւլէական, ածուխ, երկաթի մարզերուն մէջ, կը գերազանցեն երկրի մը բուն — ազգային — ղեկավարներու իշխանութիւնը։ «Մէքա»ին օրինակով տեսանք թէ եւրոպական խորհուրդ կամ գգացումները տակաւին կորելիք երկար ճամբայ ունին մինչեւ ազգ. շահերէ հրաժարիլը։

Հ. Շ.ի վերին մարմինն է 142 երեսփոխաններէ կազմուած միջազգային խորհրդարան մը, խառցուած ազգային խորհրդարաններու։ Կառավարութեան տեղ գոյութիւն ունին վեցերու արտաքին գործերու նախարարաց խորհուրդը եւ 9հոգինոց գործադիր յանձնաժողով մը. եւ վերջապէս արդարութեան ատեանը, որ արդէն կը բանի «Մէքա»ի եւ «Եւրատոմ»ի համար։

Հ. Շ.ի «ժամանակացոյց »ը հետեւեալն է։

1959ի Յունուարին մաքսատուրքերու զեղչ տասը առ հարիւր։ Յունիս 1960ին վերստին նոյն զեղչը — ընդհանուր միջին հաշիւով — եւ առ նուազն հինգ առ հարիւր իւրաքանչիւր նիւթի վրայ։ 18 ամիս վերջ երրորդ զեղչով մը չորս տարուան մէջ զեղչերը պիտի հասնին 25 առ հարիւրի։ Չորս տարի վերջ զեղչը պիտի հասնի յիսուն առ հարիւրի եւ վերջին չորս տարիներու — այսինքն ընդամէնը 12 տարի վերջ — վեց երկիրներու միջեւ փոխանակուած ապրանքներու վրայ մաքսատուրք պիտի չմնայ։ Ինչպէս եւ պիտի չմնան որեւէ սեղմում — (Քօթա, լիսանս եւայլն) ապրանքներու ազատ շրջագայութեան։ Բաց աստի Հասարակապետութիւնը պիտի որոշէ ազատ մրցակցութեան չափանիշերը, արտադրութեան համահաւասար գիներու հասնելու միջոցները, «սթանտարտիզասիոն»ը, աշխատանքի պայմաններու հաւասարութիւնը, փոխադարձ օժանդակութիւն, եւն.եւն.։

Դրամական մարզին մէջ իւրաքանչիւր երկիր կը պահէ իր ազատութիւնը։ Ներկայիս դրամագլուխներու շրջագայութիւնը կը դիւրացուի, ապագային բոլորովին ազատ պիտի թողուի։ Կը մտածուի նաեւ կազմել դրամագլուխներ հայթայթող եւրոպական դրամատուն մը (Banque d'investissement) Հ. Շ.ին նպատակներուն ու ընդհ. շահերուն պատասխանող ձարտարարուեստներու հաստատման կամ արդիացման։

Հ. Շ. մեքենան բանիլ սկսած է։ 12 տարիներու փորձի, պատրաստութեան, բարեփոխումներու շրջան մը ունի իր առջեւը եւ քանի մը տարուան ալ փորձառութիւնը «Մէքա», «Եւրատոմ»։

Իր ճամբուն վրայ պիտի չպակսին անակնկալներ, ներքին, ազգային կամ միջազգային ճնշումներ, տագնապներ, պաղ — թերեւս ալ տաք — պատերազմներ։ Սակայն կ՚երեւի թէ վեց երկիրները միանգամընդմիշտ վճռած ըլլան անուաճելի կամքով դիմադրել անոնց եւ կանխել Միացեալ Եւրոպայի կազմութիւնը։

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ամէն տարի, այս շրջանին, Փարիզի մէջ տեղի կ՚ունենայ թատերական բացառիկ փառատօն մը, որ կը կոչուի Ազգերու Թատրոնը։

Քանի մը տարիներէ ի վեր, Ազգերու Թատրոնի կազմակերպութիւնը առացած է այլեւս որրազան ուխտագնացութեան մը բնոյթը, եւ աշխարհի չորս ծագերէն ամէն տարի այս օրերուն բազմահազար եւ բազմազգի ժողովուրդներ կը դիմեն դէպի Լոյս Քաղաքը, իրենց ուխտը կատարելու համար։

Ինչպէս բսած ենք ուրիշ առթիւ, այս կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակն է, քաղաքական ներկայի անզօրհալի դրութեան մէջ, ստեղծել միջոց մը որով կարելի ըլլայ ազգերու միջեւ գոյացնել մերձեցման սերտ կապ մը։ Եւ այս գործին յղացողներն ու ղեկավարները կը ճգնին այդ կապը ստեղծել արուեստի ճամբով, քանի որ դիւանագիտական բոլոր ճամբաները հետզհետէ կը դառնան անանցանելի։

Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս բազմաթիւ ժողովուրդներու թատրոնները կը բերեն իրենց գործնական մասնակցութիւնը։

Հեռաւոր Ամերիկաները, Խ. Միութիւնը, Ֆրանսա Անգլիա, Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաները, Իտալիա, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Լեհաստան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշ ժողովուրդներ ելոյթներ պիտի ունենան Ազգերու – Թատրոնի բեմին վրայ. իրենց առաջնակարգ թատերախումբերով։

Ծայրագոյն Արեւելքէն՝ Չինաստան ու Ճափոն պիտի ներկայանան իրենց պետական խումբերով, մանաւանդ Չինաստանը, որ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս իր Փեքինի Օփերայի ներկայացումներով կը խոստանայ հետաքրքրութեան կեդրոնը դառնալ։

Հինաւուրց Հելլադան, իր դասական ողբերգութիւններով պիտի կատարէ իր փառահեղ տողանցքը, որուն ընթացքին անգամ մը եւս պիտի շողարձակէ հելլէն ժողովուրդի հանճարեղ դաւակներուն՝ Սոփոկլէսի, Եւրիփիտէսի եւ Արիստոֆանի մշտադալար մտքին լոյսը, ներկայացուած ժամանակակից նոր բմբռնումներով և նոր մօտեցումներով թրծուած ողբերգակներու կողմէ։

Ռուսական թատրոնը պիտի ներկայանայ իր հին եւ նոր հեղինակներով, ինչպէս՝ Կոկոլ, Չեխով, Տոսթոյեւսկի, Մայակովսկի եւայլն։

Աւելորդ է ըսել որ Ազգերու Թատրոնի ներկայացումներու շարքին Ֆրանսան անպայմանօրէն պիտի ունենայ իր պատուոյ տեղը, քանի որ Ֆրանսական թատրոնը պիտի ներկայանայ իր հանճարեղ հեղինակներով, սկսած անզուգական Մոլիէռէն մինչեւ մեր օրերու Մոնթէրլանն ու Ժան Անույը։

Ազգերու Թատրոնի ներկայացումներու շարքին բացումը կատարուեցաւ իտալական թատերախումբին կողմէ, որ յայտնի բեմադիր Լուչինօ Վիսքոնթիի ղեկավարութեան տակ ներկայացուց իտալացի յայտնի թատերագիր Տիէկօ Ֆապբիի մէկ երկը՝ Արուեստին զաւակները, որուն նիւթը կը ներկայացնէ դերասանախումբի մը ներքին կեանքը, հոն կատարուած տեղի ու անտեղի արարքները, ներկայացուած հոգեբանական յստակ ոճով մը եւ բեմական ճոխ գրուցարանութեամբ մը։

Անցեալ տարի, նոյն այս իտալական խումբը, նոյն բեմադրին ղեկավարութեամբ դարձեալ բացումը կատարելով Ազգային Թատրոնին մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց Կոլտոնիի «Զմիւռնիոյ ձեռնարկուն», տիտղոսով զաւեշտիկ մէկ բէմօր։ Նոյն յաջողութիւնը ապահովուած է Անգրայրեան արուեստագէտներուն այս անգամ եւս։

Իր առենին մեր ընթերցողներուն հետ – զհետէ պիտի տանք Ազգերու Թատրոնի գործունէութեան լիակատար պատկերը։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՃԱՇԸ

●

ԼԻՈՆ, (Յատուկ).— Մէկուկէս տարի առաջ, հայ մշակոյթի ծարաւի խանդավառ երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ հիմնուեցաւ այս միութիւնը։

Այս ժամանակաշրջանի ընթացքին յաջորդաբար տրուեցան չորս – հինգ գեղարուեստական – թատերական հաւաքոյթներ, որոնք արժանացան լիոնահայ հասարակութեան գնահատանքին։

Միութեան անդամները գնահատելի գործունէութիւն ցոյց տուին, հիմնելով ճոխ գրադարան մը։

Կազմուած է նաեւ քառասուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը, որ մօտ օրէն հրապարակ պիտի գայ, երգելու հայ երգը, մասնակցելու անխտիր այն բոլոր գրական – մշակութային երեւոյթներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան շրջանին մէջ։

Մարտ 22, Կիրակի օր Միութիւնը կազմակերպած էր հացկերոյթ մը,— Գրասըրի տէ Պրօթոյի ճաշարանին մէջ,— որուն կը մասնակցէին մօտ 60 հոգի։

Մշակոյթի Միութեան ատենապետ Գ. Գազատասարեան բարի գալուստ եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, ատամնաբոյժ Յովսէփ Քիրազեան պարզեց Միութեան նպատակը, որ ջերմապէս գնահատուեցաւ ներկաներու կողմէ։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ համակրելի գրագէտ Կ. Փօլատեան, որ յատկապէս Մարսէյլէն եկած էր քաջալերելու երիտասարդներուն այս հաւաքոյթը։ Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Կ. Փօլատեան վեր առաւ երիտասարդներու նպատակի կարեւորութիւնը, մանաւանդ ներկայ ժամանակաշրջանին մէջ։ Գնահատեց անոնց գործունէութիւնը եւ մաղթեց որ կարենան իրագործել իրենց ծրագիրը — հայ մշակոյթը տարածել եւ ծանօթացնել նորահաս սերունդին։

Ներկաները խանդավառ ծափերով պատասխանեցին Փօլատեանի խօսքերուն եւ արձանագրուեցան Միութեան պատուաւոր անդամները։ Եղան նուիրատուութիւններէն գոյացաւ չորս հարիւր հազար ֆրանքի կարեւոր հասոյթ մը։

Բոլորն ալ խանդավառուած էին երիտասարդներու կատարած աշխատանքով, — հայ մշակոյթը տարածելու գովելի աշխատանք։

Այժմ խօսքն ու գործը կը պատկանի Հայ Մշակոյթի Միութեան երիտասարդներուն, որոնք, անտարակոյս, պիտի իրականացնեն իրենց վրայ դրուած յոյսերը։

Հ. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՕՅԻ մէջ մեռած է հին եւ հաւատաւոր Դաշնակցական՝ ընկեր Գասպար Սալմեան։ Աշխատակցած է «Ասպարէզ»ի։ Ծնած էր Կարին՝ 1880ին։ Երկրի մէջ մասնակցած է յեղափոխական աշխատանքներու, իսկ Ամերիկայի մէջ՝ իր եղբօր հետ, բացած է դպրոց, գրադարան։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ պարսկերէնէ թարգմանուած է Տիկին Էլէն Բիւզանդի «Նոր կինը» եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ առանձին հատորով։ Պարսկերէն ամսագիր մը գլուխ մը հրատարակած է արդէն Էլէն Բիւզանդի գրքէն, գնահատական լայն ծանօթութիւններով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՄԲԱՏԱՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔ, մատենագրութիւնք նախնեաց ԺԶ։ Հրատարակութիւն Հայկական Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան Յարէն վրդ. Ղազարեանի հիմնադրամով։ Ի Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1956։

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ Կրօնական, Կրթական, Գրական եւ Բանասիրական։ Թիւ 1 – 2, Յունուար – Փետրուար, ԻԸ. տարի, 1959, Անթիլիաս, Պէյրութ։

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական, ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան։ Թիւ 10, Հոկտեմբեր, 1958։

Ծանօթ է որ Անգլիա զէնք տուաւ Վերջերս Իրաքի ։

Կարելի չէ անշուշտ գիտնալ թէ այս լուրերուն որքանը ճիշդ են, որքանը քաղաքական ։ Նպատակը սակայն յստակ է ցոյց տալ Արեւմուտքի թէ Նասր միակ պատնէշն է համայնավարութեան դէմ Միջին Արեւելքի մէջ ։

ԹԻՖԼԻԹԵԱՆ պատուիրակութիւն մը Նեհրուի դիմեց որպէսզի միջամտէ վերջ տալու համար Թիպէթի կռիւներուն ։ Հնդկաստանի վարչապետը պատասխանեց թէ չի կրնար միջամտել ։

ԿԵԴՐ. ԱՓՐԻԿԷԻ հանրապետութեան վարչապետը Գոկանտա մեռած է օդանաւային արկածի մը հետեւանքով ։

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ առթիւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 72 հոգի մեռած են, բայց այս թիւը վերջնական չէ ։

ՍԵՐԺ ՄԻԿՈՅԵԱՆ, Խ. Միութեան փոխ-վարչապետին զաւակը Ամերիկայէն իր տպաւորութիւնները պատմած է Արեւելեան Գերմանիոյ Ֆոայ Վելթ թերթին ։ Ս. Միկոյեան ըսած է թէ ամերիկեան ճաշակը շատ ցած է եւ թէ բեմերու վրայ «մերկ կիներ կը փոխարինեն իսկական արուեստագիտուհիները որոնք դրժուարաւ գործ կը գտնեն» ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Այն ժերամի Թադ. Խորհուրդս, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբ. Արմենակ Գանթարճեանի եւ Այրի Տիկին Ղուկասեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Թադիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին ։

Պ. Պ. Օննիկ Մակարեան, Թովմաս Մարկոսեան, Արտաշէս Սիրունեան հազարական ֆրանք դպրոցին, Յակոբ Սանփանեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Պ. Օհանեան, Երուանդ Նազարեան հինգ հարիւրական Ֆր. դպրոցին, Պ. Երուանդ Նազարեան 500 Ֆր. եկեղեցւոյ ։

ՓԱՐԻԶ

Ապրիլ 5 Նոր Կիրակի, հանդիսաւոր քառաձայն, պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց. Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց ։ Կը նախագահէ Գեր. Տէր Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ կը քարոզէ ։

Գոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

5 Ապրիլ Կիրակի, Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, հոգեհանգստեան տխուր պաշտօն ժամը 11·45ին ։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

5 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Տօն նահատակաց համաշխարհային պատերազմին 1914–1918, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8-ին, Ս. պատարագ տասնին, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11ին ։

Եկեղեցական արարողութիւնները տեղի կ'ունենան երկսեռ երգչախումբի նոր ուժերով, ընկերակցութեամբ երգեհոնի, ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Գօյաճեանի ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի Ազգ. Մեծ Սգատօն, բազմաձայն խմբերգներով, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաշխարհային պատերազմին ։

Առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 ։

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի, 5 Ապրիլ սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30ին ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ ։

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին ։

Դասախօսութեան ոլորտը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն ։ Մուտքը ազատ է ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Համազգայինի ընդհանուր ժողովը

Տեղի կ'ունենայ 5 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը հինգին, Ահարոնեան Ակումբը, (26 Րիւ տէ Քոնվալէսան) ։

Օրակարգ.— Ա) Անցեալ շրջանի հաշուետուութիւն ։ Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն ։

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Պէօր (ծնեալ Միրաքեան) տասը հազար ֆրանք ։

Փարիզէն Տիկին Զուարթ Խըռչեան իր ապաքինման առթիւ երկու հազար Ֆր. ։

Տրակինեանէն Պ. Գ. Լօրէնեան երկու հազար ֆրանք ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Քաջալերելու համար փարիզահայ բատերագիր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական գործունէութիւնը

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի հայ թատրոնին, հայ արուեստներու բարեկամներու եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Փարիզահայ ականաւոր եւ յարգուած արուեստագէտներու ։

3 Ապրիլ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9 ին ։

SALLE PAUL FARALICQ

21, RUE YVES TOUDIC

Արտասանութիւն, երգ, թատերական բաժին ։

Կը մասնակցին.— ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆԳԷԿԵԱՆ, Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ, Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ – ՔԱՐՓԱՆԹԻԷ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ։

Տոմսերու համար դիմել Բալուեան գրատուն ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL

DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԳՈՒԱՐԻ ԻՇԽԱՆ

(Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline

(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(Կատակերգութիւն)

Տոմսերու վաճառում նոյն օրը՝ սրահի մուտքին ։

Կառքով վերադարձը ապահովուած է ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ԱԼԺԷ.— Այրի Տիկին Շաքէ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տէրտէրեան, Օր. Հերմին Տէրտէրեան սրտի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱԶԱՐԴ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սօմունճեան)

մահը ։

× Այս առթիւ կը նուիրեն 2500 Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման եւ 2500 ֆրանք Կապոյտ Խաչի օգախոխութեան կայանին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ԱԼԺԷ.— Տէր եւ Տիկին Պ. Արզումանեան իրենց բարեկամուհիին Այրի Տիկին Սիրազարդ Ստեփանեանին մահուան առթիւ երկու հազար Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ։

ՎԻԷՆ.— Պ. Խլոյեան Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Խլոյեան Անդրանիկ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան, Պ. Խրլոյեան Վահան, եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց տիկնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ խնամիին

ՏԻԿ. ՊԱՅԾԱՌ ԽԼՈՅԵԱՆԻ

մահը ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 31ին ։

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

Պ. ԼԵՒՈՆ ՔԱՋԲԵՐՈՒՆԻԻ (Թօփալեան)

(Բնիկ Թօքատցի, 1888)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը ։

Հանգուցեալը քեռորդին էր Պ. Երուանդ Հիւսիսեանի (Միլան) ։

Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ իբրեւ մահազդ ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԱՅԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ Ժիրայր Մայլըմեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Մելքոն Գեւորգեան տասը հազար ֆրանք կը նուիրեն Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնին ։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷԹ – ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Հ. Յ. Դ. Արամ – Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Ներկայանալ անդամատետրերով ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն ։

Հայաստան, Գէորգ Չաւուշ, Վռամեան, Համազասպ, Ապրիլ 4, Շաբաթ օր, ժամը 21ին ։ Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն ։

Ընկ. Կարօ, Թաթուլ եւ Նիկոլ – Դուման, Ապրիլ 5, Կիրակի, ժամը 15ին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն ։ Եւ կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ոէժանի վերնայարկը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, ընկեր Փափազեանի բնակարանը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը ։ Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ (Վալանս) ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են ։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, Հեռ. Թռիտէն 27-35 ։

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 3 AVRIL 1959

32ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8360 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4261

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

«Այսօր ահա՛ հայկական դրօշակն է, որ hազարաւոր տարիներու ընթացքին, առաջին անգամ կը բարձրանայ եւ բռնութիւնը, հայ զինուորի գնդակէն հալածական, կը փախչի ինչքով, ընտանիքով եւ իշխանութեամբ ...»:

«Վասպուրականի Հայ Ինքնապաշտպանութեան Զինուորական Մարմին»ը 1915 Մայիս 6/19ին «Հայ ժողովուրդ»ին ուղղած իր խանդավառ կոչով կ'աւետէր, որ «պայքարի ու փառքի ամսօրեակ»էն վերջ, շնորհիւ «մեր զինուորի արի եւ անսասան դիմադրութեան» փախուստի է մատնուած «երէկի ամբարտաւան եւ ամենազօր, բայց այսօրուան վախկոտ եւ ստրուկ թշնամին»:

Օսմանեան «մեծազօր բանակ»ի դաժան պարտութիւնները կովկասեան ճակատին վրայ՝ կատղեցուցեր էին ոճրագործ Իթթիհատի պարիշները:

Անզօր՝ կասեցնելու ռուսական բանակի յառաջխաղացումը զինուորական ուժերով՝ իրենց ձախողութեանց համար «քաւութեան նոխազ» մը կը փնտռէին:

Ու չուշացան գտնելու զայն: Հայ կամաւորական գունդերն էին, որ պատճառ դարձեր էին ռուս զինուորներու յաղթութեանց:

Զկարենալով գլուխ ելլել հայ զինեալ ուժերուն հետ, ամարդի Թուրքերը ուզեցին վրէժ լուծել անզէն հայ ժողովուրդէն:

Կարծեցին թէ դիւրին սրս մը պիտի ըլլար Վասպուրականը, որ ութսունական թուականներէն սկսեալ աչքի փուշ էր դարձած օսմանեան կառավարութեան: Իշխանեան Հայրիկի եւ Մկրտիչ Փորթուգալեանի ցանած սերմերը ինկած էին պարարտ հողի վրայ եւ առատ հունձք տուած:

Յեղափոխութեան առաջին կայծերը բոնկած էին Վանի մէջ ու հետզհետէ տարածուած դէպի Տարօն ու Բարձր Հայք:

Համաշխարհային պատերազմի բռնկած բացառիկ առիթէն օգտուելով, մեր դարաւոր դահիճը ուզեց միանգամ ընդմիշտ քանդել այդ «փոքրիկ Հայաստան»ը, որ ըստ 1914 Փետրուար 8ի «Բարենորոգմանց ծրագրին», կը դառնար կեդրոնը հայկական առաջին մարզպանութեան, — երկրորդն ըլլալով Կարինը:

Դիւային ծրագրով մը՝ ուզեց նախ գլխատել Վանի Հայութիւնը եւ զրկել զայն կռուող բազուկներէ՝ յետոյ դիւրութեամբ ջարդելու համար անպաշտպան ժողովուրդը:

Հրէշ ձեւակէթի յանձնուած էր այդ սադայէլական ոճիրին գործադրութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավար վարիչներէն Վռամեան եւ Իշխան զոհ գացին իր խարդախ մեքենայութեանց: Հրաշքով ազատեցաւ Արամ, որուն պիտի վիճակուէր պատմական առաքելութիւն մը՝ նախ Վանի, յետոյ Երեւանի մէջ հռչակելու համար Հայաստանի անկախութիւնը:

Վասպուրականի Հայութիւնը այդ բախտորոշ օրերուն ցոյց տուաւ քաղաքացիական հասունութիւն եւ հայրենասիրական գիտակցութիւն: Մոռնալով ներքին վէճերը, քաղաքական բոլոր հոսանքները մէկ սիրտ, մէկ հոգի բոլորուեցան ազատութեան դրօշին շուրջ ու քաջաբար կուրծք տուին թշնամիին թնդանօթներուն ու ռումբերուն:

Ապրիլ 7/20ին սկսած հերոսամարտը վերջացաւ Մայիս 4/17ին՝ Հայերու կատարեալ յաղթանակով:

Ճեւտէթ, որ կը յուսար 24 ժամուան մէջ նուաճել Վանը, լեղապատառ բռնեց նահանջի ամօթալի ճամբան:

Հայ վրիժառու բազուկը յաղթանակեց:

Վասպուրականը ոսկետառ էջ մը գըրուեց Հայոց պատմութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՈՐՍԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ՝ ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս գրած էինք Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարները ժողով գումարած էին Ուաշինկթընի մէջ պատրաստելու համար Մայիս 11ի արտաքին նախարարներու ժողովը Խ. Միութեան հետ: Նիստերը կատարուեցան գոնփակ եւ կարճ զեկոյց մը միայն հրատարակուեցաւ ժողովէն ետք: Կարեւոր ոչ մէկ նորութիւն այդ զեկոյցին մէջ: Զորսերը որոշած են անգամ մըն ալ ժողովի նստիլ՝ ապրիլ 29ին Փարիզի մէջ, այսինքն Ժընեւի ժողովէն տասը օր առաջ: Ուաշինկթընի հանդիպումին խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եղած է Պերլինը: Արեւմտեան պետութիւնները այս առթիւ կը կրկնեն թէ հաւատարիմ կը մնան անցեալ Դեկտեմբեր 14ի իրենց յայտնած տեսակէտին նոյն հարցին շուրջ: Արեւմտեանները պատրաստակամութիւն կը յայտնեն սակայն բանակցելու Խ. Միութեան հետ «շինարար ձեւով»:

Ժողովին ընթացքին խօսուած է նաեւ երկու Գերմանիաներու կառավարութեանց յարաբերութեան մասին:

Այս առթիւ դաշնակցային Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրէնթանօ ճշդած է իր կառավարութեան սահմանները այդ հարցին շուրջ: Երկու Գերմանիաներու միջեւ փոխանակութիւնները փափաքելի են, բայց այս՝ պէտք չէ երբեք նշանակէ Փանքովի կառավարութեան ճանաչումը պաշտօնապէս կամ ոչ:

Ժողովին նիւթ դարձած է նաեւ Ժընեւի ժողովը (արտաքին նախարարներու) եւ Մեծերու ժողովը: Անգամ մը եւս կը շեշտուի թէ այս վերջինին գումարումը կախում ունի Ժընեւի ժողովին տալիք արդիւնքներէն: Պոնի եւ Փանքովի ներկայացուցիչները պիտի մասնակցին միայն իբրեւ «խորհրդական»:

× Ժընեւի ժողովին Խ. Միութեան կողմէ պիտի մասնակցի Կրեմլինի թիւ երեքը Միքայէլ Սուսլով: Արդարեւ եւրոպական քաղաքական շրջանակներու մէջ զրոյցներ կը շրջին որոնց համաձայն արտաքին նախարար Կրոմիքօ պիտի փոխարինուի կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին քարտուղար Սուսլովի կողմէ: Այս լուրը կը հաստատէ Լոնտոնի Տէյլի Էքսփրէսը:

Ուղեցչեւի համար Կրոմիքօ շատ հլու հնազանդ մէկն է եւ չունի հարկ եղած հեղինակութիւնը միջազգային ժողովի մը մասնակցելու համար: Այդ պատճառով է որ հաւանական կը թուի թէ ի մօտոյ Կրոմիքօ փոխարինուի Սուսլովի կողմէ:

× Ուաշինկթընի մէջ բացուեցաւ Ատլանտեան Ուխտի ժողովը: Այս ժողովին ալ օրակարգը բաւական ծանր է: Բացման նիստին առաջին առթիւ խօսք պիտի առնէին Այզընհաուըր, Լլոյտ (Հոլանտայի Արտաքին նախարարը) եւ Սփաք՝ Ուխտին ընդհ. քարտուղարը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեծ գայթակղութիւն մը երեւան եկած է, ինչպէս կը գրէ խորհրդային երգիծաթերթը «Քրոքոտիլ»: Ոամենցքոյէ գիւղին (Մոսկուայէն յիսուն քիլմ.) թաղապետութեան փոխ-նախագահը հինգ հազարէն աւելի հազար րուբլիի փոխարէն հողեր «տրամադրած» է Մոսկուայի քաղաքացիներուն: Հետաքրքրական է նաեւ նկատել թէ այս տնակներ գնողները որոնք 250 հազար րուբլի կը վճարէին ամէնը միայն հազար րուբլի կը շահէին: Այս առթիւ արեւմտեան մամուլը կը շեշտէ թէ բոլո երեւոյթին դրամատիրութիւնը այնքան ալ խոտոր չի համեմատիր խորհրդ. վարչաձեւին հետ ...:

ՄԱԿ-Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան 1958ի վիճակագրական տարեցոյցը, շատ ընդարձակ բաղդատական ուսումնասիրութիւն կատարած է աշխարհի բնակչութեան, ճարտարարուեստի, տնտեսական եւ այլ մարզերու արդիւնաբերութեան յառաջեւ ածումին մասին:

Աշխարհի բնակչութիւնը երկու միլիառ 493 միլիոն էր 1950ին: Անկէ ի վեր, տարեկան գրեթէ 1·6 առ հարիւր աճելով, երկու միլիառ 795 միլիոնի բարձրացած է 1957ին: Այս թիւին մէջ Ասիոյ բաժինն է 56 առ հարիւր:

Եւրոպան ամէնէն խիտ բնակչութիւնը ունեցող երկրամասն է եւ բազմացումի տեսակէտով ամէնէն տկարը. տարեկան բազմացումը հազիւ 0·7 առ հարիւրի կը հասնի: Ասոր հակառակ, Ովկիանիան որ ամէնէն ցանցառ բնակչութիւնը ունեցող աշխարհամասն է, Եւրոպայի բաղդատմամբ եռապատիկ արագութեամբ կ'աճի՝ 2·2 առ հարիւր:

Կան երկիրներ որոնց բնակչութիւնը տարեկան զգալի նուազում մը կրած է: Արեւելեան Գերմանիա՝ տարեկան 0·9 առ հարիւր, Արեւելեան Պերլին՝ 1·3 առ հարիւր եւ Իռլանտա՝ 0·5 առ հարիւր:

Հակառակ գիտական փրկարար միջոցներու չարունակական ընդհանրացումին, մանկական մահուեան համեմատական քանակը դեռ շատ բարձր է կարգ մը երկիրներու մէջ: Անոր առ հարիւրի կարգով՝ Չիլիանա (17·2), Ճուէտ (17·4), Աւստրալիա (21·4), Զուիցերիա (22), Ռումանիա (23·9), Նոր Զելանտա (24·3): Անակնկալ եւ տխուր չափով աւելցած է հետեւեալ երկիրներուն մէջ. Չեխոսլովաքիա՝ 31·4էն բարձրացած է 33·4ի. Իտալիա՝ 48·8էն 49·8ի. Լիւքսէմպուրկ՝ 36·8էն 38·6. Սպանիա՝ 53·7էն 61·7, Եուկոսլաւիա՝ 98·3էն 101·7:

Վերջին քսան տարուան ընթացքին (1938 – 1957), աշխարհի արտադրական կարելիութիւնները եւ ժողովուրդներու ապառումին տրամադրութեան դրուած իրեղէններու եւ առարկաներու քանակը գրեթէ կրկնապատկուած է, առանց հաշուի առնելու խորհրդային երկիրներու արդիւնաբերութիւնը:

Մեծագոյն յաւելումը կրող մարզը եղած է փոխադրութեան միջոցներու արտակով եւ քանակով զարգացումը: Օդային նաւարկութեան գիծերու երկարութիւնը 9 անգամ աւելցած է, իսկ ծովու ճամբով եւ երկաթուղիով փոխադրուած բեռնակիր աւելի քան կրկնապատկուած:

Անցեալ տարուան սկիզբը, ձայնասփիւռի ընկալուչներու ընդհանուր թիւը աւելի 335 միլիոնի հասած էր: Պատկերասփիւռի ընկալուչ գործիքներու թիւն էր 64 միլիոն:

Երկար է ՄԱԿի տարեցոյցին վիճակագրական ցանկը եւ, ընդհանուր առումով, քաջալերական նախատեսութիւններով: Անոր բաղդատական եզրակացութիւնները փաստացի լաւատեսութեան մը կը հրաւիրեն աշխարհի պարբերաբար մտահոգ մարդկութիւնը:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկայի ժողովը կը բացուի Պէյրութի մէջ մասնակցութեամբ վեց պետութեանց միայն (անդամ պետութեանց թիւն է 10): Համաձայն եգիպտական մամուլին Իրաքցի համայնավարները պետական հարուած մը փորձած են Քոմէյթի մէջ, բայց ձախողած են: Նոյն աղբիւրներու համաձայն 500 ազգայնական սպաներ բանտարկուած են Իրաքի մէջ, եւ զարհուրելի չարչարանքներու ենթարկուած:

Արաբական լիկայի ժողովէն շատ բան չիսպասուիր, արաբական կարգ մը շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրապետէ թէ Նասրն է գլխաւոր պատասխանատուն համայնավար թափանցումին Միջին Արեւելքի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏԱԿԱԱՍՔԱՐԻ կացութիւնը միշտ եղեռնական է, ողողումներէն և տեղատարափ անձրեւներէն յետոյ սովի եւ համաճարակի վախը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ իշխանութեանց: Ֆրանսական կառավարութիւնը 200 միլիոն տրամադրեց աղէտեալներուն համար: Ֆրանսայի բոլոր կողմերէն ամէն տեսակ օժանդակութիւն կը հասնի որոշուած կեդրոնները: Օդանաւերը չեն հասնիր փոխադրելու նուէրները: Եւրոպա թիւ մէկ ձայնասփիւռի կայանը իր կոչին շնորհիւ մէկ գիշերուան մէջ հաւաքած էր չորս հարիւր թոն զանազան նուէրներ: Այս քանակութիւնը փոխադրելու համար ութսուն փոխադրական օդանաւ անհրաժեշտ են:

ԹԻՊԷԹԻ մէջ Չինացիները տակաւին չեն կրցած գտնել Տալայ – Լաման, ինչ որ շատ զարմանալի է երբ նկատի առնուի թէ Չինացիները որքան ուժ կը վատնեն զայն ձեռք ձգելու համար: Թիպէթը առանց Տալայ – Լամայի կը նշանակէ Վատիկանը առանց Պապի: Թիպէթեան օրէնքը եւ աւանդութիւնը կը պարտադրեն որ երկրին մայրաքաղաքը ըլլայ հոն ուր կը գտնուի Տալայ – Լաման: Այս պատճառաւ է որ Չինացիները իրար անցած են որովհետեւ գիտեն թէ իրենց ոյժերը ոչինչ կրնան փոխել այս աւանդութենէն:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէին թագաւորը որ մինչ Ամերիկա է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ «Հասարակութիւնը» եւ «արաբական ազգայնականութիւնը» հոմանիշ չեն: Ան մեր արիւնին մէջն է եւ կը նշանակէ արաբական միութիւն, ազատութիւն եւ կեանքի պայմաններու բարելաւում արաբական աշխարհի մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ արտաքին նախկին նախարարը ծայրար ձուսարթ որուն սպանութիւնը յայտարարած էին Դամասկոսի եւ Գահիրէի ձայնասփիւռի կայանները, խօսեցաւ Պաղտատի ձայնասփիւռէն: Մինչ Ա. Մ. Հ.ը յայտարարած էր որ նախկին նախարարը համայնավարներու կողմէ սպաննուած էր Մուսուլի ըմբոստութեան ժամանակ, ձուսարթ իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ խստօրէն դատապարտեց «եգիպտական եւ սուրիական քարոզչութեան անամօթ ստերը»:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ նոր տարակարծութիւններ ծագած են Թուրքերուն եւ Յոյներուն միջեւ դատ թագապետութեանց հաստատումին առթիւ: Թուրքերը կ'ուզեն տասը օրէն գործադրել Ցիւրիխի համաձայնութեան տրամադրութիւնները եւ կը պահանջեն որ անջատ թաղապետութիւնները երկու համայնքներուն համար վերջնական ըլլայ տեսնայ: Յոյները ընդհակառակն կ'ուզեն որ այս պարագան վերաքննելի ըլլայ ամէն չորս տարի:

ՄՈՆԿՈԼԻՈՅ մէջ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն որուն նըստաշրջանը տեղի ունեցաւ Մարտ 27էն 30, կարեւոր փոփոխութիւններ կատարած է իր քաղաքական բիւրոյին մէջ: Շնորհազրկուած են բազմաթիւ հին կուսակցականներ որոնց կարգին կը յիշուի մասնաւորապէս Կեդր. Կոմիտէի Բ. քարտուղարը Տամպա. քաղաքական բիւրոյի երեք անդամներ եւ երկու փոխ անդամներ, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան քննիչ կոմիտէին նախագահը: Տամպա ամբաստանուած է գլխաւորաբար իբրեւ «պառապանողական, յետադէմ, պարծենկոտ եւ պատեհապաշտ» միտք մը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մայր թագուհին եւ իշխանուհի Մարկարէթ Փարիզ պիտի գան ապրիլ 25ին: Ծանօթ է որ անկէ առաջ պիտի ընդունուին Պապին կողմէ: Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները շատ խանդավառ չեն իշխանուհի Մարկարէթի այս այցելութեամբ:

ՐԱՖՖԻՆ՝

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Րաֆֆիի ամբողջական երկերուն 9րդ հատորը լոյս տեսած է արդէն Երեւանի մէջ: 10րդ եւ վերջին հատորը հաւանաբար հրատարակուի այս տարուան ընթացքին :

Իւրաքանչիւր հատորի տպաքանակն է 25·000: Այս կը նշանակէ, որ Մեծ Փայաջուկցիին վերհրատարակուած երկերուն տպաքանակը կը հասնի ճիշդ ու ճիշդ երկու հարիւր յիսուն հազարի :

Կը խոստովանինք, որ ասիկա անգերազանցելի մրցանիշ մըն է մեր իրականութեան, նաեւ մեր գրականութեան մէջ: Չկայ հայ հեղինակ մը, — հիներէն թէ նորերէն, — որուն գործերը հրատարակուած եւ սպառած ըլլան այս քանակով :

Հայ ժողովուրդը, ըլլայ հայրենիքին թէ Սփիւռքի մէջ, անգամ մը եւս առիթը կ'ունենայ վերընթեռնելու Րաֆֆիի գործերը, որոնց մէջ կը բաբախէ հայութեան սիրտը : «Կայծեր»ու հեղինակին գրականութիւնը կրնանք կոչել հանդիսարան հայ կեանքի եւ հայ յեղափոխութեան :

Արդարեւ, Րաֆֆին էր, որ գծեց հայ յեղափոխութեան «նախաշաւիղ»ը: Ասիկա Թերեւս ճշգրտօրէն յատկանիշն է մեծ վիպասանին, որ կրցաւ նուաճել ո՛չ միայն իր ժամանակը եւ իր սերունդը, այլեւ բոլոր ժամանակները եւ բոլոր սերունդները :

Րաֆֆիի երկերուն վերհրատարակութիւնը անտեսելի ողբերգութեան մը յառաջաբանը եւ միաժամանակ վերջաբանը կը կազմէ :

1947ին, ներգաղթի խանդավառ օրերուն, երբ «արեւելեան նահանգներ»ու վերակցման հարցը դրուած էր սեղանի վրայ, Հայպետհրատը Երեւանի մէջ հրատարակեց «Կայծեր»ը: Երկու տարի ետք, 1949ին, լոյս տեսաւ նաեւ անոր ռուսերէն թարգմանութիւնը :

Նոյն օրերուն, մեր երկրի իշխանութիւնները կը գտնէին, որ «Կայծեր»ը արժէքաւոր աղբիւր մըն է ուսումնասիրելու հայ հասարակական մտքի ուղղութիւնը ԺԹ· դարու վերջին յիսնամեակին: Ասիկա ընթացիկ լեզուով կը նշանակէ ոչ միայն պաշտպանել Րաֆֆիի «նացիոնալիզմ»ը այլեւ ընդունիլ հայ ժողովուրդի իրաւունքը՝ ունենալու անկախ հայրենիք եւ պետութիւն :

Համայնավար դատախազներուն իսկ կարծիքով, ուրեմն, «Կայծեր»ը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պատկերազարդ պատմութիւնը հայութեան մղած պայքարին՝ յանուն եւ ի խնդիր իր ազգային – քաղաքական անկախութեան :

Խորհրդային վարչաձեւը չի ճանչնար սակայն ո՛չ ազգային, ո՛չ ալ մանաւանդ քաղաքական անկախութիւն: Չի ճանչնար նոյնպէս ժողովուրդներու ցեղային անհատականութիւնը :Մշակոյթը, այդ վարչաձեւին համար, ազգային ինքնութեան նկարագիրէ զուրկ կաղապար մըն է : Մարմին՝ առանց հոգիի :

Ի՞նչպէս եղաւ, որ «մէկ ազգ, մէկ լեզու» նշանաբանը պաշտպանող իշխանութիւնը Թոյլ տուաւ վերհրատարակել «բուրժուական նացիոնալիզմ»ի ախոյեան նկատուած գրողի մը երկը:

Այս հարցումին պատասխանը ունէին անշուշտ մեր երկրի իշխանաւորները 1947ին :

Այդ օրերուն, ինչպէս գիտենք, Մոսկուա կը յուսար Խ· Հայաստանի կցել հայկական կոչուած այն երկրամասը, որուն մենք սովորաբար կուտանք «չազատագրուած Հայաստան» անունը: Հետեւաբար, հարկ էր վառ պահել, նոյնիսկ հրահրել հայկական «Նացիոնալիզմ»ը, անով խանդավառելու համար ժողովուրդ մը, որ պիտի հրաւիրուէր արիւն թափել ոչ թէ յանուն իր ազգային անկախութեան, այլ յանուն բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան :

Մոսկուայի յոյսը չիրականացաւ սակայն, եւ «Կայծեր»ը կորսնցուց իր գոյութեան իմաստը: Անհրաժեշտ էր վերադառնալ հին քաղաքականութեան : «Բուրժուական նացիոնալիզմ»ը, զոր պահ մը քաջալերած էր համայնավար իշխանութիւնը, վերստին բռնեց նահանջի ճամբան 1951ին: Ուկրայնայի, Ազրբէջանի եւ խորհրդային այլ հանրապետութեանց մէջ ինտէքսի ենթարկուեցան «Տէտէ Դորգութ»ը, «Սիրէ՛ Ուկրայնան» եւ այս գիծով գրուած, հրատարակուած ու տարածուած գործերը :

«Կայծեր»ը կրնա՞ր դուրս ձգուիլ այս «ինտէքս»էն: Կարելի՞ էր հայ ժողովուրդը ազատ ձգել ընելու բան մը, որ արգիլուած էր միւս «եղբայրական» ժողովուրդներուն: Ոչ, կարելի չէր :

Եւ ահա անդրադարձը :

Խ· Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարութիւնը եւ Հայկոմկուսի Կեդր· Կոմիտէն կ'որոշեն ընդունիլ, որ «Կայծեր»ու հրատարակութիւնը «եղել է քաղաքական մի կոպիտ սխալ» («Սով· Հայաստան», 15 Օգոստոս 1951):

«Պրաւդա», Համկոմկուսի պաշտօնաթերթը, կը գրէր այդ օրերուն ·

Ա) «Կայծեր»ը ատելութիւն կը քարոզէ ոչ – Հայերու հանդէպ եւ կը քաջալերէ միջցեղային քինախնդրութիւնը :

Բ) Չի յիշատակեր այն օգնութիւնը, զոր Ռուսերը ընծայած են հայ ժողովուրդին :

Գ) «Կայծեր»ու գլխաւոր հերոսները, — Կարօն, Ասլանը, Սագօն, — իրենց ուսումը ստացած են դրամատիրական – յետադէմ երկրի մը՝ Մ· Նահանգներու մէջ (ըստ «Պրաւդա»յի՝ Հայերը անցեալին գլխաւորաբար ռուսական համալսարաններու մէջ կ'ուսանէին):

Դ) «Պրաւդա» ըստ էութեան դատապարտելի կը գտնէ այն իրողութիւնը, որ Րաֆֆի Ամերիկացիները կը ներկայացնէ իբրեւ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի բարեկամ :

Ե) Րաֆֆի, դարձեալ ըստ «Պրաւդա»յի, հայ ժողովուրդը կը մեղադրէ տկարամտութեամբ, ինչ որ վիրաւորական է Հայերու ազգային արժանապատուութեան համար:

Եւայլն, եւայլն :

Բոլոր այս մեղադրանքներուն մէջ հիմնականը սա է ·

— Րաֆֆի անտեսած է ռուս ժողովուրդի քաղաքակրթիչ դերը :Անտեսած է ռուսական մշակոյթին «բարերար» ազդեցութիւնը հայ գրականութեան վրայ : «Կայծեր»ու գլխաւոր հերոսները իրենց բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած են ոչ թէ ռուսական համալսարաններու, այլ աշխարհակալ երկրի մը՝ Մ· Նահանգներու մէջ:

Ինչպէս միշտ, ինչպէս ամէն բանի, նաեւ գրականութեան եւ արուեստի մէջ, քաղաքական գիծն է գերակշիռը խորհրդային իշխանութեանց համար:

Առեն մը կ'ըսէին· — Ամէն բան ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին համար :

Հիմա կ'ըսեն Խ· Միութեան մէջ·— Ամէն բան պարտիային հետ եւ պարտիային համար :

Սթալինեան պսակաւոր բանաստեղծներէն Գուրգէն Բորեան կը գրէր «Պրաւդա»յի մէջ (1951ին··

«Հայերի ազգային ազատագրման նուիրուած մի քանի գրուածքներում Րաֆֆին հրապարակ է գալիս իբրեւ քարոզիչ ազգայնամոլ, իտէալականացնում է հին Հայաստանը: «Կայծեր» վէպում հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը մեկնաբանւում է ազգայնամոլական դիրքերից :

«Հերոսական կռիւը հայ ժողովրդի՝ ընդդէմ թաճկական բռնակալութեան, Րաֆֆին ցոյց է տալիս ծուռ հայելու մէջ: Հայկական ազատագրութիւնը նա առանձնացնում է հարեւան ժողովուրդների աշխատաւոր դասակարգերի պայքարից: «Կայծեր»ում նա գերի է ընկնում ազգայնամոլ գիտունների: Հեղինակի սիրած տիպը — Ասլանը բռնակալ է ու ժողովրդի թշնամի, լի ատելութեամբ դէպի հարեւան ազգերը»:

Ապահովաբար, «ծուռ հայելի»ն այն չէ, որուն մէջէն տեսաւ ու դատեց Րաֆֆին իր ժամանակի անցքերն ու անձերը: «Ծուռ»ը խորհրդային քննադատին հայելին է: Թէ ծուռ, թէ անթափանց :

Հայկոմկուսը անգամ մը դուրս բերաւ Րաֆֆին իր գերեզմանէն, յետոյ վերըստին դրաւ գերեզման : 1953էն ետք, մեռեալը կրկին յարութիւն առաւ:

Րաֆֆին չէ, որ պարտուած էր Խ· Հայաստանի մէջ· պարտուած էր Հայկոմկուսը:

Ոգին չի մեռնիր· կը նահանջէ, Թերեւս կը պարտուի, բայց չի մեռնիր: Կը մեռնին պարտիաները, կը մեռնին վարչաձեւերը, կը մեռնին նոյնիսկ յեղափոխութիւնները :

Միակ վերապրողը ազատութեան ոգին է, ցեղային անհատականութիւնն է, ազգային անկախութեան գաղափարն է :

Րաֆֆին վարող ոգին աւելի քան կենդանի է հիմա մեր մէջ, թէ սահմանէն ասդին եւ թէ մանաւանդ սահմանէն անդին :

Վկայ՝ Րաֆֆիի երկերուն երկու հարիւր յիսուն հազարները :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայ թատրոնի մասին խօսելիս, անհրաժեշտ եմ գտնում վերաքննել նրա երեկը, կարենալ լաւ բացատրելու համար նրա այսօրը: Չգիտեմ որտեղ ես առիթ եմ ունեցել յայտնել այն միտքը, թէ այսօրը առ հասարակ երէկի արդիւնքն է եւ նրա բացատրութիւնը, ինչպէս եւ վաղուայ ճշգրիտ մարգարէն :

Զարմանալի չէ, թէ ինչպէս եւ ինչու հայ մարդը ունեցել է թատրոն՝ նախ քան թէ տուն է ունեցել:

Հոգեբանական պարզ երեւոյթ է եւ հին ճշմարտութիւն, որ չարչրկուած ու հալածուած ժողովուրդը միշտ բնական պահանջ է զգում իրա ցաւն ու տառապանքը ուրիշին պատմելու ,կամ նոյն այդ ցաւերի վրայ փիլիսոփայօրէն ծիծաղելու : Ահա թէ ինչու Հայը, անյիշատակ ժամանակներից ի վեր, եթէ ոչ թատրոն, գոնէ թատրոնի նման մի երեւոյթի միջոցաւ միշտ պատմել է իր ցաւերը ուրիշին, կամ պատմել ինքն իրա համար նոյն այդ ցաւերի միալար օրօրի մէջ ինքնամոռացում գտնելու յոյսով:

Եւ իսկական թատրոն կամ թատերական արուեստ ունեցել է այն ժամանակ , երբ այդ թատերական միջոցները, խառնուելով հետզհետէ ժամանակների ու տարիների ընթացքին, յանգել են իրենց բնականոն ձեւին եւ իմաստաւորուել են արդէն որպէս իսկական թատրոն :

Դերասաններ ենք ունեցել եւ մեծ դերասաններ, նոյն իսկ տաղանդներով թատրոնի փառահեղ արքաներ, նախ քան թէ թատրոն ենք ունեցել :

Եւ այնքան առատ է եղել այդ հունձքը մեր մէջ, իր ցաւերը երգելու պահանջը այնքան մեծ, որ երբ որեւէ քաղաքական հանգամանք արգելք է հանդիսացել հայերէն լեզուն գործածելու, մեր արուեստի զաւակները օտարի թատրոնն են ճոխացրել, նոյնիսկ ստեղծել են այդ, երբ օտարը թատրոն իսկ չի ունեցել :

Այդպէս է եղել արեւմտահայութեան թատերական կեանքը, բացի այն կարճատեւ ժամանակներից, երբ մոլեռանդ բռնակալութիւնը հրաշքով մոռացել է արգելափակել նորածին հայ թատրոնի քայլերը: Բոսֆորի ափերում, արեւմտահայ թատրոնի լաւագոյն վարպետները ոչ միայն ստեղծել, այլեւ զարգացրել են թատրոնի արուեստը նոյն այդ արգելք

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բացի այդ, արհեստական արբանեակներ ղրկելու եւ այս կարգի այլ դէպքերու հետեւանքով, Մ· Նահանգները եւ իրենց դաշնակիցները կրնան հետզհետէ կորսնցնել առաջնորդի իրենց դերը՝ ի նպաստ Խ· Միութեան :

Ուրեմն, Միացեալ Ազգերու Ուխտին ոգին մոռնալու իրողութիւնը մեծ դժուարութիւններու պատճառ դարձած է Կազմակերպութեան ապագային համար: Մ· Նահանգներ — Խ· Միութիւն մրցակցութեան հետեւանքով, ընդհանուր միտում մը կայ ժողովական կառավարութիւն ըստեղծելու· եւ այս՝ կը նպաստէ Խ·Միութեան խորունկ շահերուն: Այս խորունկ ու թաքուն շահերն են՝ Մ· Նահանգները բաժնել միջանկեալ աշխարհէն· այսինքն՝ թէ Եւրոպայէն եւ թէ միլիառի հասնող այն մարդոցմէն, որոնք տակաւին կողմ չեն բռնած :

Ա·— Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԲԱԺՆԵԼ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

Այս բաժանումը առաջին ակնարկով անհաւանական կը թուի՝ Ատլանտեան Ուխտի գոյութեան պատճառով : Բայց հիմնուած է Ամերիկացի ժողովուրդին մէջ խորապէս եւ տեւապէս գոյութիւն ունեցող հոգեբանական երկու միտումներուն վրայ, անջատողականութեան (իզօլասիոնիզմ) եւ հակա–գաղթատիրութեան զգացումներուն վրայ :

Անջատողականութեան ոգին, որ Մ· Նահանգներուն մէջ ծնունդ առած էր առաջին աշխարհամարտին վերջաւորութեան, կը շարունակէ դանդաղ կեանքով ապրիլ ու գոյութիւն ունենալ ամերիկեան հանրային կարծիքին լայն խաւերուն մէջ: Անջատողականութեան ոգին բացարձակ չէ աշխարհի բոլոր մասերուն համար, բայց մասնաւորաբար կը խրտչի տեւական դաշինքներով կապուելու մանաւանդ Եւրոպայի երկիրներուն հետ: Մարշալի ծրագիրը, ապա նաեւ Ատլանտեան Ուխտին կնքումը առժամեայ կերպով վանեցին ամերիկեան անջատողականութեան ոգին· բայց համայնավար կազմակերպութիւնը յոյսը դրած է այդ ոգիին վերածնունդին վրայ՝ համաշխարհային քաղաքականութեան եւ ընդհանուր ռազմավարութեան մէջ հետզհետէ գալիք փոփոխութիւններուն լոյսին տակ :

Այս վերածնունդը ապահովելու համար, համայնավար կազմակերպութիւնը առաջին հերթին պիտի փորձէ ամերիկեան հանրային կարծիքը թունաւորել Եւրոպայի անհանդարտութիւններուն դէմ: Երբ համայնավար կազմակերպութիւնը բաւարար չափով թափանցած, բաժանած, ներսէն քայքայած եւ անշարժութեան դատապարտած ըլլայ Եւրոպայի ազգերը, այն ատեն անիշխանութեան, հակա – ամերիկեանութեան եւ չէզոքավարութեան ընդհանուր ազդանշանը պիտի տայ: Եւրոպայի մէջ տակաւին գտնուող Ամերիկայի բարեկամները, որոնք համայնավարներուն պէս կազմակերպուած պիտի չըլլան, եւ որոնք ամէն ձեւով պիտի վարկաբեկուին ու նոյնիսկ ահաբեկչութեան շնորհիւ լռութեան պիտի դատապարտուին, իրենց ձայնը պիտի չկարենան լսելի դարձնել: Ամերիկեան հանրային կարծիքը, ի տես Եւրոպայի այս ապերախտութեան, շուտով պիտի վերադառնայ անջատողականութեան իր թաքուն զգացումներուն եւ իր կառավարութեան պիտի պարտադրէ համայնավար կազմակերպութեան հետապնդած գաղափարը — այսինքն՝ Մ· Նահանգներու բաժանումը՝ իրենց ամէնէն վստահելի դաշնակիցներէն:

Արդի ռազմավարութեան մէջ յառաջ եկած փոփոխութիւններն ալ կը յանգին միեւնոյն արդիւնքին: Ջրածին ռումբերու յարաճուն ուժը մէկ կողմէն անգործածելի կը դարձնէ զանոնք, եւ միւս կողմէն կը նուազեցնէ Եւրոպայի ռազմագիտական արժէքը՝ միջ – երկրային հրթիռներու գոյութեան պատճառով: Հետեւաբար, համայնավար կազմակերպութիւնը կը յուսայ թէ ամերիկեան հանրային կարծիքը պիտի մերժէ հիւլէական քայքայիչ պատերազմի մը սկսիլ, Եւրոպայի համար, որ այլեւս դադրած է ռազմագիտական կենսական արժէք ներկայացնելէ:

Բայց Եւրոպայի կարեւորութիւնը կարելի չէ սահմանափակել ռազմագիտական չափանիշներով· Ֆրանսան, Իտալիան, Արեւմտեան Գերմանիան քիչ մը աւելի ընդարձակ Ճիպրալթարներ կամ Սինկափուրներ չեն: Իրենց հողին վրայ ունին արդիւնաբերական մեծ կեդրոններ, իսկ մտաւորական տեսակէտէն ալ՝ այնպիսի ուղեղներու պաշար մը, որ կրնայ ճակատագրական զարկ տալ գիտութեան յառաջդիմութեան: Ցամաքային Եւրոպան ու Անգլիան միասին առած, երկու հսկաներէն իւրաքանչիւրին հաւասարող ուժի պաշար կը ներկայացնեն : Համայնավար կազմակերպութիւնը շատ լաւ ըմբռնած է որ եթէ Մ· Նահանգները անջատէ Եւրոպայէն, միջանկեալ շրջաններու տիրապետութեան մրցակցութեան մէջ ինքը մեծ առաւելութիւն ձեռք պիտի ձգէ, ու ասոր շնորհիւ ալ աշխարհի տէրը պիտի դառնայ հետզհետէ :

(7 Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՑՈՒՑԱՆՈՒԷՐՆԵՐ

Երեւանի յախճապակիի գործարանը մրցում մը բացած է ճենապակեայ գեղարուեստական յուշանուէրներու նմոյշներու։ Առաջին մրցանակը, 2500 րուբլի, տրուեցաւ ճարտարապետ Ռ. Իսրայէլեանին ու քանդակագործ Է. Մեծատուրեանին, որոնք պատրաստած էին սափորի, ծաղկամանի, անուշահոտ փոշիներու անօթներու նմոյշներ։ Երկրորդ մրցանակը, 1500 րուբլի, Ռ. Սիմոնեանի, որ գինիի սպասներու նմոյշներ պատրաստած էր, եւ Գ. Գէորգեանի, որ անուշահոտութեանց սրուակներու նմոյշներ պատրաստած էր։ Այս երկուքը մասնագէտներ են խեցեղէններու զարդանկարչութեան։ Երրորդ մրցանակը, հազար րուբլի, քանդակագործներ Ռ. Պետրոսեանին՝ «Փարվանա» արձանիկին համար եւ Գ. Գէորգեանին՝ «Թաչէզարէ եւ Սիամանթօ» արձանիկին համար։

Այս յուշանուէրները մեծ ժողովրդականութիւն գտան, ինչպէս ցոյց տուաւ սպառումը։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՓՈՂՈՑ

Լայնանիստ փողոց մըն է Երեւանի մէջ, ուր ներկայիս կը կառուցուին 45 բնակարաններ, յատկապէս ալիւմինի գործարանի բանուորներուն ու մասնագէտներուն համար։

ԱՐԱՐԱՏ ՂԱՐԻԲԵԱՆ

Այս տարի Յունուար 27ին լրացաւ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի Թղթակից անդամ Փրոֆ. Արարատ Ղարիբեանի ծննդեան վաթսունամեակը եւ գործունէութեան 35ամեակը։

Ծնած է 1899ին, Արտաշատի շրջանը, Այգեզարդ (նախապէս Դարղալու) գիւղը, բնտանիքը չքաւոր։ Նախակրթութիւնը՝ Երեւանի գիմնազիան։ Ժամանակը նպաստաւոր չէր բարձրագոյն վարժարաններ յաճախելու։ Փրոֆ. Աճառեան կը գնահատէ երիտասարդին հայագիտութեան սէրը, եւ կը մղէ սորվելու գրաբար, պարսկերէն, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներ։ 1923ին կը հետեւի Երեւանի պատմա–լեզուաբանական համալսարանի դասընթացքին։ Մասնագիտութիւն կ'ընտրէ Հայոց լեզուի պատմութիւնը եւ բարբառագիտութիւնը։

1931ին կը հրատարակէ իր առաջին գիրքը, Ներածութիւն Հայոց լեզուի պատմութեան։ 1953ին՝ Հայ բարբառագիտութիւն մեծածաւալ գործը։ Այս մարզին մէջ կատարած իր աշխատանքներուն մասին գաղափար մը տալու համար՝ բաւէ միայն որ երեւան հանած է 24 նոր բարբառներ։ Անցեալ տարի լոյս ընծայեց Հայերէնի նորայայտ բարբառների մի նոր խումբ գործը, որ Արամոյի, Քեբուսիէի, Եղեսիոյ բարբառներուն ուսումնասիրութիւնն է։ Ունի նաեւ քերականութեան դասագիրքեր, որոնց կրկնակի տպագրութիւնը եթէ հաշուենք՝ կը հասնի աւելի քան 1 միլիոն թրրածի։ Ուրեմն առնուազն մէկ միլիոն հոգի կարդացած են այս դասագիրքերը։ Ցիշենք նաեւ Հայոց լեզուի մեթոդիկա ընդարձակ աշխատութիւնը։ Վերջին տարիներուն սկսած է պատրաստել «Քարտարան» մը,— կազմած է հինգ միլիոն քարտ՝ հայ նոր գրական լեզուի բառերուն համար, ամէն մէկ քարտով կուտայ բառ մը՝ հեղինակին վկայութիւններով։

Յունուար 31ին, Շաբաթ, Հովեւոր ճեմարանին մէջ, մասնաւոր հանդիսութեամբ մը տօնուեցաւ իր ծննդեան տարեդարձը եւ մանկավարժական գործունէութեան 35ամեակը։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

պարտադրող ժողովուրդի կեանքում, յղկել են նրա համար թատերական լեզու եւ գրականութիւն, պահանջ դարձնելով նրա համար այն ինչ որ սկզբնաւորութեան մէջ մի ժամանց է եղել միայն։

Եւ այս կամ այն ամիրայի տանը սկըսուած հայ թատերական ծնունդը հերթական մի քանի խափանումներից յետոյ, հիմնաւորուել ու ձեւակերպուել էր արդէն Կովկասում, ուր վաղուց ի վեր ծաղկում էր մի ստուար Հայութիւն, որը թէեւ դուրս էր Հայաստանից եւ որը սակայն պահպանել էր իր տոհմիկ կերպարանքն ու հոգեկան գիծերը, իր լեզուն, որին անընդհատ յղկում էր ու մշակում շնորհիւ գրչի վարպետների մի ամբողջ փաղանգի եւ որտեղ ապաստան եւ զարգանալու բնականոն հնարաւորութիւն գտաւ, Պոլսոյ իր իսկ ստեղծած բեմերից վտարուած մի ստուար խումբ ոչ սովորական տաղանդով օժտուած վարպետներ։

Այդ անունները փառահեղ են ոչ միայն իրենց արուեստով, այլեւ իրենց արդիւնք չճանաչող գործունէութեամբ, եւ նրանց փառքի հեռաւոր շուքն է, որ այսօր խըթան ու զօրավիգ է հանդիսանում, ինչպէս պատուայ գործի արժէք ունեցող մի որբացան պարտադրութիւն, այսօրուայ հայ ազգային թատրոնի երիտասարդ գինուորեալ ուժերին, իրրեւ հայ թատերական արուեստի ճակատը զարդարող լուսարձակ աղամանդներ։

Այդ անունները պէտք էլ չկայ թուել այստեղ, այդ մի տեսակ վիրաւորանք կը լինէր շնորհակալ հայ ժողովուրդի միշտ վառ յիշողութեան համար։ Եւ այդ անունները եղան եւ կը մնան իրա տեսակի բեւեռային աստղեր մեր նոր թատրոնի իւրաքանչիւր դերասանի նորածաղ երկինքը լուսաւորելու համար։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Շահէ Թիւրապեան։

1938ին աւարտած էր Փարիզի Հանրային Աշխատանքներու բարձրագոյն վարժարանը եւ վկայուած՝ իբրեւ քաղաքային երկրաչափ։ Ապա՝ հետեւած էր Միջազգային բարձրագոյն ուսմանց վարժարանին, իսկ 1948ին աւարտած էր նաեւ Փարիզի Աշխատանքի Գիտական կազմակերպութեան վարժարանը։

1953ին ստացած էր ընկերաբանութեան տոքթորի վկայական «չատ պատուաբեր» յիշատակութեամբ։

1953ին հրատարակած էր «Հանրային Կարծիքը» խորագրով երկը։ Ցետագային, յաջորդաբար հրատարակած էր իր մասնագիտութեան վերաբերեալ բազմաթիւ յօդուածներ, առանձին կամ՝ գործակցութեամբ Սթուարթ Ս. Տատի։

1938էն 1952, պետն էր Գահիրէի Ջուրի Ընկերութեան սպասարկութեան։

Ապա՝ պատասխանատու պաշտօններ վարած էր ամերիկեան եւ ֆրանսական այլ բազմաթիւ ուսումնասիրական հաստատութեանց մէջ։ Կարեւոր դեր կատարած էր Գահիրէի ամերիկեան համալսարանին եւ Ինեսքոյի ուսումնասիրական սպասարկութեանց եւ ընկերութեանց մէջ։

Անդամ էր «Հանրային կարծիքի ուսումնասիրութեան համաշխարհային ընկերակցութեան» եւ Ամերիկեան ընկերաբանական ընկերութեան։ Ամսթերտամի «Կազէթ» թերթին Եգիպտոսի թղթակիցն էր։

«ԹԱՅՄԶ»Ի ՑՕԴՈՒԱԾԸ Զ. ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկեան «Թայմզ» շաբաթաթերթի վերջին թիւին երաժշտական բաժնին մէջ հրատարակուած է խորհրդահայ երգչուհի Զարուհի Դոլուխանեանի նկարը եւ հետեւեալ գրութիւնը.

— Ամերիկեան բազմալեզու արուեստի աշխարհին մէջ առւս երգիչները միշտ քիչ են եղած։ Գրեթէ քառորդ դար անցած է այն թուականէն ի վեր երբ Շալիափին տուաւ իր երգահանդէսը Մէնհէթընի մէջ։ Բ. Աշխարհամարտէն յետոյ առաջին անգամ ըլլալով անցեալ շաբթու Ամերիկա հասաւ երգչուհի Զարա Դոլուխանովա (Զարուհի Դոլուխանեան)։

Մէնհէթընի Թաուն Հօլի մէջ իր առաջին երգահանդէսը տուաւ, ծագումով հայ մեծծօ սոփրանօ Դոլուխանովա, որ բեմ եկաւ աղամանդներու մէջ։

Ցայտագրին մէջ կային ռուսական երգեր (Չայքովսքիէ, Ռախմանինօֆէ), հայկական ժողովրդական երգեր, Շուպէրթէն ու Շթրաուսէն «լիտներ» եւն.։

Երգչուհին ունի գունագեղ եւ ճոխ ձայն մը, չափաւոր զօրութեամբ, քնքոյշ՝ վարի նօթերուն մէջ, իսկ ջինջ եւ դիւրասահ՝ բարձր նօթերուն մէջ։ Ան դիւրաւ կը տիրապետէ իր շունչին։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Ցանձնաժողովը բացուած կը յայտարարէ թատերական մրցում մը, հայերէն եւ անգլերէն լեզուով, որուն կրնան մասնակցիլ Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ գրողները։ Իւրաքանչիւր բաժնին մէջ առաջին հանդիսացողին պիտի տրուի 3775 տոլարի մրցանակ մը։

Այս մրցանակին գումարը գոյացած է ողբացեալ Արտաւազդ Գույումճեանի փոխան ծաղկեպսակի Միութեան ինկած բաժինէն, որ իր այրիին՝ Տիկին Արշալոյս Գույումճեանի փափաքով պիտի գործածուի իբրեւ թատերական մրցանակ, ի յիշատակ իր թատերասէր ամուսինին եւ ի քաջալերութիւն արտասահմանի հայ բեմին։

Մրցումին պայմաններն են.—

Ա) Թատերախաղին նիւթերը առնուած պէտք է ըլլան հայ կեանքէն, գրուած գրական լեզուով եւ վաւերական տաղանդի մը կնիքով, եւ պէտք է պեղարուեստական արժէք ներկայացնեն։

Բ) Թատերախաղին տեւողութիւնը ըլլալագոյն մէկ ժամ պէտք է ըլլայ։

Գ) Թատերախաղին ձեռագիրը պէտք է Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը հասնի 1 Դեկտեմբեր 1959։

Դ) Ծանօթ գրողներէ բաղկացած դատական կազմերը, մին հայերէնի եւ միւսը անգլերէնի համար, իրենց կը վերապահեն մրցանակ տալու կամ մերժելու իրաւունքը։ Իր ատենին պիտի հաղորդուի դատական յանձնախումբերու անդամներուն անունները։

Ձեռագիրը ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union of America
250 Fifth Avenue, New York 1, N. Y.

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառը «Գործերու զարուն» նշանաբանով, իր դռները պիտի բանայ Ապրիլ 4, Շաբաթ ժամը 8·30ին եւ պիտի փակէ Ապրիլ 13, Երկուշաբթի ժամը 8·30ին։

1·— Ցուցլեալ նոր բաժիններ՝ երկրագործութեան համար, ճամբայի խումբերու տեղափոխութիւն, արդիւնաբերութեանց համախմբում։

2·— Հանրային շինութեանց պիտոյքներու ցուցադրութիւն։

3·— Օտարներու մասնակցութիւնը։

Լիոնի 41րդ տօնավաճառին պիտի մասնակցին 27 երկիրներ՝ անհատ ցուցադրողներով։

Կարգ մը երկիրներ տեղեկատուութեան գրասենեակներ կազմակերպած են, ինչպէս՝ Արեւմտեան Գերմանիա, Պելժիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Իտալիա, Լիւքսեմպուրկ, Մոնաքօ, Հոլանտա, Փորթուկալ, Շուէտ եւ Զուիցերիա։

Հնդկաստան եւ Իսրայէլ առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցին Լիոնի Տօնավաճառին։

4·— Լիոնի Տօնավաճառէն որեւէ գնում ընողի պիտի տրուի յատուկ ցուցանշան։

5·— Օդային գիծեր.

Փարիզ – Լիոն օդանաւային յատուկ սպասարկութիւն մը պիտի հաստատուի ամէն օրուան համար։ Գինները. երթուդարձ՝ 18·000 ֆրանք միայն երթ՝ տասը հազար ֆրանք։

Ապրիլ ութին՝ Պրիւսէլ – Լիոն մասնաւոր օդանաւ։ (Զեկոյց)

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի Ապրիլ 2ի թիւին մէջ, Պ. Հայկ Թօփաքեանի յօդուածի մէջ, էջ Բ., 7րդ պարբերութիւն, Գ. տող. «դուրս կը մնան Դանիա եւ Սպանիա,...» կարդալ՝ «դուրս կը մանան Ֆինլանտա եւ Սպանիա...»։ Գ. էջ. Ա. սիւնակ, 28րդ տող «փոխանակ երկրի անհատներու տնտեսութեան» կարդալ՝ «փոխանակ երկիր անդամներու տնտեսութեան»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (379)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Ջափաղանց հիւրասէր, ուրախ, անհոգ եւ պարզ մարդիկ էին։ Մի հալածանքի պատճառով նրանք գաղթել էին Սպահանի կողմերից եւ անցել էին դէպի Աւղանիստանի անապատները։ Խօսում էին պարզ հայերէն, պահպանել էին Լուսաւորչական կրօնը, ման էին ածում իրանց հետ չարժական եկեղեցի եւ քահանաներ։ Թէ ի՞նչ պատմական հանգամանքներից բռնադրուած, կամ ո՞ր ժամանակներից բռնադրուած, կամ ո՞ր ժամանակներից ըսկսել էին նրանք թափառական կեանք վարել,— այդ դժուար էր ստուգել, միայն այդքանը պարզ էր, որ նրանք դարերի ընթացքում այնքան էին փոխուել, որ բոլորովին սեփականել էին իրանց բօշաների սովորութիւնները։ Կարօն համարեա սիրահարուեցաւ նրանց վրայ. մենք դժուարութեամբ կարողացանք բաժանել նրան այդ թափառականներից։— Ահա այդ հայ – բօշաներն էին գլխաւորապէս Ռուփայէլի նամակի առարկան։

Ես անհամբերութեամբ լսում էի. Ասլանը նայեց իր ժամացոյցին եւ շարունակեց.

— Կարօն իր ընկերների հետ՝ երբ հասնում են Հնդկաստան, մոռանում են այն ուխտը, որ հանդիսաւոր կերպով յայտնեցին՝ Նիւ Եորքից մեկնելու միջոցին, վերջին ճաշի ժամանակ, իրանց բարեկամների շրջանում,— այո, մոռանում են եւ հրապուրւում են բոլորովին այլ մտքերով։ Նրանք նախ մտնում են Ջաւա կղզու Բաթաւիա քաղաքը, որտեղ բնակւում էր Ռափայէլի մայրը եւ նրա ազգականները.

Այդ քաղաքում կային նշանաւոր հայ վաճառականներ եւ հարուստ հայ կալուածատէրներ, որոնք իրանց սեփական գաստակերտներում շաքարի եւ լեղակի գործարաններ ունէին։ Դրանք Շահ – Աբասի Սպահան տարած գաղթականներիցն էին, որոնք ԺԸրդ դարու սկզբում թողեցին Սպահանը եւ գաղթեցին Ջաւա կղզու վրայ։

Բացի Բաթաւիայից, որ կղզու մայրաքաղաքն է, Ջաւայի միւս փոքրիկ քաղաքներում եւս, ինչպէս են՝ Սուրբայիա, Զրիբօն, Թըգալ, Բանիումաս, Ջըպարա, Սըմարանգ եւ այլն, կային նոյնպէս հայ գաղթականներ, որ ապրում էին Հոլանդացոց իշխանութեան ներքոյ եւ պարապւում էին հողային արդիւնագործութեամբ։ Անջատուած լինելով Հայաստանից, այդ հեռաւոր կղզու վրայ, դեռ նրանց մէջ վառ էր պահուած սէրը՝ թէ դէպի իրանց ազգը եւ թէ դէպի իրանց հայրենիքը։ Եթէ հեռուից այլ կերպով չէին կարողանում օգնել իրանց ազգին, բայց փող չէին խնայում։

Կարօն ծանօթանում է կղզու հարուստներից մի քանիսի հետ։ Այստեղից երեքը միասին անցնում են Հնդկաստանի միւս քաղաքները, եւ ամէն տեղ, ուր հայ գաղթականներ էին բնակւում։ Լինում են Կալկաթայում, Սինկափուրում, Դաքայում, Զիչրայում, Մադրասում, Բասրայում, Սուրաթում, Բօմբայում, եւ ուրիշ շատ տեղերում։ Տարածուելով Հնդկաստանի ընդարձակ թերակղզու վրայ, հայ գաղթականները իրանց ձեռքն էին առել երկրի վաճառականութիւնը ու հարստութիւնը։ Փողի հարստութեան հետ, նրանք պահպանել էին եւ ազգային զգացմունքների հարստութիւնը, որի ապացոյցը կարող են լինել այն նշանաւոր բարեգործութիւնները, որ զանազան ժամանակներում կատարել են Հնդկաստանի Հայերը։ Գուալիէրում մեր երիտասարդները ծանօթանում են հայազգի զօրապետ Կօռնէլ Ցակարի հետ, որ մեծ դեր էր խաղում։

— Կարօն դեռ Ամերիկայում եղած ժամանակ, երբ խօսւում էր Հնդկաստանի Հայերի մասին, նա միշտ այն միտքն էր յայտնում, թէ Հնդկաստանի Հայերին, չնայելով նրանց հարստութեանը, պէտք է կորած համարել։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսիի մէջ Թաղապետական խորհուրդի անդամ ընտրուած է Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի գործունեայ անդամներէն:

Սէն – Կրասիէնի քաղաքապետ ընտրուած է Սէն է Ուազի նախկին երեսփոխան Տօքթ. Լեւոն Յովնանեան:

Ալֆորվիլի մէջ Թաղապետական խորհրդական ընտրուած է Պ. Կարպիս Գաչեան, Սանուայի մէջ Թաղապետական խորհրդական ընտրուած է Պ. Հայկ Ստեփանեան:

Փիւտոյի քաղաքապետ ընտրուած է Պ. Թուղլաճեան:

Վերտէօնի մէջ ընտրուած է Պ. Հայկ Գրբրքճեան:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իսիէն Պ. Ոսկեան Ղուկասեան իր ընտանիքին ապաքինման առթիւ կ'ընէ հետեւեալ նուէրները .— Երկու հազար ֆր. Իսիի Արմէեան դպրոցին, երկու հազար ֆրանք Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին: (Ստանալ Պ. Ե. Ատանալեանէ), Երկու հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, երկու հազար ֆրանք Հանգստեան տուներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ երկու հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օրիորդ Սրբուհի Պիւլպիւլեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պիւլպիւլեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գարբիէլեան եւ զաւակները, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գասպարեան)

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները չորս հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, իրենց քեռօր Պ. Գրիգոր Մանուկեանի (Օտուցի) մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Նալճաճեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Ծարաճեան ընտանիքը հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան: Տիկին Անժէլ (Օտուցի) երկու հազար ֆր. Մշակոյթի Տան, Այրի Տիկին Հայկ Աշըքկէօզեան երկու հազար ֆրանք Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լոարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին:

Դասախօսութեան սկիզբը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն: Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Համազգայինի ընդհանուր ժողովը Տեղի կ'ունենայ 5 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը հինգին, Ահարոնեան Ակումբը, (26 Րիւ տէ Քոնվալէսան):

Օրակարգ.— Ա) Անցեալ շրջանի հաշուետուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL

DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ

(Տամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.– L'article 330, G. Courteline

(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(Կատակերգութիւն)

Տոմսերու վաճառում նոյն օրը՝ սրահի մուտքին:

Կառքով վերադարձը ապահովուած է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Եղանակի վերջին պարահանդէսը կազմակերպուած Վիէնի – Էսբէսէնի (Քէմ – փի), երիտասարդներու միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Հայկական մտերմիկ եւ ընտանեկան մթնոլորտ, մասնակցութեամբ՝

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (Փարիզէն) եւ

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ (Փարիզէն)

Առաջնակարգ նուագախումբ եւ ժողովրդական գիներով ճոխ պիւֆէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Բացալերելու համար փարիզահայ թատերագիր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Թատերական գործունէութիւնը

3 Ապրիլ, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9 ին:

SALLE PAUL FARALICQ

21, RUE YVES TOUDIC

Արտասանութիւն, երգ, թատերական բաժին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ – Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

Հայաստան, Գէորգ Չաւուշ, Վռամ – եան, Համազասպ, Ապրիլ 4, Շաբաթ օր, ժամը 21ին: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

Ընկ. Կարօ, Թաթուլ եւ Նիկոլ – Դուման, Ապրիլ 5, Կիրակի, ժամը 15ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն: Եւ կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ռէժանի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Փափազեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐՔ. Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ երեկոյ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը: Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ գտնուիլ (Վալանս):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԷԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16էն 22, Ազգ. Տան սրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի մթնոլորտ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

Ա. մաս.— ժամը 15էն 18, ՀԱՆԴԷՍ – ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

Վերին հովանաւորութեամբ Մարեշալ ԺՈՒԷՆԻ

Նախագահութեամբ ՌԷՅՄՕՆ ԹՐԻՊՈՒԼԷԻ

Նախարար նախկին ռազմիկներու

Զինուորական նուագախումբ — Ֆիլմ երկրէն, ժողովրդական պարեր տարազով, ղեկավարութեամբ Օր. ԹԵՐԷԶ ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆԻ

Գիտի խօսին՝ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՏԱՏՍԱՆ, Օր. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ, ԽԼՈՅԵԱՆ

Բ. մաս.— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

GONGOND ՈՒԹ ՀՈԳԻՆՈՑ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

(Sous la direction de KASSAPIAN - Exculsivité «Reo Recording Artist»

De retour du Canada se produit la première fois à Paris

Formation Typique de Jazz Sud-Américain

TANGOS sous la direction du célèbre Jacques VALENTE

AMBIANCE

ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ՝ ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐ տօնելու համար Վասպուրականի յաղթանակը:

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ

M. M. HERZOGԻ Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

Նախագահութեամբ

M. E. BECARTԻ, Inspecteur Général des Colonies de Vacances

12, Ապրիլ, ժամը 15·30ին Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

Հանդէսին մուտքին տոմս չի գտնուիր: Դիմել գրատուններ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բալուեան եւ Յառաջի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր

SALLE DES AMBASSADEURSԻ Շքեղ սրահներուն մէջ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ BACHICHA նուագախումբին

Զանազան հաճելի անակնկալներ ի մէջ այլոց Միս Սամաթիայի եւ պատուոյ օրիորդներու ընտրութիւն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կարող արուեստագէտներու կողմէ:

Միութեան վարչութիւնը կը հաղորդէ որ նկատի ունենալով նախատեսուած հոծ բազմութիւնը, ժամը 19·30էն վերջ չի կրնար վերապահել այն սեղանները որոնք կանխաւ արձանագրուած են:

Ճոխ պիւֆէ

Սեղաններուն համար հեռախօսել՝ TRU. 09-67 GUT. 51-84 PYR. 60-98 BOT. 63-97

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԹՈՔԱՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Եւ Ռոնի – Սու – Պուայի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ և ՎԵՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՇԻՐՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Յ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը 8·45ին, Փօլ Ֆարալիքի սրահին մէջ, 21 իվ – Թուտիք, Փարիզ, մէթրօ՝ Ժաք Պոնսէրժան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզի երիտասարդ արուեստագէտներու: Երգ, նուագ, պար ղեկավարութեամբ

Տիկին ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ Խօսնակ Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի նաեւ Հայաստանէն նոր եկած ֆիլմ մը

ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ Մուտք 400 եւ 300 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայկական եկեղեցիները եւ Սամուէլեան, Պարսամեան, Բալուեան գրատուները:

Օթօքարը Իսիէն կը մեկնի ժամը 20·05 ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 4 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 4 AVRIL 1959

32ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8361 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4262

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ ֆրանսերէն գիրք մը, — 224 էջնոց, — որուն տիտղոսն է «Պիտի չվերադառնամ Խորհրդային Միութիւն»:

Հեղինակը՝ Տիգրան Իրանեան (կեղծ անուն մը անշուշտ), Պոլսոյ Ֆէրիգիւղ թաղամասին մէջ ծնած Հայ մըն է, որ երկրորդական կրթութիւնը ստացեր է Բանկալթիի Մխիթարեանց վարժարանին մէջ: Ցետոյ ընտանեօք հաստատուած Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս):

Բարձրագոյն ուսում ստանալու համար 1930ին եկեր է Փարիզ: Հետեւեր է ճարտարապետութեան, բնակելով Սիթէ Իւնիվէրսիթէի Հայկական տան թիւ 48 սենեակը:

Փարիզի մէջ Սորպոնի ուսանող հայ ընկերոջ մը հետ յաճախեր է Վալէն փողոցի համայնավարական բջիջը: Դարձեր է թունդ համայնավար եւ այն հաստատ համոզումն է գոյացուցեր, որ «խորհրդային վարչաձեւի հաստատումով վերջ են գտած ընկերային անարդարութիւնները ...»:

1933ին առանց ուսումն աւարտելու վերադարձեր է Աղեքսանդրիա, ուր ամուսնացեր է Հայուհիի մը հետ (Ալս) եւ ունեցած աղջիկ մը եւ մանչ մը:

1947ի Ներգաղթին՝ հակառակ կնոջ եւ զաւակներու խանձանքին՝ զանոնք լքելով՝ մինակը գացեր է Հայաստան ռուսական Պոբեդա (Փոպետա) շոգենաւով եւ հաստատուած Լենինական:

1948ին ամուսնացեր է Հրանոյշ անուն ուսուցչուհիի մը հետ, որ իրեն պարգեւեր է մանչ զաւակ մը: 1954ին կինը խելագարեր է:

Իբրեւ ճարտարապետ դանազան աննշան պաշտօններ վարելէ եւ ժամանակ մըն ալ անգործ մնալէ ետք, Տիգրան Իրանեան ի վերջոյ ակամայ մտեր է Չեկայի լրտեսական բաժնին մէջ: Այդ վտանգաւոր ճիւղին համար մասնագիտական անհրաժեշտ գիտելիքները ստանալէ վերջ, կեղծ անունով եւ անցագրով եւ Վիեննայի ճամբով գրկուեր է Փարիզ, Թուր, Մարսէյլ եւ Աթէնեան: Ու Վենետիկէն նաւ նստելով 1955ի ամառը հասեր է Պոլիս, պաշտօն ունենալով տեղեկութիւններ քաղել Թուրքիոյ զինուորական յատակագիծերուն մասին ...

Պոլսոյ մէջ նշանուեր է հայ ուսուցչուհիի մը հետ: Ներկայ եղեր է «Սեպտեմբեր 6»ի դէպքերուն: Օրին մէկն ալ յանկարծ օդանաւով մեկներ է Պէյրութ, ու անկէ Եգիպտոս, ուր իմացեր է որ կինը ուրիշի մը հետ ամուսնացեր է իր Հայաստան մեկնելէն անմիջապէս վերջ: Ամուսնացեր է նաեւ աղջիկը: Տղան կ'ապրի դեռ խորթ հօրը տան մէջ:

Քանի մը օր վերջ հեռացեր է նաեւ Եգիպտոսէն:

Բեկանուած ու հիասթափ՝ երկար ատեն հոգեկան տանջուելէ վերջ՝ ուզելով միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուիլ Չեկայէն ու լրտեսութեան անպատիւ պաշտօնէն՝ որոշեր է այլեւս չվերադառնալ Խորհրդային Միութիւն: Որպէսզի իբրեւ «ազատ մարդ» ապրի այսուհետեւ:

Այս է ահա — համառօտ գիծերով — բովանդակութիւնը այս գիրքին, որ գրուած է մաքուր Ֆրանսերէնով եւ կը կարդացուի մէկ շունչով:

Հեղինակը ջանացած է ըլլալ վերջին ծայր առարկայական: Առանց չափազանցելու, տուած է իսկական պատկերը խորհրդային վարչաձեւին: Ու ճշմարիտ հայրենասէրի մը սրտցաւութեամբ կը նկարագրէ այն կեանքը, որ պարտադրուած է Հայաստանի ժողովուրդին:

Գրքի վերջաւորութեան դառնութեամբ կ'անդրադառնայ իր խորտակուած կեանքին: Կ'ըսէ թէ հայրենասիրական ինչ մաքուր զգացումներով տոգորուած էր, որ ինք եւ ընկերները գացեր էին դէպի մայր — հայրենիք:

Ու ահա՛ իր եզրակացութիւնը.

« Սակայն փոխանակ եղբայրօրէն ընդունելու, մեզ նկատեցին իբրեւ օտարականներ ու թշնամիներ, որոնցմէ պէտք է զգուշանային: Մեզմէ շատեր Սիպերիա աքսորուեցան, որովհետեւ իրենց ցաւն էին յայտնած հանդէպ իրականութեան մը, որ չէր համապատասխաներ իրենց երազին. Մատնութիւններ, լրտեսութիւններ. ահա՛ թէ ի՛նչ կուտար մեզի կարծեցեալ ազատարար վարչաձեւը: Տեսայ անարդարութեան, բռնակալութեան տիրապետութիւնը: Տեսայ թէ ինչպէս մարդը ամենայետին կենդանիէն աւելի ստոր կը նկատուէր: Տեսայ հակամարդկային վարչաձեւ մը, որ կը գործէ ստախօսութեան եւ գողերու միջոցաւ: Տեսայ՝ ինչ որ երբեք չէի կարծեր տեսնել »:

Ու կ'աւելցնէ.— Ազատութեան յարգը գիտնալու համար պէտք է ճանչցած ըլլալ խորհրդային գերութիւնը:

Չեկայի նախկին գործակալ ծանօթ Աղաբեկովէն տասնեակ տարիներ վերջ, ահա՛ ուրիշ Հայ մը եւս, որ կը պարզէ բոլշեւիկեան դրախտի իսկական դիմագիծը:

Խորունկ ցաւով կարդացինք այս գիրքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.— Մեր դուռը միշտ բաց կը պահենք պարկեշտ բանակցութեանց համար Խ. Միութեան հետ:

Ինչպէս գրած էինք, Ատլանտեան Ուխտի հանդիսաւոր նիստը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր Նախագահ Այզընհաուըրի ճառով:

Այզընհաուըր յիշեց Ս. Ղուկասի աւետարանը եւ ըսաւ.— «Երբ զօրաւոր մարդը կը պաշտպանէ իր պալատը, ժողովուրդը խաղաղութեան մէջ կ'ապրի»:

Նախագահ Այզընհաուըր անգամ մը եւս ապահովեց որ Մ. Նահանգները միշտ պատրաստ են շարունակելու բանակցութիւնները եւ ներկայացնելու հաստատուն առաջարկներ գործադրելի լուծումներու յանգելու համար:

Նախագահ Այզընհաուըր իր ճառին ընթացքին պատմականն ըրաւ Ատլանտեան Ուխտին որուն տասներորդ տարեդարձն է: Ըսաւ որ մէկ պետութիւ առանձին երբեք պիտի չկարենար դիմագրել «նոր բռնատիրութեան» մը որ ապարէց կը կարդայ արդարութեան եւ ազատութեան:

Նախագահը շեշտեց թէ պէտք է շարունակել բանակցութիւնները. ինչպէս նաեւ գտնել նոր առաջարկներ Գերմանիոյ հարցին, եւրոպական ապահովութեան համար: Նախագահը կը գտնէ որ տեւական խաղաղութեան եւ համաշխարհային արդարութեան առաջնորդող ճամբան կրնայ կառուցուիլ միայն շնորհիւ քաջութեան, զոհողութեան եւ յարատեւութեան:

Այզընհաուըրէն ետք խօսք առին Հերթեր, որ արտաքին նախարար՝ Տըլըսը կը փոխարինէ, Լընս՝ Հոլանտայի արտաքին նախարարը եւ Ուխտին ընդհ. քարտուղարը՝ Փոլ — Անրի Սփաք:

Սփաք ըսաւ թէ դիւանագիտական պարտութիւն մը Պերլինի մէջ պիտի նշանակէր Արեւմուտքի անկման սկիզբը: «Պէտք է ըլլանք աւելի վճռական քան երբեք, զօրացնենք մեր հաւաքական ճիգը, ամրապնդենք քաղաքական մեր համախոհութիւնը, եւ տարածենք մեր գործակցութիւնը այն բոլոր մարզերուն մէջ ուր հասարակաց շահը խնդրոյ առարկայ է»:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՄԻՋ – ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

30.000 ՀՈԳԻ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱԾ ԵՆ

Պէյրութի վերջին թղթարերէն (Ազդակ, Մարտ 31) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Զատկուան աւանդական հանդիպումներուն մասին.

ՀԱԼԷՊ ՏԻՐԱՑԱՒ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԲԱԺԱԿԻՆ ՅԱՂԹԵԼՈՎ ՊԷՅՐՈՒԹԻ (3 – 2): ՊԱՍՔԷԹՊՈԼԻ ՄԷՋ, ՊԷՅՐՈՒԹ ԵՒ ԹԵՀՐԱՆ ՄՆԱՑԻՆ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ: ՀԵԾԵԼԱՐՇԱՒԸ ՇԱՀԵՑԱՒ ՊԷՅՐՈՒԹ, ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԸ՝ ՀԱԼԷՊ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջ – մասնաճիւղային 32րդ հանդիպումները բարոյական թէ նիւթական տեսակէտէն կոտրեցին նոր մրցանիշ մը: Աննախընթաց երեւոյթի մը հիասքանչ ականատեսները եղանք այսօր կէսօրէ ետք Հալէպի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, ուր երեսուն հազար հանդիսականներ, հակառակ տեղատարափ անձրեւին, որ տեւեց երկու ժամ, յամառօրէն մնացին իրենց տեղերը՝ ապրելու համար վայելքը Հ. Մ. Ը. Մ.ական շքերթին: Ու երկինք գթաց այս հիանալի ժողովուրդին եւ ժամը 2.30ին անձրեւը յանկարծ դադրեցաւ, օդը բացուեցաւ՝ ցնծութեան ալիքներ բարձրացնելով ամէն կողմ

Խանդավառութեան եւ ցնծութեան այս ալիքը տիրական էր երեք օրէ ի վեր: Հալէպ դարձեալ ապրեցաւ անմոռանալի օրեր: Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթահասակ սերունդը, Լիբանանէն մինչեւ Պարսկաստան, ու Սուրիական Նահանգէն մինչեւ Յորդանան ու Եգիպտական Նահանգ, որբազան ուխտագնացութեան մը հանգոյն եկած էր Հալէպ՝ հայաշատ այս կեդրոնը, իր մկանի ուժին ու հոգեկան անզերազանցելի նուաճումներուն վկայութիւնը տալու:

Շաբաթ եւ Կիրակի կատարուած գօտեմի մրցումներէն ետք, ամէն ոք սրտատրոփ կը սպասէր Երկուշաբթիին, երբ տեղի պիտի ունենային աւարտական մրցումները եւ աւանդական փառապանծ տողանցքը մեր արիարանց մարզիկներուն:

Երկուշաբթի առտու, բոլոր դէմքերու վրայ տխրութիւն կար: Երկինքը ամպոտած էր եւ անձրեւը սկսած: Կէսօրուան ժամը 12ին, անձրեւը սաստկացաւ: Բայց, արհամարհելով անձրեւն ու ցուրտը, Հալէպի Հայութիւնը փութաց դէպի դաշտ: Մինչեւ ժամը 2.30, անձրեւը շարունակուեցաւ նոյն սաստկութեամբ, բայց ոչ ոք տեղէն շարժեցաւ, մինչ այլ հանդիսականներ հետզհետէ կը հասնէին լեցնելու համար դաշտին բոլոր կողմերը:

Քիչ ետք, երբ անձրեւը դադրեցաւ, դաշտը բերնէ բերան լեցուած էր արդէն: Շուտով հասաւ օրուան հովանաւոր՝ Հալէպի Նահանգապետ Ռիֆաաթ պէյ Ջրէյք, Հալէպի քաղաքապետը, զինուորական հրամանատարը, բարձրաստիճան սպաներ եւ պետական անձնաւորութիւններ: Օրուան նախագահն էր Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան: Անոնց կողքին, պատուոյ ամպիոնին վրայ տեղ գրաւած էին Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեաններ եւ այլ հիւրեր: Օրուան Թագուհին՝ Տիկին Մարտիկեան շրջապատուած էր պատուոյ օրիորդներով:

Նախապէս տեղի ունեցաւ Հալէպ – Պէյրութ Ֆութպոլի Ա. դասի ախոյեանութեան մրցումը, որմէ յաղթական դուրս եկան Հալէպի տղաքը (3 – 2) տիրանալով Շրջ. վարչութեան տրամադրած բաժակին:

Մրցումէն ետք, եկաւ գերագոյն ապրումի պահը: Հ. Մ. Ը. Մ.ական հսկայ փաղանգը, առաջնորդութեամբ Հալէպի սկաուտական հռչակաւոր նուագախումբին, սկսաւ շարժիլ դիմացի կողմէն: Ահ սկսան քալուիլ առաջին շարքերը ջլապինդ ու յաղթաքայլ Հայորդիներուն, որոնք խրոխտ ու վսեմ, հետզհետէ տողանցեցին յուզումի հոգեզմայլ վայրկեանները ապրող, անոնց շքերթին մէջ իր ապագայ վառ երազներուն կարելիութիւնը տեսնող հազարաւոր ժողովուրդի մը առջեւէն, որուն աչքերէն հոսող ուրախութեան արցունքները անիրական պատկերի մը փոխակերպած էին այս տեսարանը:

Երեք հազար մարզիկներ, սկաուտներ, գայլիկներ, արենոյշներ եւ արծուիկներ, անթերի կարգապահութեամբ մը ու գիտակից իրենց առնչած անպատմելի խանդավառութեան, տողանցեցին պատուոյ ամպիոնին առջեւէն եւ պատուի առին օրուան մեծ հիւրերը:

Քիչ յետոյ, ամբողջ խումբը հաւաքուեցաւ դաշտին մէջ, մէկ ծայրէն միւսը, գունագեղ ծաղիկներու բուրաստանի մը վերածելով զայն: Ընդհ. խմբապետի սուլիչի մէկ ազդանշանին վրայ, երփներանգ ծաղկաստանը յանկարծ շարժեցաւ դէպի առաջ: Հայորդիներ էին, որոնք կուգային դէպի իրենց ժողովուրդը, գերագոյն մատուցումի մը խորհուրդով:

Տողանցքէն ետք, տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւնը, ձեռամբ Տիկին Մարտիկեանի:

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԶՕՐԱԿՈՉ Կ'ԸՆԷ, ՍՈՒՐԻԱ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ՆՈՅՆ ՕՐԻՆԱԿԻՆ

Առաջին առթիւ երբ Իսրայէլ զօրակոչի հրաման տուաւ, մեծ յուզում ստեղծուեցաւ Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ: Այս հրամանէն ճիշդ երկու ժամ ետք, Սուրիա իր կարգին զօրակոչ կ'ընէր: Դամասկոսի եւ Գահիրէի ձայնասփիւռի կայանները կը հրահանգէին «արձակուրդի մէջ գտնուող բոլոր զինուորականներուն որ անմիջապէս իրենց զօրամասին միանան»: Քիչ ետք յուզումը իջաւ երբ յայտնի եղաւ որ Իսրայէլ զինուորական որեւէ ուրիշ միջոց ձեռք չառներ: Իսկ Ա. Մ. Հ. ձայնասփիւռ կը վստահեցնէր.— «Ա.Մ.Հ.ը կը յաղթէ Իսրայէլի պատերազմի պարագային»:

Նոյն ատեն Պէյրութի մէջ բացուեցաւ Արաբական Լիկայի ժողովը գլխաւոր նպատակ ունենալով վերահաստատել՝ բարեկամական յարաբերութիւնները արաբական երկիրներու միջեւ: Ժողովին չեն մասնակցիր Իրաք, Թունուզ եւ Յորդանան:

Իրաքի բացակայութիւնը զարմանք չպատճառեց: Բոլորին համար այլեւս յստակ է թէ արաբական աշխարհը երկու ընդդիմադիր ախոյեաններ ունի.— Մին՝ (Նասըր) չէզոք ազգայնականութիւնը միւսը՝ (Քասըմ) համայնավարամէտ արաբականութիւնը: Թունուզ չիմասնակցիր որովհետեւ չընդունիր որ Նասըր ներկայացնէ ամբողջ արաբական աշխարհը: Յորդանան, իր կարգին, շատ համակիր չէ Նասըրի:

Ամէն պարագայի մէջ Իսրայէլի զօրակոչի հրամանը զարմանք կը պատճառէ բոլոր շրջանակներուն մէջ: Որեւէ ձեւով Իսրայէլ վտանգի չէր մատնուած այս միջոցին եւ Դամասկոսի « Ալ Վապապ » թերթը կը գրէ.— «Դաւադրութիւն մըն է Իսրայէլի եւ Քասըմի միջեւ, Ա. Մ. Հ. վրայ յարձակելու համար»: Կը նկատուի նաեւ թէ Իսրայէլի առած այս քայլը նը—

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Հայ կամաւորական շարժման յաջողութիւնը արդիւնքն ըլլալով Ազգային Միութեանց գործունէութեան, բնական էր որ Լեգէոնի հրամանատարութիւնը եւ հայ զօրքը միշտ կապ պահէին ազգային շրջանակներուն եւ կազմակերպութիւններուն հետ։

Մինչ Լեգէոնը Կիպրոս կը կենար, կղզիին գաղութը եւ մասնաւորապէս Նիկոսիոյ հայրենակիցները ջերմօրէն վերաբերուեցան լեգէոնականներուն հանդէպ։ Երբեմն, հանդիսութեանց պարագային, կ'այցելէին բանակատեղին պատասխանելով հրամանատար Ռոմիէօյի հրաւէրին։ Յիշատակելի եղաւ 1918ի Վարդանանց տօնակատարութիւնը որու ընթացքին լեգէոնին տողանցքը հանդիսատեսները խանդավառեց։

Սակայն Գահիրէի Ազգային Միութեան հետ է որ զինուորական իշխանութիւնը գլխաւորապէս յարաբերութիւն մշակեց, ինչպէս կը վկայեն պատերազմական նախարարութեան թղթածրարները։ Եգիպտահայութիւնը կարեւոր գաղութ մը կը ներկայացնէր, հաստատուած երկրի մը մէջ որ կը հանդիսանար պարտադրեալ հանգրուանը Կիպրոսի եւ Փարիզի միջեւ երթուդարձերուն համար։

Արդէն Լեգէոնի կազմութենէն առաջ, Ազգ. Միութիւնը Մուսա-Տաղցիներուն զինուորագրման խնդրին հանդէպ անտարբեր չէր եղած։ Ծովային սպայ Ժիռոյի տեղեկագիրը, որ նախորդ յօդուածի մը մէջ յիշած ենք, կը յայտնէ թէ մարզանքի համար արձանագրուողները օրավարձք չէին ստանար։ Արդ՝ ապաստանարան բանակավայրին սնունդը անբաւարար էր. միւս կողմէն Անգլիացիք ձեռական աշխատանք կ'առաջարկէին «լաւ վճարումով» այսինքն օրական մէկուկէս ֆրանքով։ Ազգ. Միութիւնը, ըստ տեղեկագրին, 60 ոսկի տրամադրեց, որով կարելի եղաւ, երեք շաբաթ շարունակ, իւրաքանչիւր մարզուողին օրական կէս ֆրանք վճարել։ Ներկայիս այդ թիւերը անհաւատալիօրէն չնչին կ'երեւան, բայց պէտք է մտաբերել ժամանակուան դրամին արժէքը։ Կարելի՞ է այսօր երեւակայել որ երբ հազարապետ Ռոմիէօն Կիպրոս մեկնեցաւ իրեն բացուած առաջին վարկը բանակատեղիին հողավարձի եւ այլ պէտքերուն համար կը բարձրանար տասը հազար ֆրանքի։ Յետագային բացուեցաւ կրկին տասը հազար ֆրանք եւ ամիսներ յետոյ անգամ մը 10.000՝ անգամ մըն ալ քսան հազար ֆրանք։

Լեգէոնի կազմութենէն ետք, Գահիրէի Ազգ. Միութեան դերը աւելի շեշտուեցաւ. — Եգիպտոսէն անցնող կամաւորներուն համար աշխատեցաւ հայրենաշունչ մթնոլորտ մը ստեղծել։ Հիմնեց ապաքինարան մը ուր զինուորական հիւանդանոցէն ելլող կամաւորները կազդուրուելու միջոց ունէին։

1917ի Գարնան, Ազգ. Միութիւնը իբր պատուիրակ Կիպրոս ղրկեց անուանի բանաստեղծ Վահան Թէքէեանը, որ քանի մը օր հոն անցուց մերթ կամաւորներուն՝ մերթ սպայակոյտին մօտ հրաւիրուելով։

Հրամանատար Ռոմիէօն յաճախ կը թղթակցէր Եգիպտոսի Ազգ. Միութեան հետ զանազան խնդիրներու շուրջ։ Պատերազմական նախարարութեան մօտ իր մէկ նամակին ընդօրինակութիւնը կը գտնուի, նախագահ Տօքթ. Նէվրուզին ուղղուած, շարժական հիւանդանոցի մը կազմութեան մասին։

Իսկ Ֆրանսական ուժերու քննիչ Զօր. Պայոյին յարաբերութիւնները Ազգ. Միութեան հետ, կարելի է ըսել թէ երբեմն մտերմական բնոյթ մը կ'առնէին։ Իր նամակներէն մէկուն մէջ զօրավարը պատճառաբանեալ եւ տոխպոզական կերպով խորհուրդ կու տայ Տօքթ. Նէվրուզին որ Ազգ. Միութիւնը պատուիրակ մը ղրկէ Փարիզ, քաղաքական կացութեան տեղեկանալու համար։ «Հոն շատ բաներ պիտի իմանաք» կը գրէ Զօրավարը։ Միջանկեալ, ան այլ եւ այլ առիթներով յայտարարած էր որ Լեգէոնը հիւսիսային Սուրիայի մէջ գործածելու ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկուած էր։ Իսկոյն Ազգ. Միութիւնը կը յանձնարարէ Վահան Թէքէեանին Փարիզ մեկնիլ։ Անոր ընկերակցութեամբ, Պօղոս Նուպար կ'այցելէ նախարարութեան եւ իր մտավախութիւնը կը յայտնէ թէ Լեգէոնը ոչ հայրենական նպատակի մը կրնար գործածուիլ։ Այդ այցելութեան պարագաները պատմուած են ծանուցագրի մը մէջ՝ նախարարութեան կողմէ Եգիպտոս իր դեսպանատան ուղղուած։ Ծանուցագիրը դժգոհութիւն կը յայտնէ որ Զօրավար Պայոյն ինքնագլուխ նախաձեռնութիւններ ըրած է, կը հաստատէ որ Հայերը եւ Սուրիացիները իրենց հայրենի շրջաններու ազատագրման պիտի գործածուին եւ կը թելադրէ որ այդ հաստատումը հաղորդուի հրամանատար Ռոմիէօյին լեգէոնականները հանգստացնելու համար։

Փորթ-Սայիտի դէպքը որ պատահեցաւ 1918ի ամառը, ցաւալի տագնապ մը ստեղծեց Ֆրանսական հրամանատարութեան եւ Ազգային Միութեան միջեւ։ Շնորհիւ Ֆրանսական դեսպան Գ. Տըֆրանսի ամոքիչ ազդեցութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան, ամէն ինչ վերստին կարգի մտաւ եւ Ազգ. Միութիւնը իր ամբողջ կազմով այցելեց Իսմայիլիայի բանակատեղին, ճակատ մեկնող լեգէոնականներուն հրաժեշտ տալու համար։

Արարայի ճակատամարտէն յետոյ, երբ 1918ի Դեկտեմբերին Լեգէոնը Կիլիկիա ոտք կոխեց, հոն բոլորովին անկազմակերպ վերապրող հայութիւն մը գտաւ։ Առաջին օրէն, հայ սպաներու ցուցմունքներով կազմուեցան Ազգ. Միութիւններ Մերսինի, Ատանայի մէջ որոնք իբր Հայութեան ներկայացուցիչ մարմիններ ընդունուեցան դաշնակիցներու կողմէն եւ ջանացին յարաբերութիւն հաստատել Փարիզի պատուիրակութեան հետ։ Իրապէս երկար ժամանակ ստիպուեցան, տեղական տուեալներով եւ հայ աստիճանաւորներու հետ խորհրդակցութեամբ, անհրաժեշտ ու անմիջական պատասխանատուութիւնները ստանձնել։

Այնուհետեւ Լեգէոնի պատմութիւնը անբաժան է Կիլիկիոյ պատմութենէն։ Այլուր դէպքերը իրարու կը յաջորդէին։ Փարիզի մէջ՝ Սփիւռքահայութեան եւ Հայկական Հանրապետութեան Պատուիրակութիւններուն գործակցութեամբ, կը կազմուէր Ամբողջական Հայաստանի Պատուիրակութիւնը։

Վերջացնենք՝ Պատուիրակութեան կողմէ Հայկական Լեգէոնին ուղղեալ առաջին հեռագրին ֆրանսերէն բնագրին բառացի թարգմանութեամբ։

«Հայկական Լեգէոնին։

«Ամբողջական Հայաստանի Նորակազմ պատուիրակութիւնը կը խնդրէ որ հաղորդէք մեր սիրալիր եւ երախտապարտ ողջոյնները Հայկական Լեգէոնի բոլոր կամաւորներուն, որոնք պատիւ բերին մեր Ազգին իրենց կորիճ ընթացքով, պայքարելով եռագոյն դրօշակին տակ, յանուն Իրաւունքին»։ «Նուպար»։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Արտատպումի պարագային կը խնդրուի աղբիւրը յիշել։

ԻՏԷԱԼ ԱՍՊԱՐԷԶ ՄԸ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բազմաթիւ ասպարէզներ կը բացուին արդի աղջկան առջեւ, մէկը միւսէն աւելի ցանկալի։ Ընտրելու համար դիրքը զոր կ'ուզէ գրաւել՝ կրնայ ընդգրկել այնպիսի ասպարէզ մը, որ լաւագոյնս կը համապատասխանէ իր խառնուածքին, իր ֆիզիքական, բարոյական եւ մտաւորական ընդունակութեանց։ Բայց, բոլոր այդ ասպարէզներուն մէջ, կայ մէկը որ աւելի կը պատշաճի այն աղջկան որ խոր սէր ու նկարագրի մեծ ուժ ցոյց կու տայ, գորով ու յարգանք՝ մերձաւորին հանդէպ, եւ ամէնէն ազնիւ խոէալով յեցուած է,—այն է օգտակար հանդիսանալ մարդկային ընկերութեան։

Այդ ասպարէզը, որ դժբախտաբար անծանօթ կը մնայ հայ աղջիկներուն, ընկերային խնամատարուհիներու ասպարէզն է (ասիսթանթ սօսիալ)։

Սքանչելի կոչում մը, որ իր հետեւորդներուն կ'ընծայէ բարոյական մեծ գոհունակութիւն, անհուն հրճուանք ու նաեւ, երբեմն, վիշտեր։ Բայց մանաւանդ կու տայ ընկերային օգտակար կեանքի մը զգացումը որ կը խանդավառէ, ու միաժամանակ կը նպաստէ անկախ եւ մասնաւոր դիրք մը գրաւելու հաւաքականութեան մէջ, ինչ որ ոչ թէ նախանձ կը գրգռէ, այլ երախտագիտութեան եւ օրհնութեան կ'արժանանայ բոլոր այլերուն ու կիներուն կողմէ, որոնք բարոյական ու ֆիզիքական թշուառութեան մը մատնուած են՝ իր խնամքին կարօտ։

Դժբախտաբար, շատ պահանջկոտ է այս ասպարէզը։ Զայն ի գործ դնելու համար ամենայն յաջողութեամբ, հարկ է տիրանալ բազմաթիւ հազուագիւտ բարեմասնութեանց, — առողջ կազմ, կորով եւ քաջութիւն, ջղային կատարեալ հաւասարակշռութիւն, կամք, հաստատակամութիւն, անձնուիրութիւն, բարութիւն ու անձնուիրութիւն, վարուելակերպ, զաղտնապահութիւն, համբերութիւն, եւ նման կարողութիւններ։

Պետութեան մը քաղաքակրթութեան աստիճանը ներկայացնելու համար՝ չի բաւեր ցոյց տալ գիտութեան ու թեքնիքի զարգացման աստիճանը, ինչպէս կը խորհին շատեր՝ հիւլէի եւ արբանեակի այս դարուն, —ատոր հասնելու համար՝ բաւական է ունենալ դրամական լայն միջոցներ, լաբորաթուարներ՝ ուր աշխատին մեծ մասնագէտներ, զորս կարելի է բերել նոյնիսկ օտար երկիրներէ։ Ո՛չ, մարդկային քաղաքակրթութիւնը կը յատկանշուի ընկերային օրէնքներու, խընամատարական օրէնքներու զարգացումով։ Այս մարզին, ինչպէս նման այլ հարցերու մէջ, կարելի է ըսել թէ Ֆրանսան կը գրաւէ առաջին տեղը։ Ֆրանսան չէ՞ր միթէ, որ Մարդուն իրաւունքներու յայտարարութեան մէջ, ամբողջ աշխարհի առջեւ՝ 1789 թուականներուն, առաջինն ըլլալով ճանչցաւ խնամատարութեան իրաւունքը ամէն անհատի համար հաւասարապէս։ Անկէ ի վեր ինչքա՜ն զարգացաւ այդ խնամատարութիւնը՝ շահագրգռելով երկրի բնակչութեան բոլոր խաւերը, ինչ կացութեան մէջ ալ գտնուին, ինչ կենսական պահանջներ ալ ունենան։ Օրէնքներ, հրովարտակներ, կանոնադրութիւններ, ամէն օր աւելի կը նպաստեն ընկերային պատշաճ դարմանը հասցնելու անոնց որ մատնուած են ձախորդութեան մը։ Բայց բոլորայս օրէնքները չեն գործեր մեքենականօրէն։ Հարկ է պահանջել՝ նպաստաւորուելու համար, ամբողջացնել գործադրութեան պայմանները ու մանաւանդ ճանչնա՛լ զանոնք։

Արդ, քիչեր կան, նոյնիսկ ամէնէն զարգացածներուն մէջ, որոնք կրնան յաւակնիլ թէ ծանօթ են ընկերային խնամատարութեան վերաբերեալ բոլոր տրամադրութեանց։ Ահա թէ ինչո՛ւ հետզհետէ ստեղծուեցաւ մասնագիտութիւն մը, նոր արհեստ մը, — ընկերային խնամատարութեան ասպարէզը։

Բարդ եւ բազմազան ընկերութեան մը ծոցին մէջ կորսուած, կեանքի պայքարին պարտադրանքով, որ դաժան կը դառնայ հետզհետէ, անհատը, երբ կը մատնուի թշուառութեան, կը կարօտի ընկերային խնամատարութեան՝ պաշտպանելու հա-

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Ա.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԲԱԺՆԵԼ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ

Ամերիկան առանձնացնելու այս ընդարձակ մեքենայութեան մէջ հակագաղթարարութեան սկզբունքը կոչուած է շատ կարեւոր դեր մը խաղալու։ Ս. Միութիւնը հակագաղթարարութիւն կը քարոզէ, բայց գիտէ թէ կրնայ յենիլ տեղական համայնավար կուսակցութիւններուն հաւատարմութեան վրայ. մինչդեռ Մ. Նահանգները ստիպուած են նկատի ունենալ զաղութներ ունեցող եւրոպական ժողովուրդներուն դիւրազգացութիւնն ու դիւրագրգռութիւնը։ Ֆրանսայի պարագան կարելի է որպէս օրինակ ծառայել. Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը կը պայքարի Ափրիկէի ժողովուրդներուն անկախութեան ի նպաստ. ոչ-համայնավար Ֆրանսական հանրային կարծիքը կը ջանայ նոր ձեւեր գտնել եւրոպասարդացնելու եւ ձեւափոխելու համար Ֆրանսական Միութիւնը. ափրիկեան ազգերու անկախութեան ի նըպաստ ամերիկեան օժանդակութիւնը կը բախի ամերիկամէտ Ֆրանսական հանրային կարծիքին հակամարտութեան ու այս վերջինը կը նախապատրաստէ քաղաքական ամէնէն վտանգաւոր արկածախնդրութեանց։ Մինչդեռ ռուսական հակագաղթարարութիւնը կը վայելէ Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան անփոփոխելի համակրութիւնն ու օժանդակութիւնը։

Հարցը այն չէ թէ հակագաղթարարութեան գաղափարը 150 տարիէ ի վեր ժամանակավրէպ դարձած է, կարեւոր չէ նաեւ գիտնալ, թէ ամերիկացի առաջին գաղթարարները ազատատենչ յեղափոխականնե՞ր էին, թէ՝ հնդիկ ցեղախումբերը բնաջնջող գաղթարարներ էին։

Հարցը այն է, որ այսօր, հակագաղթարարութեան սկզբունքը դարձած է միտավիճակ մը, որ Մ. Նահանգներու մէջ Եւրոպան տեւապէս ամբաստանեալի դիրքին մէջ պահելու կը ծառայէ։ Այս մտավիճակը գոյութիւն պիտի ունենայ այնքան ատեն, որ Բրիտանական Կայսրութեան ու Ֆրանսական Միութեան վերջին մնացորդները տակաւին չքացած չըլլան։ Հակագաղթարարութեան կողմնակիցները իրենք իրենց առաքելութիւն մը տուած են — կայսրութիւնները քայքայել եւ փոխարէնը ստեղծել անկախ ազգութիւններ։

Այս առաքելութիւնը լիովին կը նպաստէ Լենինի քառասնամեայ ծրագրին նախաձեռնութեանց իրագործման։ Արդարեւ, Լենին խորհուրդ կու տար գաղութներու ժողովուրդները ոտքի հանել յանուն ազգայնականութեան. ապա ոչնչացնել այս ազգայնականութիւնները՝ համայնավար ընդարձակ վանդակի մը մէջ պարփակելով զանոնք։ Ուրեմն, նախ՝ ազգային զգացումներ զարթնեցնել, երկիրներն ու ժողովուրդները իրարմէ լաւ մը բաժանելով. ապա՝ ժողովրդապետութիւնները փոխարինել «յառաջդիմական» բռնատիրութիւններով։

Ամերիկեան մամուլն ու հանրային կարծիքը, որոնք յաճախ կերպով կը պաշտպանեն ազգայնական շարժումները, շատ վտանգաւոր խաղ մը կը խաղան։

Վտանգներէն առաջինը կը կայանայ իրենց ամէնէն հաւատարիմ դաշնակիցները անշարժութեան դատապարտելուն եւ համաշխարհային կարծիքին առջեւ զանոնք վարկաբեկելուն մէջ։ Արդարեւ, Ֆրանսական Միութիւնը կամ Բրիտանական Հասարակապետութիւնը դաշնակցային կամ համադաշնակցային նոր ձեւերով փոխարինելու համար, անհրաժեշտ է Ֆրանսայի ու Անգլիոյ մէջ նախապէս իրագործել քաղաքական ներքին փոփոխութիւններ. այս փոփոխութիւնները անխուսափելի հետեւանքներ կրնան ունենալ համայնավար կազմակերպութեան կողմէ թունաւորուած, ներսէն քայքայուած ու բաժան-բաժան եղած միջավայրի մը մէջ (*)։ Եթէ ամերիկեան հանրային կարծիքը գործօն կերպով պաշտպանէ յեղափոխական պատերազմը, արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւններուն կողմէ բարեփոխման որեւէ փորձ ապարդիւն կը դառնայ։

Վտանգներու երկրորդը, ամերիկեան հանրային կարծիքին համար, կը կայանայ իր ժողովրդավարական աւանդութիւնները դրժելով՝ Ասիոյ ու Ափրիկէի բռնատիրութիւններն ու կրօնապետութիւնները պաշտպանելուն մէջ։ Ժողովրդավարութիւնը այնպիսի իտէալ մը չէ, զոր կարելի ըլլայ բաժանումներու եւ սրբագրութիւններու ենթարկել նայած թէ ներքի՞ն թէ արտաքին գործածութեան կը կիրարկուի։ Ժողովրդավարութիւնը անբաժանելի ու անփոփոխելի սկզբունք մըն է. եթէ որոշ ազգեր տակաւին հասունութիւնը չունին մարդկային իրաւունքները յարգելու կամ արդարութեան ամէնէն տարրական օրէնքներուն հետեւելու, ապա ուրեմն պէտք չէ իրաւունք ունենան միջազգային հարցերու լուծման մասնակցելու։

(Տ Շար.)

(*) Ծ. Խ.— Այս գիրքը հրատարակուած է 1958 Յունիսին, հետեւաբար նկատի չունի Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին արդիւնքն ու Ֆրանսայի եւ ափրիկեան իր հողամասերուն նոր փոխ-յարաբերութիւնները։

մար իր խնամատարական պահանջները, ինչպէս կը կարօտի բժիշկի՝ պաշտպանելու համար իր առողջութիւնը, ինչպէս կը կարօտի փաստաբանի՝ պաշտպանելու համար իր իրաւունքը :

Աւելի քան որեւէ արհեստ, կոչում մըն է ընկերային սպասարկութիւնը : Բայց գործելու համար իբրեւ ընկերային խնամատար կամ խնամատարուհի, հարկ է ստանալ պետական վկայական, որ կը տրուի անոնց միայն, որոնք յաջողութեամբ կ'անցընեն ասպարէզին պատրաստող քննութիւնները, պտտելով երեք տարուան ուսումնական շրջան մը, պետական վարժարանի մը մէջ: Ուսումնական այս շրջանը կը բաղկանայ տեսական եւ գործնական դասընթացքներէ, ինչպէս նաեւ փորձնական աշխատանքներէ զանազան հաստատութեանց մէջ: Տըրուած դասերն են բնական գիտութիւններ, բնախօսութիւն, առողջապահութիւն, մանկատածութիւն, ընկերաբանութիւն, ժողովրդագրութիւն (տէմոկրաֆի), իրաւաբանութիւն, տարրական բժշկագիտութիւն, հոգեբանութիւն, աշխատանքի մեթոտներ, արհեստագիտական բարոյագիտութիւն, ընտանեկան հարցեր, ընկերային հարցեր, ընկերային սպասարկութիւններ, քննական եղանակներ (անքէթ), առողջապահական եւ ընկերային պաշտպանութիւն, եւայլն :

Ընկերային սպասարկութեան վարժարան մտնելու համար, պայման է որ աղջիկները ըլլան առողջ, 19 – 36 տարեկան եւ լրացուցած առաջին պաքալորէան · (Հաւանական է որ, մօտ ատենէն, հարկ դառնայ թեկնածուներէն պահանջել երկրորդ պաքալորէան եւս): Պետական վկայական ստացած հիւանդապահուհիներու համար ուսումնական շրջանը երկու տարի է, պարտաւոր չեն առաջին տարին եւս ընելու:

Ահաւասիկ նորաստեղծ ասպարէզ մը, (պետական վկայականը կը տրուի 1932էն սկսեալ), որու առջեւ կը բացուին գործունէութեան բազմաթիւ դաշտեր, բոլորն ալ լաւ վարձատրուած: Բոլոր կարեւոր հաւաքականութիւնները, մեծ հիմնարկութիւնները կամ ձեռնարկները, հանրային կամ անհատական, պէտք ունին իր ծառայութեան: Այնպէս որ հիմնուած բազմաթիւ դպրոցները չեն կրնար տալ տակաւին այնքան թիւով ընկերային խնամատարուհի, որքան կը պահանջուի:

Ցանկալի է որ հայ հաւաքականութիւնն ալ ունենայ իր սեփական խնամատարուհիները, որպէսզի մեր այն հայրենակիցները, որոնք Ֆրանսերէն լեզուն չեն հասկնար, — դժբախտաբար շատ են անոնք, — դիմեն հայ խնամատարուհիներուն օժանդակութեան :

Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնը, իր ընկերային գործունէութիւնը աւելի եւս ընդարձակելու նախաձեռնութեամբ, կը փափաքի կապ հաստատել նման գործակիցի մը ծառայութեան հետ: Այդ նպատակով կ'ուզէ քաջալերել եւ իր բարոյական օժանդակութիւնն ընծայել այն հայ աղջիկներուն, որոնք յանձն կ'առնեն հետեւիլ այս ասպարէզին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ գիշեր, Մարտ 28ին, տեղւոյս Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ ներկայացուց «Զարշըլը Արթին Աղա»ն, ի նպաստ եկեղեցւոյ կից շինուելիք Ազգային Տան, հոգաբարձութեան հովանաւորութեան տակ :

Ալֆորվիլցիները բազմութեամբ եկած էին ծափահարելու մեր երիտասարդ խաղցողները: Փարիզէն եւ մօտակայ արուարձաններէն ալ բաւական ներկաներ կային :

Երիտասարդները գրեթէ մեծ մասով սկսնակներ էին, սակայն բոլորն ալ իրենց դերերը լաւ կատարեցին :

Յակոբ Ուրբաթեան շատ յաջող էր «Արթին աղա»յի դերին մէջ, կուշտ ու կուռ խնդացնելով հանդիսականները : Օր. Վերժինիկ Մանուկեան յաջողութեամբ կատարեց դերը (Եփիմէ): Օր. Մարգարիտ Նահապետեան, հակառակ հիւանդ ըլլալուն, նոյնպէս շատ յաջող էր իր դերին մէջ: Տարօն Գալուստեան անթերի էր բժիշկի դերին մէջ: Սեդրակ Խաչատուրեան փաստաբանի դերով կատարեալ էր : Նոյնը Գրիգոր Պարսումեան՝ սպասաւորի բնական արտայայտութիւններով: Յակոբ Յակոբեան, Բաբգէն Մութաֆեան, Պերճ Փափազեան, Ալեքսան Պաղտասարեան, Գրիգոր Զորթեան, Վրէժ Նէտէլեան, Յակոբ Տէր Գէորգեան, բոլորն ալ իրենց դերերը յաջողութեամբ կատարեցին: Պ. Զօհրապ Մուրատեան ստանձնած էր յուշարարի դժուարին պարտականութիւնը, զոր յաջողութեամբ կատարեց :

Կը մաղթենք որ Միութիւնը յարատեւէ իր նպատակին իրագործման :

ՍԵՐԳՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿ ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, փափաքելով օժանդակել Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան ընկերային գործունէութեան եւ նպաստել հայ խնամատարուհիներու պատրաստութեան, ինչ որ կը պակսի մեզի, կուզայ հիմնել տարեկան 500·000 Ֆրանքի ուսումնական թոշակ մը, որ պիտի յատկացուի ամէնէն արժանաւոր թեկնածուին, պահանջելով որ յանձնառու ըլլայ գործակցիլ Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան :

Մանրամասն տեղեկութիւն ստանալու համար ընկերային խնամատարուհիի ուսման եւ ասպարէզին, ինչպէս եւ Գ. Կիւլպէնկեան ուսումնական թոշակը ստանալու պայմաններուն մասին, դիմել Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան կեդրոնը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ. Փարիզ :

Զ. Վ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) .— Պուրս տը Թրավայի հսկայ սրահը լեցուած էր, աւելի քան 2500 հոգի: Մեր հայրենակիցները եկած էին կեդր. Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն (Վալանս, Կրընոպլ, Վիէն, Տէսին, Փոն տը Շէրի, Ս. Շամօն, Ս. Էթիէն, Վիլֆրանշ, Ս. Մորիս եւայլն): Անծանօթ դէմքեր՝ Լիոնի հայ գաղութէն: Բոլորը եկած են քաջալերելու Նոր Սերունդին կեդր. վարչութեան անդրանիկ ձեռնարկը, որուն յաջողութեան համար Լիոն ու Տէսինի Նոր Սերնդականները շաբաթներէ ի վեր սկսած էին աշխատիլ :

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ Լիոնի Նոր Սերունդի խմբերգներով, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամեանի :

Յետոյ արտասանութիւն, ջութակի եւ կիթառի սոլոներ, եռեակ խմբերգներ, այնքան յաջող եւ ներդաշնակ, ղեկավարութեամբ Պ. Կ. Ափրիկեանի: Վերջապէս Օր. Շ. Պէնկեանը, որուն սալերը լսելէ ետք պատիւը ունեցանք ծափահարելու բեմին վրայ : Շնորհալի օրիորդը յաջորդաբար երգեց երեք երգեր երկարատեւ ծափահարութիւններով :

Մարսէյլէն ընկեր Միրիճեանի կարճ ու բովանդակալի խօսքերը խոր տպաւորութիւն ձգեցին — «Հին սերունդը թերեւս կասկածով կը նայի մեր վրայ ձուլուելու եւ օտարանալու վախէն դրդուած : Հրեաները երկու հազար տարիէ ի վեր ցրուած են աշխարհի վրայ, բայց կառչելով իրենց աւանդութեանց՝ կրցան պահել իրենց ազգութիւնը մինչեւ որ տիրացան անկախութեան: Մենք անոնց պէս ցրուած ամէն կողմ, պէտք է աշխատինք պահելու մեր պապենական սովորութիւնները՝ մինչեւ կատարեալ ազատութեան օրը»: Հանդէսին երկրորդ արարը կը կազմէին գեղջկական պարերն եւ երգերը, ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիս Ափրիկեանի: Ահա Տէսինի պարի խումբը գեղջկական տարազներով, ու խմբերգները փարիզեան խումբին, որոնք կ'ընդմիջուէին ժողովուրդին խելայեղ ծափահարութիւններով :

Հրաւիրուած էին տեղական թերթերու թղթակիցներն ու պետական անձնաւորութիւնները:

Յաջորդ օրը տեղւոյս ամենաշատ տարածուած թերթը Լը Փրոկրէ համակրական տողերով արտայայտուած էր ու գրած նաեւ պարի ու երգեցիկ խումբին նկարը :

Հանդէսը վերջացաւ սպասուածէն աւելի կանուխ: Կարելի էր դեռ շարունակել, մանաւանդ որ գեղարուեստական բաժնի շարունակութեան նիւթեր չէին պակսիր : Ժողովուրդը, այնքան խանդավառուած, չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն :

Մ.

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ .— Աշխարհի վրայ Հայը երբեք մուրացկան չէ եղած: Շնորհիւ իր ճարպիկութեան եւ աշխատասիրութեան՝ անօթի չէ մնացած երբեք :

Բայց այսօր մեր շրջանի հինգ հազար Հայութիւնը մուրացկան դարձած է ... կրօնաւոր մը ճարելու համար, որպէսզի ինքն ալ իբրեւ քրիստոնեայ՝ հաղորդուի Լուսաւորչէն ժառանգ լոյսով : Զատիկ է, այսօր: Կրընոպլը, Տէսին, Փոն տը Շէրի, Սէնթ Էթիէն, այս բոլոր քաղաքներու Հայութիւնը մնաց առանց պատարագի: 15 օր առաջ Լիոնի Վռամշապուհ քահանային անակնկալ հիւանդութիւնը տագնապի մատնեց բոլոր շրջանները : Լիոնի Ազգ. Միութիւնը քահանայ պահանջած է Փարիզէն: Կարգադրուած էր որ Լիոնի Տ. Թորգոմ քահանան 30 Մարտ Երկուշաբթի առաւօտուն գայ պատարագելու: Վերջին անգամ թղթակցութիւն կատարեցինք եւ ամէն գնով ապահովեցինք Թուականը Կրընոպլի համար :

Պատարագի սրահը վարձուած, ժողովուրդին յայտարարութիւնները բաշխուած, Յառաջի մէջ ծանուցումը լոյս տեսած, քահանային պանդոկը վարձուած, ժամն ալ պատրաստուած :

Զատիկին առաւօտուն ժամը 11ին Լիոնի Ազգ. Միութիւնը հեռաձայնով կը հաղորդէ թէ Թորգոմ քահանան չափազանց յոգնած ըլլալով, Կրընոպլ պիտի չկարենայ գալ պատարագելու :

Վարչութիւնս, շուարած, անմիջապէս կը դիմէ Վալանսի Պապիկեան քահանային, այս անել կացութենէն ազատելու յոյսով :

Մեր խնդրանքը, պաղատանքը, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան եւ Անտոնեան ընտանիքներու բարեխօսութիւնները ապարդիւն անցան : Տէր Հայրը անդրդուելի մնաց:

Լիոնի եւ Վալանսի հոգեւոր հովիւները, Զատկի երկրորդ օրը կրնային իրենց ժողովուրդը առանց պաշտամունքի ձգել, եւ շրջանի անհովիւ մնացած գաղութին հոգեւոր գոհացում տալ: Եւ ահա,, երկուշաբթի առաւօտ, հաւատացեալ խուռներամ բազմութիւնը կը դիմէ պատարագի սրահը, որուն դուռները փակ էին, ու գլխիկոր կը վերադառնայ տուն: Ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը պահպանելու, ժողովուրդը իր եկեղեցիին կապելու համար, լաւագոյն միջոցն ա՞յն է արդեօք որ ... քահանայ մուրանք դռնէ դուռ :

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑ.
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Տիկին Աղնիւ Սմբատեանի (Սիամանթոյի քրոջ), ութսուն տարեկան, որ թաղուած է Մարտ 31ին, Իսի լէ Մուլինօ, ուր կը բնակէր : Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (380)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Նա ասում էր, թէ հայ գաղթականները, փոքրիկ խմբերով, ցրուած լինելով Թերակղզու զանազան անկիւններում, միմեանցից հեռու, միմեանցից անջատուած, առանց որ եւ է կապի, այսպէս կարող են մի ժամանակ կլանուել, անհետանալ ուրիշ աւելի զօրեղ տարրերի մէջ: Եւ որպէս զի այդ վտանգի առաջն առնուի, անհրաժեշտ է, նրանց բոլորին ի մի խմբել եւ կազմել մի ազատ, անկախ գաղթաշէնք : «Ինչո՞ւ, — ասում էր նա, — եւրոպացի մի սափրիչ մի խումբ սրիկաներով կը գայ Հնդկաստան, մի տեղ կը գրաւէ եւ իր համար ազատ գաղթաշէնք կը հիմնէ, իսկ Հայերը իրանց հարուստ խելքով ու հարուստ քսակով մի այդպիսի բան չե՞ն կարող անել »:

— Այդ Կարոյի մտածութեան վաղեմի ցնորքն էր: Եւ այդ նպատակով նա իր ընկերների հետ թափառում էր Հնդկաստանի Թերակղզու վրայ եւ անցաւ մինչեւ Բիրմանիայի պետութիւնը : Բայց այդ նպատակին հասնելու համար, հարկաւոր էր, որ մի այսպիսի գաղթաշէնքի հիմքը իրանք դնէին, որտեղ, իբրեւ կենտրոն, հետզհետէ հաւաքուէին զանազան տեղերում սփռուած միւս գաղթականները :

Իսկ մի ազատ գաղթաշէնք հիմնելու համար, նախ հարկաւոր էր մի երկիր գրաւել, եւ այդ գուցէ առանց արեան չէր կարող յաջողուիլ : Բայց Կարօն եւ նրա ընկերները կարողացել էին մի բան յաջողացնել: Պէտք է ասած, որ այդ ժամանակներում անգլիացոց իշխանութիւնը դեռ շատ չէր տարածուած Հնդկաստանի Թերակղզու վրայ, դեռ կային զանազան մանր հնդկական իշխանութիւններ, կային եւ բոլորովին ամայի, անտէր եւ անբնակ երկիրներ

Այդ անբնակ երկիրներից մի ամենայարմարը ընտրում են նրանք, պայման են կապում մի հարեւան հնդիկ ռաջայի հետ, եւ խոստանում են միմեանց փոխադարձ օգնականութիւն: Արդէն երկիր կայ, իսկ այդ երկիրը լցնելու համար պէտք էր ունենալ բնակիչներ: Կարօն մտաբերում է Աւղանիստանում տեսած հայ — բօշաներին : Այդ հալածական, տոկուն, ամէն կլիմայի դիմացող մոլաշրջիկների մէջ գտնում է նա մի ամենայարմար հասարակութիւն՝ մի ազատ գաղթաշէնք հիմնելու համար, ընտելացնելով նրանց հաստատուն բնակութեան եւ աշխատասէր կեանքի: Այդ նպատակով թողնում են նրանք Հնդկաստանը եւ գնում են Աւղանիստան: Հայ — բօշաներին գտնում են միեւնոյն անապատներում, ուր առաջ տեսել էին: Նրանց առաջին ջանքը լինում է՝ համոզել բօշաներին, որ յանձն առնէին մի այնպիսի հեռաւոր գաղթականութիւն, յետոյ սկսում են նախապատրաստել ու վարժեցնել նրանց անձնապաշտպանութեան, որ եթէ հարկ լինէր զէնքի դիմել, բոլորովին անզօր չգտնուէին: Այդ պատճառով նրանք բաւական ժամանակ մնում են բօշաների մէջ :

Երեւում էր, ր Կարոյին յաջողուել էր Հնդկաստանի Հայերից նպաստներ ընդունել, եթէ ոչ, մի այնքան բազմութիւն շարժել իր տեղից՝ առանց ծախքերի չէր կարող լինել: Ամէն ինչ խոստանում էր յաջողութիւն, միայն բօշաները դեռ եւս տատանւում էին գաղթել մի հեռաւոր աշխարհ, որ բոլորովին անծանօթ էր նրանց: Այդ էր պատճառը, որ Կարօն ստիպուած է կրկին վերադառնալ Հնդկաստան, տանելով իր հետ բօշաների մի քանի գլխաւորներին, որ նրանք աչքով տեսնէին իրանց համար պատրաստուած «աւետեաց երկիրը» եւ հաւատային, որ այնտեղ աւելի լաւ կ'անցնէր նրանց կեանքը:

— Այստեղ դու պէտք է լսես մի սիրավէպ, Ֆարհադ, այդ հարկաւոր է քեզ գիտենալ: Ինչպէս ասացի, Կարօն իր ընկերների հետ բաւական ժամանակ մնում են բօշաների մէջ: Մի այդպիսի ուրախ, մշտազուարթ եւ ջերմ կրքերով լի հասարակութեան մէջ, շատ բնական է, որ մեր երիտասարդների տեսական մեծ գաղափարները չէին կարող անցնել առանց սիրահարական մանր արկածների: Մի սեւաչեայ աղջիկ գրաւում է Կարոյի զգայուն սիրտը: Կարօն խոստանում է նրան իր սէրը եւ իր ձեռքը, խոստանում է փութով վերադարձ, եւ բօշաների ներկայացուցիչների հետ ճանապարհ է ընկնում : Ռափայէլը եւ Սազօն մնում են բօշաների բանակի մէջ: Բայց մինչեւ Կարոյի վերադառնալը, պատահում է մի մեծ դժբախտութիւն: Սկսւում է աւղանների եւ պարսից պատերազմը:

Պարսիկները յաղթում են, անցնում են աւղանների երկիրը, կողոպտում են, մի եւ նոյն ասպատակութեան ժամանակ, հանդիպելով բօշաների բանակին, թալանում են նրանց, գերի տանելով բազմաթիւ կանայք եւ աղջիկներ, որոնց թւում գտնւում է եւ Կարոյի նշանածը : Եւ երբ որ Կարօն, ուրախ, լի մեծամեծ յոյսերով վերադառնում է Հնդկաստանից, գտնւում է բօշաների բանակը ցրիւ եկած, եւ անպատում նրանց հետքն անգամ չէ տեսնում :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

պատասւոր է Նախաղահ Նասրի որ Նոր պատրուակներ ունի այսօր իր քարոզչութեան եւ արարական միութեան կոչերուն համար :

Իսրայէլի նպատակն է , համաձայն կարգ մը քաղաքական դիտողներու, լարուած կացութիւն մը ստեղծել Միջին Արեւելքի մէջ եւ թոյլ չտալ որ Նասրը Արեւմուտքի մօտենայ : Այս պատճառով փափուկ է Մ . Նահանգներու դիրքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ժամանակաւոր պատճառներու համար օտար դիւանագէտներու շրջագայութիւնը արգիլուած է Մոսկուայէն դուրս :

ՄԱՐՏԻ ընթացքին տասը հազարէն աւելի Գերմանացիներ Արեւելեան Գերմանիայէն անցած են դաշնակցային Գերմանիա :

ՓԵՔԻՆԷՆ ժամուլի Նոր Չինաստան գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ «ողջ Աստուածը» (Տալայ – Լաման) Մարտ 31էն ի վեր Հնդկաստան ապաստանած է : Միւս կողմէ աքսորը կը շարունակուի Թիպէթի մէջ, չին համայնավարները նոր ուժեր կը հասցնեն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հրամանատարութիւնը կը հաղորդէ թէ ազատ պիտի արձակուի 1936/2/Դ. դասը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան ժամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ Լենինկրատի մետրոպոլիտ Ելեօթէրի (Վորոնցով) մահը : Ցուղարկաւորութեան ներկայ եղած է Ալեքսիս պատրիարքը :

ՄԵՆՏԷՍ – ՖՐԱՆՍ ժամուլի ասուլիս մը տուաւ Հինգշաբթի օր : Նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ ոչ Խ. Միութիւնը ոչ արեւմուտքը կրնան զիջումներ ընել Պերլինի հարցին շուրջ: Այդ պատճառով պէտք է ապապերլինականացնել հարցը, աւելի տարածուելով : Մենտէս դիտել կուտայ սակայն թէ տասը հազար քիլոմեթր կայ Պերլինէն Խաղաղական բայց միայն հազար քիլոմեթր Պերլինէն Ատլանտեան, ուրեմն արեւմուտք չի կրնար եւ քաշել իր պաշտպանողականպիծը : Դէմ է նաեւ Ռափացքիի ծրագրին, ուրեմն կ'առաջարկէ — Միջերկրականէն մինչեւ Պալթիկ 7 – 8 երկիրներու մէջէն, որոնց կարգին Գերմանիա, յիսուն քիլոմեթր լայնք ունեցող ապազինուած շըրջաններ : Իսկ Պերլինը դնել ՄԱԿի հսկողութեան տակ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ (Զուիցերիա) մեռած է աւստրիացի փիլիսոփան՝ Ռուտոլֆ Քասնէր, 75 տարեկան : Փիլիսոփայական գործերէ զատ ունի թարգմանութիւններ Պղատոնէն, Թոլսթոյէն, Գոգոլէն եւ Ժիտէն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նուպար Ալիքսանեան, Տիկին Ռուբինա Սէթեան – Ալիքսանեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր մասնակցեցան իրենց սուգին իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի Ազգ. վարժարանի Կրթ. Մարմինս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դպրոցին.— Տիկ. Վարսենիկ Կ. Պօտուրեանէ՝ հազար ֆրանք, իր հօր՝ Պ. Սարգիս Մինասեանի անթառամ յիշատակին համար: Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղէն երկու հազար, Տիկին Խ. Մկրտիչեանի դառն մահուան առթիւ: Պ. Վ. Նուրիճանեանէ տասը հազար ֆրանք: Նաեւ Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութենէն քսան հազար ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդս, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալք Մարի Ահարոնեանի, Մայիսեան Կարապետի, Այրի Տիկին Նազիկ Ստեփանեանի եւ Սեդրակ Գէորգեանի մահուան առթիւ :

Մանուկ Գասպարեան, Ալիքսան Յարութիւնեան հազարական ֆրանք, Սարգիս Ահարոնեան, Յարութիւն Նէվշէհիրլեան երկու հազարական ֆրանք, Փանոսեան Յարութիւն հինգ հարիւր ֆրանք, ի նըպաստ թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Եզանակի վերջին պարահանդէսը կազմակերպուած Վիէնի – Էսբէսէնի (Քէմփի), երիտասարդներու միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի սրահներուն մէջ :

Հայկական մուզիկ եւ ընտանեկան մթնոլորտ , մասնակցութեամբ՝

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (Փարիզէն) եւ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ (Փարիզէն)

Առաջնակարգ նուագախումբ եւ ժողովրդական գիներով ճոխ պիւֆէ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն :

Հայաստան, Գէորգ Չաւուշ, Վաամխան, Համազասպ , Ապրիլ 4, Շաբաթ օր, ժամը 21ին: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն :

Ընկ. Կարօ, Թաթուլ եւ Նիկոլ – Դուման, Ապրիլ 5, Կիրակի, ժամը 15ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Փափազեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Շահխաթունի կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ արուեստագէտին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Վահագն Յակոբեան, զաւակը եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
20, RUE JEMMAPES
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պաշտամունք այս Կիրակի ժամը 10.45ին:

Կը խօսի Տօքթ. Ժիլպէր Պիլէզիքճեան, Շաբթուի Աստուածաբանականէն :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

Ա. մաս.— ժամը 15էն 18, ՀԱՆԴԷՍ – ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ
Նախագահութեամբ ՌԷՅՄՈՆ ԹՐԻՊՈՒԼԷԻ
Նախարար նախկին ռազմիկներու
Զինուորական նուագախումբ — Ֆիլմ երկրէն , ժողովրդական պարեր տարազով , ղեկավարութեամբ Օր. ԹԵՐԷԶ ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆԻ
Գիտի խօսին՝ Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՏԱՏԵԱՆ, Օր. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ, ԽԼՈՅԵԱՆ
Բ. մաս.— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

ՆՈՒԷՐ

Փուժէ Սիւր Արժանսէն Պ. Յովհաննէս Կիրակոսեան իր քրոջ Պայծառ Խլոյեանի (Վիէն) մահուան առթիւ կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, երեք հազար ֆրանք «Յառաջ»ին եւ երկու հազար ֆրանք «Հայ – Բոյժ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Օհաննէս – եանէ (Լիոն) հինգ հազար ֆրանք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16էն 22, Ազգ. Տան սրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Հաճելի մթնոլորտ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15.30ին,
THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԹՈՔԱՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Եւ Ռոնի – Սու – Պուայի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի նպաստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ և ՎԵՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՇԻՐՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ Կը խօսի Պ. Յ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Շաբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը 8.45ին, Փօլ Ֆարալիի սրահին մէջ ,
21 Իվ – Թուտիէ, Փարիզ , մէթրօ՝ Ժաք Պոնսէրժան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր
SALLE DES AMBASSADEURSի Շքեղ սրահներուն մէջ
Պատուոյ նախագահութեամբ՝ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ BACHICHA նուագախումբին
Սեղաններու համար հեռախօսել՝ TRU. 09-67 GUT. 51-84 PYR. 60-98 BOT. 63-97

Imprimerie Spéciale du Journal "Haratch"

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 5 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8962 — 35E ME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4263

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍՊԷՍ ԱՆՏԷՐ

Նիս – Մաքէնի ծանօթ յօղուածը, որուն արձագանգ էինք եղած Յառաջի 25 եւ 26 Մարտի թիւերով, արդար զայրոյթ առաջ բերած է ամէն կողմ :

Ստացած ենք բազմաթիւ նամակներ Փարիզէն, գաւառէն, նոյնիսկ արտասահմանէն՝ ամէն հասակի պատկանող հայրենակիցներէ, որոնք բառ չեն գտներ որակելու համար Տիկին Թրնէ Փիէր – Կոտէի զազրելի գրութիւնը: Զայրացած են տարարին երիտասարդներէն սկսեալ մինչեւ ծանրագլուխ 95ամեայ ծերունիները:

Ընդ առաջ երթալով մեր թելադրութեան, արդէն իսկ բողոքի խիստ նամակներ ուղղուած են — եւ կը շարունակեն ուղղուիլ — Քոթ տ'Ազիւրի քաղքենի դասակարգի շահերը ներկայացնող թերթի խմբագրութեան: Բացի անհատներէ, կարգ մը կազմակերպութիւններ եւս ձայնակցած են ընդհանուրի զայրոյթին :

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, որ ա՛յնքան իրաւունքներ ունի բարձրաձայն խօսելու եւ Հայուն պատիւը պաշտպանելու համար՝ արժանի պատասխանը տուեր է վարձու գրչակներուն :

Ժագ Թէրիի պատասխան – յօղուածը արտատպուած է նաեւ Լա Մարսէյեզի Մարտ 24ի թիւին մէջ:

Սակայն ցարդ չենք գիտեր թէ Նիս – Մաքէն հրատարակե՞ց իրեն ուղղուած բողոք – նամակներէն որեւէ մէկը, եւ կամ այս կամ այն ձեւով յետս կոչում մը ըրա՞ւ :

Ուրիշ թերթերու մէջ հրատարակուած պատասխանները որքան ալ գնահատելի ըլլան՝ բոլորովին չեն ծառայեր իրենց նպատակին: Կարեւորը միեւնոյն թերթին մէջ փաստացի հերքումի մը հրատարակութիւնն է :

Նիսի հայկական գաղութին մէջ մտաւորականներ չեն պակսիր. իսկ ունեւորները համրանք չունին :

Իրաւաբաններ կը հաւաստեն թէ Նիս–Մաքէն մօտիկ կապեր ունի տեղւոյն քաղաքապետ – երեսփոխանին հետ, որուն ի նպաստ քուէարկած են Նիսի ֆրանսահպատակ Հայերը վերջին ընտրութեանց ատեն :

Քաղաքապետին հայ բարեկամները չէի՞ն կրնար անոր աջակցութիւնը ապահովել՝ Տիկին Կոտէի յերիւրանքները փաստացիօրէն հերքող յօղուածը նոյն այդ թերթին մէջ լոյս ընծայելու համար՝ փոխանակ դիմելու համայնավար թերթին:

Այս առթիւ կարգ մը ընթերցողներ կրկին կը շեշտեն «ազգային քաղաքական կեդրոն» մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը :

Ժամանակին տարիներով խօսուած է այդ մասին այս էջերուն մէջ, առանց որ եւ է արդիւնքի յանգելու :

Արեւելքի հայկական գաղութները կազմակերպուած են ըստ Ազգային Սահմանադրութեան ու տեղական օրէնքներու եւ ունին իրենց ազգային կեդրոնները ու առաջնորդները՝ պաշտօնապէս ճանչցուած կառավարութենէն .

Անոնք իրաւունք ունին խօսելու յանուն ազգին եւ պաշտպանելու հայկական շահերը :

Այս երկրին մէջ 1901ի օրէնքով եկեղեցին բաժնուած է պետութենէն եւ առաջնորդ կամ կաթողիկոսական պատուիրակ ո՛չ մէկ պաշտօնական հանգամանք ունին խօսելու համար յանուն ազգին:

Մինչեւ 1926 Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս կը ճանչցուէր բոլոր «դաշնակից եւ բարեկամ» պետութիւններէն եւ իրաւունք ունէր խօսելու յանուն Հայութեան:

Գաղթականաց Գրասենեակի վերածուած այդ թուականէն ետք՝ որոշ իրաւունքներ ունէինք դեռ մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը :

Անոնցմէ ալ զրկուած ենք այժմ :

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անտէր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ատլանտեան Ուխտի ժողովին երկրորդ նիստը նուիրուած էր քաղաքական միջազգային հարցերուն :

Առաջին անգամ խօսք առաւ Գերմանիոյ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանօ, որ հերքեց այն զրոյցները որոնց համաձայն տարակարծութիւններ կան Գերմանիոյ եւ միւս երեք մեծերուն մինչեւ Պերլինի հարցին նկատմամբ : « Պերլինի ազատութիւնը, ըսաւ Արտաքին նախարարը, Եւրոպայի ազատութիւնն է »: Իտալիոյ Արտաքին նախարարը՝ Փելլա շեշտեց թէ իր երկիրը միշտ պիտի ընդդիմանայ Եւրոպայի մէջ ապազինուած զօտիի մը ստեղծման: Փելլա անդրադարձաւ ուրիշ կէտի մը, որ նորութիւն էր կարգ մը դիւանագէտներու համար: Իտալիոյ Արտաքին նախարարը թելադրեց — « Քանի որ արեւմտեան եւ խորհրդային պլոքները՝ ռազմագիտական տարբեր շրջաններ ունին, հսկողութեան տակ առնուած խորհրդային շրջանը աւելի մեծ պէտք ըլլայ քան արեւմտեանը»:

Գալով Պերլինի, Փելլա ըսաւ թէ ամէն ոք պէտք է պատրաստ ըլլայ խօսելու՝ տագնապին լուծում մը գտնելու համար :

Յաջորդաբար խօսք առին Դանիոյ եւ Նորվեկիոյ Արտաքին նախարարները, ապա Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, Քուվ տը Միւրվիլ :

Նախարարին համար Արեւմուտքը պէտք է ունենայ գլխաւոր երեք սկզբունք :

Ա) Արեւմուտքը պէտք է մնայ Պերլինի մէջ, ուրկէ մեկնիլ աղիտալի պիտի ըլլար Պերլինցիներուն համար: Պերլինի մէջ մեր ներկայութեան իրաւունքը գոյութիւն ունի Խ. Միութեան համաձայնութեամբ :

Բ) Արեւմուտքը որեւէ պարագայով չի կրնար ճանչնալ Արեւել. Գերմանիան, որուն կառավարութիւնը չի ներկայացներ ժողովուրդը : Նոյնիսկ եթէ վերամիացումը երկար պիտի տեւէ, վտանգաւոր է Արեւմուտքին համար ընդունիլ Գերմանիոյ վերջնական բաժանումը :

Գ) Վերջապէս Ատլանտեան Ուխտը գըլխաւոր դերը պէտք է խաղայ բանակցութեանց մէջ:

Տըլըսի փոխանորդը՝ Հերթեր այն կարծիքը յայտնեց թէ Պերլինի տագնապը կարելի պիտի ըլլայ լուծել բանակցութեամբ :

× Անդրադառնալով Ատլանտեան Ուխտի ժողովին՝ խորհրդային «Թաս» գործակալութեան Ռուզինկերնի Թղթակիցը Այզընհաուըրի եւ Սփաքի ճառերուն ակնարկելով ըսաւ — « Հակառակ որ կոչ մը եղած է ամրապնդելու համար Ատլանտեան Ուխտի յարձակողական ձգտումը, այդ ճառերը ցոյց կուտան թէ համաշխարհային հանրային կարծիքը կը փափաքի վերջ տալ պաղ պատերազմին եւ բանակցութեանց միջոցով լուծել միջազգային հարցերը: Այս պատճառով ղեկավարները կը ստիպուին խօսիլ իրենց բարի կամեցողութեան մասին՝ Խ. Միութեան հետ բանակցելու համար »:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ ԻՐԱՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ Կ'ԱՇԽԱՏԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՐԱՑՆԵԼ

Արաբական Լիկայի ժողովը բացուեցաւ Պէյրութի մէջ, ուր անստոյգ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Ժողովին նախագահը՝ Հիւսէյն Ուէյնի (Լիբանանի Արտաքին նախարար) իր բացման ճառին մէջ շեշտեց թէ աշխարհի խաղաղութիւնը որոշ չափով Արաբներէ կախում ունի :

Արաբական երկիրներու միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտեցին նաեւ Մոհամէտ Ե.ի եւ Արաբիոյ Թագաւորին ներկայացուցիչները. «Հարկ է շուտով գործի անցնիլ եւ վերջ դնել ճառերուն »:

Ա. Մ. Հանրապետութեան եւ Եմէնի ներկայացուցիչները կը պահանջէին որ « համայնավար Իրաքի դատավարութիւնը տեղի ունենայ արաբական երկիրներու այս համագումարին մէջ: Առաջարկեցին նաեւ որ ժողովներուն ժամանակցի « արաբ ազնուական ժողովուրդը »: Բայց Նասրի կողմնակիցները շուտով յուսախաբ եղան՝ երբ չէզոք երկիրները ճշդեցին իրենց դիրքը: Ժողովը գոնփակ պիտի շարունակուի :

Եգիպտոսի ներկայացուցիչը երկրորդ պարտութիւն մը կրեց՝ երբ առաջարկեց որ օրակարգի վրայ դրուի «Իրաքի կացութեան քննութիւնը »: Առաջարկը մերժուեցաւ :

« Պաղտատի եւ Գահիրէի յարաբերութիւնները ուսումնասիրելով՝ իրաքեան հարցը քննած պիտի ըլլանք արդէն » յայտարարեց Սուտանի ներկայացուցիչ Ապտալլա Խէյր:

Եգիպտոսի ներկայացուցիչ Զէյնէտին պնդեց թէ Իրաքի կացութիւնը պէտք է քննուի, որովհետեւ «արաբական ազգ մը կործանումի մէջ կը գտնուի Քասըմի Հանրապետութեան մէջ: Ինչպէ՞ս կրնանք անփութանալ Իրաքի անցուդարձերը »:

Առաջին առթիւ իսկ կը նկատուի, թէ ժողովը կը գտնուի ձախողութեան սպառնալիքին ներքեւ :

Չէզոք երկիրները, որ ժողովին մեծամասնութիւնը կը կազմեն, սկիզբէն իսկ մերժեցին Արաբական միացեալ Հանրապետութեան երկու առաջարկները :

Կացութիւնը փրկելու համար՝ Լիբանան կ'աշխատի լուծում մը գտնել՝ արաբական միութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ: Սուտան, Մարոք, Սէուտական Արաբիա եւ Լիպիա համակարծիք են արդէն Պէյրութի կառավարութեան :

Լիբանանի պատրաստած ծրագիրը հետեւեալն է.— Երեք երկիրներու Արտաքին նախարարներէն բաղկացած յանձնախումբ մը կազմել, որ անմիջապէս պիտի երթայ Գահիրէ եւ Պաղտատ՝ հակառակորդ երկու երկիրներու կառավարութեանց հետ խորհրդակցելու եւ երկուքին միջեւ հաշտութիւն մը գոյացնելու համար: Յանձնախումբին մաս պիտի կազմեն Լիբանանի, Սուտանի եւ Մարոքի կամ Լիպիոյ Արտաքին նախարարները:

Հակառակ անոր որ չէզոք քանի մը երկիրներ իրենց համաձայնութիւնը տուած են Պէյրութի կառավարութեան՝ տակաւին յայտնի չէ սակայն թէ յանձնախումբ մը կազմելու առաջարկը պիտի ընդունուի՞ թէ ոչ :

Իրականութիւնը այն է՝ որ բազմամիլիոն իսլամ Արաբներու միջեւ համաձայնութիւն գոյացնելու պարտականութիւնը վիճակուած է քրիստոնեայ եւ փոքրիկ Լիբանանին :

ՎԱՆ

Դեռ կանչում է ու դեռ գերում
Առաջին սէր՝ Վանայ ծովը,
Խնձորների բոյրն է բերում
Արտամետից փչող հովը:

Գամփռի նման նստել է կոյր,
Թաթն է լիզում՝ բերդը տխուր.
Վէրքի նման արիւնաքոյր,
Ախթամարն է հեռուից մխում :

Ռաֆֆու քարն է լուռ երազում
Ծովի ափին, մենակ նստած,
Ժողովրդի սրտից հոսող
Արցունքների շիթերով թաց :

Կարմրաւորին գիրկը առած,
Վարագայ սարն է երազում,
Որպէս կանաչ մոմեր վառած,
Բարդիներն են երկինք խազում :

Բարդիներն են թեքւում, նազում,
Մրմռճում են այրող ցաւից,
Մի պառաւ է փողոց վազում
Ու որոնում կորած հաւին :

Մի աղջիկ է պատուհանից
Գաղտագողի դուրս նայում
Ինչպէս աստղը ամպի տակից,
Խորհրդաւոր ու հմայուն :

Մի քաղա՛ք է մեռել արդէն
Իմ յուշերի գերեզմանում,
Մի՞թէ ես իմ աչքս թարթել
Երազների երկիր Վանում :

Վ. ԱԼԱՋԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ մամուլը բուռն յարձակումներ կը գործէ Պէն Կուրիոնի վրայ՝ ձայնասփիւռէն կատարուած զօրակոչի յայտարարութեան համար: Իբրեւ Պաշտպանողական նախարար՝ Պէն Կուրիոն երեք հոգինոց յանձնախումբ մը կազմած է հարցը քննելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, ժողովուրդը հաշիւ կը պահանջէ իր կառավարութենէն՝ Ապրիլ մէկի յատուկ անախորժ այս կատակէն յետոյ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը հաստատեց որ Տալայ – Լաման ապաստանի իրաւունք խնդրած է Հնդկաստանէն եւ Նոր – Տէհլի կը գտնուի: Թիպէթի կրօնապետին փախուստը իսկական ոդիսական մը եղած է: Քանի մը Թիպէթցիներ ծպտուած են իբրեւ Տալայ – Լամա որպէսզի չինական զօրքեր շփոթութեան մատնուին եւ սխալ ուղղութեամբ կատարուին հետապնդումները: Նեհրուի կառավարութեան դիրքը բաւական փափուկ է: Արդարեւ Տալայ – Լամայի ներկայութիւնը Հնդկաստանի մէջ դիւանագիտական կարգ մը բարդ հարցեր կը յարուցանէ : Ինչպէ՞ս պէտք է վարուիլ երկու միլիոն Թիպէթցիներու հոգեւոր եւ աշխարհիկ պետին հետ: Բացորոշ է սակայն թէ Տալայ – Լաման պիտի չկարենայ տարագիր կառավարութիւն մը հաստատել Հնդկաստանի մէջ :

ՊԵՏԱԿԱՆ նպաստ ստացող թատրոնները, Ֆրանսայի մէջ, կարեւոր բարեփոխումներու պիտի ենթարկուին: Մշակութային հարցերու պատասխանատու նախարար Մալրօ՝ պիտի յայտարարէ թէ Ժան – Լուի Պառօ Օտէոնի տնօրէն նշանակուած է . այս վերջինը այլեւս պիտի տարբերի Քոմէտի – Ֆրանսէզէն: Ա. Մ. Ժիւլիէն, Սառա Պեռնարի ներկայ տնօրէնը Օփերայի եւ Օփերա – Քոմիքի վարիչ պիտի նշանակուի : Վերջապէս Փրակայի Ֆրանսական դեսպանը Քոմէտի – Ֆրանսէզի վարիչ պիտի նշանակուի Փիէռ Տեքավի տեղ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

"ԳԵՐԻՆԵՐ ԷԻՆՔ, ԱԶԱՏ ԴԱՐՁԱՆՔ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիւերը կը յառաջանայ:

Աջ արմուկին վրայ ընկողմանած՝ սեղանակիցները կ'արբենան Ելից պատմութեան հրաշքներուն տեսիլքով: Եւ յանկարծ արմուկ կը փոխեն,— կը կռթնին ձախ արմուկին:

Եբրայական աւանդութեանց մէջ՝ խոր նշանակութիւն ունի Զատկական սեղանին շուրջ բազմելու ձեւը,— արմուկ արմուկի տալ, կամ ընկողմանիլ նախ աջ արմուկին վրայ՝ յետոյ ձախ արմուկին վրայ: Գրողներ կան, որոնք ազատ Հռովմայեցիներու սովորութիւնը կը տեսնեն սեղան նստելու այդ ձեւին մէջ: Րաբբուններ կան, որոնք արմուկը արմուկին՝ շղթայ կազմելու ձեւին մէջ կը տեսնեն համերաշխութեան գաղափարը կամ տառապանքի լծակցութեան եւ խրախճանքի ընկերակցութեան իմաստը: Մեկնիչներ կան, որոնք մեծը պզտիկին ու պզտիկը մեծին կռթնելու ձեւին մէջ կը տեսնեն հաւասարութեան ներշնչումը: Ու վերջապէս փիլիսոփաներ կան, որոնք բազմոցին արմուկ տալու ձեւին կուտան հոգին մէջ արմատ արձակելու նշանակութիւնը,— վե՛րջ տարագնացութեան, վե՛րջ թափառականութեան, վե՛րջ գաղթականութեան: Իրողութիւնն այն է որ յոգնած են սեղանակիցները՝ բայց արթուն:

Պատմիչը կը շարունակէ պատմել, ինչպէս առուակը կը հոսի ժայռէն՝ գլգլալով, կարկաչելով, ջրվիժելով, անապա՛ռ եւ մշտահոս,— այնքան օրօրուն է իր բարբառը, որքան արթնացուցիչ իր հրաշահիւս պատմութիւնը:

Տասը պատուհասներու նկարագրութեան ժամանակ, երբ մէկ առ մէկ կը թուէ գորտը, կարկուտը, շանաճանճը եւ միւս փորձանքները, ամէն անգամ պատմիչը ճկոյթով հարուած մը կուտայ գինիին եւ կաթիլ մը կը նետէ բաժակէն դուրս:

... Վերջ ի վերջոյ կը սարսափի Փարաւոն, փողոց կը նետուի գիշերանց, կը վազէ դէս ու դէն, կը փնտռէ կը գտնէ Մովսէսը եւ կ'ըսէ.

— Ա՛ռ, ա՛ռ ժողովուրդդ, տա՛ր ուր որ կ'ուզես, չո՛ւտ:

— Գո՞ղ եմ որ մեկնիմ գիշերով, կը պատասխանէ Մովսէս: Մեր Աստուածը պատուիրած է մեզի. «Մինչեւ առաւօտ՝ ձեզմէ ոչ ոք դուրս ելլէ իր տանը սեմէն» (Ել. ԺԲ. 22): Պիտի մեկնիմ, ուրեմն, առաւօտո՛ւն միայն, գլուխս բարձր բռնած, գաւազանը ձեռքիս մէջ, որպէսզի տեսնեն բոլո՛ր Եգիպտացիները:

Այսպէս, Իսրայէլի ժողովուրդը հեռացաւ Եգիպտոսէն: Հրեշտակ մը կ'առաջնորդէր Աստուծոյ հրամանով, ինչպէս գրուած է. «Քալել սորվեցուցի, բազուկներուս մէջ առի զինքը» (Ովս. ... 3): Երբ ժողովուրդը՝ կը տառապէր բարկ արեւին շողերէն, հովանեաց ամպ՝ հովանի առնել նոցա ի տուէ», իսկ երբ արեւամուտէն ետք՝ չփոթութեան կը մատնուէր խաւարին մէջ, «հրով լոյս տար ի գիշերի» (Սաղ. ՃԴ. 39): Վերջապէս հաց տեղաց երկինքէն՝ երբ անօթեցան (Ել. ԺԶ. 4), ջուր ժայթքեց ժայռէն՝ երբ ծարաւցան (Սաղ. ՃԴ. 41): Ինչպէս նաեւ մի ծովին մէջ, Իսրայէլացիք քալեցին անապատին մէջ ցերեկ ու գիշեր անընդհատ, «եւ ոչ պակասէր սիւն ամպոյն ի տուէ եւ սիւն հրոյն ի գիշերի առաջի ամենայն ժողովրդեանն» (Ել. ԺԳ. 22):

Կարմիր ծովին առջեւ՝ երբ Եհովա ուզեց ծովամոյն ընել Եգիպտացիները, որոնք կը հալածէին իր ժողովուրդը, վազեց եւ Աստուծոյ ներկայացաւ Եգիպտոսի ոգին, Ուզզա, եւ ըսաւ. «Տէր ամենակալ, արարիչ տիեզերաց, ինչո՞ւ կ'ուզես բնաջնջել իմ զաւակներս՝ զորս դուն ես ըստեղծած»: Եհովա ժողովի կանչեց երկնային բոլոր իմաստուններ՝ քննելու համար Եգիպտացիներուն դատը: Միքայէլ տեսաւ որ լուրջ է գործը,— նշան ըրաւ Գաբրիէլին, եւ հրեշտակապետը թռաւ վար, իջաւ երկիր, առաւ աղիւս մը որ շաղախուած էր նորածինի մը միսով: Բերաւ աղիւսը դրաւ Աստուծոյ առջեւ. «Տէր, ըսաւ, ահա այսպէս կը շինուէր աղիւսը Եգիպտոսի մէջ, ժողովուրդիդ նորածիններուն միսով եւ արիւնով»:

Աստուած, այն ատեն, տուաւ վճիռ եւ Եգիպտացիները խեղդուեցան ծովին մէջ:

Այնուհետեւ Աստուծոյ ժողովուրդը ընդմիշտ ազատեցաւ իր գերիչներէն եւ երգեց.

— «Գերիներ էինք Փարաւոնի, ազատեցանք Զատկական տօնին»:

Այս աւանդութիւնն է, որ կը տօնեն Իսրայէլացիք, ամէն տարի, երբ կուգայ Զատիկը: Սփիւռքի մէջ, յետագային, անոնք Զատկական գիշերային այս խնջոյքը եւ արարողութիւնը կը վերջացնէին, կէս-գիշերին, աղաղակելով.

— Գալ տարի յԵրուսաղէմ:

×

Այս աւանդութիւնները քաղուած են Թալմուտէն: Այն որ քաղեց՝ նպատակ չունէր որոնել ու ճշդել Զատկական տօնին սկզբնական նշանակութիւնը, որպէսզի յօղուածը հասնէր իր եզրակացութեան թէ քրիստոնէական Զատիկէն առաջ գոյութիւն ունէր եբրայական Զատիկ մը, իրենց նշանակութեամբ մէկը միւսէն տարբեր, ինչպէս եբրայական Զատիկէն առաջ գոյութիւն ունէր հեթանոսական Զատիկ մը, իրենց նշանակութեամբ դարձեալ տարբեր մէկը միւսէն: Բուն Զատիկը, որու ծիսական տարրերը ակօրի պէս կ'երեւան եբրայական ու քրիստոնէական Զատիկներու արուեստական հանդերձանքին տակ, արտակարգօրէն շահեկան իր խորհրդանշական ու ծիսական մեկնութիւններով (զոհական արեան եւ հաւաքական ընթրիքի կապուած համայնակցութեան տեսութեամբ, ինչպէս եւ եղանակային յարաբերութեամբ), դուրս կ'իյնայ պարագայական այս յօդուածին պարունակէն:

Զատկական այս յօդուածով՝ սարսագրողը ուզեց ընթերցողին ուշադրութիւնը հրաւիրել երկու կէտի վրայ.—

1.— Ահաւասիկ ժողովուրդ մը, որ տօնի մը տրուած նշանակութեան մէջ՝ կը միանայ ու կը հաղորդուի նոյն գաղափարով: Հրեան համաձայն է Հրեային հետ, մեծը՝ պզտիկին հետ, մտաւորականը՝ ռամիկին հետ, հարուստը՝ աղքատին հետ, հրճուելու համար այն աւանդութեամբ թէ իրենք, երբեմնի գերիները Փարաւոնի, ընդմիշտ ազատ դարձած են երջանիկ օր մը, Եհովային միջամտութեամբ, հրաշքով:

2.— Ահաւասիկ ուրիշ ժողովուրդ մը եւս, Սփիւռքի մէջ աշխարհագրապէս ցիր եւ ցան, դարձեր է չոր հողի գուղձ մը, որ կը փշրուի, կը կտորակուի, կը մանրանայ ամէն օր քիչ մը աւելի՝ ոչ միայն աշխարհագրապէս, այլ եւ հոգեպէս: Դժբախտութիւնն աւելի մեծ է անով որ ամէն մէկ կտոր իր բերանը կը բանայ հայհոյելու համար միւս կտորին դէմ, ամէն մէկ կտոր մրցումի կը վազէ նախատինք կարդալու միւս կտորին դէմ, թողլով կաթողիկոսին կամ վարչապետին՝ մրցանակը շնորհել անոր որ լաւագոյնս կը հայհոյէ կամ կը նախատէ: Այս դեռ ո՛չի՛նչ,— հայհոյութիւնը կամ նախատինքը կ'ըլլայ միշտ... օտար պետութեան մը հաշւոյն, օտար ժողովուրդի մը ներշնչումով: Զարհուրա՛նք, զարհուրա՛նք, զարհուրա՛նք: Խամաճիկ մը դարձեր է ամէն մէկ անհատ՝ շարժելու համար օտար ձեռքերով, խօսելու համար օտարին բերնով:

Վասնզի պակա՛ս է յարգանքի մակարդը,— կոչկակարը մտաւորական մըն է հիմա, եւ ամէն մտաւորական՝ կօշկակար, վարժապետը նպարավաճառ մըն է հիմա եւ ամէն նպարավաճառ՝ վարժապետ: Շփոթութի՛ւն նուիրապետական կարգերու, իմացական ստորաճանակարգերու, ընկերա-բարոյական դասակարգերու: Ակնածանքի պակաս հանդէպ ոչ միայն ծանր անհատին, այլ եւ ծանր վաստակին,— մտաւորական նուաճումներու: Մասնագիտութեան գաղափար չէ մնացած այլեւս, ամէն անհատ ամէն բան է հիմա: Համութեան սէր չէ մնացած այլ եւս, ամէն մէկը ամէն բան գիտէ հիմա: Ագռաւը երաժշտութեան մասին կը խօսի, ճնճղուկը՝ բանաստեղծութեան մասին, փողոցի հաւը՝ փիլիսոփայութեան մասին: Օրուան Թերթ կարդալով քաղաքագէտ դարձած են շատեր, «Հայր մեր» մը զոց սորվելով աստուածաբան դարձած են ոմանք, ուրիշներ «Հայաստանասէր» դարձած են ծախելով ... «Արարատ» վաճառանիշով քոնեակը, ինչպէս էջմիածնասէր դարձած են անոնք որ գիտեն խունկ ծխել իրենց չճանչցած պատկերին առջեւ:

Ըսի,— այս ամէնուն մէջ զարհուրելին այն է որ փշրանքը փշրանքին դէմ ելած է օտարին թելադրանքով միայն, փաստ որ ազգին կէսը միւս կէսին թշնամի ցոյց տալու օտար թափանցիկ քաղաքականութեան մը ներշնչումով, միշտ շուրջը կամ հեռուն թշնամի մը երեւակայելու ախտային վարժութեան մը հետեւելով, ոչ— գրողը կ'ելլէ կը հայհոյէ գրողին, երբ առաջնորդ կը նշանակուի... գրողներու Միութեան մը՝ հրամանա՛ւ օտարին: Ճանաչնելու համար այս իրողութիւնը՝ կ'ըսեմ.— Թող օտարը չմիջամտէ մեր ներքին գործերուն, այն ատեն թոփչին կը դառնայ թոփչի, գրագէտը՝ գրագէտ, ու մէկ օրէն միւսը կը սկսին գիրար յարգել Թոփչեանները եւ Նարդունիները, ամէն մէկը ըստ իր ստորճանակարգին:

Ափսո՛ս, ամո՞ւր նստած է օտարը մեր հոգիներուն մէջ: Փարաւոն կը մերժէ՞ որ տօնենք մեր Զատիկը: Մեղքը, սակայն, փարաւոնեան չէ միայն,— քանի՞ տարեկան է այդ մեղքը: Պապը-ալիականութիւն մը ունինք՝ հարիւրաւոր տարիներու մեղք, որ այսօր փոխած է իր տիրոջ անունը եւ իր գոյնը:

Ահա թէ ինչո՛ւ, մինչ երջանիկ ժողովուրդի մը համար՝ Զատիկը երգ մըն է ազատութեան, մեր ժողովուրդին համար Զատիկը դարձած է ... դատինք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կոմիտաս Վարդապետի գործը մեր մէջ արթնցուց այն գիտակցութիւնը թէ ուրիշ քաղաքակիրթ ազգերու պէս հայ ժողովուրդն ալ ունեցած է ինքնուրոյն երաժշտութիւն: Այս գործը կը զուգադիպէր ճիշդ այն շրջանին երբ Գերմանիայէ, Իտալիայէ եւ Ֆրանսայէ դուրս գրեթէ ամէն երկիր կը ջանար միջազգային շահագրգռութեան արժանի՝ բայց ազգային դրոշմ կրող երաժշտական գործերու ծնունդ տալ: Ռուսերը արդէն յաջողած էին այդ ուղղութեամբ, իսկ Սպանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Միացեալ Նահանգներ ու կարգ մը երկիրներ յաջողեցան փայլուն դիրքեր գրաւել արդի ժամանակներու երաժշտական պատմութեան մէջ:

Զմոռնանք որ բուն ժողովրդական երաժշտութիւնները չեն որ այս դիրքերը ապահովեցին այդ ազգերուն, այլ անհատ երգահաններու այն ստեղծագործութիւնները՝ որոնք դասական կամ ռոմանթիք շրջաններու գործերուն պէս համաշխարհային շահագրգռութեան արժանանալով հանդերձ իւրաքանչիւր ազգի երաժշտական ուրոյն յատկանիշներն ու տարբեր շունչը ունէին:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ.

ԴԷՄՔԵՐ, ԴԷՊՔԵՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Ապրիլ ամիսը տարուան նուիրական ամիսն է Հայութեան համար: Շուտով ամէն կողմ տեղի պիտի ունենան յիշատակի սգահանդէսներ: Առիթէն օգտուելով, այս սիւնակներուն մէջ պիտի խօսինք քանի մը գիրքերու, դէմքերու եւ դէպքերու մասին, որոնք կը թուի թէ մոռցուած են եւ որոնք կը շօշափեն, բացառաբար, հայկական Մեծ Ողբերգութիւնը, եւ անոր հետ կապուած բոլոր դէպքերը, դերակատարները, պաշտօնական հեռագիրները, ինչպէս նաեւ, բացառաբար դարձեալ, բոլոր զրական երեւոյթները, կապուած՝ այդ ահաւոր դէպքերուն:

Աչքի առջեւ ունիմ երեք գիրքեր մասնաւորաբար, որոնք լոյս տեսած են քառասուն տարիներ առաջ: Առաջինը Տօքթ. Սալբիի «Ալեակներ ու խլեակներն» է, հայ վրանաքաղաքին տարեգիրքը(*), երկրորդը Արամ Անտոնեանի «Այն Սեւ Օրերուն»ը(**) եւ երրորդը՝ նոյն հեղինակին, «Մեծ Ոճիրը» (***):

×

Հայութիւնը դարաւոր ու ահաւոր պայքարներու պահուն, ոչ մէկ ատեն այնքան դիմադրականութիւն եւ տառապանքին հանդէպ արհամարհանք ցոյց տուած է, որքան Եղեռնի անմոռանալի թուականներուն:

Լաւատես դիտակցութեան շունչ մը հոգի տուաւ մահուան ճամբաներուն վրայ թափառական ու տարագիր ժողովուրդին ընդհանրապէս: Սակայն այդ գիտակցութիւնը հազիւ թէ արժէքաւորուեցաւ համայնական ընդվզումի մը աստուածային ցասումով:

Եթէ համայնաեւր մահուան ուրուականին առջեւ, հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը կամքը չըրաւ ըմբոստութեան գեղեցիկ դիւցազներգութիւնը յայտնաբերելու, հայ պատմութիւնը սակայն երկնակամարին վրայ նշուլող բազմաթիւ աստղերու բոցավառ հրդեհումը արձանագրեց արիւնի կայլակներով:

Ըմբոստութեան երկու հնոցներուն, պատմական Սասունի ու Զէյթունի քով, ունեցանք Վասպուրականի, Գարահիսարի, Ուրֆայի ու Ֆընտըճագի հերոսական ու անհաւասար դիմադրութիւնները, որոնք ցեղային արժանապատուութիւնը եւ մարդկային առաքինութիւնը յաւերժացուցին:

Այս շարքը կ'ամբողջանար Սուէտահայերու Մուսա Լերան աննման դիւցազներգութիւնով, որ յետոյ Ֆրանց Վերֆէլի նոյնքան աննման վէպին, «Մուսա Լերան Քառասուն օրերուն» հիմքը պիտի կազմէր:

Անտիոքէն դէպի արեւմուտք, երկուքուկէս ժամ հեռաւորութիւնով կը սկսի հայ գիւղերու շարք մը, որ շրջապատելով Սանաա լեռը, կ'երկարի մինչեւ ծովեզերք, այս գիւղերը ենթարկուած ըլլալով գաւառակի կեդրոնին՝ Սուէտիէի, այս անունով կը կոչուին Սուէտահայեր: Այս անունը հազիւ թէ լսուած էր պատերազմէն առաջ: Այսօր սակայն ամէն մէկ Հայ սրբազան պարտականութիւն նըկատելու է սորվելու եւ սերունդէ սերունդ պատմելու հերոսական հայ գիւղացիներուն դիւցազներգութիւնը:

Տարագրութեան հրամանը օրին մէկը կը հասնի նաեւ Սուէտահայերուն, որոնք թիւով 6310 հոգի, բաժնուած 7–8 գիւղերու մէջ, մեծամասնութեամբ կ'որոշեն ըմբոստանալ, բարձրանալ Մուսա Լեռը, դիմադրել ու մղել ինքնապաշտպանութեան կռիւը: Երկու երրորդը, աւելի իրատես, կը քալէ այս ճամբով, մէկ երրորդը կը բռնէ տարագրութեան ու անապատի ճամբան, ուր կ'ոչնչանայ:

Ու տեղի կ'ունենայ այն աննման դիւցազներգութիւնը, որ ծանօթ է Մուսա Լերան ինքնապաշտպանութիւն անունով: Ամերիկեան Թերթ մը այսպէս արտայայտուած է ժամանակին.—«Սուէտացիներուն ինքնապաշտպանութեան պատմութիւնը, իր ռոմանթիք բնոյթովը՝ մեծ պատերազմին ամէնէն հետաքրքրական անցուդարձներէն կրնայ նկատուիլ»:

Թրքական կանոնաւոր բանակներու դէմ, կիներով ու մանուկներով, ծերով ու երիտասարդով գրեթէ ամիսուկէս դիմադրելէ ետք, բլուրներու բարձունքէն կը պիտեն համաձայնական զրահաւորներուն անցքը, կը բարձրացնեն մեծադիր խաչադրօշը եւ բանակցութիւններէ ետք, Ֆրանսական Կիշէն զրահաւորով ու իրեն ընկերացող շոգենաւով, 1915 Սեպտ. 14ին կը հասնին Փոր Սաիտ թիւով 4193 Սուէտահայեր:

Ու կը հիմնուի աւազին վրայ Հայ վրանաքաղաքը:

Բժիշկ Մ. Սալբի իր «Ալեակներով ու խլեակներով» կը պանծացնէ Սուէտահայերու հերոսական դիմադրութիւնը: Ալիք մըն էր ան անտեղիտալի, որ բնազդօրէն բարձրացաւ, մեծցաւ, ուռեցաւ, յանգելու համար իր վախճանին:

1918ին Սուրիոյ մէջ անգլիական զինուորական յաջողութիւններէն ետք, տարագիր Հայերու կարաւաններ, մասնաւորաբար Կիլիկեան քաղաքացիներ, հետզհետէ Հայ Վրանաքաղաքը կ'ապաստանին. ատոնք ալ նուաբեկութենէն ազատուած ու ահաւոր յորձանքներու ձեռքը խաղալիկ խլեակներն էին:

Գիրքը նուիրուած է ուրեմն հայ հերո-

Օտար հեղինակաւոր երաժշտագէտներն ալ համաձայն էին որ մեր ժողովրդական աշխարհիկ ու կրօնական երաժշտութիւնները նոյնքան եւ աւելի շահեկան էին որքան սպանականը, հունգարականն ու միւսները։ Եւ սակայն պարագաները նպաստաւոր չեղան ստեղծելու համար երաժշտական գործեր, որոնցմով աշխարհ ծանօթանար հայկական ինքնուրոյն շունչով գրուած ու միջազգային չափանիշ-ութեան արժանի երաժշտութեան մը։

Սփիւռքի մէջ կատարուած փորձերէն շատ աւելի լուրջ ու լայն աշխատանք մը կը տեսնենք Խ. Հայաստանի մէջ, որուն սահմաններէն դեռ դուրս չելան մեր փնտռած որակով գործերը։ Նախախնամութիւնը շատ ժլատ չէ եղած Հայերուս ալ շնորհելու երաժշտական ընդունակութիւն, կը հաւատանք որ Հայաստանի մեր երգահաններէն ալ պիտի հասնին աշխարհահռչակ համբաւի։

Արամ Խաչատուրեանի պարագան տարբեր է անշուշտ, բայց այս եզական երգահանին գործերուն մէջ ալ յաճախ կը հանդիպինք մեր փնտռած տոհմիկ շունչին։ Խաչատուրեան կը փայլի իբրեւ խորհրդային երաժիշտ եւ պատմութեան մէջ միակ հայ երգահանն է որ միջազգային մեծերու կարգին կը դասուի արժանապէս։ Եթէ իր հանճարով ամբողջովին հայաշունչ մնացած ըլլար, շնորհիւ իր երկերուն՝ միջազգային երաժշտական աշխարհը աւելի լաւ պիտի ճանչնար այսօր երաժշտութիւնը։

Մեր անկատար ծանօթութիւններով չենք կրնար գատել Խ. Հայաստանի երաժշտական շարժումին տարողութիւնը։ Կը սպասենք ուրեմն եւ կը խօսինք Սփիւռքի կացութեան մասին։

Նախ՝ պէ՞տք է մեղադրել Սփիւռքի Հայութիւնը, որ տակաւին յարմար չի դատեր հայ հեղինակին, երգահանին կամ արուեստագէտին աշխատութեան պտուղը գնել։ Ու յետոյ պէ՞տք է մեղադրել հայ հեղինակը, երգահանն ու արուեստագէտը, որոնք չեն յաջողած միջազգային չափագրգռութեան արժանացած գործերով ստեղծել հայկական երաժշտութիւն, գրականութիւն եւայլն։ (Տարբեր է օտար շրջանակներու մէջ իբրեւ օտար գործող ու միջազգային համբաւի տիրացող հայ տաղանդի մը արուեստագէտ-պարագան)։

Աւելորդ է կրկնել այս մեղադրանքները։

Կարեւորը այն է որ հայ երգահանը մեկնելով հայկական ինքնուրոյն ժողովրդական երաժշտութենէն կրնար ստեղծել միջազգային չափագրգռութեան արժանի հայկական երաժշտութիւն մը, բայց ցարդ չյաջողեցաւ ստեղծել։

Աւելի տրամաբանական ու պարզ կը թուի ենթադրել որ կամ ցարդ բախտը չունեցանք ծնելու մեծ տաղանդներ կամ հանճարներ կամ եթէ ծնան, անոնք չվայելեցին պետութեան մը ընձած կեանքի եւ աշխատութեան դիւրութիւնները, որոնք կենսական են արուեստագէտի մը նուիրումին արդիւնաւորութեան համար։

Կոմիտաս Վարդապետի օրերէն ի վեր այն վստահութիւնը ունինք որ արժանի ենք եւ ի վերջոյ պիտի արժանանանք՝ խառնուելու քաղաքակիրթ ազգերու երաժշտական արդի պատմութեան։

Ժ. ԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԵՔ ԳԻՐՔԵՐ՝ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեթէ յաջորդաբար՝ երեք գիրքեր լոյս տեսան, Խ. Միութեան մասին։ Առաջինը՝ «Ամիս մը Խ. Միութեան մէջ» կը պատկանի իտալացի մեծ գրագէտ Ալպերթօ Մորաւիայի գրիչին։ Երկրորդը՝ ամերիկացի վիպասան Թրումըն Քափոթի գիրքն է. «Երբ Մուսաները կը խօսին»։ Երրորդը՝ Էլիան Ժագէի «Զօրս եղանակներ Խ. Միութեան մէջ»։

Ասոնց մէջ ամէնէն աւելի քաղաքական դրոշմ ունեցողն է Մորաւիայի գիրքը։ Այցելած է եւրոպական եւ ասիական Ռուսիան։ Առաջին էջերէն իսկ, Ալպերթօ Մորաւիա դէմ դիմաց կը դնէ Մարքսն ու Տոսթոյեւսքին։ Իտալացի գրագէտր մարքսականները քննադատելով կըպաշտպանէ Տոսթոյեւսքին։ «Դժբախտութիւնը, կը գրէ ան, որ մարքսիզմը պատուհանէն դուրս նետեց, հեղեղի նման վերադարձաւ Խ. Միութիւն՝ ստալինականութեան դուռներէն եւ իր տիրապետութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դրաւ յեղափոխութեան ձեռք առած միջոցներուն հետեւանքով»։

Այսուհանդերձ, Մորաւիա կ'ընդունի թէ համայնավար վարչակարգը բարեփոխութիւններ բերած է, յատկապէս ասիական Ռուսիոյ մէջ։

«Ամիս մը Խ. Միութեան մէջ» գրքին մէկ գլուխն ալ յատկացուած է Հայաստանի, ուր այցելած է Մորաւիա։

Ֆրանսերէնի թարգմանուելէ առաջ՝ այս գրքին մասին բաւական խօսուեցաւ նաեւ հայ մամուլին մէջ։

Երբ Մուսաները կը խօսին — Ամերիկացի գրագէտը՝ Քափոթ, չի դատեր։ Սեւամորթ արուեստագէտներու խումբի մը հետ ան գացած էր Խ. Միութիւն՝ իբրեւ թղթակից «Նիւ Եորքըր» թերթին։ Գոհացած է արձանագրելով շարք մը հաճելի դէպքեր եւ խօսակցութիւններ՝ որոնք իրենց պարզութեան մէջ որոշ իրողութիւններ ցոյց կուտան։ Գրքին մէջ տրուած են նաեւ խորհրդային կեանքի կարգ մը երեւոյթները։

Քափոթ կը նկարագրէ իրենց խումբ անդամուհիներէն մէկը՝ որ կառախումբին մէջ արագօրէն ռուսերէն կը սորվի պատերազմի ընթացքին զինուորներու համար հրատարակուած դասագիրքէ մը...։

— Վէրք մը ստացայ։

Կնոջ ճամբու ընկերները հարց կուտան թէ ի՞նչ բանի կը ծառայեն ռուսերէն այդ նախադասութիւնները՝ քանի որ ոչ մէկ բանի օգտակար կրնան ըլլալ։

Տիկինը կը շարունակէ սերտել եւ բարձրաձայն կրկնել իր դասը.

— Հնազանդեցէ՛ք, այլապէս կը կրակեմ ...

Բազմաթիւ այլ երեւոյթներ ամերիկացի երիտասարդ վիպասանին գրչին տակ կենդանութիւն կը ստանան։ Բազմաթիւ սովորական խօսակցութիւններ՝ գեղեցիկ կերպով տրուած։

Բայց սովորական այդ դէպքերու նկարագրութիւնը կարդալէ յետոյ՝ ընթերցողը խոր վերլուծումներ կ'ընէ եւ կը հասնի լուրջ եզրակացութիւններու, որոնք ցոյց կուտան խորհրդային կեանքը, այնպէս՝ ինչպէս որ է։

Հետաքրքրական է նաեւ Էլիան Ժագէի «Զօրս եղանակներ»ը։ Անշուշտ Ժագէ Մորաւիայի կամ Քափոթի նման գրագէտ մը չէ, բայց յաջողած է լաւ դիտել եւ արժէքաւոր տեղեկութիւններ արձանագրել։

Էլիան Ժագէ Ֆրանսացի ուսանողուհի մըն է, որ Արեւելեան լեզուներու իր ուսուերէնի ուսուցիչին եւ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան ջանքերուն շնորհիւ յաջողած է տարի մը մնալ Խ. Միութեան մէջ։ Ապրած է ուսանողներու հետ։ Յետոյ՝ երեք ամիս պտըտած Լենինկրատէն Սամըրղանտ եւ մինչեւ Թիֆլիս։

Ուսանողուհին միասին տարած է Իվ Մոնթանի եւ Ժէրար Ֆիլիփի բազմաթիւ լուսանկարները, որոնք բաժնելով՝ բարեկամութիւն հաստատած է ուսանողուհիներու եւ ուսանողներու հետ։ Ռուսերէն լեզուն ալ լաւ գիտնալով՝ գրօսաշրջիկներու առջեւ սովորաբար փակ մնացած դուռները բացուած են իր առջեւ։

Եզրակացնենք՝ իր հետեւեալ պատմութեամբ —

«Երեք բանուորներ բանտարկուած են Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

Առաջինը կ'ըսէ — Ես կանուխ հասայ գործարան եւ զիս հոս ղրկեցին, մեղադրելով թէ քաղքենի եմ։

Երկրորդը — Ես ուշ հասայ. զիս ալ մեղադրեցին իբրեւ խափանարար։

Երրորդը — Ես ճիշդ ժամանակին հասայ, բայց զիս ալ մեղադրեցին՝ որ ժամացոյցս ... Արեւմտեան Գերմանիայէն գնած էի»։

Պատմութիւն մը, խօսուն պատմութիւն՝ որ Մոսկուայի մէջ կը դուարճացնէ եւ կը խնդացնէ Ռուսները։

Թ. Ա. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, ամսագիր գրական, բանասիրական։ Պաշտօնական հրատարակութիւն Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան։ 1959, Յունուար – Փետրուար, Թիւ 1 – 2։

սամարտին ու վերապրող խլեակներուն։

«Ալեակներ ու խլեակներ»ը շահեկան հրատարակութիւն մըն էր, ազատ՝ տաբեգիրքերուն յատուկ միօրինակ բովանդակութենէն։

Ցեղի մը արժանաւոր զաւակներն են, որ հոն կը չնչեն, կ'ապրին, կը գործեն, կը հալածուին, կ'ըմբոստանան, կը վերստեղծեն ու կը կանգնին յոյսին ու հաւատքին տաճարը։

Հերոսական ժողովուրդը կը լքէ իր հայրենի բարձունքները, արիւնովը կը ներկէ նուիրական քարերն ու դաշտերուն հողը, սակայն ստեղծագործող ու աւերակներէն վերաշինող կենդանի հոգին յարութիւն կ'առնէ կրկին Սուէզի ջրանցքի եզերքին վրայ ու հոն կը սկսի նոր կեանք մը։

«Մեկնումի տեսարանը աննկարագրելիօրէն սրտայոյզ էր,–կը կարդանք — ժողովուրդէն ոմանք գետինն ու ժայռերը համբուրելով, ուրիշներ նահատակներուն թարմ հողակոյտերուն առջեւ ծնրադրելով ու աղօթելով, հրաժեշտ կուտային իրենց սիրական սարերուն ու արտասուագին կը դիմէին փրկութեան նաւահանգիստը, նախ կիները, մանուկներն ու ծերունիները նաւ դրուեցան»։

«Ալեակներ ու խլեակներ»ը Սուէտահայուն ինքնապաշտպանութեան ու առավ իսկ իր ազատագրութեան պատմութիւնը չէ որ կուտայ միայն։ Հոն կը գտնենք նաեւ, մեր հայրենակիցներուն ներքին կեանքի դրուագներուն, լեզուին, վարքին ու բարքին վրայ գրուած շահեկան էջեր։ Երրորդ կարեւոր պարագան, Հայուն՝ նոյնիսկ հալածական ու փոթորկավար վիճակի մը մէջ, կարենալ ստեղծելն է գաղթավայր մը, որ կենդանի ապացոյցն է Հայ մտքի թռիչքին եւ հոգիի լուսատենչ ձգտումին։

Անա թէ ինչեր ընել գիտէ ձեռներէցութեան ու հողեկան կորովի ոգին, որ աւազին վրայ Վրանաքաղաքը կ'օժտէ ամէն յարմարութիւններով, եւ ուր երեւան կուգայ ոչ թէ Հայուն անմիաբանութեան ոգին, այլ՝ ընդհակառակն, շինարարութեան, կազմակերպութեան, համբերութեան, յոյսին ու մէկ խօսքով հաւատքին ոգին։

Կը կարդանք դարձեալ.

«Հայ ղեղեցկութեան եւ տառապանքին տարաշխարհիկ, միանդամայն չքնաղ կայանն է այստեղ։ Սուէտացի վարդերու եւ ոսկեծաղիկներու պէս բացուած խարտիշահեր գեղուհիներու քով եկած նստած են սլաւոր Կիլիկիոյ դաշտերուն եւ լեռներուն թափառական աղջիկները՝ Մայր Հայրենիքի բարձրաւանդակէն ազատուած ցանցառ թիւով մի քանի այրիներ՝ որոնք անապատներու մէջ հազարաւոր դոհեր, սիրելիներ ձգած, — խլեակները երէկուան կեանքոտ եւ չէնշող օճախներուն, կերպով մը ձերբազատուած, հոս եկած ինկած են, խաղաղ երկինքի մը տակ բարօրութեան շունչ մը քաշելու համար»։

Եւ որքա՜ն անուշ է այդ բարօրութեան շունչը, երբ տառապող ու տարագիր Հայը կը գտնէ իր արհեստանոց գործարանը, ուր կը հնչեցնէ նաեւ գոհունակութեան մեղմաշաղձոտ ողբերգը ....։

Վրէժի կրակը կ'այրէ սակայն գեղջուկին բարձր հոգին, անիկա առիւծն է, որ սանձուած է իր զառալեզին մէջ, արթուն ու պատրաստ առաջին մարտահրաւէրին պատասխանելու։ Զուշանար այդ հրաւէրը, որ կուգայ այնքան սպասումներու եւ ակնկալութիւններու վերջակէտը դնել։ Ու կը կազմուի հայ կամաւորական գունդը, Հայկական Լեգէոնը, 1916–ին մեծամասնաբար Սուէտահայերէ բաղկացած, որ կերտեց Արարան, ցեղին դիւցազնութեան եւ հպարտութեան պատկառելի այս կոթողը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

(*) Աղեքսանդրիա, 1920, հրատ. Գասպարեան։

(**) Պոլիս, 1919, հրատ. «Հայրենիք»ի։

(***) Պոլիս, 1921, հրատ. «Պահակ»ի։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏԸ ...

— Ա՛խ, ի՛նչ ընեմ որ գրիչ չունիմ, չենէ անանկ բաներ կը գրէի, անանկ բաներ որ ...

— Ահաւասիկ, քեզի սիրուն գրիչ մը...

— Սխալ հասկցար... Գրելու կարողութիւն, ըսել կ'ուզէի ...

— Բարեկամ, «անանկ անանկ բաներ» գրելու համար, պայման չէ որ գրելու կարողութիւն ունենաս... Զօրս կողմդ նայէ, ազգին լրագիրները կարդա ...

— Դուն կատակի եկեր ես, բայց իմ ըսածս լուրջ բան է... Այո, գրիչ ունենալու էի որ նստէի երկար բարակ յօդուածաշարք մը գրէի եւ մեր ազգին գրիչ շարժողները ազուոր մը լուայի ..

— Դուն ըսելիքդ ըսէ, ես, հիմա, սրճարան պիտի երթամ... Հոն, գրելու կարողութիւն ունեցող մէկը կը գտնեմ..

— Լաւ, բայց ուշադրութիւն ըրէ թէ ինչ պիտի ըսեմ... Եղբայր պատուական, աս մեր գրողները եւ ճառողները լուր ունի՞ն որ աս ազգը խրատ ու խորհուրդ լսելէն ալ ձանձրացեր է ... Ալ ո՞ր տեղը եկեր է... Եղբայր, ո՛ր լրագիրը կ'ուզես բաց, մէջը խրատ, խրատ, խրատ ... «Հայերէն սորվեցէք... Ձեր երախաներուն հետ հայերէն խօսեցէք... Հանդէսներուն մէջ լուռ կեցէք եւ ատենախօսին ըսածները մտիկ ըրէք... Պատառաքաղը աջ ձեռքով մի բռնէք, ձախ ձեռքով բռնեցէք... Եկեղեցիին մէջ, քարոզի ընթացքին քիթ – քիթի մի խօսիք... Հայերէն լրագիրներուն բաժանորդագրուեցէք... Հայերէն գիրքեր կարդացէք... Թուրքերէն մի երգէք, հայերէն երգեցէք...» ։ Ոչ մէկը յիշեմ... Լրագիրները չեն բաւեր, մէյ մըն ալ սա ճառ խօսողները... Խաբրիրնին չմնայ բայց, իրաւ կ'ըսեմ որ խօսողներէն ոչ մէկը նոր բան մը ըսած ունի... Նոյն պատուէրները, նոյն հրահանգները, նոյն խորհուրդները ... «Ազգը եւ մեր ամէնուս հայրենիքը չմոռնաք ... Սիրեցէք հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանը ... Քաջալերեցէք մեր մշակոյթը ... Իրարու հետ — եւ ձեր երախաներուն հետ — հայերէն խօսեցէք.. Կեցցէ Հայաստան, կեցցէ՛ աս, կեցցէ՛ ան...» ։

— Ամէնքն ալ լաւ, բարեմիտ յորդորներ ու խրատներ են ...

— Սիրելիս, իմ ըսածիս մէջ ուրիշ միտք կայ.. Ես ըսել կ'ուզեմ որ երբ բան մը օրը քառասուն անգամ, տարին հազար անգամ կրկնես, համը կը փախցնես։ Զաւակ ունեցողը կը հասկնայ իմ ըսածներս ... Փորձառութեամբ գիտեմ որ երբ զաւկիդ միեւնոյն խրատը հազար անգամ տաս, ալ երես կ'ելլէ եւ մտիկ չըներ ... «Նորէն սկսաւ» կ'ըսէ մտքէն ու կ'անցնի կ'երթայ ... Ժողովուրդ ըսածդ ալ երախայի կը նմանի — քանի «աս բանը ըրէ» եւ «ան ինչ բան մի ըներ» ըսես, ըսածիդ ճիշդ հակառակը կ'ընէ ...

— Դարմա՞ն...

— Այո, դարման կայ ... Ես կ'առաջարկեմ որ մէկ, երկու տարի, մեր ազգին գրողները եւ ճառողները մէկ կողմ քաշուին եւ ազգին խրատ չտան ու անոր խելք չսորվեցնեն... Մինչեւ հիմա ինչ որ սորվեցուցեր են, կը բաւէ՝ ամառուան ալ, ձմեռնուան ալ ...

— Վերջերնիս ո՞ւր կ'երթայ ...

— Մեզի բան մըն ալ չըլլար։ Մենք խելացի ժողովուրդ ենք ...

— Բացառութիւններ չկա՞ն ...

— Աղէկ որ հարցուցիր... Բացառութիւնները շատ բան գիտցողներն են ... Ինծի նայէ, ինծի, եթէ ձեր չհաւնած ազգը — ըսել կ'ուզեմ ամբոխը — Աստուած չընէ, օր մը բերանը բանայ, անանկ բաներ ունի ըսելիք այս շատ – գիտցողներուն որ ...

— Օրինակ ...

— Լաւ, քանի որ պիծակին բոյնը խառնելու սկսար, ըսեմ... Աս ձեր չհաւնած ազգը, որուն հազար տեսակ մեղք կը վերագրէք անիրաւաբար, կրնայ մէկէն սրտոտ ձեր երեսին — «Հոս նայեցէք, հոս, գրող – բրոցներ, եթէ այդչափ խելացի էք, փոխանակ ինծի խրատ տալու, նախ վերջացուցէք սա ձեր կուսակցական աքլորամարտը, որուն համն ալ փախաւ, հոտն ալ...» Սիրելիս, խելքի աչեցէք, չենէ ազգերնիս անանկ բաներ ունի ըսելիք ազգերնիս վարողներուն դէմ որ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Միացեալ Հանրապետու – թեան եգիպտական նահանգի ճարտարար – ուեստի նախարար Ձոր. Ֆաթհի էլ Ռիդք իր հրաժարականը տուաւ Նախագահ Նասրի, որ ընդունեցաւ: Այս ձեւով երկ – րորդ նախարարն է որ կը հրաժարի. պաշտօնական ոչ մէկ բացատրութիւն:

ԱՔՐԱՑԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միու – թիւնը մասնագէտներ պիտի ղրկէ Ղանա:

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ մէջ Ապրիլ 10 – 19 տե – ղի պիտի ունենան Հարաւ – Արեւելեան Ասիոյ դաշնակից երկիրներու ռազմա – փորձերը, որոնց պիտի մասնակցի նաեւ Ֆրանսական նաւատորմիղը: Աւստրա – լիա, Ամերիկա, Անգլիա եւ Նոր Զելան – տա նոյնպէս կը մասնակցին ռազմափոր – ձերուն:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ յանձնախումբ մը, Ձոր. Նուարէի գլխաւորութեամբ, չորեք – շաբթի օր Ալժերիա պիտի երթայ կարգ մը քննութիւններ կատարելու համար:

ՔՈԼՈՄԳԻ մէջ Ալժերիացի մը փորձեց սպաննել իր ցեղակիցներէն մէկը՝ ատր – ճանակի բազմաթիւ հարուածներ պար – պելով անոր վրայ: Հանգստեան կոչուած ոստիկան մը հետապնդեց ոճրագործը, բայց սպաննուեցաւ: Ալժերիացին կարե – լի չէ եղած ձերբակալել:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատա – կան դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բա – ժանորդագրութիւնը:

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կա – նոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 փրանք: (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) ար – տասահման՝ 5000 փրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Նիկողոսեան հազար ֆրանք կը նո – ւիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, նոյն նը – պատակին համար Քանէն Պ. Տիգեան հա – զար ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ինճէյեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆի

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 13.30ին: Հաւաքուիլ իր բնակա – րանը 3 Րիւ տէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. Էպսուզեան կը յայտարարէ թէ վե – րաբացուած է իր նպարավաճառատունը՝

10, RUE DES QUATORZE CANTONS

ուր պիտի գտնէք թարմ պտուղներ եւ ա – մէն տեսակ բանջարեղէն մատչելի գինե – րով:

Յաճախորդները պիտի գտնեն նաեւ քաշուած մաքուր սուրճ:

Այցելութիւն մը բաւական է՝ համոզ – ուելու համար:

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15.30ԷՆ 18.30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRÉSIDENCE DE

M. ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

et de M. JEAN S. EGHIAZARIAN

Ի ներկայութեան՝ Կրթական, Մարզական, Նախանձախնդրական պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Մեներգ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

Դաշնակ՝ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ, Նրգչախումբ՝ ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, մեներգողներ՝ Պ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ եւ Պ. Ս. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, խօսնակ եւ անակնկալներ Տիկ. ՊԵՏԵՐԵԱՆԷ:

Հանդէսին մուտքին տոմս չի գտնուիր: Դիմել գրասենեակներ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բալուեան եւ Յառաջի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն:

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՀԱՅԱՍԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի 12 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 5ին Հայրապետական պատարագ պիտի մատուցանէ

ԱՄԱՏՈՒՆԻ ԴԵՐԱԳԱՅԾՍԱՌ

Մոնմարդրի Ամենասուրբ Սրտին եկե – ղեցին ի յիշատակ ապրիլեան նահատա – կաց:

SACRÉ CŒUR

Կ'երգէ Առնուվիլի երգչախումբը՝ ղե – կավարութեամբ Պ. Վ. Տէվէճեանի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վա – լանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ եւ մաս – նակցութեամբ երեք համայնքներուպետ – րուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քա – ղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբացեալ Աշա – րան Կարմիրեանի մահուան առթիւ ի նը – պաստ Թաղիս դպրոցին:

Թուրէն Աւարլըքեան երկու հազար Ֆր, Նուպար Տէր Մինասեան, Յովհաննէս Ժամկոչեան, Կարապետ Փանոսեան, Պոս Անթուան, Մանուկ Գասպարեան, Գրիգոր Մարադէնեան հազարական ֆրանք, Յա – կոբ Պետրոսեան, Կարապետ Եսայեան, Կիրակոս Վարդանեան, Աբրահամ Ման – կասարեան, Սուրէն Մինասեան, Յ. Նէվ – շէհիրլեան, Գ. Պալեան, Այրի Տիկին Հե – ղինէ Գումանեան, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Գ. Կէպէճեան հինգ հարիւ – րական ֆրանք, Պ. Կարապետ Կոտւճեան հազար ֆրանք Թաղիս աղքատներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վահան Թէրզեան Նիսէն կը ծանուցանեն թէ Բշ. 30 Մարտ, Ս. Զատկի Մեռելոցին առթիւ Նիսի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ հոգեհան – գստեան պաշտօն կատարուած է ի հան – գիստ իրենց ծնողաց հոգւոյն ողբացեալ Դանիէլ եւ Ֆիլօր Թէրզեաններու, նոյն – պէս եւ իրենց մօրաքրոջ Մարիամ Սինան – եանի եւ աներհօր Սաղաթէլ Փափազեանի հոգւոյն ի հանգիստ:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Լը Ֆոյի բանակումներուն արձանա – գրութիւնները բացուած են: Բանակա – վայրը կը գտնուի մօտ ինը հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ, Իզէռի մէջ: Հոգե – ւոր եւ հայկական տաքուկ մթնոլորտ: Ձեր զաւակները արձանագրելու համար դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST. JEROME, MARSEILLE 13°

Հեռաձայն 62 85 10 եւ 48 51 88 Մարսէյլ:

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Աշարուն Աբրահամեանի յիշատակին Ալֆորվիլէն կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Հ. Ս. Գիւրճեան Կապոյտ Խաչի կայանին հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Փաշայեան երկու հազար, Այրի Տիկին Աննիկ Աբրահամեան վաճառականներու եւ դրացիներու ծաղկեպսակներէն աւելցած գումարը Կապոյտ Խաչի կայանին հինգ հազար ֆրանք, տեղւոյն մասնաճիւղին (Կ. Խաչ) երկու հազար, Մշակոյթի Տան հինգ հազար Ֆր.: Գումար 15.000 Ֆր.:

×

Այրի Տիկին Նշան Նազգաշեանէն կը խնդրուի իր հասցէն տալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւ – տէն 27-35 Տիկին Թադէոսեանի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողք – ներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժա – մը 5ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախ – կին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ: ՍԻԳԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Գին.— 300, 400 եւ 500 փրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան,

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23.30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR
METRO MAUBERT-MUTUALITÉ

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Յարանուանու թեանց պետերուն եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ

MARDI 7 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8363 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1264

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍԸ

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը պիտի մեղմանա՞յ թէ ընդհակառակն պիտի սաստկանայ :

Խաղաղութիւնը ամրապնդուա՞ծ է թէ ընդհակառակն գինեալ բախումի մը հաւանականութիւնները աւելցած են :

Ազատ աշխարհի եւ համայնավար վարչաձեւի համակեցութիւնը կարելի պիտի ըլլա՞յ շարունակել : Եւ ի՞նչ անակնկալներ վերապահուած են վաղուան համար :

Այսպիսի հարցումներ կը չարչրկեն խաղաղատենչ մարդոց միտքը՝ ամէն անգամ որ աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած Մեծերը ժողով կը գումարեն եւ օրակարգի վրայ կը դնեն քաղաքական լուրջ խնդիրներ :

Վերջացող շաբթուան ընթացքին գիտնապիտական աշխարհը կրկին զբաղեցաւ այս հարցերով : Առիթը Ատլանտեան Ուխտի տասնամեակի տօնակատարութիւնն էր :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին վտանգաւոր կացութիւն մըն էր ըստեղծուած Եւրոպայի մէջ :

Դաշնակիցները հաւաքական յաղթութիւններով յաջողած էին չահել պատերազմը՝ բոլորովին անվտանգ դարձնելով նախայարձակ պետութիւնը : Սակայն չէին կրցած ապահովել խաղաղութիւնը :

Արեւմուտքի երկու մեծ դաշնակիցները՝ Միացեալ Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ բարեմիտ — չըսելու համար միամիտ — հաւատք ընծայեր էին Խորհրդային Միութեան հանդէպ :

Ռուզվելթ եւ Չըրչիլ անկեղծօրէն խարուեր էին Սթալինէն՝ կարծելով որ անիկա միանգամ ընդ միշտ հրաժարած է «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր ծըրագրէն եւ ընդունած ժողովրդավարական սկզբունքները :

Չէ՞ որ 1941 Յունիս 22էն վերջ դաշինք կնքելով արեւմտեան դաշնակիցներուն հետ՝ «հայրենական» մակդիրն էր տըւած, պատերազմին : Վերականգնած էր կրօնքը եւ հրահրած ազգայնական զգացումները :

Եալթայի զիջումներն են պատճառը աշխարհի ներկայ խառնակ եւ անստոյգ կացութեան :

Յաղթանակը ապահովելէ վերջ՝ չնորհիւ դաշնակիցներուն՝ Կրեմլինի մենատէրը վերադարձաւ իր հին սէրերուն եւ ուղեց աստիճանաբար իրականացնել իր սկզբնական եւ հիմնական ծրագիրը, — Համաշխարհային յեղափոխութիւնը :

Նստած Եւրոպայի սրտին վրայ, Խորհրդային Միութեան վարիչները Սթալինէն վերջ ալ շարունակեցին անոր քաղաքականութիւնը՝ օրէ օր աստիճան մը աւելի ամրապնդելով իրենց դիրքը :

Խրուշչեւ իր անհաշտ քաղաքականութեամբ կը սպառնայ նոր աղէտի մը ենթարկել մարդկութիւնը :

Ատլանտեան Ուխտը կեանքի կոչուեցաւ նման աղէտի մը առաջքն առնելու, Մոսկուայի աշխարհակալական անյագ ախորժակներուն սանձ մը դնելու նպատակով :

Հետզհետէ ընդարձակելով իր գործունէութեան դաշտը, անիկա յաջողեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին պահպանել խաղաղութիւնը : « Զինեալ խաղաղութիւն » մը սակայն :

Սպառազինութիւնները անարգել ու անկաշկանդ շարունակուեցան երկուստեք :

Հիւլէական զէնքերը դադրեցան ազատ աշխարհի մենաշնորհն ըլլալէ : Ուժերու հաւասարակշռութիւն ստեղծուեցաւ :

Սպառազինութեանց սահմանափակման կամ զինաթափութեան համար կատարուած բանակցութիւնները հոգեկան բանաձեւերու սահմաններէն դուրս չելան :

Վստահութեան պակասն է արմատը բոլոր չարիքներուն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ՈՐԵՒԷ ԶԻՋՈՒՄ ԱՄՕԹԱԼԻ ԵՒ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

■

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ատլանտեան Ուխտի ժողովը, որ բացուած էր Ուաշինկթընի մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 4ին փակուեցաւ :

15 երկիրներու Արտաքին նախարարները ուսումնասիրեցին միջազգային ներկայ կացութիւնը, մասնաւորապէս Պերլինի հարցը եւ Ժընեւի մէջ տեղի ունենալիք խորհրդակցութիւնները :

Օրակարգի վրայ կը գտնուէին նաեւ Ուխտին արձանագրած յաջողութիւնները՝ տասը տարուան ընթացքին :

Ժողովին յանձնուած էր Արեւմտեան չորս երկիրներու տեղեկագիրը՝ Ժընեւի մէջ տեղի ունենալիք խօսակցութեանց մասին : Երկար վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ տեղեկագրին շուրջ. Նախարարներու յայտնած կարծիքները նկատի պիտի առնուին Արեւմտեաններու կողմէ.

Իր փակման խօսքին մէջ Սփաք հետեւեալ ձեւով խտացուց ժողովին աշխատանքները. — « Խ. Միութեան հետ բանակցիլ՝ արդարութեան եւ տրամաբանութեան սահմաններուն մէջ եւ չզոհել հիմնական այն սկզբունքները՝ ուրկէ կը բխի Արեւմուտքի պայքարը. տասը տարի առաջ՝ այդ վտանգին դէմ պայքարելու համար էր որ կնքուեցաւ Ատլանտեան Ուխտը » :

Գրեթէ նոյն ատեն, Նախագահ Այզընհաուըր ճայնասփիւռ ճառ մը կը խօսէր, մասնաւորապէս շեշտելով. — « Դաշնակիցները կ'ուզեն ուժի տիրապետութեան փոխարէն օրէնքը հաստատել եւ ժողովի սեղանը պէտք է փոխարինէ պատերազմի դաշտը » :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը չմոռցաւ կրկնելու Արեւմտեաններու «մնառակամութիւնը » : Ինչպէս ամերիկեան, նոյնպէս եւրոպական բոլոր թերթերը իրենց խորագիրներուն մէջ կ'ընդգծեն Այզընհաուըրի հետեւեալ նախադասութիւնը. — « Պերլինի հարցին մէջ Խ. Միութեան հանդէպ զիջումի որեւէ քաղաքականութիւն ամօթալի պիտի ըլլար եւ վըտանգաւոր ...» :

Վերյիշելով Բ. Աշխարհամարտին նախորդող օրերը, Նախագահը բաւ. — « Աշխարհ շատ մեծ գին մը վճարեց Միւնիխի դասին համար, բայց այդ դասը լաւ սորվեցաւ ... Խ. Միութեան աշխարհի տիրապետութեան ծրագրին առջեւ մենք գիտենք թէ նոյնիսկ պարզ քաղաքի մը լքումը եւ երկու միլիոն Գերմանացիներու զոհաբերումը տկարութեան փաստ մը պիտի ըլլար եւ Խ. Միութիւնը պիտի քաջալերուէր՝ իր պայքարը շարունակելու համար. պարզ է թէ Պերլինը խորհրդային աշխարհակալական ծրագրին մէկ փուլն է միայն » :

«Միացեալ Նահանգներու դերը, աւելցուց նախագահը, ազատ աշխարհի ամրապնդման մէջ կը կայանայ՝ ընդդէմ անաստուած բռնատիրութեան մը սպառնալիքին » :

Նախագահ Այզընհաուըրի այս ճառը մասնաւոր կարեւորութիւն եւ արժէք կը ստանայ Ատլանտեան Ուխտի ժողովին յետոյ եւ Ժընեւի հանդիպումէն առաջ : Եզրակացութիւնը պարզ է եւ վճռական. — « Արեւմուտքը չի կրնար կորսնցնել նոյնիսկ մէկ հատիկ ազատ մը ազատութիւնը » :

Միւս կողմէ Ֆրանսայի դիրքը հետզհետէ կը զօրանայ Արեւմտեաններու աչքին : Ատլանտեան Ուխտի զինեալ ուժերու հըրամանատար Զօր. Նորսթէտ, Ֆրանսայի ակնարկելով յայտարարեց. — « Այս երկիրը մեծ տագնապ մը անցուց բայց զօրացած դուրս ելաւ անկէ : Պէտք է օգնենք Ֆրանսայի հզօրացման եւ կայունութեան. այդ ձեւով Ատլանտեան Ուխտի բոլոր անդամները եւ Ուխտը աւելի պիտի զօրանան » :

Ո՛չ ոք կ'ուզէ դոյզն զիջում մը անգամ ընել դիմացինին՝ վախնալով որ անիկա տկարութեան նշան մը համարուի հակառակորդին կողմէ :

Խաղաղութիւնը կ'ամրապնդուի այն ատեն միայն՝ երբ վերահաստատուի փոխադարձ վստահութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրէ Օրին

«ՀԻՄԱ, ԳՆԱ՛, ՄՏԱԾԷ»

Ամէն Հայ՝ բանաստեղծ կամ գրագէտ չէ : Ո՛չ ալ՝ դերձակ կամ խոհարար :

Բայց, ամէն Հայ, ի ծնէ, քաղաքագէտ է եւ դիւանագէտ : Դեսպան կամ արտաքին նախարար ըլլալու աստիճան :

Այնպէս որ երբ, օր մը, պէտք ունենանք աշխարհի չորս կողմը դեսպան ղըրկելու, դժուարութեան պիտի չքախինք : Որովհետեւ, կատուն պոչը շարժէ, անպատճառ, դեսպանցուի մը կամ նախարարցուի մը կը հանդիպի :

Ա՛լ չեմ յիշեր Նախագահութեան կամ «թագաւորջ»ութեան թեկնածուները, որոնց համրանքը՝ ազգին ժամկոչներուն եւ լուսարարներուն թիւէն ալ մեծ է :

Ոչ – բանաստեղծ Հայը, երեսը չի թթուեցներ, երբ իրեն ըսես.

— Բարեկա՛մ, դուն տե՛ղդ նստէ ... Դուն բանաստեղծութենէ բա՛ն չես հասկընար ... Քու խելքովդ, ամէն ոտանաւոր – այսինքն ոտք ունեցող գրուածք – բանաստեղծութիւն է, ինչպէս ամէն երկու ոտք ունեցող՝ ասուն ...

Բայց, եկիր փորձէ անցնող Հայուն ըսէ.

— Բարեկա՛մ, դուն ո՞ւր, քաղաքագիտութիւնը ո՛ւր ... Դո՛ւն քաղաքագէտ չես եւ կարդացած լուրերուդ ալ իմաստը չես ըմբռներ ... Դուն գնա՛ քու ոսկիներդ համրէ՛ ...

Այո՛, ըրէ՛ այս տեսակ յայտարարութիւն մը եւ փօթորիկ մըն է կը պայթեցնես գլխուդ.

— Վա՜յ, ատա՞նկ եղանք ... Հասկըցուեցաւ, մօրուքիս թելերը համրել տուեր եմ ... Խենթի նայէ ինծի. ես վարչապետ ըլլալիք մարդ էի, բայց ան կնիկս չկա՞յ, ան չձգեց ...

Անցեալները դիմացս ելաւ այս տեսակ «քաղաքագէտ» մը որ կ'աւաղէր.

— Ասանկ ըլլալու չէր, բայց եղաւ .. Սիրտս կտոր կտոր կ'ըլլայ, երբ կը կարդամ լրագիրներուն մէջ թէ, նորէն, եկեր են Թուրքին դրամ տուեր են ... Մինակ դրա՞մ ... : Հապա, զէնքե՞րը : Սա վերջին տասը տարին ինչե՛ր չտուին — օդանաւ, հրասայլ, հրացան, թնդանօթ, զնդացիր ... Նոյնիսկ ցորեն եւ ուրիշ ուտելիքներ ... Եղբա՛յր, չեմ հասկնար, ինչո՞ւ կուտան ... Աս ինտո՞ր եղաւ որ մէկէն ի մէկ, եկան Թուրքին սիրահարեցան եւ մոռցան անոր գործած ոճիրները ... ժամանակին, երբ մեր ջարդերը տեղի կ'ունենային, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, մեզի համար կուլան եղեր, մեզի համար իրենց եկեղեցիներուն մէջ հսկում կը կատարեն եղեր, խորհրդարաններուն մէջ, մեզի համար ճառեր կը խօսին եղեր եւ Թուրքին համար կ'ըսեն եղեր թէ՝ գազան է, ոճրագործ է, աս է, ան է ... Հիմա՞ ... Մարդ խելքը թռցուցած պիտի ըլլայ որ ելլէ Թուրքին համար «ճէնթլմէն է» ըսէ, «քաղաքակըրթուեր ու մարդ եղեր է » գրէ ... Բայց եկուր տես որ կը գրեն կոր ... Ինծի անանկ կուգայ որ աս բաները գրել տուողները կան եւ անոնք ալ այս կողմերու հարուստներն են ... Թուրքին երեսէն դրամ վաստկիլ կ'ուզեն, եղեր են մեր սիրտը կը ճանկռեն ... Աղօթէ՛նք որ մեր «Քեռին», օր մը ... Քո՞ւ կարծիքդ ինչ է ...

— Ի՞մ կարծիքս ... Նախ ինծի ըսէ թէ հա՞ւը առաջ եկած է թէ հաւկիթը ...

— Եղբայր, ասոնք Թուրքին կ'օգնեն, իմ սրտէս արիւն կ'երթայ, դուն ալ եկեր կը խնդաս ...

— Ո՛չ, խնդուք չէ, բարեկամ ... Ատ քու «Քեռի»դ է որ օգնութիւն հասցընել կուտայ Թուրքին ...

— Ամբաստանութիւն ... Ելար, խըրուշչեւը Թուրքին բարեկա՞մ ըրիր ... խենթեցա՞ր ...

— Քաղաքագէ՛տ հայրենակից, եթէ « Քեռի »իդ, այսինքն միջազգային համայնավարութեան ահաւոր վտանգը չսաւառնէր Միջին Արեւելքի վրայ — եւ ուրիշ տեղեր — ասոնք իրենց մեղքն ալ չէին տար Թուրքին, որուն տրուածը, այս կողմերէն, Մոսկուայի հաւուն ածած հաւկիթն է ... Կտրէ այդ հաւուն գլուխը, Թուրքը նորէն եա կ'երթայ ...

— Այդ մասին մտածած չէի ..

— Հիմա, գնա մտածէ ..

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԳՈԼ այս շաբաթ պիտի այցելէ Կեդրոնական Ֆրանսա եւ 16 ճառ պիտի խօսի : Այս ձեւով Հանրապետութեան Նախագահը կ'աշխատի կարելի եղածին չափ սերտ կապեր ստեղծել ժողովուրդին հետ : Իր կարգին, կառավարութիւնը պիտի զբաղի ներքին հարցերով՝ Վարչապետ Տըպրէի Լոնտոն մեկնելէ առաջ (Ապրիլ 15) :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Կիրակի օր ընտրուեցան « մեծ ընտրողները» որ Ապրիլ 26ին պիտի ընտրեն Ծերակոյտը : Յարդ կարելի չէ ըսել թէ ի՞նչ հակում ունի ընտրուած ժողովը, բայց նկատի առնելով որ թաղապետական ընտրութիւնները քիչ մը ձախ էին, նոյն պատկերը պիտի ունենայ մօտաւորապէս : Փարիզի մէջ, թաղապետական խորհուրդը պիտի նշանակէր 2791 յաւելեալ պատուիրակներ Ծերակոյտը ընտրելու համար, արդիւնքը հետեւեալն է — Համայնավար՝ 900 պատուիրակ, Ժողովրդավար Ուժերու Միութիւն՝ 31, Ընկերվարական՝ 279, Հանրապետական Կեդրոն՝ 124, Ժողովրդական Շարժում 93, անկախ՝ 651, Միութիւն Հանր. Համար 713 :

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Կը լրանայ *Յառաջի* վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը : Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 փրանք : (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 փրանք :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ,

ԴԷՄՔԵՐ, ԴԷՊՔԵՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

« Ալեակներ ու խլեակներ»ը մեզի կը պատմէր նաեւ մանրամասնութիւնները բոլոր այն ձեռնարկներուն, որոնք, չորս տարի ամբողջ, դիւրացուցին Փորթ–Սաիտի Հայ Վրանաքաղաքին մէջ ապրող բազմահազար գաղթականներուն կեանքը: Շնորհիւ դուրսի նիւթական օժանդակութեան, հոն ալ կ'ունենանք Հայ Կարմիր խաչ, Ամերիկեան Կարմիր խաչ, Տկարակազմերու խոհանոց, Սխտուած Վարժարանը, Հայ արիները եւայլն:

Գրական արժէքէ ալ զուրկ չէ «Ալեակներ ու խլեակներ»ը: Առաջին ակնարկով, մարդ կը փորձուի գտնել հոն միայն Հայ Վրանաքաղաքին Տարեգիրքը, տեսակ մը վաւերական եւ պաշտօնական տեղեկագիրներու ժողովածու: Սակայն հեղինակը, Բժիշկ Մ. Սալբի, ծանօթ իր լիբանանեան այնքան գրաւիչ ու հովուերգական էջերով, որոնք զարդարեցին ժամանակին շաբաթաթերթ «Ազատամարտ»ի էջերը, գեղեցիկ գաղափարը կ'ունենայ օգտակարին քով տալու նաեւ հաճելին: Իր գրքին կը պարտինք բազմաթիւ իրապաշտ գրուածքներ, որոնց մէջ կը յայտնուին Սուէտահայերու կեանքին վիպական ու հովուերգական կողմերը: Հայ արհեստաւորն ու գործաւորը, գեղջկուհին, մանողն ու հող գործողը, դգալագործնու ձկնորսը, մէկ խօսքով ժողովուրդի մը կենսունակ բոլոր տարրերը, իրենց համեստ արտաքինով, բայց սրտի ու հոգիի վսեմութիւնով ու անկեղծութիւնով կ'անցնին առջեւէդ: Բոլոր ներկայացուցիչները երեւան կուգան իրենց հոգեբանութեան ու խղճին ճշմարիտ գիծերովը: Հոն կը գտնենք պարմանուհի Վարթերը, որ իր նշանածին վերադարձին կը սպասէ: Յոնարհ ու թշուառ ընտանիքի մը սրտաճմլիկ պատմութիւնը կայ նաեւ, ընտանիք մը, որ իր հատորիկներէն մէկը հուրին, մէկը ջուրին մէջ կորսնցնելու դժբախտութիւնը կ'ունենայ: Ուրիշ էջի մը վրայ կը կարդանք փեսայացած Պապիկ Ալեքսանը, որ կեանքին ժպտող երիտասարդութիւնը կը խորհրդանշէ: Ջուլհակ Մեծիկը, որուն երիտասարդի կեանքը երազի մը պէս կը ցնդի: Բոլորն ալ ժողովուրդի զաւակներ, հարազատ ներկայացուցիչները: Շարքին մէջն են նաեւ Սուէտահայերու Մամիկները, որոնք գիտեն թէ կեանքին նպատակը աշխատութիւնն է, հացին մէջ պէտք է քրտինքին հոտը ըլլայ: Պապիկները, որոնց տակաւին երիտասարդ մնացած սիրտերուն մէջ, կեանքի աւիշը կը խլրտի, ապրելու համար: Ցեղոյ Չէյթունցի պատկառելի ծերունին, հարիւր տասնեւինը տարեկան Գէորգ աղան է, որ հարցումի մը կը պատասխանէ.

— « Հարիւր տասնեւինը տարիներէ ի վեր փրկութիւնը սպասելէն յոգնած աչքերս դարմանել կուտամ որ մոտեցող Ազատութիւնը տեսնեմ ...»:

×

Սուէտահայերու Մուսա Լերան դիւցազներգութիւնը, համայնական մեռելութենէն ծնող ըմբոստութեան Ալեակներ, եւ գերեզմաններէն ձերբազատուած ու ամենակուլ ջարդերէն վերապրող խլեակները մեր արիւնոտ պատմութեան ու մեր Ցեղին կենսունակութեան յաւերժական վկաներն են: Սերունդները շատ բան ունին սորվելիք ու ապրելիք այդ կենդանի դասերէն:

Հայ Ցեղը երկու առաքինութիւնով կը յաւերժանայ այս գործին մէջ:

Ա. Թէ ինքնապաշտպանութեան բնազդը անկորնչելի ու անեղծ առաքինութիւն մըն է, որ կը յայտնուի ամէնէն դժնդակ վայրկեաններու, գործելու համար հրաշքներ եւ փրկելու Ցեղին պատիւը

Բ. Թէ արիւնի ծովերէ ու հրդեհներէ անցնող մերկ ու անօթի սերունդ մը, գիտէ աւազին վրայ կանգնել իրեն համար նոր օճախ մը, բարձրացնել հոն արհեստանոցն ու գործարանը, բանալ իր դպրոցն ու մարզարանը, իր կարօտակէզ, բայց յուսալի ու հաւատաւոր աչքերը դարձնելով դէպի Մայր Հայրենիքին աւերակները:

×

Մեր ուշադրութեան կը ներկայանայ երկրորդ գիրքը, Արամ Անտոնեանի «Այն սեւ օրերուն»ը:

Հայաջինջ սարսափները, իրենց անհունօրէն այլազան ձեւերուն մէջ, կը ներկայացնեն մեծ Ողբերգութիւն մը, ուր բովանդակ ցեղ մը իր ամէն տարիքներուն մէջ, արիւնի ճամբաներու վրայ, աշխարհի նիրհած խղճմտանքին առջեւ, կը տանի իրեն վիճակուած Մեծ Խաչելութիւնը:

Ցեղային բազմաթիւ աղէտներ ունեցած են իրենց երգիչներն ու պատմարանները, որոնք իրենց ժամանակին արձագանգըն եղած են: Հայ գրագէտն ու պատմաբանը կատարած են իրենց պարտականութիւնը, եւ մենք, դարեր անցնելէ ետք, կը վերապրինք այն նոյն արձագանգները, դէպքերն ու ողբերգութիւնները:

1915 – 1918ի Մեծ Եղեռնը պիտի ունենար համապատասխան գրականութիւն մը, ուր առաւելապէս պիտի յայտնուէր բարախող Ոգին, որ ամբողջ հինգ տարիներ ապրեցաւ, շնչեց, շրջան ըրաւ բոլոր անկիւններն ու արիւնոտ անապատները, բանտերու նկուղներուն մէջ, լեռներու կոյս կատարներուն վրայ, անտառներուն խորը եւ հայրենական արծաթ ջուրերուն դոգը: Ոգի մը, որ ցեղին գերագոյն անկումներուն ու հոգեւարքին մէջ անդամ խիզախօրէն ժպտեցաւ դահիճներուն ու ոճրագործներուն: Ոգի մը, որ անխորտակելի է ու անպարտելի, ըմբոստ ու մարտնչող: Ինչպէս այդ տեսանք նախորդ էջերուն մէջ, խօսելով Բժիշկ Մ. Սալբիի գրքին մասին:

Ժամանակակից ու յաջորդ սերունդները այս հայկական Ոգին էր, զոր պիտի փնտռէին բոլոր այն ստեղծագործութիւններուն մէջ, որոնք ներշնչուած ու թռիչք պիտի տային արուեստագէտին: Անկէ դուրս բոլոր նկարագրութիւններն ու մանրամասնութիւնները, սպանութեան ու կոտորումի պատկերները, ոճրագործներուն արտաքին դաժանութիւնն ու կերպարանքը, մանրամասնութիւններ են:

Քառասուն տարի առաջ զինադադարին եւ անոր յաջորդող տարիներուն, եւ մինչեւ այսօր, նոյն նիւթը շօշափող քանակով հարուստ գրականութիւն մը ունեցանք: Բայց ի զուր փնտռեցինք հոն այն Ոգին, որ ապրելու սահմանուած պիտի ըլլար: Արամ Անտոնեանի «Այն սեւ օրերուն»ը, հակառակ իր կարգ մը առաւելութիւններուն, շատ քիչ բան կը բերէր այդ տեսակէտով:

Դէպքերու, սարսափի եւ տարագրութեան սովորական, երբեմն նոյնիսկ արուեստակեալ ու չեչտուած պատկերներ. այն տարբերութեամբ միայն, որ պատումը ականատես ու այդ յորձանքին մէջ ինկած դրող մը, Ա. Անտոնեանն է, որ արտայայտութեան ու նկարագրութեան կորովի իր չեչտը կը դնէ հոն, ինչպէս ուրիշ գրութիւններու մէջ:

Գիրքը կը բաղկանայ վեց պատկերներէ: Ի հարկէ անարդար պիտի ըլլար այդ վեց պատկերներուն մէջ խտացուած տեսնել հայկական Մեծ Ողբերգութիւնը: Այն զոր ձեռքի տակ ունինք, մէկ ազատ էջն է այն սեւ օրերուն ...:

Բարոյականի եւ նկարագիրներու անկումի պատմութիւններ մասը կը կազմեն Եղեռնին ամբողջութեան, բայց չեն կրնար դառնալ կեդրոնական այն նշանակութիւնը, որուն համար արուեստագէտ գրագէտը պիտի տքնէր:

Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ այդ թուականներուն լոյս կը տեսնէր նաեւ Զ. Մելոյեանի Արմենոյշը, հինգ գործողութեամբ ողբերգութիւն մը, նիւթը առնուած հայկական տարագրութենէն: Զուիցերիական օրաթերթեր ու հանդէսներ գնահատանքի տողեր նուիրած են: Տակաւին հայերէն լեզուով լոյս տեսած չէր այս գործը: Ֆրանսերէն գրուած այս ողբերգութիւնը կ'արժանանար «Զուիցերիոյ Դաստիարակութեան Բարեկամներու» բացած մրցանակին: Ուշադրութեան արժանի էր այն հանգամանքը, որ մրցումին կը մասնակցէին եօթանասուն օտար գրողներ, եւ նշանաւոր ուսուցչապետներէ ու գրագէտներէ՝ բաղկացած ժիւրին արժանի կը գտնէր առաջին մրցանակը տալու հայ ողբերգակին: Նիւթը առնուած էր հայկ. սարսափներէն, եւ հեղինակը կը ներկայացնէր գործուած բարբարոսութիւնները, քանդուող դարու քաղաքակրթութեան ու բարոյականութեան սնանկութիւնը, եւ ուր կը շօշափէ նաեւ հանրային – ընկերային կարեւոր խնդիրներ:

Սարսափի տարիներուն կապուած ու անկէ իր ներշնչումները քաղած գրականութիւնը ճոխացնելու համար, արուեստագէտը պէտք չէ սահմանափակուի միայն սովորական նկարագրութիւններուն մէջ, բացասականին քով դրականը, անկումին հետ նկարագրի մաքրութիւնը, հարազատին քով անհարազատը, ստրկութեան հետ ըմբոստութեան առաքինութիւնը եւ մարդկային արժանապատուութեան այնքան նուաստացումի դէպքերուն յաճախումին քով, անհատական ու ազգային արժանապատուութեան գեղեցիկ օրինակները պատմութեան յանձնել, գրականութեան մէջ արձանագրել՝ տաղանդաւոր գրագէտներու պարտականութիւնն է:

Արամ Անտոնեանի գրքին լաւագոյն էջերն են Մայրերը, Ջուր... ջուր, կեանքի յոգնութիւնը եւ Հացի մը համար:

×

Նոյն հեղինակին միւս գործը Մեծ ոճիրը, Թանկագին հատոր մըն է, որ կը պարունակէ հայկական կոտորածներուն պաշտօնական հեռագիրները բնագիրներու լուսանկարներով եւ թարգմանութիւնով: Այսպիսի գործի մը համար Արամ Անտոնեան բացառիկ կարողութիւնով օժտուած հեղինակ մըն էր: Գրքին յառաջաբանը ներկայացնող «խղճի ձայն մը» վերնագրով հատուածին վերջաւորութեան կը կարդանք հետեւեալ տողերը.— « Ժէօն-Թուրք կառավարութիւնը հայկական ջարդերուն վերաբերող թուղթերը անհետացուցած ըլլալով, պաշտօնական փաստերը կը պակսէին մեզի: Այս պակասն էր զոր լրացուց Նաիմ պէյ, յանձնելով այդ տօքիւմանները որոնք իր ձեռքէն անցեր էին Հալէպի Գաղթականաց Տեսչութեան մէջ պաշտօնավարած ատենը, եւ զորս մասամբ պահեր էր, թերեւս ապագայ պատասխանատուութենէ մը վախնալով: Այդ տօքիւմաններուն մէկ մասը իր յիշողութեանց ընթացքին արտագրած է, եւ անոնցմէ ամէնէն կարեւորներուն բնագիրները լուսանկարուած են ներկայ աշխատութեան մէջ»:

Ապրիլեան այս օրերուն, մոռցուած գիրքերը, դէմքերն ու դէպքերը, կը խորհինք, տխուր՝ բայց եւ այնպէս ուսանելի յիշատակներ պիտի արթնցնեն ամէնուս մտքին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Ա.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԲԱԺՆԵԼ ԵՒՐՈՊԱՑԷՆ

Այս իրողութիւնը ժխտելով, ամերիկեան հանրային կարծիքը ինքզինքը ժխտած կ'ըլլայ, որովհետեւ նախապատուութիւն տուած կ'ըլլայ դիկտատուրայի եւ ոչ թէ ժողովրդավարութեան:

Վտանգներէն երրորդը այն է, որ ատոր նիւթ կը հայթայթէ համայնավար կազմակերպութեան կողմէ Մ. Նահանգներու դէմ մղուած հոգեբանական պատերազմին: Բոլոր երկիրներու համայնավարները միաբերան կը կրկնեն, որ ամերիկեան դրամատիրութեան շահերը կ'ուզեն եւրոպական շահերուն տեղը գրաւել Ափրիկէի մէջ. եւ այս կասկածը Մ. Նահանգներէն կը հեռացնէ եւրոպական հանրային կարծիքին կարեւոր մէկ մասը: Միւս կողմէ, տնտեսապէս թերաճ ժողովուրդներուն մէջ ալ, համայնավար կազմակերպութիւնը կատաղի քարոզչութիւն կը կատարէ ազգայնամոլութեան ու կրօնամոլութեան ամէնէն յոռի զգացումները քաջալերելով՝ արեւմտեան ազգերուն հետ որեւէ գործակցութիւն արգիլելու համար... Արդիւնքը այն պիտի ըլլայ, որ Մ. Նահանգները պիտի ատուին տնտեսապէս թերաճ երկիրներուն մէջ, եւ միեւնոյն ատեն մեծ կասկածներու ենթակայ պիտի ըլլան արեւմտեան ազգերուն կողմէ:

Երբ Մ. Նահանգները ընտրութիւն կը կատարեն եւրոպական ազգերուն եւ ափրիկեան – ասիական ազգերուն միջեւ, դէշ հետեւանքներ ունեցող ընտրութիւն մը կ'ընեն, ինչ ալ ըլլայ իրենց ընտրութեան արդիւնքը: Կարգ մը դիւանագէտներ անհեռատես կերպով կը խորհին թէ, ինչ ալ ըլլայ, Եւրոպան միշտ Ամերիկայի կողքին պիտի մնայ, մինչդեռ Արաբները կրնան լքել Մ. Նահանգները: Այս տեսակէտը աներեւակայելի կուրութեան մը հետեւանք է: Եթէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը տեւապէս առաջնորդուէր այս ձեւի տրամաբանութիւններով, Ամերիկան նախ շուտով պիտի կորսնցնէր Արաբները, ապա՝ ուշ կամ կանուխ՝ Եւրոպացիները: Ամէն դաշնակցութիւն, ամէն գործակցութիւն, երբ հիմք ունի որոշ բարեկամութիւն եւ փոխադարձ շահեր: Երբ շահերը քայքայուած են եւ զգացումներն ալ ոտնակոխ եղած, միայն շարունակական հրաշքներն են որ կրնան դաշնակցութիւնները փրկել կործանումէ: Ճիշդ է, Եւրոպացիներուն մեծամասնութիւնը կը վախնայ համայնավար վտանգէն. բայց երբ Մ. Նահանգները անշարժութեան դատապարտեն իրենց բարեկամներն ու զանոնք վարկաբեկեն զանգուածներու աչքին, ազատ ասպարէզ կը բանան տեղական համայնավար փոքրամասնութիւններուն առջեւ:

Անջատողականութեան ոգին ու հակագաղթարարութեան սկզբունքը ծագում կ'առնեն միեւնոյն աղբիւրէն, որ է՝ անփորձութիւն համաշխարհային չափանիշներով հոգեբանական ՝արգին մէջ: Երկուքն ալ ժխտական անդրադարձներ են, որոնք ոչ միայն դրական արդիւնք մը չեն նաեւ կը քայքայեն անոր զգացական հիմքերը: Անջատողականութեան ոգին ու բերեր արեւմտեան դատին ի նպաստ, այլ հակագաղթարարութեան սկզբունքին սիստեմատիկ շահագործումը աներեւակայելի նպաստ մը կը բերէ համայնավար կազմակերպութեան, որ դուցէ վճռական յաղթանակ մը տարած պիտի ըլլայ այն օրը, երբ յաջողի Մ. Նահանգները անջատել Արեւմտեան Եւրոպայէն:

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՉԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Ամերիկեան եւ խորհրդային աշխարհներուն միջեւ ինկող ազգութիւնները երկու տեսակի են. կողմ բռնածներ (անկածէ) եւ կողմ չբռնածներ (նոյն անկածէ): Այս բոլոր ազգերն ալ համայնավարական քայքայման վտանգին ենթակայ են. բայց ոմանք կը փորձեն դիմադրել այս վտանգին՝ Մ. Նահանգներու հետ դաշինքներ կնքելով, մինչ միւսները կամովին հեռու կը մնան որեւէ դաշնակցութենէ:

Կողմ բռնածները, ընդհանրապէս, եւրոպական ազգերն են. մինչդեռ կողմ չբռնածներուն մաս կը կազմեն ասիական ու ափրիկեան ազգերուն մեծամասնութիւնը. այս օրէնքը անշուշտ քանի մը կարեւոր բացառութիւններ ունի, քանի որ Եուկոսլաւիան կը հանդիսանայ չէզոքականութեան բեւեռներէն մին, իսկ Թուրքիան՝ կողմ բռնած ազգի լաւագոյն օրինակ:

Սովորութիւն դարձած է ըսել, թէ կողմ չբռնած մարդոց թիւը մէկ միլիառի կը հասնի: Այսինքն՝ Ափրիկէի ու Ասիոյ այն միլիառ մը մարդիկը, որոնք ներկայացուցիչներ ղրկեցին Պանտունկի ժողովին եւ որոնք կը հանդիսանան աշխարհի ամէնէն աղքատ ու տնտեսապէս թերաճ ազգութիւնները:

Համայնավար կազմակերպութիւնը աչք ունի մարդոց այս զանգուածին վրայ, որ իր 40ամեայ ծրագրին յաջորդ նշանակէտն է: Ուրեմն հարկաւոր է նախ այս մարդիկը բիրտ կերպով բաժնել եւրոպացի իրենց նախկին տէրերէն, եւ ապա զանոնք հեռացնել Մ. Նահանգներէն:

Եւրոպական ազգերէն հեռացնելու ծառայող գաղափարաբանութիւնը՝ ազգայնականութիւնն է, իսկ միջոցը՝ յեղափոխական պատերազմը:

(9 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փառատօնին կազմակերպիչները, երիտասարդներ, ուզած էին հայ ժողովրդական արուեստին՝ երգին ու պարին առանձնայատկութիւնները, ընդհանրապէս հանրութեան, բայց մանաւանդ երիտասարդութեան ներկայացնել իր ամէնէն յատկանշական գեղեցկութիւններուն մէջ: Նպատակը՝ անտարակոյս, ծառայել էր հայապահպանման նըւիրական գործին, որուն լծուած են արտերկրի հայաշունչ կազմակերպութիւնները ։

Լրիւ եւ հարազատ գծերու մէջ ներկայացուած պիտի չըլլար ձեռնարկը, (որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 28 Մարտ, Լիոնի իսկ Կիրակի 29 Մարտ, Մարսէյլի մէջ), եթէ չխօսէինք փառատօնին հետ կապուած դժուարութիւններու շուրջ, որոնք պէտք էր յաղթահարուէին, ի յառաջագունէ ։

Ըստ արժանւոյն, հայ երգն ու պարը, ներկայացնող ձեռնարկ մը կը կարօտէր, առաջին հերթին ի մի հաւաքել գաղութին երիտասարդ եւ արուեստագէտ ուժերը- ատոնցմէ կարենալ կազմելու համար, երգերու եւ խմբերգներու հարուստ բաժինով յայտագիր մը ։

Առընթեր, պարուսոյցներու անմիջական հսկողութեան ներքեւ, երիտասարդներ պէտք է սորվէին մեր տոհմիկ մենապարերն ու խմբապարերը ։

Ու վերջապէս անհրաժեշտ էր ընդհանուր յայտարարի բերել ու ներդաշնակել այս բոլորը:

Ձեռնարկին առաջին ու դժուարին գործը՝ երգերու եւ երաժշտութեան բաժինը ստանձնած էր մեր երիտասարդ խմբավարը՝ Կարպիս Ափրիկեան: Մեներգները, քառեակը ու մանաւանդ երգչախումբը իր հարուստ եւ պէսպիսուն խմբերգներու բաժինով եկան, անգամ մը եւս, ի յայտ բերել, երիտասարդ խմբավարին երաժշտական ձիրքերը ։

Աշխատանքին երկրորդ բաժինը՝ պարերն ու խմբապարերը, ստանձնած էր ընկերուհի Հեղինէ Թորոսեան: ՝ Տոհմիկ դեղջկական, կովկասեան, լեռնականներու եւ Կինտոյի պարերու պտած ջերմ ընդունելութիւնը կը պարտինք առաւելաբար անկնաջ, որ ամիսներու յարատեւ աշխատանքով պատրաստեց Պանէճոյի շրջանի երիտասարդներէն օրինակելի պարախումբ մը. ։

Ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան լծուած էր պատմական եւ բեմի Թէքնիք աշխատանքին: Իրեն կը պարտինք այն ներդաշնակ կարգ ու սարքը, որ տիրեց լման երկու ժամ բեմին վրայ, ուժեղ դերակատարներու խումբի մը կողմէ:

Աւելորդ է խօսիլ նիւթական եւ այլ դժուարութիւններու մասին, որոնք նման մեծածաւալ եւ մեծածախս ձեռնարկներուն բաժինն են ։

Հոծ Հայութեամբ երկու շրջաններ, Լիոն եւ Մարսէյլ ապահոված էին տեղւոյն լաւագոյն եւ մեծագոյն սրահները ։ Ծրագրալոյցի գիշերը, Շաբաթ 28 Մարտին, Միջին Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ վայրերէն՝ Վալանս, Վիէն, Տէօրին, Կրընոպլը եւ այլ շրջաններէ ներկայ գտնուեցան շուրջ 1500 հայրենակիցներ ։

Յաջորդ օր, Զատկի գիշերը, Մարսէյլ քաղաքի բոլոր հայաշատ կեդրոններէն նոյնքան եւ թերեւս աւելի հայրենակիցներ, կուգային իրենց ներկայութեամբ քաջալերել եւ հոգեպէս վայելել հայադրոշմ յայտագիր մը:

Առաջին բաժինը կազմուած էր, երգերէ, արտասանութիւններէ, մենապարերէ եւ նուագէ ։

Ընդհանրապէս պիտի աշխատինք խուսափիլ մէկ առ մէկ թուելէ ամէն մէկ երիտասարդ արուեստագէտի ի յայտ բերած առանձնայատկութիւնները ։

Քառեակը, բաղկացած երիտասարդ ընկերներ՝ Մկրտիչ Գօղոսեանէ, Արա Սերոբեանէ, Լեւոն Մոմճեանէ եւ Կարպիս Ափրիկեանէ, երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը, «Ա՛խ Վասպուրական»ը եւ «Շուշօն» ։ Մէջ ընդ մէջ մեներգեցին քառեակի երկու երգիչներ՝ Մ. Գօղոսեան եւ Արա Սերոբեան (Մօր երգը եւ Ա՜յ վարդը):

Շաքէ Գէնկեան մեներգեց իր Թովիչ ձայնով ։ Հայկուհի Դանիէլեան եւ Վիպէն Թորոսեան մենապարեցին, առաջինը՝ Ղայթարման, երկրորդը լեռնականի պարը: Ջութակահար երիտասարդ Գուլաքսըզեան նուագեց մեծ յաջողութեամբ հայ ժողովրդական երկու եղանակներ ։ Օր. Թիւթէլեան, ընկերներ Գ. Թուլթեան եւ Ս. Մանուկեան արտասանեցին ։ Կիթառիստ երիտասարդ՝ Ուլուսուզեան յաջողութեամբ նուագեց գեղջկական եղանակներ ։

Առաջին բաժնի վերջաւորութեան, յանուն Նոր Սերունդին խօսք առաւ ընկեր Ժիրայր Միրիճեան: Ցիշելէ ետք երիտասարդութեան վերապահուած դերը, ազգերու պատմութեան մէջ, յայտարարեց, յանուն իր սերունդին, թէ «իրենք զուրգուրանքով կապուած են հայ անուան եւ շաղախուած ամէն մեծ ու փոքր արժէքներուն հետ »։

Փառատօնին երկրորդ բաժինը, մեներգներու, խմբերգներու, մենապարերու եւ խմբապարերու այլազան եւ հարուստ յայտագրով ազուցուած կենդանի պատկեր մըն էր՝ Ուխտագնացութիւն՝ Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի վանքը:

Առաւօտեան մթնշաղին, հովուական արինգի մը երաժշտութեամբ պատմական վանքը կը մտնէ պատարագիչ հայրը (ընկ. Բենօ) իր եւ ուխտաւորներու մեծ խումբ մը:

Տարօնի մեր ազգանուէր ժողովուրդն է, որ, իր տոհմիկ տարազներով կը հաւաքուի, ընկալեալ սովորութեամբ մը վանքին բակը, ու քէմանչային, թառին եւ դաֆին ընկերակցութեամբ կը սարքէ իր աւանդական քէֆը:

«Գինիի երգը », « Սեղանն է առատ »., « Ուխտի երգը », «Շուշօն», «Ես իմ անուշ»ը եւ «Ցոլաքէ»ը երգուած երգչախումբին կողմէ կուգան փոխադրել բազմահազար մեր հայրենակարօտ հայրենակիցները, իրենց սպաբենական միջավայրը.

Մէջ ընդ մէջ մեներգներ, ապա մենապարեր, Վ. Թորոսեան, Արմէն Գալստաւրեան, Շաքէ Գէնկեան,— ապա խմբապարեր, ներկայացուած, Պանէճոյի, Տէօրինի եւ Մարսէյլի Նոր Սերնդականներուն կողմէ ստեղծեցին հայրենադրոշ եւ հայաշունչ այն մթնոլորտը, որ այնքան հարազատ է մեր ազնուաշունչ ժողովուրդին:

Փառատօնը, իր երիտասարդական եւ ազգային շունչով եկաւ, անգամ մը եւս հաստատել այն կարեւոր դերը, որ վերապահուած է, մեր գաղութի կեանքէն ներս, ընդհանրապէս երիտասարդութեան ու մանաւանդ Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին ։

Ժ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԱ – ՄՈՒՐՁԱ

Վիէննայի Հայ Ուսանողներու Միութիւնը պարբերաբար դասախօսութիւններ կը սարքէ իր սրահին մէջ: Մարտ 14ին հրաւիրած էր Վիէննայի Մխիթարեաններէն՝ երաժշտագէտ Հ. Գրիգոր Հէպոյեան որ Կարա – Մուրզայի մասին շատ հմուտ դասախօսութիւն մը րրաւ։

Դասախօսը պատմեց թէ ինչպէս Կարա-Մուրզա, առաջինը եղաւ մեր մէջ մտցնելու եւրոպական երաժշտութիւնը: Ցիշեց բազմաթիւ դժուարութիւնները որ Կարա-Մուրզա ունեցաւ իր հակառակորդներուն կողմէ, որոնք սրբապղծութիւն կը դաէին երգել մեր եկեղեցական եւ տոհմային երգերը եւրոպական խազերով եւ բազմաձայն ։

Կարա – Մուրզա եղած է Կոմիտասի վարդապետի ուսուցիչը Էջմիածնի ճեմարանին մէջ: Եղած է նաեւ առաջին հաւաքողը հայ գեղջկական երգերու՝ շրջագայելով Կովկասի հայաշատ բոլոր քաղաքները: 19 տարի տեւող այդ աշխատութեամբ, հաւաքած է աւելի քան 350 երգ. այցելած քաղաքներուն մէջ, կազմած է 90ի չափ երգչախումբեր եւ տուած աւելի քան 250 համերգ՝ ծանօթացնելով եւ սիրցնելով քառաձայն հայ երգը մեր ժողովուրդին ։

Իբրեւ եւրոպական երաժշտութեան ուսուցիչ՝ պատրաստած է բազմաթիւ աշակերտներ որոնց մէջ նշանաւոր հանդիսացած են Շահլամեան, Վարդիկեան (թէնօր) եւ Ամիրճան (պարիթօն) ։ Դասախօսութեան վերջաւորութեան, տալագարծի վրայ նուագուեցաւ Կարա – Մուրզայի հեղինակած բազմաձայն հայ ժողովրդական երգերէն չորս հատ:

Սրահը լեցուն էր եւ ներկաները խոր ուշադրութեամբ հետեւեցան ամբողջ դասախօսութեան եւ ջերմ ծափահարութիւններով յաճախ ընդհատեցին յարգելի դասախօսը ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին տարիները գիտութիւնը հարստացաւ շատ կարեւոր վկայութիւններով: Մոսկուայէն մեկնած հնախոյզներու խումբ մը պեղումներ կատարեց Երեւանի Թաղամասերէն մէկուն մէջ ։

Օրին մէկը, պեղումներ կատարողներէն մին հասաւ սալաքարի մը: Հողին տակէն հնապէտները դուրս հանեցին սալաքար մը որուն վրայ քանդակուած էին խորհրդաւոր նշաններ նման սեպագիր այբուբենին:

Այս արձանագրութեան մասին ահա թէ ինչ յայտարարեց Մոսկուայի կերպարուեստի թանգարանի գիտական հետախոյզ Սվեթլանա Հոտեաշ՝ Մոսկուայի ռատիոկայանի մէկ թղթակիցէն ։

« Ասոնք 13 տողեր էին գրուած սեպագիր տառանշաններով եւ ուրարտական ժողովուրդի լեզուով, ժողովուրդ մը որ ապրած է ութերորդ դարուն (Ք. Ա.) ։ Գիտնականները կարդացին ու մեկնաբանեցին այս հնադարեան պատմական քարի արձանագրութիւնը, ուր կ'ըսուի թէ Արգիշտի Թագաւորը այստեղ աւարտեց կառուցումը բերդաքաղաքի մը, որուն տուաւ Երիբունի անունը: Այս արձանագրութիւնը հետեւեալ ենթադրութիւնը բնել տուաւ։ Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքին այս օրուան անունը, — Երեւան յայտնի է որ օտար ծագում ունի: Այժմ այս վէմը որ տասնեակ դարեր մնացեր է հողի տակ մեզի կ'ըսէ թէ հնադարեան ժամանակներու մէջ գոյութիւն ունեցած է Երիբունի անունով բերդաքաղաք մը իսկ երեւան հանուած ուրիշ արձանագրութիւններ կ'ըսեն թէ որոշ պարագաներու մէջ այս անունը կը կարդացուէր ու կ'արտասանուէր նաեւ Երեւունի եւ հետեւաբար Երեւան քաղաքը ծնունդ առած է ուրարտական պետութեան օրերուն եւ կը կոչուէր Երեւունի ։

Կարելի եղած է հաստատել նաեւ քաղաքին հիմնադրման ճշգրիտ թուականը որ եղած է (Ք. Ա.) ութերորդ դարուն առաջին քառորդը ։

— Այսպէս եզրակացուց Սվեթլանա Հոտեաշ առաջին անգամ ըլլալով կարելի եղաւ ստուգել թէ որքան հնութիւն ունի Խորհրդային Հայաստանի այսօրուան մայրաքաղաքը ։

Երեւան ունի առնուազն 2700 տարուան հնութիւն, հետեւաբար 750 տարի աւելի հին է քան Լոնտոնը, երկու հազար տարի աւելի հին է քան Պերլինը եւ 1900 տարի աւելի հին է քան Մոսկուան։ Երեւան հանուած վէմը մեզի համար եղաւ լաւ սկզբնաւորութիւն մը: Անկէ քիչ յետոյ երեւան հանեցինք նաեւ ճարտարապետական մեծարժէք դամբարաններու աւերակները: Այս տարի ամրան հետախոյզներու խումբը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները ։

« ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (381)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Կարող ես երեւակայել Կարոյի դրութիւնը: Մի աւզանցի, որ անապատում ուղտեր էր արածացնում, պատմում է նըրան ցաւալի եղելութիւնը: Կարոյի նման մի ամուր բնաւորութիւն միայն կարող էր դիմանալ մի այդպիսի ծանր հարուածի: Նա մի անգամից ունենում է երկու մեծ կորուստ, որ այնքան մօտ էին նրա սիրտին, որ այնքան գրաւել էին նրա մտածութիւնները. — մէկը՝ անկախ, ազատ գաղթականութիւնը Հնդկաստանում, միւսը՝ իր սիրած աղջիկը ... Երկար որոնումներից յետոյ, Քարուլի Հայոց եկեղեցու բակում գտնում է Ռափայէլին եւ Սագոյին, հիւանդութեան մահճի մէջ դրուած:

Նրանց վէրքերը դեռ չէին բժշկուել, որ ստացել էին պարսից սարվազների յարձակման ժամանակ: Նրանցից տեղեկանում է Կարօն աղիտալի անցքի մանրամասնութիւնները ։ Նրանք պատմում են, թէ յարձակումը տեղի ունեցաւ գիշերով, իրանք խառնուած լինելով կռուի մէջ, չկարողացան նկատել, թէ ո՞վ յափշտակեց, կամ որ կողմը տարան նրա նշանածին ։

Բայց երբ առաւօտեան լոյսը բացուեցաւ, նրանք գտան իրանց վիրաւոր ընկած, որոնց, թշնամին սպաննուած համարելով, թողել, հեռացել էր: Իսկ բոշաների մասին դեռ չգիտէին, թէ ի՞նչ եղան, կամ ո՞ւր գնացին: Կարօն մնում է վիրաւորների մօտ, մինչեւ առողջանում են: Ցետոյ Սագոյին իր հետ առնելով, գնում է Պարսկաստան, իսկ Ռափայէլը վերադառնում է Ջաւա կղզին ։— Ահա այդ էր Ռափայէլի նամակի բովանդակութիւնը, որ ես ստացայ Բաթաւիայից, այդ էր, որ ստիպեց ինձ շտապել եւ շուտով իմ հայրենիքը վերադառնալ: Ես աւարտել էի իմ ուսումը, Ջալլադը նոյնպէս աւարտել էր: Երկուս միասին թողեցինք սիրելի Ամերիկան, տանելով մեզ հետ շատ եւ շատ անմոռանալի յիշատակներ ...

Ասլանը իր պատմութիւնը հասցրեց մինչեւ այստեղ, իսկ նրա շարունակութիւնը ես արդէն գիտէի... Այո, ես գիտէի, ես դեռ չէի մոռացել այն խօսքերը, որ մի օր անզգուշութեամբ թռցրեց իր լեզուից պառաւ Սուսանը, երբ առաջին անգամ հանդիպեցի նրան արաբական մինարէթի մօտ: « Երբ Դինրուլի խանը կողոպտեց, կոտորեց մեր ցեղը, Սուսանը կապեց իր քամակին Կարոյի երեխան եւ մենակ անցաւ Հերաթի անապատներից» ... Արդեօք Հիւրրին Կարոյի երեխան չէ՞ր, որին պառաւ բոշան մատն էր ածում իր հետ:

Արդեօք Դինրուլիների ամրոցում փակուած կինը Կարոյի կորցրած նշանածը չէ՞ր, որ Սուսանի միջոցով աղաչում էր Կարոյին ազատել իրան գերութիւնից ։ Արդեօք այդ պառաւ բոշան, Սուսանը, Կարոյի նշանածի մայրը չէ՞ր, որ կախարդի անունով մտնում էր Դինրուլիների ամրոցը, իբր թէ կանանց համար գուշակութիւններ անելու եւ, այդ առիթից օգուտ քաղելով, տեսնում էր իր աղջկան. Ես դեռ չէի մոռացել այն խօսքերը, որ մի անգամ, աւերակ մատուռի մօտ, այն նուիրական ծառերի տակ, Հիւրրին միամտաբար ասաց ինձ. «Հիւրրին Սուսանի թոռն է. Հիւրրին անրախտ աղջիկ է. Նրա մայրը կորած է. Հիւրրին պտռում է իր մօրը» ... Այդ բոլորը ինձ համար պարզ էր: Բայց մի բան դեռ մըթութեան մէջ էր մնում, թէ ի՞նչ եղաւ հնդկացի Ռափայէլը, որի մասին այնքան համակրութեամբ էր խօսում Ասլանը ։ Ես Ասլանի կամ Կարոյի բոլոր ընկերներին ճանաչում էի, բայց այդ երիտասարդին դեռ չէի տեսել: Ես ստիպուած եղայ հարցնել .

— Իսկ Ռափայէ՞լը, ինչ եղաւ Ռափայէլը, նա մնա՞ց Հնդկաստանում, թէ եկաւ Պարսկաստան ։

— Եկաւ, — պատասխանեց Ասլանը ։

— Ի՞նչպէս է, որ ես չեմ տեսել նրան ։

— Դու նրան տեսնել չէիր կարող. Նա զոհ եղաւ մի անտեղի կասկածանքի ...

— Սպանեցի՞ն նրան. ո՞վ սպանեց ։

— Այդ մի հարցրու ,— ասաց Ասլանը տխուր ձայնով եւ երեսը շուռ տուեց ։

« Նա զոհ եղաւ մի անտեղի կասկածանքի ... »։ Համարեա միեւնոյն խօսքերը, որ մի անգամ ասաց ինձ Մարօն, երբ արտասուքը աչքերում գլուշացնում էր ինձ՝ չբարկացնել Կարոյին, եւ օրինակ էր բերում, թէ ինչպէս նա մի «կասկածանքի» համար սպանեց իր ամենալաւ ընկերներից մէկին, մի հնդկացի երիտասարդի ։— Այդ եւս պարզուեցաւ: Բայց ես զարմեալ հարցրի Ասլանից, թէ ինչ կասկածանքի համար սպանուեցաւ նա ։

— Ինչ որ հարկաւոր էր քեզ գիտենալ, ես բոլորը պատմեցի քեզ, Ֆարհադ, — ասաց նա ծանր կերպով — պատմեցի, գլխաւորապէս այն նպատակով, որ դու հասկանաս, որ եթէ մեր բարեկամները իրանց գործունէութեան մէջ սր եւ է սխալ են գործել ,— այդ առաջ է եկել նրանց մէջ՝ եռանդի չափազանցութիւնից եւ գիտութեան պակասութիւնից ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՄԱԼԹԱՅԻ վարչապետ Մինթօֆ կոչ մը ըրաւ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաքի, անոր միջամտութիւնը խնդրելով «միջազգային հսկողութեան ներքեւ կղզիին մէջ ազատ ընտրութիւններ ընելու համար»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր Ատլանտեան Ուխտի 10րդ տարեդարձին առիթով յայտարարեց թէ այս տարեդարձը կարեւոր թուական մըն է գերման ժողովուրդին համար. «պաշտպանողական այս ուխտին մէջ մտնելով՝ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը լիազօր մէկ անդամը դարձաւ ազատ ազգերու ընտանիքին: Ատլանտեան Ուխտը մեզի կուտայ խաղաղութեան եւ ազատութեան ապահովութիւնը»:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Միլովան Ճիլասի համախոհ 11 Եուկոսլաւներ վեցէն քսան տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան՝ ապօրինի կազմակերպութիւն մը հիմնելու յանցանքով:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ տնտեսական պատուիրակութիւն մը հասաւ Հռոմ՝ իտալական իշխանութեանց հետ խորհրդակցելու համար:

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ բացումը կատարուած է յիշատակարանի մը՝ նուիրուած խորհրդային զինուորներուն որ 1956ին մեռած են Հունգարիոյ մէջ, «հակայեղափոխական պայքարի ընթացքին»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Ա. Մ. Հ.ը հրահանգ տուած է իրաքի մէջ դասաւանդող սուրիացի եւ եգիպտացի բոլոր ուսուցիչներուն, որ հրաժարին իրենց պաշտօնէն. հաւանական կը թուի որ այս հինգ հարիւր ուսուցիչները փոխարինեն Լիբանանցիներ, քանի որ Լիբանանը միշտ չէզոք կեցուածք մը ունեցած է արաբական հարցերու նկատմամբ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ Քաղաքական Բիւրօն առջի օր քննեց Ա. Մ. Հ.եան տեղեկագիրը՝ համայնավարներու Իրաք թափանցման մասին: Միւս կողմէ Մարոքի, Եէմէն. Արաբիոյ եւ Սուտանի պատուիրակութիւնները կը փորձեն միջոց մը գտնել հաշտեցնելու համար արաբական երկիրները:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄՈՆԿՈՄԸՐԻ Մոսկուա պիտի այցելէ Ապրիլ 28էն Մայիս 1, իր իսկ փափաքով:

ԹԻԲԷԹԻ մէջ արիւնալի դէպքերը կը շարունակուին: Կարգ մը լուրերու համաձայն՝ աւելի քան հարիւր հազար համայնավար Չինացիներ կը քալեն «աշխարհի Տանիքի»ն վրայ: «Փրաւտա» Մոսկուայի կառավարութեան պաշտօնաթերթը կ'ապացուցանէ. — «Թիպէթը մաս կը կազմէ Չինաստանի, եւ երկրին ըմբոստական շարժումը ղեկավարուած է ամերիկացի աշխարհակալներու կողմէ»:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Նեհրու յայտարարութիւն մը ըրաւ Թիպէթի մասին: Վարչապետը շեշտեց թէ Տալայ-Լաման չի կրնար քաղաքական գործունէութիւն ունենալ Հնդկաստանի մէջ: Նեհրու դատապարտեց տիրող պաղ պատերազմի մթնոլորտը եւ աւելցուց թէ այս խնդրին մէջ Հնդկաստան ամէնէն առաջ նկատի պէտք է առնէ՝ իր ապահովութիւնը, Չինաստանի հետ լաւ յարաբերութիւնները, Թիպէթի հանդէպ Հնդկաստանի խոր զգացումները, կարգով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին:

Կը խօսի Գ. ԵՂԻՇԷ ԱՅՎԱԶԵԱՆ:

Նիւթ՝ Դէպի ո՞ւր կը քաշէ արուեստը ներկայիս:

Մուտքը ազատ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիտէն 27-35:

---

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15,30ԷՆ 18,30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRÉSIDENCE DE MESSIEURS

ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

ET

HOVIG EGHIAZARIAN

Avocat à la Cour d'Appel de Paris

Ի ներկայութեան՝ Կրթական, Մարզական, Նախանձախնդրական պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Մեներգ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

Դաշնակ՝ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ, Երգչախումբ՝ ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, մեներգողներ՝ Գ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ եւ Գ. Ս. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, խօսնակ եւ անակնկալներ Տիկ. ՊԵՏՐԵԱՆԷ: Արտասանութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ:

Հանդէսին մուտքին տոմս չի ծախուիր: Դիմել գրասենեակ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Գարամեան, Հ. Բալըեան եւ Յառաջի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն:

Այրի Տիկին Արշակուհի Թադւորօֆ եւ զաւակներն ու թոռները ցաւոք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ Գ. ԹԱԳԻՒՈՐՕՖԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5, Կիրակի առաւօտ, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը Չորեքշաբթի՝ Ապրիլ 8, ժամը 15·30ին, իր բնակարանը,

25, RUE DU POURTOUR MEUDON, S. ET O.

Ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Մէկը տ'Իսիէն առնել 190 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Օփիթալ Փերսի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Կեդրոնական Կրթ. յանձնաժողովս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գըլըճեան եղբայրներ իրենց մայրիկին մահուան տարելիցին առթիւ երկու հազար ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գասպարեան, Լիլայի եւ Պէլվիլի Կրթ. մարմնոյն 1500 ֆրանք:

Այրի Տիկ. Թէպէրիկ Եարմայեան, Լիլայի եւ Պէլվիլի Կրթ. մարմնոյն հազար:

Գ. Հայկ Քըրբըքճեան (Վէրոնօն) 2000:

Այրի Տիկին Նազենի Սարաֆեան 2000 Ֆր:

×

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, զանազան առիթներով.—

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Պերճուհի Տալքըրըճեանէ (Վիչն) 5000 ֆրանք:

Մոնմորանսիի ծերանոցին, փոխան ծաղկեպսակի իրենց ողբացեալ մեծ մօր Տիկին Շահնուր Եապըճեանի մահուան առթիւ (Պուրժ – Շէր). Գ. Մորիս Կարապետեանէ (Քլիւպ տէ Տիամանթէր)ի բարեկամներէն 3500 ֆրանք:

Տիկին Կարապետեանի մահուան առթիւ Գ. Յովակիմ Յովակիմեան եւ Տիկ. Արաքսի Գալըպճեան տասը հազար ֆրանք:

Փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Յակոբ Գալըպճեանի մահուան առթիւ:

Գ. Կարպիս Սէտէֆ իր քրոջ մահուան առթիւ երկու հազար ֆրանք:

Գ. Տէր Ազարեան Մկրտիչ հազար:

Գ. Արզումանեան հազար: Գ. Սանփան Հաչէրեան հազար, Գ. Մելքոնեան հազար, Գ. Ապուլեան Վէնսան հազար, Ըմն չորս հազար ֆրանք:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16:

Galerie Cambacerès

15, RUE LA BOÉTIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻ

Նկարչուհիին վերջին գործերը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ:

ՍԻՊԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Գին.— 300, 400 եւ 500 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 26, Կիրակի օր, ժամը 3, Պուրսը Թրավայի մէջ, Համազգային սուգի օրուան տօնակատարութիւն:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ եւ Շաբաթ (Ապրիլ 10 եւ 11) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ (մէթրօ Քադէ):

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

Զաւարեան ենթակոմիտէ, Ակնունի ենթակոմիտէ, Համազասպ խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը երեքին:

Արամ խումբը Շաբաթ առտու ժամը 10ին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան:

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

MÉTRO MAUBERT MUTUALITÉ

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Ցարանուանութեանց պետերուն եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Կիրակի, Ապրիլ 12, երեկոյեան ժամը 5ին:

BASILIQUE DU SACRÉ-CŒUR

Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ, Հայրապետական քառաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Անուշավանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Վահրամ Տէվէճեանի:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վալանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ երեք համայնքներու պետերուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քաղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 8 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8364 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1265

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԱՄԻՍԸ

Ապրիլը՝ գարնանային զարթօնքի ամէնէն հաճելի ամիսը՝ շատ տխուր յիշատակներ է ձգած Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Քառասուն տարիէ ի վեր Համազգային սուգի տօն է դարձած Ապրիլ 11/24ը Սփիւռքի Հայութեան համար, որ ամէն տարի այս եղանակին հաւատարմօրէն ու ջերմեռանդութեամբ կ'ոգեկոչէ յիշատակը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն :

1915ի Մեծ Եղեռնը իր աննախընթաց սոսկումներով եւ ահաւոր հետեւանքներով մոռացութեան մատնած է ապրիլեան ուրիշ ահռելի Աղէտ մը, որ յիսուն տարի առաջ երեսուն հազար անմեղ հայ զոհերու կարմիր արիւնով ներկած էր պատմական Կիլիկիոյ գալարագեղ դաշտերը եւ աւերակի վերածած բազմաթիւ շէն քաղաքներ ու աւաններ :

Կիլիկեան Աղէտի յիսնամեակը կը զուգադիպի այս տարուան ապրիլ ամսուան (1909 – 1959) :

1908 Յուլիս 10/23ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը վերջ տալով Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալական վարչաձեւին, «ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն եւ արդարութիւն» կը խոստանար օսմանեան բնդարձակածաւալ կայսրութեան բազմազգի եւ այլակրօն բոլոր տարրերուն անխտիր :

Կարմիր դահիճի չար ոգին կարմրող «քամարիլլա»ն կը տապալէր : Էրտեաներն ու «խաֆիէ»ները անարգութեան սիւնին կը գամուէին : Կը բացուէին բանտերու դուռները : Յեղափոխականներն ու ամէն կարգի քաղաքական յանցաւորներն ու աքսորականները ընդհանուր ներումէն օգտուելով կը վերադառնային իրենց տուները եւ իբրեւ հերոսներ՝ կ'արժանանային ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու :

«Օսմանեան եղբայրակցութեան» նշանաւանները մայրաքաղաք Պոլիսէն կայծակի արագութեամբ կը հասնէին մինչեւ Անատոլուի խորերը :

Հայրուկները վար կ'իջնէին լեռներէն : Մէկ կողմ ձգած սուր, հրացան՝ բահ ու բրիչին կը փարէին՝ հերկելու համար իրենց արտերը եւ շէնցնելու՝ հայրենի օջախը :

Անոնք որ ապրած են 1908ի այդ «հրաշալի» օրերը, տակաւին այսօրուան պէս կը յիշեն թէ ինչպէս Հայերը՝ ոտքերնին գետնէն կտրած՝ արտանց հաւատացած էին, որ միանգամ ընդ միշտ վերջ են գտած իրենց տառապանքները եւ բացուած է «վարդագոյն արշալոյսը» :

1894ի Սասունի կոտորածէն ետք, 1895ի եւ 1896ի համատարած ջարդերն ալ՝ երեք հարիւր հազար զոհերով՝ սարքուած էին «կարմիր սուլթան»ին կողմէ : Հիմա որ անոր ժանիքները քաշուած էին, այլեւս Թուրքը, Քիւրտն ու Հայը, Յոյնը, Հրեան, Արաբը եւ միւսները անմեղ գառնուկներու պէս եղբայրաբար պիտի ապրէին իրարու հետ, իբրեւ մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ ... :

Միամիտ հաւատք :

Արտասահմանէն, մանաւանդ Կովկասէն Պոլիս խուժած էին բոլոր յեղափոխական եւ հանրային գործիչները :

Բացուած էր հայկական զարթօնքի նոր շրջան մը : Իսկական վերածնունդ :

Զուշացաւ սակայն հիասթափութիւնը :

Ինն ամիս չանցած, Ապրիլ 1/14ին ոճրագործ Իթթիհատը տուաւ առաջին ազդանշանը Կիլիկիոյ դաշտերէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՍԸՄ ՊԻՏԻ ԱՋԴԱՑՆԱՅՆԷ՞ ԻՐԱՔԻ ՔԱՐՈՒՂԸ

Պէյրութի մէջ, Արաբական Լիկայի քաղաքական բիւրօն կը շարունակէ իր աշխատանքները : Ինչպէս ծանօթ է, տասը երկիրներ հրաւիրուած էին այս ժողովին, բայց միայն վեցը պատասխանեցին եւ ղրկեցին իրենց ներկայացուցիչները : Ժողովը պիտի շարունակուի քանի մը օր եւս, սակայն ո՛չ մէկ կասկած այլեւս՝ թէ ձախողութեան դատապարտուած է ան :

Կիրակի օր Պէյրութի թերթերը կը գրէին. «Լիկային ձախողութիւնը կասկածէ դուրս է» : Իբրեւ պատճառ՝ կը յիշատակուի Նախագահ Նասրի պահանջկոտ կեցուածքը : Ժողովին մասնակցող վեց երկիրներէն միայն երկուքը կը պաշտպանեն Նասրի ծրագիրները (Ա. Մ. Հ. եւ Եմէն), մինչ միւսները կ'ընդդիմանան անոր : Այսուհանդերձ, Գահիրէ կը պնդէ Իրաքը դատապարտելու անհրաժեշտութեան վրայ :

Լիբանան, Սէուտական Արաբիա, Սուտան եւ Մարոք կը մերժեն Քասըմը դատապարտել եւ ի զուր կը փորձեն համաձայնութիւն գոյացնել Իրաքի եւ Ա. Մ. Հանրապետութեան միջեւ :

Հարցը աւելի քան բարդ է սակայն : Նասրի առաջարկները մերժող չորս երկիրները համահամայնավար ըլլալով հանդերձ, տակաւին չեն համոզուած թէ վերջին դէպքերու պատասխանատուն միայն Պաղտատն է :

Լիբանանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ չէզոք պիտի մնայ Գահիրէի եւ Պաղտատի վէճին մէջ : Այս լուրին անդրադառնալով, Գահիրէի «Ալ Ահրամ» թերթը կը գրէ.— «Ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ չէզոքութեան մասին, երբ կարմիր վտանգը կը սպառնայ բոլոր Արաբներուն ...» :

Գրած էինք, թէ Լիկայի ժողովին մէջ Ա. Մ. Հ.եան առաջարկները մերժուած էին : Նիստերը ղռնիւակ եղան : Յետոյ որոշուեցաւ Լիբանանի Արտաքին Նախարար Ուէյնիի պաշտօն յանձնել՝ որ պատրաստէ մամուլին կատարուելիք յայտարարութիւնները : Հակառակ այս բոլորին, Եգիպտոսի ներկայացուցիչ Զէյնէտին հրապարակեց իր կատարած միջամտութեան բնագիրը : Մասնաւոր նորութիւն մը չկայ անոր մէջ.— Ահուաբեկութեան վարչակարգ՝ Իրաքի մէջ. կարմիր վտանգ՝ Պաղտատի մէջ, Իրաքի «համայնավարացման» փաստերը եւ անոր հետեւանքները եւն. :

Լիկայի ժողովին ձախողութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է՝ որ Գահիրէ կը մերժէ ընդունիլ կազմութիւնը յանձնախումբի մը, որ պիտի աշխատի հաշտութիւն գոյացնել Քասըմի եւ Նասրի միջեւ :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Պաղտատի կառավարութիւնը կը գտնուի ծանր տագնապի մը մէջ : Մէկ կողմէ պէտք է դարմանէ ներքին խռովութիւնները, միաժամանակ պայքարելով Արաբական միացեալ Հանրապետութեան դէմ :

Գրեթէ ամէն օր ցոյցեր կ'ըլլան Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ եւ «յառաջդիմականներ»ն ու «ազգայնականներ»ը բախումներ կ'ունենան :

Կը կարծուի թէ նոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան Պաղտատի կառավարութեան մէջ : Արդէն շատ քիչ մարդիկ մնացած են իրենց պաշտօններուն վրայ : Մուսուլի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

«ՄԵՐ ԴԱՏԸ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆ Է՝ ՄԵՐ ՆՊԱՏԱԿԸ՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ»

Ատլանտեան Ուխտի հիմնումին տասնամեակին առթիւ, Ուխտին անդամ բոլոր ազգերուն պետերը նշանակալից եւ լաւատես յայտարարութիւններ ըրին :

Իր կարգին, Եւրոպայի Միացեալ Ուժերու վերին հրամանատարը՝ զօրավար Լորիս Նորսթէտ, հետեւեալ պատգամը ուղղած է դաշնակից պայմանկոյտներու պետերուն եւ բանակներուն :

«Տասը տարի առաջ ծնաւ ձեր պաշտպանած մեծ դաշնակցութիւնը : Վտանգ մը կը սպառնար մեզի այն ատեն եւ միշտ ալ կը սպառնայ այսօր :

Այս վտանգը, 1949ին, խորհրդային բանակներու մօտալուտ արշաւանքի մը փորձանքն էր արեւմտեան Եւրոպայի վրայ : Եթէ այժմ այդ վտանգը անցեալէն աւելի քօղարկուած երեւոյթներով կը ներկայանայ, այդ կը պարտինք, մեծ մասամբ, ձեր հաստատակամութեան եւ ձեռնհասութեան :

Մեր դատը ազատութիւնն է, մեր նպատակը՝ խաղաղութիւնը : Տասը տարիէ ի վեր, թոյլ չտուինք որ ափ մը իսկ ատլանտեան հող յափշտակուի : Այդպէս ալ պէտք է ըլլայ այսուհետեւ :

Անխախտ պահենք մեր ինքնավստահութիւնը : Շարունակենք հաւատալ այս դաշնակցութեան : Մեր Ուխտը խորհրդանշանն ու շօշափելի փաստն է այն միաձոյլ վճռականութեան, որով Ուխտին անդամ Պետութիւնները որոշած են միացեալ կամքով ապահովել իրենց հաւաքական պաշտպանութիւնը, աշխարհի ազատութիւնն ու խաղաղութիւնը :

×

Ամերիկայի մէջ, տասնամեակին նուիրեալ պաշտօնական հանդէսի մը ընթացքին, աշխարհային առաջին ունկնդրութիւնը պիտի կատարուի «Ատլանտեան Ուխտի քայլերգ»ին :

Երաժշտութիւնը յօրինած է, արեւմտեան Գերմանիոյ օպատորմիդին գնդապետ՝ Եոհան Լոռենց. բառերու հեղինակն է Հոլանտացի գնդապետ՝ Ստեփան վան Տամ :

Երաժշտական դաշնակցութեամբը եւ բառերուն թռիչքով, նորատեղծ քայլերգը՝ հզօր ձօն մըն է, Ատլանտեան Ուխտին շնորհիւ կառուցուող, ժողովուրդին ազատ եւ խաղաղ աշխարհին նուիրուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Երկուշաբթի օր ոստիկանական լայնածաւալ խուզարկութիւն մը տեղի ունեցաւ հիւսիս. Ափրիկեցիներու շրջանակներուն մէջ : Հարցաքննուեցան 1100 Ալժերիացիներ, որոնց 144ը ձերբակալուեցան, իմանք պատասխանատուներ : Գրաւուեցան շատ կարեւոր թղթածրարներ եւ զէնքեր :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհանուր քարտուղարը՝ Սփաք յայտարարեց թէ Խ. Միութեան հետ համաձայնութեան արուեստները շատ մեծ չեն : Միւս կողմէ հետեւեալն խօսելով. Սփաք շեշտեց թէ չորս գլխաւոր կէտեր կան, որոնց շուրջ արեւմտեանները համաձայն են.— Ա) Արեւմուտքը չի կրնար հանդուրժել Գերմանիոյ չէզոքացման : Բ) Արեւմուտքը չի կրնար ի գործ դնել այնպիսի քաղաքականութիւն մը որ յանգի Եւրոպայի պարպումին ամերիկեան, քանատական եւ անգլիական զօրքէն կողմէ : Գ) Արեւմտեանները պէտք է հաշուեն Գերմանիոյ ժողովուրդին վերամիացման իրաւունքը : Դ) Արեւմտեանները պէտք է վճռական ըլլան Պերլինի մէջ եւ պահեն հաղորդակցութիւնները Արեւմտեան Պերլինի հետ :

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼԻՆ ՕԳՆԵԼԸ ՄԵՐ ՑԵՂԻՆ ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ Է :

Մատակասկարի աղէտեալներուն ի՛նպաստ ձեր նուէրները՝ հետեւեալ հասցէներուն պէտք է ղրկէք :

Դրամի առաքում՝

PAIERIE GENERALE DE LA SEINE
"SINISTRES DE MADAGASCAR"
C.C.P. Paris 9003

Ծրարի առաքում՝

COMITÉ NATIONAL DE SECOURS
60, Boulevard Gouvion-Saint-Cyr
Paris (17e) - Tél. GAL. 96-60

կամ Ֆրանսական Կարմիր Խաչի որեւէ մասնաճիւղի :

Նախընտրելի է դրամի առաքումը :

Ցանկալի է՝ ծրարի պարագային, ղրկել մանուկի վերաբերեալ զգեստեղէն, ծածկոց, վերմակ, պահածոյ կաթ, չափահասի յարմար աշխատանքի զգեստ, անձրեւանոց եւ աղէտեալին յարգի ամէն տեսակ նիւթ եւ ապրանք :

Ապրիլ 26ին՝ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հանրային հանգանակութիւն պիտի կատարուի :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԾՂԻԱ ՔԱՍՈՒՆԻ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ ծանօթ պատմագէտ, ուսուցիչ եւ Մերձ. Արեւելքի հայ աւետարանական եկեղեցիներու հովիւ վերապատուելի Եղիա Քասունի մեռած է Մարտ 10ին Ֆիլատէլֆիոյ մէջ, ուր գացած էր այցելութեան : Կ'ապրէր Պէյրութ : Ունի բազմաթիւ արժէքաւոր գործեր Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին վերաբերեալ : Աստուածաշունչի նաեւ Կոմագինացի,— այս ծածկանունով գրուած է նոյնքան արժէքաւոր գիրք մը, փիլարտոս, Կիլիկիոյ հայկական անկախութիւնը պատրաստող արտակարգ դէմք մը :

Զփոթել վերապատուելի Մանուէլ Քասունիի հետ, նոյնպէս պատմաբան եւ հովիւ հայ աւետարանական եկեղեցիներու : Կ'ապրի Կիպրոս, մօտիկ ազգական :

Հ. Մ. Ը. Մ.ԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 24ի *Արեւելքի* մէջ ցաւով կը կարդանք հետեւեալ լուրը .—

Կիրակի գիշեր, Դամասկոսի մէջ, Օմար Խայեամ ճաշարանին մէջ հայանուն համայնավարներ վատ յարձակում մը կը գործեն Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդներու վրայ եւ կը սպաննեն Կարապետ Պալեանը (23 տարեկան) ու կը վիրաւորեն երկու այլ երիտասարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ՝ Համբարձում Ներսէսեան եւ Նշան Հալաճեան :

Ոճրագործները կը յաջողին խոյս տալ : Սակայն, մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել ոճրագործներէն մին : Խիստ հետապնդումի ձեռնարկուած է, ձերբակալելու համար ոճրագործ խմբակին մնացեալ անդամները :

Հայանուն համայնավարներու կողմէ գործադրուած այս ոճիրը խոր յուզում եւ զայրոյթ յառաջացուց Դամասկոսի հայութեան զանգուածներուն մէջ :

Հէգ զոհին՝ ողբացեալ Կարապետի յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով կատարուեցաւ երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Երկու վիրաւորներու պարագան մտահոգիչ չէ :

Ի ՊԷՏՍ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Զատկական տօներէն առաջ, յաճախ նաեւ Ծննդեան տօներէն առաջ, սովորութիւն է «գիտական անաստուածեան» յօդուածներ հրատարակել Խորհրդ. Միութեան, ինչպէս եւ Հայաստանի մամուլին մէջ: Այս տարի Վ. Սեւեան ստորագրութեամբ նման յօդուած մը երեւցաւ «Սով. Հայաստան» թերթին մէջ (20 Մարտ): Կը հրատարակենք ամբողջութեամբ, ջնջելով կարգ մը մակաբոյծ բառեր կամ սրբագրելով լեզուական սխալներ: Կոմունիստ կուսակցութեան այս անծանօթ խողովակը, որ կը յայտարարէ թէ «կրօնական բարոյականութիւնը մինչեւ վերջը կեղծ բարեպաշտական բարոյականութիւն է» ու կը խոստովանի թէ Խորհ. Միութեան անդամ ամէն քաղաքացիի կատարած «հակակրօնական պրոպագանդայի ազատութիւնը», այլ խօսքով՝ եկեղեցիին դէմ պայքարը «երաշխաւորուած է օրէնքով», կրնա՞յ ըսել թէ երեսպաշտութիւն կամ կեղծ պարշտութիւն չէ իր կուսակցութեան այժմեան թոյլտուութիւնը եկեղեցիին: Ամէնպարագայի տակ, հետաքրքրական էր իմանալ թէ ի՛նչ կը մտածէ Էջմիածնայ Հոգեւոր Գեր. Խորհուրդը այս յօդուածին մէջ արտայայտուած գաղափարներուն մասին,— կ՚արժէր կոնդակի մը նիւթ դարձնել ի պէտս Էջմիածնայ պաշտպաններուն:

Կոմունիստ կուսակցութեան վերջին համագումարը մեր երկրի պատմութեան մէջ նշանաւորեց մի նոր ժամանակաշրջան՝ կոմունիստական հասարակարգի ծաւալուն կառուցման ժամանակաշրջանի սկիզբը: Կոմունիզմին անցնելու համար մեզ անհրաժեշտ է ոչ միայն զարգացած նիւթական – տեխնիքական խարիսխ, այլ եւ գիտակցութիւն: Եօթնամեայ պլանի գլխաւոր խնդիրներից մէկը, ինչպէս նշուած է համագումարի որոշումների մէջ կուսակցութեան գաղափարական – դաստիարակչական աշխատանքի ուժեղացումն է, աշխատաւորների եւ ամէնից առաջ աճող սերունդի գիտակցութեան բարձրացումը, նրանց դաստիարակումը կոմունիստական բարոյականութեան սկզբունքների ոգով: Գաղափարական աշխատանքի անբաժան մասն է կազմում անհաշտ պայքարը մարդկանց գիտակցութեան մէջ եղած բուրժուական գաղափարախօսութիւն, յատկապէս կրօնի եւ կրօնական բարոյականութեան մնացուկների դէմ:

Կրօնական բարոյականութիւնը շահագործող դասակարգերի բարոյականութիւնն է, որը սրբագործուած եւ հիմնաւորուած է կրօնական աշխարհահայեացքով: Կրօնական աշխարհահայեացքի մոլի քարոզիչները, փորձելով քօղարկել այդ բարոյականութեան ակնառու դասակարգային բնոյթը եւ այն ներկայացնել որպէս «համաժողովրդական» կամ «ազգային» բարոյականութիւն, հաւատացնում են որ կրօնական բարոյականութիւնը բոլոր պատուիրանների ձեւով աստուածների դրած կամ նրանց կողմից թելադրուած վարքի ու բարքի պարտադիր կանոններն են, որոնց միջոցով կարգաւորւում է մարդկանց փոխյարաբերմունքը միմեանց նկատմամբ: Լենինը նշել է որ «մարդկային, դասակարգային հասկացողութիւնից դուրս վերցրած ամէն մի այդպիսի բարոյականութիւն մենք ժխտում ենք: Մենք ասում ենք որ դա խաբէութիւն է, որ դա փչոց է բանուորների ու գիւղացիների մտքի աղբոտում՝ յօգուտ կալուածատէրերի ու կապիտալիստների շահերի» (Երկեր. հատ. 31, էջ 354):

Մարքսիզմը գիտականօրէն հիմնաւորել է, որ բարոյականութեան աղբիւրը գտնւում է ոչ թէ կրօնի, այլ այն գործնական յարաբերութիւնների մէջ, որոնք մարդկանց դասակարգային դրութեան հիմքերն են կազմում: Ուստի կրօնը, դասակարգային յարաբերութիւններից դուրս, «համազգային» բարոյականութիւն չի ստեղծում: Այն դարդարուելով «համաժողովրդական», «ընդհանուր», «ազգային» զգեստներով, դարերի ընթացքում սրբագործել է տիրելու եւ ենթարկուելու յարաբերութիւնները, շահագործող դասակարգերի բարոյականութիւնը:

Կրօնական բարոյականութիւնը մինչեւ վերջը կեղծ բարեպաշտական բարոյականութիւն է: Այդ են ապացուցանում նրա պատուիրանները: Իւրաքանչիւր մարդու պարտքը, ըստ կրօնական բարոյականութեան, ամբողջապէս պայմանաւորւում է Աստուծոյ կամքով, «սուրբ» գրքերում շարադրուած պատուիրաններով: «Առանց Աստուծու՝ շեմքն էլ չես անցնի» ասում են կրօնականները: Այս նշանակում է որ մարդն առանց աստծու անզօր է որեւէ գործունէութեան: Կրօնը քարոզում է հնազանդութիւն երկրային եւ երկնային տէրերի հանդէպ: «Ամէն անձ թող հնազանդէ բարձր իշխանութիւններին, որովհետեւ չկայ իշխանութիւն որ չէ աստուածայնից. եւ ներկայ իշխանութիւնները աստուածայնից են կարգուած: Ուրեմն իշխանութեան հակառակողը Աստուծոյ հրամանին է հակառակում», ասուած է Աստուածաշնչում:

Այսպէսով կրօնը աստծու անունից միշտ ձգտել է եւ ձգտում կասեցնել տիրող կարգերի, շահագործողների դէմ աշխատաւորների մղած պայքարը:

Չնայած գիտութիւնն ապացուցել է եւ հասարակական կեանքն էլ հաստատել որ աշխատանքն է ստեղծել մարդուն, որ աշխատանքը մարդկային կեանքի անհրաժեշտ պայմանն է, հասարակական յառաջդիմութեան հիմքը, կրօնը պնդում է ճիշդ հակառակը, այն մտքով թէ աշխատանքը մարդու մոլորութեան պատիժն է, պատիժ եւ անէծք՝ աստուածային պատուիրանը խախտելուն համար:

Բնութիւնը վերափոխող ստեղծագործական աշխատանքը կրօնը համարում է մեղսագործութիւն, «բնական դրութեամբ իբր աստուծու գործն է, աշխատանքը որ փոխում է այն՝ սատանայի գործն է», ասում է աստուածաբան Տերտուլիանոս: Մարդկանց նախահայրերի «նախնական մեղքերը» քաւելու համար, ասում են կրօնի պաշտպանները, աստուած մարդուն դատապարտեց «երեսիդ քրտինքով հաց ուտես» յաւերժական պատիժով: Նրանք աշխատաւորներին հաւատացնում են թէ որքան աւելի ծանր է աշխատանքը երկրի վրայ, այնքան հեշտ է մահից յետոյ արժանանալ «Երկնային երանութեան»:

Բոլոր կրօնների «հոգեւոր հայրերը» քարոզել են «սուրբ գրքերի» այն առասպելը թէ հարստութիւնը եւ մասնաւոր սեփականութեան իրաւունքը որպէս պարգեւ՝ աստծու կողմից շնորհուած են «ընտրեալներին», «անձնական ծառայութիւնների» եւ «լաւ արարքների» համար:

Հռոմի Պիոս ԺԲ. Պապը ամերիկեան քահանայապետութեան յղած իր ուղերձում գրել է. «Բոլոր ժամանակների պատմութիւնը սովորեցնում է մեզ, որ եղել են եւ լինելու են հարուստներ ու աղքատներ»: Նա հաւատացեալներին, համոզում էր թէ «բնական կարգը, որ ստեղծուած է աստծու կողմից, նոյնպէս պահանջում է մասնաւոր սեփականութեան անսասանութիւն»: Միւս կողմից, կրօնը երեսպաշտօրէն աշխատաւորներին մխիթարում է, որ աղքատութիւնը, սեփականազրկութիւնը նոյնպէս բարոյական արժէք է, լաւագոյն նախապատրաստութիւն՝ մահից յետոյ դրախտում երջանիկ կեանքի համար:

Հակառակ կրօնական բարոյականութեան աշխարհահայեացքին՝ սոցիալիստական երկրներում արտադրութեան միջոցների նկատմամբ մասնաւոր սեփականութեան իրաւունքների վերացումը եւ սոցիալիստական սեփականութեան հաստատումը ի լուր աշխարհին ապացուցեց որ ստեղծագործական աշխատանքը, դառնալով հերոսութեան, արիութեան, փառքի եւ պատուի գործ, երջանիկ կեանքի նիւթական եւ հոգեւոր բարիքների ստեղծման անհրաժեշտ պայմանն է:

Կրօնական բարոյականութիւնը բռնանում է մարդկանց խղճի վրայ, դժոխային տանջանքների ահով ու սարսափով ստիպում է անել այն, ինչ հակառակ է մարդկային խղճին: Նա ստիպում է հաւատալ աստուածներին, սրբերին եւ ամէն տեսակի ու գոյնի սատանաներին: Հետեւապէս, կրօնական բարոյականութեան տեսակէտից, մարդու խիղճը ազատ չէ, այն ոչ թէ գիտակցուած կամքի արտայայտութիւնն է, այլ խղճի ազատութեան ի սպառ բացակայութիւնը, քանի որ այն կաշկանդուած է կրօնական պատուիրաններով:

Դաւանանքի ու պաշտամունքի լիակատար ազատութիւնն առաջինը կենսագործուած է Խորհրդ. Միութեան մէջ: Քաղաքացիներին համար խղճի ազատութիւն ապահովելու նպատակով, եկեղեցին բաժանուած է պետութիւնից եւ դպրոցը՝ եկեղեցուց: Իւրաքանչիւր քաղաքացի ինքն է որոշում, լինել հաւատացեալ թէ անաստուած: Այդ իրաւունքը երաշխաւորուած է օրէնքով: Միւս կողմից իւրաքանչիւր քաղաքացու վերապահուած է հակակրօնական պրոպականտայի ազատութիւն, որովհետեւ վերջինս նոյնպէս խղճի ազատութիւն է:

Կրօնական բարոյականութեան էութիւնը անհատապաշտութիւնն է: Նա պահանջում է հոգալ միայն սեփական անձի բարօրութեան եւ սեփական հոգու «փրկութեան» մասին: «Ամէն մէկը իր համար, միայն աստուած բոլորի համար», ահա եսամոլական գաղափարախօսութեան եւ բարոյականութեան սկիզբը ու վերջը: Ելնելով կրօնական բարոյականութեան այդ սկզբունքից, բուրժուական բարոյականութիւնը քարոզում է մարդատեաց բարքեր: Նա մշակել է միմեանց նկատմամբ դաժանութիւն ցուցաբերելու մի ամբողջ սիստեմ: «Տուր ոչ թէ ձեռքդ, այլ մագիլներով թաթդ»: «Զոհ եղիր կամ բզկտիր զոհից», «Մէկի բախտաւորութիւնը ձեռք է բերւում միւսի դժբախտութեան գնով». ահա կրօնի կողմից սրբագործուած բուրժուական հասարակութեան՝ ջունգլիների օրէնքի վրայ հիմնուած գործնական բարոյականութիւն: Իսկապէս բարոյական ի՞նչ այլ սկզբունքներ կարող էին լինել այն հասարակարգում, որտեղ ամբողջ հասարակական կեանքը կառուցուած է անձնական շահի, տենչի, թշնամանքի եւ մրցակցութեան, մարդու կողմից, մարդու շահագործման, «մարդը մարդու համար գայլ է» դաժան սկզբունքի վրայ:

Անհատապաշտութեան սկզբունքի վրայ կառուցուած կրօնական բարոյականութեան՝ կոմունիստական բարոյականութիւնը հակադրում է հաւաքականութեան, բարեկամութեան, ընկերական փոխադարձ օգնութեան եւ համագործակցութեան սկզբունքը, որը խարսխուած է անձնական եւ հասարակական շահերի ներդաշնակ զուգակցման, անձնական շահերը հասարակականին գիտակցաբար ենթարկելու վրայ:

Այստեղ մարդը մարդու համար ոչ թէ թշնամի է, այլ բարեկամ, եղբայր, ընկեր:

Վ. ՍԵՒԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լոզանի տխրահռչակ դաշնագրութիւնը, թաղելով «Ազգային օճախ»ի հարցը, յուսահատութեան մատնեց ցիրուցան Հայութիւնը ամէն տեղ, բայց ոչ Սաֆրաստեանը: Անիկա համոզուած էր թէ դեռ նուիրական պարտականութիւն մը ունէր:

1.— Անգլիոյ հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել հայ դատին հանդէպ կատարուած անարդարութեան շուրջ, միեւնոյն ժամանակ յիշեցնել կարեւոր պետական մարդոց թէ մեծ խոստումներ եղած են հայ ժողովուրդի շահերը պաշտպանելու համար:

2.— Արեւմտեան աշխարհին, ի մասնաւորի Անգլիոյ հասարակութեան ծանօթացնել Հայուն մտաւորական ժառանգը:

Կասկած չկայ թէ Սաֆրաստեան չթերացաւ իր պարտականութեան մէջ, իր համեստ ու անձնուէր միջոցներով: Սաֆրաստեան շատ դառնացած էր, Եւրոպայի դիւանագիտութեան դէմ, որ սին յոյսերով կը գրգռէր Հայերը, իր թաքուն քաղաքական նպատակները իրագործելու համար: Համոզուած էր նաեւ թէ Հայուն արդար դատը ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ, եւ օր մը դարձեալ պիտի տեսնէ ինքնավար պետական Հայաստանը:

Սաֆրաստեան լաւ կուսակցական մը չէր եւ չէր կրնար ըլլալ: Իր տեսակէտով

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՉԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Մ. Նահանգներէն հեռացնելու միջոցները քիչ մը աւելի խորամանկ պէտք է ըլլան, քանի որ Մ. Նահանգները արդէն իսկ ախոյեաններն են հակագաղթատիրութեան սկզբունքին: Ահա թէ ինչու այս երկիրները Մ. Նահանգներէն հեռացնելու գործողութիւնը երկու հանգրուանով կը կատարուի. նախ՝ մտքերը պատրաստել պայքարի համար. ապա՝ պայքարին ազդանշանը տալ:

Գործողութեան առաջին հանգրուանին մէջ Մ. Նահանգները ցոյց կը տրուին որպէս կասկածելի, այն փաստարկութեամբ, որ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները կ՚ուզեն իրենց ետեւէն քաշել՝ Խ. Միութեան դէմ սրբազան պատերազմի մը մէջ: Խորհրդային քարոզչութիւնը ամէն առիթով կը մատնանշէ հիւլէական պատերազմի մը արհաւիրքները եւ մեծ համակրութեամբ ու գործօն աջակցութեամբ կը վարձատրէ այն բոլոր ազգերը, որոնք Մ. Նահանգներու հետ կողմ բռնել չեն ուզեր, կամ որոնք պարզապէս կը հեռանան Մ. Նահանգներէն: Այս մտայնութիւնն ու քաղաքական այս մթնոլորտը կը կոչուին չէզոքավարութիւն (նէօթրալիզմ):

Գործողութեան երկրորդ հանգրուանին, Մ. Նահանգները կը դրուին յանցապարտի դերին մէջ, այն պատրուակով որ կ՚ուզեն դրաւել Եւրոպացի գաղթատէրերուն բաց ձգած տեղը, կ՚ուզեն շահագործել տնտեսապէս թերաճ երկիրները ու զանոնք անօթութեան գիրկը նետելով իրենց թաթին տակն առնել: Այս միջոցին է, որ համայնավար կազմակերպութիւնը, Մ. Նահանգներու դէմ ծայր տուած պայքարէն օգտուելով, ձեռք պիտի առնէ այդ երկիրներուն իշխանութիւնը:

Թիթօ, Նեհրու եւ Նասր կը մարմնացընեն չէզոքավարութեան սկզբունքը, այսինքն այն մտայնութիւնը, որ Մ. Նահանգները կը նկատէ կասկածելի: Իրականութեան մէջ, չէզոքավար ազգերուն նմանութեան միակ կէտը այս է: Գաղափարաբանօրէն իրարու կը մերձենան ապահովութեան դաշինքներու դէմ ունեցած իրենց հակառակութեամբ. բայց իրենց միախոհութիւնը վերջ կը գտնէ այն պահուն, երբ պէտք է որոշեն թէ ի՞նչ դիրք բռնելու են համայնավար կազմակերպութեան վերաբերմամբ:

Բայց եւ այնպէս, գաղափարաբանական հարցերէն անդին, չէզոքավարութեան գլխաւոր արդիւնքը այն է, որ կ՚օժանդակէ համայնավարներու գերագոյն նպատակին իրագործման: Չէզոքավարները համայնավարներու ուղեկիցը կը դառնան՝ իրենց հակա – դրամատիրական ու հակարեւմտեան մոլուցքէն գրգռուած:

Համայնավար կազմակերպութիւնը միշտ ալ քաջալերած է այս ձեւի մերձեցումները, որոնք, առաջին հերթին, իր շահերուն նպաստող ծպտում մը կուտան դէպքերուն՝ յաչս արեւմտեան աշխարհին, որ փոխադարձելու կարելիութիւններէն կը զրկուի: Այսպէս, օրինակ, Սուրիոյ մէջ զինուորականներու կողմէ կատարուած պետական հարուածը կարելի էր ներկայացնել որպէս շատ իրաւացի ազգայնական շարժում մը, ուղղուած՝ եւրոպական կայսերապաշտութեան եւ փտած կառավարութեան մը դէմ: Ամերիկացիները, միջամտելու ատեն իսկ չունեցած, արդէն իրաւունք չէին ունեցած միջամտելու:

Միւս կողմէ, համայնավարները հաւատարմօրէն կը հետեւին ներքին խառնակութեան մասին Լենինի ըրած ուղիին: Դէպքերու առաջին հոլովոյթին մէջ ամէն կերպով կ՚աջակցին տեղական պուրժուազիային, յետագայ հոլովոյթին մէջ զայն հաշուեյարդարի ենթարկելու համար: Ապշահար արեւմտեան հանրային կարծիքը յաճախ ականատեսը կ՚ըլլայ միամիտ միլիոնատէրերու եւ արտաքնապէս բարեմիտ համայնավարներու միջեւ տեղի ունեցող զարմանալի սիրաբանութեանց: (10 Նոյ.)

ՄԱՐՈՔԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՊԱԼԱՐ ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ՄԷՋ

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, (Յառաջ).— Տեղւոյս ֆրանսական կազմակերպութեանց կողմէ Քազապլանքա հրաւիրուած էր մեր սիրելի բարեկամը՝՝ Գ. Ժան Գալար :

Մարոքահայ փոքրաթիւ գաղութն ալ, առիթէն օգտուելով, Մարտ 30ին, Այն Տիապի մէջ, ի պատիւ Տէր եւ Տիկ. Գալարի թէյասեղան մը կազմակերպեց: Հեռու թէ մօտ վայրերէ, շատեր փութացած էին ներկայ գտնուելու, իրենց ընտանեկան պարագաներով :

Սեղանապետութիւնը կը վարէր Գ. Կ. Սարեան :

Անմիջապէս խօսք տրուեցաւ Գ. Ժ. Արիկեանի, ներկայացնելու համար Տէր եւ Տիկին Ժան Գալարը: Գ. Արիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալարի եւ Լիւք Անտրէ Մարսէլի տարած աշխատանքը ջատագովելէ վերջ բսաւ.— «Գ. Գալարի Քահիէ տիւ Սիւտը, հայ նորահաս սերունդի համար, պէտք է վառարան մը դառնայ ազգային ինքնագիտակցութեան եւ հայ գրականութեան ծանօթութեան տեսակէտէն : Եթէ ան, ի վիճակի չէ մայրենի լեզուով կարդալու հայ բանաստեղծներուն գործերը, ահա Ֆրանսերէն լեզուով, շնորհիւ Գ.Գալարի եւ Լիւք Անտրէ Մարսէլի, Սայաթ Նովայի, Գ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Դ. Վարուժանի եւ Ե. Չարենցի հատընտիր գործերը, թարգմանուած, մեծ գուրգուրանքով ու խնամքով: Երախտագիտական խոր զգացումներով, ձեր առաքելութեան սրտագին յաջողութիւն կը մաղթենք »:

Գ. Գալար, խիստ զգայուն եւ դիւրահաղորդ, անմիջապէս խօսք առաւ իր շնորհակալութիւններն յայտնելու, այս սրտաբուխ ընդունելութեան համար: «Ամենուրեք հայ ժողովուրդը նոյնն է : Բոլորի կուրծքին տակ նոյն ջերմ զգացումները, նոյն ոգին ու տենչերը կը թրթռան : Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Ռումանիա եւ Ֆրանսա : Այնքան յիշատակներ կան Եգիպտոսի «Յուսաբեր» օրաթերթի խմբագիրներէն եւ աշխատակիցներէն, Համազգայինի դեկավարներէն, Պէյրութի ճեմարանէն եւ խորհրդարանի հայ երեսփոխաններէն, Սուրիայէն եւ Ռումանիայէն:

Ամէնէն շատ գիս գրաւած ենձեր բանաստեղծներն ու ժողովրդական երգերը, պարերն ու մշակութային բազմապիսի ընդունակութիւնները: Սրտի խորունկ ցաւով կը զգայի թէ, այսպիսի ուշիմ եւ սքանչելի ժողովուրդի մը քաղաքական ինչ դառն ճակատագիր է վիճակուած : Բայց, քաղաքականութիւնն ու քաղաքական վիճակները, բոլոր ժողովուրդներու մէջ փոփոխական են, մինչդեռ մշակութային արժէքները յաւերժական : Բարձր մշակոյթ ունիք եւ այդ մշակոյթի տեւականութեան հիմնական պայմաններէն մէկըն ալ այն է, որ նոր սերունդը հայ ապրի. հայ զգայ եւ հայութեան ապագան կերտէ :

Ասկէ 45 տարի առաջ, ես ալ խանդավառ երիտասարդ մըն էի, երբ հանրածանօթ Մարսէլ Փանեօլի հետ կը ձեռնարկէի Քահիէ տիւ Սիւտի հրատարակութեան : Բազմաթիւ կարկառուն եւ միջազգային համբաւի տիրացած դէմքեր, պատուանդան գտած այս ամսագրին մէջ, ինչպէս Փօլ Վալէրի, Փանեօլ, Փ. Էմանուէլ եւ ուրիշներ: Երկար է շարքը: Սակայն, 1949ին համեստ տունի մը մէջ անակընկալ հանդիպում մը ունեցայ: Խոհուն աչքերով աշխոյժ երիտասարդ մը, կոյրի մը ընկերացած էր: Խօսակցութեան բնութեանք: Երկչոտ ու անհամարձակ էր, բայց կը զգացնէր իր մաքի կայծերը: Այդ երիտասարդը Լիւք Անտրէ Մարսէլն էր, Գրիգոր Նարեկացիի եւ հայ բանաստեղծութիւններու ապագայ թարգմանիչը: Քանի մը օր ետք, երբ թարգմանութեանց ձեռագիրները ինծի կը յանձնէր, դմայլած, կը կրկնէր՝ «Ժան, կարդա՛ անգամ մը եւ տես թէ, ինչ ջերմութիւն, ինչ գոյն ու բոյր կայ այս տաղերուն մէջ»: Ցիրուցիր եւ ալ սքանչացած էի: Անդադար կը կարդայի ու կը խորհրդածէի: Գիտէի որ, տակաւին շատեր կան, ինչպէս Թումանեան, Իսահակեան, Սիամանթօ, Թէքէեան եւ ուրիշներ, զորս առիթ պիտի ունենանք ներկայացնելու: Խօսքս վերջացնելէ առաջ, չեմ ուզեր մոռնալ մեր երկու սիրելի հայ բարեկամները՝ Կ. Փօլատեան եւ Շ. Նարդունի, որոնք մեծապէս աջակցած են եւ կ'աջակցին մեր աշխատանքներուն: Ապա, կոչ ըրաւ որ վառ պահենք մեր ազգային զգացումները այս տժգոյն օրերուն: հայ մշակոյթի բազմապիսի գանձերուն ապաւինած :

Այնուհետեւ խօսք տրուեցաւ Գ. Վ. Համբարձումեանի, որ բոլորի երախտագիտական զգացումները յայտնելէ վերջ, բսաւ.— «Շուրջ ութ տասը տարիէ ի վեր, Տէր եւ Տիկին Գալարի եւ ԼիւքԱնտրէ Մարսէլի անունները հայ ականջներուն ընտանի դարձած են: Անոնք քաղաքական գծով չէ որ մեզի կապուած են, այլ գրական, մշակութային, որ ժողովուրդի մը մշտարժէք հոգեւոր հարստութիւնն է : Հայկական բուրաստանին մէջ տակաւին շատ արժէքներ կան, կարօտ ուսումնասիրութեան: Միջին դարու հանճարեղ Նարեկացիէն վերջ, նոր սերունդը պէտք է ճանչնայ Գրիգոր Մագիստրոսը, Յովհ. եւ Կոստանդին Երզնկացիները, անհման Ներսէս Շնորհալին, Ֆրիկը, Քուչակը եւ ուրիշներ: Վերածնութեան երգիչներէն՝ Գամառ-Քաթիպան, Մ. Նալբանտեանը եւ Պէշիկթաշլեանը: Մեր սիրելի հիւրերն ու Լիւք Անտրէ Մարսէլը շատ լաւ ըմբռնած են հայ բանաստեղծութեան հիմնական դարկերակը՝ մարդկային ու ազգային: Քաղաքական ինքնիշխան կեանքով մշակութային բարձրութիւններ բարձրացած, մշակութային ճանապարհով ալ, անտարակոյս, պիտի հասնինք քաղաքական վերջնական ազատագրութեան »:

Խօսք տրուեցաւ Տիկին Գալարի, որուն ջերմ արտայայտութիւններն ու անկեղծ ճիչը խիստ գրաւիչ էին: Ան, շատ մօտէն ծանօթ է հայկական շրջանակներուն: «Ձեր ուշիմ, ստեղծագործող եւ աշխատասէր ժողովուրդը, դառնութեան այս բաժակն ալ պիտի անցրնէ եւ պիտի բատեղծէ իր սեփական ազատ հայրենիքը : Դարերէ ի վեր անսահման տոկունութիւն է յայտնաբերած հայ ժողովուրդը : Նարեկացիի փոթորկալի շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, գրեթէ, շատ քիչ բան է փոխուած մարդկային արհաւիրքներու տեսակէտէն: Այսօր ալ վառօդը միշտ չոր կը պահուի, գիրար յօշոտելու, գիրար փոշիացնելու համար: Հայ ժողովուրդը, իր մշակութային լապտերները դրկած՝ բոլոր պարտութիւնները վերածած է յաղթանակի : Տիրակալները անհետացած են, բայց հայ ժողովուրդը կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ: Մասնաւոր գոհունակութեամբ դիտած եմ, որ հայ կինը ազգապահպանման մեծագոյն դերակատարն է դարձած: Լուռ է, համեստ ու ժրաջան, նախանձախնդիր՝ հայկական աւանդութեանց պահպանման: Անասելի փորձութեան բովէն անցած, ան իր զաւակները կը մեծցնէ հայկական տաք զգացումներով եւ ազգային գրոշմով: Ցարգանք հայ կնոջ »: Եւ Տիկին Գալար հայերէն լեզուով բսաւ «շատ շնորհակալ եմ» ձեր սրտաբուխ ընդունելութեան համար :

Գ. Կ. Սարեան, շնորհակալական քանի մը խօսքերէ վերջ, յանուն Մարոքահայ գաղութի, Տիկին Գալարին նուիրեց ծաղկեփունջ մը :

Տիկին Վարուժան Արիկեան, յանուն ներկայ հայ կանանց խօսք առնելով ըսաւ. «Ես հպարտ կը զգամ ինքզինքս, որ այսօր բախտաւոր ենք մեր մէջ տեսնելու Տէր եւ Տիկին Գալարը: Գ. Գալարը ես ճանչցայ Կանտի մէջ, Դանիէլ Վարուժանի յուշաքանդակի գետեղման օրերուն: Ան օրէն ի վեր, եղբայրական հարազատ զգացում մը ունիմ իրեն հանդէպ: Քահիէ տիւ Սիւտը, որ Տէր եւ Տիկին Գալարի հոգեզաւակն է, մեր ալ ամէնէն շատ փնտռած հանդէսն է: Զաւակներս ու թոռնիկներս անգամ, ինձմէ կը պահանջեն, որ շուտով ղրկեմ իրենց «Քաիէ տիւ Սիւտ»երը: Երկար կեանք եւ յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեզ, ձեր մշակութային առաքելութեան, մեծ գործին մէջ »:

Խօսք առաւ նաեւ. Գ. Գարապիլիքեան, իբրեւ նախագահ Մարոքահայ համայնքի եւ իր երախտագիտական զգացումներն յայտնեց :

Խոր լռութեան մէջ ունկնդրուեցան Ե. Չարենցի «Իմ անուշ Հայաստանի» ի սալր ու քանի մը ժողովրդական երգեր :

Հանդէսը վերջացաւ երեկոյեան 7ուկէսին, խոր տպաւորութիւն ձգելով ամէնուն վրայ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ.— Մարոքահայ համայնքէն տասը հոգի, ինքնաբերաբար բաժանորդ արձանագրուեցան Քահիէ տիւ Սիւտի: Բացի այդ, յանուն Մարոքահայ գաղութի, մէկ տարեկան Քահիէ տիւ Սիւտ նուիրուեցան հետեւեալ հաստատութեանց.— Ռէնսի Դպրոցասիրաց վարժարանին, Պէյրութի Մարտիկեան թանգարանին, Պուէնոս Այրէս՝ Վարդան Գէորգեանին, Թեհրանի Դաւիթեան վարժարանին, Մոնթէվիտիոյ Վռամեան ընթերցարանին, Փարիզի Կապոյտ Խաչին եւ Նուպարեան Մատենադարանին:

ամէն Հայ չիտակ է, Հայը չի սխալիր : Ինչպէս գրուեցաւ, ան չունէր հակառակորդ, չէր կրնար ցուցնել մէկը, բայց ունէր անթիւ բարեկամներ, որոնց վստահութիւնը կը վայելէր :

Հպարտ իր ծագումով, հպարտ իր ազգութիւնով, կը պարծենար հայ դրականութիւնով, եւ Հայու ստեղծագործ միտքով: Վա՛յ թէ մէկը (օտար մը) համարձակէր Հայուն ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորել :

Պատմական անհերքելի փաստերով միացած վասպուրականցիի ըմբոստ ոգին, կուտար արժանի պատասխանը: Հազիւ երկու տարի առաջ անգլիացի պատմագէտ մը համարձակեցաւ գրքի մը մէջ ըսել թէ Հայերը երբեք անկախ ազգ մը եղած չեն :

Սաֆրաստեան, «Արմինիըն ռըվիւուի» մէջ չորս էջ պատասխան մը տուաւ ըսելով թէ անգլիացի պատմագէտը կը հակաէ պատմական անհերքելի փաստերուն :

Թէ Արշակ Սաֆրաստեան ինչպէս կապուած էր Հայութեան, կ'արժէ յիշել իր մէկ պատմութիւնը :

1920 տարւոյն վերջը կ'երթայ, ազգային պատուիրակութեան հետ, Լոզանի Վերսայլի դաշնագրութեան վաւերացումը խորտակող ծերակուտականի մը, որուն առաջին խօսքը կ'ըլլայ Սաֆրաստեանին. «Ես այսչափ միլիոն ունիմ, դուն ո՞րչափ ունիս »: Վասպուրականի արժանաւոր զաւակը միլիոնատէրին աչքերուն մէջ նայելով կ'ըսէ.

— «Ես դրամ չունիմ, աղքատ եմ, բայց կը պատկանիմ ազգի մը որ փայլուն անցեալ մը ունի, հարուստ է մշակոյթով եւ բարձր է նկարագրով »:

Ամերիկացի միլիոնատէրը զարմացած կը հարցնէ թէ այս ի՞նչ տեսակ «գործի մարդ է»:

Իրաւ է թէ Սաֆրաստեան չահամոլ պիզնիզ մէն մը չէր եւ չուզեց ըլլալ, որովհետեւ առիկա չէր հաշտուեր իր նկարագրին հետ :

Բ. ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (382)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Թէ չէ, իբրեւ լաւ մարդիկ, նրանց նըմանները խիստ սակաւ են գտնւում : Նըրանց անձնանուիրութիւնը, բաղձանքները եւ բոլոր ձգտումները անկեղծ են եղել: Իսկ իրանց ձգտումներին հասնելու չափ՝ գիտութիւն չեն ունեցել: Լսիր, Ֆարհադ, առանց հիմնաւոր գիտութեան մարդ չէ կարող օգուտ բերել ոչ իր ազգին, ոչ իր հայրենիքին եւ ոչ մարդկութեանը: Ես բերեցի քեզ այստեղ, որ այդ բոլորը պատմեմ քեզ, որովհետեւ մենք շուտով բաժանուելու ենք միմեանցից :

Դարձեալ իմ սիրտը խոցուեցաւ, դարձեալ իմ աչքերը լցուեցան արտասուքով : Ամէն անգամ, երբ լսում էի այդ խօսքը, թէ բաժանուելու ենք միմեանցից, կարծես, բոլոր աշխարհը մթնում էր ինձ համար :

—Գիտութիւնը գլխաւոր ուժն է, Ֆարհադ, որ տնօրինում է մարդկային բարին, նրա երջանկութիւնը, նրա խաղաղութիւնը: Բայց դու ոչինչ գիտութիւն չունես, Ֆարհադ, քո մէջ պակաս է ամենահասարակ զարգացումն անգամ : Քո մէջ կայ միայն լաւ սիրտ, կան եւ լաւ հակումներ:

Եթէ դու զարգանաս, կարող ես օգտաւէտ մարդ լինել: Այսօր տանելու եմ քեզ մի վանք, այնտեղ կենում է մի մարդ, մի ճշմարիտ գիտնական մարդ, քեզ յանձնելու եմ այդ մարդուն: Դու կը մնաս նրա մօտ, նա այնքան բարի է, որ սիրով կը յօժարուի պարապել քեզ հետ : Նրա մօտ եթէ դու մեծ գիտութիւն եւս սովորելու չլինես, բայց զարգանալ կարող ես: Դու այժմ ունես այնքան պաշար, թէեւ հում եւ անմշակ պաշար, որ կարող է շատ նպաստել քո զարգացմանը: Դու անցար մեր հայրենիքի եթէ ոչ բոլորը, գոնէ նրա նշանաւոր մասը: Դու քո աչքով տեսար եւ տեղի վրայ ծանօթացար մեր ժողովրդի դրութեան հետ, նրա անցեալի եւ ներկայի հետ:

Հայրենագիտութիւնը գլխաւոր ուսմունքն է այն անձանց համար, որոնք նուիրւում են ծառայելու հայրենիքին : Ով որ հայրենիքը չի տեսել, չի ճանաչել, եւ կամենում է նրա համար մի ծառայութիւն անել, նման է այն դերձակին, որ մարդուն չտեսած, նրա չափը չառած, նրա համար հագուստ է ձեւում : Եթէ դերձակը լաւ արհեստաւոր եւս լինի, բայց հագուստը կամ նեղ կը դուրս գայ՝ կամ լայն կամ կարճ կը դուրս գայ՝ կամ երկար: Մի խօսքով, այլանդակ բան կը լինի: Մի այդպիսի սխալի մէջ չընկնելու համար, ես ցոյց տուի քեզ մեր հայրենիքը. շատ երեւոյթների պատճառները բացատրեցի քեզ, շատ տեղերի հետ ծանօթացար դու: Ես ձգեցի քո մէջ ապագայ յառաջդիմութեան սերմերը միայն : Իսկ գիտութեան լոյսը կը ծլեցնէ, կ'աճեցնէ եւ պտղաբեր կը կացուցանէ նրանց:

— Այդքանը բաւական է, այժմ գնանք :

Մենք սկսեցինք ցած իջնել Աստղաբերդից :

— Ո՞ւր պիտի գնաս, — հարցրի Նրանից :

— Հնդկաստան, — պատասխանեց նա:

— Ե՞րբ կը վերադառնաս :

— Այդ ես էլ չգիտեմ :

— Գոնէ ասա ինձ, թէ ինչի՞ համար ես գնում :

— Այժմ հարկաւոր չէ քեզ գիտենալ .. Դու միայն կարող ես համոզուած լինել, որ վատ բանի համար չեմ գնում :

ԼԲ.

« ՀԱՄՐԸ »

Աստղաբերդից ցած իջնելով, շարունակեցինք մեր ուղին դէպի Առաքելոց վանքը, որ մօտաւորապէս երեք ժամի ճանապարհով հեռու է Մուշ քաղաքից, ընկնում է նրա արեւելահարաւային կողմը, Տաւրոսի գեղեցիկ լեռնահովիտներից մէկի մէջ, բարձր դիրքի վրայ: Ճանապարհին անցանք Մողունք գիւղը, որի մերձակայ մօրուտների մէջ մի ժամանակ ձգեցին հինգ հարիւր մոգերի գլուխներ, այդ պատճառով եւ կոչուեցաւ Մողունք կամ «Մոգաց գերեզման »:

Երեկոյեան կիսամութի միջից վանքի թանձր, ամրացաձեւ շրջապարիսպը խիստ ճնշող տպաւորութիւն էր գործում : Ես պէտք է մնայի փակուած այդ պարիսպների մէջ: Այդ միտքը աւելի ճնշող էր, աւելի ծանր էր ...

Նայում էի դէպի տասն եւ վեց դարերի պատկառելի սրբավայրը, նայում էի դէպի սքանչելի բարձրաւանդակը, որի վրայ կանգնած էր նա, նայում էի դէպի շրջապատող լեռները, որ դրկել էին նրան, նայում էի դէպի կանաչազարդ հովիտը, որ սփռուած էր նրա առջեւ, — նայում էի եւ մտածում էի, թէ հայկական դեգարուեստ, ճարտարութիւնը զարգացաւ տեղերի եւ տեսարանների ընտրութեան մէջ, որ վայելուչ չէին նրանց կառուցման համար :

Երբեմն մի ամենահասարակ հակադիպութիւն փարատում է մեր սրտից ամենածանր տարակուսանքներ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

գէպքերէն յետոյ՝ աւելի քան վեց հազար հոգի ձերբակալուած, գնդակահարուած կամ արտելափակուած են ։

Երկուշաբթի գիշեր Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ երկու հոգի եւս մահուան դատապարտուած են .— Զօրավար Օմար Ալի եւ Այուպ, որոնք պիտի կախուին՝ «Նուրի Սայիտի իշխանութեան օրով ժողովուրդի շահերուն դէմ գործած ըլլալու յանցանքով »։

Ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ Քասըմի վարչակարգը ներկայիս միակ լուծումն է Իրաքի մէջ։ Պաղտատի Ուխտէն քաշուելով հանդերձ, Իրաք բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Անգլիոյ հետ ։

Գահիրէի «Ալ Ահրամ » թերթը կը գրէ թէ Անգլիա թոյլ պիտի տայ որ Քասըմ իր ժողովրդականութիւնը զօրացնելու համար Իրաքի քարիւղը ազգայնացնէ ։ Լոնտոն այս ծրագիրը մշակած է, որպէսզի Զօր. Քասըմ կարենայ պայքարիլ համայնավարներու դէմ ։

Միւս կողմէ, Պաղտատի մէջ Վարչապետ Քասըմ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրաքի Քարիւղի Ընկերութեան տնօրէն Սիվրայթի հետ։ Պաղտատի ձայնասփիւռին համաձայն, այս տեսակցութեան ընթացքին ուսումնասիրուած են քարիւղի արտադրութեան հետ կապուած կարգ մը հարցեր ։

Այսուհանդերձ, Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Քասըմի կառավարութիւնը Իրաքի քարիւղը ազգայնացնելու նպատակ չունի ։ —

× Դամասկոսէն կը հաղորդեն թէ իրաքցի հինգ օդաչուներ իրենց օդանաւերով փախած են երկրէն եւ «մեկնած՝ անծանօթ ուղղութեամբ»։

× Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն մէջ լսուած է ձայնասփիւռի նոր կայան մը «Ազատ Իրաքի ձայնը » որ խստօրէն կը քննադատէ Պաղտատի վարչակարգը ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Մոնկոմըրիի ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա։ «Տէյլի Սքէչ» կը գրէ .— « Ի՞նչ կը մտածէ Մընթի, ինքզինքը Մոսկուա հրաւիրել կուտայ որպէսզի առանձինն մեծերու ժողո՞վ մը սարքէ ։ Ճշմարտութիւնը այն է որ ամէն անգամ որ Մընթի քաղաքականութեամբ կը զբաղի, ինքզինքը իշու տեղ անցրնել կուտայ։ Այս անգամ աներեւակայելի վնասներ կրնայ հասցնել Արեւմուտքին»։ Նոյն ոճը կը գործածէ «Տէյլի Հերըլտ» (աշխատաւորական) որ կը շեշտէ թէ զինուորականները պէտք չէ քաղաքականութեամբ զբաղին։ Մընթի կը պատասխանէ բոլորին ըսելով թէ քննադատութիւնները զինքը չեն նեղեր եւ թէ Մաքմիլըն համաձայն է իր ճամբորդութեան ։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ Համաշխարհային Խորհուրդը կոչ մը բրաւ իր անդամներուն, որպէսզի օգնութեան փութան Թիպէթի 18.000 գաղթականներուն, որոնք Նեփալ եւ Հնդկաստան ապաստանած են ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու դիւանագէտներ կրցան Մոսկուայէն Պաքու երթալ։ Այս արտօնութիւնը կարծել կուտայ թէ Խորհրդային կառավարութիւնը վերցուցած է աջի օր դրած արգելքը օտարներու շրջագայութեան մասին։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պերլինէն Պ. Յովսէփ Փոլաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Անիկ Տէր – Յարութիւնեանի (Պերլին)։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16–էն 23, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին եւ հայկական Սալէր։ Ճոխ եւ աժան պիւֆէ ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 10 Մայիս, ժամը 14·30ին։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն ։

×

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ձէսան-վիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին։ Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 – 12 ։

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15,30ԷՆ 18,30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRÉSIDENCE DE MESSIEURS

ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

ET

HOVIG EGHIAZARIAN

Avocat à la Cour d'Appel de Paris

Ի ներկայութեան՝ Կրթական եւ Մարզական նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն եւ Նահանգապետարանի պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Մեներգ Օր. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

Դաշնակ՝ ԱԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ, Երգչախումբ՝ ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, մեներգողներ՝ Պ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ եւ Պ. Ս. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, խօսնակ եւ անակնկալներ Տիկ. ՊԵՏՐԵԱՆԷ։ Արտասանութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ ։

Հանդէսին մուտքին տոմս չի գտնուիր։ Դիմել գրասենեակներ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բալուեան եւ Յառաջի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը լրանայ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը։ Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը ։

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 ֆրանք ։ (Ֆրանսա եւ հաստարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 ֆրանք։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 53ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի ։ Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ.

Երկուշաբթի, Ապրիլ 13, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սինեմա Փաքսի մէջ, 129 Րիւ Պուալօ ։

Առաջին մաս գեղարուեստական խնամուած բաժին, Լիոնի Հայ Մշակութային Միութեանց Քառասուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբի, սիրայօժար մասնակցութեամբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆի ։

Տեղական մասնաճիւղի ուղերձը եւ երկամեայ գործունէութեան գեկոյցը ։

Փարիզի Կեդր. Յանձնաժողովի խօսքը, կարեւոր յայտնութիւններ տրուած որոշումներու մասին։

Ներկայ կ'ըլլան՝ Տոքթ. Ա. Պէօյիւքեան եւ Գր. Պահրի ։

Երկրորդ մասին մէջ պիտի ցուցադրուի լիբանահայութիւնը հետաքրքրող ֆիլմ մը, այս ֆիլմը պատրաստուած է 21 Մայիս 1949ին Վիլէօրպանի Պետ. Թատերասրահին մէջ մասնաճիւղիս կողմէ սարքուած պարահանդէսին։ Առաջին անգամն է որ պիտի ցուցադրուի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօյաճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով կամ գրաւոր շնորհաւորեցին իրենց զաւկին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ամուսնութիւնը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ ։

ՆՈՒԷՐ

Առնուվիլէն Տիկին Զաքարեան ի յիշատակ իր մօրը, եղբօրը եւ զաւկին երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ հանգստեան տուներուն եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Կիրակի, Ապրիլ 12, երեկոյեան ժամ 5ին ։

BASILIQUE DU SACRE-CŒUR

Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ, Հայրապետական քառաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Առնուվիլի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի ։

ԹՐԱՆՍՕՐԴԱՆԻ ԼՈՒՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին։

Կը խօսի Պ. ԵՂԻՇԷ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ։

Նիւթ՝ Դէպի ո՞ւր կը քաշէ արուեստը ներկայիս ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են ։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5. Հեռ. Թռիւտէն 27-35։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ եւ Շաբաթ (Ապրիլ 10 եւ 11) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ (մէթրօ Քատէ)։։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։

Զաւարեան ենթակոմիտէ, Ակնունի ենթակոմիտէ, Համազասպ խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին։

Քրիստափոր ենթակոմիտէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը երեքին ։

Արամ խումբը Շաբաթ առտու ժամը 10ին։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 21–ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 9 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8365 | 35EME ANNÉE | Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4266

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ Սորպոնի մեծ ամփիթէատրոնին մէջ կը տօնուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի երեսնամեայ յոբելեանը՝ մեծավայելուչ հանդիսութեամբ։

Կանայք այս ծաւալուն կազմակերպութիւնը կեանքի կոչուեցաւ 1928ին՝ լրացնելու համար հրամայական պահանջ մը։

Տարիներ առաջ Փարիզի հին գաղութը, Հայ Տիկնանց Միութեան կողքին հիմը դրած էր նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի մը, որ համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին որոշ աջակցութիւն էր ընծայած ֆրանսական ճակատի հայ կամաւորներուն։

Իսկ Զինադադարին, Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն եւ անկէ վերջ ալ օգնած էր մայր երկրին՝ դեղօրայք դրկելով։

Իզմիրի աղէտէն եւ Կիլիկիոյ ու Պոլսոյ պարպումէն ետք, հայ գաղթականներու մեծ հոսանք մըն էր եկած եւ հաստատուած Ֆրանսայի հիւրընկալ երկինքին տակ։

Նոր օրերը նոր պահանջներ կը ներկայացնէին։

Նորեկ գաղթականները սկսան կազմակերպուիլ մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառի անկիւնները, հոն՝ ուր բախտի բերումով նետուած էին Թրքական հալածանքներէն մազապուրծ ազատուած բեկորները։

Փարիզի այնուամենայնիւ Կարմիր Խաչը ինք իր մէջ ամփոփուած՝ չէր կրցած արմատ նետել նոր գաղթականութեան ժողովրդական խաւերուն մէջ։

Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը, — որ ներկայիս կը կոչուի Հայ Օգնութեան Միութիւն եւ որ մասնաճիւղերու ցանցով մը պատած էր Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան, — նախաձեռնարկ եղաւ կազմակերպելու նաեւ մեր գաղութը։

Ողբացեալ Արշակ Ջամալեան գործի լծուեցաւ խոր հաւատքով եւ իր աննման պերճախօսութեամբ կարճ ժամանակի մէջ յաջողեցաւ հաստատ հիմերու վրայ դնել նորակազմ Կարմիր Խաչը։

Անոր շուրջ համախմբուեցան Ֆրանսահայ նոր գաղութի մեր քոյրերն ու մայրերը եւ զայն դարձուցին ժողովրդական տարածուն կազմակերպութիւն մը։

Թրքահայաստանի զանազան նահանգներէն ու Կովկասէն Ֆրանսա ապաստանած Հայուհիներ անձնազոհ նուիրումով իրենց կարելին ըրին Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչին առաջադրած բարեսիրական եւ մշակութային նպատակները իրագործելու համար։

Փարիզի հին Կարմիր Խաչին հետ չշփոթուելու եւ թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար էր, որ իր հիմնարկութենէն տարիներ վերջ, անունի փոքրիկ սրբագրութեամբ մը անիկա դարձաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ։

Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութիւնը ուրիշ զանազան երկիրներու մէջ ալ ունի իր մասնաճիւղերը, որոնք կը կրեն տարբեր անուններ, — Հայ Օգնութեան Խաչ, Հայ Գթութեան Խաչ, Հայ Կարօտելոց Խնամակալութիւն, եւայլն։ Նոյնն է բոլորին ալ նպատակը։

Շնորհիւ այս կազմակերպութեան՝ հայ կինն ու օրիորդը գործօն մասնակցութիւն կը բերեն գաղութներու հանրային կեանքին, հայապահպանման, ազգապահպանման նուիրական գործին։

Կ՚արժէ ծանօթանալ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի երեսնամեայ գործունէութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԷՆԱՈՒԷՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Ցուլիս մէկին Պերլինի մէջ տեղի պիտի ունենայ Արեւմտեան Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը։ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները նշանակած են իրենց թեկնածուն, — Քոնրատ Ատենաուըր։

Վարչապետը ընդունեցաւ իրեն եղած առաջարկը եւ ոչ մէկ կասկած՝ թէ յառաջիկայ Ցուլիս մէկին Հանրապետութեան Նախագահ պիտի ընտրուի։

Ատենաուըրի թեկնածութեան լուրը մեծ անակնկալ առեղծեց գերմանական թէ միջազգային բոլոր շրջանակներու մէջ։

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան փոխ նախագահ եւ Պունտըսթակի (խորհրդարան) նախագահ Կերսթընմայր Ատենաուըրի թեկնածութեան լուրը յայտնելու ատեն ըսաւ.— « Անկասկած՝ ձեզմէ շատեր անակնկալի պիտի գան լսելով այն լուրը՝ որ պիտի հաղորդեմ։ Կը խոստովանիմ թէ ես ալ կը գտնուիմ անոնց կարգին … եւ եթէ մէկը օր մը առաջ այդ մասին խօսէր՝ պիտի խնդայի …»։

Անակնկալը նոյնքան մեծ է արեւմտեան մայրաքաղաքներու մէջ, որքան՝ Պոն։ Հակառակ իր տարիքին (83 տարեկան) Ատենաուըր միշտ առանձնած էր ծանր պատասխանատուութիւններ եւ կը սպասուէր որ 1960ին դարձեալ ներկայացնէ իր թեկնածութիւնը՝ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետութեան համար։ Աւելին՝ վերջին օրերու գերմանական քաղաքականութեան վճռական դիրքը, որ Ատենաուըրի անհատականութեան դրոշմը կը կրէ, այն տպաւորութիւնը կը ձգէր թէ Վարչապետը քաղաքական կեանքէն քաշուելու նպատակ չունի։

Այսուհանդերձ, Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնը ստանձնելով՝ Ատենաուըր պիտի հեռանայ քաղաքական կեանքէն։ Որովհետեւ Գերմանիոյ Նախագահը ժողովուրդապէս այն իրաւասութիւնները ունի, ինչ որ ունէր Ֆրանսայի Նախագահը՝ Դ. Հանրապետութեան մէջ։

Դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահը կ՚ընտրուի հինգ տարուան համար։ Կրնայ վերընտրուիլ։

Պունտըսթակին կը «թելադրէ» վարչապետ մը։ Եթէ իր թելադրած անձը Խորհրդարանին կողմէ չվաւերացուի Պունտըսթակը կրնայ ընտրել ուրիշ վարչապետ մը, բացարձակ մեծամասնութեամբ։ Եթէ 21 օրուան ընթացքին կարելի չըլլայ ընտրութիւն մը կատարել՝ Նախագահին հրամանով Խորհրդարանը կը լուծուի։

Վարչապետին առաջարկով՝ Նախագահը պաշտօնի կը կոչէ նոր նախարարներ։

Դաշնագիրները կը ստորագրէ եւ պատերազմ կը յայտարարէ՝ եթէ Խորհրդարանը նման որոշում մը առած է։

Ինչպէս կը տեսնուի, Նախագահին իրաւասութիւններն ու գործունէութեան դաշտը սահմանափակ են։ Ատենաուըրի ընտրութեամբ՝ յետպատերազմեան քաղաքական մեծագոյն դէմքերէն մէկն է որ պիտի հեռանայ գլխաւոր դերակատարութեան հրապարակէն։

Ո՞վ պիտի յաջորդէ Ատենաուըրի՝ իբրեւ Գերմանիոյ Վարչապետ։

Քաղաքական շրջանակներու համաձայն, փոխ – վարչապետ, «գերմանական հրաշքին» հայրը եւ Տնտեսական Նախարար Էրհարտ ամէնէն հաւանական անձն է, որ կրնայ ստանձնել դաշնակցային կառավարութեան ղեկավարութիւնը։

Թէեւ այս ուղղութեամբ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները տակաւին որոշում մը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ դաշնակցային Գերմանիոյ միջեւ ծագած տարակարծութիւնները ցարդ չեն փարատած։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը հաստատեց թէ նամակներու փոխանակութիւն մը եղած է Մաքմիլընի եւ Ատենաուըրի միջեւ, բայց չյայտնեց անոնց բնոյթը։ Դաշնակցային Գերմանիան մտահոգ էր որ Լոնտոն խաղ մը խաղայ իր գլխուն այսինքն ճանչնայ արեւելեան Գերմանիան եւ ընդունի ապազինուած շրջանի մը ստեղծումը Եւրոպայի մէջ։ Մաքմիլըն փորձած է վստահեցնել Ատենաուըրը թէ Անգլիան նման նպատակներ չունի, բայց կը կարծուի որ Ատենաուըր համոզուած չէ։ Հաւանական է նաեւ որ Գերմանիոյ վարչապետը Լոնտոն երթայ թիւրիմացութեանց առաջքն առնելու համար

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ժամուլը կը շարունակէ քննադատել մարեշալ Մոնկոմըրըին «Տէյլի Հերըլտ» կրկնելով թէ քաղաքականութիւնը զինուորականներու գործը չէ կը գրէ — « Քաղաքականութիւնը արհեստ կը պահանջէ եւ, ոչ մէկ քաղաքագէտ աշխարհի վրայ աւելի լաւ գիտէ այդ արհեստը քան Խրուշչեւ։ Նախաճաշէն առաջ իսկ, ի վիճակի է ուտելու վեց զօրավարներ որ խաղաղութեան ետեւէն կը վազեն»։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան Կասթոն Տէֆէր թեկնածու է Ծերակոյտի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Վարչապետ Մենտերէս եւ Արտաքին Նախարար Զօրլու Ապրիլ 15ին Մատրիտ պիտի երթան, ուր պիտի մնան քանի մը օր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ 52 միլիոն 500.000 բնակիչ ունէր 1958ի վերջաւորութեան. 656.000 հոգի աւելի՝ նախորդ տարուան վրայ։ Ասոնց 322.000ը ծնունդներու եւ մահերու տարբերութիւնն է, իսկ 334.000 հոգի փախած են Արեւելեան Գերմանիայէն։

ԳԱՀԻՐԷԻ իրաքեան հիւպատոս Սուլէյման Հանդատեան կոչուած է Քասըմի կառավարութեան կողմէ, որ հաղորդէ Գահիրէի ձայնասփիւռը։ Բայց Սուլէյման կը մերժէ վերադառնալ Պաղտատ եւ կը նախընտրէ Գահիրէ մնալ՝ իբրեւ տարագիր։ Իր նախորդը՝ Սամարայ, իրաքեան գեսպանի պաշտօնէն հրաժարելով ապաստան խնդրած էր եգիպտական իշխանութիւններէն։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութեան մէկ յայտարարութեան համաձայն, Սուրիա պիտի չճանչնայ Իսրայէլը։

ՈՒՔՐԱՆԻՈՅ ազգայնականներու կազմակերպութեան հինգ անդամները դատարան քաշուած են «հակայեղափոխական եւ խորհրդային վարչակարգին դէմ խափանարարական աշխատանքներ» կատարելու յանցանքով, կը գրեն ուքրանիական թերթերը։ Դատավարութեան լուրը հաղորդելով թերթերը չեն գրեր սակայն թէ ի՛նչ պատիժ տրուած է ազգայնականներուն։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կազմուեցաւ փոխանցման յանձնաժողով Մակարիոս Արք.ի նախագահութեամբ, որուն կը յանձնուի նաեւ Արտաքին նախարարութիւնը։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ Թագաւորական խորհրդական ընտրուած է Գ. Լեւոն Մնացականեան։

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՔԵՐՔԻՒՔ ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԸ ԱՆՑԱՒ

×

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

Ինչպէս կը նախատեսուէր՝ նոր դէպքեր պատահած են Իրաքի մէջ եւ կացութիւնը շատ անորոշ է։ Հանդարտութեան շրջանէ մը յետոյ Շամար ցեղախումբերը, ձիաւոր, նոր ըմբոստութիւն մը կազմակերպած են։ Կռիւները տեղի կ՚ունենան մանաւանդ Քէրքիւքի մէջ որ քարիւղի կարեւորագոյն կեդրոններէն մէկն է։ Համաձայն կարգ մը լուրերու այս քաղաքը բոլորովին ըմբոստներու ձեռքը անցած է։ Քէրքիւքի ոստիկանութիւնն ալ ըմբոստներու ձեռքն է ներկայիս։ Միւս կողմէ իրաքցի գաղթականներ որ Սուրիա կը հասնին, յայտարարած են թէ Քասըմի դէմ յեղափոխական շարժում մը ծագած է եւ նոյնիսկ բանակին մէկ մասը ըմբոստներու կողմը անցած է։

Մտահոգութիւնը սկսած էր արդէն երբ խորհրդային բեռնատար Կռուզիա նաւը Փորթ – Սայիտէն անցած էր, երկուշաբթի 855 երիտասարդ Քիւրտերով որ Խ. Միութենէն կուգային։ Հաւանական կը թուէր որ իրենց ուղղութիւնը ըլլար Իրաքի Պասրա նաւահանգիստը։

Եգիպտական շրջանակներու համաձայն նաւը զէնք ալ կը փոխադրէր։ Սուրիական մամուլը այս լուրին առթիւ նոր արշաւ մը կը տեսնէ որ Անգլիացիք, համայնավարները, եւ Սիոնականները միացած են արաբ ազգայնականութեան դէմ։

Պէտք է նաեւ յիշել թէ քրտական հարցը կը շահագրգռէ քանի մը պետութիւններ, ինչպէս Իրաք, Իրան, Թուրքիա, Սուրիա եւ Խ. Միութիւն։ Ութ միլիոն Քիւրտերու 500.000ը կ՚ապրին Իրաքի մէջ եւ վերջերս խռովարար տարր դարձած են այնտեղ։ Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Քիւրտերու պետը Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի փորձեց ստեղծել « քրտական ժողովրդավար Հանրապետութիւն » մը։

Նոյն ատեն բազմաթիւ ցոյցեր տեղի կ՚ունենան Սուրիոյ մէջ բողոքելու համար « Իրաքի մէջ տիրող սարսափին եւ Քասըմի ու համայնավարներուն հակարաբ գործունէութեան դէմ »։

Վերջին ցոյցը կազմակերպուած էր Դամասկոսի Տիկնանց Միութեան կողմէ։

Իրաքի դէպքերուն առաջ բերած գլխաւոր մտահոգութիւնը անշուշտ քարիւղն է։ Ծանօթ է որ Այ – Փի – Սին Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնի) տարին 33 միլիոն թոն քարիւղ կ՚արտադրէ, այսինքն աշխարհի արտադրութեան չորս առ հարիւրը։ Այս պատճառով Լոնտոնէն անմիջապէս մեկնեցաւ Իրաք Փեթրոլիըմի նախագահը որպէսզի Պաղտատի մէջ իսկ քննէ կացութիւնը եւ հասկնայ թէ որքան ճիշդ է ազգայնացման լուրը։ Կը կարծուի թէ նոյնիսկ եթէ Այ – Փի – Սին չըլլի, Քասըմ պիտի ջանայ ազգայնականացնել Այ – Փի – Սիի մասնաճիւղ «Մուսուլ Փեթրոլիըմը» որ տարին 250 հազար թոն քարիւղ կ՚արտադրէ։

Ապահով է սակայն թէ առաջին վնասողը պիտի ըլլայ Ֆրանսան որ Այ-Փի-Սիի արտադրութեան 23.75 առ հարիւրը ունի, ինչ որ տարին ութ միլիոն թոն քարիւղ կ՚ապահովէ Ֆրանսայի, այսինքն տարեկան սպառումին 27 առ հարիւրը։

Շահեկանը այն էր մանաւանդ որ այդ քարիւղը Ֆրանքով վճարելի է։

Քասըմ հասկցուցած է որ ֆրանսական բաժնին ապասեփականացումը նախատեսուած է օգնելու համար Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատին։

Ի ՊԷՏՍ ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սոցիալիզմի բուրժուական արդի քննադատները նորից լոյս աշխարհ են հանել մարքսիզմիկոզմից վաղուց հերքուած այն յերիւրանքը, որի համաձայն իբր թէ պրոլետարիատի դիկտատուրայի եւ սոցիալիստական սեփականութեան պայմաններում հնարաւոր չէ անձի ազատութիւնը եւ անձնական նախաձեռնութիւնը: Այդ յերիւրանքի ամբողջ փաստարկումը յանգում է նրան, թէ հաւաքականութիւնը անհամատեղելի է անձի զարգացման հետ, որ նա սահմանափակում է անձի ազատութիւնը :

Սոցիալիզմի եւ կոմունիզմի շինարարութեան հարուստ փորձն անհերքելիօրէն ապացուցել է որ աշխատաւորների ազատագրումն անձի ազատագրման գլխաւոր պայմանն է, որ ամէն մէկի ազատ զարգացումը բոլորի զարգացման գրաւականն է: Բոլորը մէկի համար, մէկը բոլորի համար, սա՛ա կոմունիստական բարոյականութեան անկիւնաքարը :

Հաւաքականութեան մէջ է միայն, ասում է Մարքս, անհատը ստանում իր ձիրքերի բազմակողմանի զարգացման հնարաւորութիւն տուող միջոցները եւ հետեւաբար միայն հաւաքականութեան մէջ է հնարաւոր անձի ազատութիւնը :

Կրօնական բարոյականութիւնը հակահումանիստական է: Դա արտայայտում է «սէր մերձաւորի նկատմամբ» պատուիրանի կեղծ ու երկերեսանի բնոյթի մէջ: Քրիստոնէութիւնը, ինչպէս եւ ամէն մի կրօն, երեսպաշտօրէն իրեն հռչակում է «Սիրոյ կրօնը»: Ըստ «Սուրբ Գրքի», բոլոր մարդիկ եղբայրներ են. «Ասում եմ ձեզ, — ասուած է այնտեղ, — սիրեցէք ձեր թշնամին, օրհնեցէք ձեզ անիծողներին, բարիք արէք ձեզ ատողներին եւ աղօթք արէք ձեզ չարչարողներին եւ ձեզ հալածողներին համար, որ որդիք լինէք ձեր Հօրն՝ որ երկնքումն է»: Թշնամութիւնը մարդկանց միջեւ, երեսպաշտօրէն հաստատում են «Սուրբ հայրերը», «ողբերգական թիւրիմացութիւն է», այն պէտք է փոխարինել մարդու նկատմամբ «սիրոյ հաւատքով» :

«Մի սպանիր», «չարին մի դիմադրիր» պատուիրանների միջոցով քրիստոնէական կրօնը ձգտել է իր բարոյականութեանը տալ հումանիստական տեսք, աշխատաւորներին միշտ կոչ անելով զէնք չբարձրացնել իրենց ճնշողների վրայ: Քրիստոնէական «հումանիզմի» դիմակի տակ իմպերիալիստական բուրժուազիան յաճախ քօղարկել է կողոպտիչ անարդարացի պատերազմները, իսկ կրօնը իր պատուիրաններով, ըստ ամենայնի, օգնել է պատերազմի հրձիգներին :

Իմպերիալիստական երկիրների պետական գործիչներն իրենց ելոյթներում յաճախ են դիմում աստծու ողորմութեանը, աղերսելով «խաղաղութիւն ամէնեցուն», միաժամանակ պատրաստուելով արիւնահեղ համաշխարհային պատերազմների, կանգ չառնելով մարդկանցզանգուածային ոչնչացման, զէնքի գործադրման առաջ, որը ոչ մի կերպ չի կապւում աստծու նրկատմամբ ունեցած հաւատի, մարդասիրական գաղափարների հետ: Նրանք, ինչպէս նշեց ընկեր Խրուշչեւը կուսակցութեան 21րդ համագումարում, մէկ ձեռքում խաչին բռնել, իսկ միւսում կամենում են ատոմական ռումբ բռնել: Եւ ամէնից աւելի յոյսը դրել են հէնց ռումբի վրայ, թէեւ այդպիսի հայեացքները բնաւ չեն համապատասխանում աւետարանական քարոզներին:

Ի հակադրութիւն կրօնական այդ կեղծ հումանիստական պատուիրանների, սոցիալիստական հումանիզմի դրօշն է՝ պայքար ժողովուրդների բարեկամութեան, անվտանգութեան համար:

Կ. Մարքսը հանճարեղօրէն կանխատեսել է նոր, սոցիալիստական հասարակութեան արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան հումանիստական էութիւնը: Նա գրել է. «... Ի հակադրութիւն հին հասարակութեան՝ իր տնտեսական աղքատութեամբ եւ քաղաքական խելագարութեամբ, ծնւում է մի նոր հասարակութիւն, որի միջազգային սկզբունքը կը լինի խաղաղութիւնը, *որովհետեւ ժողովուրդներից ամէն մէկի մօտ էլ կը լինի միեւնոյն տիրապետողը, —* աշխատանքը», (Կ. Մարքս, Ֆ. Էնգէլս, Ընտիր երկեր, *հատոր* 1, *էջ* 596): *Խաղաղութեան եւ աշխատանքի հումանիստական այդ մեծ սկզբունքով է տոգորուած կոմունիստական եւ բանուորական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների Մոսկուայի խորհրդակցութեան կողմից ընդունուած «Խաղաղութեան Մանիֆեստը»: Ս. Միութեան եւ միւս սոցիալիստական երկիրների արտաքին խաղաղասիրական քաղաքականութեանը բարոյական մեզադրական ակտ է պատերազմի հրձիգների, «սառը պատերազմի» պրոպականտիսների նկատմամբ :*

Կրօնի եւ կրօնական բարոյականութեան պատճառած չարիքներից մէկը ազգերի եւ ժողովուրդների միջեւ նրանց սերմանած թշնամանքն ու ատելութիւնն է: Իւրաքանչիւր կրօն իր դաւանողներին համարում է «ընտրեալ», «Սուրբ» ժողովուրդ, որը իբր թէ ի վերուստ կոչուած է այլադաւանների վրայ իշխելու: «Սուրբ գիրքը» պահանջում է դաժան դատաստան տեսնել բոլոր այլադաւանների հետ, ատել, նզովել ու ոչնչացնել նրանց: Կրօնի այս դրոյթները շահագործող դասակարգերի ձեռքին որպէս զէնք են ծառայել եղբայրական ժողովուրդների միջեւ թշնամանք, ատելութիւն ազգամիջեան ընդհարումներ կազմակերպելու տարբեր ազգութեան պատկանող, բայց նոյնանման դասակարգային շահեր ունեցող աշխատաւորներ զանգուածների շարքերը պառակտելու համար:

Ազգերի խտրականութիւն քարոզող կրօնական բարոյականութեան սնանկութեան լաւագոյն ապացոյցն է Սով. Միութիւնում եւ սոցիալիստական միւս երկիրներում ազգային հարցի լուծման պատմական փորձը, որտեղ ազգային ամէն մի խտրականութեան պրոպականտան պատժւում է օրէնքով: Կոմունիստական պարտիան սովորեցնում է որ աշխատաւորների ամենավսեմ ինտերնացիոնալ պարտքն է, անկախ կրօնական դաւանանքներից, անդուլ կերպով զարգացնել եւ ամրապնդել փոխադարձ օգնութեան, ընկերական համագործակցութեան յարաբերութիւնները սոցիալիստական երկիրների, ամբողջ աշխարհի աշխատաւորների հետ:

Սոցիալիզմի ոխերիմ թշնամիները, բարեպաշտական տեսք ընդունելով թանուոր դասակարգի յառաջապահ կոմունիստական կուսակցութեան «մեղադրում» են հակահումանիստական արարքների, բարոյականութեան նորմաների բացասման, անձի իրաւունքների ոտնահարման եւ նրման այլ «մեղքերի» մէջ: Բայց այդ պարոնները «մոռանում» են որ մարդկութեան պատմութեան մէջ սոցիալիստական յեղափոխութեան յաղթանակը, պրոլետարիատի դիկտատուրայի, արտադրութեան միջոցների նկատմամբ սոցիալիստական սեփականութեան հաստատումը, մարդու կողմից, մարդու շահագործման վերացումը, անձի ծաղկումը եւ բազմակողմանի զարգացումը հումանիստական վեց գաղափարների, բարոյական սկզբունքների իսկական մարմնացումն են: Սոցիալիստական հումանիզմի բարոյական վսեմ գաղափարը՝ հոգատարութիւնը մարդու նիւթական եւ հոգեւոր յարաճուն պահանջմունքների բաւարարման նկատմամբ, իր փայլուն արտայայտութիւնը գտաւ կոմունիստ կուսակցութեան 21րդ համագումարի կողմից հաւանութիւն գտած եօթնամեայ հօյակապ ծրագրում: Մարքսիզմի դասական գործերը, գիտականօրէն հիմնաւորելով կոմունիստական բարոյականութեան էութիւնը, բազմիցս ընդգծել են որ այն ամբողջովին ենթակայ է պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերին, որ նրա խնդիրն է արդարացնել պրոլետարիատի, աշխատաւոր զանգուածների պայքարը՝ յանուն կոմունիզմի յաղթանակի: «Բարոյականութիւնը, — գրել է Լենինը, — այն է որ ծառայում է հին շահագործողական հասարակութեան խորտակմանը եւ բոլոր աշխատաւորներին միաւորում է կոմունիստների նոր հասարակութիւն ստեղծող պրոլետարիատի շուրջը» (Երկեր, հատոր 31, էջ 357):

Սոցիալիզմի եւ կոմունիզմի համար մղուող պայքարում ծնւում, ձեւաւորւում եւ զարգանում է սոցիալիստական հասարակութեան նոր մարդը, զինուած մարքսիստական – լենինեան աշխարհայեացքով, դաստիարակուած կոմունիստական գաղափարաբանութեան եւ կոմունիստական բարոյականութեան ամենավսեմ սկզբունքներով

Ազատուելով հակաժողովրդական կրօնական բարոյականութիւնից եւ պայքարելով նրա դէմ, սովետական ժողովուրդը կոմունիստական բարոյականութեան մէջ տեսնում էկոմունիզմի համար իր պայքարի համաշխարհային պատմական արդարացումը :

Վ. ՍԵՒԵԱՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Քրտական հարցը սկսած է արեւմտեան պետութեանց մտահոգութեան առարկան դառնալ: Միջին Արեւելեան հարցերու մասնագէտները կը վախնան, որ քաղաքական ծանրակշիռ դէպքեր կրնան պատահիլ քիւրտ ազգայնականներու եւ իրենց ապաստան շնորհած զանազան պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող հակառակութեանց պատճառով: Էրիք Ռուլօ այս հարցը կը ներկայացնէ *Լը Մոնտ* *Տիփլոմաթիքի* Մարտի թիւին մէջ :

Պատահականօրէն չէ, որ քաղաքագէտները վերանորոգուած հետաքրքրութեամբ սկսած են մտահոգուիլ քրտական հարցով: Քիւրտիստանը, որ առաջին աշխարհամարտին վերջաւորութենէն ի վեր բաժնուած էր Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Իրաքի եւ Իրանի միջեւ, աշխարհագրականօրէն կը գտնուի Արեւմուտքի համար կենսական արժէք ներկայացնող շրջանի մը մէջ: Թուրքիոյ կամ Իրանի մէջ ծագած քրտական շարժումներ կրնան վտանգել Ատլանտեան Ուխտին ու Պաղտատի Ուխտին գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ ապահովութիւնը արեւմտեան ռազմական այն կազմակերպութեան, որ հակառակ Իրաքի դէպքերուն տակաւին կ'ընդգրկէ Խ. Միութեան հարաւային սահմանները: Միւս կողմէ, Սուրիոյ մէջ ծայր տուած քրտական ապստամբութիւն մը (որ անհաւանական չէ, տրուած ըլլալով Նասրականութեան դէմ Քիւրտերու ունեցած հակառակութիւնը) կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ արաբական աշխարհէն ներս ռազմական ուժերու վերաբաժանման հարցին մէջ: Եւ վերջապէս, Քիւրտերը (*), ըլլա՛յ Թուրքիոյ, ըլլա՛յ Իրաքի կամ Իրանի մէջ, հաստատուած են քարիւղաշատ շրջաններուն վրայ: Բանուորական շրջաններու մէջ, քիւրտ ազգայնական շարժումները եթէ միանան համայնավարական շարժումներուն, կը...

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՉԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Համայնավարներու եւ չէզոքավարներու աշխարհայեացքները իրարմէ տարբեր են թէեւ, բայց իրենց գործունէութեան արդիւնքները կը նոյնանան :

Համայնավարներուն հետապնդած նպատակն է միջանկեալ երկիրները այնպիսի եռուն վիճակի մը հասցնել, որ յեղափոխութիւնը անխուսափելի դառնայ: Տնտես. եւ ընկերային հարցերուն խորապէս ծանօթ ըլլալու իրողութիւնը մեծ զէնք մըն է համայնավարներուն ձեռքը՝ մարդկային զանգուածներ յեղափոխութեան գիրկը նետելու եւ ապա իրենց պլոքին մէջ քաշելու համար. անգամ մը որ ժողովուրդ մը համայնավար պլոքին մէջ մտած է, այլ եւս այդտեղէն դուրս գալու կարելիութիւն չունենար :

Մինչդեռ չէզոքավարներ ինքնազոհ ազգայնականութեան կայուն վիճակ մը կ'երազեն այն սխալ համոզումէն մղուած, որ ազգային ինքնավարութիւնը, ազատութիւնը, յանկարծ կայունացած աշխարհի մը անխորտակելի հիմքերը դարձած են: Չէզոքավար երկիրներու ղեկավարները կը գիտակցին անշուշտ իրենց գլխուն վրայ կախուած վտանգին, բայց պատեհապաշտութեան մէջ կը փնտռեն իրենց դժուարին կացութեան լուծումը :

Մինչ Թիթօ յաճախ կը գործակցի ուղղափառ համայնավար կազմակերպութեան հետ, Նասր եւ Նեհրու միշտ կը միտին երկու թելի վրայ խաղալու քաղաքականութեան շնորհիւ զօրացնել իրենց իշխանութիւնը: Բայց տրուած ըլլալով որ չէզոքավարներու գաղափարաբանութիւնը պատմականօրէն ժամանակավրէպ ազգային նեղ սահմաններէն անդին չի կրնար անցնիլ, համայնավար կազմակերպութիւնը աչալուրջ կը հսկէ եւ կը փութացնէ անոնց ապագայ դժուարութիւններ: Որովհետեւ համայնավար կազմակերպութիւնը եթէ կը հանդուրժէ չէզոքավարութեան՝ որպէս փոխանցման վիճակ, երբեք չընդունիր այս վերջինը որպէս վերջնական հանգրուան:

Համայնավարութեան ծրագիրներն ու չէզոքավարներու կիրքերը իրարու կը միանան ազգային ինքնավարութեան հարցին մէջ, եւ յանուն ազգային ինքնավարութիւններու է որ Մ. Նահանգները կը դառնան կասկածելի :

Արդարեւ, ինչպէս յաճախ տեսնուած է, համայնավար կազմակերպութիւնը իր իշխանութեան սահմաններէն ներս կը ճզմէ ազգային ազատութիւնները, բայց իր սահմաններէն դուրս կը հանդիսանայ այս նոյն ազատութիւններուն պաշտպան ախոյեանը: Շատ լաւ գիտէ թէ ազգայնական շարժումները ապագայ յեղափոխութիւններու համար առաս մթերք են. հետեւաբար իր սահմաններէն դուրս ամէն ձեւով կ'օժանդակէ անոնց ծաւալման, եւ այս բոլորը՝ յանուն համայնավար գաղափարաբանութեան :

Մ. Նահանգները զգացած են այս վտանգը եւ կը փորձեն անոր դէմ դնել Հիւսիսային բեւեռէն մինչեւ Քամչաթքա համայնավար պլոքը շրջապատելով՝ դիւանագիտական ու ռազմական դաշինքներով, որոնց ամէնէն գլխաւորն է Ատլանտեան Ուխտը :

Երբ չէզոքավար ազգերը կը զգան թէ այս դաշինքները որոշ ազդեցութիւն մը պիտի գործեն իրենց անկախութեան վրայ, կ'աշխատին ճեղքեր բանալ Խ. Միութիւնը շրջապատող դաշնակցային կառոյցին մէջ. ու այս ճեղքերէն է, որ համայնավար կազմակերպութիւնը կը փութացնէ խառնակչական իր գործունէութիւնը :

1954 *Դեկտեմբերին տեղի ունեցած Թիթօ – Նեհրու տեսակցութիւնը արդէն իսկ կը սահմանէր քաղաքական պլոքներէ հեռու մնալու քաղաքականութիւնը, որ կը համապատասխանէ Մ. Նահանգներէն հեռու մնալու քաղաքականութեան, որովհետեւ այս վերջինը Խ. Միութեան նման տեղական կազմակերպութիւններ չունի ամէն երկրի մէջ :*

1955 *Ապրիլին ափրիկեան եւ ասիական* 29 *ազգեր կը հաւաքուէին Պանտունկի մէջ: Այնտեղ ընդունուած տասը որոշումներէն հինգը կը նպատէին միջանկեալ երկիրները իրարմէ բաժնելու.*

1) *Յարգել բոլոր ազգերու անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը :*

2) *Ճանչնալ բոլոր ազգերու հաւասարութիւնը :*

3) *Չմիջամտել եւ չխառնուիլ ուրիշ ազգերու ներքին գործերուն :*

4) *Յարգել իւրաքանչիւր ազգի իրաւունքը՝ առանձինն կամ ուրիշներու հետ միացած ինքնապաշտպանութիւն ընելու :*

5) *Զընդունիլ մեծ ազգերու շահերը պաշտպանելու միտուած համայնական ինքնապաշտպանութեան համաձայնութիւններ, եւ ճնշում չբանեցնել ուրիշ ազգերու վրայ :*

Այս սկզբունքները յաւելումներու են – Թարկուեցան Պաժիրէի Ժողովին կողմէ՝ Օմանի, Պաժրէյնի եւ Կինէի անկախութիւն ստանալուն առթիւ: Այս յաւելումներն են՝

1) *Դատապարտել ազգերու ներքին գործերուն մէջ օտար ամէն միջամտութիւն :*

2) *Դատապարտել երկիրներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ օտար ամէն միջամտութիւն :*

(11 Շար.)

նան մեծապէս վտանգել Արեւմուտքի նաւթային պարենաւորման հարցը ։

Այս պատճառով է, հաւանաբար, որ Եւրոպա բնակող Քիւրտ ազգայնական ղեկավար մը, էմիր Քամուրան Ալի Պէտրխան, անցեալ Դեկտեմբերին Տըլըսի դէպ ի Փարիզ կատարած ճամբորդութենէն օգտուելով, անոր միջամտութիւնը խնդրեց՝ քրտական հարցին քաղաքական լուծում մը գտնելու համար ։ Պէտրխան կը պատկանի իշխանական ընտանիքի մը, որ բազմաթիւ դարերու ընթացքին իշխած է Քիւրտիստանի մէկ մասին վրայ ։ Տըլըսի ուղղուած նամակի մը մէջ, Պէտրխան կը գրէր ի մասնաւորի. «պատմութեան այս դարաշրջանին, երբ ոչ – ինքնավար ժողովուրդներ անկախութիւն ձեռք կը ձգեն, Քիւրտերուն տակաւին կը պակսի Քիւրտ կոչուելու իրաւունքը ։ Անոնց կը զլացուին մշակութային, տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական յառաջդիմութեան բոլոր կարելիութիւնները ։ Այս ձեւի կացութիւն մը լայն դուռ կը բանայ ամէն տեսակի արկածախնդրութեանց առջեւ ։ Հետեւաբար, կը խնդրեմ Ձերդ Վսեմութենէն, որ բարեհաճիք ի գործ դնել ձեր ու ձեր կառավարութեան ազդեցութիւնը, որպէսզի վերջ դնեն այս անարդարութիւնները եւ գոնէ մշակութային ազատութիւն մը շնորհուի քիւրտ ժողովուրդին »։

Քրտական ազգայնականութիւնը, որուն խօսնակը Պէտրխանը կը հանդիսանայ Արեւմուտքի մէջ, նորութիւն մը չէ ։ Գոյութիւն ունեցած է այն օրէն ի վեր, որ հնդեւրոպական այս ժողովուրդը ձեռք ձգած է իր գոյութեան ինքնագիտակցութիւնը ։ Ազգայնականութեան գաղափարը յամառօրէն փոխանցուած է դարերու ընդմէջէն, դիմադրելով բոլոր օտար արշաւանքներուն, եւ ստրկութեան երկար շրջաններուն ։ Ըստ Քիւրտերուն, Քրիստոսէ 25 դար առաջ անկախ պետութիւն էին. եւ մինչեւ 19րդ դարու կէսերը որոշ ինքնավարութիւն մը ունէին ։ 16րդ դարու սկիզբէն ի վեր, թէեւ օսմանեան իշխանութեան ենթակայ, իրականին մէջ սակայն կատարեալ ինքնավարութիւն մը կը վայելէին ։ Բ. Դուռը մշակութային տեսակէտէ բացարձակ ազատութիւն շնորհած էր իրենց, եւ ատով կը գոհանային առժամաբար, սպասելով որ անկախ պետութիւն մը կազմեն ։

Դարերու այս երազը իրականանալու վրայ էր առաջին աշխարհամարտին վերջաւորութեան, քանի որ Սէւրի դաշնագիրը իրաւունք կուտար Քիւրտերուն՝ անկախ պետութիւն մը կազմելու ։ Բայց երբ քեմալական յեղափոխութիւնը պայթեցաւ, Լոզանի դաշինքին մէջ այլեւս նոյնիսկ չէր յիշուեր Քիւրտիստանի մը բաժանման հարցը ։ Երազը յօդս ցնդեցաւ եւ, միեւնոյն ատեն, ապստամբութիւնը ծայր տուաւ ։

Երկու աշխարհամարտներուն միջեւ տարածուող տարիներուն ընթացքին առատ արիւն հոսեցաւ ։

Երկրորդ աշխարհամարտէն օգտուելով, Իրաքի Քիւրտերը ապստամբեցան՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի գլխաւորութեամբ ։ Անգլիական միջամտութեան հետեւանքով պարտութեան մատնուած, ապստամբութեան ղեկավարները գացին միանալ Իրանի իրենց ցեղակիցներուն, որոնք 1945ին յաջողած էին Պարսկաստանի հիւսիս – արեւելեան կողմը «Մեհապատի Հանրապետութիւն»ը կազմել ։ Բայց այս նոր պետութեան քայքայման հետեւանքով, Պարզանի եւ իր կողմնակիցներէն մօտ հինգ հարիւր հոգի ապաստան գտան Խ. Միութեան մէջ ։ Անոնք են, որ, Թագաւորութեան անկումէն յետոյ, անցեալ հոկտեմբերին վերադարձան Իրաք, ուր, անցեալին մէջ, ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած էին ։

Պէտք է ըսել, որ Իրաքի յեղափոխութիւնը այլապէս անյուսալի հորիզոններ բացաւ Քիւրտ ազգայնականներուն առջեւ ։ Իրաքի Նոր Սահմանադրութիւնը, իրաքեան միաւորէն ներս ազգային իրաւունքներ կը շնորհէ Քիւրտերուն ։ Մուսթաֆա Պարզանիի Քրտական Միացեալ Ժողովրդապետական Կուսակցութիւնը անկաշկանդ կը գործէ ։ Իրաքի պատկան իշխանութիւնները Քիւրտ գիտուններէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմած են, որ Քիւրտ ժողովուրդին պատմութիւնը պիտի գրէ. եւ որ դպրոցական բոլոր հաստատութիւններուն մէջ պիտի ուսուցուի (մէջն ըլլալով նաեւ զուտ արաբական դպրոցները) ։ Իրաքի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, շուտով պիտի բացուին քրտական երկրորդական դպրոցներ եւ համալսարան մը ։ Իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ հաստատուելու վրայ է վարչական ինքնավարութեան սիստեմ մը ։

Այս բոլորը անշուշտ մեծապէս կը մտահոգեն Թուրքիան եւ Իրանը, որոնք, տարբեր չափանիշերով, իրենց փոքրամասնութիւնները ձուլելու քաղաքականութեան կը հետեւին ։

Քեմալական հանրապետութիւնը ուզեց Քիւրտերը « իսկական Թուրքերու » վերածել՝ արգիլելով քրտերէնի եւ ազգային տարազներու գործածութիւնը ։ Անգարայի համար, նախկին Քիւրտիստանի բնակիչները «լեռնաբնակ Թուրքեր » են, որոնց առանձնայատկութիւնները ոչ մէկ կապ ունին որոշ ցեղային խումբի մը հետ ։ Միւս կողմէ, Պետութիւնը աշխարհականացնելով, Աթաթիւրք գոցել տուած էր նաեւ կրօնական ընկերակցութիւններու դրամներով բանող քրտական դպրոցները ։ Այս քաղաքականութիւնը տեղի տուաւ բազմաթիւ ապստամբութիւններու, որոնցմէ ամէնէն ուժգինը անկասկած 1925 Մարտինն էր ։ Թուրք իշխանութիւնները խիստ միջոցներու դիմեցին ։ Կռիւներուն ընթացքին տասնեակներով գիւղեր բնաջնջուեցան եւ, ըստ Քիւրտ ազգայնականներու տեղեկութեանց, աւելի քան կէս միլիոն Քիւրտեր սպաննուեցան կամ տեղահանուեցան ։

Իրանի մէջ, քանի մը բացառութիւններէ զատ, Քիւրտերու կացութիւնը շատ տարբեր չէ Թուրքիայէն ։ Քիւրտերը պարսիկ ազգին մէկ մասը կը նկատուին ։ Բայց Մեհապատի Հանրապետութեան յիշատակը թարմ է ազգայնականներուն մտքին մէջ, որոնք կը յուսան որոշ իրաւունքներ ձեռք ձգել պարսիկ կառավարութենէն ։

Այս պայմաններուն մէջ, կարելի է դիւրաւ ըմբռնել Թեհրանի եւ Անգարայի կառավարութիւններուն մտահոգութիւնը՝ ի տես Իրաքի մէջ իրագործուած քրտական յառաջդիմութիւններուն ։ Գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար, որ Քիւրտիստանի զանազան մասերը իրարմէ բաժնող սահմանները դիւրաւ ներթափանցելի են ։ Հրահանգները, թռուցիկները եւ զէնքերը գրեթէ անկաշկանդ կ՚ուղարկուին մէկ երկրէն միւսը ։

1934ին Թուրքիա եւ Իրան համաձայնութիւն մը կնքած էին, միացեալ ուժերով պայքարելու համար քրտական կամ այլ շարժումներու դէմ ։ 1937ին այդ համաձայնութիւնը վերածուեցաւ դաշինքի – Սաատապատի դաշինքը — որուն յարեցան նաեւ Իրաքն ու Աֆղանիստանը ։ Պաղտատի Ուխտն ալ, նպատակ ունի միացեալ ուժերով դիմադրելու որեւէ յարձակման դէմ — ըլլայ արտաքին, ըլլայ ներքին ։ Այս մարզին մէջ, Իրաքի յեղափոխութիւնը մեծապէս նուազեցուց Պաղտատի Ուխտին դրական ուժը ։ Թուրքիա եւ Իրան անշուշտ կրկնապատկած են իրենց աչալրջութիւնը, Իրանի սահմանապահ ուժերը զօրացուած են, եւ միաժամանակ պատական կարգ մը միջոցներ ալ գործադրութեան կը դրուին այժմ ։ Իրանի ձայնասփիւռը վերջերս սկսաւ քիւրտերէնով հաղորդումներ կատարել. պարսիկ նախարարները յաճախակի այցելութիւններ կուտան քրտաբնակ շրջաններուն՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար ընկերային եւ մշակութային կարգ մը բարեփոխումներ կատարելու կարելիութիւնները ։

Բայց, ժամանակը կարճ է — մրցակցութիւնը սկսած է. քանի որ, ի վերջոյ, շատ բան կախում ունի այն հարցէն, թէ գալիք քանի մը ամիսներուն ընթացքին ի՞նչ ընելու նպատակ ունին Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանին եւ քիւրտ ազգայնականները, որոնց թեւ թիկունք կը հանդիսանայ Իրաքի վարչապետ զօրավար Քասըմի կառավարութիւնը ։

(*) Քիւրտերու ընդհանուր թիւը 7էն 10 միլիոնի միջեւ կը նկատուի ։ Ճշգրիտ ոչ մէկ տեղեկագրութիւն գոյութիւն ունի ։ Քիւրտ փոքրամասնութիւններ ունեցող կարգ մը երկիրներու կառավարութիւնները կը ձգտին իրականէն նուազ ցոյց տալ իրենց երկրին Քիւրտերուն թիւը. իսկ կարգ մը կառավարութիւններ ալ, մարդահամարներու ատեն, կ՚անտեսեն իրենց հպատակ Քիւրտերուն ցեղային ծագումը ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ 15.000 Լ. ՈՍԿԻ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ Հ.Մ.Ը.Մ.ԻՆ

■

Պ. Ճորճ Մարտիկեանի Հալէպ ներկայութիւնը, այս տարի մասնաւոր փայլ մը աւելցուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի 32րդ միջ–մասնաճիւղային մրցումներուն վրայ ։

Հակառակ բազմազբաղ ըլլալուն — ընդունելութիւններ եւ Պաշտօնական տեսակցութիւններ — Պ. Ճորճ Մարտիկեան քանիցս այցելեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբը, խանդավառ խօսքերով խրախուսեց եւ քաջալերեց մարզիկները, յաճախ իր տիկնոջ հետ ներկայ եղաւ զուամի մրցումներուն, գտնուեցաւ մարզիկներուն մէջ, եղբայրական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելով .

Վերջին օրը, իր մուտքը քաղաքապետարանի դաշտը, ոգեւորութեան և խանդավառութեան արտակարգ ալիք մը բարձրացուց ժողովուրդի շարքերուն մէջ ։ Տողանցքի ընթացքին, ի տես երեք հազար մարզիկներու յաղթապանծ շքերթին, կարելի էր նկատել յուզումը որ տիրած էր Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի, որոնց աչքերէն ուրախութեան արցունքներ կը հոսէին ։ Նոյն յուզումը ակներեւ էր նաեւ եգիպտահայ հիւրերու մօտ, որոնց կարգին Աւետիս Զագըճեան, եւ որոնք միշտ եղած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի բարեկամները ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, միջ–մասնաճիւղային մրցումները փակուեցան խրախճանքի պարահանդէսով մը ։ Քլիւպ Սաատի երկու լայնարձակ սրահները կը յորդէին երկսեռ բազմութեամբ մը ։ Ներկայ եղան Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Զագըճեան, Զօր. Հրանդ Մալոյեան, Պ. Ք. Առաքելեան, Պ. Ցրէտ Արսլանեան եւ ուրիշներ ։

Պարահանդէսի ընթացքին, Շրջանային Վարչութեան կողմէ Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ք. Առաքելեանի նուիրուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի գեղակերտ նշանակն ու սկաուտական պէճը ։

Պ. Ճորճ Մարտիկեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս բացառիկ պատիւին համար եւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ, իր յաջողութեան մեծ մասը կը պարտի Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր սկաուտական կրթութեան ։ Պ. Ճորճ Մարտիկեան իր տիկնոջ անունով իբրեւ օրուան թագուհիի նուէր, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Հալէպի մասնաճիւղին նուիրեց 5000 ս. ոսկի ։ Իսկ իր կողմէ ան հինգ հազար ոսկի եւս տրամադրեց Շրջանային Վարչութեան, որուն Պէյրութի մէջ նուիրած էր հինգ հազար ոսկի ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծանօթ բարեկամը՝ Մեքսիկահայ Պ. Ք. Առաքելեան եւս իր կողմէ հարիւր տոլար նուիրեց Հալէպի մասնաճիւղին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (383)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

« ՀԱՄՐԸ »

Ասլանը յայտնեց, որ ինձ պէտք է թողնէ այդ վանքում, իսկ ես լսեցի, չյայտնեցի նրան իմ դժկամակութիւնը ։ Բայց երբ, դեռ վանքը չհասած, ճանապարհին պատմեց ինձ դեռ չմոռացուած աւանդութիւնը, թէ այդ վանքում աշխատել են հայկական դպրութեան Ոսկեդարի ականաւոր մարդիկը, թէ այդ վանքի խուցերի մէջ են կատարուել նրանց մտաւոր վաստակները, թէ այդ վանքում են դրըուած եւ նրանց պաշտելի չիրիմները, — այդ բոլորը լսելով, իմ մտատանջութիւնը ամոքուեցաւ, իմ կասկածները փարատուեցան, եւ ես խոնարհուեցայ անցեալ ժամանակների սրբազան յիշողութիւնների առջեւ՝ — աշխատել եւ սովորել այն յարկի տակ, որտեղ աշխատել են մեր բազմավաստակ հայրերը, ոգեւորուել նրանց անմոռանալի չիրիմներով, եւ սրտով եւ հոգւով նուիրուել ուսման ճգնութեանը ։

Առաջինը, որ հեռուից գրաւեց իմ ուշադրութիւնը, դա էր վանքի շրջապարսպի արեւելեան կողմում սիւների մի շարք, որ բարձր կոթողների նման կանգնած էին միմեանց մօտ ։ Ասլանը ինձ տարաւ նրանց մօտ ։ Դրանք թուով տասն գեղաքանդակ խաչքարինք էին, որ դրուած էին քարէ պատուանդանների վրայ ։ Աւանդութիւնը « Թարգմանչաց գերեզմանք » է կոչում այդ լուռ յիշատակարանները ։

Նրանցից մէկի վրայ ես կարդացի Հայոց անպարտելի փիլիսոփայի՝ Դաւիթ Անյաղթի անունը ։ Այդ խաչաքարերի խումբի առջեւ, փոքր ինչ հեռու, դըրուած էին երկու անշուք գերեզմաններ. մացառների միջից հազիւ երեւում էին նրանք ։ Քարացած մամուռը դրել էր այդ տապանների վրայ իր գորշ – կանաչագոյն խաւերը. ոչ գիր եւ ոչ թուական չէին երեւում . նրանց թուականը, նրանց տապանագիրը դրոշմուած է ամէն մի զգայուն հայ մարդու սրտի մէջ. ժամանակները քարը մաշեցին, գիրը ջնջեցին, բայց սրտերի մէջ անեղծ մնաց նա ։

Այդ երկու փոքրիկ տապանների մէջ հանգչում են երկու հոյակապ անձինք — Մովսէս Խորենացին եւ նրա ընկեր Մամբրէ Վերծանողը ։ Հայաստանը յոյն եւ հրեայ սուրբերի անունով, տաճարներ կանգնեց ։ Բայց այն մարդը, որ իր գրքով ազատեց Հայաստանը պատմութեան մահից, որ կեանք եւ անմահութիւն տուեց նրան, ինքը մի փոքրիկ մատուռ անգամ չըստացաւ հայրենի աշխարհի գրկում ... Այդ տապաններից փոքր ինչ հեռու, մեկուսացած է մի այլ տապան, աւելի անխնամ, աւելի տխուր, քան թէ առաջինները ։

Լեռնային Հայաստանը իր լեռների ընտիր քարերից մէկն անգամ խնայեց դնել նրա վրայ ։ Անտաշ ապառաժների մի քանի բեկորներ ծածկում են պաշտելի մարդու սրտակտոր դամբարանը ։ Անբախտ վիճակի՜ անբախտ հակադրութիւն ։ Այդ մարդը իր կեանքում իր ժամանակի կղերից հալածուեցաւ, քարկոծուեցաւ, — եւ այժմ նրա դամբարանը նոյնպէս ճնշուած է անկարգ քարակոյտի ներքոյ ։ Բայց ամէն մարդ, երբ կը լսէ Ղազար Փարպեցու անունը, խոնարհութեամբ ծունր կը դնէ եւ կը համբուրէ նրա դամբարանի փոշիները ... Այդ դամբարանի վրայ հեռուից տխուր կերպով նայում են Սահակ եւ Համազասպ իշխանների չիրիմները ...

Վանքի շրջակայքի յիշատակարանները այնքան ժամանակ խլեցին մեզանից, որ բոլորովին մութն էր, երբ մտանք վանքը ։

Վանահայրը չգտնուեցաւ. մեզ ասացին, որ նա գնացել է մերձակայ գիւղը ։ Ասլանը ուղղակի դիմեց դէպի խուցերից մէկը, որի նեղ լուսամուտից ճրագի լոյս էր երեւում ։ Դուռը բաց էր թողած, օդ ներս տանելու համար ։

Մի հասարակ, անզոյն սեղանի վրայ վառւում էր ճրագը եւ լուսաւորում էր դէմքը մի վանականի, որ այդ միջոցին, սեղանի վրայ թեքուած, ինչ որ գրում էր ։ Սեղանի երեսը ծածկուած էր գրքերով, որ անկարգ կերպով դիզուած էին միմեանց վրայ ։ Երբ նկատեց նա մեր ներս մտնելը, ամենեւին չշարժուեցաւ իր տեղից, միայն ձեռքը մեկնելով Ասլանին, սառն կերպով ասաց .

— Ես ձեզ սպասում էի, պարոն բժշկապետ ։

Յետոյ, երբ նկատեց, որ մենք ոտքի վրայ մնացինք, աւելացրեց .

— Իմ խուցը այնքան նեղ է եւ կարասիքը այնքան սակաւ, որ չգիտեմ որտեղ հրաւիրեմ ձեզ նստելու ։

— Դուք հանգիստ եղէք, մենք նստելու տեղ կը գտնենք, — ասաց Ասլանը եւ, նրա մահճակալի վրայից, անկողինը մի կողմ հաւաքելով, նստեց մերկ տախտակի վրայ ինձ եւ հրաւիրեց տեղաւորուել իր մօտ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

չէն տուած, սակայն Փրոֆ. Էրհարտի ժողովրդականութիւնն ու կարողութիւնները բաւական են՝ իր թեկնածութեան յաջողութեան համար: Իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ՝ Ատենաւրրի նախընտրութիւնն ալ կ՚երթայ Տնտեսական նախարարին:

Հակառակ պարագային, Վարչապետ կրնայ ըլլալ Խորհրդարանի նախագահ Կերսթըմայր:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլլըս դիւանագիտական կեանքէն հեռանալու վրայ է: Երբ այսօր կը յայտարարուի Վարչապետ Ատենաուըրի թեկնածութիւնը՝ Նախագահութեան համար, միջազգային շրջանակները կը ժտածեն թէ Արեւմուտքի քաղաքականութիւնը լուրջ փոփոխութիւններու պիտի ենթարկուի:

Ուաշինկթընի մէջ կը ժտածեն թէ Ատենաուըր իր պաշտօնը կը լքէ այն պահուն՝ երբ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է իր ներկայութիւնը:

Լոնտոնի մէջ անակնկալը կատարեալ է:

Մատրիտի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ՝ թէ Ատենաուըրի այս որոշումը որոշ չափով կրնայ մեղմացնել Գերմանիոյ ազդեցութիւնը:

Փարիզի պաշտօնական շրջանակները կը մերժեն մեկնաբանել այս լուրը, նկատելով որ ներքին հարց մըն է ան՝ Գերմանացիներու համար:

Զօր. Նորսթէտ յայտնեց որ Տոքթ. Ատենաուըրի ազդեցութիւնը պիտի շարունակէ խաղալ իր կարեւոր դերը՝ Արեւմուտքի զօրացման մէջ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փաթթուկեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Փաթթուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Արշաւիր Փաթթուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գամպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալճեան եւ ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆի

մահը որ տեղի ունեցաւ 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 9) առաւօտեան ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վէնսէն Նուվօ գերեզմանատունը (Ֆօնթընէ սու Պուա):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Ագնիւ (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օգսէն Մուրատեան, Պ. Գարպիս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Կամսար Մուրատեան, Պ. Ժորժ Մուրատեան, Պ. Անրի Մուրատեան, Օր. Մարինէթ Մուրատեան, Ալին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Գրիգորեան (Պարսկաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՆԹԱՌԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը 22 Րիւ Ժորժ Սանտ, Անկէն լէ Պէն:

Յուղարկաւորութիւնը այսօր Հինգշաբթի (Ապրիլ 9), ժամը 14·15ին: Հաւաքուիլ հանգուցեալին բնակարանը:

Կառախումբ Կար տիւ Նոռ«ն ժամը 12·32 կամ 14:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արմենուհի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պետրոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գիսակ Խօլմէզեան եւ զաւակը (Պուէնոս-Այրէս), Պ. Մինաս Խօլմէզեան (Ատրճան), Տէր եւ Տիկին Գալուստ Տիլոխեան եւ զաւակները (Պուէնոս Այրէս), Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Տիրեան եւ զաւակները եւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Միրաքեան խոր ցաւօք կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 6ին Փրթի-Մէնամի հիւանդանոցին մէջ, 62 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը՝ վաղը Ուրբաթ, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

---

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15.30ԷՆ 18,30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRÉSIDENCE DE MESSIEURS

ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

ET

HOVIG EGHIAZARIAN

Avocat à la Cour d'Appel de Paris

Ի ներկայութեան՝ Կրթական եւ Մարզական նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն եւ Նախագահութեան պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— ՄԵՆԵՐԳ ՕՐ. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

ԴԱՇՆԱԿ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ՄԵՆԵՐԳՈՂՆԵՐ Պ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ԵՒ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

խօսնակ եւ անակն կալներ ՏԻԿ. ՊԵՏԵՐԵԱՆ ; Արտասանութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ:

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել դրատուններ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բալըթեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

Լրացաւ Յառաջի վերեւատպակման 14րդ տարեշրջանը: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ՚ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 փրանք:

(Ֆրանսա եւ hասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 փրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16էն 23, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին եւ հայկական Սալեր: Ձուխ եւ աժան պիւֆէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ. Կեդր. Յանձնաժողովի դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Մակազաճեան հազար ֆրանք Պանեէօ-Քաշանի դպրոցին, Մարի Սթաթեանի մահուան Ա. տարեդարձին առթիւ: Պ. Յարութիւն Պիւլպիւլեան եւ օրիորդներ Պիւլպիւլեան 12·000 ֆրանք իրենց սիրեցեալ մօր մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ժամագործեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՄԱՆՈՒԷԼ ԺԱՄԱԳՈՐԾԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ա. ցանկը

Պ. Պ. Թէրզիպաշեան Արամ 50 հազար ֆրանք, Զըրաշեան Արծրունի 50·000, Պօղոսեան Մինաս տասը հազար, Շիմշիրեան եղբարք, Փափազեան Սիմոն, Տէր Զաքարեան Արսէն, Սահաթճեան Նարայր, Որճըրըկեան Նուպար հինգ հազարական ֆրանք, Գումրուեան Ժան երեք հազար, Արզար (Էթապ. Սուլէ) երկու հազար, Տէրտէրեան Ժագ, Թուղլաճեան, Պօզաճեան Վարուժան, Ժամկոչեան Ժօզէֆ, Պալըար եւ Քաչէ, Գրիգորեան Հրայր, Գույումճեան Բիւզանդ, Թէրզիմէրեան կարապետ 2000ական ֆրանք:

(Շար.)

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Կիրակի, Ապրիլ 12, երեկոյեան ժամ 5ին:

BASILIQUE DU SACRÉ-CŒUR

Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ, Հայրապետական քառաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Անուշվիլի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի:

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 53րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 13, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սինեմա Փաքսի մէջ, 129 Րիւ Պուալօ:

Առաջին մասը գեղարուեստական խնամուած բաժին, Լիոնի Հայ Մշակութային Միութեանց Յառաստ hոգինոց երկսեռ երգչախումբի, սիրայօժար մասնակցութեամբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆի:

Տեղական մասնաճիւղի ուղերձը եւ երկամեայ գործունէութեան զեկոյցը:

Փարիզի Կեդր. Յանձնաժողովի խօսքը, կարեւոր յայտնութիւններ տրուած որոշումներու մասին:

Ներկայ կ՚ըլլան՝ Տոքթ. Ա. Պէօյիւքեան եւ Գր. Պահրի:

Երկրորդ մասին մէջ պիտի ցուցադրուի լինոհայութիւնը հետաքրքրող ֆիլմ մը, այս ֆիլմը պատրաստուած է 21 Մայիս 1949ին Վիլէօրպանի Պետ. Թատերասրահին մէջ մասնաճիւղիս կողմէ սարքուած պարահանդէսին: Առաջին անգամն է որ պիտի ցուցադրուի:

Կը ներկայացուի նաեւ «Պատուոյ համար» ը:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի, Ապրիլ 12ին, ժամը 10·45ին:

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ:

Նիւթ՝ Ս. Գրոց Շաբաթը:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՀԱՄԱՐ ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Լը Ֆոյի բանակավայրի վարչութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի կահաւորուած վարձու սենեակներ իր գիւղին մէջ, որ կը գտնուի Իզէր նահանգը, 900 մեթր բարձրութեան վրայ, Ապրիլ, Մայիս, Յունիս, Յուլիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար:

Դիմել վարչութեան՝

ՅՈՒՇԱՑԵՑՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ եւ Շաբաթ (Ապրիլ 10 եւ 11) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ (մէթրօ Քատէ)::

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Խօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ Երեկոյ, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները:

11 Ապրիլ, Շաբաթ օր, ժամը 21ին՝ Վարանդեան, Ակնունի:

12 Ապրիլ. Կիրակի՝ Քրիստափոր, ժամը 15ին, Արամ, առաւօտ ժամը 10ին:

Կարեւոր այս հաւաքոյթներուն ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. կոմիտէն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական նիստը այս Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին. Քաֆէ Րէժան: Ներկայ կ՚ըլլայ Տիկին Տիրուհի Ոէրէնկիւլեան: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թ. Գաւոիկի Բ. դասախօսութիւնը Ապրիլ 25ին, Սալ տը Ժէօկրաֆի: Նիւթ «Հայ գրականութիւնը դարերու ընթացքին»:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Լը Ֆոյի բանակումներուն արձանագրութիւնները բացուած են: Բանակավայրը կը գտնուի մօտ ինը հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ, Իզէրի մէջ: Հոգեւոր եւ հայկական տաքուկ մթնոլորտ: Ձեր զաւակները արձանագրելու համար դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST. JEROME. MARSEILLE 13'

Հեռաձայն 62 85 10 եւ 48 51 88 Մարսէյլ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԱՊՐԻԼ 1959

VENDREDI 10 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 36.. — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4267

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՋԱԼԵՐԵ՛ՆՔ ՄԵՐ ՔՈՅՐԵՐԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը առաջին օրէն իսկ իր առջեւ ունեցաւ բեղուն գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը:

Իր կոչը արձագանգ գտաւ մեր հայրենասէր մայրերու եւ քոյրերու մօտ:

Փարիզեան շրջանին եւ գաւառի հայաշատ քաղաքներուն մէջ շուտով կազմակերպուեցան 24 մասնաճիւղեր, աւելի քան 1500 անդամներով:

Իբրեւ բարեսիրական կազմակերպութիւն, Կապոյտ Խաչը իր գուրգուրոտ հոգածութեան առարկայ դարձուց մեր կարօտեալ եւ հիւանդ հայրենակիցները: Նիւթապէս օգնեց առաջիններուն եւ բարոյապէս մխիթարեց հիւանդները՝ պարբերական այցելութիւններով:

Տեղական լեզուին անծանօթ եւ աղքատ հիւանդներուն օգնելու համար Բուժարանիր բացաւ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Մարսիլիոյ մէջ, ձրի բժիշկ եւ դեղօրայք տրամադրելով:

Այդ դոյզ Բուժարանները տարիներով նախախնամական դեր կատարեցին մեր գաղութի ամէնէն հայաշատ երկու կեդրոններուն մէջ:

Սերունդ մը փոխուած է երեսուն տարիէ ի վեր: Մեր հայրենակիցները սորված են արդէն Ֆրանսերէն լեզուն եւ բարւոքած իրենց տնտեսական վիճակը: Ընկերային օրէնքներու ընձեռած դիւրութիւնները այլեւս անհրաժեշտ չեն դարձներ բուժարաններու գոյութիւնը:

Այդպատճառաւ Կապոյտ Խաչը իր ծրագրի գլխաւոր կէտերէն մէկն ըլլալով, Կապոյտ Խաչը մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց նորագոյն սերունդի հայեցի դաստիարակութեան վրայ:

Հայերէնի դասընթացքներ բացաւ զանազան կեդրոններու մէջ, Փարիզ թէ գաւառ, օգտագործելով հինգշաբթիի արձակուրդը: Հոն՝ ուր կարելիութիւն կար՝ հաստատեց նաեւ ամենօրեայ դասաւանդութիւն՝ Ֆրանս. դպրոցներու փակման ժամէն յետոյ:

Ներկայիս կը պահէ ինը դասընթացքներ:

Իր հսկողութեան տակ կազմակերպեց Սան — Սանուհիներու խումբեր կարգ մը վայրերու մէջ՝ հայ լեզուն, երգն ու պարը սորվեցնելով ու սիրցնելով անոնց: Կրնայի խումբը տարիներով ողեւորութիւն ստեղծեց Միջին Ֆրանսայի մէջ՝ պտտելով դարդը մեր հանդէսներուն:

Քառորդ դարէ ի վեր մասնայատուկ դարձուցած Մանուկներու օդափոխութեան կայանը, որուն մասին յաճախ մեծ գովեստով խօսուած է այս էջերուն մէջ:

Տարիներով զանազան շրջաններու մէջ իբրեւ վարձակալ մնալէ ետք, վերջապէս քանի մը տարի առաջ անհուն դժուարութիւններով Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ գնեց սեփական շէնք մը, որուն նորոգութեան եւ կահաւորման համար կը շարունակէ մեծ ծախքեր ընել:

Անցեալ ամառ 178 փոքրիկներ (95 մանչ, 83 աղջիկ) ընդունուած են կայանը երկու ամսուան ընթացքին՝ ապրելով հայաշունչ մթնոլորտի մէջ:

Իր գործունէութեան մաս կը կազմեն զանազան ձեռնարկներ,— տարեկան պարահանդէս, Մանուկներու Օր, Կապոյտ Խաչի Օր, Տօմի Օր կամ Գթութեան Շաբաթ:

Կեդրոնական վարչութիւնը՝ Փարիզեան շրջանի իր տասը մասնաճիւղերուն մասնակցութեամբ այս կիրակի կը տօնէ Ֆ. Կ. Խաչի հիմնադրութեան երեսնամեակը:

Քաջալերե՛նք մեր մայրերու եւ քոյրերու այս հոյակապ կազմակերպութիւնը, որպէսզի անիկա աճի ու բարգաւաճի եւ աւելի եռանդով փարի մատաղ սերունդի փրկութեան սրբազան գործին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ

Իտալիա մեկնելէ առաջ,— ուր ամիս մը պիտի հանգստանայ Քոմօ լճի ափին,— Վարչապետ Ատընաուըր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, Գերմանացիներուն բացատրելով նախագահական ընտրութեանց թեկնածու ներկայանալու իր որոշումը:

« Արագ որոշեցի, բայց ո՛չ թէ առանց մտածելու: Այդ որոշումը հաշուի եղած է որպէսզի ապահովէ մեր քաղաքականութեան շարունակութիւնը՝ բազմաթիւ տարիներ ... Դաշնակցային կառավարութեան տեսակէտները ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի կրեն յառաջիկայ տարիներու ընթացքին. Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ժողովներն ալ պիտի չկարենան փոփոխութեան ենթարկել մեր քաղաքականութիւնը »:

Այս ձեւով, Վարչապետը հասկցուց թէ երբ Նախագահ ըլլայ՝ իր ունեցած ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնէ՝ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը անփոփոխ պահելու համար. այն քաղաքականութիւնը՝ որուն կը հետեւի տասը տարիէ ի վեր:

Միւս կողմէ, Ատընաուըր կ'ուզէ աւելցնել Հանրապետութեան Նախագահին իրաւասութիւնները: Ան չի գոհանար «առաջին սեղանակալի» դերով, ինչպէս է պարագան Նախագահ Հոյսի:

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն, Ատընաուըր Գերմանիոյ մէջ պիտի ընէ այն՝ ինչ որ Զօր. Տը Կոլ բրաւ Ֆրանսայի մէջ, Ե. Հանրապետութեան հաստատումով ընդարձակելով Նախագահին իրաւասութեան սահմանները: Այս պարագային, անշուշտ հարկ պիտի ըլլայ փոփոխութեան ենթարկել երկրին Սահմանադրութիւնը:

Ուրիշներու կարծիքով շատ քիչ հաւանականութիւններ կան որ Դաշնակցային Գերմանիոյ Սահմանադրութիւնը փոխուի: Իրականութիւնը այն է՝ թէ Տոքթ. Ատընաուըր ազդեցիկ ղեկավար մըն է եւ պիտի կարենայ իր խօսքը լսելի դարձնել ապագայ վարչապետին:

Ատընաուըր դժուարութիւններ կրնայ ունենալ այն ատեն՝ երբ Փրոֆ. Էրհարտ վարչապետ ըլլայ: Տնտեսական նախարարը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երկրին մէջ. տարակարծութիւններ ունի միայն ... Ատընաուըրի հետ: Բայց երկրորդական է նաեւ այս հարցը, քանի որ Դաշնակցային Հանրապետութեան երկու մեծ ղեկավարները սերտօրէն գործակցած են մինչեւ այսօր եւ հակառակ իրենց տարակարծութեանց՝ յաջողած են իրականացնել «գերմանական հրաշքը».

Ատընաուըրի ձայնասփիւռ յայտարարութիւնները բաւական են արդէն՝ ցոյց տալու համար թէ Պոնի կառավարութեան ղեկավարներուն միջեւ խորամատ գոյութիւն չունի:

Վարչապետը աւելի քան վճռական էր՝ մասնաւորապէս հրատապ հարցերու մէջ.— « Եթէ Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ վերաբերեալ իր առաջարկները կարենար ընդունելի դարձնել՝ երկուքի տեղ երեք Գերմանիա պիտի ունենայինք: Պիտի չէզոքանայինք եւ բաժնուէինք արեւմտեան մեր դաշնակիցներէն: Գերմանիոյ անջատումը պիտի խորանէր եւրոպական միութիւնը եւ ուշ կամ կանուխ եւրոպական այլ երկիրներ պիտի իյնային խորհրդային տիրապետութեան տակ »:

Հետեւաբար՝ Մոսկուա նման բաներու մասին պէտք չէ մտածէ: Գերմանիա պիտի չընդունի նաեւ ճերկու Գերմանիանե-

րու դաշնակցութիւնը », բսաւ Ատընաուըր, աւելցնելով թէ այդ պարագային միութիւնը իրականացնելու ոչ մէկ հաւանականութիւն պիտի մնայ:

Վարչապետին յայտարարութեանց ուշագրաւ կէտերէն մէկն ալ անգլեւգերման յարաբերութեանց հարցն է. «Մամուլը անդրադարձաւ Անգլիոյ հետ մեր ունեցած յարաբերութիւններուն եւ մասնաւորապէս Վարչապետ Մաքմիլընի եւ իմ միջեւ գոյութիւն ունեցող «տարակարծութեան»: Նման հարց գոյութիւն չունի» աւելցուց Վարչապետը, բայց իր ոճը

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ժամուլին համաձայն աւելի քան երեք ամիս առաջ մեռած է զօրավար Մուհամմէտ Նեկիպ որ 1952ին եգիպտական յեղափոխութեան վարիչն էր և տապալած էր Ֆարուքի գահը: Նեկիպ եղած էր նաեւ առաջին նախագահը եգիպտական հանրապետութեան: Համաձայն իրաքեան աղբիւրներու Գահիրէի կառավարութիւնը արտօնած չէ այս լուրին հրատարակութիւնը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Նեկիպի մահը խորհրդաւոր է:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ նոր գայթակղութիւն մը երեւան եկած է: Տաչաներու պատմութենէն ետք, այս անգամ Մոսկուայի դրական պաշտօնաթերթն է՝ Լիթերաթուրնայա Կազեթա որ արձագանգ կը հանդիսանայ արձակուրդի «տամսերու» պատմութեան մը: Կարգ մը մարդիկ կը ծախէին հանգստեան տուներու համար տրուած ձրի տոմսեր, որոնք սահմանուած էին արժանաւոր աշխատաւորներու: Յաճախ այս վերջիններն ալ համաձայն էին եւ շահարաժին մը կը ստանային:

ԹԻՊԷԹԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին: Ըմբոստները կառավարութիւն մը կազմեցին եւ կոչ մը ըրին Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրուի: Միւս կողմէ կը նախատեսուի որ Չինաստանի նպատակն է համայնավար գաղթավայրի մը վերածել Թիպէթը, առաջին աթիւ հոն փոխադրելով հինգ միլիոն Չինացիներ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ այս տարի գրօսաշրջիկի կարքեր պիտի չներածէ արեւմտեան երկիրներէ, այլ՝ Խ. Միութենէն, Չեխոսլովաքիայէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ սեւ ցանկի վրայ դրած է 92 նաւեր: Այս նաւերը (17 ամերիկեան, 35՝ անգլիական, 9՝ ֆրանսական, հինգ՝ գերմանական, երեք՝ իտալական, եօթը՝ շուէտական, չորս՝ նորվեկեան, մէկ՝ դանիական, վեց՝ յունական, երկու՝ յունական, մէկ՝ ռումանական եւ մէկ սպանական), արաբական որեւէ նաւահանգիստի մէջ պիտի սոնան այնքան պարենաւորում միայն որ կարենան ամէնէն մօտակայ նաւահանգիստը հասնիլ: Այս որոշումը առուած է արաբական լիկայի « Իսրայէլի պոյքոթի կոմիտէն »:

ՄԱՐՈՔԻ վարչապետը՝ Մուլէյ Հասան Փարիզէն անցնելով տեսակցութիւն մը շնորհած է «Լը Մոնտ» թերթին: Իշխանը շեշտած է թէ Մարոքի եւ Ֆրանսայի դլուխը գտնել Մուհամմէտ Ե.-ի եւ օր Կոլի նման անձեր նշանակալից է եւ թէ այս երկուքին հանդիպումը օգտակար կրնայ ըլլալ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ վախճանած է Գերապայծառ Մաքրինոթիս Աթէնքի կաթողիկէ արքեպ. որ վերջերս կառքի ծանր արկած մը ունեցած էր: Գերապայծառը որ յիսուսեան միաբանութեան անդամ էր, 45 տարեկան էր եւ եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1953ին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ ութսուն տարեկան ծերունի մը որ քանի օր է անհետացած է: Իր կինն է (31 տարեկան) որ լուր տուած է ոստիկանութեան:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՀՌՈՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կարդինալ Աղաջանեան առջի օր Հռոմ վերադարձաւ եւ առաջին առթիւ ընդունուեցաւ Յովհաննէս ԻԳ.-ի կողմէ:

Կարդինալը Պապին տուաւ Մերձաւոր Արեւելք իր կատարած ճամբորդութեան տեղեկագիրը:

Ինչպէս գրած էինք Հայաստան Տարածման ժողովին գեր — տեսուչը այցելած է՝ Քորէա, Ֆորմոզա, Ճափոն եւ վերջերս Լիբանան:

Կարդինալը Պէյրութ ժամանած էր պատեհական տօներուն առթիւ եւ օգտակարն ընդունուած Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. Շեհապի ներկայացուցիչին կողմէ:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

★

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Մինչ Իրաքի կացութիւնը միշտ անորոշ է, Պէյրութի մէջ վերջ գտաւ արաբական լիկայի ժողովը: Գրած էինք թէ ոչ մէկ բան կը սպասուէր այդ ժողովէն որ ձախող վերջ մը ունեցաւ Չորեքշաբթի օր: Ժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը որ շատ մեղմ բնոյթ ունի: Փաստը կը յայտնուի միայն որ արաբական պետութիւնները մերժեն գործակցիլ քաղաքական որեւէ հոսանքի հետ եւ ընդդիմանան այն ազդեցութեանց դէմ որոնք կ'աշխատին Արաբները բաժնել: Բանաձեւը կը շեշտէ թէ Իրաք պէտք է համակերպի լիկայի յանձնարարութեանց եւ աշխատի արաբական միասնականութեան համար:

Ժողովին մասնակցող վեց պետութիններէն՝ միայն Սուտան ձեռնպահ մնաց. միւս հինգ պետութիւնները քուէարկեցին:

Այս բանաձեւը անշուշտ որոշ դոհացում կուտայ Նասրի եւ իր Հանրապետութեան: Եթէ լիկան բացէ ի բաց չէ դատապարտած համայնավար թափանցումը Իրաքի մէջ, յստակ է՝ սակայն թէ քննադատած է Քասըմի քաղաքական գիծը եւ այս ձեւով վաւերացուցած Նասրի քաղաքականութիւնը:

Բանաձեւին մէջ, չէ գործածուած համայնավար որակումը, բայց խօսուած է « օտարին ազդեցութիւններ, որ կը վտանգեն Արաբներու մտածելակերպին »:

Մէկ հոգի մինչեւ վերջը դիմացաւ Եգիպտոսի դէմ, ան ալ Սուտանի ներկայացուցիչ՝ Ահմէտ Խէյրն է որ իր ձեռնպահութեամբ մերժեց դատապարտել Իրաքը, նկատի առնելով որ այդ կը նշանակէ պետութեան մը ներքին գործերուն միջամտում ըլլալ:

× Միւս կողմէ Իրաքի մէջ կառավարութիւնը սկսած է զինել ժողովուրդը: Համայնավար թերթը՝ Իթթիհատ Ալ Շաապ կը գրէ թէ զէնքեր կը բաժնուին ժողովուրդին եւ թէ Յուլիսի յեղափոխութենէն ետք 50.000 քաղաքացիներու զինուած խումբեր կազմուած են ժողովուրդին մէջ:

Դամասկոս ապաստանած Իրաքցի քաղաքական պարագլուխ մը յայտարարեց թէ խորհրդային կամաւորներու ներխուժումը՝ Իրաք, արդիւնք է երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուած գաղտնի համաձայնութեան մը:

Պաղտատի շրջանակները ամէն ապահովութիւն կուտան արեւմտեան պետութեանց՝ քարիւղի հանքերուն մասին: Ծանօթ է Անգլիոյ մէջ ծագած յուզումը, բայց «Թայմզ»ի Պաղտատի թղթակիցը կը գրէ թէ տնտեսական նախարար՝ Իպրահիմ Քուպա յայտարարած է թէ բոլորովին սխալ է այն լուրը որուն համաձայն Իրաք կ'ուզէ ազգայնացնել Այ-Փի-Սին:

ՀՈՂ ԷՐ ՈՒ ԴԱՐՁԱՒ Ի ՀՈՂ

Բարեկամներէս մէկը մեռաւ անցեալ օր: Իր այրին, մայրը, զաւակները, հեռաւոր ու մօտաւոր ազգականները, Պոլսէն, Պարտաւէն, Պաղեստինէն, թերթերու մէջ ու առանձինն մահազդ հրատարակեցին: Սրտի դառն կսկիծով ծանուցին մահը իրենց սիրելիին՝ եւ տուին մանրամասնութիւնները՝ անոր համար ծրագրուած թաղումին:

Անգամ մը, տարիներ առաջ, ես ալ ունեցայ նման փորձառութիւն: Անժամանակ ու անակնկալօրէն մեռնող սիրելի ազգականի մը մահազդը կազմելու պարտականութիւնը իմ վրայ ինկաւ...: Գրչի մարդ էի ու չէի կրնար չէ ըսել՝ հակառակ որ հոգիս յօժար չէր այդ անախորժ պարտականութիւնը կատարելու: Սովորական ճամբաներէ քալել չեմ սիրեր. հոս ալ, տարբեր ըլլալու մտահոգութեամբ, վերցուցի գրիչս ու գրեցի թէ «Այսինչ, այսինչ, ու այսինչ անձերը, կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելիին՝ այսինչին...»: Ու տակն ալ, մնացեալ սովորական մանրամասնութիւնները. — Թաղման թուականը, ժամը, վայրը եւն.:

Երբ մահազդը պարունակող թերթը նիւ Եորք հասաւ, զարմանքով տեսայ որ գրուած էր «Սրտի դառն կսկիծով». մինչ ես կսկիծով միայն գրած էի, խորհելով որ մեր սիրելիին մահը ոտքով չէ որ կը սգանք, այլ սրտով, ու կսկիծը դառն է՝ քանի որ ան չի կրնար քաղցր, թթու կամ կծու ըլլալ...

Այս բոլորը միջանկեալ էր:

Ինչպէս ըսի, բարեկամներէս մէկը մեռաւ ու իր պարագաներուն կողմէ «Սրտի դառն կսկիծով» գրուած մահազդը կարդալէ ետք, սրտի կսկիծով, ձմրան պաղ ու խոնաւ օդով օր մը, եկեղեցի երթալու համար տունէն ճամբայ ելայ:

Կը ձիւնէր մեծ, դանդաղ ու նօսր փաթիլներով: Կարելի էր ենթադրել թէ Աստուած, թափելիք պարանքին առաջին նմոյշն էր որ կը ղրկէր վար...

Եկեղեցիին մէջ, ուր կրօնական կարգը կատարուեցաւ ու Ի վերին Երուսաղէմը երգուեցաւ լացակումած ձայնով աղջնակի մը կողմէ, չաւնը, յուզուած, «սրտի դառն կսկիծով» լացին: Բայց ալ աւելի խտացող ձիւնին տակ յօրանջող գերեզմանին վրայ էր որ արցունքներու առջեւ քաշուած բոլոր թումբերը փլան... Բարեկամիս այրին ուշաթափուեցաւ ու սեւեր հագած ծերունի մայրը, վշտէ ու անքնութենէ դունատ, սրտակեղեք լացաւ աղիողորմ:

Քահանային մօրուքին ու փոսէն նոր դուրս նետուած դեղին կաւին վրայ իյնող ձիւնի առաջին փաթիլները հալեցան. բայց երբ աղօթքներն ու քիչ մը շատ երկար դամբանականներուն վերջը հասաւ, դետինը արդէն մաս մը ձիւն էր նստած ու դեռ ալ, սպառապ գերեզմանի խոնաւ կողերուն վրայ սպիտակ գիծեր քաշելով, կը տեղար:

— Եավրո՛ւս, քեզ աս ձուն - ձմրան ինչո՞ւնկ հոս մինակ պի՛ ձգիմ — ողբաց սրտաբեկ մայրը փոսին վրայ հակելով ու ձեռքերը զարկաւ ծունկին:

Իր նիհար, գունատ, ճմրթկուած դէմքին ու անհուն վշտի այս աղիողորմ պոռթկումը յուզեցին զիս ալ՝ ու լացի: Խորհեցայ ուրիշ, անցեալի մշուշին մէջ աղօտացած դիմագծերով մօր մը մասին, ուրիշ հազար մայրերու մասին՝ որոնք ոչ գերեզման ունեցան եւ ոչ ալ մենք, անոր նշանակուած գերեզմանի մը վրայ մեռելոցի ու ուխտի օր մը, սփ մը մանիշակ տանելու բախտն ու մխիթարութիւն ունինք:

×

Քանի՞ դար է, 400°, 500°, 600° առա կը քաղաքակրթուինք ու դեռ կուլանք կաւին համար — մտածեցի ես — կաւի՞ն համար, թէ ոչ՝ վերջացող կեանքին՝ որուն այս կամ այն ձեւով ուրիշ տեղ մը կամ թերեւս ուրիշ պայմաններու տակ շարունակուելուն կասկածը գիշատիչի իր ճիրանները խրած է մեր բանականութեան մէջ:

Գիտենք թէ, մեր մահէն յետոյ, մենք ըլլանք կամ ոչ, «աշխարհումը բան չի պակսի»: Ան կը շարունակէ թաւալիլ իր ծիրին մէջ: Գարունը նորէն կուգայ, այ‹ գի›ները նորէն կը հասնին, ցորենները նորէն կը ծփան ու ծովը նորէն կը չաչէ խարակներուն վրայ... Ձիւնը կը հալի գարնան արեւուն ջերմութեան տակ ու լուսնակ գիշերները խռովքի ալիքներ կը դնեն երիտասարդ կուրծքերու տակ... Ու օր մըն ալ, մենք կը դրուինք խոնաւ ու պաղ հողին մէջ՝ որ հող դառնանք... Գէթ մեր վրայ անկուած վայրի ծեխակներու ցօղուններուն մէջէն սուլելով անցնող հովին կարենայինք ունկնդրել...

Մարմինը, մահէն ետք, անօգուտ է ու անարժէք: Եփենսուէ թանկարժէք սնտուկի՝ թէ խէժարօյր մայրիի պարզ փայտի վրայ դրուած ըլլայ ան մեր վերջին օրը, վախճանը նոյնն է:

Հնդկաստանի մէջ զայն կը վառէին, կամ՝ բարձր լերան կատարին լքած, թռչուններու կեր կը դարձնէին.

Ափրիկէի մէջ ամուր կը կապկպէին մեռեալին ձեռքերն ու ոտքերը որ չըլլայ թէ փորձուի ողջերուն այցելել ու, հաւանաբար ալ՝ վնասել:

Արդեօք այդ անբաղձալի այցելութեանց վախին շարունակութիւնը չէ՞ մեր սեւեր հագնիլն ալ... տեսակ մը ծպտում՝ որ երբ մեռնողին հոգին գայ ապրողներէն վրէժ լուծելու, չճանչնայ մեզ...

Հին Եգիպտոսի մէջ մեռնողներու մարմինները անվթար պահելու արուեստը կատարելութեան էր հասած: Անոնց համար տեւական գերեզմաններ ապահովելու սիրոյն կատարուած ճիգն ու վատնուած աշխատանքը այսօր կ՚ապշեցնեն մեզ...

Այդ բոլորը ի՞նչ բանի կը ծառայեն հիմա... Ա՛, բայց մոռցայ, քսան տարի առաջ, երբ զաւակս դեռ փոքր էր, բռնեցի ձեռքէն ու տարի բնապատմական թանգարան. հոն, ցոյց տալով ապակեդարանի մը մէջ պահուած հնաբոյր իր մը, մումիա մը, ըսի.—

— Այդ իրը կը տեսնե՞ս, տղաս, օր մը Եգիպտոսի թագաւոր էր այդ գունաթափ իրը...

Բան մը հասկցա՞ւ տղաս ըսածէս թէ ոչ՝ չեմ գիտեր, բայց վստահ եմ որ իր հասկնալու օրն ալ պիտի գայ, ինչպէս եկաւ իմ հասկնալու օրս...

Կը կարծեմ թէ կարգ մը ժողովուրդներու կողմէ կիրարկուած կիզումի ձեւը լաւագոյնն է մեռելներէն ազատուելու համար... Մղոններով անպէտ ու խոպան մնացած հողեր կան մեր մեծ քաղաքին շուրջը, ուր միայն տաշուած քարեր կը տիրապետեն... Հրէաները, իբրեւ դերագոյն նախատինք, միայն ոճրագործներու մարմինները կ՚այրէին հին ատեն, իսկ Հարաւային Ամերիկայի մէջ դեռ կան ցեղեր, որոնք, մարմինը չորցնելէ յետոյ դեղաքանդակ կաւէ անօթներու մէջ կը պահեն զայն:

Հին Եւրոպայի մէջ, դարեր առաջ, մեռելները փոսին կամ դարակին մէջ կը դնէին թեւերն ու սրունքները ծալուած կուրծքին վրայ. մօտաւորապէս ծնելէն առաջ ունեցած դիրքով. իսկ մենք Քրիստոնեաներս, դեռ կը թաղենք մեռելները ոտքերը արեւելք դարձուցած: Օր մը, երբ այս մասին բացատրութիւն ուզեցի, լսեցի ինծի որ «Երբ Յարութեան Փողը հնչէ Արեւելքէն, այդ ձեւ թաղուած մեռելը, արթննալուն պէս, պատրաստ կ՚ըլլայ վազելու...» Ձնացինք կարծեմ ուտելիք կը դնեն գերեզմանին մէջ ու վրան՝ որ հոգին, Մեծ Ուղեւորութեան ատեն, ուտէ, կ՚ազդուրուի, ճամբան չմընայ... Իսկ մենք, Հայերս, աւելի գործնական, մեռնողին հոգուն համար կ՚ուտենք այդ ճաշը: Կ՚ուտենք զարմանալի ախորժակով, թերեւս մեր ենթագիտակցութեան մէջ ուրախ՝ որ մենք դեռ կ՚ապրինք ու ճաշը որ կ՚ուտուի՝ մեր հոգուն համար չէ... Թերեւս անախորժ գործ մը գլուխ հանած, վերջացուցած ըլլալու գիտակցութենէն է որ կը բացուի մեր ախորժակը... Թերեւս աւելի խոր ու իմ խելքիս հասողութեան սահմանէն հեռու պատճառ մը կայ ...: Ի՛նչ գիտնամ...

Կը կարծեմ թէ մահը ինքնին դժուար ու տաժանելի բան մը չէ. մնացողներն ալ, ...: կամ կանուխ կը մխիթարուին ու նորէն կը խնդան... եթէ նորէն կայ մէկը որուն համար պէտք է ափսոսալ, ան ալ՝ մեռնողն է. եթէ մահուանը ան երիտասարդ է... Արտասուել ալ ան ոչ արեւուն ծաւլը պիտի տեսնէ, ոչ ծովու չառաչին ունկնդրէ, ոչ ալ՝ մտերմօրէն դարնան ոտնաձայնին ղնէ ականջը...

Ան հող էր՝ ու դարձաւ ի հող...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՆՉԸ

(ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Փառատօ՞ն...: Շատ մեծ չէ՞ բառը: Այդպէս կը խորհէին հաւանաբար շատեր, հանդէսէն առաջ, ի տես յայտարարութիւններուն, որոնք կը զարդարէին քաղաքին պատերն ու թերթերու էջերը, օրերէ ի վեր:

Ոչ ոք սակայն չափազանցուած կը գտնէր զայն, երբ դուրս կ՚ելլէր Մարսէյլի ամէնէն ընդարձակ սրահէն Զատկուան այս հրաշալի երեկոյին: Կ՚ենթադրեմ թէ նոյնն էր տպաւորութիւնը, Լիոնի մէջ, նախորդ գիշերը:

Ուրախ, խանդավառ հասարակութիւն մը լեցուցած էր հսկայ թատրոնը, բերնէ բերան: Երկու հազար հոգի պէտք է հաշուել մօտաւորապէս հանդիսականներու թիւը:

Ցուցիչ էր տեսարանը, հոգեպարար:

Ու մարդ չէր գիտեր թէ ուրկէ՞ կուգար այդ ուրախութիւնը, որ կը պարուրէր բոլորին սիրտերը: Սրահէ՞ն թէ բեմէն: Հաւանաբար երկուքէն ալ: Հայկական մեծ պահ մը, որ այնքան հազուադէպօրէն տրուած է մեզի ապրիլ, այս վերջին տարիներուն:

Հարկ չկայ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու: Բեմին վրայ միայն երիտասարդներ ու պատանիներ կային: Հայ աղջիկներ ու մանչեր, գրեթէ բոլորն ալ Ֆրանսա ծնած ու Ֆրանսա հասակ նետած: Անոնք հայերէն կ՚արտասանէին, հայերէն կ՚երգէին եւ հայկական պարեր կը պարէին:

Ու ամէնէն էականը: Անոնք ոչ մէկ վայրկեան այն տպաւորութիւնը կը ձգէին թէ օտար հողի վրայ ծնած էին: Հարազատ էր իրենց ապրումը, հարազատ իրենց լեզուն, երգերուն շեշտը հարազատ, ու այդ բոլորէն արտայայտուող, ցոլացող ուժգնօրէն պոռթկացող՝ ոգին հարազատ:

Այսքանը բաւական էր որ առաջին վայրկեանէն, դերակատարներն ու հանդիսականները միաձուլուէին նոյն խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Ստեղծուէր այն հրաշալի պահը, ուր բազմութիւն մը կը դադրի տարբեր մտածումներու տէր, այլազան զգացումներով շարժող խառնիճաղանճ մը ըլլալէ: Կը դառնայ մէկ անձ, կ՚ունենայ մէկ ուղեղ ու մէկ սիրտ: Կ՚ունենայ նոյն խանդավառութեամբ ծափահարող ձեռքեր ու նոյն ուրախութեամբ, թրջուող աչքեր:

Ահա թէ ի՛նչ կը բերէր նոր սերունդը հաւաքուած բազմութեան:

Եթէ միայն այս ըլլար մեզի ընծայուածը, — գեղարուեստական այս հաճոյքը, հայկական այս խորունկ ապրումը — այսքանը բաւարար էր մեր ուրախութեան:

Ֆրանսահայ Նոր սերունդը մեզի աւելին կը բերէր սակայն:

Զատկուան այս օրով, յայտնութեան մը պէս կը պայթէր ան, մեր հիացիկ աչքերուն դիմաց:

Քրիստոնէական Զատիկը կը վերածէր հայկական Զատիկի:

Կուգար մեզի ըսելու թէ ինք դեր մը ունէր կատարելիք մեր կեանքին մէջ: Կուգար ըսելու թէ հայ էր ինք, թէ ուժ մըն էր, գիտակից իր պատմական առաքելութեան: Զոհաբերող, շնորհալի, գաղափարապաշտ:

Իրենք երիտասարդներն ալ գիտեն մենք ալ, թէ իրենց ներկայացուցածը մէկ մասն է՛ր միայն մեր մշակոյթին: Անոր քանի մը փայլուն զաւակները: Հայ մշակոյթին փառատօնը չէր ան, լման եւ ամբողջական: Աւելի մեծ է հայ մշակոյթը, աւելի այլազան եւ աւելի ղեղեցիկ:

Եթէ կը գլխնամ այդ բառը իրենց տըւած հանդէսին, անպայման կը փափաքիմ զայն գործածել իրենց կազմակերպութեան:

Մարտ 28ը եւ 29ը փառատօնն էր Ֆրանսահայ գիտակից երիտասարդութեան:

Այդ երկու օրերուն ընթացքին էր որ, Լիոնէն մինչեւ Մարսէյլ, բազմահազար Հայերու կեանքին վրայ նոր շունչ մը կուգար տարածուիլ, գարնան կենսաւէտ շունչը: Շունչը երիտասարդութեան, թարմ, հզօր, վարակիչ:

Թող ուռճանա՛յ, Թող բարձրանա՛յ,

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՔԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

3) Դատապարտել զինուորական եւ քաղաքական դաշինքներն ու օտար երկիրներու մէջ ռազմական կայաններու ստեղծումը:

ՄԱԿէն ներս այս սկզբունքներուն շահագործումը միայն կը նպաստէ շարափոխելու այս կազմակերպութեան ոգին, որ ստեղծուած էր պայքարելու համար ագրեսիւ աւյնամոլութեան դէմ ու նպաստելու համար ազգերու համագործակցութեան:

Այս սկզբունքներուն հիման վրայ ՄԱԿը 1956ին միջամտեց Սուէզի դէմ անգլեւ-Ֆրանսական արշաւանքին վերջ տալու համար: Մ. Նահանգները այս հարցին մէջ չէզոքամարներուն կողմը բռնելով ոչ միայն փառնդեցին Ատլանտեան Ուխտին գոյութիւնը, այլ նաեւ քայլ մը աւելի հեռացան անտեսապէս թերած երկիրներէն:

ՄԱԿի մէջ իր դաշնակիցներուն դէմ Մ. Նահանգներու առած քուէն կարեւոր թըւական մը պիտի մնայ աշխարհի իշխանութեան համար մղուած պայքարին մէջ: Սուէզի խնդրին առէն որդեգրելիք երկու ուղղութիւն կար. կամ բոլոր ազգերուն համար ի զօրու եղող օրէնք մը պարտադրել. կամ ճակատագրին ենթարկուիլ եւ համայնավար կազմակերպութեան ու չէզոքամարներու կողմը բռնելով օժանդակել Եւրոպան ճզմելու անոնց ծրագրին. ՄԱԿը ճակատագրին ենթարկուեցաւ, կարծելով թէ օրէնք մը կը պարտադրէ: Արդարեւ, ոչ մէկ ատեն կարողացաւ հաստատել անտեսապէս թերած երկիրներուն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները որոշող համաձայնագիր մը, եւ իր ամբողջ ճիգը գործածեց Արեւմուտքի դէմ ոտքի ելած ափրիկեան ու ասիական զանգուածներու օժանդակելու համար:

Միջին Արեւելքի մէջ Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու կրած վարկաբեկումէն վերջ, Մ. Նահանգները առանձին մնացին արեւելեան ժողովուրդներուն դիմաց. իսլամական կրօնքը, Իսրայէլի դէմ զգացուած ատելութիւնն ու արաբական ժողովուրդներուն անսահման փառասիրութիւնները իրարու խառնող կազմակերպուած քարոզչութեան մը դէմ՝ միայն Այզընհաուըրի վարդապետութեամբ զինուած:

Համայնավար քարոզչութեան կը մնար վերջին ճիգ մը թափել՝ Մ. Նահանգներուն հանդէպ արաբական ժողովուրդներուն ունեցած կասկածամտութիւնը աւելութեան վերածելու համար: 1956էն ի վեր Մ. Նահանգները երկու շատ մեծ հարցերու առջեւ կը գտնուին Միջին Արեւելքի մէջ. Նախ՝ շատ աւելի մեծցած են այս երկրին պատասխանատուութիւնները, որոնք արդարացնելու համար Արաբներու բարեկամութենէն եւ Իրզ Նաւատորմիղէն զատ ուրիշ միջոցներ չունի: Ապա, պէտք է անհրաժեշտօրէն փաստել արաբ ժողովուրդներուն, որ անոնց հանդէպ ունեցած իր բարեկամութիւնը որեւէ կապ չունի Նաւթային իր շահերուն հետ:

Ահա այս պահն է, որ խորհրդային քարոզչութիւնը կ՚ընդունէ՝ Մ. Նահանգները կասկածելի սատիճանէն յանցաւորի սատիճանին անցընելու համար.— Մ. Նահանգները Եւրոպացիները Միջին Արեւելքէն քշեցին՝ իրենց տնտեսական պաշտպանութիւնը հաստատելու եւ տեղական հակա-ժողովրդապետական կառավարութիւնները պաշտպանելու համար:

Հոլերանական պատերազմին մէջ, Մ. Նահանգները միշտ կը շարունակեն յանցաւորի դերին մէջ մնալ, նոյնիսկ երբ կ՚ուզեն օգնել անտեսապէս թերած երկիրներուն. տրուած օգնութիւնը կը դառնայ կայսերապաշտութեան խորհրդանիշ:

Մարքսական գաղափարաբանութեան մէջ, Լենին եւ Մաօ Ցէ Թունկ Մարքսի ձգած սպիտակ լեզուցին՝ յեղափոխական պատերազմի եւ կայսերապաշտութեան գաղափարները նետելով միջազգային յարաբերութեանց ու աշխարհին տիրելու իրենց ռազմավարութեան մէջ:

(13 Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Ապրիլ չորսի Շաբաթ գիշեր Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, որ ծայրէ ծայր լեցուած էր հոծ բազմութեամբ :

Զեկուցողն էր, Արեւելեան լեզուներու Վարժարանի հայերէնի դասախօս Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, նիւթ ունենալով Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին :

Նախագահ ընկեր Գարսամեան լսարանը բանալով, հակիրճ բացատրութիւններ տուաւ դասախօսի ընտրած նիւթին շուրջ, յայտնեց նաեւ թէ բաւական գրականութիւն ունինք այս մասին, նոյն իսկ մինչեւ վերջին ատենները : Առնցմէ յիշեց մասնաւորաբար Դաւիթ Բէկի բաղդատական քերականութեան ծագումն ու զարգացումը աշխատասիրութիւնը եւ Գ. Օզանեանի, պատմութիւն հայ լեզուի եւ բանահիւսութեան : *Առաջինը համառօտ գործն է նախապէս* Բանասէրի *մէջ լոյս տեսած եւ յետոյ գրքի վերածուած : Երկրորդը որ Մարզուան տպուած է, բաւական տեղեկութիւններ կուտայ բաղդատական քերականութեան մասին :*

Ի՞նչ կը նշանակէ սակայն բաղդատական քերականութիւն : Զանազան լեզուներու իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները կը կոչուին, բաղդատական քերականութիւն : Ընդհանրապէս ընդունուած է որ Սանսկրիտ, *հնդկական չափական բանաստեղծութիւններուն նախալեզուն իբր մայր լեզու ընդունուած է եւ անոր հետ կը բաղդատուին միւս լեզուները :*

Ապա խօսքը տուաւ օրուան դասախօսին որ մանրամասնօրէն եւ հմտալից կերպով ներկայացուց համեմատական քերականութեան դժուարին նիւթը :

(ԽՄԲ.— Այս շահեկան դասախօսութիւնը պիտի հրատարակենք առանձին) :

Օրինակներով բացատրեց եւ տուաւ բաղդատականը բազմաթիւ լեզուներու ինչպէս լատիներէնի, ռումաներէնի, իտալերէնի, հրեաերէնի, սպաներէնի, փորթուգալերէնի, յոգուդորերէնի եւ ֆրանսերէնի *անոնց հնչականութեան, տառադարձութեան եւ քերականական կանոններու մասին :*

Բացատրեց նաեւ հնդեւրոպական լեզուներու իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները, իմասնաւորի հայերէնի *մասին տուաւ ընդարձակ տեղեկութիւններ :*

Յարգելի դասախօսը պատասխանեց եղած հարցումներուն :

Նախագահը յանուն Համազգայինի եւ ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնեց Փրոֆ. Ֆէյտիի որ լեզուաբանական նման ծանր նիւթ մը յաջողեցաւ ժողովրդականացնել այնքան գեղեցիկ կերպով ու մատչելի դարձնել լսարանականներուն :

Օր. Յովհաննէսեան յաջողութեամբ արտասանեց Ս. Կապուտիկեանի խօսք իմ որդուն : *Կատարուեցաւ նաեւ թէյի սպասարկութիւն եւ լսարանը վերջ գտաւ ուշ գիշերին :*

Գ. ԳԱՐԹԵՒ

թող հզօրանայ այդ շունչը, թող վարակէ մեզ տարին ամբողջ, Փետրուարին, Ապրիլին, Մայիսին, բոլոր տօներուն ու բոլոր տարեդարձներուն : Ու մեր յոգնած, ծերացած զգացումը պիտի արթննայ իր անտարբերութենէն, իր յուսահատութիւնը պիտի թօթափէ ան, պիտի պայծառանան մեր դէմքերը, մեր հոգիները պիտի խայտան, վերանորոգուած երիտասարդութեան այդ տաք շունչով :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

Անցեալ Ուրբաթ գիշեր, Փոլ - Ֆարալիքի Թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ փարիզահայ թատերագիր - դերասան Գր. Վահանի ի պատիւ կազմակերպուած երեկոյթը, գնահատելու համար անոր երկարամեայ թատերական ու գրական գործունէութեան վաստակը :

Յայտագրին գործադրութենէն առաջ դերասան Արտաշէս Գմբէթեան հակիրճ կերպով ներկայացուց Գ. Վահանի գործը, տալով անոր վաստակին երկարամեայ ու բեղնաւոր պատկերը :

Յայտագիրը կազմուած էր ամբողջութեամբ Գր. Վահանի երկերով :

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին Ա. Գմբէթեան, Ն. Պչտիկեան, Նուրհան Մարգարեան, Գ. Տէրվիշեան եւ Հայկուհի Խրտրշեան՝ որ արտասանեց Գր. Վահանի Ֆրանսերէն մէկ արձակը :

Այնուհետեւ ներկայացուեցաւ դարձեալ Գր. Վահանի մէկ քոմէտին՝ «Ազգապահպանումի գրասենեակ մը», որ կը ներկայացնէ փարիզահայ մեր ազգային կեանքին հարազատ պատկերը : Խաղը անցաւ յաջող եւ բոլոր դերակատարները ճարտարօրէն տարին իրենց վստահուած դերերը :

Ներկայացուեցաւ նոյնպէս կարճ տեսարան մը Գ. Վահանի «Մեր կեանքը» թատերախաղէն, որուն երկու դերակատարները՝ Գ. Տէրվիշեան եւ Ն. Մարգարեան յուզումի պահեր ապրեցուցին ներկաներուն :

Օր. Հայկուհի Խրտրշեան եւ Ա. Գմբէթեան ներկայացուցին կարճ տեսարան մը Գ. Վահանի «Մեծն Տիգրան» գեղեցիկ երկէն, ուր Օր. Հայկուհի Խրտրշեան անգամ մը եւս ապացուցեց տուաւ որ ինք արժանաւոր մեկնարկու մըն է դասական ողբերգութեանց :

Խօսելով «Տիգրան Մեծի» մասին, կ'արժէ յիշատակել որ այս գործը, ըստ մեզի, կը ներկայանայ իբրեւ Գ. Վահանի թատերական ստեղծագործութեանց լաւագոյն մէկ նմոյշը : Այդ երկով հեղինակը կ'ապացուցանէ թէ ինք վարպետ տիալոկիստ *մըն է եւ ճարտար կառուցող մը՝ թատերագրութեան մարզին մէջ : Իր ոճը չքեղ է, հատու եւ գուսպ, առանց մանուածապատ եւ խրթին դարձուածքներու :*

Դժբախտաբար, սակայն, այս գեղեցիկ երկը իր ամբողջութեամբ չէ ներկայացուած տակաւին : Անկէ առաջ, ուրիշ թատերական երեկոյթի մը ընթացքին ներկայացուած է այդ գործէն միայն երկու վարագոյր :

Ուրբաթ գիշերուան երեկոյթը վերջացաւ ծանօթ երաժշտագէտ Գ. Եանըքեանի մասնակցութեամբ, որ երգեց Գր. Վահանի բանաստեղծութիւններուն վրայ իր կողմէ դաշնաւորուած երկու երգեր, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Մայտա Մարգարեանի :

Իր ամբողջութեանը մէջ յաջող երեկոյթ մըն էր :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԹՐՔԱԳԱՅՈՒՄ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿ...

Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է քսան միլիոն տոլարի նոր վարկ մը բանալ Թուրքիոյ՝ Ատանայի եւ Թէքիրտաղի մէջ կատարուելիք քարիւղի փնտռտուքներուն համար : Այս վարկերուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ շարունակել քննութիւնները՝ որոնք ընդհատուած էին :

Շահագրգռուողներն ու մասնագէտները այն եզրակացութեան յանգած են թէ շատ հաւանական է որ Թուրքիոյ այդ շրջաններուն մէջ քարիւղի հանքեր գոյութիւն ունենան :

Ամերիկայի կողմէ տրամադրուելիք քսան միլիոն տոլարի վարկով պիտի գնուին ու ներածուին անհրաժեշտ գործիքներ՝ փնտռտուքները արդիւնաւոր դարձնելու համար :

Թրքական թերթերու համաձայն, շատ մօտ ատենէն ամերիկեան նոր տոլարները Անգարա պիտի հասնին :

Միւս կողմէ, Պարսկաստանի քարիւղը Թուրքիոյ ճամբով Միջերկրական հասցնելու աշխատանքներուն ձեռնարկուած է արդէն :

ԻՐԱՔԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՃՆՇՈՒՄԻ ՏԱԿ

Պոլսական մամուլին համաձայն Հիւսիսային Իրաքի Թուրքերը վերջերս նիւթական թէ բարոյական ճնշումի տակ կը գտնուին : Քէրքիւքի վարժարաններուն մէջ դասախօսող թուրք ուսուցիչներու մեծ մասը փոխադրուած է այնպիսի շրջաններ՝ ուր ... Թուրք գոյութիւն չունի : Իսկ անոնց տեղ նշանակուած են թրքատեաց ուսուցիչներ :

Անկէ զատ, թրքական թերթերու Իրաք մուտքը արգիլուած է : Քէրքիւքի մէջ հրատարակուող թրքերէն թերթ մը փակուած է եւ պատասխանատուները ձերբակալուած են :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կեսարիայէն հետեւեալը կը գրեն 14 Մարտ թուականով Պոլսոյ թերթերու :

— Խստաշունչ ձմեռը սկսաւ մեղմանալ : Շրջակայ լեռներուն եւ քաղաքիս մէջ ձիւները հալիլ սկսան, գետերն ու առուակները առատ ջուրերով ողողուեցան : Ամբողջ երկու ամիս իր թոնիրին շուրջ եւ կամ սրճարանները նստող հողագործը, մշակը, հովիւը եւ այգեգործը լայն շունչ մը առին եւ ձմրան թմրութիւնը թօթափելով նոր աւիւնով եւ խանդով փարեցան իրենց նուիրական գործին : Հօտերը սկսան մարգագետինները արածիլ, հրապարակի կեանքը ոգեւորուած է :

Գալով մեր համայնքային կեանքին, խիստ գոհացուցիչ է : Մեծ Պահոց առթիւ ամէն կիրակի Ս. Պատարագ, երեկոները Խաղաղական, Եկեսցէ ու Հանգստեան ժամերգութիւններ անխափան տեղի կ'ունենան հաւատացեալներու խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, որոնք ծոմապահ են ամէն օր : Շաբթուան ամէն առաւօտները Արեւագալի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ մասնակցութեամբ տեղացի դպիրներու եւ դպրուհիներու :

Բոլոր հայ հայրենակիցները իրենց գործերովը զբաղած են, ոչ մէկ հայ բանտարկեալ եւ ոչ մէկ հայ մուրացիկ գոյութիւն ունի : Գայսէրիի եւ շրջակայքի Հայոց Առաջնորդական փոխանորդ, Տ. Հայկազուն Ա. քահանայ Կարապետեան թէ պետական եւ թէ ժողովրդական բոլոր խաւերուն մէջ կը վայելէ անվերապահ սէր, յարգանք եւ համակրութիւն :

×Պոլսոյ «Միլլիէթ» թերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ մէջ թատրոնը հիմնուած է Հայերու կողմէ : Առաջին անգամ 1873ին Գէյօղլուի մէջ թատրոն մը բացուած է ուր հայերէն ներկայացումներ կը տրուէին : Հետեւաբար, կ'աւելցնէ թերթը, թրքական թատրոնի ծագումը պէտք է նկատել ... 1873 թուականը :

Ա՛յդ ալ կ'ազգայնացնեն ... :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ Մշակութային Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը գումարուած է Մարտ 23ին, «Յուսաբեր»ի Տան մէջ : Մշակութային Ընկերակցութեան վարչութիւնը պաշտօնի կոչուած է 1958 Յունուար 24ին, երբ տարուան համար եւ կը բաղկանայ 17 անդամներէ եւ ութը փոխ անդամներէ : Դիւանին մաս կը կազմեն՝ Գ. Գ. Աւետիս Զաղըճեան, Օ. Մաճառեան, Լ. Յովհաննէսեան, Գ. Մուրլեան, Թ. Խաչատուրեան, Լ. Գարագաշեան : Վարչութիւնը այս տարեշրջանին գումարած է 35 ժողովներ եւ Ընկերակցութեան կանոնագիրը ներկայացուցած Ընկերային նախարարութեան, որ վաւերացուցած է զայն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) մասնաճիւղը յիշատակի հանդէս մը ըրած է, նուիրուած՝ Յ. Օշականի : Նախագահած է Առաջն. Փոխանորդ Զաւէն Վրդ. Չինչինեան : Խօսած է Եդուարդ Հէքիմեան : Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան միացած են հինգ նոր անդամներ՝ Ուշտունի Թոմասեան (Տիթրոյթ), Միհրան Կիւզէլեան (Պոսթըն), Խ. Մեղրիկեան (Լոս Անճելըս), Եդ. Սահակեան (Նիւ Եորք), եւ Յ. Քէշիշեան (Լոս Անճելըս) : Իւրաքանչիւր անդամ տարեկան հինգ հարիւր տոլար կը վճարէ իբրեւ անդամավճար :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ֆութպոլի Դաշնակցութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի վարչութեան անդամ Ժոզէֆ Նալպանտեան մեկնած է Լոնտոն, ֆութպոլի անգլիական ընկերութեան հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու եւ Լիբանանի ազգ. խումբին մարզիչ մը գտնելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (384)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

Եւ իրաւ, երբ աչք ածեցի իմ շուրջը, տեսայ, որ նրա խուցի մէջ, բացի գրասեղանից եւ նրա հանդէպ դրած բազկաթոռից, որի վրայ նստած էր այդ կրօնաւորը, եւ բացի մահճակալից, որի վրայ տեղաւորուեցանք մենք, այլ եւս ուրիշ կարասիք չկային : Համեմատելով միւսների անշքութեան հետ, բազկաթոռը մի փառաւոր հակապատկեր էր ներկայացնում : Նա շինուած էր ծանր, ամուր փայտից եւ զարդարած էր գեղեցիկ քանդակներով : Փայտի բնական մուգ գոյնը, հնութիւնից աւելի մթանելով, խիստ վայելուչ տեսք էր տալիս նրան : Երբ կրօնաւորը նկատեց, որ ես հետաքրքրութեամբ նայում եմ բազկաթոռի վրայ, ժպտալով ասաց ինձ .

— Այս բազկաթոռը ես գտայ ամբարանոցում, ուր ձգել էին վանքի կոտրատուած երկրագործական անօթների մէջ · Հին եպիսկոպոսներից մէկի բազկաթոռն է · երեւի, հեռու երկրներից ընծայ է ուղարկուած :

Այդ կրօնաւորի հագուստով երիտասարդը երեսուն եւ վեց տարեկան հազիւ կը լինէր, թէեւ նրա մօրուքը եւ գլխի խիտ մազերը ձիւնի պէս ճերմակել էին : Այդ ճերմակութեան միջից դուրս էր նայում մի գունաթափ, հիւանդոտ դէմք, խորն ընկած աչքերով, որոնք վառւում էին անբնական փայլով : Ի՞նչն էր այնպէս վաղ ծերացրել նրան, ի՞նչն էր այնպէս վաղ ծերացրել նրան, ի՞նչն էր այնրունքները չէին խոնարհւում նրան եւ, ջլատուած մարդու ոտքերի նման, դողդողում էին :

Երեւում էր, որ երկար տարիներ այդ սրունքները կրել էին իրանց վրայ մի ծանրութիւն, — երկաթի ծանրութիւն.. Նա խօսում էր, եւ երկարատեւ հազը իսկոյն ընդհատում էր նրան, — մի խուլ եւ խռպոտ հազ, որ լսւում էր կուրծքի խորքից : Ինձ այնպէս էր թւում, որ կոտրած կարասի միջից էր լսւում այդ ձայնը : Ալլանը խորին ցաւակցութեամբ նայում էր նրա վրայ եւ չէր կարողանում իր տխրութիւնը ծածկել : Նայում էր բժշկի աչքով, նայում էր բարեկամի աչքով, եւ դառն կերպով հոգւոց էր հանում :

— Ես յոյս ունէի ձեզ վարդապետ տեսնել, — ասաց նա դառնալով դէպի երիտասարդը :

— Կարծում էք, թէ հե՞շտ է այդ, — հարցրեց նա, փոքր ինչ զայրացած, բայց դողդոջուն ձայնով : — Մեզ վարդապետ լինելու համար շատ բան է հարկաւոր սովորել ... Մեզանից պահանջում են այն բոլորը, ինչ որ մի մոնթ կամ մի տիրացու՝ սկսեալ մանկութիւնից մինչեւ իր ձեռնադրուելը՝ սովորել է ...

Հազը արգիլեց նրան շարունակել . չարագուշակ հազը տեւեց մի քանի րոպէ . երբ փոքր ինչ հանդստացաւ, շարունակեց .

— Այո, շատ բան է հարկաւոր սովորել ... եւ սաղմոսներ պէտք է անգիր գիտենալ, եւ աղօթքներ պէտք է անգիր գիտենալ, եւ շարականներ պէտք է անգիր երգել ... Դիցուք թէ անգիր արեցիր, բայց ձայնը ո՞րտեղից կը բերես .. Իմ մէջ առաջուայ յիշողութիւնը չէ մնացել · ես դեռ աշակերտ եղած ժամանակ Հոմերոսից եւ Վիրգիլիոսից ամբողջ գլուխներ անգիր գիտէի, բայց հիմա դժուարանում եմ մի քանի աղօթքներ անգիր սերտել ...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Երկու դպրոցական ընկերներ տասը տարի յետոյ իրարու հանդիպեցան :

— Բարեւ Յակոբ, բաւ Մինաս, շատ ուրախացայ քեզ տեսնելով, ի՞նչպէս ես տեսնենք, ամուսնացա՞ր Մառիին հետ, թէ տակաւին ինքդ կը կարկտնես գուլպաներդ :

— Այո, պատասխանեց Յակոբ :

— Լաւ, սակայն ո՞ր հարցումիս այո պատասխանեցիր :

— Երկուքին ալ ... :

քիչ մը «պաղ» էր, ինչ որ որոշ վերապահութիւն մը առնեցնել բրիտանական շրջանակներու մէջ :

Ընդհակառակն, կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ Պոնի եւ Փարիզի միջեւ :

Ատընաուըր իր խօսքը վերջացուց, շեշտելով թէ գերմանական քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի եւ դաշնակցային կառավարութիւնը իր դիրքը պիտի չփոխէ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ:

Ատընաուըրի որոշումը կը շարունակէ աղմուկ բարձրացնել բոլոր մայրաքաղաքներու մէջ: Մոսկուայի մամուլը համոզուած է, թէ այս ձեւով Գերմանիոյ Վարչապետը իշխանութենէ կը հեռանայ. « պաղ պատերազմի ամէնէն յամառ պաշտպանը երբ քաղաքական հրապարակէն կը քաշուի՝ պայքարի նոր շրջան մը կը սկսի, վերանորոգելու համար երկրին քաղաքականութիւնը »:

Արեւմուտքի մէջ նոյն կարծիքը չեն բաժներ: Հակառակ առոր, Ա. Միութիւնը կը քաջալերէ Արեւմտեան Գերմանիոյ ընդդիմադիրները, յուսալով որ այդ ձեւով Պոնի կառավարութեան քաղաքականութիւնը փոփոխութեան պիտի ենթարկուի :

Միւս կողմէ, Գերմանիոյ ընդդիմադիր պարագլուխ Օլլընաուըր յայտարարեց թէ երբ Ատընաուըր Հանր. Նախագահ ըլլայ՝ գերմանական քաղաքականութիւնը աւելի ճկուն պիտի դառնայ: Օլլընաուըրի կարծիքով, Տոքթ. Ատընաուըրի որոշումը հրաժարականի մը համազօր է :

Ուաշինկթըն.— Վարչապետ Ատընաուըր ամէնէն լաւ միջոցը գտաւ՝ իր քաղաքականութեան շարունակութիւնը ապահովելու համար :

× Իտալական մամուլի գործակալութեան համաձայն, Քատենապիայի մէջ, ուր Գերմանիոյ Վարչապետ ամիս մը հանգիստ պիտի ընէ, Ապրիլ 25 – 26ին Իտալիոյ Վարչապետ Սէնեի տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Ատընաուըրի հետ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16 :

Galerie Cambacerès

15, RUE LA BOETIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻ

Նկարչուհիին վերջին գործերը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի 30ամեակի առթիւ Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկ. Հեպիճէ Բէկզատեանէ երկու հազար ֆրանք, Տիկ. Մալաքեանէ հինգ հազար, Տիկին Վ. Գավուգճեանէ հազար, Պ. Նշան Սերգոյեանէ հազար եւ Պ. Ժիրայր Սերգոյեանէ հազար ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գանճեան կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլլիէի օգաւ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայրապետ Դանիէլեանի մահուան առթիւ :

Ոմն կը նուիրէ տասը հազար ֆրանք, ի նպաստ Ֆէօանվիլլիէի օգաւ. կայանի ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. փոքրիկ Պրինօ Կիւլպէնկեանի եւ Մինաս Աթալլահի յուղարկաւորութեանց առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Գարամաճեան կը նուիրեն հազար ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի անակէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, Մինաս Աթալլահի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Ապրիլ 12ին Լիոնի Հայոց եկեղեցին 295 Րիւ Պուալօ, Այրի Տիկին Երանդիկ Նիկողոսեանի եւ իր զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նոյն օրը :

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15,30ԷՆ 18,30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRÉSIDENCE DE MESSIEURS

ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

ET

HOVIG EGHIAZARIAN

Avocat à la Cour d'Appel de Paris

Ի ներկայութեան՝ Կրթական եւ Մարզական նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն եւ Նախագահութեան պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու .

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— ՄԵՆԵՐԳ ՕՐ. ԺՈԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

ԴԱՇՆԱԿ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ՄԵՆԵՐԳՈՂՆԵՐ Պ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ԵՒ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

խօսնակ եւ անակնկալներ ՏԻԿ. ՊԵՏԵՐԵԱՆ : Արտասանութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բայութեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն :

ԼԵՒՈՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խարբերդի Շէնգել գիւղացի, Լեւոն Գասպարեանի մահուան առթիւ (58 տարեկան) իր եղբայրը՝ Սահակ Գասպարեան 2000 ֆրանք կը նուիրէ « Յառաջ»ին եւ երկու հազար ֆրանք Հ. Բ. Ը. Մ. (սատնալ «Յառաջ»էն): Նոյն տխուր առթիւ հանգուցեալին որդին՝ Մեսրոպ Գասպարեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, հազար ֆրանք Կապ. Խաչի Պոստոյի մասնաճիւղին դպրոցին, իսկ ողբացեալին մանկութեան ընկեր եւ հայրենակից՝ Պ. Կարապետ Վարդանեան 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 500 Ֆր. Կապ. Խաչի Պոստոյի դպրոցին:

Comité du Prix Brémond

ԵՒ «ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ »

Կազմակերպած են դասախօսութիւն մը : Այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ) 252 Ֆօպուր Սէն Թ'օնոռէ :

Կը դասախօսէ.—

ԱՍԻԼԵԹ ՏԸ ՓԻԹՐԻ

"Sur les pas des Trouvères Arméniens"

Կը մասնակցի՝

Georges Chamarat

(Sociétaire de la Comédie Française)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ» Մայիս 23ի Շաբաթ իրիկունը:

ՎԱԼԱՆՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Այսուհետեւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 14էն 16, պիտի ընդունի այն Հայերը որ խնդրանք մը ունին ներկայացնելիք : (Վալանսի քաղաքապետարանը):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Կիրակի, Ապրիլ 12, երեկոյեան ժամ 5ին :

BASILIQUE DU SACRE-CŒUR

Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ, Հայրապետական քառաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ (?) — ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Աւետ. Մուրադի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի :

ԳԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին եւ հայկական Սալէր: Ճոխ եւ աժան պիւֆէ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 10 Մայիս, ժամը 14·30ին:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

×

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլլիէի օգափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ երեք Յուլիսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10 – 12 :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի, Ապրիլ 12ին, ժամը 10·45ին :

Կը խօսի՝ Վեր. Ե. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ Ս. Գրոց Շաբաթը :

Imprimerie Spéciale du Journal "Haratch"

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ե. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ եւ Շաբաթ (Ապրիլ 10 եւ 11) երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ (մէթրօ Քատէ). :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ե. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ե. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 21ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Ե. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Ե. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ե. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները :

11 Ապրիլ, Շաբաթ օր, ժամը 21ին՝ Վարանդեան, Ակնունի :

12 Ապրիլ, Կիրակի՝ Քրիստափոր, ժամը 15ին, Արամ, առաւօտ ժամը 10ին :

Կարեւոր այս հաւաքոյթներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական նիստը այս Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, Քաֆէ Րէժան : Ներկայ կ'ըլլայ Տիկին Տիրուհի Ակրէնկիւլեան: Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 11 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 11 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8367 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4268

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋ ՏԱԼ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐՈՒՆ

Փոխադրական միջոցներու զարգացումը վերջին տասնամեակներու ընթացքին՝ խոր յեղաշրջում առաջ բերած է երկրագունդիս մէջ:

Աշխարհ պզտիկցած է: Սահմանները ջնջուած են: Մէկ կիսագունդի մէջ պատահած դէպքերը անխուսափելիօրէն իրենց անդրադարձումները կ'ունենան միւսին մէջ:

Առաջնակարգ դեր մը վերապահուած է ձայնասփիւռին ու օդանաւերուն: Լուրերը կայծակի արագութեամբ կը փոխանցուին աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը: Մարդիկ քանի մը ժամուան ընթացքին կը տեղափոխուին մէկ երկրէն միւսը:

Եւրոպայի քաղաքական անստոյգ կացութիւնը, որմէ դուրս գալու գերմարդկային ճիգեր կը փորձեն աշխարհի ղեկավարները, անուղղակի կերպով — սակայն խորապէս — կ'ազդէ նաեւ Միջին Արեւելքի երկիրներուն վրայ:

Արեւելք — Արեւմուտք հակամարտութեան արձագանգները կը հասնին մինչեւ Ասիա ու Ափրիկէ:

Աւելի քան տասնեհինգ տարիէ ի վեր զարթօնքի ու վերածնունդի պատմական շրջան մը կը բոլորեն արաբախօս երկիրները:

Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Իրաքը, Եմէն, Սէուտի Արաբիա եւ Յորդանան դարձած են անկախ եւ օրէ օր կը յառաջդիմեն: Բացի վերջին երեքէն՝ որոնք արքայական վարչաձեւով կը կառավարուին՝ միւսները դարձած են Հանրապետութիւն:

Կը նշանակէ, որ արաբական ժողովուրդները հետզհետէ վերջ տալով առանձնաշնորհեալ դերդաստաններու իշխանութեան՝ կը ձգտին իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացնել կառավարութեան ղեկը:

Այս ձգտումին զուգահեռ՝ մեծ հոսանք մը կայ համարաբական մեծ Դաշնակցութեան մը մէջ համախմբելու իրարու սահմանակից այդ երկիրները: Վերականգնելու արաբական մեծ կայսրութիւնը, որ անցեալին կարեւոր դեր մը խաղցած է պատմութեան մէջ եւ նշանաւոր հանդիսացած իր գիտնականներով, փիլիսոփաներով, գրականութեամբ ու արուեստով:

Նախագահ Նասրի ձեռնարկը այս ուղղութեամբ որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց տարի մը առաջ: Սուրիա եւ Եգիպտոս կազմեցին Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը. իսկ Եմէնի իշխանը որոշ կապեր հաստատեց այս վերջիններին հետ:

Վերջին ամիսներու դէպքերը ցոյց տուին սակայն թէ Արաբական Դաշնակցութեան կամ Համադաշնակցութեան գաղափարը բոլորովին հասունցած չէ դեռ: Ու կը բախի որոշ դժուարութեանց:

Կը տեսնուի որ տարիներէ ի վեր բոլշեւիկեան գործակալներու ցանած սերմերը Միջին Արեւելքի մէջ՝ խոպան հողի վրայ չեն ինկած:

Ազգայնական հոսանքին դէմ ցցուելու փորձեր կը կատարեն համայնավարական գաղափարներով սնած մարդիկ՝ կարգ մը երկիրներու մէջ: Կը ջանան ճեղք մը բանալ արաբական միացեալ ճակատին վրայ:

Արաբական Լիկայի քաղաքական մարմնի խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Պէյրութի մէջ, նպատակ ունէր «ամրապնդել Արաբները միացնող ազգայնական կապերը»: Եւ վերջ տալ ներքին վէճերուն:

Որպէսզի նորագոյն ժողովուրդները լծուին խաղաղ ու շինարար աշխատանքի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԿՐՈԹՎՈԼ ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ՝ ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒՍ... ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Կրոթվոլ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Պոնի կառավարութեան նամակ մը ղրկած է, առաջարկելով որ Փանքովի եւ Պոնի կառավարութեան ներկայացուցիչները Մայիս 11էն առաջ ժողով մը գումարեն՝ խաղաղութեան դաշնագրին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու եւ Ժընեւի մէջ նոյն տեսակէտը պաշտպանելու համար:

Կրոթվոլի կարծիքով, երբ երկու Գերմանիաները հասարակաց կարծիք մը ունենան Գերմանիոյ հետ կնքուելիք խաղաղութեան դաշնագրին մասին, մեծերու ժողովին գործը մեծապէս պիտի դիւրանայ:

Դաշնակցային կառավարութեան կ'առաջարկէ՝ որ «հրաժարի իր վճռական դիրքէն եւ «ընդունի Արեւելեան Գերմանիոյ երկարած ձեռքը»:

Համայնավար պարագլուխը աւելցուց թէ «Արեւելեան Գերմանիա ամէն վայրկեան պատրաստ է բանակցելու Դաշնակցային Հանրապետութեան ներկայացուցիչներուն հետ՝ գերման ժողովուրդի ճակատագրին մասին»:

Ծանօթ է որ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու տեսակէտը կը պաշտպանեն Խ. Միութիւնն ու Արեւելեան Գերմանիան միաժամանակ: Հաստատելով այս իրողութիւնը, Կրոթվոլ ըսաւ.— «Կը մտածենք թէ խաղաղութեան դաշինք մը վճռական միջոցն է Գերմանիան բնականոն ճամբու մէջ դնելու համար»:

Կրոթվոլ իր ճառին մէջ խօսեցաւ նաեւ Արտաքին նախարարներու ժողովին մասին, որուն յաջողութիւնը «կասկածելի է»:

«Հաւանական է, ըսաւ ան, որ այս ժողովը վերջնական որոշումներու չյանգի. Հարցին լուծման առջեւ բարձրացող արգելքները տակաւին մեծ են: Ամէն պարագայի մէջ, յոյս ունինք որ կարեւոր յաջողութիւններ պիտի արձանագրուին, յաջողութիւններ՝ որոնք վերջնական կրնան ըլլալ մեծերու ժողովէն յետոյ»:

Եզրակացնելով, Փանքովի կառավարութեան ղեկավարը ըսաւ.— «Հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարեմ, որ մեր կառավարութիւնը իր կարելին պիտի ընէ՝ բանակցութիւններու յաջողութիւնը դիւրացնելու համար»:

Միւս կողմէ, Արեւելեան Գերմանիա յուշագիրներ ղրկեց Արեւմտեան երեք մեծ երկիրներուն եւ Խ. Միութեան: Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յուշագիրները յանձնուած են այդ երկիրներու Փրակայի դեսպաններուն:

Այս նամակներուն մէջ Արեւելեան Գերմանիա իր դիրքը կը ճշդէ՝ Ժընեւի Արտաքին նախարարներու եւ մեծերու ժողովներուն մէջ քննուելիք գերմանական հարցին նկատմամբ, նկատելով որ այնտեղ ներկայ պիտի ըլլան նաեւ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները:

Արեւելեան Գերմանիա այս առաջարկը ըրաւ՝ երբ Վարչապետ Ադենաուեր արձակուրդի գացած էր: Հետեւաբար տակաւին յայտնի չէ Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետին կարծիքը: Ցարդ ոչ մէկ յայտարարութիւն կատարուած է նաեւ Պոնի մէջ՝ պաշտօնական թէ կիսապաշտօնական շրջանակներու կողմէ:

Միւս կողմէ, անգլիացի եւ ամերիկացի երեսփոխաններու խումբ մը Լոնտոնի մէջ նոր ծրագիր մը հրատարակեց՝ Պերլինի հարցը լուծելու համար:

Երեսփոխաններու խմբակը կ'առաջարկէ որ Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան գօտիները դրուին ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ: Առաջին առիթով ՄԱԿը հրամանատար մը պէտք է նշանակէ՝ դաշնակից հրամանատարներու տեղ: Յետոյ՝ Արեւելեան Գերմանիա իր կեդրոնը պէտք է փոխէ, նկատելով որ Փանքով Պերլինի մաս կը կազմէ:

Այնուհետեւ, ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան եւ ռուսական ուժերը պիտի փոխարինուին միջազգային զինեալ ուժերով:

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն, այս ծրագիրն ալ յաջողելու հաւանականութիւն չունի:

ԻՐԱՔ.-

ՄԻԱՑՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒԻ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, Իրաքի կառավարութիւնը որոշած է ազգայնացնել քարիւղին Ֆրանսայի պատկանող մասը: Միւս կողմէ, Իրաք կ'ուզէ նաեւ բարձրացնել իր շահաբաժինը հարիւրէն 10 – 20 համեմատութեամբ: Ծանօթ է որ քարիւղը Իրաքի եկամուտին գլխաւոր աղբիւրն է: Անցեալ տարի 237 միլիոն տոլարի շահ մը ապահոված է երկրին: Ֆրանսա, ինչպէս գրած էինք, Այ – Փի – Սիի 23-27 առ հարիւրը ունի, որ կը պատկանի Քարիւղներու ֆրանսական ընկերութեան (Քոմփանի Ֆրանսէզ տէ Փեթրոլ): Մօտաւորապէս նոյնքան ունին Անգլիա եւ Հոլանտա եւ Միջին Արեւելքի Ընկերութիւնը: Մնացեալ հինգ առ հարիւրը կը պատկանի «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան», (Գալուստ Կիւլպէնկեան, այդ պատճառով, ծանօթ էր իբրեւ Պարոն 5 առ հարիւր):

Իրաքի ներկայ պահանջը խիստ մտահոգութիւն կը պատճառէ Արեւմտեան երկիրներուն: Եթէ ընդունուի Իրաքի շահաբաժնին յաւելումը, հաւանական կը թուի որ կարգ մը արաբական երկիրներ նոյն պահանջներ ներկայացնեն այդ ուղղութեամբ. Այս միջոցին, Պաղտատի մէջ, խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան ֆրանսական բաժնին ազգայնացման շուրջ: Արեւմտեան աղբիւրներու համաձայն, ֆրանսական քարիւղի ազգայնացումը վտանգաւոր նախընթաց մը կրնայ ստեղծել բոլորին համար: Պաղտատի մէջ, կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ այս ազգայնացումով, Ֆրանսայի նիւթական շրջանակները կրնան շահաւոր դուրս գալ եթէ համապատասխան հատուցում մը վճարուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Ֆրանսացիները ուզած են արդէն ծախել իրենց բաժինը որպէսզի այդ դրամագլուխը օգտագործեն Սահարայի քարիւղի շահագործման համար:

Քարիւղի Ֆրանսական շրջանակները սակայն մեծ հաւատք չեն ընծայեր այս լուրին, եւ յայտարարած են թէ, Փարիզի մէջ, ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ այս մասին:

× Լիբանանեան Ալ Ահրամ թերթը կը գրէ թէ կռիւները կը շարունակուին ազգայնականներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ, մանաւանդ Քէրքիւք եւ Ռամատի քաղաքներուն մէջ: Իրաքի կառավարութիւնը սակայն կը հերքէ թէ ըմբոստական նոր շարժումներ ծագած են երկրին մէջ, բայց նոյն ատեն անոնց պատասխանատուութիւնը կը թողու Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան վրայ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Քասըմ որոշած է բողոքագիր մը ներկայացնել ՄԱԿին ընդգծելով երկու կարեւոր կէտեր.— Ա) Զինուորական ուժերու համախմբում (սուրիական եւ եգիպտական) Իրաքի սահմանին վրայ: Բ) Միջամտութիւն Իրաքի ներքին գործերուն մէջ:

× Դամասկոսի մէջ, Ա. Մ. Հանրապետութեան փոխ-նախագահ՝ Աքրամ Հօրանի կարեւոր եւ նշանակալից յայտարարութիւններ ըրած է «Ալ Վահտա» թերթին: Սուրիոյ փոխ-նախագահը ըսած է.— «Աշխարհակալութիւնը, համաշխարհային սիոնականութիւնը եւ Պաղտատի Ուխտն է՝ որ պատճառ եղան համայնավար թափանցման Միջին Արեւելքի մէջ եւ ոչ թէ Նասրի քաղաքականութիւնը: Իրաքի համայնավար կուսակցութիւնը կազմուեցաւ Հրեաներու կողմէ 1941ին, անոր մաս կը կազմէին նաեւ անգլիացի գործակալներ եւ սիոնականներ: Այսպէս՝ Անգլիացիները օգտուելով 1941ի իրաքեան յեղափոխութեան ձախողութենէն, հրացանազարկ ընել տուին բոլոր արաբ ազգայնական ղեկավարները, ազատ ասպարէզ բանալով համայնավարներուն: Ամէն պարագայի մէջ, եզրակացուց Հօրանի, Խ. Միութեան վարած քաղաքականութիւնը ցոյց տուաւ ասիական եւ ափրիկեան երկիրներուն,— որոնք կը պայքարին իրենց ազատագրման համար,— թէ սխալ է կարծել որ կարելի է անշահախնդիր գործակցութիւն մը ստեղծել Խ. Միութեան հետ»:

× Եգիպտական կառավարութիւնը հրամանատար Սալահ Սալէմի յանձնեց եգիպտական մամուլի ղեկավարութիւնը: Սալէմ Ազգային Ուղղութեան նախկին նախարար եւ կառավարական պաշտօնաթերթին (Ալ Շաապ) տնօրէնն էր: Ներկայիս, Սալէմ տնօրէն է Տար ալ Թահրիր կազմակերպութեան որուն մաս կը կազմեն երեք կառավարական թերթեր՝ Ալ Կումհուրիէ (արաբերէն), Էճիփշիըն Կազէթ (անգլերէն), Փրոկրէ Էժիփսիէն (ֆրանսերէն): Կազմակերպութիւնը կը քննէ նաեւ Միջին Արեւելքի կիսապաշտօնական գործակալութիւնը եւ կը հրատարակէ կարգ մը պարբերաթերթեր եւ կիսապաշտօնական երկու օրաթերթ (Ալ Շաապ եւ Ալ Մեսա):

× «Արաբական քարիւղը արաբներուն», այս է նշանաբանը այն ժողովին որ պիտի բացուի Գահիրէի մէջ Ապրիլ 16ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջարկեց համեւրոպական տնտեսական կազմակերպութիւն մը հիմնել ՄԱԿի տնտեսական յանձնախումբին մէջ՝ Հասարակաց Շուկան հակակշռելու եւ ազատ փոխանակութեան գօտի մը ստեղծելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ յայտարարեց.— «Համբերութեամբ պէտք է սպասել եւ ոչինչ ընել՝ որ կրնայ խանգարել Պերլինի հարցին լուծումն ու խաղաղութեան դաշնագրին ստորագրութիւնը: Միացեալ Նահանգներու նախագահը որոշ չափով կը մասնակցի այն աշխատանքներուն՝ որոնք կը փորձեն աւելի եւս ծանրացնել միջազգային կացութիւնը», կը գրէ «Փրաւտա»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Ուաշինկթըն Փոսթ» թերթին համաձայն, Արտաքին նախարար Տըլըս Մայիս 11ին Ժընեւ պիտի երթայ, միջազգային ժողովին մասնակցելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետ Մենտէս – Ֆրանս, որ Օսլօ կը գտնուէր, առջի օր Ֆրանքֆուրթ հասաւ, ուր մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել: Մենտէս-Ֆրանս տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Արեւմտեան Գերմանիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխ Օլլենհաուերի հետ, գերմանական հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ուղիղ երեսուն եւ մէկ տարի առաջ էր (1928), երբ մեր ողբացեալ ընկեր Արշակ Ջամալեանի նախաձեռնութեամբ՝ Ֆրանսայի մէջ հիմնուեցաւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կ. Խաչը :

Այդ շրջանին, Մարսէյլի եւ Փարիզի մէջ գոյութիւն ունէին արդէն նոյնանման երկու անջատ կազմակերպութիւններ, սահմանափակ գործունէութեամբ : Թէ մէկը եւ թէ միւսը՝ ի վիճակի չէին բաւարարելու չարունակաբար բազմապատկուող մեր գաղութի անմիջական պահանջները :

Նոր կազմակերպութիւնը, որ մաս կը կազմէր Հիւս. Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչին (յետագային ՀՕՄ անունը առած), նպատակ ունէր համախմբել գաղութի մեր մայրերն ու քոյրերը, եւ հաւաքական ճիգերով բաւարարել օրուան հոգերը :

Ձեռնարկը լուրջ էր եւ դժուարութիւնները՝ շատ :

Հակառակ այս իրողութեան, առաջին փորձերը արդիւնաւոր եղան :

Համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ, Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ ստեղծուեցան կազմակերպութեան նոր մասնաճիւղեր : 1929-ին, Արեւմտ. Եւրոպայի Ֆ. Կ. Խաչը դարձաւ ֆրանսահայ կանացի ամենամեծ կազմակերպութիւնը :

Շնորհիւ իր ձեռնհաս եւ որեւէ զոհողութեան առաջ կանգ չառնող ղեկավար ուժերուն, հայ կինը՝ յայտնաբերեց արտակարգ եռանդ եւ կարողութիւն : Բայց նաեւ՝ արդար նախաձախնդրութիւն՝ իր պատուաւոր տեղը գրաւելու մեր հանրային կեանքին մէջ :

Եւ ան՝ արագութեամբ տարածեց եւ ամրապնդեց իր կազմակերպութիւնը եւ միշտ ընդարձակեց իր գործունէութիւնը :

Օգնութիւնը՝ աղքատին, անկարին եւ հիւանդին իր անմիջական պարտականութիւնը եղաւ : Իր կազմութեան առաջին տասնամեակին, եւ վերջին աշխարհամարտի օրերուն, ան իր առաւելագոյնը ի գործ դրաւ օժանդակելու համար օգնութեան կարիք ունեցողներուն : Սկիզբէն մինչեւ այսօր, մեր կորովի եւ սրտոտ Խաչուհիները, իրենց նուէրներով եւ այցելութիւններով յուսադրած եւ մխիթարած են զանազան հիւանդանոցներու մէջ մոռցուած հիւանդները :

Նոյն վերաբերմունքը եւ հոգածութիւնը՝ պատերազմի հայ գերիներու վերաբերմամբ :

Ֆ. Կ. Խաչի դերը անհամեմատ աւելի մեծ եղաւ սակայն մեր նոր սերունդի Հայեցի դաստիարակութեան գործին մէջ :

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի գրեթէ բոլոր հայկական կեդրոններուն մէջ հազարաւոր հայ մանուկներ իրենց մայրենի լեզուն սորվեցան Ֆ. Կ. Խաչի պահած շաբաթական դասընթացքներու մէջ :

Քանի մը շրջաններու մէջ մասնաւորաբար Կրընոպլը, Տէսին, Վիէն եւ Պոռտօ — շնորհիւ այս դասընթացքներուն ունեցանք ազգային ոգիով ներշնչուած խոստմնալից սերունդ մը :

Օգտակար եղաւ նաեւ Ֆ. Կ. Խաչի ողափոխութեան կայանի ձեռնարկը : Հազարաւոր հայ փոքրիկներ, տարիներու ընթացքին վայելած են ազգային շունչով պահպանուած այս կայաններու, կազդուրիչ եւ շինիչ մթնոլորտի բոլոր առաւելութիւնները :

Մեր նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ առողջապահութեան հոգածութեան հետ, Ֆ. Կ. Խաչը ոչ նուազ կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց տուած է ֆրանսական համալսարաններու բազմաթիւ հայ ուսանողներուն :

Չենք ծանրանար մանրամասնութիւններու վրայ : Թուեցինք իր գործունէութեան գլխաւոր կէտերը միայն :

Իր երեսնամեակի առթիւ, այս ընդհանուր ակնարկով, մենք հաւակնութիւն չունինք ներկայացնելու Ֆ. Կ. Խաչին երեսուն տարիներու նոյնքան ընդարձակ եւ բեղնաւոր գործունէութիւնը :

Ցիշելով իր կազմութեան առաջին շրջանի դժուարութիւնները, եւ վերապահումներն ու վարանումները, այսօր կատարեալ գոհունակութեամբ կրնանք հաստատել փառաւոր յաղթանակը հայ կնոջ : Ֆ. Կ. Խաչը, իր մեծ կազմակերպութիւնը երեսուն տարի շարունակ իր առաւելագոյնը տուաւ ֆրանսահայ գաղութին : Ան եղաւ ազգապահպանման ծանր պայքարի ամուր եւ զօրաւոր ազդակներէն մէկը :

Հակառակ իր բազմատեսակ նոր դժուարութիւններուն, ան պիտի շարունակէ իր այս պատուաւոր գործը :

Մեր ժողովուրդին մէջ իր շուրջ ստեղծուած սէրն ու համակրանքը, հաստատ երաշխիք մըն է իր գործունէութեան : Կանացի իր ջերմ զգացումները եւ հայրենասիրական խանդավառութիւնը՝ մշտական աղբիւր՝ իր հաւատքին եւ կամքին :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ — ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆ

Կիպրոսի ողբերգութիւնը վերջացած կը համարուի, գէթ առ այժմ : Միջերկրականեան այս կղզիին պատմութեան անդրադառնալով, Տանիէլ Գերնէ «Քօմպաթ»ի մէջ կը յիշէ նաեւ, որ Կիպրոս ֆրանսական եղած է :

Երեք դար յաջորդաբար Կիպրոս եղած է Լուսինեան թագաւորութիւն մը : Երուսաղէմի թագաւոր Կի տը Լուսինեան գայն գնած էր 1192ին՝ Ռիչար Առիւծասիրտէն, որ տարի մը առաջ կղզին տիրացած էր զանազան մեքենայութիւններ ի գործ դնելով : Բայց, շնորհիւ Լուսինեաններու, Կիպրոս պիտի դառնար Ֆրանսական հեռաւոր նահանգ մը :

Լուսինեան զերդաստանը ծագումով Ֆրանսայի Փուաթուի նահանգէն էր, կ'ըսէին թէ իրենց նախնիքները պարիկներ էին ....:

Այս թագաւորութեան պատմութիւնը՝ իր թագաւորներուն պատմութիւնն է : Անոնց մեծ մասէն անուններ մնացած են միայն :

Թագաւորներէն մէկը, Պետրոս Ա., տակաւին կ'ապրի ժողովուրդին յիշողութեան մէջ : Անոր կեանքը երկարատեւ տռամ մը եղած էր : Էլէօնոր տ'Արակոնի հետ ամուսնացած, Պետրոս Ա. կը սիրէր կղզեցի երիտասարդ աղջիկ մը, Արռտափնուզա անունով : Տարի մը, երբ թագաւորը Եւրոպա գացած էր մահմետականներու դէմ դաշնակցութիւն մը կազմելու համար, Էլէօնոր ձերբակալել տուաւ իր ամուսինին սիրուհին եւ ապա զրկխտել :

Այնուհետեւ, վրէժ լուծելու համար, թագուհին դարձած է իր ամուսնին պարոններէն մէկուն հոմանուհին : Թագաւորը վերադառնալով դատարան յանձնած է իր կնոջ սիրահարը : Բայց դատաւորները կաշառուած ըլլալով՝ անպարտ կ'արձակեն զայն : Ասոր վրայ՝ թագաւորը մահուան կը դատապարտէ բոլորը, պարոնն ու դատարանի անդամները : Կառուցանել տուաւ նաեւ մեծ բանտ մը, ուր պիտի բանտարկէր բոլոր անոնք՝ որոնցմէ կը կասկածէր : Բայց ժողովուրդը ըմբոստացաւ եւ սպաննեց զայն, երբ տակաւին բանտին շինութիւնը չէր վերջացած :

Այս թագաւորները ներշնչած են խուսլացի պատմիչներ : Անոնք համբաւաւոր եղած են իրենց շինարարութեամբ : Երբ Երուսաղէմի քրիստոնեայ պետութիւնները տապալեցան եւ «Սուրբ երկիր»ը ինկաւ իսլամներու ձեռքը, Կիպրոս դարձաւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի առեւտրական կեդրոնը : Պայը արդէն կը հանդիսանար աը քրիստոնեայ նաւ մը խարսխել իսլամական ջուրերու մէջ : Փոխանակութիւնները կը կատարուէին Ֆամակուսթայի մէջ, որ դարձած էր Արեւելքի տնտեսական մայրաքաղաքը :

Արեւելեան բոլոր արտադրութիւնները այնտեղէն կ'անցնէին : Ժամանակակից ճամբորդներն ու պատմիչները հիացումով կը խօսէին նաւահանգիստի գործունէութեան շուրջ : Դրամատուներ հիմնուած էին, որոնք կարճ ժամանակի ընթացքին առաջնակարգ դարձան բովանդակ աշխարհի մէջ : Կ'ըսուէր թէ կիպրացի ամէնէն փոքր առեւտրականն իսկ Ֆրանսայի թագաւորէն աւելի հարուստ էր : Ամէն կողմ ճոխութիւն եւ շքեղութիւն :

Տնտեսական բարգաւաճման այս շրջանը փայլուն է նաեւ արուեստի տեսակէտէն : Իշխաններ, վաճառականներ, մեծահարուստներ կը սկսին շքեղ բնակարաններ շինել տալ : Կղզին շինարան մը կը դառնայ : Ֆրանսայէն կը կանչուին ամէնէն ծանօթ ճարտարապետները, որոնց գործերը մինչեւ այսօր կը մնան... : Ուշագրաւ են մասնաւորապէս եկեղեցիները՝ իրենց կոթական ոճով : Նիկոսիոյ Ս. Սոֆիա եկեղեցիին յատակագիծը Փարիզի Նոթր — Տամին եւ Մանթի եկեղեցիին յատակագիծներուն միացումով շինուած է : Սէն — Ժորժ տէ Լաթէնը Սէնթ — Շափէլի պատկերն է : Ֆրանսացի ճարտարապետները Կիպրոսի մէջ կը կերտէին իրենց հայրենիքի յուշարձաններուն նմանակները :

Ծաղկեցաւ նաեւ գրականութիւնը : Ֆրանսերէնէ թարգմանուեցան ասպետական եւ սիրային վէպեր, որոնք խոր ազդեցութիւն մը ձգած են փօլքլօրին մէջ :

Կիպրոսի ռազմագիտական արժէքն ու հարստութիւնը ուշադրութիւնը գրաւած էին օտարներու : Խագմաթիւ Ճենովացիներ եւ Վենետիկցիներ կային Ֆամակուսթայի մէջ : Անոնք պայքարի ձեռնարկեցին կղզին տիրանալու համար, բայց Ճենովացիները յաղթական ելան : Եգիպտոսի սուլթանին, Մէմլուքներու օժանդակութեամբ Ժագ ըը Պաթար իշխանութեան տիրացաւ, որմէ յետոյ մաքրագործեց իր շրջապատը, նոյնիսկ՝ Մեմլուքները : Իր յաջորդը՝ Ժագ Բ. ամուսնացաւ վենետիկցի Քաթրին Քօրնարօյի հետ : Ամուսնին մահէն յետոյ վենետիկցի իշխանուհին Կիպրոսը յանձնեց իր ծննդավայր երկրի իշխանութեան՝ 1489ին : Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ այդ թուականին Վենետիկ ծովային մեծ ուժ մը կը ներկայացնէր : Լուտովիկօ Մորօ անուն մարդ մը կառավարիչ նշանակուեցաւ Ֆամակուսթայի մէջ, բայց յաւերժացաւ՝ Օթելլօ անունով :

Ֆրանսա, որ զբաղած էր այլ շրջաններու մէջ, երբեք չխառնուեցաւ Կիպրոսի ներքին գործերուն : Միջամուխ չեղաւ նաեւ անոր արտաքին քաղաքականութեան. Այսուհանդերձ, Ֆրանսայէն բան մը կ'ապրի տակաւին Միջերկրականի մեծ կղզիին մէջ ....:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՇԱԲԱԹԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլ ութէն 15 Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսական շարժանկարի շաբաթը, որուն ընթացքին պիտի ներկայացուին եօթը ժապաւէններ. — Փօրթ տէ Լիլա, Լ'Օ Վիվ, Մօնփարնաս 19, Նոթր— Տամ տը Փարի, Լէ Կրանտ Ֆամիյ. Լէ Ռանտէվու տիւ Տիապլը, Մառի Օքթոպր, եւ յայտագրէն դուրս Ժիւլի լա Ռուժ :

Միւս կողմէ խորհրդային ժապաւէնի շաբաթը Ֆրանսայի մէջ պիտի բացուի Ապրիլ 24ին բացառիկ հանդիսութեամբ մը :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՉԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Հոգեբանական պատերազմին այն հիմնական զէնքը, որ Մ. Նահանգները պիտի առանձնացնէ աշխարհի մնացեալ մասերէն՝ կայսերապաշտութեան գաղափարն է : Մ. Նահանգները, իրենց դրամագլուխները արտածելով, միջազգային մենաշնորհներու տիրանալով, ամէնէն վերջը դէմ դիմաց պիտի մնան դրամատիրական միւս մեծ ուժերուն հետ : Ծայր պիտի տայ պայքար մը, որ պիտի ոչնչացնէ դրամատիրութիւնը : Այս՝ մարքսական տեսակէտն է, որ դժբախտաբար չհերքուիր իրականութեան կողմէ որովհետեւ հում նիւթերու եւ մասնաւորաբար քարիւղի համար դրամատէր ազգերու միջեւ ծայր տուած մրցակցութիւնը վերածուած է քաղաքական բացորոշ պայքարի : Աշխարհի քարիւղին գլխաւոր կեդրոնը Միջին Արեւելքն է. այս պատճառով ալ անխնայ պայքար մը ծայր տուած է այնտեղ՝ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Ամէնէն առաջ Ֆրանսան հեռացուեցաւ աշխարհի այս մասէն՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութենէն ետք : Ապա՝ մեծապէս տկարացաւ Անգլիոյ դիրքը Իրանի քարիւղին եւ Սուէզի ջրանցքին ազգայնացումներէն վերջ :

Միայն ամերիկեան շահերն են որ տակաւին կանգուն կը մնան Սէուտական Արաբիոյ մէջ : Բայց 1957ի Գահիրէի ժողովին որոշումներուն մէջ ճնշուած է, որ ափրիկեան ու ասիական ազգերը կողմնակից են ու պիտի օժանդակեն Պարսից Ծոցի շուրջ բնակող արաբական ժողովուրդներուն եւ Պահրէյն կղզին անկախութեան պահանջներուն. Գահիրէի ժողովին մասնակցողները, բացի այդ, հաստատեցին թէ իւրաքանչիւր երկիր ազատ է իր հողամասին վրայ դանուող շահաբեր կեդրոնները ազգայնացնելու :

Այս երկու որոշումները ուղղուած են Մ. Նահանգներուն դէմ, որ կը ներկայացուին որպէս ազատ ազգերու քարիւղը շահագործող կայսերապաշտական երկիր : Մ. Նահանգներու դէմ ուղղուած էր նաեւ Գահիրէի ժողովին դրկուած խորհրդային այն ուղերձը, որ խորհուրդ կուտար քարիւղի բոլոր ընկերութիւնները ազգայնացնել, փոխարէնը խոստանալով խորհրդային անսահման ու առանց պայմանի օգնութիւն՝ մասնագէտներ, դրամագլուխ եւ հում նիւթեր ուղարկելու մարզին մէջ :

Սուէզի խնդրին առեն կասկածելի նկատուած Մ. Նահանգները կը դառնային յանցաւոր այն վայրկեանէն սկսած, երբ մինակ կը մնային տակաւին կողմ չբռնած ժողովուրդներուն դէմ :

Այս բանին նպաստող իրողութիւններէն մէկն ալ այն է, որ քարիւղի միջազգային ընկերութիւնները շատ մեծ սխալներ գործեցին անցեալին մէջ. երկար ատեն անիմաստ պայքար մղեցին Անգլիացիներուն դէմ, մանաւանդ այն պահուն երբ Արամքօն (Արաբական — Ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւն) բացէ ի բաց դիրք բռնեց Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն դէմ՝ ապահովելու համար Սէուտական Արաբիայէն մինչեւ Միջերկրական երկարող նաւթուղիին հաստատումը :

Այդ միջոցին աներեւակայելի դաւադիր — գործակցութիւն մը հաստատուեցաւ իրարու հակամարտ երեք ուժերու միջեւ — Համայնավար կազմակերպութեան, ազգայնական ու բանուոր արաբական միապետութիւններուն եւ քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերութիւններուն միջեւ :

Այս գործակցութիւնը աներեւակայելի կը թուէր, որովհետեւ բաղկացուցիչ ուժերէն իւրաքանչիւրը միւսներէն բոլորովին հակառակ գաղափարաբանութեան մը կը հետեւէր. Համայնավարները կ'աշխատէին աշխարհի տիրապետութիւնը ձեռք ձգելու համար. Արաբները մղուած էին հակա—արեւմտեան կրօնական զգացումներէ. իսկ քարիւղի ընկերութիւնները կը պայքարէին անգլօ-ֆրանսական գաղթաբարներուն դէմ՝ յանուն՝ ժողովրդավարութեան :

Այսքան աներեւակայելի գործակցութիւն մը ոտքի պահելու համար հասարակաց հակառակորդ մը պէտք էր. եւ այս հակառակորդը՝ Եւրոպան կը հանդիսանար : Համայնավարներն ու Արաբները այս պարագան հաստատեցին Գահիրէի մէջ, երբ յայտարարեցին թէ Եւրոպական միացեալ շուկան գաղթատիրութենէ ազատագրուիլ ուզող ժողովուրդներուն փորձերը խեղդելու կը ծառայէ : Իսկ ինչ կը վերաբերի քարիւղի ընկերութիւններուն, տարուած էին ամերիկեան անջատողական աւանդութենէն եւ շատ հաւանաբար անոնց ղեկավարները կը խորհէին թէ Եւրոպացիներուն շահերը որեւէ կապ չունին իրենց հետ :

Անգամ մը որ Եւրոպացիները Միջին Արեւելքի մէջ երեսէ ինկան 1956ին, համայնավար կազմակերպութիւնը այնպիսի ուղղութիւն մը տուաւ հոգեբանականպատերազմին, որ դէպքերու առաջած ընթացքին մէջ բոլորովին մոռցուեցաւ Ամերիկայի օժանդակութիւնը : Ամբողջ ճիգը թափեց արեւելեան ժողովուրդները իրենց ղեկավարներէն բաժնելու եւ այս վերջինները Ամերիկացիներուն ծախուած դաւաճաններ ներկայացնելու համար :

(14 Շար.)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ընթերցողը ծանօթ է արդէն Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ յանձնաժողովի անձնուէր անդամներուն կատարած աշխատանքներուն :

Մամուլի միջոցով հասարակութիւնը տեղեակ պահեցինք բոլոր նուիրատուներու սրտաբուխ արտայայտութիւններուն: Կառուցուած է եկեղեցւոյ շէնքին յարակից մշակոյթի կեդրոնը, բայց տաճարի շինութեան լրացումը կը կարօտի մեծ զոհողութիւններու :

Վստահ ենք որ հանրութիւնը շատ գոհ պիտի ըլլայ երբ ներկայացնենք շարք մը անակնկալ եւ ուրախառիթ նորութիւններ :

Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեանի եկեղեցիին շինութեան սկիզբէն ի վեր ցոյց տուած եռանդագին եւ խանդավառ գործունէութիւնը անուրանալի է, եւ մանաւանդ Զուիցերիոյ մեր հայրենակիցներուն մէկուն մօտ կատարած դիմումը եղած է շատ արդիւնաւոր, Սրբազան հօր թելադրութիւններուն շնորհիւ մեր հայրենակիցը հետաքրքրուած է հայ կեանքով եւ պատրաստակամութիւն յայտնած է հայ բարենպատակ ձեռնարկի մը իրագործման համար իր նիւթական օժանդակութիւնը բերելու :

Լիոնի Եկեղեցասիրաց յանձնաժողովի նախագահ Պ. Կարպիս Ճրնկրտեան, Սրբազան հօր ընկերացած, կը ներկայանան Զուիցերիոյ Պեռն քաղաքի մէջ ապրող Տիկին Վարդուհի Ժօլի Այվազեանի եւ կ'արժանանան ջերմ ընդունելութեան:

Տիկինը բնիկ կեսարացի 46 տարիէ ի վեր կ'ապրի Զուիցերիոյ մէջ, պահած է իր ծննդավայրի աւանդութիւնները մնացած է ճշմարիտ Հայ մը, այդ հանդիպումը իրեն համար երջանկութեան օր մը եղած է եւ մանաւանդ ազգային եւ եկեղեցասիրական նուիրական պարտականութիւն մը կատարելու առիթը կը տրուէր իրեն :

Իր կեանքի հաւատարիմ ընկերը Պ. Ռոպէր Ժօլի վարած է հիւպատոսի կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօններ մերձաւոր Արեւելքի եւ Եւրոպայի Ֆրանսական հաստատութիւններու մէջ. Հայաստանի քաղաքական եւ Մշակոյթի պատմութիւնը ուսումնասիրած է եւ հպարտ է իր հայասիրական զգացումներով, իր ծանօթ անձնաւորութիւնները հիացած են եւ երբեմն փորձուած են հարցնելու թէ, ո՞րն է աւելի հայ. տիկինը թէ ամուսինը ....

Սրբազան հայրը հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուած է, երբ Տիկին Ժօլի Այվազեան, իր մօրեղբօր Տէր Յակոբ քահանայի յիշատակը յարգելու համար նուիրած է 2.200.000 ֆրանք. անկեղծութեան եւ հայրենասիրութեան այս անշահախնդիր վերաբերումը, ինչպէս արժանի է ջերմագին գնահատութեան :

Հրապարակաւ կը յայտնենք մեր երախտագիտական զգացումները եւ շնորհակալութիւնը միւս երեք նուիրատուներուն որոնց ազգասիրական զգացումները պիտի մնան անմոռանալի մեզի համար :

Մոնթէ - Քարլոյի մէջ ապրող մեր յարգելի հայրենակից Պ. Ծիլէքճեանի մէկ միլիոնի նուէրը, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է. սրտով եւ հոգիով ազնիւ մեր հայրենակիցին այս ինքնաբուխ արտայայտութիւնը, մեծապէս նպաստած է շինութեան գործի շարունակութեան, մանաւանդ աւելի յատկանշական է այս պարագան, երբ ինքնաբերաբար, անձամբ եկած եւ յանձնած է այս կարեւոր գումարը սրբազան հօր, ուրիշ առիթներու ալ ցոյց տուած է նոյն առատաձեռնութիւնը :

Նիւ Եորքի Կիւլլապի Կիւլպէնկեանի հիմնարկութիւնը սրբազան հօր միջոցով 493.000 ֆրանքի յատկացումով նպաստած է գործին յաջողութեան :

Հեռաւոր եւ զանազան վայրերէ ուղարկուած այս նուիրատուութիւնները կը փաստեն որ համագործակցութեան ոգին իրապէս շաղկապած է աշխարհի չորս կողմերը ցրուած հայութիւնը :

Կիւլլապի Կիւլպէնկեանի հիմնարկութեան այս ժէսթը, Ատլանտեանի միւս ափին վրայ ապրող հայ համայնքին համար պէտք է մղիչ ուժ մը դառնայ որպէս զի անոնք ալ հետեւին այս նախանձելի օրինակին:

Վերջացնելէ առաջ յիշենք նաեւ Լիոնաբնակ մեր հայրենակից Պ. Արթիւր Յովհաննէսեանի նոր նուէրը, արդարեւ Պ. Յովհաննէսեան, Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկիզբէն ի վեր իր գնահատութեան տուրքը տուած է, այս անգամ ալ իր զաւկի ծննդեան առթիւ նուիրած է հարիւր հազար ֆրանք. մեծ հաւատք ունինք որ այս կարգի սրտաբուխ նուիրատուութիւններով պիտի քաջալերուի յանձնաժողովս եւ պիտի կրկնապատկէ իր ճիգերը լրացնելու համար ժամանակին հայկական եկեղեցին, որ պիտի դառնայ ազգային շարժումներու հայ մշակոյթի տարածման կարեւոր եւ անհրաժեշտ կեդրոն մը :

ԴԻՐԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱՂԷՏԻ 50ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

12·5000 Լ· ՈՍԿԻ
ՆՈՐ ԱՏԱՆԱՅԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

★

Ապրիլ 5ին Նոր Ատանայի (Պէյրութ) Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ ոգեկոչուեցաւ կիլիկեան աղէտին 50րդ տարեդարձը:

Օրուան պատարագիչն էր Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան: Վեհափառ Հայրապետը խօսեցաւ հոգեշունչ քարոզ մը, ոգեկոչելով կիլիկեան աղէտի զոհերուն յիշատակը :

Վարժարանի բակին մէջ տեղի ունեցաւ մատաղօրհնութիւն, որմէ ետք, տրուեցաւ ճաշ մը, ի պատիւ Վեհափառին եւ հիւրերուն :

Ճաշին ընթացքին, նախաձեռնութեամբ Սրբազան հօր եւ Պ. Ճօրճ Մարտիկեանի, տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն՝ վարժարանի բակը ընդարձակելու համար : Քանի մը վայրկեանէն գոյացաւ մօտ 13 հազար լ. ոսկի: Պ. Ճօրճ Մարտիկեան մասնակցեցաւ երկու հազար լ. ոսկիով, Պ. Միսաք Ազիրեան, Պօղոս Նաճարեան, Հաճի Գէորգ Կարմիրեան, Գույումճեան եղբայրք եւ Ազգային Առաջնորդարանը տուին հազարական լ. ոսկի :

×

ՍՈՒՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

★

Սուտանի հայ գաղութը սկսած է կազմուիլ վերջին յիսնամեակին: 1902էն ի վեր Հայեր սկսած են Գաղթել Աֆրիկէի կեդրոնը գտնուող այդ երկիրը, ուր հետզհետէ բազմանալով տուն - տեղ դարձած են, հիմնելով դպրոց եւ եկեղեցի :

Այսօր սուտանահայ գաղութը իր մէջ կը հաշուէ մօտաւորապէս ութ հարիւր հոգի, շուրջ երկու հարիւր ընտանիք : Ընդհանուր այս թիւէն 635 հոգի կը բնակին մայրաքաղաք Խարթումի եւ Օմտուրման քաղաքին մէջ, իսկ մնացեալ մասը կը բնակի գիւղերու մէջ :

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին եւ Խարթումի Ազգ. վարժարանին շէնքերը միացած են առանձին բաժանումներով եւ յարմարութիւններով. հողը ու շէնքը ազգային կալուածներ են: Հողը, մօտաւորապէս վեց հազար քառ. մեթր, հայ գաղութին նուիրուած է Սուտանի կառավարութեան կողմէ: Եկեղեցիին եւ դպրոցին շէնքերը սկսած են շինուիլ 1953ին եւ լրացած են 1956ի վերջաւորութեան :

Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի զոյգ շէնքերը կառուցուած են գաղութի ազգայիններու աջակցութեամբ եւ Սեֆերեան ընտանիքի բարերարութեամբ :

Եկեղեցին շինուած է հայկական ոճով. ունի ամէն յարմարութիւն :

Դպրոցի շէնքը ունի սրահ մը, տեսչարան մը եւ չորս դասասրահներ: Կրթական ծրագիրը բաժնուած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններու : Մանկապարտէզին մէջ կան երեք դասարաններ՝ տասնըմէկ աշակերտներով, իսկ նախակրթարանին մէջ՝ հինգ դասարաններ երեսուներեք աշակերտներով : Ուսուցչական կազմը բաղկացած է չորս հոգիէ :

Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի համար անշարժ եւ եկամտաբեր կալուածներ չկան. հանգանակութիւններով կը հաւասարակշռուի անոնց պիւտճէն :

Կայ նաեւ հայկական ակումբ մը՝ 65 անդամներով :

Կը գործեն մէկէ աւելի միութիւններ, ինչպէս՝ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը, Հայ Բարեսէր Տիկնանց Միութիւն, Դպրոցի Հոգաբարձութիւն ; Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն եւն .:

Սուտանի կառավարութիւնը 16.000 քառ. մեթր տարածութեամբ ընդարձակ դաշտ մը նուիրած է Հայ Երիտասարդաց Միութեան: Մտադրուած է այդ՝ հողին վրայ կառուցանել մարզադաշտ մը եւ շէնք մը :

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ԵԼԼԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՉՈՒՆԻՆ

★

Արտասահման դրամ չհանելու համար՝ Թուրքիա որոշած է իր հպատակները չարտօնել, որ արտասահման մեկնին : Այսուհանդերձ, երկրէն դուրս ելլելու արտօնութիւն պիտի տրուի միայն անոնց՝ որոնք օտար երկիրներու մէջ ազգական ունին:

Անցեալ տարի 23.487 հոգի անցագիր ստանալով արտասահման մեկնած են : Անոնց մօտ 15.000ը տուրիզ չեն առած, նկատելով որ գացած են Իսրայէլ կամ Յունաստան իրենց ազգականներուն մօտ: Թրքական իշխանութեանց ուշադրութիւնը գրաւած է, որ արտասահմանի ազգականներէ նամակ բերելով բազմաթիւ թրքահպատակներ իրենց անցագրին մէջ ճշդուած երկրէն տարբեր տեղեր ալ կ'երթան եւ Թուրքիա կը վերադառնան... մեծաքանակ ապրանքներով :

Կ'ենթադրուի թէ արտասահման գացողները որեւէ ձեւով դրամ դուրս կը հանեն: Այս պատճառով, ճամբորդութենէ վերադարձողներու իրեղէնները խիստ հակակշռի պիտի ենթարկուին :

Մարդու մէկը գետը ինկած է, անցորդ մը կը տեսնէ զայն եւ փոխանակ ազատելու կը հարցնէ .

— Շուտ ըսէ, ո՛ւր կը բնակէիր :

Հասցէն հասկնալէ վերջ, խեղճ մարդը կը ձգէ իր ճակատագրին եւ ուրախ զուարթ կը վազէ վերոյիշեալ հասցէին : Բայց մեծ կ'ըլլայ զարմանքը, երբ կը տեսնէ թէ տունը արդէն վարձուած է :

— Շատ ուշ հասար քարեկամս, կ'ըսէ տանտիրուհին, խեղճ վարձակալը գետը ձգողը արդէն եկաւ եւ վարձեց յարկաբաժինը :

×

Ա.— Պարոն, ձեր հովանոցին վրայ ծակ մը կայ :

Բ.— Դիտմամբ ձգած եմ զայն որպէս զի գիտնամ թէ ե՛րբ կը դադրի անձրեւը ....:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (385)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

Հայր դարձեալ սկսեց : Ասլանը ուշադրութեամբ լսում էր: Իմ ուշադրութիւնը նոյնպէս գրաւեց նրա խօսքը, որի մէջ այնքան մաղձ եւ դառնութիւն կար, որքան մեծ յօժարութիւն՝ նուիրուած լինելու եկեղեցու սպասաւորութեանը: Նա շարունակեց .

— Դատապարտելին այն չէ, որ ձեռնադրող եպիսկոպոսը մեղանից պահանջում է այն, ինչ որ կը պահանջէր մի անպարկեշտ տիրացուից, — դատապարտելին այն է, որ ժողովուրդն էլ հէնց այդ է պահանջում : Նրա համար պէտք է գիտենալ ամբողջ Այսմաւուրքը, ամբողջ Հայրանց վարքը... Նրա համար պէտք է գիտենալ, թէ ինչպէս տէր Յուսկան որդին տեսաւ իր առջեւ արեան ծովը, թէ որտեղ Յովնան մարգարէն դուրս եկաւ ձկան փորից, կամ ինչպէս գնաց Բաղամի էշը... Այդ բոլորը պէտք է գիտենալ, բայց մենք այդ բաները չենք սովորել ...

Նրա սեղանի վրայ դրած էր մի բաժակ կաթ, նա վեր առեց եւ կոկորդը զովացրեց: Ասլանը դիմեց նրան բժշկի հարցով .

— Այժմ ի՞նչպէս էք զգում ձեզ :

— Այժմ այնքան վատ չեմ ... այստեղի օդը բաւական կազդուրեց ինձ ... ասաց նա, կաթի բաժակը ցած դնելով : — Բայց ձեզ, իբրեւ բժշկի, պէտք է աւելի հասկանալի լինի, որ ես կարօտ եմ սնունդի, եւ լաւ սնունդի, որից զրկուած եմ այստեղ ...

Պէտք է պաս պահել, պէտք է ենթարկուել վանական բոլոր կանոններին, — իսկ դրանք սաստկացնում են իմ հիւանդութիւնը ...

— Չե՞ք մտածում թողնել վանքը: Ես ձեզ խորհուրդ կը տայի թողնել :

— Ոչ, միանգամ որ սկսել եմ, պէտք է վերջացնեմ ...

— Թոյլ տուեցէք քննել ձեր կուրծքը :

— Ի՞նչ քննել, ես գիտեմ այնտեղ ի՞նչ է կատարւում ...

Հայրը, որ աւելի սառնութեամբ սկսեց այժմ, ասաց, թէ ինչ էր կատարւում այնտեղ ...

Ասլանը աշխատում էր չխօսեցնել նրան, որովհետեւ նկատում էր, թէ որքան տանջւում էր նա խօսելու ժամանակ: Բայց նա ցանկանում էր խօսել եւ միշտ խօսել, կարծես, երկար ժամանակ չէր խօսացել :

— Մի քանի անգամ գիւղերը գնացի, — ասաց նա, — փորձեցի խօսել գիւղացիների հետ: Ես, որ մեր ժողովրդի մէջ, ամբողջ ժամերով կանգնած, կը խօսէի, եւ իմ խօսելու նիւթը երբեք չէր սպառուի, — հաւատացէք, որ գիւղացիների մօտ նիւթ չէի գտնում խօսելու: Նրանց լեզուն չգիտէի, նրանց հասկացողութեան համեմատ բառեր, դարձուածներ պակասում էին ինձ: Շատ անգամ մի առակ, մի առած, մի նահապետական պատմութիւն, շատ բան է սովորեցնում գիւղացուն, քան թէ մեր ամբողջ փիլիսոփայութիւնները : Դրա համար է, որ ինձ բոլորովին անպատրաստ եմ համարում այն կոչմանը, որ մտադիր էի ընդունել : Պէտք է նորից ամէն բան սովորել ... Երբեմն այնպիսի հարցեր են առաջարկում, որ չեմ կարողանում պատասխանել, — այդքանը բաւական է, որ քեզ տգէտի տեղ դնէին ...

— Դուք այդ հոգսը ուրիշներին թողեցէք ... ասաց Ասլանը, — դուք զբաղուեցէք գրական պարապմունքներով ...

— Եթէ թոյլ տային ... Այդ վանքի վանահայրը հանդուրժութիւն չէ տալիս ինձ ...

— Նրան կը փոխեն ... շուտով կը փոխեն ...

— Դա մի բարութիւն կը լինէր ինձ համար :

— Նրա տեղը «մերոնցից» մէկին կը դնեն ...

— Աւելի լաւ... ասաց նա, եւ նրա դէմքը ուրախութիւնից փայլեց :

— Դուք մի բան գրո՞ւմ էք այժմ :

— Ոչինչ չեմ գրում: Երբեմն միայն անկապ նկատողութիւններ եմ անում : Եթէ շուտ չեմ մեռնի, գուցէ ժամանակով այդ նկատողութիւնների հաւաքածուից մի բան կը դուրս գայ ... Բայց ինձ պակասում են գրքեր, գրքերի սաստիկ կարօտութիւն եմ զգում այստեղ ...

— Շուտով դուք կ'ունենաք մի լաւ ծանօթ, — մխիթարեց նրան Ասլանը, — գրքերի կողմից նա կ'օգնէ ձեզ. Նրան հնարաւոր է ամէն տեսակ գրքեր բերել տալ ձեզ համար :

— Ո՞վ է դա :

— Վենետիկի Մխիթարեանների աշակերտներից մէկը: Շատ պատուական երիտասարդ է :

— Այո, յիշեցի ... Նրա մասին ինձ գրել էին... Նա եկա՞ւ :

— Եկաւ: Այժմ Մուշի մէջ է գտնւում: Նա ուշադրութիւն դարձրեց իմ վրայ :

— Ո՞վ է այդ պատանին :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Փետրուար 18ի տօնակատարութեան առթիւ Վալանսի յանկերներէն հանգանակուած :—

Յակոբ Կօշկակարեան 5500 ֆրանք, Մարտիրոս Գօյունեան հազար, Արամ Պալեան հազար, Գրիգոր Գուչեան 1500, Պետրոս Խաչերեան, Յարութիւն Մաղաքեան, Գէորգ Քիրլճեան, Սուրէն Խաչատուրեան, Եղիազար Զօխախեան, Աբրահամ Շահինեան, Մանուկ Տէրէպաշեան հազարական, Օհան Թէպոյեան 500, Օտէթ Քէչէճեան, Սմբատ Հայրապետեան, Գէորգ Մեսրոպեան հազարական, Տիկին Գասեան 500, Ոմն, Տիրատուր Սիմոնեան հազարական, Ղազար Գույումճեան երկու հազար, Միսաք Միրզէ հազար ֆրանք, գումար 25.000 ֆրանք :

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ (մէթրօ Քատէ) ::

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Աճապահեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ, ժամը 21ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները :

11 Ապրիլ, Շաբաթ օր, ժամը 21ին՝ Վարանդեան, Ակնունի :

12 Ապրիլ, Կիրակի՝ Քրիստափոր, ժամը 15ին, Արամ, առաւօտ ժամը 10ին ։

Կարեւոր այս հաւաքոյթներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Ռաս. Թուրէն խումբի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչական նիստը այս Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, Քաֆէ Րէժան ։ Ներկայ կ'ըլլայ Տիկին Տիրուհի Աճէմեան : Կարեւոր օրակարգ ։

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 53ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ :

Երկուշաբթի, Ապրիլ 13, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սինեմա Փաքսի մէջ, 129 Րիւ Պուալօ :

Առաջին մասը գեղարուեստական խնամուած բաժին, Լիոնի Հայ Մշակութային Միութեանց ֆառասուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբի, սիրայօժար մասնակցութեամբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆի :

Տեղական մասնաճիւղի ուղերձը եւ երկամեայ գործունէութեան զեկոյցը :

Փարիզի Կեդր. Յանձնաժողովի խօսքը, կարեւոր յայտնութիւններ տրուած որոշումներու մասին։

Ներկայ կ'ըլլան՝ Տոքթ. Ա. Պէօյիւքեան եւ Գր. Պահրի :

Երկրորդ մասին մէջ պիտի ցուցադրուի լինոհայութիւնը հետաքրքրող ֆիլմ մը, այս ֆիլմը պատրաստուած է 21 Մայիս 1949ին Վիլէօրպանի Պետ. Թատերասրահին մէջ մասնաճիւղիս կողմէ սարքուած պարահանդէսին։ Առաջին անգամն է որ պիտի ցուցադրուի :

Կը ներկայացուի նաեւ «Պատուոյ համար»ը :

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 15,30ԷՆ 18,30

Grand Amphithéâtre de la Sorbonne, 47 Rue des Ecoles

SOUS LE HAUT PATRONAGE DE

M. MAURICE HERZOG

Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

SOUS LA PRESIDENCE DE MESSIEURS

ETIENNE BECART

Inspecteur Général des Colonies de Vacances

ET

HOVIG EGHIAZARIAN

Avocat à la Cour d'Appel de Paris

Ի ներկայութեան՝ Կրթական եւ Մարզական նախարարութեանց ներկայացուցիչներուն եւ Նահանգապետարանի պաշտօնատարներու, օտար եւ հայ ականաւոր հիւրերու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— ՄԵՆԵՐԳ ՕՐ. ԺՕԶԷ ՎԷՄԵԱՆ (Քոնսէրվաթուարի Ա. մրցանակ)

ԴԱՇՆԱԿ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ՄԵՆԵՐԳՈՂՆԵՐ Պ. Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ԵՒ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

խօսնակ եւ անակնկալներ Տիկ. ՊԵՏԵՐԵԱՆ : Արտասանութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ :

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերու համար դիմել գրատուններ՝ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Հ. Բալութեան եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ մասնաճիւղերուն :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շաւիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 16էն 23, Շաւիլի դպրոցի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին եւ հայկական Սալոն։ Ձրի եւ առատ պիւֆէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կապոյտ Խաչի երեսնամեակին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Տիկին Մինասեան հազար ֆրանք, Պ. Գ. Մերճանօֆ հազար, Պ. Վ. Մելիքեան հազար ֆրանք :

Comité du Prix Brémond

ԵՒ «ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ»

Կազմակերպած են դասախօսութիւն մը : Այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 15) ժամը 21ին, Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ) 252 Ֆոպուր Սէն Օնորէ :

Կը դասախօսէ :—

ԱՒԼԵԹ ՏԸ ՓԻԹՐԸ

"Sur les pas des Trouvères Arméniens"

Կը մասնակցի՝

Georges Chamarat

(Sociétaire de la Comédie Française)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Ապրիլ 12ին Լիոնի Հայոց Եկեղեցին 295 Րիւ Պուալօ, Այրի Տիկին Երանուհի Նիկողոսեանի եւ իր զաւակներուն փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի

մահուան տարելիցին առթիւ :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նոյն օրը :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Կիրակի, Ապրիլ 12, երեկոյեան ժամ 5ին :

BASILIQUE DU SACRÉ-CŒUR

Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ, Հայրապետական քառաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Անուշավանի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Վահրամ Տէվէճեանի :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.45ին։ Կը խօսի վերապատուելի ՍԻՄԱԼԵԱՆ ։ Նիւթ՝ «Մէկ հատիկ ոգիդ ա՛ռ» :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի, Ապրիլ 12ին, ժամը 10.45ին։

Կը խօսի՝ Վեր. Ց. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ ։ Նիւթ՝ Ս. Զատիկ Շաբաթը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 · Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1959
DIMANCHE 12 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8368 · 35EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4269

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Նոր սերունդի փրկութեան հարցը ամէն օր եւ ամէն ժամ պէտք է զբաղեցնէ սփիւռքի մեր ազգային ու մշակութային կազմակերպութիւնները՝ քանի կ'ապրինք օտարութեան մէջ:

Աշխարհագրութիւնը կարեւոր դեր մը կը խաղայ այս խիստ կենսական հարցի լուծումին համար :

Ինչ որ համեմատաբար դիւրին է Արեւելքի իսլամական երկիրներուն մէջ ապրող մեր հայրենակիցներուն համար՝ դժուար, գրեթէ անյաղթահարելի կը դառնայ՝ քանի յառաջանանք դէպի արեւմուտք — Եւրոպա եւ Ամերիկա :

Նիւթական մեծ դժուարութիւններ անհրաժեշտ են՝ հայկական դպրոցներու ցանցով մը պատելու համար արտասահմանի հայաշատ քաղաքները :

Մանկան դաստիարակութիւնը կը սկսի նախ տունէն, յետոյ մանկապարտէզէն, մինչեւ անցնելու համար նախակրթարան :

Ուրեմն ամէնէն առաջին պատասխանատուներն են ծնողները, որոնց վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ տան մէջ հայերէն խօսիլ իրենց զաւակներուն հետ :

Զուր է մտահոգութիւնը բոլոր անոնց, որոնք կը կարծեն թէ տան մէջ հայերէն խօսելով՝ փոքրիկները չեն կրնար լաւ ֆրանսերէն սորվիլ: Սխա՛լ կարծիք: Մանուկները դպրոց երթալու առթիւ չթէւակոխած՝ փողոցին մէջ կամ ձայնասփիւռին առջեւ կը սորվին արդէն տեղական լեզուն :

Մեր ծննդավայրի նախակրթարաններուն մէջ փոքրիկները անուղղակի երկու լեզու կը սորվէին միաժամանակ. իսկ բարձրագոյն կարգերուն մէջ՝ երեք լեզու:

Տունէն վերջ կարեւոր է մանկապարտէզը :

Կրնա՞նք մանկապարտէզներ բանալ հայաշատ կեդրոններու մէջ :

Տեղական օրէնքները թոյլ կուտան օտարականներուն դպրոցներ հիմնել — նոյնիսկ մանկապարտէզի բաժինով — պայմանաւ որ անոնք գործադրեն Ֆրանսայի կրթական ծրագիրը :

Թուրք գաղթականները զանազան թաղամասերու մէջ բացած են դպրոցներ, ուր կ'ուսուցանեն իրենց մայրենի լեզուն, սուրբ գրականութիւնն ու պատմութիւնը՝ զուգահեռաբար ֆրանսական ծրագրին :

Ինչո՞ւ համար Հայերս օրինակ չառնենք մեզի բախտակից այդ ժողովուրդէն:

Ֆրանսահայ գաղութը 35 տարիէ ի վեր հակայական յառաջդիմած է :Այլեւս չկան տեղական լեզուին, միջավայրին ու պայմաններուն անծանօթ Հայեր : Նախկին գաղթականներն ու անոնց զաւակները ո՛չ միայն առհասարակ ինքնաբաւ են դարձած, այլ շատեր փայլուն դիրքերու տիրացած են :

Անոնք այսօր ի վիճակի են ո՛չ թէ մէկ, այլ բազմաթիւ դպրոցներ հիմնելու եւ մատակարարելու : Քանի՛ քանիներ միլիոններ կը ծախսեն տուն կամ յարկաբաժին գնելու եւ բարեկեցիկ կեանք վայելելու համար :

Դժբախտաբար սակայն անոնցմէ շատեր արդէն իսկ մոռցած են իրենց ծագումն ու կրած տառապանքները եւ « վերէն » կը նային ազգին ցաւերուն վրայ :

Եթէ չըլլային Վենետիկի Մխիթարեան հայրերը, այսօր Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեանն վարժարանն ալ չէինք ունենար:

Առանց բուռ մը հայրենասէր ու հաւատաւոր կիներու նախաձեռնութեան, Ռէնսիի Դպրոցասիրացն ալ գոյութիւն չէր ունենար :

Ժամանակ է, որ արթննանք եւ ձեռք ձեռքի տուած միջոցներ խորհինք սերունդի փրկութեան համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՅ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

———o———

ԿԱՑՈՒԹԻՒ՛ՆԸ ՄՏԱՀՈԳԻՉ Է ՄԻՇՏ

Նասրի եւ Քասըմի պայքարը, որ երկու ամիսէ ի վեր կը շարունակուի, սկսած է աւելի քան մտահոգիչ դառնալ : Միջին Արեւելքի մասնագէտներու կարծիքով, երկու ղեկավարներն ալ ծայրայեղութեանց կրնան երթալ : Հարցը հոն է սակայն, որ Գահիրէի եւ Պաղտատի մէջ չէ միայն. եթէ դէպքերը այս ձեւով շարունակուին՝ Միջին Արեւելքը նոր Քորէայի մը կը վերածուի :

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին Իրաքի մէջ: Անստոյգ կացութիւն՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը :

Կ'ըսուի թէ Քասըմ կ'աշխատի երկիրը հանդարտեցնել եւ առաջքն առնել համայնավարներու տիրապետութեան, բայց լուրջ դժուարութեանց կը բախի : Քասըմի յենարանները տկար են : Բանակը, իր ամբողջ կազմով, Վարչապետին հետ չէ եւ իրականութիւն է այլեւս որ Շաւաֆի շարժումը բազմաթիւ սպաներու համակրանքը շահած էր:

Միւս կողմէ, Նասր – Քասըմ խզումը խանդավառութեամբ շփոթութեան մատնեց Իրաքի միջին դասակարգին կողմէ, որ միաժամանակ կը սարսափի համայնավարներու ներթափանցումէն . Ինքզինքը չկորսնցնելու համար՝ Քասըմ ստիպուած է յենիլ ամբոխին վրայ եւ ամբոխը կը գտնուի համայնավարներու ձեռքը :

Երեւոյթները ցոյց կուտան արդէն, որ Քասըմ ազատ չէ իր ծրագիրներուն մէջ. Համայնավարները երկրին տէրը դարձած են եւ իրենց ազդեցութիւնը այնքան զօրաւոր է, որ յաճախ ջուրը կը պղտորեն Վարչապետ Քասըմի ծրագիրները, ականջ չկախելով անոր առաջարկներուն :

Այսուհանդերձ, համայնավարներու ազդեցութեան մեծագոյն եւ ամէնէն մտահոգիչ ապացոյցը այն է՝ որ Քասըմ վերջապէս համաձայնեցաւ զինել «Ժողովրդական ուժերը», մօտ տասը հազար հոգի: Պարզ է թէ ասոնք համայնավար ուժեր են եւ հարկ եղած պարագային՝ զէնքերը պիտի ուղղեն նաեւ ... Քասըմի դէմ .

Որքան կը սաստկանայ Նախագահ Նասրի հակահամայնավար պայքարը՝ կարմիր ազդեցութիւնը այնքան կ'աւելնայ Իրաքի մէջ:

Միջին Արեւելքի քաղաքական եւ ընկերային այս վերիվայրումներուն հետ, Արեւմտեաններ մտահոգութեամբ կը հետեւին նաեւ քարիւղի հարցին :

ՔԱՐԻՒՂԻ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Իրաքի կառավարութիւնը առաջին առթիւ հերքեց քարիւղի ազգայնացման լուրը: Տնտեսական նախարար՝ Իպրահիմ Քուպա յայտարարեց — « Խօսակցութիւններ կը շարունակուին եւ կը յուսանք լաւ արդիւնքի մը հասնիլ: Քարիւղի ազգայնացման հարցը երբեք խնդրոյ առարկայ չէ եղած, ընկերութիւններուն եւ Իրաքի կառավարութեան միջեւ » :

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսական քարիւղին, կացութիւնը բաւական բարդ է : Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը ըսաւ թէ կարելի չէ Ֆրանսան բաժնել միւս ընկերութիւններէն : Ծանօթ է որ Իրաքի քարիւղը կը պատկանի Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Միջին Արեւելքի ընկերութեանց եւ «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» . Արդ, տրամաբանական եւ օրինաւոր չի թուիր որ կարելի ըլլայ Ֆրանսան բաժնել միւսներէն: Այս առթիւ, Լոնտոնի Նիւզ Քրոնիքըլը կը գրէ — « Ինչ որ զարմանալի է Իրաքի պահանջը չէ քարիւղին վրայ, տրիկա անակնկալ մըն է եւ տրամաբանական է : Իրականին մէջ ինչ որ շատ վարպետօրէն կատարուած է՝ այն թակարդն է զոր Քասըմ լարած է արեւմտեան պետութեանց դէմ :

Քասըմի առած այս քայլը ցոյց կուտայ թէ իրականին մէջ Խ. Միութիւնն է որ կը ղեկավարէ Իրաքի քաղաքականութիւնը, մանաւանդ Քարիւղի վերաբերեալ տրըուած որոշումները կը նպաստեն Խ. Միութեան եւ կը ծառայեն անոր հետապնդած նպատակներուն: Վտանգ մը կայ սակայն եւ այդ վտանգը Ֆրանսան առանձնացնելու մէջն է: Այդ ձեւով Քասըմ կ'ուզէ Արաբներուն աչքոյեանը դառնալ»:

Անգլիական թերթը կը կարծէ նաեւ թէ պէտք չէ մերժել Պաղտատի ծրագիրը առանց բանակցելու եւ ուսումնասիրելու, որովհետեւ տրիկա կրնայ պատճառ դառնալ որ Միջին Արեւելքը խզէ իր յարաբերութիւնները արեւմուտքի հետ : Պէտք չէ նաեւ, ըստ անգլիական թերթին, լքել Ֆրանսան, ինչ որ կրնայ արդար վրդովում մը պատճառել այս վերջինին : Հարցը դատական գետնի վրայ քննելով, Թարիքի, որ ընդհանուր տնօրէնն է Սէուտական Արաբիոյ քարիւղին, յայտարարեց.— Եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա բաժին ունին Իրաքի քարիւղէն պատճառ չկայ որ Իրաքն ալ չունենայ: Բայց Թարիքի կը կարծէ որ ներկայիս ազգայնացման հարց չի կրնար ծագիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ լրատուական շրջանակները կը հերքեն այն լուրը որուն համաձայն Զօր. Նեկիպ մեռած է: Գահիրէի մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ այս լուրերը կը տարածուին արդէն աշխարհի ուշադրութիւնը ցրուելու եւ չտեսնէ համայնավարներուն կատարած ոճիրները Իրաքի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Թիխոն Կիսելեւ Բելօ – Ռուսիոյ վարչապետ նշանակուեցաւ, փոխարինելով Ավխիմովիչը որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1956էն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Վարչապետն ու Արտաքին նախարարը Երկուշաբթի Լոնտոն կը հասնին՝ անգլիացի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ խորհրդակցելու համար ծրագրելի ժողովին օրակարգերուն շուրջ: Ինչպէս ծանօթ է Արեւելք – Արեւմուտք հանդիպումի ընթացքին քննուելիք գըլխաւոր հարցերն են՝ Պերլին, գերմանական խնդիրը, Եւրոպայի ապահովութիւնը: Վերջերս Անգլիոյ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ տարակարծութիւններ ծագեցան, թէեւ երկու կողմերն ալ շատ չեն ուզեր խօսիլ այդ մասին.

ԱԶԳ. ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ եկած լուրերու համաձայն, համայնավարները Թիպէթի ապստամբութիւնը ճզմած են եւ միայն Լասայի մէջ մօտ տասը հազար հոգի ըսպաննուած են: Կռիւներու ընթացքին չինական բանակը հինգ հազար զոհ տուած է: Լասայի շրջանէն ութ հազար Թիպէթցիներ տարուած են կեդրոնացման կայաններ, ուր մօտ հազար հոգի մեռած են : Միւս կողմէ, Տալայ - Լամա Պոմտիլաէ (Հնդկաստանի մէջ) հասաւ, ուր նամակ մը ստացաւ Վարչապետ Նեհրուէն :

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՉԸՐՉԻԼ Մայիսի սկիզբը Ուաշինկթըն պիտի երթայ՝ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցելու համար :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ, Ուրբաթ օր, ամուսնացան ճափոնի կայսեր որդին՝ իշխան Աքիհիթօ եւ Միչիքօ Շօտա որ քաղքենի ընտանիքի զաւակ է: Ապագայ իշխանուհին հագուած էր բառ ատենդութեան մետաքսէ հագուստ մը որ ունի «12 հաստութիւն», ինչպէս կը հագուէին կայսերական նշանածները հազար տարիէ ի վեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դու ապրում ես լեռի նման անվրդով ,
Ծոյլ, պարուրուած քեզ կաշկանդող ափերում ,
Դու չես տենչում հեռուները կարօտով ,
Դու չգիտես, որ կայ տարբեր աշխարհում:

Դու ննջում ես գիշերները աներազ ,
Գիրկդ առած պաղ աստղերը հեռաւոր ,
Ցերեկները ծիծաղում ես հազիւ հազ ,
Ափիդ խփում, ետ ես փախչում մեղաւոր:

Մինչդեռ պիտի գետի նման լինես դու ,
Ջնանաչես ոչ մի արգելք քո ճամբին
Եւ հառաչես եւ շառաչես անտրտում
Եւ թափ առած կուրծքդ խփես քարափին:

Կամ թէ պիտի հօսես հունով քո հանդարտ ,
Մէջքիդ կապած կամուրջները թաղալտի,
Կամ թէ շոգտս ձորերի մէջ միգապատ ,
Կայծակնաշող թրի նման մեր Դաւթի :

Կամ թէ պիտի գահավիժած անդնդում
Ջրվէժի պէս, ջրվէժի պէս շառաչես ,
Քեզ փշրելով դառնաս լոյս ու խնդութիւն,
Քո անկումով բարձունքները նուաճես :

ՎԱՀԱԳՆ ԿԱՐԵՆՑ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ Տոքթ. Արամ Ճինճեան մեռած է Հինգշաբթի երեկոյ Սէվրանի իր բնակարանին մէջ: Ողբացեալը ծանօթ էր Փարիզի հայ գաղութին մէջ ոչ միայն իբրեւ անուանի ատամնաբոյժ, այլ եւ իր հանրային գործունէութեամբ :

Թաղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի առաւօտ, Ռոնի – Սու – Պուայի Սէնթ Ժընըվիէւ եկեղեցիին մէջ.

Մեր ցաւակցութիւնները Ճինճեան եւ Պարամեան ընտանիքներուն :

×

ԶՕՐ. ՏԻՖԻԷՕ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ապրիլ 10ին մեռած է զօրավար Տիֆիէօ, 87 տարեկանին:

Ողբացեալը ծանօթ էր Հայերուն իբրեւ հրամանատար Ֆրանսական ուժերու Կիլիկիոյ գրաւման ատեն եւ միշտ իր համակրանքը ցոյց տուած է մեր ժողովուրդին հանդէպ :

Թաղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին .

EGLISE ST. LÉON
Place du Cardinal Amette
Métro Grenelle

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, ոչ դամբանական :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Մայիսին կամ Յունիսին Իտալիա պիտի երթայ, ուր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ քաղաքական դէմքերու եւ պապին հետ : Հանրապետութեան. Նախագահ ըլլալէն ի վեր՝ Զօր. Տը Կօլ առաջին անգամն է որ արտասահման պիտի երթայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան ԺԵ. համագումարը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 24էն 28:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ արտաքին նախկին նախարար յայտարարեց թէ Ափրիկէն կենսական է Եւրոպայի համար : Ատլանտեան Ուխտի տասնամեակին առթիւ կատարած իր դասախօսութեան առթիւ, նախկին նախարարը շեշտեց թէ Ափրիկէն է որ երկու պլոքներու հաւասարակշռութիւնը կ'ապահովէ ուրեմն պէտք չէ թոյլ տալ որ միւս կողմը անցնի :

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽ ՔԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Մաշած ու գունաթափ բառ մը ունինք, — հոգեբանութիւն: Մաշած, որովհետեւ շատ է... գործածուած ի պէտս եւ յումպէտս: Զարմանալին այն է որ, ճիշդ ինչպէս կ'ըսեն՝ «անունը կայ, ամանումը չկայ», բառանունը կայ ուսումը չկայ, — արդարեւ չունինք հոգեբանութեան դասագիրք:

Առատ հունձք մը կ'ընծայէ մեր հին մատենագրութեան դաշտը՝ հոգի բառին գործածութեան վերաբերեալ, մանաւանդ Նարեկացին, որու սիրական բառն է հոգին, իր անօրինակ պատուաստումներով: Այդ հունձքին մէջ կը գտնենք հոգեխօսութիւն բառը, որ, ըստ բառակազմութեան, կը համապատասխանէ փսիքոլոժի բառին (=յունարէն բարդ բառ մը, հոգի եւ խօսիլ բառերուն ամուսնութեամբ):

Հոգեխօսութիւնը, սակայն, տարբեր նշանակութիւն ունէր հին ատեն՝ քրիստոնէական մատենագրութեան մէջ, տարբեր նշանակութիւն ունի այժմ՝ արեւելեան փիլիսոփայութեան մէջ: Բայց եւ այնպէս Հ. Աւքսենտիոս Գուրգենեան հոգեխօսութիւն բառով կը հասկնայ միայն փսիքոլոժի:

Արդարեւ, Տարերք իմաստասիրութեան գրքին մէջ (1869), երբ չորս մասերու կը բաժնէ փիլիսոփայութիւնը դասական ձեւով, կ'անուանէ:

Ա. Մաս (270 էջ). — Հոգեխօսութիւն, զոր այժմ կ'անուանենք հոգեբանութիւն:

Բ. Մաս (213). — Բանախօսութիւն, որ այժմ ծանօթ է տրամաբանութիւն տարազով:

Միւս բաժանումները չեն հետաքրքրեր մեզ:

Յառաջաբանին մէջ, Հ. Աւքսենտիոս կուտայ շահեկան տեղեկութիւններ. —

Նախ կը գրէ թէ «ինչուան հիմա ազգերնուս մէջ կը պակսէր» (փիլիսոփայութեան ընդհանուր դասընթացք մը):

Երկրորդ, կ'աւելցնէ թէ «առանձին մասանց վրայ զանազան հրատարակութիւններ եղած են»: Ու կը յիշէ. — 1. — Իմաստասիրութիւն Կովդնոյ, չորս հատոր, թարգմ. Հ. Վրթ. Ասկէրեան: 2. — Իմաստասիրութիւն Թեսաւրոսի, թարգմ. Հ. Վրթ. Ասկէրեան: 3. — Տրամաբանութիւն Սոաւէի, թարգմ. Հ. Արսէն Անթիմոսեան: 4. — Տրամաբանութիւն Տիմարուէի, թարգմ. Հ. Մեսրոպ Զրաղեան: 5. — Տրամաբանութիւն Թրոիզի, թարգմ. Հ. Բաւ. Թրեանց: 6. — Փոքր տրամաբանութիւն եւ Առաջին մասն փիլիսոփայութեան, Հ. Եփրեմ Սէթեանի:

Երրորդ, կը վկայէ թէ Վենետիկեան Միաբանութիւնը ունի նաեւ այլ թարգմանութիւններ, որոնք կը մնան ձեռագիր, ինչպէս. — 1. — Բարոյական իմաստասիրութիւն Ճիուսթիի, թարգմ. Հ. Բաւ. Թրեանց: 2. — Իմաստասիրութիւն Կուրժիի, թարգմ. Հ. Պետրոս Մինասեան: 3. — Հոգեբանութիւն Կալուպիի, թարգմ. Հ. Ներսէս Սարգսեան:

Ինչպէս կը տեսնուի՝ Հ. Աւքսենտիոսէն առաջ, որ կ'աշխատի նուիրագործել հոգեխօսութիւն բառը (նոյնքան ձախող ձեւով՝ աստուածախօսութիւն բառը փոխանակ գրելու աստուածաբանութիւն), Հ. Ներսէս Սարգսեան գործածեր է, թէեւ ձեռագիր, հոգեբանութիւն տարազը: Դեռ աւելին, Հ. Արսէն Անթիմոսեան, որ մեծ Բագրատունին է, թարգմանելով եւ հրատարակելով Սոաւէի գիրքը, կը գործածէ հոգեբանութիւն բառը, կէս դար առաջ քան Աւքսենտիոս: Արդարեւ, Բագրատունիի թարգմանութեան մէջ, որ երկու տպագրութիւն ունի, առաջինը լոյս տեսած է 1825ին, կ'երեւի հոգեբանութիւն բառը առաջին անգամ՝ ինչքան ծանօթ է ինծի (*):

Այնուհետեւ հոգեբանութիւն բառը կ'երեւի Մելքոն Փափազեանցի Ուսումն տրամաբանութեան գրքին մէջ, թարգմանուած ֆրանսերէնէ (Լըբլէր), տպ. Երուսաղէմ, 1869ին, — թարգմանութիւնը կատարուած է 1865ին: Յետոյ հոգեբանութիւն բառը կը գործածէ Ս. Էթմէքճեան, թարգմանելով Ռուսինեանի ֆրանսերէն գործը, Դասագիրք փիլիսոփայութեան (տպ. Պոլիս, 1879): Յիշենք նաեւ Խորէն եպիսկոպոսի գործը, Համառօտ փիլիսոփայութիւն (տպ. Արմաշ, 1885), ուր եւս գործածուած է հոգեբանութիւն բառը՝ այլեւս նուիրագործեալ:

Հարկ չեմ տեսներ կանգ առնել հոգեբանութիւն կամ հոգեխօսութիւն տարազներուն նախընտրութեան վէճին վրայ, — ֆրանսերէն ... լոժի վերջաւանկով գիտական տարազները մեր մէջ թարգմանուած են երբեմն... խօսութիւն (ինչպէս փիզիոլոժի — բնախօսութիւն), երբեմն... բանութիւն (ինչպէս զօօլոժի — կենդանաբանութիւն):

Արձանագրենք միայն, այստեղ, թէ հոգեբանութեան ծանօթութիւնը Հայոց մէջ 134 տարիներու պատմութիւն ունի:

Արեւելահայերու մօտ՝ հոգեբանութեան առաջին դասագիրքը հրատարակուած է 1882ին, (Ա. Բահաթրեանց, Համառօտ գործնական հոգեբանութիւն): Այժմ, Երեւանի մէջ կը գործածուի Բ. Տեպլովի գործը, զոր թարգմանած է Մ. Մազմանեան (Հոգեբանութիւն, դասագիրք միջնակարգ դպրոցի համար, Գ. տպ. 1950), — լեզուական ու գիտական սրբագրութեան կարօտ: Յիշենք, վերջապէս, Ֆոնսկրիվի Հոգեբանութիւնը, զոր թարգմանած եւ հրատարակած է Թորգոմ արքեպ. Գուշակեան, (տպ. Երուսաղէմ, 1932), գիտական սրբագրութեան կարօտ (հոգեբանական եւ բնախօսական բացատրութիւններ կան, զորս սխալ հասկցած է թարգմանիչը): Այս դասագիրքը թարգմանած է նաեւ (1892 — 1894 տարիներուն) Ե. Տ. Անդրէասեան, Արմաշի դպրեվանքի ուսանողներուն համար, — ձեռագիրը կորսուած:

Հոգեբանութեան իմ առաջին ընծայումս կատարուած է Շարլ Ռիշէի գիրքով, Ընդհանուր հոգեբանութիւն, զոր մաժիսթրալըման կը դասաւանդէր Արամ Նիկողոսեան, (դասաւանդուած է նաեւ Լեւոն Լարենց՝ հետեւելով անգլերէն գիրքի մը, առանց տալու հեղինակին անունը):

Շարլ Ռիշէի գիրքն է, ուրեմն, բնախօսական իր փորձերով կենդանի, որ, այժմ, առաջնորդ պիտի ծառայէ ինծի՝ ներկայացնելու համար անդրադարձներու տեսութիւնը:

Յաջորդով հոգի եւ հոգեբանութիւն բառերուն պատմութիւնը, ինչպէս եւ նշանակութիւնը՝ մինչեւ անդրադարձ շարժում: Յետոյ՝ անդրադարձէ անդրադարձ, ընդհանուր պատկեր մը հոգեբնախօսական փորձերու եւ տեսութեանց: Ի վերջոյ՝ Բիկովի անդրադարձը մինչեւ Օրբելի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ուրախ կ'ըլլամ, եթէ ինծի տրուի որեւէ վկայութիւն՝ փնտռած բառիս երնութեան մասին, հետեւելու համար գաղափարին պատմութեան՝ բառագիտութեան ճամբով: Յաջորդ յօդուածով՝ նոյն փորձը եւրոպական մատենագրութեան մէջ: Գիտեմ թէ աշխատանքի այս եղանակը շա՛տ կը յոգնեցնէ մտածողը՝ երբ շարունակաբար եւ աւելի կ'ընդլայնեն պրպտումներուն եզրերը, ճիշդ ինչպէս շրջանակները, մէկը միւսէն մեծ, որոնք կը կազմուին ջուրին երեսը՝ ինկած քարի մը խորասուզման կէտին շուրջ: Հապա եթէ պատմութիւնը հարցնէր թէ ծիւթ ծամելո՞ւ գացիք Եւրոպա: Կը նախընտրեմ յայտնածիր պատասխանը՝ հաւաքելու համար «նոր բան մը աւելի», բերել թափելու համար հայկական աւազանին մէջ:

Այդ թափով եւ եռանդով, ժամանակին՝ հաւաքեցի աւելի քան հարիւր եւրոպական ձեռնարկ, խմբագրելու համար հոգեբանութեան գիրք մը, բայց. ափսո՜ս, այսօր կը զգամ թէ անկարելի է տալ ամբողջական գործ մը՝ անոր համար որ, ինչպէս դիտել կուտայ անգլիացի իմաստասէր մը, նման աշխատանք մը միշտ դանդաղընթաց, իսկ գաղափարներու յեղաշրջումը յոյժ արագընթաց. ներկայ դարու՝ ամէն ձեռնարկ, գրքին վերջին էջին չհասած, կը հարկադրուի վերստին գրել առաջին էջը նոր գիրք մը գրելու ձեւով: Աւելցուցէք նաեւ այն որ նապաստակը եւս կը մնայ երբեմն կրիայէն, հաստատելու համար կարծես, ըստ առակին նորագոյն իմաստասիրական մեկնութեան, թէ ձեռնարկներու կեանքին մէջ տարիք մը կայ, երբ կը յայտնուի խորշանք մը «լամէզկեր» աշխատանքներու բերած ժողովրդականութենէն եւ հանրային գնահատանքէն, ի շահ ... կրիային:

ՄԵՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

★

Անգամ մը զուարճալի եւ սրտաճմլիկ պատմութիւն մը կարդացած եմ, — մէկ քանի անձեր հաւաքուած են սեղանի մը շուրջ, թերթ մը պիտի հրատարակեն, եւ հաւաքուած են հաշիւները քննելու:

Ամենայն լրջութեամբ, ամէն ինչ մանրամասնօրէն նկատի կ'առնուի, մեքենաներէն, թուղթերէն սկսեալ, մինչեւ խուցերը եւ մելանները, մինչեւ շէնքին դռնապանուհին, եւ աղբահաւաքը ...

Ամէնէն կարեւորները միայն դուրս ձգուած են, — անոնք որոնք պիտի լեցնեն թերթը: Այսինքն՝ գրագէտները: Անոնք անշուշտ ... ձրի են: Ի՞նչպէս թէ. հայ գրագէտը միթէ դրա՞մ պիտի առնէ:

Այս նոյն պատմութիւնը կ'երթայ գտնել ուրիշ սրտաճմլիկ պատահար մը, — այսինքն յօդուած մը, ուր խստօրէն կը դատապարտուի մեր սքանչելի Աւետիք Իսահակեանը, որովհետեւ իր կարգ մը նամակներուն մէջ, համարձակած է խօսիլ իր շատ անձուկ նիւթական վիճակին վրայ եւ ճար մը փնտռել:

Տարիներէ ի վեր Վենետիկ կ'ապրի իր կնոջ եւ մանչուն հետ: Կը բնակին մեծ քանալին եզերքը ահագին թափուր պալատ մը, որուն... պահապանն է, եւ ուր անօթութիւնը իրենց միակ ամենօրեայ այցելուն է:

Յօդուածագիրը կ'ըմբոստանայ, որ Աւետիք Իսահակեան բանաստեղծը կրնայ խորհիլ ու արտայայտուիլ նիւթական հարցերու շուրջ ...

Աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդերը միայն դրամի վրայ կը խորհին եւ կը խօսին, բայց հայ բանաստեղծը պէտք չէ որ այդ տեսակ հասարակ նիւթեր միտքէն իսկ անցընէ:

Հայ բանաստեղծը միշտ վերացականութեամբ պէտք է սնանի. Այս է իրեն արժանին, եւ աւա՜ղ, բախտը:

Յօդուածին մէջ, մէկ քանի ուրիշ հայ բանաստեղծներէ նամակներու մասեր կան, ուր անոնք, անշուշտ անօթութենէ գգայագիրկ դարձած, այլեւս անհասկնալի վերացականութեան մը մէջ ինկած են:

Ա՜, [illegible], ահա ասոնք են հայ բանաստեղծ: Վայ քեզի, Իսահակեան, որ գրեր ես այդ նամակները ... Դո՞ւն ես միթէ «Աբու — Լալան» գրողը ...:

Ի՞նչպէս «Աբու — Լալա»ն գրող հայ բանաստեղծը կրնայ միեւնոյն ատեն կերակուրի մասին խորհիլ: Կամ ան է որ, դուն չես Աբու Լալային հեղինակը, կամ սխալ հասկացողութիւն եղած է սնունդի պէտք ունենալուդ եւ պահանջքերուդ շուրջ ...

Տես միւս ընկերներդ: Ինչպէս, անօթի, վերացականութիւն ըրած են: Ինչ իսկական հայ բանաստեղծներ են, որոնք թէ կրցած են իրենք անօթի մնալ, եւ թէ ոչ մէկը անհանգիստ ընել ...

Եւ ահաւասիկ կ'երթանք այս ճամբով

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ,

ԴԷՄՔԵՐ, ԴԷՊՔԵՐ

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ

"ԱՐՄԵՆՈՒՇ"

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

●

Անծանօթ անուն մը չէ «Արմենուշ» ողբերգութեան հեղինակը, Ղ. Մելոյեան, որուն մասին քանի մը յիշատակութիւն ըրած էինք մեր նախորդ յօդուածին մէջ (տեսնել «Յառաջ» 5 եւ 7 Ապրիլ): Տարիներ առաջ իր «Մայրը» վէպով բաւական խօսեցուց իր վրայ: Այդ վիպակը քննադատուեցաւ, որովհետեւ անոր մէջ բարոյականի դէմ այլանդակութիւն մը կը տեսնէին: Ուրիշ իրապաշտ վիպակ մըն էր նաեւ «Մարդիկ արածում էին»: Ղ. Մելոյեան մեր այն հեղինակներէն է, որ սովորականէն դուրս կ'ընտրէ իր նիւթերը եւ զանոնք մշակելու եւ զարգացնելու գրագէտի ուրիշ խառնուածք մը ունի: Երկարատեւ լուռ մնաց ան, բացի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ ստորագրած իր յիշատակներէն եւ պատահական յօդուածներէն: Հեղինակ մըն է ան, որ կը սիրէ առանձնութիւնն ու լռութիւնը եւ իրեն յատուկ դատումներ եւ տրամաբանութիւն մը ունի: Քառասուն տարի անցնելէ ետք, իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց քանի մը գործեր, միշտ ինքնատիպ, որոնք մեր մամուլին կողմէ անուշադիր անցան: Այդ գործերն էին բացի «Արմենուշ»ի հայերէն թարգմանութենէն, ուրիշ թատերգութիւն մը, հինգ արարէ բաղկացած, «Ջրհորին Առեղծուածը», Վասպուրականի հերոսամարտի քառասնամեակին առթիւ գրուած, յիշատակներու շարք մը, «Երբ մենք կ'ապրէինք» եւ ֆրանսերէն լեզուով «Սալահ, կանաչ Մզկիթին Տէրվիշը», հինգ արարուածով ողբերգութիւն մը, որ տեղի ունեցած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

×

Տարագիր հայ կիներու կարաւանէն կը զատուի Արմենուշ: Գերման սպաներու, մասնաւորաբար Օսկար Միւլլէրի ներկայութեան ու լռին մեղսակցութեամբ, Արմենուշի փոքրիկ ու քնքուշ զաւակը կը յափշտակեն Քիւրտերը, ու մօրը աչքերուն առջեւ, անգթօրէն կը սպաննեն: Մանկան թշուառ մարմինէն հոսող անմեղ արիւնը բռնի կը խմցնեն Արմենուշին: Յետոյ մանկամարդուհին ձեռքէ ձեռք անցնելով, կը հասնի Գերմանիա, ուր կը տեղաւորուի հասարակաց տուն մը, հոն դառնալու համար «տան թագուհին»:

Օսկար Միւլլէրի յանձնարարութեանը համաձայն, իր մայրը, Տիկին Միւլլէր, երկար փնտռտուքներէ ետք, վերջապէս կը գտնէ Արմենուշը, որ այս անգամ կը փոխադրուի Միւլլէրի բնակարանը:

Միւլլէր ընտանիքին պատմութիւնը սերտօրէն կապուած է Արմենուշի ճակատագրին: Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ եկեղեցական պատմութեան ուսումնասիրութիւններով ծանօթ, Միւլլէր մեռած է արդէն: Օսկարի եղբայրը Հայնրիխ, ինքնասպան եղած է, որովհետեւ չէ ուզած զինուոր երթալ եւ ուրիշները սպաննել, ուրիշներուն վիշտ պատճառել: Իսկ Օսկար, պատերազմի օրերուն տեսած եւ անտարբեր դիտած ոճիրներէն խղճահար, մանաւանդ՝ տուն վերադառնալով եւ իր աչքերուն առջեւ տեսնելով Արմենուշը, որուն տառապանքը դիտած ու հրճուած էր, զգալով մանաւանդ Արմենուշի անտարբերութիւնը իրեն հանդէպ, ինքն ալ իր կարգին անձնասպան կ'ըլլայ Արմենուշի ոտքերուն առջեւ:

Գեղարուեստական ողբերգութիւն մը երեւան բերելու համար, բնական էր որ հեղինակը հետամուտ ըլլար գործին մէջ տեղաւորելու խորհրդածութիւններ ու փիլիսոփայական հարցեր, առանց որոնց, մանաւանդ ողբերգութիւն մը, սովորական պիտի դառնար:

Արմենուշը խորհրդանշանն է տանջահար ու արիւնաքամ հայրենիքի մը, մեծ ողբերգութիւնը ազգի մը, որ քաղաքակիրթ արեւմուտքին աչքերուն առջեւ նահատակուեցաւ: Անիկա խորհրդանշանն է արմատէն ու հարազատ հողէն խլուած շուշանին, որ օտար երկնքի տակ, մոլեխինդներու թունաւոր ճնշումներուն մէջ անգամ, կը պահէ իր կորովն ու սրտին անբիծ գեղեցկութիւնը:

Արմենուշը կը ներկայացնէ թշուառութեան մէջ խորհրդանշանը այն բարքերուն, որոնք գոյութիւն ունին մեր օրերուն: Ան գերութեան մէջ կ'երազէ իր ընտանեկան խաղաղ բոյնը, ուր ամուսինին ձայնը լսել կը կարծէր, կը յիշէր պարտէզը՝ ուր վարդեր կը ծաղկէին, ու կը յիշէր մանաւանդ իր դժբախտ Արամը, արիւնոտած ու ջախջախուած սրտի հատորը, որ վերջին անգամ խեղդուած դառնուկի մը նման քարին վրայ կը դալարուէր ...:

Տառապանքին մէջ ամրապնդուած ու արհամարհող հոգին է Արմենուշ, որ գիտցաւ անկաշառ պահել իր ազնուական վեհանձնութիւնը: Կը տառապի անհուն վիշտով, սակայն այդ աստուածային խաչելութեան մէջ անգամ գիտէ արժէքաւորել իր մեծութիւնը: Օսկար կը փորձէ ներողութիւն խնդրել իր ըրածներուն համար, Արմենուշ գերութեան մէջ անգամ, կ'արհամարհէ ներողութեան, եւ անցածը մոռցնելու համար եղած բոլոր փաղաքշական խօսքերն ու փորձերը: Իր մտքին

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

"ՅՈՒԼԻՈՍ ԿԵՍԱՐ"

Ազգերու Թատրոնի ներկայացումները կը շարունակուին նոյն խանդավառութեամբ, ինչպէս նախորդ տարիները, Սառա – Պերնարի բեմին վրայ:

Իտալական թատերախումբի ներկայացումներէն ետք, ներկայիս Արեւմտեան Գերմանիոյ գերասանական խումբը ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ Հանս Շալլայի կը ներկայացնէ Շէյքսփիրի մէկ ողբերգութիւնը՝ «Յուլիոս Կեսար»:

Խօսելէ առաջ այս ներկայացման մասին, հարկ է որ բանանք փակագիծ մը:

Առնել մը ի վեր, ժամանակակից բեմադիրներ, նոր մօտեցումով մը, յաճախ կը բեմադրեն պատմական ողբերգութիւններ, անոնց վրայէն թօթուելով հինաւուրց փոշին եւ հագցնելով մեր ժամանակներու տարազ մը:

Այսինքն, երբ անցեալ տարի Ազգերու Թատրոնի ներկայացումներու շրջանին Լոնտոնի անգլիական թատերախումբը ներկայացուց Շէյքսփիրի «Համլէթ»ը, այդ՝ ներկայացումը բեմադրուեցաւ նորագոյն մօտեցումով մը: Հոն դերակատարները կը ներկայանային նորագոյն տարազներով — Համլէթը հագած էր ֆրաք եւ Օֆէլիան նորաձեւ շրջազգեստ մը ...

Այս տարի ալ, գերմանական խումբին բեմադիրը, իր կարգին Շէյքսփիրի դասական «Յուլիոս Կեսար»ի տարազները բերած էր դէպի մեր օրերը: Հռոմայական տատասոկին տեղ դերակատարները իրենց վրայ կը կրեն մեր օրերու վերարկուները, իսկ ամբոխը զգեցած է ճիշդ այնպէս ինչպէս կ'ըլլան ներկայի աշխատաւորները:

Այս նորագոյն դրութիւնը իր սկզբնական օրերուն բուռն քննադատութեան մը ենթարկուեցաւ թատերական միջազգային քրոնիկագիրներուն կողմէ, սակայն, կարծես թէ նոր գիտը հետզհետէ հող եւ ընդունելութիւն կը գտնէ ամենուրեք:

«Յուլիոս Կեսար»ը Շէյքսփիրի լաւագոյն ողբերգութիւններէն մէկն է:

Արեւելքի մէջ տարած իր բազմաթիւ յաղթանակներէն ետք Կեսար վերադարձած է Հռոմ եւ կը գտնուի փառքի ու պատուի գենիթին վրայ: Իր ոխերիմ հակառակորդը՝ Պոմպէոս չկայ այլեւս: Մեծահոգի Կեսար, սակայն, անհունս գնահատելով իր հակառակորդին բազմակողմանի առաքինութիւնները, չէ մոռցած անոր արձանը կանգնեցնելու ծերակոյտի դահլիճին մէջ:

Հետզհետէ կը սկսին դժգոհութիւնները Յուլիոս Կեսարի դէմ: Դաւադրական ցանց մը ծնունդ կ'առնէ, որուն պարագլուխն է նոյնինքն Կեսարի այնքան սիրած որդեգիրը՝ Բրուտոսը:

Եւ օր մը, ծերակոյտի ժողովի պահուն, դաւադիրները դաշոյնները բարձրացուցած կը յարձակին մեծ Հռովմէական վրայ: Կեսար կը պաշտպանէ ինքզինքը իր տատասոկին փէշերը թեւերուն փաթթած, սակայն երբ կը նշմարէ որ իր սիրասուն որդեգիրը Բրուտոսն ալ դաշոյնը պարզած կը յարձակի իր վրայ, այն ժամանակ բոլորովին յուսալքուած կը թողու որ դաւադիրներու դանակները պատառոտեն իր կուրծքը, մրմնջելով «Եւ դու, որդեակ իմ Բրուտոս...»:

Եւ մեծ Հռովմայեցիին խոցոտուած մարմինը ծերակոյտի սանդուխներուն աստիճաններէն վար գլորելով, կ'երթայ ու Պոմպէոսի արձանին առջեւ իր վերջին շունչը կը փչէ:

Յուլիոս Կեսարին մինչեւ վերջ հաւատարիմ կը մնայ միայն իր տեղակալը՝ Մարկոս Անտոնիոսը, որ խաղին գլխաւոր տիպարներէն մին է:

Այս ահաւոր տրամը, աւելորդ է ըսել թէ համաշխարհային հանճար Շէյքսփիրի գրչին տակ աւելի եւս թափ ու թռիչք առնելով, դարձած է միջազգային թատերական խաղացանկին գոհարներէն մին, թարգմանուած ըլլալով բազմաթիւ լեզուներու:

Գերմանական թատերախումբը առաւելագոյն արուեստով մը ի յայտ կուգայ այս երկին մէջ:

Գլխաւոր դերակատարն է գերմանացի մեծանուն դերասան Գլաուզ Գլաուզէն, որ հիանալի խաղարկութեամբ մը կը կոթողէ Յուլիոս Կեսարի տիպարը:

Իր կողքին կայ ուրիշ մը՝ Ռոլֆ Շուլթ, որ Բրուտոսի իր դերով լաւագոյն ներդաշնակութիւն մը կը պահէ Կեսարին հետ:

Ուրիշ մը՝ Ռոլֆ Պոյզէն Մարկոս Անտոնիոսի դերով կը ներկայանայ արժանի խաղակից մը իր երկու տաղանդաւոր ընկերներուն:

Ֆրանսական մամուլը մեծ հիացումով կը խօսի գերմանական թատերախումբին ելոյթին մասին, աւելցնելով որ նոր յղացումը՝ տարազներու արդիականացումը ոչինչով խաթարած է Շէյքսփիրի բնագիրին գունագեղ փայլը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

ալ, Գահիրէի Մարմինայի գերեզմանատան մտաւորականներու թաղը: Պէտք է ըսել մարտիրոսներու թաղը ...

Եգիպտոս... երկիր մը, ուր եթէ Ցիսուս ինքը իջնայ, առանց դրամատան մը վրայ հաշիւ տետրակ կարենալ ցոյց տալու, պարզապէս կը վռնտուի ամէն տեղէ ...

Եւ սակայն, մեր միամիտ մտաւորականներէն շատեր Եգիպտոսը ընտրած են իբրեւ վերջին յոյս մը եւ միջոց մը, քանի որ այնքան հայ հարուստներ կան հոն, նոյն իսկ ըստ իրենց, բարեկամ, կամ հիացող ...

Բայց ամէնքն ալ, առանց դրամատան տետրակ ունեցող Ցիսուսներու նմանած են, եւ ապրած հոն, իրենց կեանքին ամէնէն ողորմելի օրերը: Քանի որ հոն, հայկական ժլատութեան վրայ կ'աւելնայ նաեւ ընդհանուր տգիտութիւնը:

Հոն է որ, Սուրէն Պարթեւեան, իր գիրքերը լրագիրներու մէջ ծրարած, հայ հարուստներուն պիտոնները պտտած է ի զուր ...

Հոն է որ, Արփիար Արփիարեան, մեր արդիական վիպագրութեան մեծատաղանդ հիմնադիրը, գիշեր մը գտնուած է փողոցին մէջ սպաննուած, գրպանը չոր հացի կտոր մը ...

Կ'ըսեն թէ, մինչեւ հիմա, իր գլխարկը եւ հովանոցը պահուած կը մնան Գահիրէի առաջնորդարանին նկուղներուն մէջ: Բայց ինչ որ պէտք էր պահել գրպանէն գտնուած չոր հացի կտորն է, իբրեւ խորհրդանշան հայ գրագէտին ճակատագրին ...

Եւ գանք դերասանուհի Սիրանոյշին: Ան որ ամէն առթիւ կը կոչուի ««մե՜ծ, մե՜ծ Սիրանոյշը»: Այդ մեր «մեծ Սիրանոյշը» 1932ի ձմեռը, Գահիրէի մէջ, պարզապէս սառած է, հագնելիք տաք հագուստներ չունենալով, ոչ ալ սնունդ: Եւ հիւանդանոց փոխադրուած եւ հոն մեռած է:

Այսքանը մարտիրոս հայ մտաւորականներու իբր նմոյշ:

Եւ սակայն, ի՞նչ պիտի ըլլար մեր ազգը, եթէ մտաւորականները չըլլային ...

ՄԱՆՆԻԿ ԳԸՐԳԸՐԵԱՆ

ԳՈԳՈԼԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԸ

Մոսկուայի մամուլը բազմաթիւ յօդուածներ կը նուիրէ Նիկոլա Գոգոլի ծննդեան 150ամեակին, շեշտելով թէ ան «ռուսական արձակի վարպետն է, հայրենիքին փառքն ու պատիւը, մեծ հայրենասէր եւ մեծ արուեստագէտ, ռուսեւուկրայնական բարեկամութեան երգիչը» եւայլն:

Ծնած՝ 1809 Ապրիլ մէկին: Գոգոլ Մոսկուայի թերթերուն մէջ կը ներկայացուի իբրեւ յառաջդիմական մեծագոյն գրողներէն մէկը՝ բովանդակ աշխարհի մէջ, որ արթնցուցած է ռուսական ազգային ոգին: Ակադեմական Վ. Վինոկրատով «Փրաւտա»յի մէջ կը գրէ թէ քննադատ Բելինսկի Գոգոլի մէջ գտած էր «Ռուսիոյ մեծագոյն առաջնորդներէն մէկը՝ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ»: Նոյն «Փրաւտա» հրատարակած է Գոգոլի մեծադիր լուսանկարը եւ անոր նշանաւոր մէկ խօսքը՝ «Իմ գաղափարներս, անունս, աշխատանքներս՝ Ռուսիոյ պիտի պատկանին»:

Համայնավար քննադատները կը շեշտեն Գոգոլի այժմէականութիւնը: Ան ««Մեր մեծ ժամանակակիցն է»: Անոր երգիծական էջերը «այսօր ալ կ'օգնեն մեզի՝ պայքարելու համար մեր իսկ միջավայրին մէջ անցեալէն մնացած ու տակաւին ապրող երեւոյթներու դէմ», կը գրէ Սովիէթսքայա – Ռուսիա:

Վինոկրատով կը գրէ թէ Լենին կը սիրէր յիշել Գոգոլի հերոսները: Վիպասանը մինչեւ այսօր զէնքեր կուտայ խորհրդային մարդոց՝ լաւագոյն ապագայի մը ի խնդիր պայքարելու համար: Վերջապէս կ'աւելցնէ թէ Գոգոլի ուղին կը շարունակուի խորհրդային գրականութեան մէջ, մասնաւորապէս՝ Մայաքովսքիի կատակերգութեանց մէջ:

Հարց է սակայն, թէ այսօր Խ. Միութեան մէջ Գոգոլի հաւասար երգիծագիր մը գոյութիւն ունի՞...: Ոչ ոք կը համարձակի անդրադառնալ այս կէտին: 1952ին, Համայնավար կուսակցութեան ԺԹ. համագումարին մէջ Մալենկով կը յայտարարէր. «Գոգոլներ տուէք մեզի»:

Երգիծանքը գրական այնպիսի սեռ մըն է, որ բռնատիրական վարչակարգի մը մէջ դժուար է կիրարկել: Ան շատ վտանգաւոր է քանի որ սահմանները շատ անորոշ են, — ինչպէս կը գրէ Անտրէ Փիէր՝ անդրադառնալով Գոգոլի ծննդեան տարեդարձին:

Հետեւաբար, ներկայ վարչակարգին ներքեւ Գոգոլ չունեցաւ իր արժանի յաջորդը, բայց իր ժողովրդականութիւնը մեծցաւ՝ յեղափոխութենէն ի վեր: Մոսկուայի Լենին գրադարանին մէջ ի պատիւ իրեն կազմակերպուած ցուցահանդէսէն կ'իմանանք թէ 1917էն ի վեր Գոգոլի գործերը 793 անգամ տպուած են՝ 54 տարբեր լեզուներով եւ 33.484.000 օրինակով:

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ձմրան խոր քնից զարթնում է բնութիւնը: Քնքշօրէն ջերմացնում է գարնան արեւը: Նրա կենարար ճառագայթների ներքոյ տաքանում է մայր հողը: Մատղաշ տերեւներ են բացւում բարդիների, թխկիների, թեղիների ճիւղերին: Դեղնաւուն կատուիկներով են ծածկւում ուռենու դալար ոստերը, բոսորագոյն ծաղիկներով զարդարւում սերկեւիլենու թփերը: Սպիտակաթոյր պսակով են զօծւում ծիրանին, կաթնագոյն ծաղիկներով՝ կեռասենին:

Օրէց օր աւելի չքեղ տեսք են ընդունում Աղստեւ, Դեբեդ գետերի հովիտները, Մեղրու կիրճերը, Նոյեմբերեանի անտառները, ուր սովորաբար գարունն աւելի վաղ է բացւում, քան Հայաստանի միւս վայրերում:

Գետնի վրայ ընձիւղներ են արձակում քնքուշ ձնծաղիկը, բուրաւէտ մանուշակը, վայրի ռեհանը, կապոյտ տերեփուկը, թաւշաթերթ մեխակը, դեղնաւուն անթառամը, երկնագոյն անմոռուկը, սպիտակափայլ հովտաշուշանը ... դեռ եւս տերեւազուրկ են Բամբակի, Ծաղկունեաց, Բարգուշատի լեռնաշղթաների անտառները, իսկ ծառերի տակ գլուխ է բարձրացնում երկնագոյն վարդակակաչը՝ վաղ գարնան աւետաբերը:

Երկնի մովում թեւածում են թռչունների երամները, անտառներում տարածւում գորշագոյն թռչնակի՝ անտառաձիւկի ուրախ ծլուըլոցը, մօտու խիտ թփուտներում իր գնդաձեւ բոյնն է նորոգում եւ դայլայլում ցախսարեկը, հարաւում՝ Արաքսի հովտում, իջեւանել են գարնան մունետիկները՝ արագիլներն ու կռունկները:

Երեկոները, երբ մթնշաղն է իջնում երկրի վրայ, աշխուժանում են ճղճիկները:

Գարունը, սակայն, բոլորից շատ ուրախութիւն է բերել հողի աշխատաւորին: Ձմրան երկա՜ր ու ձիգ օրերից յետոյ դաշտ են դուրս եկել բանուորները: Մի տեղ այգեփոր է, ծառատունկ, մի այլ տեղ աշնանացանի սնուցանում եւ վար ու ցանք:

Գարունը եկել է, եկել տիրաբար ...

Խ. ԲԱԴԱԼԵԱՆ

հաւասարակշռութիւնը յաճախ կորսնցնելով մէկտեղ, կը պահէ դատողութիւնը եւ խղճին ձայնը, ատելու համար բոլոր փոքրոգութիւններն ու վերջէն յայտնուած խղճահարութիւնը:

Երկրորդ գլխաւոր անձնաւորութիւնը Օսկար Միւլլէրն է, գերմանացի սպայ մը, Թրքական բանակին մէջ ծառայող:

Ոճիրներու ծանրութեան տակ ճնշուած, մարդկային արիւնով կարմրած ու խենթեցած հողին կը խորհրդանշէ ան, որ վերջապէս կը լսէ իր խղճին ձայնը: Կուդայ երջանիկ ու ինքնաբխումկից պահ մը, երբ կ'անդրադառնայ ոճիրին ու անիրաւութեան ահաւորութիւնը: Օսկար չէր ճանչնար նախապէս մարդը եւ կեանքը: Ամէն բան վարդագոյն կը թուէր անոր: Համազգեստը արդուզարդ մըն էր կիներու ուշադրութիւնը գրաւելու համար: Միջոց մը՝ ընկերութեան մէջ փայլելու եւ առիթ մը՝ սնապարծութիւնը գոհացնելու համար: Սակայն այն օրէն ի վեր, որ անոր ձեռքերը մարդկային արիւնով ներկուած են, կը հալածուի խղճին ձայնէն, ուրուականի մը պէս կը թափառի հայրենական տան անկիւնները, երջանիկ նկատելով իր անձնապան կրտսեր եղբայրը: Անիկա ցաւագին երազներ կը տեսնէ, անոնց մէջ լսելով ողբագին ու հեծեծող ձայներ: Կը հարցնէ ինքնիրեն, թէ ճի՞շդ է, իրակա՞ն է արդեօք այս բոլորը. ու կը ստանայ պատասխան.

«— Բայց այո՛, ճշմարիտ էր, ըսին, Օսկար, դուն հոն էիր, դուն, զինուորական համազգեստով, դուն, Օսկար, դուն նոյնիսկ խնդացիր, նոյնիսկ ուրախացար այդ ոճիրներով, եւ քու սուրդ ու սուրիդ պատիւը ...»: Օսկար կը հարցնէ, թէ ինչո՞ւ համար ուրիշներուն պէս չէ, ընկերներ ունի, որոնք աւելի վատը գործեցին, եւ որոնք կը շարունակեն իրենց զուարթ կեանքը: Մայր, կ'ըսէ, ինչո՞ւ համար հոգիիս մէջ դրիր այս կայծը, որ զիս կ'այրէ, կը հիւծէ ...:

Աստիճանական, հոգեբանական զարգացումով կը հետեւինք մենք Օսկարի ողբերգութեան եւ կեանքի շիջումին: Խղճահարութեան կայծը հետզհետէ կը լափէ անոր էութիւնը: Ճակատագրական վախճանակէտը կը գուշակէք արդէն անոր հոգեկան խռովքէն, որ կը հալածէ զինքը: Ան համոզուած է, որ իրենց գործած անիրաւութեան համար, երկա՜ր ատեն, առնուազն սերունդ մը, պիտի չունենան բնականոն կեանք մը: Հաւատացած է, որ սերունդը պիտի պատժուի ...: Այս բոլորը մարդկային են, կը խորհրդածէ, որովհետեւ միայն մարդն է ընդունակ, նոյնիսկ քաղաքակրթուած մարդը, այսպիսի արարքներու ...: Մարդը ... ի՞նչ է մարդը, մտացի, հասկցող մարդը, վտանգաւոր խենթ մը, որ եթէ կորսնցուց բանականութի՞ւնը ...: Եւ Օսկար անձնասպանութիւն կը գործէ, վերջ տալու համար իր տանջահար եւ տառապալից կեանքին:

Զինուորականի հոգեբանութեան ներկայացուցիչն է Հէօփնըր, խաղին երկրորդական մէկ անձնաւորութիւնը, որ սակայն կը ներկայացնէ դասակարգ մը, որուն համար գոյութիւն չունին գթութեան զգացում, մարդկային առաքինութիւններ, խղճմտանք, ճշմարտութիւն եւ բանականութեան ձայն, եւ որուն համար ամէն բան շահու քաղաքականութեան վրայ հիմնուած է:

Մատամ Միւլլէրի դիմագիծը հարազատ է: Ան գերմանացի մայրն է, բարեպաշտ եւ մարդասէր կինը, զարգացած բարի ամուսինի մը շուքին տակ: Իպսէնի կանացի տիպարներէն է: Պաշտպան խեղճ արարածին եւ դժբախտ զոհին: Մեռեալներուն յիշատակը յարգող կիներէն է, որոնք կը սիրեն ապրիլ մեռեալներու դրացնութեանը քով: Իր փոքրիկ մէկ սենեակին մէջ կը հանգչին, սափորներու մէջ ամփոփուած, իր սիրելիներուն նշխարները, որոնց վրայ սիրած է միշտ թարմ ծաղիկներ սփռել: Որովհետեւ ան կը հաւատայ որ մեզմէ յաւէտ բաժնուողները խաղաղասէր եւ անվրդով են: Որովհետեւ անոնք մեզի անցեալէն կը խօսին, անոնք մեր մէջ կ'արթնցնեն յիշատակներ ...:

Անոնք որոնք «Արմէնուհի»ի հայերէն ներկայացումներուն ներկայ եղան, լաւ եւ տպաւորիչ յիշատակներ պահած են անշուշտ: Թատերգութիւն մը, որ նախ եւ առաջ Եւրոպայի հանրային դատաստանին կը յանձնէր հայկական Մեծ Ողբերգութեան մէկ արձագանգը, շնորհիւ իր սահուն ու գրաւիչ լեզուին եւ կենդանի խօսակցութիւններուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Այրի Տիկին Գայեանէ Ճինճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Գարաւմեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թաչեա եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Գօզոս Իսկենտէր եւ զաւակները եւ թոռները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ար. Ճինճեան եւ զաւակները եւ թոռները, Տէր եւ Տիկին Հ. Փափազեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Օր. Մառի Ժամկոչեան, ինչպէս նաեւ Ճինճեան, Գարաւմեան, Զաքմաքեան, Վանլօվ, Սօռէլ, Իսկէնտէր ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ

(Վկայուած Փարիզի ատամնաբուժական վարժարանէն):

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 9. Սէվրան, իր բնակարանին մէջ, 69 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 13 Ապրիլ երկուշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, Ռոնի Սու Պուայի եկեղեցիին մէջ (Սէնթ Ժընըվիէվ), ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Ռոնիի գերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Համբակառք վէնսէնէն 118 թիւ եւ Մոնթրէօյէն 121 թիւ:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Արժանթէօյէն Տիկին Քէչիչեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Մանուկեանի (Թեհրան):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը եւ անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Գ. Յակոբ Խլոյեանի, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խլոյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱՑԾԱՌ ԽԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս միեւնոյն տխուր առիթով, Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, փոխան ծաղկեպսակի, երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գ. Ֆէրմանեան կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանի ընդարձակման:

×

Այրի Տիկին Շարապխանեան կը նուիրէ 1500 ֆրանք, Շուիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Վարդնակ Գութուկեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Անթառամ Մուրատեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Եղսատեանց եւ զաւակը կը նուիրեն հազար ֆր. «Յառաջ»ին եւ երկու հազար ֆր. Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Գ. Կարպիս Թուլումճեան կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Մաքրուհի Գալֆայեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Բժ. եւ Տիկին Ս. Մելիք – Փարսադանեանց բախտաւոր են յայտարարելու իրենց աւագ որդու

ՄԻՔԱՅԷԼԻ

ամուսնութիւնը

ՕՐԻՈՐԴ ԴԱՆԻԷԼ ԲԼԱՇՈՆԻ

հետ, դուստր Բժ. եւ Տիկին Վ. Բլաշոնի:

Պսակադրութիւնը տեղի կ'ունենայ 16 Ապրիլ, Հինգշաբթի ժամը 11ին, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Հայոց եկեղեցում. 15 րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ:

DR. MÈLIK, 49 RUE DE MAUBEUGE, PARIS 10°

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սալ Շօփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ:

ՍԻԳԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Գին — 300, 400 եւ 500 փրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Գոմանի մասնաճիւղի վարչութիւնը Զատկի առթիւ այցելած ըլլալով Մարսիլիոյ Թիմոն Սալվաթոր եւ Սէնթ Մառկրիթի հիւանդանոցները, հիւանդներուն բաշխած է դրամ ու ուտելիքներ եւ տուած՝ անոնց բարոյական եւ հոգեկան բաւարարութիւն: Այս առթիւ վարչութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ թաղիս բոլոր նուիրատուներուն որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով քաջալերած են այս ձեռնարկը: Շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Ա. Թերզիպաշեանէ երեք հազար ֆրանք իր ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան առթիւ: Հազար ֆրանք արժանապատիւ Տէր Հմայեակ քահանայէ Գոմանի դպրոցին: Գ. Ժիրայր Տէր Վարդանեանէ հազար ֆրանք Գ. Զարուքեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եւ Գոմանի հոգեւոր քոյրերէն հազար ֆրանք Գ. Յակոբ Վարժէմէկեանի մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Ազք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Գ. Արմենակ Համբարձումեանէ, հանգստեան տուներուն համար, Գ. Խաչիկ Նշանեանի եկեղեցական չարականներու 2 սալեր: Տէր եւ Տիկին Արա Գարթեւեանէ երկու հազար ֆրանք եւ Փարիզի հայկական երգչախումբին կողմէ 2500 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Տիրուհի Գիւլպիւլեանի մահուան առթիւ:

×

Լիոնի եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան — Տէր եւ Տիկին Նուպար Աւագեանէ իրենց մօր մահուան տարելիցին առթիւ տասը հազար ֆրանք: Ամէն հինգ հազար ֆրանք:

×

Լիոնի Ազք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները — Տիկին Ազատի Մակէսեանէ իր ապաքինման առթիւ 15.000 ֆրանք, միեւնոյն առեն Տիկին Մակէսեան 22 աղքատներու բաժնուելու համար միս տրուած է, Գ. Ճ. Գահատուրեանէ 25.000 ֆրանք, Գ. Հ. Գիթապճեանէ հազար ֆր:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մահուան տասնկմէկերորդ տարեդարձին եւ իր կրտսեր որդւոյն տարաբախտ ՎՐՈՅՐԻ մահուան քառասունքին առթիւ, յիշատակի երեկոյթ մը կազմակերպած է ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 21ին, Քատէի վերնայարկը:

Ցարգանքի խօսքեր մտաւորականներու կողմէ:

Գ. Գրիգոր Մելիքեան ունկնդրել պիտի տայ Ահարոնեանի ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹԸ (Երաժշտութիւն՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ)

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վալանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ երեք համայնքներուպետներուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քաղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՍՐԱՊԻՈՆ Վ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ, Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Մարկոսի Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, եկեղեցական մեծ հանդէսներու կարգին որ տեղի կ'ունենան Վենետի նախկին պատրիարք Պիոս Ժ.ի մարմնին փոխադրութեան առթիւ:

Ապրիլ 16, ժամը 4ին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ — MARDI 14 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8869 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4270

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁՄՌՈՒՆԱՆՔ ԿԻԼԻԿԻԱՆ

1909 Ապրիլ 1/14:

Զարուրուք Թուական:

Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք առաջին Զատիկն էր, որ կը տօնէինք իբրեւ թէ «ազատութեան, եղբայրութեան եւ հաւասարութեան» երրեակ նշանաբաններուն տակ:

Արիւնոտ եղաւ սակայն անոր վաղորդայնը:

Զատկի չորեքշաբթի օրը Ատանայէն տրուեցաւ ազդանշանը Կիլիկիոյ համատարած ջարդին, որ քանի մը շաբթուան ընթացքին 25-30.000 հայ երիտասարդ կեանքեր պիտի հնձէր:

Ատանայէն վերջ Տարսոն, Դօղ Օլուք, Միսիս, Համիտիյէ, Օսմանիյէ, Պաղչէ, Խասնը, Հասանպէյլի, յետոյ նաեւ Քէսապ, Անտիոք եւ շրջակայ հայաբնակ գիւղերը կոտորածի եւ հրդեհի սահմռկեցնող արհաւիրքները պիտի ապրէին:

Կիլիկիոյ պատմական զոյգ գետերը՝ Սարոս եւ Պիւռամոս (Սէյհան եւ Ճիհան) դէպի Միջերկրականի համայնակուլ երախը պիտի նետէին հազարաւոր Հայերու դիակները՝ կանխելով Եփրատն ու Տիգրիսը:

Այսօր՝ 14 Ապրիլ՝ յիսնամեակն է Կիլիկիոյ Աղէտին:

Մէկ օր առաջ՝ 1909 Ապրիլ 13ին (31 Մարտ) Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած էր յետադիմական մեծ ըմբոստութիւն մը, որ ծանօթ է «Շէրիաթճիակամ» շարժում անունով:

«Մարտ 31ի դէպքը» խլամ մոլլաներու եւ սոֆթաներու ընդվզումն էր սահմանադրական վարչաձեւին դէմ, մեղսակցութեամբ Թոփգափուի պալատին երեք վաշտ որսորդ զինուորներուն, որոնք կալանաւորած էին իրենց սպաները:

«Շէրիաթ Իսթէրուզ» պոռալով եւ իսլամական կանաչ դրօշակին առաջնորդութեամբ՝ ապստամբ զինուորներն ու մոլեռանդ կրօնաւորները կ'ուզէին վերահաստատել Խալիֆա-սուլթանի միահեծան իշխանութիւնը եւ «Շէրիաթի անթերի գործադրութիւն»ը, իբրեւ թէ պահելով հանդերձ Սահմանադրութիւնը:

Կարմիր Սուլթանը Եըլտըզի իր պալատէն հրճուանքով կը դիտէր յետադիմական խուժանի՝ ըմբոստութիւնը Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութեան դէմ:

Օսմանեան մայրաքաղաքը կ'ապրէր իր ամէնէն զարհուրելի օրերը:

Վտանգուած էր Սահմանադրութիւնը: Պաշարուած էր Խորհրդարանը: Երեսփոխան ու ծերակուտական ծակամուտ կ'ըլլային, ի վերջոյ գումարուելու համար Սան Սթէֆանոյի մէջ:

Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի «շարժուն բանակ»ն էր, որ օրեր վերջ «ազատութեան օրրան» Սելանիկէն գալով պիտի փրկէր կացութիւնը:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ գահընկէց կ'ըլլար Ապրիլ 28ին (Հ. Տ.): Շնորհիւ Մակեդոնիոյ բանակին Իթթիհատ վէ թէրագգըն կ'ամրապնդէր իր դիրքը: Ցեղասպան իր ծիւային զարհուրելի ոճիրներով վնասել պիտի տար «Կարմիր Սուլթան»ը:

Ի՞նչ կապ կար «31 Մարտ»ի այդ շարժումին եւ մէկ օր վերջ Կիլիկիոյ մէջ սկսած ջարդերուն միջեւ:

Մութ կը մնայ տակաւին այս կէտը Թուրքիոյ պատմութիւնը գրողներուն համար:

Եւ սակայն մեզի համար շատ յստակ է:

Կիլիկիոյ ջարդերուն միակ պատասխանատուն Իթթիհատն է, որ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր երկրին ամբողջ իշխանութիւնը 1908 Յուլիս 10/23էն ի վեր:

Սուլթան Համիտ գրեթէ կալանաւոր էր Եըլտըզի պալատին մէջ: Գահը Ալին էր տէրն ու տիրականը օսմանեան կայսրութեան:

Իթթիհատի ոճրագործ վարիչները ամիսներ առաջ ծրագրած էին Կիլիկիոյ աղէտը: Եւ սակայն դիւրութեամբ գտան քաւութեան նոխազ մը յանձին Ապտիւլ Համիտի՝ պատրուակ բռնելով 31 Մարտի դէպքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԱՒԱՆ ՄԸ ԱՆՑԱՒ ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԷՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՆԱՒԹՈՒՂԻ՞ ՄԸ ՊԻՏԻ ՇԻՆԷ

Խորհրդային բեռնատար նաւ մը եւս՝ «Արկոուն» Սուէզի ջրանցքէն անցաւ, դէպի Իրաք:

Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութեան համաձայն, նաւը Քիւրտեր կը փոխադրէ Իրաք: Այդ Քիւրտերը զինուած են արդիական զէնքերով: Միւս կողմէ, խորհրդային ուրիշ նաւ մը անցած է Սուէզի Ջրանցքէն 1600 թոն զէնք եւ զինամթերք տանելով Իրաք:

Խորհրդային մամուլի Թաս գործակալութիւնը հերքեց այն պարագան՝ թէ ռազմամթերք ղրկուած է Քասըմի: Իրողութիւնը այն է, որ 459 Քիւրտեր եւ անոնց ընտանիքներուն պատկանող 394 հոգի վերադարձած են իրենց հայրենիքը: Անոնք Իրաքէն փախած էին Նուրի Սայիտի իշխանութեան օրով եւ կ'ապրէին Խ. Միութեան մէջ. «Իրաքեան Հանրապետութիւնը երբ հաստատուեցաւ՝ այդ Քիւրտերը իրենց երկիրը վերադառնալու փափաք յայտնեցին»:

Կ'ըսուի թէ Պաղտատի կառավարութիւնն ալ առաջարկ ներկայացուցած էր Խ. Միութեան՝ որ իր հպատակները Իրաք վերադառնան:

«Ալ Շաապ» թերթը կը գրէ թէ Պաղտատի մէջ տեղի պիտի ունենայ համայնավար երկիրներու ներկայացուցիչներու համագումար մը, Իրաքի կառավարութեան հրաւէրով: Լեհ, հրեայ եւ պարսիկ համայնավարները Պաղտատ հասած են արդէն:

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային պատուիրակութիւն մը մեկնած է Իրաք, ուր երկու շաբաթ պիտի մնայ:

Ժողովը պիտի սկսի յառաջիկայ շաբաթ, Ապրիլ 14ին կամ 15ին:

Ուշագրաւ է այն պարագան թէ արաբական ուրիշ ժողով մըն ալ կը բացուի Գահիրէի մէջ՝ հինգշաբթի օր: Արաբական Լիկայի առաջին ժողովն է ասիկա՝ նուիրուած Միջին Արեւելքի քարիւղի հարցերուն:

Աշխատանքները պիտի տեւեն մինչեւ Ապրիլ 30:

Կ'ըսուի թէ ժողովին նպատակն է ձշդել մասնագիտական եւ տնտեսական հարցեր եւ ոչ թէ քաղաքական: Այսուհանդերձ, օրակարգին վրայ կը գտնուի պետութեան եւ քարիւղի ընկերութեանց յարաբերութեան խնդիրը:

Տարիներէ ի վեր Եգիպտոս կ'աշխատէր նման ժողով մը գումարել, նկատելով որ արաբական երկիրները աւելի մեծ շահաբաժիններ կ'ուզեն քարիւղի ընկերութիւններէն: Իրաք նախ համաձայնած էր մասնակցիլ այս ժողովին, բայց յետոյ հրաժարեցաւ, քանի որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը «թշնամական դիրք բռնեց» իրեն հանդէպ:

Արաբական Լիկայի քարիւղի հարցերու ներկայացուցիչ Սալման յայտարարեց թէ այս ժողովին նպատակն է համարակաց նաւթուղի մը ստեղծել՝ արաբական բոլոր երկիրներու համար: Առաջին առիթով ծրագրուած է որ Սէուտ. Արաբիոյ, Օաթարի, Քուվէյթի եւ Իրաքի քարիւղը պիտի տարուի մինչեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի գետափերը: Այնուհետեւ՝ նաւթուղին պիտի երկարի եւ տարածուի արաբական բոլոր երկիրներու մէջ:

Ժողովին մէջ պիտի քննուի նաեւ արաբական երկիրներու համար նաւթատար նաւերու շինութեան հարցը:

ԽՐՈՒՇՉԷՒ ՆՈՐ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ... "ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ"Ն

Առաջին անգամ Վարշաւայէն եկաւ այն լուրը, որուն համաձայն Փասթերնաքի «Տոքթ. Ժիվակօ»ն ցարդ չէր կարդացուած Խրուշչեւի կողմէ: Երեք շաբաթ առաջ լուրը հաղ բդեց իտալական Քոռիէռէ տէլլա Սերաի, բայց բոլորը վերապահութեամբ ընդունեցան զայն: Այս անգամ լուրը կը հաստատէ Լեհ Գրողներու Միութեան նախագահը՝ Սլոմինսքի, Մոսկուայէն իր վերադարձին առթիւ:

Խրուշչեւ վերջերս կը կարդայ Փասթերնաքի նշանաւոր գիրքը, եւ առաջին առթիւ շատ կը պատուորուի: Ապա կը զարմանայ եւ վերջապէս... կ'ըմբոստանայ: Բայց ո՛չ Փասթերնաքի դէմ, այլ՝ անոնց որ դատապարտած են Փասթերնաքը...:

Խրուշչեւ կը զայրանայ բոլոր այն պետական պաշտօնեաններուն եւ խորհրդային գրողներուն, որոնք դատապարտած են, այնքան կոպիտ ձեւով, բանաստեղծ եւ վիպագիր Փասթերնաքը: Խրուշչեւի կարծիքով «Տոքթ. Ժիվակօ»ն շատ յաջող գիրք մըն է եւ անոր ստեղծած գայթակղութիւնը բոլորովին անտեղի:

Ի վերջոյ Գրողներու Միութեան ընդհ. քարտուղարը դիտողութեան արժանացած է եւ հրաման տուած որ վերաքննուի Փասթերնաքի արտաքսումը:

Ցատկանշական է նաեւ գիտել թէ Խորհրդային Գրողներու Միութեան համագումարը, որ պիտի բացուէր Մարտ 30ին, յետաձգուեցաւ:

Ցայտնի չէ սակայն թէ Խրուշչե՞ւն է տուած այս որոշումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Վարչապետը Տըպրէ եւ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ երկուշաբթի օր Լոնտոն հասան, ուր տեսակցութիւններ պիտի ունենան իրենց պաշտօնակիցներուն՝ Մաքմիլլընի եւ Լոյտի հետ: Ե. Հանրապետութեան առաջին Վարչապետն է որ Անգլիա գնաց, ուր պիտի մնայ մինչեւ եռեքշաբթի:

ԼՈՆՏՈՆԻ «Նիւզ օֆ տը Ուորլտ» շաբաթաթերթը հրատարակած է իր աշխատակիցներէն Թոմասի մէկ յօդուածը՝ Սահարայի քարիւղի մասին: Թոմաս Սահարա այցելէ յետոյ կը գրէ թէ այդ անապատը Արեւմուտքի քարիւղի հայթայթիչը պիտի ըլլայ եւ Քասըմի կը թելադրէ, որ Իրաքի քարիւղի ազգայնացման շուրջ սպառնալից յայտարարութիւններ ընելէ առաջ անգամ մը եւս նայի Սահարայի, որ այլեւս իր գիտցած անապատը չէ....

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ հեռանալու հրահանգ ստացած խորհրդային երեք դիւանագէտներն ու երկու Ռումանացիները երկրէն պիտի մեկնին Ապրիլ 24ին՝ ֆրանսական «Փրովիտանս» նաւով: Խորհրդային դեսպանը ու Պուքրէշի իշխանութիւնները բողոքեցին «թշնամական այս որոշումին» դէմ: Միւս կողմէ, Պուէնոս Այրէսի թերթերը կը գրեն թէ համայնավար կուսակցութիւնը մօտ ատենէն պիտի արգիլուի Արժանթինի մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր կոչ մը բրաւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի՝ որպէսզի համաձայնութիւն մը գոյանայ Ժընեւի ժողովին մէջ եւ հիւլէական փորձերը արգիլուին՝ «խաղաղութեան շահուն համար»:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ապրիլին, այս տարի ալ Սաքրէ-Քէօրի եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ մը, ապրիլեան նահատակներու յիշատակին: Պատարագիչն էր Գերապայծառ Ամատունի: երգեցողութիւնը կատարեց Առնուվիլի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Վահրամ Տէվէճեանի: Մեներգներու բաժինն իր թանկագին մասնակցութիւնը բերաւ Օրիորդ Աստղիկ Առաքելեան:

Անգամ մը եւս առիթը ունեցանք դնահատելու այս պատարագին նախաձեռնութիւնը, որ թոյլ կուտայ մեզի օտարներուն յիշեցնելու հայ ժողովուրդին մարտիրոսութիւնը՝ 1915ին: Արդարեւ, բացի հաւրերաւոր Հայերէ, բազմաթիւ օտարներ լեցուցած էին Մոնմարթրի եկեղեցին:

Լօվր տ'Օրիանի նախագահը, Գեր. պայծառ Մառոլօ, ֆրանսերէն քարոզ մը կարդաց, պատմականն ընելով Թուրքերու վայրագութեան եւ բարբարոսութեան: Գերապայծառը յատկանշական գտաւ, որ ամէն տարի հայ ժողովուրդը ուխտի կուգայ սրնց մարթիրուսի (Մոնմարթր) այս եկեղեցին, ոգեկոչելու համար իր մարտիրոս հայրերուն եւ մայրերուն յիշատակը: Շեշտեց որ Թուրքերու կատարած ջարդը ամօթ մըն է մարդկութեան պատիւին համար: Գերապայծառը բացատրեց թէ Թուրքերու նպատակն էր ոչնչացնել հայ ժողովուրդը, որպէսզի թաղուի Հայկական Հարցը:

Պատմելէ ետք Թուրքերու վայրագութեանց մանրամասնութի՜ւնները, վերջացուց իր քարոզը շեշտելով.— «Պէտք է հաւատարիմ մնաք ձեր լեզուին, ձեր ծէսին, ձեր աւանդութեանց եւ Աստուծոյ»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, կիրակի օր տօնուեցաւ Ֆր. Կ. Խաչի երեսնամեայ գործունէութեան յոբելեանը, ի ներկայութեան մեծ թիւով համակիրներու եւ բարեկամներու:

Հանդէսին կը նախագահէր օժանդակութեան կայաններու Պետական Ընդհ. Քննիչ Պ. Պեքար:

Պ. Ց. Եղիազարեան գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը ներկայացուց — ֆրանսերէն եւ հայերէն — հայ կնոջ համազգային այս մեծ կազմակերպութեան բազմակողմանի գործունէութիւնը: Պ. Պեքար արտայայտուեցաւ մանաւորապար Պելֆոնթէնի կայանին օրինակելի կազմակերպութեան որ դահուանկութիւն պատճառած է պետական հակակշռի պաշտօնատարութեան:

Միութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Թաղէոսեան կարդաց համառօտ տեղեկագիր մը ընդհանուր գործունէութեան մասին:

Հանդէսը ունէր գեղարուեստական խնամուած բաժին մը: Մանրամասնութիւնները յաջորդ թիւով:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երկուշաբթի օր Փարիզ ժամանեց ընկ. Հայկ Պալեան, տէր եւ տնօրէնը Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Ազդակ»ի:

Ընկ. Պալեան, որուն կ'ընկերանայ նաեւ իր աղջիկը, չորեքշաբթի Ամերիկա կը մեկնի:

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

Իսկ անձայն եթէ մընայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի ,
Ո՛հ, ա՛յն ատեն ես կը մեռնիմ···:
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Երջանկայիշատակ Գալաքեան Սրբազանի եւ վեց քահանաներու անշիրիմ հողակոյտերը տխուր խորհրդածութիւններու մղեցին զիս եւ առիթը ստեղծեցին յետադարձ ակնարկ մը նետել եւ յիշել 1926ի Փարիզի հայ գաղութը:

Հարիւրաւոր բախտակիցներու նման , գաղթականի ցուպը ձեռքս, ուսանելու նպատակով, վառ յոյսերով եւ երազներով , հոգիս լեցուն, ես ալ նոր ժամանած էի Փարիզ: Անծանօթ էի Ֆրանսահայ գաղութին: Ողբացեալ գրագիտուհի Տիկին Գերձուհի Բաբսեղեան, պատահմամբ զիս ճանչնալով, առաջնորդած էր Շաւիլ, Գ. Վահան Փափազեանի (Կոմս) բնակարանը, ուր մնացի երկար ժամանակ, վայելելով ընկերութիւնը Տիկին Հեղուշի, ողբացեալ Խաժակի աղջկան՝ Նունուշի, Արծուիկ Ալոյեանի , փոքրիկ Վաչիկի եւ տանը հաւատարիմ պահապան Կելոյի :

Այն ատեն Շաւիլ կ'ապրէին հոյլ մը մտաւորականներ եւ կուսակցական ծանօթ դէմքեր, իրենց ընտանիքներով: Կոմսի տան մէջ, գրեթէ միշտ կը հանդիպէի իշխանուհի Սաթենիկ Արղութեանի, իր աղջկան Արփիկի ու փեսին , Տոքթ. Գէորգեանի, որոնք անմիջական դրացիներն էին Կոմսին, հոն կուգային նաեւ, բժիշկ Յովսէփ Տէր Դաւիթեան , Տիկին Սաթենիկ , Գերձուհի Բաբսեղեան, Սիմոն Վրացեան եւ Տիկինը, Կարօ Սասունին, Լօլան, Մաննիկը , Տիկին Ջաւահիր Շանթ եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սաթօն, Մարօն ու Բենօն, որոնք , երեկոները յաճախ բոլորուած թէյի բաժակներու շուրջ, զրոյց կ'ընէին քաղաքական կամ գրական հարցերու շուրջ, բոլորն ալ մեզ նման տարագիրներ ···:

Այդ թուականին, ամէն օր ցերեկէ վերջ Շաւիլէն կ'իջնէի Սիւրէնի կայարանը , կը հասնէի Անիէր երթալու համար ընդարձակ պարտէզի մը խորը քաշուած գեղեցիկ ապարանքի մը, որ պաշտօնատունն էր Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան եւ ուրկէ նաեւ, ծանօթութիւններս եւ յիշողութիւններս, Գրիգորիս Եպիսկոպոս Գալաքեանի մասին ;

Նորընտիր Կաթողիկոսական Պատուիրակ, Գալաքեան Սրբազան, գիտակից իր կոչումին եւ պատասխանատու դերին, անսահման եռանդով եւ հաւատքով լծուած էր կարեւոր աշխատանքի, համախմբել Եւրոպայի կազմալուծուած թեմերը, շինել եկեղեցիներ, բանալ դպրոցներ, հովանաւորել տարագիր ժողովուրդը, այս օտար ափերու վրայ: Ընդարձակ շէնքը իր տունն ու պաշտօնատունն էր միանգամայն: Շէնքին վերի մասը, ընդարձակ դահլիճ մը՝ յարակից սենեակները յատկացուած էին Սրբազանին: Իսկ վարի յարկը կային մէջ մէջի երեք սրահներ, որոնք իբր դիւանատուն կը ծառայէին պատուիրակութեան :

Սրահներէն մէկուն մէջ, զոյգ սեղաններու առջեւ նստած կ'աշխատէին դիւանապետը եւ մեքենագիր օրիորդը , պատուիրակութեան դիւանապետն էր ծանօթ գրագէտ Գ. Յակոբ Տէր Յակոբեան, իսկ մեքենագիր օրիորդը այս տողերը գրողը: Գ. Յ. Տէր Յակոբեանէն առաջ, այդ պաշտօնը կը վարէր Գ. Անդրէասեան :

Կաթողիկոսական պատուիրակը Լիոնէն անցած ժամանակ գտած էր անձնուէր եւ կորիճ երիտասարդ մը, որ իր կօշկակարի արհեստը ձգած , ի սէր ազգութեան , հետեւած էր Սրբազանին, դէպի Փարիզ : Պոլսոյ Սամաթիոյ արուարձանէն Գ. Գալուստ Գօզաճեանն էր որ ոչ միայն կը հսկէր շէնքին մաքրութեան ու կը կատարէր Դռնբացէքի արարողութիւնը այլեւ կը գրէր··· բանաստեղծութիւններ եւ կը պատրաստէր Սրբազանին կերակուրները: Վարպետ խոհարար, աննման էին իր տոլմաները, մահիլէպիներն ու կաթնապուրները, զորս շատ անգամ ճաշակած եմ Սրբազանին սեղանակից ըլլալով , երբ բացառիկ աշխատանքներ ստիպէին զիս , առաւօտէն գալու պատուիրակութիւն :

Այս պաշտօնեաներէն զատ, գրեթէ ամէն օր պատուիրակութիւն կ'այցելէր նորոգ հանգուցեալ Լեւոն Քաջբերունի – Թօփալեան, որ Գալաքեան Սրբազանի հայրենակից եւ մտերիմ բարեկամն էր : Տարաբախտ Լեւոն Թօփալեան ուղղամիտ եւ բարեմիտ ընկեր էր, ունէր ալեկոծ հոգի մը եւ սեւեռուն գաղափար մը, կ'երազէր հրատարակել գիրք մը որ յեղաշրջէր մարդկութիւնը :

Այցելուներէն կը յիշեմ նաեւ Մկրտիչ Զայլաքը, որ դիւանատան իրաւագէտ – խորհրդականն էր:

Ամէնօրեայ այցելուներէն մէկն ալ Փարիզի սարկաւագ հանգուցեալ Գ. Էֆէնտիեանն էր, որ կը բնակէր Անիէր եւ կուգար Սրբազանին հրահանգները առնելու:

Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան շէնքը շուտով արդարացուց իր անունը , դարձաւ Հայոց առաջնորդարան : Շաբան չարան հոն կուգային տարագիր Հայեր, որոնք հազար ու մէկ հոգերով ճնշուած, մատնուած էին դժուարութիւններու՝ օտար երկնքի տակ: Ոմանք, անգործի կամ ծննդեան վկայականի պահանջներով, ուրիշներ՝ ամուսնութեան, ամուսնալուծման կամ ընտանեկան վէճերու խնդրով: Այս վերջին պարագային՝ Գալաքեան Սրբազանի հաշտարար եւ ազդու միջամտութիւնը, յաճախ կ'ունենար բարերար ազդեցութիւն, Դատական խնդիրներով պատուիրակութիւն կուգար շատ անգամ փաստաբան Գ. Գամէր Բենեամին :

Պատուիրակութեան շէնքին մէջ շաբաթուան որոշ օրեր կը գումարուէին ժողովներ, Գալաքեան Սրբազանի հովանաւորութեամբ, որոնց կը մասնակցէին Փարիզի ազգայինները: Յիշեմ Փարիզի առաջնորդ Վռամշապուհ Եպիսկոպոս Քիպարեանը, Գ. Կիւլպէնկեան (լոնտոնաբնակ՝ ազգականը Գալուստ Կիւլպէնկեանին), Գ. Մամուլեան (հռչակաւոր բեմադիր Ռուբէն Մամուլեանի հայրը), Օր. Արաքսի Թորոսեան եւ ուրիշ կարեւոր ազգայիններ եւ եկեղեցականներ, որոնց անունը մոռցած եմ դժբախտաբար :

Օր մը անակնկալօրէն պատուիրակութիւն այցելեց եւ ինծի մեծ ուրախութիւն պատճառեց Մշոյ առաջնորդական փոխանորդ Տէր Եղիշէ քհնյ. Գարսամեանը, որ հրաշքով ազատած եղեռնէն՝ կ'ապրէր Իտալիա: Միլանոյի եկեղեցիին հովիւն էր: Թեմական խնդրով եկած էր տեսնելու Գալաքեան սրբազանը: Երբ զիս ճանչցաւ գրասենեակին մէջ, նախ զարմացաւ, ապա աչքերը արցունքով, ողողուած, ողջագուրեց զիս եւ յուզուած կոչեց. «Աղջի Լաօ իմա՞լ ես··· դո՞ւ լէ ընկար զարիպ աշխարհ··· ո՞ւր մնաց մեր անուշ Մշոյ աշխարհ ··· վափէլէր քօռնէնք ես ···»:

Տարաբախտ քահանան տեսած էր իր չորս մանչ զաւակներուն խոխողումը , ինչպէս նաեւ իր ամբողջ հօտին, Տարօնի ժողովուրդին : Ճակատագիրը խնայեց իրեն, ազատուած՝ դարձած էր հովիւ առանց հօտի: Ուխտած էր սակայն անժառանգ չմեռնիլ, այդ նպատակով ալ, յետագային Պոլսէն մինչեւ Էջմիածին ճամբորդեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն անձամբ խնդրելու կրկնամուսնութեան արտօնութիւն : Կաթողիկոսը բացառաբար շնորհեց իրեն այդ իրաւունքը , մտերիկ ընելով իր ողբականը···: Մշեցի քահանան ամբողջ Հայաստանը շրջեցաւ՝ գտնելու համար Տարօնցի այրի մը: Վերջապէս ազնիւ եւ երիտասարդ որբեւայրիի մը հետ ամուսնանալով կը վերադառնայ Եւրոպա, եւ կը կարգուի Միլանոյի հովիւ: Անցան տարիներ, Տէր Հայրը ունեցաւ երկու աղջիկ եւ մէկ մանչ : Վերջապէս, հասած էր իր մուրազին, անժառանգ պիտի չմեռնէր այս աշխարհէն : Վրայ հասաւ երկրորդ աշխարհամարտը , Տէր Եղիշէն վախճանեցաւ Միլանոյի մէջ. վեց ամիս իր մարմինը մնաց անթաղ , որովհետեւ ըստ եկեղեցական կանոններուն չգտնուեցան եօթը քահանաներ վերջին օծումը եւ թաղման արարողութիւնը կատարելու համար: Պատերազմի պատճառաւ հաղորդակցութիւնները խզուած էին արտասահմանի հետ: Դժբախտ երիցուհին, Տարօնցի կնոջ քաջութեամբ դիմադրեց գալիք փոթորիկներուն, փրկելով երկու աղջիկ զաւակները, սակայն չկրցաւ մահուան ճիրաններէն խլել իր մէկ հատիկ արու զաւակը, Շաւարշ Գարսամեան, Նոր սերընդական այն վառվռուն ու սիրուն երիտասարդը, որ աւելի քանի մը տարի առաջ մեռաւ Ալֆորվիլի մէջ:

Գալաքեան Սրբազան, փայլուն արտաքինով վայելուչ եկեղեցական մըն էր :Երբ սիլինդր գլխարկը դրած գլխուն, արծաթ գաւազանը ճօճելով, ինքնավստահ քայլերով դուրս կ'ելլէր Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն կամ պատուիրակութեան շէնքէն, Ֆրանսացի անցորդներ կեցած հետաքրքրութեամբ կը դիտէին այս փառաւոր եկեղեցականը, որուն համարձակ շարժումները աւելի զինուորականի նմանէին, քան թէ կղերականի: Խառնուածքով յանդուգն՝ երբեմն կը պոռթկար եւ իր կրակ ու բոց աչքերը շանթեր կ'արձակէին, երբ հակառակորդի մը չարախօսութիւնները հասնէին իր ականջին եւ ծակէին իր սիրտը: Անյիշաչար ոգի ունէր սակայն, քանի մը վայրկեան վերջ ներած էր բոլորին:

Յաճախ թուղթերու ծրար մը ձեռքը, կ'իջնէր դիւանատուն եւ անկեղծ ու սրտբաց կը կարդար կամ կը ճառէր իր կատարած կամ կատարելիք ազգօգուտ ձեռնարկներուն եւ նպատակներուն մասին, եւ մանուկի մը պէս կ'ուրախանար ;

Գալաքեան Սրբազան բարեսիրտ եւ չափազանց առատաձեռն եկեղեցական մըն էր ··· Փարիզի եկեղեցիին բակը դառնուող մուրացիկները եւ անգործները շաբաթը անգամ մը, ափ կ'առնէին կաթողիկոսական պատուիրակութեան դուռը, կը լեցուէին պարտէզին մէջ, կամ կուգային ժամերով բազմիլ դիւանատուն, վստահ ըլլալով որ «ձէնթլմէն» սրբազանը պիտի ներէր իրենց համարձակութեան եւ առատօրէն վարձատրէր զիրենք: Ասոնցմէ քանի մը աներեսներ (անգործները) երբեմն շարաչար կը գործածէին իր բարեսրտութիւնն ու ազնուութիւնը :

Ողորմած Սրբազանը իր վերջին լուման տուաւ աղքատներուն ու ինքը դարձաւ ողորմելի : Իր փայլուն աստղը շուտով տժգունեցաւ Փարիզի մէջ, բարեբախտաբար կրկին սկսաւ լուսաւորուիլ ու ճառագայթել Մարսիլիոյ երկնակամարին վրայ, Գալաքեան Սրբազան դարձաւ եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28 եւ 29 կրնանք վստահօրէն ըսել թէ կը մնան անմոռանալի օրեր «Նոր Սերունդի» կեանքին մէջ, դարձակէտ մը անոր պատմութեան մէջ:

Փառատօնին յաջողութիւնը սովորական յաջողութիւն մը չէր, երգահանդէս կամ պարահանդէս մը, զոր սովորաբար կը կազմակերպէ մեր երիտասարդական կազմակերպութեան այս կամ մասնաճիւղը : Փառատօնը արդիւնքն էր «Նոր Սերունդի» հաւաքական աշխատանքին :

Փարիզի մէջ կազմուած էր կեդրոնական յանձնախումբ մը, որ իր կարգին կազմակերպեց երկու առանձին յանձնախումբեր Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ: Լիոնի եւ Տէսինի մեր տղաքը աշխատեցան դրբ–

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ՁԲՌՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Այսպէս, Եւրոպացիները ասպարէզէն հեռացնելէ վերջ, համայնավարները հակամարտ երկու ուժեր ստեղծեցին Միջին Արեւելքի մէջ. մէկ կողմէն՝ ժողովուրդները, որ Խ. Միութենէն զէնք ու դրամ կը ստանային. եւ միւս կողմէն՝ թագաւորները, որոնք կը ներկայացուէին որպէս քարիւղի ամերիկեան ընկերութիւններուն հետ մութ դաւադրութիւններ լարող անձեր :

Հակաեւրոպական պայքարէն հակաամերիկեան պայքարի անցքը կատարուեցաւ շատ արագ. սկսաւ Գահիրէի ժողովին ատեն — քարիւղի ընկերութիւնները ազգայնացնելու խորհուրդով — եւ քաղաքական մարզին մէջ շարունակուեցաւ՝ Պաղտատի Ուխտին, ամերիկեան օգնութեան պայմաններուն, Այզընհաուըրի Վարդապետութեան եւ Իսրայէլի պետութեան գոյութեան դէմ մղուած բուռն յարձակումներով :

Պաղտատի Ուխտին դէմ կատարուած յարձակումները համայնավար կազմակերպութեան կողմէ բացայայտօրէն ուղղուած են Մ. Նահանգներուն դէմ եւ կը միտին չէզոքամէտ ժողովուրդներու խմբաւորում մը իրականացնելու :

Արդարեւ, 1957էն ի վեր Մ. Նահանգները օրէ օր աւելի սերտ կապեր կը հաստատեն այս Ուխտին հետ, Միջին Արեւելքի մէջ համայնավար գործունէութիւնը արգիլելու նպատակով : Խ. Միութիւնը , Պաղտատի Ուխտին կայսերապաշտական պիտակ փակցնելով, կ'աշխատի իր առջեւ լայն բանալ Միջին Արեւելքի դռները, ուր արդէն անգնահատելի դիրքեր ապահոված է Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ:

Աւելին.Միացեալ Նահանգները կը ներկայացուին ոչ միայն որպէս շահագործող, այլ նաեւ որպէս պատերազմի հրձիգ, որ յարձակման կը պատրաստուի. որպէս այդպիսին, կը դառնան Իսրայէլի գործակիցը — մահացու ամբաստանութիւն :

Միջին Արեւելքի արկածախնդրութեան մէջ, Իսրայէլի գոյութիւնը այն պայթուցիկն է, որ իր վրայ կեդրոնացուցած է բոլոր կիրքերը : Այնքան ատեն որ Իսրայէլի գոյութիւնը ապահովուած ըլլայ , համայնավար կազմակերպութիւնը պիտի չկարենայ իր ուզածին պէս շահագործել արաբ ժողովուրդները. ահա թէ ինչու Խ. Միութիւնը Արաբներուն կ'օժանդակէ իրենց աւելի թշնամիին դէմ մղուած պայքարին մէջ:

Ուրեմն, համայնավար գաղափարաբանութեան համար Իսրայէլ դարձած է կայսերապաշտութեան կեդրոնը: Գահիրէի ժողովին մէջ Իսրայէլի գոյութիւնն իսկ դատապարտուած էր, որովհետեւ այդ գոյութիւնը կը վտանգէ Միջին Արեւելքի ու ամբողջ աշխարհի խաղաղութիւնը :

Արաբ զանգուածները Մ. Նահանգներուն դէմ գրգռելու համար բաւական է փաստել, թէ այդ երկիրը Իսրայէլի գործակիցն է. արդ, Նիւ Եորքի եւ ամերիկեան մեծ քաղաքներուն մէջ ապրող միլիոնաւոր Հրեաները բաւարար փաստ են պարզամիտ եւ ատելավառ զանգուածներուն համար :

Իրականին մէջ, սակայն, Ամերիկան Իսրայէլի միշտ ալ օգնած է որոշ պայմաններով ու քարիւղի իր շահերուն համեմատութեամբ : Բայց Այզընհաուըրի Վարդապետութիւնը հաւասար աստիճանի վրայ կը դնէր Իսրայէլն ու արաբ ազգերը. ասիկա անհանդուրժելի է Արաբներուն համար :

Միւս կողմէ, համայնավար կազմակերպութիւնը տնտեսապէս թերաճ ժողովուրդները կը զգուշացնէ ամերիկեան կայսերապաշտութեան դէմ, օգտուելով այն պարագայէն, որ շատ լաւ գիտէ արեւմտեան ու արեւելեան հոգեբանութիւններուն տարբերութիւնները :

Արեւմտեան հոգեբանութիւնը կը հիմնուի գործնական տրամաբանութեան վրայ, եւ իր տնտեսական որոշումներուն մէջն ալ՝ տրամաբանեալ ծրագիրներու վրայ: Մինչդեռ արեւելեան հոգեբանութիւնը մեծ տեղ կուտայ երազներու եւ երեւակայութեան : Մեծղի խոստումները շատ աւելի արժէք կը ներկայացնեն արեւելեան ժողովուրդներու աչքին, քան առողջապահական ու կեանքի լաւագոյն պայմաններու համար յատկացուած որոշ գումարները: Այս իրողութիւնը լաւագոյնս կը շահագործուի համայնավարներու մղած հոգեբանական պատերազմին մէջ: Սկիզբը , համայնավար կազմակերպութիւնը թէքնիք, բժշկական կամ այլ որեւէ օգնութիւն չըրաւ Եգիպտոսի ու Սուրիոյ. միայն զինուորական օգնութիւն ըրաւ, այս երկիրներուն ծախելով հազ չէ թէ նորաձեւութենէ դադրած զէնքեր միայն: Յամենայն դէպս, այս զէնքերուն շնորհիւ իշխանութեան գլուխ եկան երիտասարդ զինուորականներ, որոնք պիտի դառնային ապագայի իրուղեկիցները. միեւնոյն ատեն փաստած եղաւ արաբ ժողովուրդներուն, որ համայնավարութիւնը իրենց կողքին է կայսերապաշտութեան դէմ մղուած պայքարին մէջ : Յետագային, համայնավար օժանդակութիւնը առաւ աներեւակայելի խոստումներուն երեւոյթը :

(15 Շար.)

թէ երկու ամիս գլուխ հանելու համար դժուարին գործ մը, փառատօնը: Մասնաւորաբար Լիոնի յանձնախումբը ջանք չէր խնայած չարժման մէջ դնելու մօտակայ հայկական գաղութները եւս, Սէն Էթիէն, Սէն Շամոն, Կրընոպլը, Վիէն, Փոն տը Շէրիւ եւ այլն: Այդ վայրերէն մեծ թիւով հայրենակիցներ եկած էին Լիոն ներկայ գտնուելու եզակի փառատօնին: Մարսէյլն ալ հաւաքած էր իր շուրջը Գամօն, Սէն Լու, Սէն Ժերոմ, Կարտան եւ այլ շրջանները: Այսպէս Լիոնի հանդէսին ներկայ գտնուեցաւ երկու հազարէց աւելի բազմութիւն մը: Իսկ Մարսէյլի սրահը այնքան խճողուեցաւ որ չատերը ստիպուած տուն վերադարձան:

Այս փաստերը ցոյց կուտան թէ «Նոր Սերունդը» երեւան բերաւ զարմանալի կազմակերպչական կարողութիւն եւ եռանդ: Իր այդ կազմակերպչական կարողութեամբ եւ եռանդով «Նոր Սերունդը» մէկ անգամէն կը դառնայ մեր հանրային կեանքի մէջ գործող ամէնէն լուրջ եւ ամուր հիմերու վրայ դրուած լաւագոյն կազմակերպութիւններէն մէկը, որ խորապէս կը գիտակցի իր վրայ դրուած պատասխանատուութեան:

Փառատօնին երկրորդ բնորոշ գիծը պէտք է նկատել գեղարուեստական ծրագրի ինքնուրոյնութիւնը եւ ճոխութիւնը: Եթէ ծրագրին առաջին մասը կազմուած էր ընտիր երգերէ, երկրորդ մասը ինքնատիպ էր, հարուստ, ճոխ եւ ճաշակաւոր: Մեր երիտասարդ արուեստագէտները Փայամուճեան եւ Աֆրիկեան յաջողած էին ստեղծել ազգային — աւանդական գեղեցիկ պատկեր մը, ներկայացուած հարուստ գեղարուեստական պրիսմակի տակ:

Ուխտագնացութիւնը Մշոյ Ս. Կարապետի պատմական վանքը զարմանալի կերպով ներդաշնակուած էր մեր եկեղեցական եւ ժողովրդական երգերուն հետ: Գաւակերը կը լրացնէին մեր տոհմիկ խմբական պարերը եւ մենապարերը: Լուրջ աշխատանք էր թափուած գեղարուեստական ծրագրի որակի վրայ: Ակնյայտնի էր ոճի, ճաշակի եւ չափի ներդաշնակութիւնը: Այսպիսով փառատօնը եղաւ նաեւ «Նոր Սերունդի» գեղարուեստական փառահեղ յաղթանակը, որուն մասին կարելի է գաղափար մը կազմել ժողովրդին խանդավառութենէն, հանդիսականներու բուռն ծափահարութիւններէն:

Սովորականէն դուրս էր նաեւ ժողովուրդի վերաբերմունքը դէպի «Նոր Սերունդի» գործը: Խուռներամ բազմութեան ներկայութիւնը ապացոյց մըն էր, թէ ինչ կարեւորութիւն կուտան մեր գաղութները «Նոր Սերունդի» գործունէութեան: Այս քաջալերանքը նորանոր պարտականութիւններ կը դնէ մեր երիտասարդութեան վրայ, ալ աւելի բարգաւաճելու համար: Այս անմոռանալի հանդէսներուն ժամանակ Նոր Սերնդականները զգացին, թէ ինչ պարտականութիւն եւ ինչ պատասխանատուութիւն կը ծանրանան իրենց ուսերուն վրայ: Զգացին թէ մտած են փոխանցման շրջանի մը մէջ, զգացին, թէ կը մօտենայ այն օրը, երբ իրենք պարտաւոր պիտի ըլլան փոխարինելու երէցները, ծառայելու համար հայ դատին եւ հայ մշակոյթին:

Եւ վերջապէս «Նոր Սերունդը» իր այս երկու փառատօններով իր վրայ հրաւիրեց Ֆրանսայիներու ուշադրութիւնը: Լիոնի «Լը Փրոկրէ» եւ Մարսիլիոյ «Լը Փրովանսալ» թերթերը խանդավառ յօդուածներ նուիրեցին փառատօնին առթիւ, կանգ առնելով հայ եկեղեցական երգերու եւ հայ ժողովրդական երգերու եւ պարերու արտակարգ հարստութեան վրայ:

Նոր շրջան կը բացուի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի առջեւ: Հայ մեծագոյն մարտական կազմակերպութեան հովանիին տակ մեծցած մեր երիտասարդները եւ աղջիկները վստահ քայլերով կ'երթան դէպի լուսաւոր ապագան, այլեւ խոր հաւատքով, թէ մեր հայրենիքը, Հայաստանը, վերջ ի վերջոյ պիտի վերադառնէ իր ազատութիւնը եւ իր քաղաքական անկախութիւնը:

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՔԱՂՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 1ի կէսօրին, Լիոն հասան Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի Մխիթարեան վարդապետները եւ աշակերտներու թատերախումբը:

Կայարանը զիրենք դիմաւորելու գացած էր՝ անկեղծ եւ սրտով նուիրուած բարեկամներու խումբ մը: Գոհ ու երջանիկ էին այցելուները: Հոգ չէր իրենց ըստանձնած նեղութիւնը կամ յոգնութիւնը: Առաջին անգամն էր որ Լիոն կուգային, խմբովին, տեղւոյն հայկ. գաղութին բերելու, Մխիթարեան ըմբռնումով, իր անցեալին էջերէն չող մը, ժամ մը Հայրենիք փոխադրելու ներկաները, մեր առօրեայ կեանքին մէջ արթնցնելու նոր գիտակցութիւն մը:

Խումբին կ'ընկերանար Տիկին Ֆէյտի, Վարժարանի Ծնողաց Միութեան նախագահուհին:

Մեծ յաջողութեամբ կատարուեցան ծրագրուած երկու ներկայացումները. առաջինը Վիլէօրպան՝ ապրիլ երեքին, երկրորդը Լիոն Ապրիլ հինգին:

Վիլէօրպանի չքեղ թատրոնին մէջ, հանդէսին բացումը կատարեց վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ Ագըլեան: Քանի մը բառով՝ վարժարանի տեսչութեան եւ աշակերտութեան ուրախութիւնը յայտնեց Լիոնի Հայութեան մէջ գտնուելնուն եւ, կատարուելիք ներկայացումով, գաւառի ալ հայ մատաղ սերունդին Մուրատեան վարժարանի սեմէն ներս կատարած հայաշունչ յառաջդիմութեան նմոյշ մը կարենալ հրամցնելնուն:

Խաղարկութիւնը սկսաւ «Աղուարդ Իշխան»ով ինչպէս նշանակուած էր յայտագրին մէջ: Պատմական չքեղ տարազներով բեմի վրայ եկան իշխանիկներ ու իշխաններ, զօրավար ու զինուորներ, վարժ իրենց շարժումներուն մէջ, սահուն իրենց հայերէնով, ապրելով ու ապրեցնելով հին օրերու խոովքը, յուզումները, սէրերը ու առելութիւնները: Տխրեցանք իրենց հետ, յուսացինք, վարանեցանք ու վերջապէս ծափերով պոռթկացինք յաղթանակի աւետիսով:

Ի՞նչպէս չշնորհաւորել այս տղաքը, որոնցմէ ոմանք առանց հայերէն գիտնալու դպրոց մտած, անթերի հայերէնով ու խնամուած ձեւերով կ'անձնաւորէին իրենց դերերը. ի՞նչպէս չշնորհաւորել Մխիթարեան դաստիարակներու ձեռք բերած հունձքը:

Երկրորդը Ժ. Քուրթըլինէ զաւեշտ մըն էր. երիտասարդ դերակատարները այնքան բնականօրէն ներկայացուցին այնքան խանդով, որ նոյնիսկ Ֆրանսացի ներկաներ զմայլած էին:

Միջնարարին, նախկին աշակերտ Գ. Տէտէեան ձեռնադաշնակով նուագեց ազգային ժողովրդական գեղեցիկ կտորներ, որոնք խանդավառ ծափերով գնահատուեցան ներկաներէն:

«Արխաղոմ Աղան» պիտի փակէր ներկայացումը: Ամէնքս ծիծաղով հետեւեցանք, դերակատարներու յաջող խաղարկութեամբ Յ. Պարոնեանի սրամիտ բացատրութիւններուն եւ խորհրդածութիւններուն:

Ի՞նչու չէք շարունակեր ... եղաւ ժողովուրդին մէջէն ոմանց բարեմիտ բացագանչութիւնները, երբ վարագոյրը անջատեց դերակատարները հանդիսատեսներէն. արդէն կէս գիշեր էր:

Քանիներ յուզումով շնորհաւորեցին վարդապետներն ու աշակերտները, պնդելով եռանդագին՝ որ ամէն տարի պէտք էր կատարել այսպիսի ներկայացում մը:

Նոյն եռանդուն, տաք եւ զուարթ մթնոլորտը կրկնուած է նաեւ Վիէնի քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտներու այս ներկայացումները ունեցան իրենց հաճելի ցոլացումը նաեւ հայ շրջանակներէ դուրս: Հինգշաբթի Ապրիլ երկուքի երեկոյեան Լիոնի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Փարիզէն հայ դպրոցի մը դերասանական խումբը եկած է հայերէն լեզուով ներկայացում մը տալու: Յաջորդ օրը, Ուրբաթ ժամը 12ին, նոյն կայանին խօսնակը հրաւիրեց վարժարանի տեսուչը, որ համառօտ տեղեկութիւններ տայ Մուրատեան վարժարանի վրայ. իսկ դերասաններէն երկու հոգի ալ ներկայացուցին «Աղուարդ Իշխանէն» տեսարան մը:

Այս անակնկալը յաջողեցաւ Տոքթ. Քիրազեանի եւ Գ. Նիկողոսեանի նախաձեռնութեամբ:

Այս առիթով, ոչ միայն ձայնասփիւռը, այլ նաեւ տեղական Ֆրանսական թերթերը խօսեցան հայ թատրոնի մասին, նկարներ ալ հրատարակելով:

Հոս կ'ուզենք թարգմանն ըլլալ Փարիզի Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան շնորհակալութեան զգացումներուն, բոլոր անոնց հանդէպ որ այնքան եռանդով ու անձնազոհութեամբ յանձն առին նման կազմակերպութեան մը հասկնալի նեղութիւնները: Կազմակերպութեան ոգին եղան Սանճեան եղբայրները Նազարէթ եւ Սեդրակ իրենց ազնիւ Տիկիններով, եւ Տոքթ. Քիրազեան Լիոնի Մշակութայինի ատենապետը: Վիէնի մէջ ալ Ցոմաքի(?) մրդ. Լեւոնեան, որոնց ամէնուն կը յայտնենք ջերմ շնորհաւորութիւններ իրենց անվերապահ աջակցութեան համար:

ԼԻՈՆՑԻ

ՁԵԿՈՅՑ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ժառանգելով Հայր. Միութեան անգին աւանդը՝ Վասպուրականի ներոսամարտին ներոսներուն յիշատակին պահպանումը, ինչպէս Փարիզի յաղթական կամարին տակ՝ Անծանօթ Զինուորին ու Բոցը վառ կը պահեն 1914 – 18ի հերոսներուն յիշատակը,

Քանի մը տասնեակ Վասպուրականցի երիտասարդներ գործի լծուած են եւ չորս տարիներէ ի վեր՝ իրենց տկար ուսերուն վրայ կը կրեն այս աննման բայց շատ ծանր պարտականութիւնը:

Անհրաժեշտաբար, ամէն Հայ պարտաւոր է յարգել Ապրիլ 24ի Սգատօնը, Վասպուրականի Հերոսամարտին եւ Հայաստանի Անկախութեան Տարեդարձները:

Բոլոր միւս հանդէսները, տօները, ընպասափ(?) կամ այլազան ձեռնարկները, պարտականութիւնն ունին յարգել մեր Ազգային արժանապատուութեան կապուած այս երեք եւ անժխտելի սրբութիւնները՝ առանց խաչաձեւելու զանոնք: Ամէն Հայ, պարտաւոր է տալ իր անձնական յարգանքը այս տարեդարձներուն:

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի, Սէրփլը Միլիթէ: Սրանք վարձուած է մէկ տարի առաջուընէ: Օրինակ, 1960ին, Տարեդարձը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 15էն 24:

Այս տարի խումբ մը Վասպուրականցիներ, այդ օրը գացին նշանտուքի – մշանտուքի, կամ տարուելով վառ արեւէն՝ կառքն առած պտոյտի ելան, անտեսելով իրենց անդրանիկ պարտականութիւնը, այսինքն՝ յարգանքի տուրքը հանդէպ այն մարտիկներուն:

Բացականները շատ էին:

Կը սիրենք հաւատալ թէ այս նկատողութենէն վերջ, այսպիսի զանցառութիւն ու թերացում այլեւս տեղի պիտի չունենայ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (386)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

— Ես դրան ձեզ համար աչակերտ եմ բերել, — պատասխանեց Ասլանը ծիծաղելով — կը մնայ ձեզ մօտ, կը խնամէ ձեր հիւանդութիւնը, կը ծառայէ ձեզ, եւ ձեզանից բան կը սովորէ:

Նա նոյնպէս ծիծաղեց:

— Ըստ վանական հին սովորութեան, ասաց նա, — ինչպէս մեր հայր սուրբերը սպասաւոր — աչակերտներ էին պահում: Մի գիծը ունեմ արդէն: Բայց ես կարօտ եմ ընկերի, մի լաւ ընկերի. միայնակութիւնը սպաննում է ինձ: Այստեղ, մարդ անգամ չեմ գտնում, որի հետ կարելի լինէր խօսել: Առաջ ինձ «համր» էին կոչում: Բայց իմ լեզուն այժմ բացուել է. ուզում եմ խօսել, շատ խօսել, զուցէ այն պատճառով, որ շուտով կը դադարեմ խօսելուց ...

— Եւ ձեր նոր աչակերտը կ'օգտուի ձեր շատ խօսելուց, — նկատեց Ասլանը հանաքի ձեւով:

Նա ոչինչ չպատասխանեց, խնդրեց տեղ տալ իրան՝ պառկելու մահճակալի վրայ: Մենք վերկացանք: Ասլանը առաջուայ կարգով ուղղեց նրա անկողինը եւ կամենում էր, նրա ձեռքից բռնելով, պառկեցնել մահճակալի վրայ: Բայց նա մերժեց, ասելով.

— Դեռ ուժ կայ, դեռ այնքան չեմ թուլացել ...

Նա թիկն տուեց բարձերին, երեսը դարձրեց դէպի մեզ, հարցնելով ինձանից:

— Ի՞նչպէս է քո անունը:

— Ֆարհադ, — պատասխանեցի ես կարմրելով:

— Դէ, Ֆարհադ, այժմեանից սկսիր քո ծառայութիւնը, գնա այդ խուցին կից սենեակ, այնտեղ իմ սպասաւորին քնած կը գտնես, կողքը պինդ բոցիր, նա վեր կը կենայ, ասա, որ մեզ համար մի լաւ սուրճ պատրաստէ: Սուրճը ինքդ բեր եւ շնորհքդ ցոյց տուր մեզ:

Ես հասկացայ, որ սուրճը մի առիթ էր հեռացնելու ինձ, խոկոյն դուրս եկայ, մտայ սպասաւորի սենեակը:

Սպասաւորի սենեակը համեմատաբար աւելի զարդարած էր, քան թէ իր տիրոջ խուցը: Ես նրան գտայ նոյն դրութեան մէջ, որպէս ասաց Համրը: Քնած էր փայտեայ մահճակալի վրայ եւ ամբողջ սենեակը դղրդում էր նրա ծանր շնչառութիւնից: Դա արդէնով լի մի առողջ պատանի էր, համարեա իմ հասակակից: Կողքը խթելով զարթեցնել չկարողացայ նրան, ստիպուած եղայ բռնել երկու ձեռքից եւ մի քանի անգամ սաստիկ ցնցել: Քնաթաթախ, չփոթուած, վեր թռաւ նա, եւ տեսնելով իր սենեակում մի անծանօթ մարդ, կարծեց, թէ նրան սպաննելու կամ կողոպտելու համար եմ եկել: Նա խոկոյն խլեց իր միակ զէնքը՝ ծանր մահակը, որ դրած է. կչտին: Անչուշտ մի լաւ հարուած կը ստանայի, եթէ չչտապէի ասել նրան.

— Քո աղան սուրճ է պահանջում:

Նա բարկացած նայեց իմ երեսին եւ մրմռթաց.

— Դէ այդպէս ասէիր, էլ ո՞ւր ես քնած մարդուն դժուացնում ...

Կարծես թէ, ես կարող էի նրա քնած ժամանակ հասկացնել, թէ աղան ինչ է պահանջում: Ես խոկոյն ճանաչեցի, թէ ում հետ գործ ունեմ, կամ ով պէտք է լինէր իմ ապագայ ընկերը: Հէնց առաջին անգամից մեր մէջ երկպառակութիւն ծագեց:

Նա, առանց իմ վրայ նայելու, մօտեցաւ, ճրագի լոյսը աւելացրեց, յետոյ գնաց բուխարու մօտ, սկսեց կրակ վառել: Այնտեղ ածած, փայտի կտորտանքը այնպէս էր ձեռքով ճղատում, կարծես, մատները երկաթից շինուած լինէին:

Ես մտածեցի, որ այդ տեսակ դժերը իրանց թոյլ կողմերը կ'ունենան, այդ մտքով վեր առի նրա մահակը եւ, ճրագի լոյսի առջեւ նայելով, ասացի նրան.՝

— Ինչ լաւ մահակ ունես:

Նա մոռացաւ սուրճը, թողեց կրակը եւ մօտեցաւ ինձ: Իմ նկատողութիւնը հաճոյական երեւաց նրան:

— Ի՞նչ փայտից է:

— Հոնի փայտից է, ինքս եմ կտրել մեր անտառներից, — պատասխանեց նա մի առանձին պարծենկոտութեամբ: — Մի քուրդ մի ոչխար տուեց, չտուեցի: Ինքս եմ տաշել, ինքս եմ այսպէս կոկել:

— Շատ լաւ փայտ է: Դու ո՞րտեղացի ես:

— Ձե՞ս իմանում: — Շատախցի:

Կարծես թէ, շատախցուն ամէն մարդ պէտք է ճանաչէր: Ես սկսեցի նրա հետ հանաքներ անել.

— Այն աղբիւրի ջրից խմե՞լ ես:

— Ո՞ր աղբիւրի:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակը Ֆրանսայէն պիտի գնէ «Խս. Խս. 10» եւ «Խս. Խս. 11» հակահրասայլային հրթիռներ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին Նախարարը՝ Փելլա, առջի օր Արտաքին Յանձնախումբին ներկայացուց միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ իր տեղեկագիրը: Նախարարը ծանրացաւ մասնաւորաբար Իտալիոյ մէջ հաստատուելիք հրթիռներու արձակարաններու վրայ: Բուռն քննադատութիւններ եղան մանաւանդ Թոլիաթթիի (համայնավար) եւ Նէննիի (ընկերվարական) կողմէ: Երկու ձախ պարագլուխները քննադատեցին կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, որ կը հետեւի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Վարչապետը յայտարարեց թէ 5–7 տարիէն Յորդանան մարտակոչ մը պիտի ըլլայ համայնավարութեան դէմ: Վարչապետը, որ ներկայիս Լոնտոն կը գտնուի, տեսակցութիւն մը տուաւ Տէյլի Մէյլին, եւ չեշտեց թէ Յորդանանը ներկայիս արաբական ամէնէն հանդարտ երկիրն է, եւ Միջին Արեւելքի ամէնէն կայունը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութեան բանբերը հերքեց Մարդկային Իրաւունքներու Միջազգային Լիկային այն լուրը, որուն համաձայն վեց հազար Հունգարներ, որոնք իրենց հայրենիքը վերադարձած էին, ձերբակալուած, աքսորուած կամ հրացանազարկ եղած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Լիբանանի ըմբոստական կռիւներու հաշուեկշիռը (1958 Մայիս–Հոկտեմբեր) հետեւեալն է.— 1365 մեռեալ, որոնց 278ը՝ Պէյրութ, 446ը՝ Տրիպոլիս, 350ը՝ Պեքաա, 190ը՝ Լեռնալիբանան, 101ը՝ Հարաւային Լիբանան:

ՍԱԼԹԱՅԻ մէջ (Սեւ Ծով) Խրուշչեւ առջի օր ընդունեցաւ Քորէական Ժողովրդական Խորհրդարանի նախագահը: Տեսակցութեան ներկայ էր Անաստաս Միկոյեան:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ էլ Ահրամ թերթին համաձայն, Իրաքի նախկին Վարչապետ՝ զոր. Արէֆ, որ մահուան դատապարտուած էր, ծանրապէս վիրաւորուած է համայնավարի մը կողմէ, իր խցիկին մէջ:

ԺԱԳ ԱՄԻՐԵԱՆ ծանօթ դերասանը, որ աշակերտած է Թանիա Գալաշովայի, որուհց քաշուիլ աշխարհիկ կեանքէն եւ վարդապետ ձեռնադրուիլ: Հայազգի 25 տարեկան դերասանը խաղացած է մասնաւորաբար Զեխովի «Որոր»ը եւ Շէյքսփիրի Համլէթը:

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, իր նոր հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժիշկներու Միութիւնը եւ Երիտասարդ Համալսարանականներու Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Ճինճեան եւ Վարսամեան ընտանիքներուն՝ Տոքթ. Ա. Ճինճեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԽՍԻԷՆ Տէր եւ Տիկին Համբարեան Համբար, Այրի Տիկին Սաթենիկ Ճիէրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Մշակոյթի Տան հազար ֆրանք եւ Խրիմեան դպրոցին հազար ֆրանք կը նուիրեն: (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տրակինեանէն այրի Տիկին Հաճեան, իր ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առթիւ 5000ական ֆր. կը նուիրէ հետեւեալ բարենպատակ միութիւններուն.— Հայ Մշակոյթի տուն, Աղքատախնամ, Ֆր. Կապոյտ Խաչ եւ Հայ Կարմիր Խաչ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԾՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեան 3000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մութաֆեան 2000, Տէր եւ Տիկին Յար. Տամլամեան 2000 Ֆ.:

×

Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Վառվառէ Ղազէրեան (Լոտէմիշցի) հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Լրացաւ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:
Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:
Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 ֆրանք: (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 ֆրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողքներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ: ՍԻՊԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:
Գին.— 300, 400 եւ 500 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Սասի Հաճնոյ Հայր. Միութեան, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 14ին: Տեղի կ'ունենայ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեկան հանդէսը:
Կը նախագահէ ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ:
Գեղարուեստական բաժին.— Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի: Երգ, արտասանութիւն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վալանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ երեք համայնքներուպետերուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քաղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փօն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական Միութեան, Սասնօյի Հայրենակց. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբին, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ընկեր Գալիկեանի սրահը (Փրթի Շալէ Գաթլիաօն): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մահուան տասնվեցերորդ տարեդարձին եւ իր կրտսեր որդւոյն տարաբախտ ՎՐՈՅՐԻ մահուան քառասունքին առթիւ, յիշատակի երեկոյթ մը կազմակերպած է ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
Այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 21ին, Քառէի վերնայարկը:

Յարգանքի խօսքեր մտաւորականներու կողմէ:
Պ. Գրիգոր Մելիքեան ունկնդրել պիտի տայ Ահարոնեանի ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹԸ (Երաժշտութիւն՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ)
Մուտքը ազատ է:
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան:

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23.30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR
METRO MAUBERT MUTUALITE

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Յարանուանութեանց պետերուն եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

25 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի
ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփէրէթ չորս արար)

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:
ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ. ԺԱՄԸ 20էն ԵՏՔ
Վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆՆԵՐՈՒ ԿՐԱԿԻՆ ԴԷՄ...

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԳԻՆ 500 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն, նաեւ ՅԱՌԱՋի:

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27-35.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը նպատակ ունի յառաջիկային, իր սրահներուն մէջ կազմակերպել՝ Հայ նորահաս նկարիչները քաջալերելու համար, ցուցահանդէս մը իրենց գործերուն:

Կը խնդրենք որ մեր երիտասարդ արուեստագէտները դիմեն մեզի շուտափոյթ:
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Լը Ֆոյի բանակումներուն արձանագրութիւնները բացուած են: Բանակումայրը կը գտնուի մօտ լճը հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ, Իզէրի մէջ: Հոգեւոր եւ հայկական տաքուկ մթնոլորտ: Ձեր զաւակները արձանագրելու համար դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST JEROME, MARSEILLE 13e
Հեռաձայն 62 85 10 եւ 48 51 88 Մարսէյլ:

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԱՊՐԻԼ
MERCREDI 15 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8370 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4271

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ԷՋ ՄԸ ԵՒՍ

Կիլիկեան Աղէտի յիսնամեակին առթիւ կ'արժէ թարմացնել քիչ մը յիշողութիւնները երէցներուն եւ լուսաբանել երիտասարդները :

Օսմանեան կայսրութեան ոչ-թուրք տարրերէն ամէնէն աւելի Հայերն էին, որ զարիուրով հեղեքուած եւ հալածուած էին, որովհետեւ ո՛չ միայն մեծ թիւ մը չէին ներկայացներ եւ ցիրուցան կ'ապրէին, այլ որովհետեւ իրենց ետեւ չունէին ուեւէ օտար պաշտպան :

Յոյները, Սերպերը, Պուլկարները, Ռումանացիները, Նոյնիսկ փոքրիկ Գաբաստղի քրիստոնեայ ժողովուրդները կը վայելէին կարգ մը մեծ պետութեանց օժանդակութիւնը եւ անոնց շնորհիւ ալ ի վերջոյ տիրացան ազատութեան եւ անկախութեան :

1908ին Սահմանադրութեան հռչակումով Հայերը կարծեցին, որ բացուած են արքայութեան դուռները եւ հնչած է գերագոյն ժամը, որուն ակնդէտ կը սպասէին դարերէ ի վեր :

Անհամբերութենէ խանդավառութեան եւ անզուսպ ոգեւորութեան ալիքներ բարձրացան բոլոր Հայերու հոգիներուն մէջ՝ Պոլսէն մինչեւ գաւառի անկիւնները :

Ի՜նչ ցոյցեր եւ խրախճանքներ որ կ'ըլլան տեղի չունեցան այդ օրերուն՝ նուագներով եւ հսկայական թափօրներով : Տեղ տեղ նաեւ գիշերային ջահագնացութիւններով :

Ամբոխ միաբերան օդը կը թնդացնէր օրուան նշանաւոր երգերով, — «Եաշասը՛ն հիւրրիյէթ, մուսավվաթ, ատալէթ»: Նշանաբաններ՝ փոխ առնուած Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն եւ որոնք դժբախտաբար կոչուած էին խաբելու մեր միամիտ հայրենակիցները :

Այս բոլոր ցոյցերը տեղի կ'ունենային աչքերուն առջեւ մոլեռանդ խուժ Թուրքերուն, որոնք բան չէին հասկնար եղածէն: Իսկ մոլլաներն ու հոճաները յայտնի ու գաղտնի միջոցներով կը գրգռէին անոնց կրօնամոլութիւնը եւ կ'ուզէին այնպէս հաւատացնել, որ անկախութիւն տրուած էր Հայերուն :

Մասնաւորապէս ա՛յսպէս էր կացութիւնը Կիլիկիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ :

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր : Թուրքերը նախանձով ու մախանքով թունաւորուած՝ պատրուակներ կը փնտռէին Հայերուն «հաշիւը մաքրելու» համար :

Ատանայի կուսակալն էր տխրահռչակ Ճէվատ, որ Ապտիւլ Համիտի օրով պաշտօններ վարած յետադիմական մարդ մըն էր: Զինուորական հրամանատարն էր Մուսթաֆա Րէմզի փաշա :

Այս երկու ճիւաղներն էին — գլխաւոր պատասխանատուները Ատանայի ջարդին: Ատանան զերծ էր մնացած նախորդ ջարդերէն եւ աչքի փուշ դարձած Թուրքերուն:

Մութին մէջ կազմակերպուած էր համատարած կոտորածի ծրագիրը : Այլապէս ինչո՞վ բացատրել փոթորիկին միաժամանակ պայթումը մեծ քաղաքներէն սկսեալ մինչեւ հայաբնակ գիւղերը : Մինչեւ Ջուղուր Օվայի արգաւանդ դաշտերը, ուր այդ եղանակին աշխատելու գացած էին քանի հազար Հայեր Մարաշէն, Հաճընէն, Ատանայի ու Հալէպի նահանգներուն զանազան վայրերէն: Բոլորն ալ անզէն մշակներ :

Կառավարութիւնը մինչ մէկ կողմէ գաղտնի կը զինէր Թուրքերը, միւս կողմէ քրիստոնեայ հոգեւոր պետերն ու Հայոց երեւելիները փողոց հանելով՝ անոնց միջոցաւ կը թելադրէր բանալ խանութները, ապահովցնելով որ ո՛չ մէկ վտանգ կը սպառնայ ոչ-Թուրքերուն:

Խաբեբայութիւնը, դաւաճանութիւնը, սուտն ու կեղծիքը դաշինք կապած ոճիրին հետ՝ սեւ էջ մը եւս աւելցուցին օսմանեան պատմութեան արիւնոտ գրքին մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ-ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՈՉ ՄԷԿ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԻՋԵՒ

Ինչպէս գրած էինք, Վարչապետ Տըպրէ Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլի ընկերակցութեամբ գացած էր Լոնտոն, ուր խօսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլընի հետ : Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ անոնք կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան Եւրոպան շահագրգռող հարցերու շուրջ: Օրակարգի վրայ կը գտնուէր նաեւ Մայիս 11ին Ժընեւի Արեւելք-Արեւմուտք հանդիպումը :

Երկու Վարչապետները խօսեցան Գերմանիոյ վերամիացման, Պերլինի եւ Եւրոպայի ապահովութեան հարցերուն շուրջ :

Բրիտանական եւ ֆրանսական պաշտօնական աղբիւրները կը յայտարարեն թէ հիմնական ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ երկու երկիրներու միջեւ : Երկու կառավարութիւնները համաձայն են եւրոպական իրենց քաղաքականութեան շուրջ :

Այսուհանդերձ, կարգ մը կէտերու մէջ Անգլիա եւ Ֆրանսա տարակարծիք են՝ երբ հարցը կը վերաբերի Խ. Միութեան հանդէպ իրենց որդեգրելիք դիրքին : «Չորսերու յանձնախումբ մը սկսած է արդէն քննել արեւմտեան երկիրներու տեսակէտները՝ զանոնք համադրելու եւ հասարակաց մէկ ճակատ ստեղծելու համար: Խ. Միութեան դէմ պայքարելու համար՝ Արեւմտեանները նուազագոյն տարակարծութիւնն անգամ պէտք չէ ունենան իրարու միջեւ : Յառաջիկայ գարնան Խ. Միութեան եւ Արեւմուտքի ներկայացուցիչները սեղանի մը շուրջ պիտի խմբուին. մինչ այդ՝ յանձնախումբը ամէն ինչ կարգի դրած պիտի ըլլայ:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տարակարծութիւնը կը կայանայ պարզապէս Արտաքին նախարարներու ժողովին եւ Մեծերու հանդիպումին ձեւակերպութեանց շուրջ:

Ֆրանսայի համաձայն՝ Արտաքին նախարարներու ժողովը որոշ յաջողութիւններ պէտք է արձանագրէ, որպէսզի կարելի ըլլայ գումարել Մեծերու ժողովը :

Ընդհակառակն, Անգլիա կը մտածէ թէ Մեծերու հանդիպումը պէտք չէ կապել Արտաքին նախարարներու ժողովին: Խ. Միութեան եւ Արեւմուտքի կառավարութեանց ղեկավարները հանդիպում մը պէտք է ունենան, ի՛նչ որ ալ ըլլայ Արտաքին նախարարներու ժողովին արդիւնքը :

Ինչպէս կը տեսնուի՝ աննշան տարակարծութիւն մըն է ասիկա Արեւմուտքի ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ : Կը կարծուի թէ «Չորսերու յանձնախումբ» շատ դիւրութեամբ պիտի համադրէ երկու տեսակէտները՝ Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ առաջարկներուն հետ :

Գալով Եւրոպայի զինեալ ուժերը սահմանափակելու հարցին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները կը մտածեն թէ Խ. Միութեան հետ կարելի չէ խօսիլ բոլորովին չէզոք գօտիի մը մասին, քանի որ այդ ձեւով զինուորական «պարապութիւն» մը պիտի ստեղծուի Եւրոպայի մէջ :

Երկու երկիրները համաձայն են նաեւ այն կէտին շուրջ, թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ հաւանութիւնը անհրաժեշտ է՝ զինեալ ուժերու սահմանափակման ծրագիր մը մշակելու համար: Առանց Պոնի կառավարութեան կարելի չէ տալ զինուորական այնպիսի որոշումներ՝ որոնք կապ ունին Գերմանիոյ հետ :

Ամէն պարագայի մէջ անգլեւֆրանսական այս խօսակցութիւնները վերջնական եզրակացութեանց յանգելու նպատակ չունէին: Կարծիքներու փոխանակութիւն մը՝ դիրքը հասկնալու համար: Երեքշաբթի առաւօտ Վարչապետ Տըպրէ անգամ մը եւս տեսնուեցաւ Մաքմիլընի հետ, մինչ Արտաքին երկու նախարարներն իրենց անմիջական գործակիցներով յաճախակի հանդիպումներ կ'ունենային, հրատապ հարցերու շուրջ վիճելու համար :

Թերթերը կը յիշեն նաեւ Մաքմիլընի կարգ մը յայտարարութիւնները՝ օդակայանի մէջ, ուր գացած էր դիմաւորելու ֆրանսացի իր պաշտօնակիցը :— «Ֆրանսա եւ Անգլիա միասին են միշտ» ըսաւ Մաքմիլըն, աւելցնելով թէ «երկու երկիրներու բարեկամութիւնը շատ հին է. միասին տառապած ենք »:

Իր պատասխանին մէջ Տըպրէ յայտարարեց թէ «երբ որեւէ դժուարութիւն կը ծագի, Եւրոպայի համար օգտակար է որ Անգլիա եւ Ֆրանսա սերտ յարաբերութիւններ ստեղծեն եւ հասարակաց դիրք մը ճշդեն »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական նախարար Էրհարտ Մայիս մէկին Պարսկաստան պիտի երթայ՝ Թեհրանի կառավարութեան հրաւէրով .

ԿԼՈՒՊ ՓԱՇԱ, որ երկար ատեն Արաբական Լեգէոնի հրամանատարը եղաւ, գիրք մը հրատարակած է «Անգլիա եւ Արաբները» ուր կը շեշտէ թէ Մեծն-Բրիտանիա պէտք է շատ աւելի «երեւակայութիւն եւ ջերմութիւն» դնէ միջին-արեւելեան իր քաղաքականութեան մէջ : Կլուպ Փաշայի կարծիքով Անգլիա երկու կարեւոր սխալներ գործած է. մին՝ չնախատեսել Մ. Նահանգներու հակադրութիւնը Սուէզի ժամանակ, միւսը՝ գործակցիլ Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի հետ որոնք «երկու ամէնէն ոխերիմ թշնամիներն են արաբական աշխարհին »:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Նեհրու եւ Տալայ-Լաման տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Ապրիլ 23ին: Հաւանական կը թուի որ այս հանդիպումէն ետք Նեհրու տեսնուի Չինացիներու հետ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ ընկերակցութեանց պաշտօնաթերթը՝ Թռուտ ծանր յարձակումներ կ'ընէ արտասահմանէն գացող զբօսաշրջիկներու վրայ որոնք «Պիզնեսի մոլեռանդներ» են եւ շահագիտութիւններ կ'ընեն իրենց ճամբորդութեանց ընթացքին. Թերթը կը յիշեցնէ այս կարգի մարդոց թէ «սխալ երկիր եւ սխալ հասցէի կը դիմեն »...: Թերթը երեւան կը հանէ ոսկի ժամացոյցի, ոսկեղէնի եւ թանկարժէք քարերու կարեւոր մաքսանենգութիւն մը: Ասոնք կը փոխադրուէին պահածոյի տուփերու կամ բուրդէ կծիկներու մէջ, իսկ քարերը՝ ընկոյզի կեղեւներու մէջ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ բացումը կատարուած է Ֆրանսական գիրքի ցուցահանդէսին: Աւելի քան 15.000 գիրքեր ցուցադրուած են եւ Լեհերը կրնան զանոնք գնել տեղական դրամով :

ՍՊԱՆԻԱ ջնջեց մուտքի վիզան Եւրոպայի բոլոր ոչ համայնավար երկիրներուն համար :

ՊԱՊԸ արգիլեց բոլոր կաթոլիկներուն որ որեւէ ատեն քուէ տան համայնավար կամ նոյնիսկ յառաջդիմական կազմակերպութեանց :

ՊԵԼԺԻՈՅ ժողովուրդը շատ յուսախաբ եղաւ լսելով իշխան Ալպերի նշանախօսութիւնը: Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր Պելժերը կը սպասեն Թագաւորին ամուսնութեան :

ԶՕՐ. ՏԻՒՖԻԷՕՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի առաւօտ, մայրաքաղաքիս Ս. Լեւոն եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ Զօր. Ժիւլիէն Տիւֆիէօյի յուղարկաւորութիւնը :

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, ըստ հանգուցեալի կամքին եւ մարմինը պիտի թաղուի Տուռի նահանգին մէջ :

Եկեղեցական արարողութեան ներկայ էին Մառէշալ Ժուէն, Պատերազմական Նախարարութեան ներկայացուցիչը՝ Պ. Թիվոլեան, զինուորական եւ քաղաքային բարձր անձնաւորութիւններ : Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ներկայ էր դրօշակով եւ կարեւոր պատուիրակութիւնով մը, առաջնորդութեամբ իր նախագահին՝ Պ. Պարկիրճեանի :

Հանգուցեալը ծնած էր 1873ին՝ Մասքարա (Ալժերիա), 1893ին աւարտած էր Սէն-Սիրի բարձրագոյն զինուորական վարժարանը : Առաջին աշխարհամարտին կը պաշտօնավարէր սպայակոյտի Գ. Գրասենեակին մէջ եւ 1917ին, հազիւ 44ամեայ, փոխ-հրամանատարն էր 88րդ հետեւակ վաշտին: 1919ին Արեւելեան բանակներու ընպայ, Կիլիկիոյ զինուորական արշաւանքներուն ատեն հրամանատարը եղաւ 156րդ հետեւակ զօրաբաժնին :

Ֆրանսա վերադարձաւ 1925ին եւ հրամանատար նշանակուեցաւ Փարիզի պատերազմական վարժարանին: Յաջորդ տարին, Մարոքի մէջ, կարեւոր դեր կատարեց Ապտ-էլ-Քրիմի դէմ մղուած արշաւանքին : Այնուհետեւ զանազան պաշտօններու կոչուեցաւ : Սահմաններու պաշտպան յանձնախումբի նախագահին աջակից, 1930ին ընդհ. քննիչ նշանակուեցաւ հետեւակազօր բանակին եւ գործօն անդամ պատերազմական գերագոյն խորհուրդի :

Զօրավար Տիւֆիէօյի մահով հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամներէն մէկը եւս կ'անհետանայ :

ՏԸԼԸՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԻՒԱՆԴԱՑԱՒ

Կիրակի, Ամերիկայի արտաքին նախարարը, որ հանգստանալու գացած էր Ֆլորիտա, ընդհատեց իր արձակուրդը եւ վերստին հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Առաջին առթիւ լուրը մեծ յուզում պատճառեց Ամերիկայի եւ արտասահմանի մէջ: Մինչ քանի մը ժամ առաջ կ'ըսուէր թէ Տըլըս պիտի կարենայ ներկայ ըլլալ արտաքին նախարարներու ժողովին (Մայիս 11ին՝ Ժընեւ), քիչ ետքը կը խօսուէր արդէն իր անմիջական յաջորդին մասին:

Նախագահ Այզընհաուըր անմիջապէս գնաց Տըլըսի մօտ եւ կը կարծուէր թէ արդէն իսկ պիտի նշանակէր անոր յաջորդը, բայց նորէն յետաձգեց :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը բժշկական նոր քննութեանց պիտի ենթարկուի եւ մինչեւ Ապրիլ 29ը որեւէ որոշում պիտի չտրուի իր յաջորդին մասին :

Ամէն պարագայի մէջ, որոշ է թէ Ֆոսթըր Տըլըս իր հրաժարականը չէ տուած հակառակ կարգ մը շրջանակներու նախատեսութեանց :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արուեստական նոր արբանեակ մը եւս արձակեցին՝ «Տիսքովըրը Բ.», որ կը կշռէ 720 քիլօ ։ Փորձը յաջողութեամբ պսակուած է ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ կը հաղորդէ թէ Յորդանան եւ Թունուզ մերժած են մասնակցիլ արաբական քարիւղի ժողովին՝ որ հինգշաբթի օր պիտի բացուի Գահիրէի մէջ :

ՊԷՔԹԱՇԻՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հին ազանդ մը կը կազմեն պէքթաշիները իսլամութեան մէջ: Քեմալի յեղափոխութիւնը հալածեց ու տարագրեց զանոնք, բայց վերջերս, ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը, Բամազանի տարիւ քրքական ձայնասփիւռը յիշեց զանոնք, կարծես կարօտով ու սրամտութիւններ պատմեց անոնց կեանքէն:

Պէքթաշիներում մասին հրատարակուած են երկար ուսումնասիրութիւններ, մասնաւոր հատորներ: Հին է ազանդին պատմութիւնը, — չայնախոհ եւ զուարթ խոյամներ են պէքթաշիները, բայց յաճախ անոնց կը վերագրուին սրամտութիւններ, որոնց տէրը… պէքթաշիները չեն միշտ: Առանց խորանալու պէքթաշիներում պատմութեան մէջ եւ առանց ուզելու ստըկել անոնց վերագրուած խօսքերը, կուտանք Հ. Սանթուրեանի մէկ յօդուածը, որ ընդհանուր գաղափար մը կուտայ ազանդին եւ ազանդաւորներուն մասին:

Պէքթաշիութիւնը իսլամական ազանդ մըն է, զոր հաստատած է Հաճը Պէքթաշ Վէլի, մօտաւորապէս 15րդ դարու կիսուն: Իսկ Պէքթաշի կը կոչուի այն անձը՝ որ կը պատկանի սոյն ազանդին:

Պէքթաշիութիւնը, դատելով ազատական ըմբռնումներէն, կարելի է ենթադրել թէ կազմուած է «Սուֆի» կոչուած իսլամական ուրիշ ազանդի մը հակադիր, ու ծիսական եւ արարողական արտաքին ձեւերու գործադրութեան մէջ բծախնդրութիւնը չափազանցութեան տանելով՝ յաճախ կ'անտեսէր էականը: Այսօր Սուֆի բառը ժողովուրդի բերնին մէջ առած է «սօֆու» ձեւը, որ հոմանիշ է միանգամայն աններող եւ կոյիտ մոլեռանդութեան: (ԽՄԲ.— Սուֆի բառին ծագման մասին զոյութիւն ունին բազմաթիւ կարծիքներ):

Նմանութեան եզրեր կարելի է գտնել Քրիստոսի ժամանակակից հրէական Եսսէնեան կոչուած կրօնական կամ փիլիսոփայական եղբայրակցութեան հետ, որուն հակադիրն էր Փարիսեցիներու ազանդը:

Եսսէնականները, որոնք Քրիստոնէութեան առաջին շրջանին յատուկ կենցաղն ու բարքերը ունէին եւ ըստ կարգ մը հեղինակներու՝ Յիսուս եւս անոնց կը պատկանէր, չարունակ կը քննադատէին Փարիսեցիներու արտաքին եւ կեղծաւոր բարքերը՝ նկատելով զանոնք զուրկ խորքէ եւ մաքուր հաւատքէ:

Պէքթաշիութեան վրայ ազդեցութիւն թողած են նաեւ բոլոր այն կրօնափոխ քրիստոնեաները, որոնց համար ուղղափառ (Սիւննի) իսլամական պարտադիր կարգ մը օրէնքներ (ֆարզ, վաճիպ, եւայլն), անհանդուրժելի կը թուէին, այս պատճառով կը նախընտրէին պէքթաշի ազանդը, որով կուտային անոր իրենց նախկին կրօնքէն կարգ մը աւանդութիւններ:

Կ'ենթադրուի թէ Ալլահ, Մուհամմէտ եւ Ալի զուգահեռը քրիստոնէութեան երրորդութեան նմանութիւնն է: Դարձեալ, պարտադիր կուսակրօն տէրվիշներու «թէքքէ»ները, որոնք կը հիմնուէին քաղաքներու ծխորէն հեռու, տեսակ մը վանքեր էին, ուր կուսակրօն տէրվիշներ կրօնքին տեսաբանութեամբ կը զբաղէին եւ ատեն ատեն շրջակայ գիւղերու, քաղաքներու մէջ քարոզչութիւն կ'ընէին, եւ ի նշան իրենց կոչումին՝ լայն օղեր կը կրէին իրենց ականջներուն վրայ:

Պէքթաշիութիւնը իսլամական հաւատալիքներու հանդէպ ցոյց տուած մեծ լայնախոհութեան շնորհիւ յաջողած է իր մէջ լուծել իրեն ժամանակակից բազմաթիւ այլ «թարիքաթ»ներ:

Պէքթաշին կ'ընդունի սիրոյ եւ բարութեան համադրութիւն աստուածութիւն մը, որուն հանդամանքները գծել պէտք նշանակէր անսահմանը սահմանաւորելու փորձ, հետեւաբար ամբարշտութիւն: Այս ընդհանուր տարազը կը կազմէ հաւատալիքին ողնայարը, որուն մնացեալ մասերը կ'ամբողջացնեն իսլամական զանազան աւանդութիւններ՝ միշտ լայնամըտութեամբ: Այս թոյլատու պայմաններուն շնորհիւ, արագ եւ մեծ ընդունելութիւն գտաւ իսլամութեան յետամուտ կրօնափոխ զանգուածներու մօտ, շիի հատուածին քան սիւննիներուն մօտ:

Պէքթաշին ու Սուֆին իրարու միշտ խեթիւ կը նային: Պէքթաշիին շրթունքներուն վրայ հեգնոտ ժպիտ մը կ'ուրուագծուի, երբ կը հանդիպի Սուֆիի մը, որ զինք կը չղայնացնէ ու կը դրդէ: Սուֆիին ձեւապաշտութիւնը, խորքէ զուրկ մոլեռանդութիւնը, ի ցոյց մարդկան ըրած բարեպաշտական արարքները Պէքթաշիին սուր սլաքներուն թիրախ կը ծառայեն:

Իսկ Սուֆին խածնող եւ ամբարտաւան «Զընտըք» (անհաւատ) կը յորջորջէ Պէքթաշին եւ կը ջանայ վարկաբեկել զայն յաչս հանրութեան, պարտադիր օրէնքներուն հանդէպ անոր ցոյց տուած անտարբերութիւններուն, անտեսումներուն եւ գինիի հանդէպ ունեցած տկարութիւններուն համար:

Բայց, իրականութեան մէջ Պէքթաշին անհաւատ կամ անաստուած մը չէ: Ան, կրօնական եւ ընկերային այլասերած բարքերու, սխալ ներկայացուած աստուածային արդարութեան, նիւթականացած հաւատալիքներու, մարդկային բիրտ եւ անարդար օրէնքներուն եւ մաքի ամէն տեսակ կաշկանդումներու դէմ ըմբոստ մըն է, այսինքն, ազատ խորհող մը: Իր եւ Աստծուն միջեւ միջնորդ և պարտադիր ձեւեր չընդունիր: Կը մերժէ երկրային փառք, հարստութիւն եւ անասնացնող վայելքներ: Իր վերաբերմունքին մէջ բարեմոյն եւ մարդասէր, կենցաղը ժուժկալ եւ սակաւապետ է:

Պէքթաշին իր անպաճոյճ եւ չըջապատին հանդէպ անտարբեր երեւոյթին ներքեւ կը բնորոշուի միշտ կայծկլտացող ուշիմութեամբը եւ արթուն պատրաստակամութեամբը: Ինքնամփոփ է եւ մենասէր:

Գինին Պէքթաշիին սիրելին է, ոչ թէ գինեմոլութեան համար այլ որովհետեւ կը հաւատայ թէ գինին թռիչք կուտայ զգացումներուն եւ ջերմեռանդութեան, որով կը վերանայ եւ ինք իր մէջ կը ստեղծէ խորհուրդի աշխարհ մը՝ հաղորդակից դառնալու համար անհուն սիրոյ եւ անսահման բարութեան խորհրդանիշ՝ Աստուծոյ հետ:

Պէքթաշիները իրենց յատուկ ունին խմբական պաշտամունք եւ արարողութիւններ, զորս կը ծածկեն Սուֆիներու աչքէն: Գաղտնի կատարուած այս պաշտամունքներուն համար, Պէքթաշիները ծանրօրէն կ'ամբաստանուին եւ վերագրումներու նշաւակ կ'ըլլան:

Պէքթաշի մեծաւորը կը կոչուի «Պապա», — «Պէքթաշի պապասը»: Ինչպէս Մեվլեվիներուն՝ «Տէտէ»: Պէքթաշի «տէրվիշ»ը կը կոչուի նաեւ «Պէքթաշի փըքրասը»: Պէքթաշիները՝ իրենց ընկերները «ճան», «էրէնլէր» կամ «իմանըմ» յորջորջումով կը կոչեն, որոնք իրենց համար խորհրդանիշեր են: Իսկ իրենց բացատրութեամբ՝ «տէմլէնմէկ» կը նշանակէ անդորր մենութեան եւ խորհուրդներու մէջ թաղուած գինարբուք:

Ժողովուրդին բերնին մէջ ահագին թիւով պատմութիւններ, անէքթոտներ, արկածներ, սրախօսութիւններ կան, վերագրուած Պէքթաշիներուն (Պէքթաշի հիքեայէլէրի, կամ փըքրալարը), որոնք մեզի գաղափար մը կուտան Պէքթաշի ըմբռնումներուն եւ զգացումներուն մասին:

Ստորեւ կուտանք անոնցմէ քանի մը նմոյշ.—

× Պէքթաշիին կը հարցնեն.

— Էրէնլէր, ահագին Ռամազանը եկաւ, շուտով կը վերջանայ, իսկ դուն ե՞րբ ծոմ պիտի պահես:

— Իմանըմ, օրհնեալ Ռամազանը կուգայ, կ'երթայ եւ նորէն կուգայ: Բայց, ծառայականս եթէ երթամ՝ մէյ մըն ալ չեմ վերադառնար:

× Պէքթաշի մը Ռամազանի օրով անկիւն մը քաշուեր կը ճաշէ: Անցորդ մը.

— Պէ՛ մարդ, Ռամազանը եկած է, կ'ազդարարէ:

— Ինծի ի՞նչ, կը պատասխանէ Պէքթաշին:

— Միթէ դուն իսլամ չե՞ս:

— Քեզի՞ ինչ:

× Ընկերութեան մը մէջ Քուրանի բովանդակած աստուածային խօսքերուն գեղեցկութենէն կը ճառէին: Ներկաներէն մէկը կ'ըսէ.

— Երբ խօսքերը այդքա՞ն գեղեցիկ են, արդեօք Աստուծոյ գի՞րը ինչպէս է:

Ներկաներէն Պէքթաշի մը անմիջապէս կը պատասխանէ.

— Պէտք է շատ գէշ եղած ըլլայ:

— Բայց ինչէ՞ն գիտես, Պապա:

— Ճակտիս սեւ գիրէն, կ'ըսէ Պէքթաշին:

× Խոզ մը կը մտնէ մզկիթէն ներս: Պաշտօնեան ողի ի բռին կ'աշխատի դուրս հանել այս պիղծ կենդանին, բայց չի յաջողիր: Կենդանին յամառ եւ արտաքաշարժ՝ անկիւնէ անկիւն կը փախչի չարունակ:

Պէքթաշի մը, զարմացած կը գոչէ.

— Սոֆթային տղմուզը տեսեր էի, բայց տղմուզին Սոֆթան չէի տեսեր:

× Ամրան տաք օր մը: Պէքթաշի մը, ծառի մը տակ նստած ձմերուկ կ'ուտէ: Բայց, ձմերուկը ոչ համ ունի, ոչ ալ հոտ: Պէքթաշին, բացակայ վաճառողը անիծելով, կը շարունակէ ուտել, — միջուկը ուտելէ ետք՝ կեղեւները կը նետէ մէկ կողմ:

Այդ միջոցին, տաքէն շնչահեղձ, աղքատ մըն ալ կուգայ ապաստանիլ ծառին շուքին ներքեւ: Երբ ձմերուկին նետուած կեղեւները կը տեսնէ, կը յափշտակէ եւ կը սկսի կրծել ագահօրէն, ու շարունակ Աստուծոյ գոհութիւն յայտնել: Այս գոհաբանական խօսքերը լսելով՝ Պէքթաշին, խօսքը աղքատին ուղղելով, կ'ըսէ.

— Պէ՛ մարդ, ես միջուկը կերայ, գոհութիւն չյայտնեցի, դուն կեղեւները կը կրծես ու փառք կուտաս: Ահա, սատ՛նկ, սատ՛նկ կը շփացնէք Աստուածը:

× Պէքթաշի մը երկար զրկանքէ մը ետք, կը յաջողի քանի մը աճչէ ձեռք ձգել ու փարջ մը գինի եւ խորովելու համար ալ կտոր մը լեարդ գնել ու կ'ուղղուի տուն: Ճամբան, շուն մը Պէքթաշիին ձեռքէն կը խլէ լեարդը եւ կը փախչի: Անմռունչ մնալով նորէն՝ Պէքթաշին աչքերը երկինք կը բարձրացնէ եւ կ'ըսէ.

— Աստր անոր ճարած ոսկենդովը կեբակրելէ ետք, ուզածիդ չափ ստեղծէ, յետոյ մէջտեղը ձգէ:

× Պէքթաշին, Եգիպտոսի մէջ պտտած միջոցին, կը տեսնէ ոսկեճամուկ հագուստներով անձ մը, որ նստած է փառաւոր կառքի մը մէջ: Կը հարցնէ անցորդի մը, թէ արդեօ՞ք Խտիվն է:

— Ո՛չ, Խտիվին ծառաներէն մին է:

Պէքթաշին, ձեռքերը երկինք բարձրացնելով կ'ըսէ.

— Տէր Աստուած, մէյ մը նայէ քու ծառայիդ՝ ինծի, մէյ մըն ալ Խտիվին ծառային եւ… ամչցիր:

× Ռամազանի օր մը, Պէքթաշին, կ'երթայ մզկիթ ու պատահ բար աղօթքի կը կենայ մարդու մը մօտ, որ հաշմանդամ ու հիւանդկախ էր: Իր բոլոր հիւանդ անդամները առանձին առանձին յիշելով՝ Աստուծմէ բժշկութիւն կը հայցէ մարդը: Պէքթաշին խօսքը մարդուն ուղղելով կ'ըսէ.

— Մարգ Աստուծոյ, Տէրը փոխանակ քեզ նորոգելու, նոր մը թող ստեղծէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆ

«Սով. Հայաստան»ը եւ «Գրական Թերթ»ը առենին հրատարակեցին Էտ. Թոփչեանի հաշուետու-զեկուցումը, կարդացուած՝ Հայաստանի սովետական գրողներու չորրորդ համագումարին մէջ:

«Սովետ. Գրականութիւն» ամսագրի 1959 Յունուարի թիւին մէջ ամբողջութեամբ տրուած է Թոփչեանի զեկուցումը: Նախորդ հրատարակութիւններուն մէջ որոշ մասեր զեղչուած էին. ամսագրին մէջ հրատարակուածը ամբողջական է, ըստ երեւոյթին (*):

Այս ամբողջական հրատարակութեան մէջ աւելի լայն տեղ տրուած է արտասահմանի գրականութեան, գրողներուն եւ մամուլին:

Խօսելով Զ. Որբունիի մէկ յօդուածի մասին, հրատարակուած՝ Փարիզի «Անդաստան» հանդէսին մէջ, Թոփչեան կը նկատէ.—

Զ. Որբունին իր նման մի քանի աղճատմիտ մարդկանց հետ աղմկում է բստեղծագործական ազատութեան մասին: «Երբեմն վիպապաշտական կարողութիւններ ալ ունեցած է, առանց հեռուները երթալու յանդգնութեան, որովհետեւ իր միջավայրը արգելք կը հանդիսանար անոր»: Այս լկտի եւ մեծամիտ տողերը Դ. Դեմիրճեանի մասին է գրել Զ. Որբունին:

(*) ՅԱՌԱՋ.— Մասեր կան, որ կըրճատուած են «Գրական Թերթ»ին մէջ, բայց գրուած՝ «Սով. Հայաստան» ամսագրին մէջ: Մասեր ալ կան, որ յապաւուած են «Սով. Հայաստան» ամսագրին մէջ, բայց դրուած՝ «Գրական Թերթ»ին մէջ: Թէ ինչո՞ւ, — խիկարէս… խորհրդային է կամ սովետական:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Բ — Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԱՆՋԱՏԵԼ ՏԱԿԱՒԻՆ ԿՈՂՄ ԶԲՕՆԱԾ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ

Ինչ փոյթ թէ ներկայիս Խ. Միութիւնը որեւէ գործօն օժանդակութիւն չի տար, եթէ սպուտնիկները ցոյց կուտան որ Խ. Միութիւնը ինչե՛ր ընելու կարող է: Արդէն զէնքերը շատ աւելի լաւ կը հանդարտեցնեն անհամբերութիւնը, քան առողջապահական գործիքները. եւ համայնավարները միշտ ալ կրնան առարկել, թէ կայսերապաշտութեան դէմ մղուած պայքարը մեծ զոհողութիւններ կը պահանջէ տիրանալու համար հազարումէկ վիշերներու ապագայ վայելքներուն:

Մ. Նահանգները վերջնականապէս առանձնացնելու համար, անհրաժեշտ էր հոգեբանական զէնքերուն տալ համաշխարհային բնոյթ: Այս բանը իրագործուած կարելի է նկատել 1957ի Գահիրէի ժողովէն ի վեր:

Սթալինի օրով, արեւմտեան աշխարհը վախցնելու ծառայող խրտուիլակներ կային — ատամներուն մէջ արիւնաթաթախ դաշոյն բռնող մարդն ու Կոմինթէրնը (համայնավար միջազգայնականը) քարոզչութեան առատ նիւթ կը հայթայթէին Փաշիզմին: Աւելի ուշ, Կոմինֆորմը արթնցուցած էր Մ. Նահանգներու կասկածամտութիւնը եւ զանոնք մղած՝ աչալուրջ հսկողութեան: Բայց Կոմինֆորմին լուծումը թուլցուց միջազգային լարուածութիւնն ու յոյս ներշնչեց խաղաղ գոյակցութեան կարելիութեան:

Գահիրէի ժողովէն վերջ Պանտունկի ժողովին մասնակցող ժողովուրդներուն տեւական ընդհանուր քարտուղարութեան ստեղծումը մեծ հեռանկարներ կը բանայ համայնավար կազմակերպութեան առջեւ: Նախ՝ կը ծպտէ աշխարհի տիրապետութեան համար մղած իր պայքարն ու իր կողմը սիրաշահիլ կուտայ միջանկեալ ժողովուրդներու համակրանքը: Ապա, առիթ կ'ընծայէ իրեն՝ յեղափոխական պատերազմին հիմնական պայմաններէն մէկը իրագործելու — չարթնցնել ամերիկեան աչալրջութիւնը եւ իր վրայ չհրաւիրել ամերիկեան փոխադարձութիւնը:

Գահիրէի մէջ հաստատուած ու Եգիպտոսի առաջնորդութեան յանձնուած համաշխարհային կազմակերպութիւն մը շատ լաւ կրնայ գլուխ բերել ամերիկեան կայսերապաշտութեան դէմ պայքարելու առաքելութիւնը եւ յեղափոխական չարժում մը ստեղծել ՄԱԿէն ներս:

Ամերիկեան կայսերապաշտութեան դէմ սկսած պայքարը առայժմ ամփոփուած է Փարսից Ծոցի չուրջը գտնուող արաբական ժողովուրդներուն անկախութեան ծրագիրներուն մէջ. այս ծրագիրները կը նատտեսեն Բաղ Սէուտի նման աւատապետ թագաւորներու չքացումը (որոնք Մ. Նահանգներու ամէնէն վստահելի դաշնակիցներն են) եւ քարիւղի ընկերութիւններուն ազգայնացնելու ազատութիւնը: Այս երկու հեռանկարներուն չուրջ է որ պիտի կազմակերպուի հոգեբանական պատերազմը, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ արաբական միութիւնն ու անոր չահագործումը՝ համայնավար պլոքին կողմէ:

Միջին Արեւելքէն վերջ, համայնավար կազմակերպութեան գործունէութիւնը պիտի փոխադրուի աշխարհի այլ շրջաններուն մէջ — Ափրիկէ, Ինտոնեզիա, Վիէթ Նամ, Քորէա:

Ի վերջոյ, Գահիրէի ժողովին ընդհանուր քարտուղարութիւնը ՄԱԿէն ներս ձեռք պիտի ձգէ ձայներու առաւելութիւնը: Մ. Նահանգները պիտի դառնան դեկավարները ապագայ փոքրամասնութեան մը, որ օրէ օր աւելի պիտի նուազի: Մինչեւ այն օրը, երբ բոլորովին մինակ մնացած, խորհրդային կազմակերպութեան կողմէ վերջնական հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին՝ հիւլէական փրփ Հարպըրի մը մէջ:

(16 Եւ. վերջ)

... Հանրայայտ փաստ է, որ՝ սովետական տարիներին Դեմիրճեան ստեղծեց տասնեակ դրամաներ, պատմուածներ, վիպակներ եւ «Վարդանանք» հոյակապ պատմավէպը։ Իսկ ի՞նչ է ստեղծել Որբունին, մի քանի որբ պատմուածքներից բացի... ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ։ Եւ այդ էլ նրան դարձնում է պիտանի ռէակցիոն գաղափարաբանութեան շուկայում վաճառուելու համար։ Նոյն սեւ գործն են կատարում զանազան Դարբինեաններ, Ահարոնեաններ, Նարդունիներ, Բալուեաններ։

Մեր կողմէ աւելցնենք, որ Զ. Որբունին «Հայաստանասէր» գրող էր մինչեւ վերջերս։ Երեւան գացած էր 1946ին եւ վերադարձին գրած էր ներբողական գիրք մը Հայաստանի մէջ իր տեսածներուն, կերած կարկանդակներուն եւ խմած քոնեակներուն մասին։

Եւ հիմա, ահաւասիկ, դարձած է «աղքատամիտ մարդ... ռէակցիոն գաղափարախօսութեան շուկայում վաճառուելու համար»։

Ըստ երեւոյթին՝ Երեւան այլեւս պէտք չունի Որբունիին, զայն իր շուկային մէջ վաճառելու համար...

Ապա, խօսելով արտասահմանի որոշ թերթերու մասին, Թոփչեան կը գրէ.—

Արտասահմանում կան թերթեր եւ ամսագրեր, որոնք հանդէս են գալիս անպարտականութեան նշանաբանով եւ փորձում են, իբր թէ, օբիեկտիւօրէն գնահատել գաղութահայ կեանքի եւ գրականութեան հարցերը։ Վերջերս սկսեց լոյս տեսնել «Սփիւռք» շաբաթաթերթը, որն իր առաջնորդող յօդուածում հաղորդում է. «Մեզի համար աշխարհ երկուքի չէ բաժնուած», կամ՝ «*Սփիւռք*»ը չի ենթարկւում որեւէ կուսակցութեան, անկախ է Արարատի նման, ամէնուն հետ է եւ ամէնուն դէմ»։ Նման յայտարարութիւնները ցոյց են տալիս միայն, որ «*Սփիւռք*»ի քարոզած գաղափարները հեռու են գաղութահայութեան առաջաւոր, դեմոկրատական դիրքերից։

«*Սփիւռք*»ի միակ առաւելութիւնը նիւթերի անտիպ լինելն է, որոնց մեծագոյն մասը գաղափարական եւ գեղարուեստական տեսակէտից անպէտք են եւ վնասակար։

«Սփիւռք»ի հրատարակիչը, Պ. Սիմոն Սիմոնեան, նոյնպէս ճանչցուած էր «Հայաստանասէր» գրող եւ կը վայելէր Երեւանի համակրանքը։ Բայց Թոփչեան կը վկայէ ահաւասիկ, որ «Սփիւռք»ը անպէտք եւ վնասակար է ո՛չ միայն գեղարուեստական, այլեւ մանաւանդ գաղափարական «տեսակէտից»։

«Անպէտք եւ վնասակար» չըլլալու նախապայմանն է ծառայել կոմունիզմի կառուցման վե՜հ ու վսե՜մ գործին։ Ո՛վ չի ծառայեր այս գործին, կը դառնայ թէ՛ անպէտք եւ թէ վնասակար։

Ահա՛ նաեւ Թոփչեանի կարծիքը «Անդաստան» գրական հանդէսի մասին.—

... Իսկ «Անդաստան»ն ապրում է բուրժուական ամենառէակցիոն տեսութիւններից փոխ առած մտքերով, ինչպէս՝ «ամէն մի ճշմարիտ արուեստագէտ ժամանակէն ու միջոցէն դուրս կը ստեղծագործէ, թերեւս ուրիշ ժամանակի, ուրիշ միջոցի մը համար»։ «Անդաստան»ը լի է այսպիսի անհեթեթ մտքերով, «ուրիշ» ժամանակի համար գրուած սնամէջ բանաստեղծութիւններով ու պատմուածքներով։

«Անդաստան»ը մենք կը նկատենք մեր գրական ամէնէն լուրջ հանդէսը, բայց որովհետեւ չի՛ ծառայեր կոմունիզմի կառուցման, Թոփչեաններուն համար դարձած է «ամենառէակցիոն», «անհեթեթ» ու «սնամէջ»։

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ արդէն։

Սակայն, այս բոլորը՝ ոչինչ։

Թոփչեան ջրոտ բերնով կը խօսի այսպէս կոչուած՝ յառաջդիմական թերթերու մասին։ Եւ կը գրէ.—

Պայքարը գաղութահայ առաջադիմական եւ անկումային գրականութեան միջեւ ցայտուն կերպով դրսեւորւում է մամուլի էջերում։ «Լրաբեր», «Լոյս Փարիզի», «Մեր նշանաբանն է յառաջ», «Մշակոյթ» «Երկիր», «Արարատ գրական» եւ բազմաթիւ այլ թերթեր ու հանդէսներ ակտիւօրէն օժանդակում են հայրենասիրական ճշմարիտ գրականութեան զարգացմանը։

Վերջապէս եկանք հասանք «ճշմարիտ գրականութեան», որ կը մշակուի եղեր քիչ վերը յիշատակուած թերթուկներուն մէջ։

Երբ այս բաները կը գրէր կամ կը խօսէր Երկ. Թոփչեան, հաւանաբար լուր չունէր, որ Երեւանի խաչած հաւերն իսկ սկսած էին լիաթոք ծիծաղիլ։

Մենք լսեցինք միայն արձագանգը լիահագագ այդ ծիծաղին։

Բայց, զարմանալի՛ բան, Թոփչեանի զեկուցումին մէջ ինչո՞ւ արդեօք յիշատակուած չեն «Հայաստանասէր» միւս թերթերը, — «Պայքար», «Զարթօնք», «Արեւ» եւ մնացածը։

Այս մոռացումը մեզ կը մղէ ենթադրելու, որ

ա) Կա՛մ Թոփչեան կարեւորութիւն չի տար այս լրաթերթերու «Հայաստանասիրութեան»։

բ) Եւ կամ այս լրաթերթերը «Հայաստանասէր» չեն, այլ միայն հակադաշնակցական են եւ Դաշնակցութեան դէմ իրենց պայքարին մէջ իբրեւ ոտնատախտակ կը գործածեն Հայաստանը, «հայաստանասիրութիւն»ը, էջմիածինը եւ «էջմիածնասիրութիւն»ը։

Մենք հակամէտ ենք կարծելու, որ այս երկու ենթադրութիւններէն թէ՛ առաջինը ճիշդ է եւ թէ մանաւանդ երկրորդը։

Մեզի համար գաղտնիք չէ, որ Թոփչեանները ո՛չ մէկ արժէք կուտան Սփիւռքի «Հայաստանասէր»ներուն։

Իրենց՝ Թոփչեաններուն համար ալ գաղտնիք չէ անշուշտ, որ այս «Հայաստանասէր»ները հայաստանասէր են այն միակ պատճառով, որ հակադաշնակցական են եւ Հայաստանը իբրեւ պարզ ոտնատախտակ կը գործածեն Դաշնակցութեան դէմ իրենց պայքարին իմաստ մը տալու համար։

Այլեւս ըմբռնելի կը դառնայ, թէ Երեւանի իշխանաւորներն ու թերթերը ինչո՞ւ այսքան արհամարհանք ունին իրենց արբանեակներուն հանդէպ։

Մենք ալ արդէն շատոնց արհամարհած ենք ու կ'արհամարհենք այս կեքծ «Հայաստանասէր»ները։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՊՐԻ...

Ունեցա՞ծ էք ձեր պարտէզին մէջ գեղեցիկ խնձորենի մը, որ ամէն տարի կը ծաղկի գարնան, սպիտակ ու լուսաւոր ծաղիկներով, նորահարսի մը պէս խինդ ու ժպիտ սփռելով իր չուրջը։

Ամրան կիզիչ արեւին, գացա՞ծ էք անոր շուքին տակ հանգչեցնելու ձեր յոգնած, տառապած մարմինը։

Իսկ աշնան, գացա՞ծ էք քաղելու անոր քաղցր եւ համեղ պտուղները, որոնք պիտի չուզէիք փոխել ուրիշներու պարտէզին մէջ ամէնէն ընտիր պտուղներուն հետ։ Որովհետեւ ձե՛րն են անոնք, ձե՛ր աշխատանքին, ձե՛ր խնամքներուն արդիւնքը...

Եւ սակայն, տխուր օր մը, անտարբերութեան հիւանդութենէն վարակուած, մոռցա՛ծ էք այդ կենսատու ծառը, թողա՛ծ էք զայն իր վիճակին։ «Քանի որ առանց իմ խնամքին ալ կ'ապրի ան» մտածած էք։

Ուրիշ աւելի հետաքրքրական ու հաճելի զբաղումներ գրաւած են ձեր ամբողջ կեանքը։

Գարունները իրարու յաջորդած են։

Օր մըն ալ, յանկարծ, անցեալին մէջ այնքա՛ն սիրած ձեր ծառին մասին մտածած էք։

Մօտեցած էք իրեն, աւելի՛ մօտեցած։ Եւ ի՞նչ կը տեսնէք։ Առաջուան ծիծղուն, մեծնալու եւ ուռճանալու ձգտող ծառը չէ այլեւս։ Տխուր, յուսահատ, փռած է իր ճիւղերը գետին, զրկուած ձեր սէրէն, զրկուած ձեր հոգածութենէն։

Արիւնած է ձեր սիրտը, այնպէս չէ՞։ Եւ ինչպէ՜ս։

Կը յիշեմ Սիպիլի մէկ խօսքը, զոր մանկութենէս ի վեր դրոշմուած է հոգւոյս մէջ.—

Անցնելու մօտ իրերն զմեզ կը կարթեն։

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը նըման է այդ գեղեցիկ ծառին, սիրելի՛ հայ ժողովուրդ։ Ան պէտք ունի ձեր սիրոյն, ձեր ուշադրութեան, որպէսզի ապրի։

Որպէսզի ուռճա՜այ եւ իր ծաղկաւուն ճիւղերը տարածէ, արդէն իսկ կիսովին ամայացած, արտասահմանեան Հայոց պարտէզին մէջ, նոր կեանք, նոր յոյսեր ներշնչելով ազգին։

Ուրով, պէտք է ամբողջ ազգը միահամուռ կապուի անոր, սրտով ու հոգիով։ Իւրաքանչիւրը իր կարելին ընէ անոր տեւականացման համար։

Վարժարան մը, օժտուած գեղեցիկ շէնքով, ընտիր ուսուցչական կազմով, պետական ծրագրով, առողջապահական լաւագոյն պայմաններով ու մայրական տաքուկ խնամքով։

Ուր ձեր աղջիկները ոչ միայն պիտի կրթուին եւ ուսանին, այլ մանաւանդ պիտի մեծնան ազգային ոգիով։

Պիտի սորվին հայերէն։ Առաւելագոյնը՝ զոր կարելի է սորվիլ օտար ափերու վրայ։ Եւ վերջապէս, պիտի պատրաստուին ըլլալու ապագայ տիպար հայ մայրեր։

Այս բարիքները ազգին տուող դպրոց մը արժանի է նաեւ անոր հետաքրքրութեան եւ լայն օգնութեան։

Մասնաւորաբար հայ կինը պէտք է նախանձախնդիր ըլլայ արտասահմանեան միակ հայ աղջկանց վարժարանին վերելքին համար։

Գարտանաճանաչ է հայ կինը, անկասկած։ Իր ընտանիքին, իր տան, իր խոհանոցին համար։ Բայց անոր գործունէութիւնը պէտք է դուրս գայ խոհանոցէն։ Աւելի լայն հորիզոններ պէտք է փնտռէ։

Ազգային պարտականութիւններ կատարելու պահանջ պէտք է զգայ։

Այսօր, բարեբախտաբար, շատ է թիւը այն տիկիններուն, որոնք լծուած են ազգօգուտ աշխատանքներու։

Մաղթելի պիտի ըլլար, որ անոնց օրինակը վարակէր աւելի լայն խաւերը մեր իգական սեռին։

Պիտի ուզէինք նաեւ որ հայ կինը մօտենար, աւելի մօտենար Դպրոցասէր վարժարանին։

Եթէ նոյնիսկ արդարանալի պատճառներով պիտի չկարենար գործօն դեր ըստանձնել, դժուար պիտի չըլլար իրեն համար՝ ըլլալ պարզ անդամուհի։ Տարին մէկ կամ երկու անգամ ներկայ ըլլալ ընդհանուր ժողովներու։ Խորհիլ ու արտայայտուիլ դպրոցին բարօրութեան մասին։

Անկասկած գիտակից հայ կինը պիտի զգայ լրջութիւնը կացութեան, եւ հրամայական պահանջը բողէին։

Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

— Զամուսնացած՝ միշտ կ'ըսէիր թէ քու իտէալդ եմ, երազդ եմ։ Հիմա ի՞նչ եղաւ քեզի։

— Հիմա ցուրտ իրականութիւնն ես, սիրելի տիկին...։

×

Հիւանդը՝ բժիշկին.

— Բժիշկ, քալած ատենս ոտքերս սարսափելի կը ցաւին։ Ի՞նչ ընեմ։

— Ինքնաշարժով գնա։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (387)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՅՈՐ

ԼԲ.

« Հ Ա Մ Ր Ը »

— Այն աղբիւրի, որ մարդիկ խմում են ու խելօքանում են։

Նա ծիծաղեց։ Շատախցոց տարօրինակ դժուարութիւնները վերաբերւում էին իրանց երկրում գտնուած մի յայտնի աղբիւրի ջրին։ Մենք արդէն մտերմացանք։

— Ի՞նչպէս եղաւ, որ եկար այստեղ։

— Իմ աղան առաջ Շատախումն էր կենում, երբ ինքը եկաւ, ինձ էլ բերեց իր հետ։

Ես յիշեցի նրան, որ կրակը պատրաստ է, ժամանակ է սրճամանը դնել կրակի վրայ։ Նա աղիւսի երկու կտորներ դրեց կրակի այս եւ այն կողմերը եւ, սրճամանը ջրով լցնելով, դրեց նրանց վրայ, եւ դարձեալ մօտեցաւ ինձ։

— Քո աղան լա՞ւ մարդ է,— հարցրի նրանից։

— Եթէ վատ լինէր, մօտը կը կենայի՞, — պատասխանեց նա, իմ հարցմունքի վրայ զարմանալով։— Եթէ հայրս էլ վատ լինէր, մօտը չէի կենալ։

— Քեզ չի՞ նեղացնում։

— Ի՞նչու պէտք է նեղացնէ։ Մի այնպիսի լաւ մարդ է, եթէ տամ, կ'ուտէ, եթէ չտամ, ձայն չի հանի։ Հիմա եթէ ուզենամ, սուրճը չեմ տանի։ Նա չի բարկանայ։

— Բայց դու էլ պէտք է այնպէս անես, որ նա չբարկանայ։ Այդ լաւ չէ.

— Գիտեմ, որ այդ լաւ չէ։ Ես էլ միշտ այնպէս եմ անում, որ նա չբարկանայ։ Ամէն բան իմ ձեռքումն է։ Փողը սեղանի վրայ դրած է. ինչքան որ կամենամ, կը վեր առնեմ. նա չի հարցրի, թէ ի՞նչ արեցիր։

— Ի հարկէ, դու նրա փողը խօ քեզ համար չե՞ս վեր առնի։

— Ի հարկէ չեմ վեր առնի։ Եթէ նա չէ հարցնում, Աստուած խօ մի օր կը հարցնէ։ — Երբ որ նա հազում է, իմ սիրտը կրակ է լցւում. շատ է հազում. չեմ իմանում, ինչո՞ւ է այնքան հազում նա...

Վերջին խօսքերի միջոցին նրա ուժեղ ձայնը դողաց եւ մատներով սրբեց աչքերը։ Երեւում էր, որ այդ խեղճը սիրում էր իր պարոնին։ Ես նրան յիշեցրի, որ ջուրը եփ է գալիս։ Նա մօտեցաւ վառարանին, սրճամանի խուփը վեր առեց եւ, մի ձեռքով բռնելով նրա կոթից, միւս ձեռքով սկսեց ծեծած ղահուէն ածել եռացող ջրի մէջ, որ իսկոյն փրփրեց։ Յետոյ դրեց սրճամանը փոքր ինչ հեռու, որ հանգստանայ, եւ սկսեց ֆինջանները մաքրել։

Ես զարմանում էի, թէ ինչպէս չէր հետաքրքրւում հարցնել ինձանից, թէ ես ո՞վ եմ, ո՞ր տեղից եմ եկել, կամ ի՞նչպէս յայտնուեցայ նրա սենեակում։ Նա այնպէս էր վարւում ինձ հետ, որպէս թէ ես նրա վաղեմի ծանօթը լինէի։

— Ես այստեղ պէտք է մնամ, քո պարոնի մօտ, — ասացի նրան։

Նա ուրախացաւ։

— Ի՞նչ պէտք է շինես, — հարցրեց, թողնելով ֆինջանները եւ մօտենալով ինձ։

— Պէտք է կարդալ սովորեմ։

— Հա, նա կարդալ շատ է իմանում։ Միշտ գրում է, միշտ կարդում է։

Նրա մէջ դարձեալ խաղաց խենթութեան քամին։ Զնայելով, որ իմ եւ նրա պարապմունքները բոլորովին տարբեր պէտք է լինէին նրա պարոնի մօտ, բայց նա, ինչպէս երեւում էր, գտաւ իմ մէջ իր ապագայ ախոյեանին եւ, մօտենալով ինձ, բռնեց իմ թեւքից, ասելով.

— Եկ, ուժներս փորձենք։

Նա մրցութիւնը միայն ուժի մէջ էր ճանաչում։ Առանց իմ համաձայնութիւնը առնելու, մի պատրաստուած ըմբիշի նման, երկու ձեռքով բռնեց իմ մէջքից, կամենում էր բարձրացնել եւ գետնին խփել։ Ցակամայից ստիպուեցայ ընդդիմանալ։ Ուժերի հաւասարակշռութեան պատճառով, երկար մենք միմեանց հրհըրում էինք, մինչեւ երկուսս էլ ընկանք նրա մահճակալի վրայ։

Տախտակները ճռճռացին, եւ մահճակալը փշրուեցաւ մեր հարուածքի ծանրութեան ներքոյ։ Նա կատաղած վերկացաւ, առաջարկեց նորից սկսել դոտեմարտութիւնը։ Ես հրաժարուեցայ, մանաւանդ երբ նկատեցի, որ մեր ընկնելու միջոցին գիպանք պատի մօտ դրած մահակին, որը իր տեղից սասանութեամբ դուրս թռաւ, եւ զարկուելով կրակի մօտ դրած սրճամանին, ջուրը վիթուեցաւ կրակի վրայ, եւ մոխրախառն գոլորշին լցրեց փոքրիկ սենեակը։

Կարող էք երեւակայել իմ ամօթը եւ իմ քրտինքը։ Այդ իմ առաջին շնորհքն էր, որ ցոյց տուի։ Ի հարկէ, կից սենեակում թէ Ասլանը եւ թէ Համրը կը լսէին մեր աղմուկի ձայնը։ Ի՞նչ կը մտածէր Ասլանը, ի՞նչ կը մտածէր Համրը։ Դեռ ո՛րքան անկիրթ էի ես, ո՛րքան տհաս էի։ Մի հասարակ, կիսավայրենի սպասաւորի մօտ՝ ինձ պահել չկարողացայ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Գ. Վահրամ Տէր Խաչատուրեան, Գ. Վահան Ֆէսճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գ. Ֆէսճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ֆէսճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Ազգաշեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Երիցուհի Տէր Խաչատուրեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Գ. Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակները, Գրիգոր Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակը (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակները (Արժանթին), Հայկ Տէր Խաչատուրեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր Խաչատուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Վահրամ եւ Գարլօ Հալաճեան, Յովհ. Չէրչեան ընտանիքները եւ զաւակները՝ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կինոջ, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՓԵՐՈՒԶ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ֆէսճեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 13ին, Օփիթալ տը լա Փրթիէ հիւանդանոցին մէջ, 60 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 16, Հինգշաբթի ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՏՈՔԹ. ՃԻՆՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պարսամեան եւ Վխիչըլ ընտանիքներէն հինգ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, Տոքթ. Արամ Ճինճեանի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանտիկեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր Մանտիկեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս, խոր կսկիծով լուժեց միէնարնակ հայրենակիցներէն Տիկին Պայծառ Խլոյեանի անսպասելի մահուան լուրը:

Կեդր. վարչութիւնս պարտք կը համարէ յանուն Ֆրանսայի Վասպուրականցիներու յայտնելու իր խորին ցաւակցութիւնները Գ. Գ. Խլոյեաններու, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն: Նոյն առթիւ եւ նոյն զգացումներով, Կեդր. վարչութիւնս, ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Մարսիլիայաբնակ հայրենակիցներ — Գ. Գ. Մարգարեան եւ Հէքիմեան ընտանիքներու եւ պարագաներու իրենց սիրեցեալ ու տարաբախտ հօր Կարապետ Հէքիմեանի մահուան առթիւ, որ կնքեց իր մահկանացուն յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

×

Կեդր. վարչութիւնը իր խոր վշտակցութեան բաժինը կը բերէ նաեւ մարսիլաբնակ (Լէ Պ'Օլիվ) հայրենակիցներէն Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Եղիշեանի եւ պարագաներու, որոնք դժբախտութիւնն ունեցան կորսնցնելու իրենց սիրեցեալ Փեսան Թագուոր Թագուորեանը:

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ հաւաքաբար հինգ հազար ֆրանքի նպաստ մը կարօտ հայրենակիցներու:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վալանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախագահութեամբ եւ մասնակցութեամբ երեք համայնքներուպետերուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քաղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Լրացաւ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 ֆրանք: (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 ֆրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սալ Շօփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ: ՍԻՓԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Գին.— 300, 400 եւ 500 ֆրանք:

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

Բ. Ցանկը

Գ. Գ. Զօրլաճեան Ալպէռ, Ոմն, Սմարիկեան Լեւոն 1500ական ֆրանք, Պօշնակեան Թորոս, Պօշնակեան Սուրէն, Սէֆէրեան (Մսմնա) Յարութիւն, Նահապետեան Զաւէն, Ճնտիկեան, Մանուկեան, Պարճեան Ալէն, Մինծիկեան Ա., Գումրուեան, Գարդօղեան Ն., Տէլլի Պօյաճեան, Թոնկուրեան Ա., Մկրեան Յակոբ, Գասպարեան Լազար, Փիրանեան Սուրէն, Կիւրինեան Կարապետ, Մանուկեան Եդուարդ, Սէմէրճեան Առաքել, Վարպետեան Գրիգոր, Միքիկեան Կարապետ հազարական ֆրանք: Մարտիկեան, Կէչուտեան, Շամշօեան Թորոս, Պապաիկիտեան Յ., Սօղիկեան Բարգէն, Ոմն, Քէօֆթէրեան, Պալըգճեան, Գույումճեան Մարգար, Ջուլֆաեան Ենովք, Ճապաքճուրեան Աստուր, Ֆրանքիճեան Գէորգ, Զօրլաճեան Բիւզանդ, Ոմն, Խըրիմեան Գարեգին, Երանոսեան Ժիրայր, Քաղերեան Կարապետ, Օսկանեան Անթուան, Գարամաճեան եղբայրք հինգ հարիւրական ֆրանք, Դանիէլեան երեք հարիւր, Թաթուլեան երկու հարիւր ֆր.: Ընդհ. գումար 190·500 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Նորայր եւ Օր. Պէաթրիս Սահաթճեանէն 25·000 ֆրանք, ողբացեալ Արուսեակ Սահաթճեանի մահուան քառասունքի առթիւ:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Արամ Լոսեանէ հինգ հազար ֆրանք եկեղեցւոյ շինութեան համար:

×

Ներսէս եւ Մարիամ Խաչիկեան խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ՝ կամ իրենց գիրերով վշտակցեցան ու մխիթարեցին մեզ, իրենց թանկագին մօր եւ զոքանչին՝

ԴՇԽՈՒՀԻ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, տեղի ունեցած՝ Պոլիս:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մահուան տասնըմէկերորդ տարեդարձին եւ իր կրտսեր որդւոյն տարաբախտ ՎՐՈՅՐԻ մահուան քառասունքին առթիւ, յիշատակի երեկոյթ մը կազմակերպած է ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 21ին, Քառթի վերնայարկը:

Յարգանքի խօսքեր մտաւորականներու կողմէ:

Գ. Գրիգոր Մելիքեան ունկնդրել պիտի տայ Ահարոնեանի ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹԸ (Երաժշտութիւն՝ Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ)

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան:

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR
MÉTRO MAUBERT MUTUALITÉ

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Յարանուանական Պետերու եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20ԷՆ ԵՏՔ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն ու Միութիւններուն:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը:

Կը խօսի Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետ՝

Գ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցաշէն տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Շիրինեանէ 5000 ֆրանք, Գ. Ղազար Ղազարեան իր անուան տօնին առթիւ հինգ հազար, Գ. Կարապետ Պետրոսեան իր զաւկին Անիի 9րդ տարեդարձին առթիւ հինգ հազար, Տիկ. Էլմաս Մկրտիչեանէ հինգ հարիւր, Տիկին Մաքրուհի Քիլարճեանէ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գրիգորօֆ հինգ հարիւր, Տիկին Մարգրիտ Սիմոնեանէ հինգ հարիւր, Տիկին Եղիսաբէթ Պաղտասարեանէ հինգ հազար, Տիկ. Հայկանոյշ Սիմոնեանէ հազար, Տիկին Սուլթան Սէֆէրեանէ հազար, Գ. Գէորգ Միրաղեանէ հազար, Տիկին Մարիցա Օպօղեանէ տասը հազար, Ոմն հազար, ոմն հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Ֆըրէնկեանէ իրենց զաւկին Մինասի Ալժերիայէ զինուորութենէ վերադարձին առթիւ հինգ հազար, Տիկին Թագուհի Գօյաճեանէ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Արսէն Մալճեանէ երկու հազար, Գ. Ծ. Պահատուրեանէ 25·000, Տիկին Վարդուհի Պամաճեանէ հազար, Տիկին Մարիամ Գույումճեանէ հինգ հարիւր, Գ. Մարտիրոս Գալփաքճեանէ իր ապաքինման առթիւ հինգ հազար, Գ. Սարգիս Գերորեանէ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Մաստուտ Մանիկեանէ 25·000, Մարսէյլէն Գ. Զամուչեանէ հազար ֆրանք:

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ընթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, իր նոր հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փօն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական Միութեան, Ստանօզի Հայրենակց. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբին, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ընկեր Պապիկեանի սրահը (Փըթի Շալէ Գաթըլիսօն): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Սասի Հաճնոյ Հայր. Միութեան, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 14ին: Տեղի կ'ունենայ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեկան հանդէսը:

Կը նախագահէ ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին.— Կապոյտ Խաչի Կըրնոպլի մասնաճիւղի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի: Երգ, արտասանութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, Հեռ. Թռիւտէն 27-35:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 16 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8371 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4272

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԻՒԸ ՓՐԿՈՒԱԾ ԷՐ

Ջարդերու դասական երկիրն է եղած Թուրքիա :

ԺԹ. դարը արձանագրած է բազմաթիւ ջարդեր՝ կազմակերպուած օսմանեան կառավարութեան կողմէ՝ ահուսարսափի տակ պահելու համար իր քրիստոնեայ հպատակները Պալքաններէն մինչեւ Անատոլուի խորերը :

Անզէն, անպաշտպան մարդոց, մանաւանդ կիներուն ու մանուկներուն դէմ արիւն կարող ջարդարար եւ աւարառու Թուրք խուժանը մուկի պէս խուճապահար ծակամուտ կ'ըլլար՝ ամէն անգամ, որ փոքրիկ դիմադրութեան մը հանդիպէր :

1909 Ապրիլ 13ի (Մարտ 31) իրիկունը մինչ Պոլսոյ մէջ Շէրիաթճիները գործի էին լծուած, շրջականներէն Ատանա խուժած Թուրքեր՝ ճերմակ փաթթոց կապած կառավարչատան առջեւ հաւաքուելով կուսակալ Ճէվատէն կը պահանջէին Հայերը ջարդելու հրաման տալ :

Այդ հրամանը տրուեցաւ Չորեքշաբթի՝ Ապրիլ 1/14ին, երբ Զատկի արձակուրդը վերջացած ըլլալով, քրիստոնեաները շուկայ իջած էին՝ բանալով իրենց խանութներն ու գրասենեակները՝ բոլորովին անտեղեակ մութին մէջ սարքուած դաւադրութենէն :

Յանկարծ ամէն կարգի զէնքերով, նոյն իսկ կացիններով, սակուրներով եւ բիրերով զինուած Թուրքեր, Քիւրտեր, Չէրքէզներ եւ Կրետացի խառն պալթաճիներ սատանական շարժումներով կը խուժէին շուկայ :

Խանութները կը փակուէին: Ջարդի կազմակերպիչները մասնաւոր նշաններ կը դնէին իսլամներու վաճառատանց վրայ :

Քրիստոնեայ կրօնապետները իրար անցած պատուիրակութիւն մը կը ղրկեն կուսակալին մօտ, որ մաքիավէլական հնարամտութեամբ կ'ապահովցնէ թէ ո՛չ մէկ քրիստոնեայի քիթը պիտի արիւնի : Եւ կը թելադրէ որ Թուրք եւ քրիստոնեայ կարգ մը երեւելիներ միասին շրջագային քաղաքին մէջ եւ հրաւիրեն ժողովուրդը բանալու խանութները :

« Յորդորիչ պատուիրակութիւն»ը գործի կը ձեռնարկէ՝ հաւատալով նենգամիտ կուսակալին: Քանի մը վայրկեան վերջ, ջարդարարներու առաջին գնդակին զոհ կը դառնայ պատուիրակութեան ամէնէն կարկառուն դէմքը՝ Դաւիթ Ուրֆալեան՝ անդամ վերաքննիչ ատեանի, իսկապէս պատկառելի անձ մը, որ բոլորին յարգանքը կը վայելէր :

Երկրորդ զոհը կ'ըլլայ քաղաքապետական ժողովի անդամ Յարութիւն Շատրիկեան, որ քաղաքապետարանի դրան առջեւ կը նահատակուի՝ կուսակալ Ճէվատի եւ Ամերիկացիի մը ներկայութեան :

Սկսած էր ջարդը: Թուրք զինուորականները մէկ կողմէն, կառավարութիւնը միւս կողմէն զէնք կը բաշխէին խուժանին :

Թրքական թաղերը բնակող Հայերը յանկարծակիի եկած՝ մեծ կորուստներու կ'ենթարկուին :

Սակայն հայկական թաղերը իսկոյն կը կազմակերպեն ինքնապաշտպանութիւնը եւ արժանի դաս կու տան ջարդարարներուն :

Բազմաթիւ քաջարի երիտասարդներ հերոսաբար կը կռուին եւ տեղ տեղ յարձակողականի կ'անցնին, սարսափի մատնելով խուժանը, որ լեղապատառ կը փախչի «փէտայիները եկա՛ն» պոռալով:

Երեք օր տեւեց Ատանայի առաջին ջարդը: Հարիւրաւոր տուներ հրկիզուեցան եւ աւարի տրուեցան: Հազարաւոր կեանքեր հնձուեցան :

Սակայն Ատանացին բարձր պահեց Հայու անունը : Շանսատակ գետին փռեց հազարաւոր ջարդարարներ :

Պատիւը փրկուած էր :

Հայկական վրիժառու բազուկին տըւած այս արժանի դասը պիտի չմոռնային Թուրքերը :

Երկրորդ ջարդ մը կազմակերպեցին Ապրիլ 12 / 25ին՝ առաջնորդութեամբ երեք վաշտ զինուորներու, որոնք կը հասնէին Տէտէ Աղաճէն, իբրեւ թէ կարգը պահպանելու համար :

Այդ «ազատարար» զինուորներն էին, որ աւերակի վերածեցին չքեղ Ատանան :

Զմոռնա՛նք երբեք դարաւոր դահիճին այս ոճիրն ալ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԵՐԹԵՐ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

ՏԸԼԸՍԻ ՎԻՃԱԿԸ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ Է

Ապրիլ 29ին Փարիզի մէջ պիտի բացուի արեւմտեան Արտաքին նախարարներու ժողովը: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մայրաքաղաք պիտի գայ՝ Հերթերի գլխաւորութեամբ :

Այս յայտարարութիւնը կատարուեցաւ Տըլըս - Հերթեր հանդիպումէ մը յետոյ, Ուոլթըր Րիտ հիւանդանոցին մէջ :

Լուրը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ նաեւ ֆրանսական կառավարութեան՝ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ :

Այսուհանդերձ, ամերիկեան կառավարութիւնը իր հաղորդագրութեան մէջ չէր ճշդած Հերթերի պաշտօնը՝ «Արտաքին փոխ նախարար» կամ «Արտաքին նախարար», որ պիտի ղեկավարէ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութիւնը :

Առջի օր լուատեղեակ շրջանակներուն կարծիքը այն էր թէ մօտ ատենէն Տըլըսի մասին որոշում մը պիտի տրուէր :

Ամերիկացի երեսփոխանները մտահոգ են : Մասնաւորապէս Հանրապետականներու կարծիքը այն է թէ միջազգային ժողովին Միացեալ Նահանգները «փոխանորդի» մը միջոցով պէտք չէ ներկայանան : «Փոխանորդ» մը Ժընեւի ժողովին մէջ այն ազդեցութիւնը չունենար՝ ինչ որ պիտի ունենայ Արտաքին նախարար մը :

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները չեն ուզեր հրաժարիլ Տըլըսէն: Անոնք կը պնդեն Արտաքին նախարարին անհրաժեշտութեան վրայ : Նոյնիսկ Նոր նախարար մը նշանակուելու պարագային՝ Տըլըս գլխաւոր խորհրդատու պիտի ըլլայ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Մինչ այս մինչ այն՝ Տըլըսի վիճակը ծանրացաւ եւ այլեւս կարելի չէ օր մը առաջ կատարուած ենթադրութիւններու վրայ հիմնուիլ :

Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին սենեակին շուրջ հաւաքուած էին մասնագէտ բժիշկներ: Մարդիկ հաւաքուած էին հիւանդանոցին առջեւ եւ ժամէ ժամ լուրի մը կը սպասէին :

Քիչ յետոյ հրապարակուեցաւ առողջական տեղեկոյց մը, ուր կը յայտարարուէր թէ նոր խլիրդ (քանսէր) մը յայտնաբերուած է նախարարին ծոծրակային ոսկորին մէջ: Հաւանական է նաեւ որ խլիրդը սկսած է տարածուիլ Տըլըսի մարմնին մէջ եւ հասած՝ մինչեւ ծոծրակը, ինչ որ յուսահատական պարագայ մը կը նկատուի: Ք. ճառագայթներով խնամքները կը շարունակուին եւ բժիշկները իրենց բոլոր միջոցներով կը պայքարին հիւանդութեան յառաջացման առաջքն առնելու համար :

Ընդհանուր կարծիքը այն է սակայն, թէ 72 տարեկան այս մարդը պիտի պարտուի՝ մահուան դէմ իր պայքարին մէջ:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ՇԱՏ ԳԻՏՑՈՂ ՄԸ ...

— Անցեալ օր, Ազգային Մատենադարանին առջեւէն կ'անցնէի, երբ ...

— « Մատենադարան » ըսիր, միտքս բան ձգեցիր ... Դուն գիտե՞ս որ Հռոմի յայտնի բանաստեղծներէն մէկը, Պղատոնը ...

— Ներողութի՛ւն, Պղատոնը ո՛չ Հռոմայեցի էր, ո՛չ ալ բանաստեղծ ... փիլիսոփայ էր եւ Յոյն էր ...

— Ինծի համար ամէն փիլիսոփայ, նախ, բանաստեղծ է··· խօսքս մի՛ կտրեր ··· Այս Պղատոնը, որ Սոկրատի դասատուն էր···

— Սխա՛լ, Սոկրա՛տը Պղատոնի դասատուն էր ···

— Տարբերութիւնը մեծ բան մը չէ··· Ո՞ւր էի ··· Այո, մեր Պղատոնը, անգամ մը, լապտերը ձեռքը փողոց կ'իջնայ ···

— Անշուշտ սխալ մը եւս··· Լապտեր ի ձեռին փողոց ելլողը Պղատոնը չէր, Դիոգինես փիլիսոփան էր ···

— *Ճանըմ*, դուն ալ անուններով կը զբաղիս ··· Ի՞նչ որ է ··· Անգամ մը, Պղատոնը, ատ քու բամբդ եւ Վոլթէրը, միասին նստած են եղեր ···

— Վոլթէ՞ռ, ըսիր··· Սիրելիս Վոլթէռը «նոր» մարդ է ··· Ի՞նչպէս կրնար Պղատոնին հետ նստած ըլլալ ···

— Ինչո՞ւ չէր կրնար··· Ըսել կ'ուզես որ Անգլիացին Յոյնին հետ չի՞ կրնար նստիլ, ելլել ··· Ես կը նստեցնեմ, քեզի՞ ինչ կ'ըլլայ կոր ···

— Սիրելիս, չես կրնար, որովհետեւ Վոլթէռը երկու հարիւր տարուան մարդ է, իսկ Պղատոն բամբդ Քրիստոսէն ալ 400 տարի աւելի հին է··· Յետոյ, Վոլթէռը Անգլիացի չէր, Ֆրանսացի էր ···

— « Պզտիկ գլուխները, պզտիկ բաներով կը զբաղին », ըսուած է: Անցնինք··· Պղատոնը եւ Յոյներուն այն առեղծուածի թագաւորը, Դիոկղետիանոսը, որ ···

— Դիոկղետիանոսը Հռոմէացիներուն կայսրն էր եւ Պղատոնէն, առնուազն, եօթը հարիւր տարի ետք ծնած էր ·· Անանկ որ ···

— Թող անանկ ըլլայ··· Ըսելիքս ան է որ աս մեր Պղատոնը, ժողովին մէջ, ըսեր է որ Քրիստոնէական կրօնքը ···

— Նորէն պիտի ընդմիջեմ ··· Պղատոնի, Սոկրատի եւ մնացածներուն օրով տակաւին Քրիստոնէական կրօնք չկար···

— Կրնա՞ս հաստատել որ չկար: Ես կ'ըսեմ՝ կար, բայց գաղտնի կը պահուէր··· Անցածները, աչքիս զարկաւ Գերմանացի գրագէտ, Սպինոզայի մէկ խօսքը ···

— Սպինոզան Հոլանտացի էր եւ փիլիսոփայ ···

— Կրնայ ըլլալ, հակառակը չեմ պնդեր, բայց իր մէկ խօսքը մտքէս բնաւ չ'ելլեր — «Եկայ, տեսայ, յաղթեցի »··· Ի՛նչ խորհրդաւոր, ի՛նչ խորախորհուրդ, ի՛նչ հոգեպարար խօսք :

— Այդ խօսքը Յուլիոս Կեսարը ըսած է ···

— Խնդիրը ըսողին անունը չէ: Վիքթորիա թագուհին, օր մը, Նափոլէոնին կը հարցնէ թէ ···

— Կը ներես, Նափոլէոնի մեռած տարին, Վիքթորիան հազիւ երկու տարեկան էր ···

— Էլիզապէթ թագուհին ըսել կ'ուզէի:

— Եթէ «հին»ին մասին է խօսքդ, անիկա, Նափոլէոնէն, 218 տարի առաջ գերեզման մտած էր :

— Ես ըսել կ'ուզէի որ ··· Եղբայր, ըսելիքս ալ մոռցայ ··· Հա՛, հիմա յիշեցի ··· Ազգային Մատենադարանը, որ ··· Բայց, նախ լուսաբանութիւն մը տամ ··· Երբ Ռամկավար հերոսները Թալաթը կը սատկեցնեն՝ ···

— Բարեկա՛մ, Ռամկավարները՝ Թալաթ չէ, մէկ հատիկ Թուրք ճանճ, մէկ հատիկ Թուրք մուկ ալ սատկեցուցած չեն ···

— Կարեւորը այն է որ ··· Հա՛, յիշեցի ըսելիքս ··· Օր մը Մոցարտը կը հարցնէ Վիքթոր Հիւկոյին թէ··· Բայց, ատկէ առաջ, եկուր քեզի պատմեմ խնդալիք պատմութիւն մը···Աս կատակը Մոլիէռը պատմեր է Կատարինէ կոչուած համած-վարածին··· Հէնրի Ութերորդն ալ ներկայ եղեր է ··· Աղջկան մէկը ···

×

Մնացածն ալ ընթերցողը թող շարունակէ ···

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Ֆրանսական դեսպան Փարօտի Փարիզ եկաւ՝ կարգ մը խօսակցութիւններ ունենալու համար: Կը կարծուի թէ իր առաքելութեան գլխաւոր նպատակն է՝ Տը Կոլ - Մուհամմէտ Ե. հանդիպում մը պատրաստել: Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը մեծ յոյսեր դրած է այս հանդիպումին վրայ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ «խաղաղութեան կողմնակիցներ»ու համագումարին բացումը կատարելով, Վարչապետ Քասըմ յայտարարեց թէ Իրաք խաղաղ երկիր մըն է եւ ո՛չ ոքի դէմ յարձակում գործելու նպատակ ունի. «Իրաքեան բանակը խաղաղութեան համար պայքարողներու դէմ պիտի չյարձակի »: Ինչպէս գրած էինք, այս համագումարին կը մասնակցին համայնավար բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները:

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխութեան ղեկավար եւ վարչապետ Ֆիտէլ Կասթրօ Չորեքշաբթի իրիկուն Ուաշինկթըն պիտի հասնէր: Իր այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ չի կրեր, թէեւ պիտի աշխատի համաձայնութիւն մը գոյացնել Միացեալ Նահանգներու հետ : Ինչպէս ծանօթ է, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարեկամական ըլլալէ շատ հեռու են՝ յեղափոխութենէն ի վեր :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը մէկ տարուան համար արգիլեց երկրին մուշտակաւոր գառնուկներուն մորթին արտածումը : Աշխարհի մէջ հռչակաւոր «Գրայթշվանց» եւ «Աստրական» մուշտակները պարսկական գառնուկի մորթով կը շինուին : Գրայթշվանցը որ ամէնէն յարգին է, մեռելածին գառնուկին մորթով կը պատրաստուի :

Ատենէ մը ի վեր միջազգային շուկայի օրէ օր աւելի աճող պահանջքներուն գոհացում տալու համար, պարսիկ գառնարածները սկսած էին անհաշիւ եւ անհեռատես կերպով զոհել կենդանիները, ցեղին պահպանումը վտանգելու աստիճան:

Պարսկաստանի ազգային հարստութիւններէն մէկը եղող այդ գառնուկներուն յարգի ցեղը փրկելու եւ անհրաժեշտ բազմացումը ապահովելու համար, կառավարութիւնը որոշեց առժամապէս արգիլել արտածումի իրաւունքը :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Գերագոյն Խորհուրդի տըւած որոշումը Կաթողիկէներու քուէարկութեան մասին մեծ յուզում յառաջ բերաւ Իտալիոյ ձախակողմեան շրջանակներուն մէջ: Համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Ունիթա եւ ընկերվարական՝ Ավանթին (Նէննիական)ները յարձակողականի սկսած են: Արդարեւ Վատիկանի որոշումը բաւական խառնեց ձախ քրիստոնեայ շրջանակները : Ծանօթ է որ պապական որոշումը հետեւանք է Սիկիլիոյ կացութեան ուր ընտրութեանց նախօրեակին կարգ մը քրիստոնեաներ միացեալ ճակատ կազմեցին ձախերուն հետ :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿ

(«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ապրիլ մէկին, լրացաւ «Յուսաբեր»ի 44րդ տարեշրջանը։ Այսօր կը գտնուինք 45րդի սեմին։ Ուրեմն՝ այս թերթը կը շարունակուի 44 տարիէ ի վեր, առանց ընդհատումի, ոչ թէ հետզհետէ պզտիկ — նալով, այլ հետզհետէ մեծնալով ։ Առաջին տարիներուն, 1915էն մինչեւ 1922, նաեւ 1922էն ետք, որոշ ատեն մը, լոյս կը տեսնէր փոքր ծաւալով եւ այն ալ շաբաթը երեք անգամ միայն ։

Եթէ 1915ին, 1925ին կամ 1935ին մէկը ըսէր յայտարարէր, թէ օր մը այս թերթը կրնայ իր սեփական տունը ունենալ, ությարկանի տուն, լոզները կրնային կարծել, թէ այս «մէկը» 42 աստիճան տաքութիւն ունի եւ թէ կարելի չէ իր յայտարարութիւնը լուրջի առնել ։

Այսօր, «Յուսաբեր»ի Տունը երեւակայութիւն չէ, հիւանդ մարդու զառանցանք չէ, այլ անվիճելի, շօշափելի իրականութիւն է, Թովմաս առաքեալը չփոթեցնող իրականութիւն ։

Մեր նպատակը չէ հիմա, տարեփակի առիթով, ընդհանրապէս լրագրութեան եւ մասնաւորապէս հայ լրագրութեան պատմութիւնը ընել, թէ խել սեղմ, սեղմագոյն գիծերու մէջ։ Այդ աշխատանքը կատարած են քանի մը մեղուաջան վաստակաւորներ, Մխիթարեան Ուխտէն, նաեւ բազմահմուտ աշխարհականներ՝ Հայաստանի մէջ թէ այլուր ։

Բազմարդիւն Մխիթարեան մը, Հայր Մկրտիչ Պոտուրեան, իր մէկ երկին մէջ կը գրէր, թէ 1893ին «հայ ազգը միմիայն 26 լրագիր ունէր։ Այդ 26 լրագիրներէն հինգը արտասահմանի, տասը Թուրքաստանի, իսկ տասնմէկը Տաճկաստանի մէջ լոյս կը տեսնէին»։ —

1893էն աւդին՝ հայերէն թերթերու թիւը 26էն բարձրացաւ մինչեւ 110ի, չհաշուելով Ռուսաստանը ։

Մեզմէ 165 տարի առաջ, 1794ին, բովանդակ Հայաշխարհը միայն մէկ թերթ ունէր, Շմաւոնեան քահանայի «Ազդարար»ը, առաջին հայերէն լրագիրը, որ կը հրատարակուէր հայրենիքէն դուրս, հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ (Մադրաս)։

Համաձայն ուրիշ Մխիթարեանի մը՝ Հայր Ռափայէլ Կարապետեանի կազմած ցուցակին, 1794էն մինչեւ 1921, ուրեմն 127 տարուան մէջ 896 հայերէն թերթեր հրատարակուած են ի սփիւռս աշխարհի։

Պոլսոյ առաջին ամսաթերթը՝ «Բանասէր» կը սկսի հրատարակուիլ 1851 Յունուար մէկին, Յովհ. Հիսարեանի խմբագրութեամբ, իսկ առաջին հայ լրաթերթը՝ ««Լրոյ Գիր» սկսած էր հրատարակուիլ 1892 Յունուար 13ին, իբրեւ շարունակութիւնը թուրքերէն «Թագվիմ Վէգայի»ի։

Դարձեալ ըստ Հայր Կարապետեանի լիակատար ցուցակին, 1865էն մինչեւ 1921, յիսունեւվեց տարուան ընթացքին, միայն Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ հրատարակուած են ութսունմէկ հայերէն թերթեր։

Այդ 38էն մէկն է «Յուսաբեր»։

Կը փորձուինք տալ ուրիշ շահեկան վիճակագրութիւն մը։

Ընդհանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ, թէ աշխարհի մեծագոյն օրաթերթերը Միաց. Նահանգներու մէջ լոյս կը տեսնեն։ Վերջին վիճակագրութիւնները կը հաստատեն, թէ ճիշդ չէ այս կարծիքը։ Հեռաւոր Արեւելքի «Մեծն Բրիտանիա»ն՝ Ճափոն կոչուած է ամէն մրցանիշ։

Այսպէս՝ Ճափոնի մէջ կը հրատարակուի աշխարհի մեծագոյն օրաթերթը՝ «Ասահի»ն, որուն օրական սպառումն է ութ միլիոն հարիւր յիսուն հազար ։

Տպաքանակի եւ սպառման տեսակէտէ երկրորդ տեղը կը գրաւէ դարձեալ «կարճահասակ մարդոց» երկիրը՝ Ճափոն։ «Մայնիչի», ճափոնական երկրորդ մեծագոյն օրաթերթը, եօթը միլիոն չորս հարիւր վաթսունեւվեց հազար ընթերցող ունի, իսկ «Եոմուրի»՝ երեք միլիոն եօթը հարիւր յիսուն հազար ։

Երրորդ տեղը կը գրաւէ, սպառումը նկատի ունենալով միշտ, ռուսերէն «Պրաւդա»ն, որ կը հրատարակուի հինգ միլիոն հինգ հարիւր հազար օրինակ, «Իզվեստիա»ն՝ միայն մէկ միլիոն չորս հարիւր հազար օրինակ ։

Այս ընդհանուր դասակարգումին մէջ երրորդ տեղը կը գրաւեն անգլերէն օրաթերթերը։ Այսպէս՝ Տէյլի Միրըրի օրական սպառումն է չորս միլիոն եօթը հարիւր քսան հազար, «Տէյլի Էքսփրէս»ի սպառումը՝ չորս միլիոն հարիւր յիսուն հազար, «Տէյլի Մէյլ»ինը՝ երկու միլիոն հարիւր եօթը հազար ։

Գերմանիա եւս կը գերազանցէ Միաց. Նահանգները իր «Պիլտցայթունկ» օրաթերթով, որ երկու միլի-ն ութ հարիւր հազար ընթերցող ունի ։

Հինգերորդ գծի վրայ կուգան Միաց. Նահանգները։ Նիւ Եորքի «Տէյլի Նիւզ»ը կը հրատարակուի երկու միլիոն հարիւր յիսուն հազար օրինակ, իսկ «Նիւ Եորք Թայմզ»ը... հինգ հարիւր երեսունեւհինգ հազար, եթէ անշուշտ ճիշդ են մեզի տրուած վիճակագրական այս թիւերը ։

Ցանկին վրայ վեցերորդ տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա։ «Ֆրանս Սուար»ի օրական սպառումն է մէկ միլիոն երեք հարիւր քառասունեւհինգ հազար ։

Ուրիշ վիճակագրութեան մը համաձայն, անցեալ տարուան ընթացքին չուէտական բոլոր թերթերուն օրական սպառումը հասած է երեք միլիոն եօթը հարիւր քառասունեւչորս հազարի, ինչ որ կը նշանակէ, թէ ամէն Շուէտացի առնուազն ամէն օր թերթ մը կը գնէ ։

Հոս կանգ կ'առնենք մեր ունեցած տեղեկութիւնները օտար թերթերու տպաքանակին եւ սպառման մասին։

Չենք գիտեր եւ չենք կրնար ըսել, թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնեն հայերէն թերթերու տպաքանակն ու սպառումը։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր եռամեայ գործունէութեան մասին զեկուցում մը ընելով, կը յայտարարէր, անցեալ տարի, թէ Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը՝ «Էջմիածին» 1955ին կը տպագրուէր երկու հազար օրինակ, իսկ 1958ին այդ թիւը բարձրացած է 3500ի։

Վերիվերոյ չորս հազարական օրինակ կը սպառին նաեւ Պոսթընի «Հայրենիք»ը եւ Փարիզի «Յառաջ»ը։

Ուրիշ շահեկան վիճակագրութիւն մը, որ աչքառուի ․—

Ամերիկեան օրաթերթերու կէսէն աւելին սահմանուած է ծանուցումներու ։ Վերջին վիճակագրութիւններու համաձայն, Միաց. Նահանգաց մէջ ծանուցումները կը ներկայացնեն օրաթերթի մը եկամուտին 75 առ հարիւրը ։

Ամերիկա 400 միլիառ կը ծախսէ ծանուցումի համար, Անգլիա՝ 48 միլիառ, Ֆրանսա՝ 12։

Այս միլիառներուն (ո՛չ թէ միլիոններուն) մեծագոյն մասը կը մտնէ թերթերու գանձարկղը ։

Պատկերը նոյնն է քիչ մը ամէն տեղ ։ Ճշգիւ չենք գիտեր, թէ ինչ կը ծախսուի հոս՝ Եգիպտոսի մէջ, ծանուցումներու համար։ Կը կարծենք, թէ տեղական թերթերը եւս իրենց եկամուտին որոշ եւ ըզգալի մէկ մասը ծանուցումներէ կը ստանան ։

Մեր թերթերը ոչ միայն չունին օտար թերթերու լայն սպառումը, այլեւ չունին հասոյթի նոյն աղբիւրները։ Մեր հասոյթները քիչ են, համեմատաբար քիչ են նաեւ մեր ծախքերը ։

Տեղական թերթ մը, արաբերէն կամ ֆրանսերէն, առ նուազն երեք սրբագրիչ ունի. միայն սրբագրիչ, որոնց պաշտօնն է փորձերը սրբագրել։ Առաջին փորձերը սրբագրուելէ ետք կը յանձնուին երկրորդ, ապա՝ երրորդ սրբագրիչին։

Երեք անգամ եւ երեք տարբեր անձերու կողմէ սրբագրուելով հանդերձ, տեղական թերթերը անթերի չեն, ընդհակառակն, շատ թերի են, լեցուն են տպագրական ուղղագրական, քերականական սխալներով։ Տողերը եռեւառաջ գրուած են յաճախ, այնպէս որ ընթերցողը յաճախ բան չի հասկնար ։

Դեռ քանի մը օր առաջ, տեղական թերթ մը (ֆրանսերէն) հրատարակած էր նկար մը, որուն տակ տրուած ծանօթութիւնը կապ չունէր նկարին հետ ։

Արաբերէն մեծ օրաթերթերէն մէկուն խմբագիրը դառնութեամբ կը յայտարարէր, թէ հակառակ խմբագիրներու եւ սրբագրիչներու մեծ թիւին, թերթը ամէն օր լոյս կը տեսնէր անհամար վրիպակներով ։

Ուրիշ մը, տակէ քանի մը տարի առաջ, կը յայտարարէր, թէ օր մը, իր թերթին մէջ հրատարակուած էր առ Նախագահութիւնը. «Սաատ Զաղլուլ փաշա 1932-ին Հնդկաստան այցելեց»։ Այս նախադրական կամ տպագրական սխալ սխալ դասութեան մէջ քերականական, ուղղաչիար, բայց կար այսպէս կոչուած «ժամանակի եւ տարածութեան» սխալ։ Նախ՝ Սաատ Զաղլուլ 1932էն շատ առաջ մեռած էր արդէն եւ չէր կրնար այդ թուականին Հնդկաստան գացած ըլլալ։ Երկրորդ՝ Սաատ Զաղլուլ իր կեանքին մէջ երբեք Հնդկաստան գացած չէ։

Այս խոստովանութիւնները լսելով կամ կարդալով՝ մենք մեզ չափով մը մխիթարուած կը զգանք։ Աւելորդ է ըսել, թէ մեր թերթերը ոչ միայն երեք սրբագրիչ չունին, միա՛յն սրբագրիչ, այլեւ յաճախ ունին միայն մէկ խմբագիր, որ ամէն ինչ է, երբեմն մինչեւ իսկ տպարանի բանուոր ։

«Ամէն ինչ» ըլլալէ ետք, խմբագիրը նաեւ ստիպուած է հիւրեր, այցելուներ ընդունիլ գրեթէ ամէն օր, «հոգեշահ» զրոյց-ունենալ գացող եկողին հետ, հարցումներու պատասխանել, տեղեկութիւններ առնել կամ տալ ընթացիկ հարցերու մասին, հետեւիլ օրուան թերթերուն, նամակներ գրել հոս ու հոն, հաշիւ պահել, նուիրատուութիւններ կամ ծանուցումներ ստանալ եւ «խմբագրել», վարչական գործ կատարել, գրաշարներուն .. հայերէն սորվեցնել, հոգ տանիլ, որ ծանուցումները կամ նուիրատուութիւնները թերթին մէջ զրուին ճիշդ օրին, միաժամանակ սրբագրելով կամ սրբագրել ... փորձելով անոնց մէջ վխտացող սխալները ։

Դժգոհութիւն մը չէ մեր յայտնել ուզածը, այլ ընդգծել է ճշմարտութիւն մը, որ վկայի պէտք չունի։ Պէտք չունի նաեւ վկայութեան ։

Փորձեցինք գծել պատկեր մը, որ այլապէս շահեկան ուրիշ երեսներ ալ ունի ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Հայ թատրոնի վաստակաւոր մը եւս անհետացաւ յանձին Տիկին Սիրանոյշ Ալիքսանեանի, զոր հողին յանձնեցինք վերջերս Փարիզի մէջ ։

Ալիքսանեան անունը երկար տարիներ հնչած է արեւմտահայ թատերական շրջանակին մէջ, հնչած է մեծ փառքով ու պատիւով։ Արդարեւ, Յարութիւն Ալիքսանեան, Պրուսայի գիւղերէն Չէնկիլէրի մեծատաղանդ զաւակը եղած է Արեւմտահայ բեմի շողշողուն աստղերէն, որուն հրաշագեղ կեանքին ու գործին մասին խօսած ենք արդէն այս սիւնակներուն մէջ ։

Սիրանոյշ Ալիքսանեան արժանաւոր կողակիցն էր մեծանուն արուեստագէտին։

Ծնած էր՝ 10 Սեպտ. 1878ին, Պոլսոյ մէջ, Պարտիզակցի ծնողքէ ։

Ի ծնէ ուշիմ ու խելացի Սիրանոյշը կը ստանայ ուսման կոկիկ պաշար մը։ Պարմանի հասակէն կը զգայ զօրաւոր մագնիսական ուժ մը որ զինք կը քաշէ դէպի բեմ։ Սակայն, խաւարակուռ այդ շրջանին, ուր բեմին ձեռնձեռնելը կը նկատուէր աններելի մեղք մը, այն ալ աղջիկ – զաւակի մը կողմէ, կը սանձահարէ իր սէրը, եւ լռիկ ու մնջիկ, հեռուէն միայն ականջալուր ըլլալով բեմական գործունէութեանց արձագանգներուն, կը սպասէ հրաշքի մը։

Եւ կը պատահի հրաշքը ։

Արեւմտահայ բեմի մեծահամբաւ կատակերգակը, Միքայէլ Զափրաստ, որ մտերիմ ու սերտ կապերով կապուած էր Յարութիւն Ալիքսանեանի հետ, օր մը այս վերջնոյն իրեն տուած այցելութեան ընթացքին կը յայտնէ թէ՝ ինք դրկից ունի գեղեցիկ ու դաստիարակուած օրիորդ մը, որ կը տենչայ բեմ ելլել ։

Յարութիւն Ալիքսանեան կը հետաքրքրուի եւ Միքայէլ Զափրաստի միջամտութեամբ ժամադրութիւն մը որոշելով, երկուքը միասին կ'այցելեն Սիրանոյշին, կը խօսակցին անոր ծնողքին հետ եւ համոզելով զանոնք պարմանուհին բեմ կը քաշեն ։

Այսպէսով, երկու երիտասարդներուն միջեւ բեմի կապէն դատ կը ծնի սրտի ալ կապ մը եւ շուտով Սիրանոյշը կը դառնայ Տիկին Ալիքսանեան ։

Առաջին իսկ մուտքին, Սիրանոյշ ցոյց կուտայ ընդունակութիւն, եւ հետզհետէ շնորհիւ իր ամուսնոյն ցուցմունքներուն եւ շնորհիւ մանաւանդ դերասանապետ Մարտիրոս Մնակեանի խորհուրդներուն, կը դառնայ սիրուած եւ փնտռուած դերասանուհի մը։

Սիրանոյշ Ալիքսանեան երկար տարիներ ծառայած է հայ թէ թուրք բեմերուն, ամենուրեք արժանանալով գնահատանքի եւ մանաւանդ խոր յարգանքի ։

Բռնապետութեան շրջանէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը, Սիրանոյշ Ալիքսանեան կը ծառայէ բեմին, դառնալով Մնակեան – Ալիքսանեան խումբի կանացի գլխաւոր ուժը, եւ կը շարունակէ իր անխոնջ աշխատանքը մինչեւ Ա. Աշխարհամարտը։

Վրայ կը հասնի իր ամուսնոյն մահը, սակայն սգաւոր եւ վշտահար այրին անայլայլ կը շարունակէ ընթանալ այն ճամբայէն, այն լուսաւոր շաւիղէն, զորս իրեն համար գծած էր իր տաղանդաւոր ամուսինը ։

Զինադադարի շրջանին Սիրանոյշ Ալիքսանեան ոգեւին կը փարի Պոլսահայ թատերական շարժումին ու կը դառնայ նորահաստատ Պոլսահայ Տրամաթիքի անդամներէն մին ։

Արտագաղթի շրջանին, շատ մը ուրիշներու նման ինք ալ կը թողու իր ծննդավայրը ու կ'ապաստանի Ֆրանսա ։

Սակայն, գաղթականի իր հանգամանքը ոչինչով արգելք կ'ըլլայ որ Սիրանոյշ Ալիքսանեան Փարիզի մէջ ալ իր խանդավառ ու անշահախնդիր աջակցութիւնը բերէ բեմի նուիրական գործին ։

Եւ արդարեւ, երկար տարիներ ան եղաւ Փարիզահայ բեմի փնտռուած ու մանաւանդ յարգուած ու սիրուած դերասանուհին, արժանանալով բոլորին սիրոյն ու խանդավառութեան, սկսած ալֆայէն մինչեւ օմեկա։ Ոչ միայն իր տաղանդին, այլ եւ շնորհիւ իր ծանրախոհ, լուրջ, հեռատես ու մանաւանդ կենցաղագէտ ու քաղաքավար նիստ ու կացին, Սիրանոյշ Ալիքսանեան ինքզինքը կը պարտադրէր ու իր խօսքը լսելի կ'ըլլար։

Ըսինք թէ ուսեալ կին էր Սիրանոյշ Ալիքսանեան։ Շատ կը կարդար եւ շատ կը գրէր։ Ունէր առողջ դատողութիւններ հայ թատրոնի մասին։

Գրած էր թատերական երկ մը՝ «Կնճռոտ Հանգոյցը», Թրքահայ կեանքէն քաղուած, զոր 1933 Մայիս 13ին Փարիզահայ դերասանները ներկայացուցին Փոնսէրվաթուարի սրահին մէջ ։

Գաղափար մը տալու համար թատրոնի եւ թատերագրութեան վերաբերմամբ իր մօտեցումին, ստորեւ կ'արտագրեմ սա քանի մը տողերը, զորս ողբացեալ արուեստագիտուհին վերոյիշեալ ներկայացման առթիւ յանձնած էր մամուլին .—

«... Թրքահայ կեանքի մօտաւոր անցեալի ապրումներէն (1880 – 1900) քաղուած սոյն համեստ աշխատութիւնս կը ձօնեմ գաղթահայ ժողովուրդին ։

«Գրական գործ մը չէ այս, այլ ժողովրդական ոճով գրուած իրական եւ կենդանի դրուագներու շարք մը, Թրքահայութեան մօտիկ անցեալէն ։

«Գրական արժէքաւոր նոր գործերու արտադրութիւնը թողլով մեր նորահաս սերունդին, կը մաղթեմ որ հայ թատերագիրը եւ իր դերասանը ձեռք ձեռքի տուած՝ այսուհետեւ բարձրացնեն հայ բեմը, որուն այնքան պէտք ունինք։ Ես որպէս հին դերասանուհի, ուզեցի ծառայել իրբեւ կամուրջ, հինին եւ նորին միջեւ»։

Այսպիսի առողջ դատողութիւններով կը մօտենար Սիրանոյշ Ալիքսանեան իր այնքա՜ն սիրած հայ բեմին։

Իր բազմաթիւ դերերուն մէջ յաւադոյններն եղած են՝ Իշխանուհի (Հին Աստուածներ), Բոմբոնիա (Ցա՞ Երթաս), Մեծ Տիկինը (Նոր Բիւզանդիոն), Սանամ (Նամուս), Հայթուխ Շուշան (Զար Ոգի) եւ հաւանաբար ուրիշներ որոնք կը վրիպին յիշողութենէս ։

Ալիքսանեան արուեստագէտ ամոլը տուած է զոյգ մը արուեստագէտ զաւակներ, Նուպարը՝ որ ջութակի լաւ սիրող մըն է եղած են Ռուբինան՝ որ ատեն մը փայլեցաւ հայ բեմերուն վրայ, սակայն դժբախտաբար աստղի մը նման անցաւ ։

×

Կեանքը ցածլիկ դուռ մըն է։ Այդ դուռէն հպարտ ու գլուխը բարձր անցնիլ ուզողը, պէտք է որ անպայման վիրաւորէ իր ճակատը։ Կան սակայն այնպիսիներ,

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿ. ԳՐԻԳՈՐ Ց. ՍԱՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

●

Խորունկ ցաւով կ'իմանանք, թէ Քոնսթանցայի մէջ (Ռումանիա) 1958 Դեկտեմբեր 13ին մեռած է բազմավաստակ ուսուցիչ ընկեր Գրիգոր Ց. Սարայտարեան։

Հանգուցեալը ծնած էր 1878ին, Պարտիզակ, ուր ազգային վարժարանին մէջ կ'առնէ իր ուսումը Եղիշէ Դուրեանի 12 տարուան տնօրէնութեան շրջանին, անոր շունչին տակ աւարտելով դպրոցին շրջանը։ Իբրեւ յաջող շրջանաւարտ, Ե. Դուրեանի կողմէ պաշտօնի կը հրաւիրուի նոյն վարժարանին մէջ։

Քանի մը տարի Պարտիզակի ազգ. վարժարանին մէջ պաշտօնավարելէ ետք, կը հրաւիրուի պաշտօնավարելու Ատաբազարի ազգ. վարժարանը, ուր կը մնայ 7 տարի, այն առենուան համար բացառիկ պարագայ մը, որովհետեւ քիչերը կրնային գոհացնել ատաբազարցիներուն բծախնդրութիւնը։

Ատաբազարէն կրկին կը վերադառնայ պաշտօնավարելու Պարտիզակ, մինչեւ աքսորի դժնդակ օրերը։

Այն առեն շատեր կը նախընտրէին եկեղեցական պաշտօնեայ ըլլալ, գերծ մնալու համար զինուորական ծառայութենէ, բայց Սարայտարեան կը գերադասէ զինուորութիւնը եւ կը մտնէ Թրքական բանակը։

Զինուոր ըլլալու բերումով, ազատ կը մնայ մասնակի աքսորէ, իսկ 1915 – 1918 տարեշրջաններուն, շնորհիւ իր աներձագին՝ տոքթ. Շահէն Տիւզեանի ջանքերուն, կը պաշտօնավարէ Սապանճայի զինուորական հիւանդանոցը իբրեւ «դեղագործ» եւ կ'ապրի նոյն քաղաքը իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ, մինչեւ զինադադար։

Պատանի հասակին, ան կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, Պարտիզակի մէջ հանդիսանալով կուսակցական կեանքի ողնայարը, եւ վայելելով անխտիր բոլոր հոսանքներուն համակրանքը։

Սերտ կապով կապուած էր Ամերիկեան վարժարանի տնօրէն Տոքթ. Ջէմպըրսի հետ, որուն կազմած «Քրիստոնէական Միութեան» մէջ կը դասախօսէր եւ շնորհիւ իր այդ կապին, շատ մը չքաւոր աշակերտներ ձրիօրէն կ'ընդունուէին Ամերիկեան բարձ. վարժարանը։

1918ին, զինադադարէն անմիջապէս ետք, կը վերադառնայ Պարտիզակ, զայն գտնելով քարուքանդ վիճակի մէջ։ Իր առաջին գործը կ'ըլլայ, Սեդրակ Գօյաճեանի եւ Ղազարոս Նահապետեանի հետ ձեռք ձեռքի, վերաբանալ ազգ. վարժարանը։ Դժբախտաբար, Քէմալի շարժման հետեւանքով, դպրոցը կրկին կը փակուի, եւ ինք կը հեռանայ Պարտիզակէն։

1919 – 20 տարեշրջանին, Պանտրրմայի առաջնորդ Մաղլըմեան արք.ի կողմէ կը հրաւիրուի ստանձնելու տեղւոյն ազգ. վարժարանի տնօրէնութիւնը, զոր կը վարէ արդիւնաւոր կերպով, իրեն գործակից ունենալով ուսուցչական կազմ մը՝ բաղկացած Սօս – Վանիէ, Սարգիս Թոփճեանէ, Գ. Գալստունիէ եւ Օննիկ Ղազարեանէ։

Ծանօթ մանկավարժ Արամ Նիկողոսեանի թելադրութեամբ, կը մեկնի Քոնսթանցա, տեղւոյն ազգային վարժարանին մէջ պաշտօնավարելով երկար տարիներ եւ զաստիարակելով բազմաթիւ սերունդներ, սիրցնելով անոնց հայ լեզուն ու պատմութիւնը եւ ներշնչելով ազգային ոգի։

Ընկեր Գրիգոր Սարայտարեան 45 տարի անխոնջ կերպով ծառայած է հայ կրթական գործին, բացառիկ նուիրումով եւ անստգիւտ համեստութեամբ, ձգելով իր աշակերտներու սրտին մէջ սիրոյ եւ յարգանքի խոր զգացումներ։

Երկար տարիներէ ի վեր քաշուած էր ուսուցչական ասպարէզէն, իր յառաջացեալ տարիքին բերմամբ եւ կ'աշխատէր մշակութային միութիւններու եւ իր սիրած կուսակցութեան շրջանակին մէջ, օրինակ ծառայելու համեստութեան, անշահախնդրութեան եւ պարտաճանաչութեան։

1945ին, Ռումանիայէն Հայաստան ներգաղթի առեն, օգտուելով առիթէն, հայրենիք կ'ուղարկէ իր գրադարանը, մասնագիտական գիրքերով եւ պարբերաթերթերու հարուստ հաւաքածոներով։

Ընկեր Գր. Սարայտարեանի մահով, հայ կրթական գործը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնեն անխոնջ մշակ մը եւ հաւատարիմ գաղափարական զինուոր մը, մեր մշակոյթին եւ ազատագրութեան նուիրուածներու հին փաղանգէն։

⸻

որոնք խնայելով իրենց ճակատին, կը խոնարհեցնեն իրենց գլուխները։

Տիկին Սիրանոյշ Ալիքսանեան երբեք չխոնարհեցուց իր գլուխը։ Զարկաւ ճակատը կեանքի ցածլիկ դրան ու անցաւ գնաց հպարտօրէն, առանց պարտական մնալու ոչ ոքի։

Լիակատար կերպով ծառայեց իր ժողովուրդին եւ անոր բեմին, տարաւ ցաւ ու զրկանք, տեկաց բեմի տառապանքներուն, պարպեց դառնութեան բաժակը ցմրուր, երբեք յետս չընկրկեցաւ, վասն զի համոզուած էր որ՝ «այրուած կամուրջներով վերադարձ չկայ ...»։

Այս պատճառով ալ, մենք ապրողներս եւ գալոց սերունդները, յարգանք կը պարտինք իր խնկելի յիշատակին։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

⸻

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԳԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Թոքատի Հայրենակցական եւ Ռոնիսու–Պուայի Մշակութային Միութիւններու Գալաքեան Սրբազանին եւ վեց քահանաներուն շիրմին կառուցման ի նպաստ տուած հանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ վեցին Ցարալիք Թատրոնի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Սեռովբէ Եպսկ. Մանուկեանի։

Օրուան խօսնակ Գ. Ե. Գրիգորեան հանդէսը բացաւ ժամը 9ին, շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն։ Ապա բեմ հրաւիրեց Կաթ. պատուիրակը, Պարոններ Տէր Ցակոբեան, Գալաքեան եպիսկոպոսի զարմիկը Տոքթ. Անդրէասեան եւ Ա. Բամպուքճեան։

Գ. Տէր Ցակոբեան *l*արդաց գրաւոր ճառ մը, տալով պատկերը այն շրջանին, երբ Գալաքեան ձեռնարկեց կազմակերպելու հայ գաղութը Փարիզի մէջ եւ մինչեւ դաւաները։

Տոքթ. Արշակ Անդրէասեան հակիրճ կերպով կենսագրութիւնը տուաւ Գալաքեան Սրբազանին, ծանրանալով մեծ պատերազմի ընթացքին մատուցած ծառայութեան վրայ, աքսորի մէջ դէպի օգնանոց առաջնորդուած Հայութեան, ապա ներկայացուց կատարած աշխատանքները Մարսիլիոյ մէջ, զանգատեցաւ ըսելով թէ «քսան տարիէ աւելի է որ մեռած է եւ Մարսիլահայութիւնը հազիւ կը խորհի որպէս յարգանք դամբարանի մը շինութեան մասին»։

Ապա կ'իմացնէր մեզ թէ մայր Տիկին Անդրէասեանի թուղթերուն մէջ գտած էր Գողգոթայի Բ. հատորին ձեռագիրները եւ այս առթիւ կը խոստանար իր աջակցութիւնը բերել ոչ միայն դամբարանի շինութեան՝ նիւթական օժանդակութեամբ, այլ եւ ձեռագիրներուն հրատարակութեան։

Իրմէ վերջ խօսք տրուեցաւ Սեռովբէ Եպ. Մանուկեանի, որ իր կարգին վեր հանեց Գալաքեանի գործունէութիւնը, մանաւանդ ցոյց տուած կորովը, — թէ հայ ժողովուրդը հազիւ հասած այս ասպընջական երկիրը, անծանօթ տեղական բարքերուն եւ լեզուին, օրուան ապրուստի հոգերով տարուած, ի վիճակի չէր որեւէ բանի մասին մտածելու։ Հակառակ այս աննպաստ պայմաններուն, Գալաքեան եպիսկոպոս կրցաւ Մարսիլիոյ մէջ հիմնել եկեղեցիներ, որահներ եւ դպրոցներ։ Խօսքը վերջացուց խոնարհելով իր յիշատակին առջեւ։

Գ. Եր. Գրիգորեան կը տեղեկացնէր մեզի թէ Մարսիլիոյ Գօմոն արուարձանին Թաղական Խորհուրդին հանգանակութիւնը հասած է 400.000 ֆրանքի, թէ հողը գնուած է հարիւր տարուան համար, թէ շինութիւնը բաւական յառաջացած է (10 հոգիի տեղ), թէ կը պատրաստուի նաեւ շիրմաքարը։

Գեղարուեստական բաժինին մասնակցութիւններն բերին իրենց երգերով ու պարերով, — փոքրիկն Ռէժին Տաքեսեան, որ յաջողութեամբ երգեց «Արովեան» եւ «Մայրը», Օրիորդներ Լիլեան Խաչերեան եւ Ֆրանսուազ Այլազեան՝ պարերով։ Ինծապէս գնահատուեցաւ Գ. Մօոիս Աբրահամեանի լեզկինգան, մանաւանդ Տագիստանի պարը, որմէ վերջ սկսաւ շարժանկարը, «Մօր մը Սիրտը», յուզելով ներկաները։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՐԺԱՆԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայ – Բոյժի Յունուար – Փետրուար թիւին մէջ կը կարդանք .—

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը (Լիզպոն), քանի մը տող գնահատականով, որ մեզի համար շատ մեծ արժէք կը ներկայացնէ, կուգայ օժանդակել Հայ – Բոյժի տարածման, Հայ – Բոյժի կատարած գործին ամրապնդման, Հայ – Բոյժի առողջապահական եւ մշակութային առաքելութեան, վճարելով նօթանոսուն բաժնեգին (քսան բաժանորդ՝ Ֆրանսայի համար, յիսուն բաժանորդ՝ արտասահմանի համար)։ Հիմնարկութեան համաձայնութեամբ՝ յատկացուցինք Հայաստանի եւ արտասահմանի մատենադարաններուն, դպրոցներուն եւ ազգային հաստատութեանց։

Այս՝ առթիւ, կ'ուզենք յիշատակել նաեւ թէ հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեան եւս, պատերազմէն առաջ, շատ կը գնահատէր Հայ – Բոյժը, փաստ որ բազմաթիւ օրինակներ կը նուիրէր դպրոցներու եւ ազգային հաստատութեանց։ Պատերազմէն ետք՝ չխորհեցանք իր նկատառման յանձնել Հայ – Բոյժի վերհրատարակութիւնը եւ թերթ չղրկեցինք նոյնիսկ իրեն՝ Փարիզէն բացակայութեան պատճառով։

Այժմ Հիմնարկութիւնը կը վերահաստատէ աւանդութիւնը, ցոյց տալով նոյն հետաքրքրութիւնը, որքան մշակոյթին, նոյնքան մեր ժողովուրդին առողջութեան մասին։

⸻

Յ. Գ.— Գալաքեանի շիրիմին շինութեան մասնակցելու համար, նուէրները ղրկել Թոքատի Հայր. Միութեան, Գ. Ե. Գրիգորեանի հասցէով .—

I, BERNARD GAND
VILLEMOMBLE, SEINE

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԸ ՏԱՐԱԺԱՄԵՐ ԷՐ, ողբերգութիւն (Հայ Սփիւռքի կեանքէն), 3 արար եւ երկու պատկեր։ Հեղինակ՝ Գաբրիէլ Թագւորեան։ Գահիրէ, 1959։

⸻

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (388)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

Այդ անցքը, իմ կեանքում պատահած եւ վաղուց մոռացուած շատ անցքերի թւում, մնաց ինձ համար անմոռանալի, որովհետեւ դա մի ապացոյց էր, թէ կրթութեան ո՛ր աստիճանի վրայ էի գտնւում ես, երբ Ասլանը ինձ յանձնեց Համրին։

Մեր կատարած անկարգութիւնից յետոյ, փոքր էր մնում, որ պիտի տեղի ունենար մի այլ անկարգութիւն։ Ծամառ շատախօսին չէր ուզում կրսկ վառել եւ նորից սուրճ պատրաստել, եւ ոչ ինձ թոյլ էր տալիս, որ ես պատրաստեմ։ — «Աստուած չկամեցաւ, — ասում էր նա, — եթէ Աստուած կամենար, սրճամանը չէր վիթուիի»։ Նա մեր յիմարութիւնը հաշուի մէջ չէր դնում։

Կից սենեակից լսելի եղաւ Ասլանի ձայնը, որ կանչում էր ինձ։ Երբ մտայ նրանց մօտ, փոքր ինչ հանգստացայ։ Երեւում էր, որ նրանք մեր աղմուկի ձայնը չէին լսել, որովհետեւ ինձ ոչինչ նկատողութիւն չարեցին։ Մինչեւ անգամ մոռացել էին, որ սուրճ էին պատուիրել։ Ի՞նչն էր այնպէս զբաղեցրել նրանց։ Սուս–ուսփուս նստեցի իմ տեղում։ Համրը դեռ առաջուայ պէս պառկած էր անկողնի վըրայ, իսկ Ասլանը նստած էր նրա հանդէպ։ Երկուսն է լուռ էին, երկուսն էլ մտածութեան մէջ էին։ Դա, եթէ կարելի է այսպէս ասել, գինադուլի լռութիւն էր, որ տեղի է ունենում ջերմ վիճաբանութիւնից յետոյ։ Համրը գլուխը դրել էր բարձերի վրայ եւ նայում էր առաստաղին։ Նրա հազը կրկին սկսեց, նա բարձրացաւ, նստեց, եւ յետոյ մի բան էր որոնում իր մօտ։ Ասլանը գտաւ, տուեց նրան սպիտակ թաշկինակը, որը իսկոյն տարաւ դէպի բերանը։ Երբ հեռացրեց թաշկինակը, ես նկատեցի նրա վրայ մի կարմիր բիծ։ Մահուան պէս տխո՜ւր, յոյսի պէս խարուսի՛կ էր այդ բիծը...

Բայց իմ խիղճը ինձ տանջում էր։ Ի՞նչպէս ծածկէի նրանցից, ի՞նչպէս չասէի պատահուրի սենեակում պատահած անցքը։ Ես բոլորը պատմեցի։

— Նա այդպիսի խենթութիւններ շատ ունի, — ժպտալով ասաց Համրը։ — Նա իր հայրենիքի հարազատ զաւակն է... Իր խենթութիւններով շատ անգամ զուարճացնում է ինձ։

— Ցետոյ ինչո՞ւ կրկին չպատրաստեց սուրճը, — հարցրեց Ասլանը։ —

— Ասաց, Աստուած չկամեցաւ, եթէ Աստուած կամենար, սրճամանը չէր վիթուիի, — պատասխանեցի ես։

— Նա միայն չէ, որ այդպէս է մտածում, Ֆարհադ, — խօսեց Համրը, դառնալով դէպի ինձ, — ամբողջ ժողովուրդներ կան, որ այդպէս են մտածում. իրանք իրանց տգիտութեամբ վիթում են իրանց բախտի անօթը եւ պատճառը Աստուծոյ վրայ են դնում։

Համրի կացարանից փոքր ինչ հեռու մի այլ խուց պատրաստել էին իմ եւ Ասլանի համար։ Մենք չկամեցանք երկար ձանձրացնել նրան, գնացինք մեր խուցը։ Դուրս գալու միջոցին նա հարցրեց Ասլանից.

— Առաւօտեան, ի հարկէ, կրկին կը տեսնուենք։

— Կը տեսնուենք, — պատասխանեց Ասլանը։

Այդ վերջին գիշերն էր, որ ես եւ Ասլանը միասին անցկացնէինք։ Առաւօտեան նա գնալու էր մի հեռու, շատ հեռու ճանապարհ... Ո՞վ գիտէ, միւս անգամ ես բախտ կ'ունենայի՞ տեսնելու նրան... Ես պատրաստ կը լինէի կեանքս տալ, եթէ միակ գիշերը երկարէր, շատ երկարէր, տարիներ դառնար, որ նրա մօտ լինէի, նրա վրայ նայէի եւ նրա խօսքերը լսէի։ Այդ էր պատճառը, որ ես նրան հանգստութիւն չտուի եւ, երբ մտանք մեր խուցը, անդադար նոր հարցերով ձանձրացնում էի նրան, չնայելով, որ Համրի սենեակից դուրս գալուց յետոյ, նա խիստ տխուր տրամադրութեան մէջ էր գտնւում։ Երեւում էր, որ սիրելի բարեկամի տկարութիւնը տանջում էր նրան։

Վանքում ոչինչ ձայն, ոչինչ շշունջ չէր լսւում։ Խորին, բարեպաշտական լռութեան մէջ նիրհում էր ամէն ինչ։ Լուռ էին զանգակները, որ քարշ էին ընկած կիսակործան աշտարակների գլխից, լուռ էին վարսաւոր ուռենու տերեւները, որ հովանաւորում էին մի քանի մոռացուած շիրիմներ, լուռ էր եւ լուսինը, որ երբեմն յայտնւում էր եւ երբեմն թաղնւում էր սպիտակ ամպերի ետեւում։ Ամէն ինչ լուռ էր, որպէս խորին ինքնուրացութիւն, եւ այդ ինքնուրացութեան մէջ ես պէտք է ապրէի, ես պէտք է շնչէի, մի մարդու մօտ, որին «Համր» էին կոչում, որի մէջ եւս ամէն զգացմունքներ, մէն մտքեր նոյնպէս լռում էին... Արթուն էր միայն չարագուշակ հազը, որ լսւում էր խորտակուած, վշտահար կուրծքից...

— Նա հիւանդ է, — ասացի ես Ասլանին։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Քանի մը ժամուան ընթացքին աւելի քան ծերացած է արքէն, սպառած եւ ուժաթափ: Զայնասփիւռին համաձայն բժշկական զեկոյցէն այնպէս կ'ենթադրուի թէ Տրլըսի օրերը համրուած են :

Ըստ երեւոյթին ցարդ կատարուած բըժշկական խնամքները արդիւնք չեն տըւած :

Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծուի թէ այլեւս պիտի որոշուի իր յաջորդը : Ամէնէն հաւանական անձը կը նկատուի Հերթեր, որ Ապրիլ 29ին Փարիզ պիտի գայ:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը Տըլըսէն չհրաժարելով, Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն ցոյց տալ թէ Ուաշինկթընի արտաքին քաղաքականութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի կրէ : Ծանօթ է որ Տըլըս ոչ մէկ զիջում կ'ընէր համայնավարներուն :

ԱՆԳԱՐԱՑԷՆ կը հաղորդեն թէ Ուրբաթ օր Սպանիա եւ Թուրքիա դաշնագիր մը պիտի ստորագրեն: Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար Զօրլու Անգարայէն Հռոմ գացած էր, ուրկէ անցաւ Մատրիտ :

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Վարդանեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ

կսկծալի մահը, վեցուկէս տարեկան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 11ին, Քլամար ·

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Վարդանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կըլընայի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանքի նուէր, ի նպաստ իր դըպրոցին, ընկերուհի Անտոնեանէն, իր ամուսնոյն՝ Պ. Մանուկ Անտոնեանի առողջանալուն ուրախ առթիւ :

Սրտանց բաժնելով ընկերուհի Անտոնեանի արդար ուրախութիւնը, վարչութիւնս լիակատար ապաքինում կը մաղթէ Պ. Անտոնեանին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Գրիգոր Աղամեան իր սիրելի բարեկամին՝ Տոքթ. Ճինճեանի մահուան առթիւ հինգ հազար Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգտակարութեան կայանին :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գունտուրաճեան իրենց մեծ մօր Շահնուր Եապրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի ծերանոցին :

(Առնուած «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանտիկեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր Մանտիկեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Տօնիկ Ասլանեանի եւ Գրիգոր Տօնիկեանի փափաքին համաձայն այս Կիրակի առաւօտեան, հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, նուիրուած ի յիշատակ Ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկի, Մուրատի եւ իրենց նահատակ զինակից ընկերներուն հոգոյն, Մարսէյլի Ս. Թադէոս Մատրան մէջ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք Կիրակի 19 Ապրիլ, Ապրիլեան Սգատօնի առթիւ:

Կը խօսի՝ Վեր. Ց. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ Մեր նահատակները կը խօսին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պորտոյէն Տիկին Գ. Հալաճեանէ եւ Պ. Արամ Միքայէլեանէ հազարական ֆրանք խըմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողներուն :

19 Ապրիլին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն :

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ : ՍԻՊԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ :

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն :

Գին.— 300, 400 եւ 500 փրանք :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փօն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական Միութեան, Սասնօցի Հայրենակց. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբին, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ընկեր Պապիկեանի սրահը (Փըթի Շալէ Գաթպիսօն): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Սասի Հաճնոյ Հայր. Միութեան, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 14ին: Տեղի կ'ունենայ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեկան հանդէսը:

Կը նախագահէ ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին. — Կապոյտ Խաչի Կըրընոպլի մասնաճիւղի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի: Երգ, արտասանութիւն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Ստիպողաբար եւ շատ նպաստաւոր պայմաններով :

1.— Մեկնումի պատճառաւ՝

Փարիզի շատ մօտ արուարձանի մը մէջ (Կառ տը լ'էսթի գիծ), ԱՓԱՐԹԸՄԱՆ մը, 4րդ յարկ: 2 ընդարձակ սենեակ, մեծ տէպաստ մը, լայն մուտք, խոհանոց, մառան, պէտքարան: Ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն :

Անմիջական յանձնելի :

2.— Հիւանդութեան պատճառով՝

ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԸ ՖՕՆՏԸ :

Փարիզի շատ մօտ արուարձանի մը մէջ (Կառ տը լ'էսթի գիծ), երկարամեայ բանուկ գործ, հաստատուն յաճախորդով : Պարէն, խմիչք, պտուղ, բանջարեղէն, 2 մեծ սենեակ եւ խոհանոցով բնակարան մը միասին: Օրինաւոր եւ աժան վարձքով :

3.— Ընդարձակ կալուած մը, Քոթ-տ'Ազիւր, Սէյն սիւր Մէռի հրաշագեղ ծովածոցին վրայ :

70.000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ հող, ձիթենի, թզենի եւ ուրիշ պտղատու ծառեր, բանջարանոց, աւազան եւ հոր :

Կալուածին մէջ երկու շէնք, մին 11 սենեակ պարապ. միւսը վեց սենեակ կահաւորուած :

Կազ, ջուր, ելեքտրականութիւն : Անախրնթաց պատեհութիւն մը. անլսուելի աժան գնով: Ամբողջը միասին ծախու է, եւ անմիջապէս յանձնելի :

Դիմել նամակով՝

M. GEORGES - 32, RUE DURET, PARIS-16

եւ կամ հեռաձայնել ուղղակի՝

GAL. 81-02

թիւին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէրպապ Կիրակոսեան, արհեստով՝ ոսկերիչ, հօրը անունը՝ Թորոս, մօրը անունը՝ Զիլֆանա: Եոզղատի Ֆարխալը գիւղէն: Կը կարծուի թէ Վիէն կը գըտնուի: Փնտռողն է իր եղբայրը՝ Կիրակոս Կիրակոսեան (Պէյրութէն): Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի Տէրպապ Կիրակոսեանի հասցէն իմացնել թերթիս խըմբագրութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի Օրը Անսուիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ, Ապրիլ 26ին:

Les Peubles qui Chantent

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14.30ին

Սօրպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailiի

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին :

Ի նպաստ Ֆրանսայի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա, Չեխոսլովաքիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մադակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ :

Գիներն են՝ 400, 300, 200, 150 Ֆրանք: Դիմել՝ Սորպոնի գանձապաններուն :

Ռատիօ Թէլէ Փարի պիտի ներկայացնէ փառատօնը, Շաբաթ 25 Ապրիլ, ժամը 11.45ին, տալով կոչ մը Տոքթ. Տուատիէ, ընդհ. տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանպէկեանի :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, իր նոր հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Երեմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները անխտիր, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մատրան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան ։

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23.30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

METRO MAUBERT MUTUALITÉ

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Յարանուանական Պետերու եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց : Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ :

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20ԷՆ ԵՏՔ

Վարժարանի գալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն ու Միութիւններուն :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը խօսի Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետ՝

Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օգտակ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են :

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիւտէն 27-35:

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդներ 16 – 17 տարեկան, աշկերտ ընդհանուր մեքանիքի :

(Mécanique Générale)

Դիմել՝

Boghassian

17, AVE. J. B. FORTIN, BAGNEUX ALÉ. 71-22

Prendre l'autobus 128 à la Porte d'Orléans

et descendre au Terminus: Mairie de Bagneux

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Սեւանի շրջանէն Շահրիզ Գիւղացիներ, որոնք երկրորդ պատերազմին արտասահման անցած են, ծանօթներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Ծերրիկեանի, 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 • C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 17 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ ... 35EME ANNEE Fondateur . SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4273

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՈՂԷԱՉԻ ՎԱՌ ՄՆԱՑ ՃՐԱԳԸ

Ութսուն երկարաձիգ տարիներու վաստակով բեռնաւոր՝ այսօր մեզի կը ներկայանայ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը, որուն հիմը դրուած էր Պոլսոյ մէջ 1879ին :

Ազգային վերածնունդը նոր թափ էր առած 1878ի Պերլինի դաշնագրէն վերջ: Հայկական Դատը միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ էր դրուած : Ու նշանաւոր 61րդ յօդուածը յոյսերու եւ երազներու փայլուն հեռանկարներ կը բանար հայ ժողովուրդին առջեւ:

Այդ շրջանին է ահա՛, որ արեւմտահայութեան լոյսի փարոսին մէջ իրարու եռեւէ կը կազմուէին զանազան կրթասիրաց ընկերութիւններ՝ նպատակ ունենալով «լուսաւորել հայ մանկտին» Պոլսէն մինչեւ Կիլիկիա եւ Հայկական նահանգներ, մինչեւ Վասպուրական :

« Կիլիկեան», «Ազգանուէր» եւ այլ անուններով հրապարակ ելած միութիւնները գործունէութեան շրջան մը ետք ի վերջոյ ձուլուելով կազմեցին Միացեալ Ընկերութիւնը, որ ա՛յնքան օգտակար գործ պիտի կատարէր մինչեւ առաջին աշխարհամարտը, դպրոցներ բանալով զանազան քաղաքներու մէջ :

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը կազմուեցաւ գլխաւոր նպատակ ունենալով իգական սեռի դաստիարակութիւնը : Յանդուգն ձեռնարկ մըն էր այս ա՛յնպիսի ժամանակաշրջանի մը եւ այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր արեւելեան բարքերն ու յետադիմական նախապաշարումները անյաղթահարելի խոչընդոտներ կրնային յարուցանել :

Լուսամիտ եւ հայրենասէր Հայուհիներու հոյլ մը հոգեւին նուիրեցաւ Միութեան առաջադրած նպատակներուն: Հիմնուեցաւ Դպրոցասիրաց վարժարանը, ուր չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին հազարաւոր պոլսեցի ու գաւառացի աղջիկներ հայեցի կրթութիւն ստացան: Շատեր կազմեցին տիպար հայ ընտանիքներ: Ուրիշներ ուսուցչական ասպարէզին նուիրուելով՝ իրենց կարգին լուսաւորեցին հայ նոր սերունդը :

Զինադադարի խառնակ օրերուն աքսորավայրերէն եւ Իսլամներու տուներէն ազատուած հարիւրաւոր որբուհիներ ապաստան գտան Դպրոցասիրաց վարժարանին մէջ :

Իզմիրի աղէտէն վերջ, 1923ին դաշնակիցներու մեկնումը Պոլսէն՝ թափառական պիտի դարձնէր Դպրոցասէրն ալ՝ մեր հազարաւոր հայրենակիցներուն պէս:

Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլար Սելանիկ, ուր երեք տարի մնալէ ետք, 1926ին՝ Նիէր Իսթ Րիլիֆի հետ համաձայնութեամբ, Դպրոցասէրը կը փոխադրուէր Մարսիլիա՝ 178 որբուհիներով :

Այս երկրորդ հանգրուանին մէջ վարժարանը ունեցաւ երեք հարիւր գիշերօթիկ եւ 65 ցերեկեայ աշակերտուհիներ՝ ձեռնհաս ուսուցիչ - ուսուցչուհիներու հովանու խնամքին տակ: Դպրոցի կողքին բացուեցան զորգի եւ ձեռագործի արհեստանոցներ :

Երրորդ եւ վերջին հանգրուանը պիտի ըլլար Ռէնսի, Փարիզեան շրջանին մէջ, ուր Դպրոցասէրն ունեցաւ իր փառքի օրերուն հետ նաեւ մռայլ օրեր — իբրեւ հետեւանք համաշխարհային երկրորդ պատերազմին: Փոքրաթիւ աշակերտուհիները Ֆրանս. նախակրթարան կը յաճախէին եւ արհեստանոցին մէջ կ'աշխատէին :

Պատերազմէն վերջ, Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը գործի ձեռնարկեց նոր եռանդով: Վարժարանը «լիսէ» դառնալու իրաւունք ստացաւ :

Բարերարներու շնորհիւ գնուած էր եւ կահաւորուած Ռէնսիի շէնքը :

Սփիւռքի հայրենակիցներուն յումաներով կարելի եղաւ ցարդ կանգուն պահել աղջկանց այս վարժարանը, որ միակն է ամբողջ Եւրոպայի մէջ :

Խնամակալ մարմինը ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ՝ դպրոցին նիւթականն ապահովելու եւ ուսման մակարդակը բարձրացնելու համար: Ու այս մարզին մէջ կը կարօտի մեր հայրենակիցներու անվերապահ աջակցութեան :

Աշակերտուհիները՝ նախկին սանուհիներու հետ միասին ցերեկոյթ մըն են սարքած այս կիրակի՝ Սալ Շոփէնի մէջ :

Աջակցի՛նք Դպրոցասէրին, որպէս զի վառ մնայ ճրագը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸԼԸՍ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՑՈՒԶՈՒԱԾ ԵՆ

●

ՄԵԾ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ՝ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՀԱՄԱՐ

Նախագահ Այզընհաուըր արտասուաթոր աչքերով յայտարարեց թէ Տըլըս, որ վեց տարիէ ի վեր կը վարէր Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը եւ արեւմտեան դիւանագիտութիւնը՝ առջի օր հրաժարեցաւ :

1953էն ի վեր Այզընհաուըր սերտօրէն կապուած է իր Արտաքին նախարարին հետ: Յաճախ յայտարարած է, թէ Տըլըս անփոխարինելի է: Հրաժարականը ընդունեցաւ՝ բժիշկներու վճռական եզրակացութենէն յետոյ — Խլիրդը տարածուած է նախարարին մարմնին մէջ եւ արգելք կը հանդիսանայ անոր աշխատանքին :

Տըլըսի հրաժարումը անակնկալ մը չէ : Ինչպէս կը գրէինք երէկ, վիճակը ծանրացած է եւ յուսահատական: Այսուհանդերձ, անոր հրաժարումը դէշ լուր մըն է Արեւմուտքին համար :

Խլիրդի ճիրաններուն մէջ տառապող եւ մահուան դէմ յուսահատ պայքար մղող մարդը անդրադարձաւ թէ այլեւս ի վիճակի չէր շարունակելու իր աշխատանքը:

Իր մեկնումով մեծ բաց մը պիտի գոյանայ ոչ միայն Ամերիկայի, այլեւ բովանդակ աշխարհին մէջ: Քաղաքական հարցերու մասնագէտ եւ ծանօթ լրագրողներ, ինչպէս՝ Ուոլթըր Լիփման (Նիւ Եորք Հէրըլտ) եւ Ռոժէ Մասիփ (Ֆիկարօ) կ'ընդունին թէ «անփոխարինելի» է ան, իբրեւ դիւանագէտ եւ Արտաքին նախարար :

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԻՐ ՅԱՋՈՐԴԸ

Տըլըս Արտաքին նախարար չէ այլեւս, բայց տակաւին յայտնի չէ նաեւ թէ ո՛վ պիտի ըլլայ իր յաջորդը: Նախագահ Այզընհաուըր չպատասխանեց այս ուղղութեամբ եղած հարցումներուն. կը վարանի՝ ընտրութիւն մը ընելէ առաջ եւ հաւանական է որ այս վարանումը շարունակուի քանի մը օր եւս :

Այսուհանդերձ, բոլորին աչքերը ուղղուած են մէկ հոգիի, — Քրիսթիան Հէրթըր : Այզընհաուըր յոյսը դրած է Տըլըսի վրայ, որ, հակառակ իր ծանր վիճակին պիտի շարունակէ խորհուրդներ եւ ուղղութիւն տալ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին: Այս պարագային, կարելի է շարունակել «խմբական» սիսթեմը, որ սկսաւ անցեալ փետրուարին, երբ Տըլըս հիւանդացաւ : Հէրթըր կրնայ գլխաւորել արտաքին քաղաքականութեան «խմբակ»ը, յաճախակի խորհրդակցութիւններ ունենալով իր մեծ վարպետին հետ :

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ այս կացութիւնը սուր պայքարի եւ բուռն քննադատութեանց տեղի տուաւ: Խորհրդարանի եւ նոյնիսկ կառավարութեան անդամները, մանաւանդ՝ Հանրապետականները կը պահանջէին որ Ամերիկա Արտաքին նախարար մը ունենայ: Մանաւանդ այս օրերուն՝ երբ աշխարհ ճակատագրական ժամեր կ'ապրի եւ վերջապէս տեղի պիտի ունենայ Արեւելք - Արեւմուտք ժողովը :

Ընդդիմադիրներու կարծիքով, Խ. Միութեան հետ «փոխանորդ»ի մը կամ կիսապաշտօնական նախարարի մը միջոցաւ կարելի չէ խօսիլ: Միացեալ Նահանգները ժողովին պէտք է ներկայանան իրենց Արտաքին նախարարով :

Ճիշդ է, որ Տըլըս յենարան մը եւ ապահով ուժ մըն էր՝ համայնավարներու հետ բանակցելու համար: Սակայն ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու կարծիքով Հէրթըր լաւագոյն ձեւով կրնայ փոխարինել զայն :

Քրիսթիան Հէրթըր ծնած է Փարիզ, 63 տարի առաջ : 40 տարիէ ի վեր միջազգային հարցերով կը զբաղի: Հանրապետական է: Թէեւ ցարդ որեւէ առիթով « վրէպ» մը չէ եղած, բայց Տըլըսէն յետոյ միջազգային ներկայ կացութեան յարմար ամերիկացի լաւագոյն դիւանագէտը կը նկատուի : 1957էն ի վեր կը վարէ Արտաքին փոխ նախարարի պաշտօնը :

Հակառակ անոր որ Հէրթըր ամէնէն հաւանական յաջորդն է Տըլըսի, կը խօսուի նաեւ ուրիշներու մասին: Տուկլաս Տիլըն, Փարիզի ամերիկեան նախկին դեսպան եւ տնտեսական հարցերու մասնագէտ, երկրորդ կարգի վրայ կուգայ :

Երրորդ անձը՝ ՄԱԿի ամերիկեան ներկայացուցիչ Քապոթ Լոճ: Յետոյ կուգան՝ Ջօր. Կրունթըր եւ Ճոն Մաք-Քլոյ:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Տըլըսի հրաժարման լուրը մեծ յուզում պատճառեց Արեւմտեան աշխարհին մէջ :

Միացեալ Նահանգներու նախկին նախագահ Հուվըր յայտարարեց թէ Տըլըս մեծ կորուստ մըն է ամերիկացի ժողո–

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ հինգշաբթի օր սկսաւ իր շրջապտոյտը կեդրոնական Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներէն. Նախագահը առաջին առթիւ պիտի երթայ՝ Սանս, ապա անցնի՝ Օսէռ, Նըվեռ եւ Մուլէն :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Ալ Վահտա թերթը կը հաղորդէ որ համայնավար կուսակցութեան եօթը անդամներ դատարան պիտի քաշուին: Ամբաստանուած են որովհետեւ կուսակցական ծրագիրը պարզող թռուցիկներ բաժնած են :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ միջադէպեր պատահած են Յորդանանի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ : Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութեան (եգիպտական) համաձայն յորդանանեան պահակախումբ մը Սուրիա մտած է :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ քաղաքական շրջանակները մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Անգարայի եւ Մատրիտի կառավարութեանց բանակցութիւններուն: Կը կարծուի թէ «Միջերկրականեան Ուխտի» մը հարց կրնայ ծագիլ Մատրիտի, Հռոմի, Անգարայի, Աթէնքի միջեւ: Կը խօսուի նոյնիսկ Ռապաթի մասին:

ՓՈՐԹ - ՍԱՅԻՏԻ մէջ ցոյցեր եղած են խորհրդային ժապաւէններու ցուցադրութեան դէմ: Եգիպտական նաւահանգիստին («Արաբական աշխարհի Սթալինկրատ» անունը ունէր ժամանակին) բնակիչները այս ձեւով կ'ուզեն բողոքել, որովհետեւ եգիպտական ժապաւէնները արգիլուեցան Իրաքի մէջ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ԺՈՂՈՎԸ

Չորեքշաբթի օր, Գահիրէի մէջ, պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ արաբական քարիւղի ժողովին, Զոր. Նասըրի հովանաւորութեան ներքեւ: Առաջին առթիւ ընտրուեցաւ ժողովին դիւանը որ հետեւեալ կազմը ունի — Նախագահ՝ Սալահ Նեսիմ (Ա. Մ. Հ.), փոխ - նախագահ՝ Թարիքի (Սէուտական Արաբիա) եւ Ապուզայիտ (Ա. Մ. Հ.) : Տեղեկատու ընտրուեցաւ Մոհամէտ Սալման Արաբական Լիկայի քարիւղի բաժնին պետը :

Ծանօթ է որ ժողովին չեն մասնակցիր Իրաք, Պահրէյն եւ Թունուզ :

Ժողովին առաջին նպատակն է համագործակցութիւն մը եւ համախոհ քաղաքականութիւն մը ստեղծել արաբական բոլոր երկիրներու մէջ, քարիւղի շուրջ:

Այս առթիւ Թարիքի յայտարարեց — Նախ կ'ուզենք արաբական երկիրներու քաղաքականութիւնը միացնել, ապա՝ բանակցիլ Պարսկաստանի հետ որպէսզի ստեղծենք Միջին Արեւելեան միացեալ քաղաքականութիւն մը. եւ վերջապէս այս քաղաքականութիւնը միացնել Վենեզուելայի եւ Քարայիպեան քարիւղ արտադրող երկիրներու քաղաքականութեան հետ :

Ժողովին նշանաբանն է սոյնն — « Արաբական քարիւղը, Արաբներուն » : Փողոցները լեցուած են մեծ ցուցատախտակներով որոնց վրայ գրուած է — «Ալ մէկ լոյս կայ արաբական խաւարում տուներուն մէջ բայց արաբական քարիւղն է որ աշխարհը կը լուսաւորէ »:

Մոհամէտ Սալման բացատրեց ժողովին նպատակը — « Կ'ուզենք մեր ժողովուրդին աչքերը բանալ իր հարստութեանց վրայ. Այդ պատճառով է որ չնչուելէ ետք թէ օտարները ինչ շահեր կ'ապահովեն արաբական քարիւղէն, կ'ուզենք ուսումնասիրել նոր նաւթուղիի մը շինութիւնը որոնց բաժնետէրերը միայն արաբ պետութիւններ պիտի ըլլան :

Արաբական Լիկան կ'ուզէ նաեւ որ արաբ կառավարութիւնները համալսարանական ծրագիրներուն մէջ աւելցնեն «քարիւղի թեքնիքը» անունով դասաւանդութեան բաժին մը որպէսզի նոր սերունդը հին սերունդին գործած սխալը չկրկնէ եւ օտար ճարտարագէտներու պէտք չունենայ իր հարստութիւնը շահագործելու համար :

Այս ժողովը, քարիւղի հարցէն զատ, շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ տեսակէտով՝ Նասըր - Քասըմ մրցակցութիւնը :

Այս առթիւ Սուտանի արտաքին նախարարը՝ Ահմէտ Խէյր, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին արաբ մեծերու ժողով մը առաջարկած է քննելու համար համայնավար ազդեցութեան ամբաստանութիւնները որ եղած են Իրաքի դէմ:

✕ Պաղտատի մէջ «Իրաքի Խաղաղութեան կողմնակիցներու» ժողովը կը շարունակուի :

Ներկայ պատուիրակութեանց ամէնէն հետաքրքրականը՝ խորհրդային պատուիրակութիւնն է, որ ունի կարգ մը մահմեդական անդամներ եւ իբրեւ Նախագահ՝ բանաստեղծ Միրզօ Թուրսունզատէն :

Պատասխանելով բուռն ծափահարութեանց, խորհրդային պատուիրակութեան Նախագահը յայտարարած է — Ձեզի կը բերէ ողջոյնները խորհրդային ժողովուրդներուն որոնք, հաւատարիմ Լենինի սկզբունքներուն կը պաշտպանեն արաբ ժողովուրդներու պայքարը աշխարհակալութեան դէմ, եւ զօրավիգ կը կանգնին մանաւանդ Իրաքի ժողովուրդին » :

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Օրեր եւ ժամեր

★

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։ Ցետ մահու հրատարակութիւն։ Տպ. Փարիզ, 1958, տպ. «Յառաջ», էջ 668։ Լոյս տեսած հեղինակին մահուան տարեդարձին առիթով։

Ահա հաստափոր հատոր մը, ընտիր տպագրութեամբ, գրեթէ անսխալ, գերծ նոյնիսկ տպագրական վրիպակներէ, պատուաբեր անոր՝ որուն ի յիշատակ լոյս կը տեսնէ այս ժողովածուն, պատուաբեր նաեւ անոնց՝ որ երախտագիտութեան ու սիրոյ տուրքը կուտան անխոնջ հեղինակին, որ գրեց ու ցանեց ամբողջ յիսուն տարի, առանց գանոնք հատորի մը մէջ տեսնելու գոհունակութեան։ Ի՞նչ վեհանձն սերմնացան։ Ու գնաց հանգչելու մեր գրչի տիտաններու պանթէոնին մէջ, տքնաջան հրապարակագրի լուսաշող գափնեպսակը իր ճակատին։

Թէեւ բախտը չեմ ունեցած զինք տեսնելու, բայց շատ ապրած եմ հետը, գըրեթէ ամէն օր պահ մը միասին անցընելով, յաճախ միասին խմելով սուրճը. իր առինքնող ու պայծառ գրախօսականները եւ օրը օրին յայտնած սրամիտ կարծիքներն ու դիտողութիւնները այնքան ապաւորիչ էին արդարեւ. ու կը մնան միշտ թարմ, իր անմեռ յիշատակին նման։ Քիչ մը խիստ ու խոժոռադէմ երեւակայած էի զինք, օրն ի բուն թաղուած թերթերու դէզի մը մէջ, գրելով, կարդալով ու սըրբագրելով զբաղած. եւ այսպէս յիսուն տարի, համակ նուիրումով հայ ազգին, հայ դատին ու հայ լեզուին։ Իր յուշերուն մէջ նկատեցի որ մայրն ալ զինք Աւագ Ուրբաթ կոչեր է տանը։ Բայց ես հիմա զինք Ծաղկազարդ պիտի անուանեմ, Ծաղկազարդ հայ հրապարակագրութեան։

Արդարեւ իր խմբագրականները միայն, որ «Յառաջ»ի հրատարակութենէն ի վեր (1925) շուրջ 8.000ի կը հասնին, են ու պիտի մնան մեր լրագրական գրականութեան մէջ մէկմէկ գոհարներ՝ իրենց այժմէականութեամբ, որոնք կ'ապրեցնէին նաեւ ընթերցողները միեւնոյն մտահոգութիւններով, տագնապներով եւ ուրախութիւններով։ Ցոլակութիւն գաղափարներու եւ արտայայտութեան, պարզ ու կըտրուկ ոճ մը, կուռ եւ իմաստալից. ահա իր դերազանց յատկութիւնները։ Գիտի բանմ, գրեթէ կը նեղուէի այդ չարունակեալ նոր տողերով. երբեմն գրեթէ ամէն նախադասութիւն նոր տողով կը սկսէր, մարախի նման ոստոստել տալով ընթերցողին. եւ սակայն ճիշդ այդ կէտերուն մէջ կը քանդակէր իր ոսկի դատումները։ Ոճի եւ արտայայտութեան կուռ ընթացքը երբեմն իր զէնիթին կը բարձրանար. «Շող մըն ալ մարեցաւ», «Ամէն փոս կոչ մըն է», «Երդի վերածենք վէրքը». Միջնլեան պատգամներ են կարծէք, երբեմ խորագիր դրուած։

Իր խմբագրականները յաճախ մէկ սիւնակը չէին անցնիր. «Ընելիք ունեցողին համար բաւական է մէկ սիւնակը. շատ խսկ... չունեցողին համար» եղած էր իր բանաձեւը։ Եւ այդքանով երբեմն ահազանգ է որ կը հնչեցնէր, հրաւիրելով ուշադրութիւնը ամէնուն՝ հայապահպանման կարեւոր կէտերու վրայ. կրթական խնդիր է որ կ'արծարծէր, ուսանողական հարց է որ կ'ընդգծէր, կաթողիկոսական ընտրութիւն է որ կը լուսաբանէր, յիշատակի տարեդարձներ էին որ կ'ոգեկոչէր, լեզուական բաբելոն մ'է որ կը ճգնէր չակել, օտարախորթ բառերու արշաւ մ'է որուն դէմ կը ծառանար, յաճախ հեգնանքի աւելը ձեռքին։

Շաւարշ Միսաքեան հարազատ կոչումով խմբագիր մըն էր։

«Կոչո՞ւմ – կը խորհրդածէ Շ. իր յուշերուն մէջ — որեւէ ատեն խորհա՞ծ էի խմբագիր ըլլալու մասին։ Կը յիշեմ թէ նախակրթարանին մէջ, երբ օր մը վարժապետը հարցումներ կ'ուղղէր աշակերտներուն, իրենց ապագայ ասպարէզի մասին, պատասխանեցի ամենայն միամտութեամբ. — Կ'ուզեմ թերթ ծախել։

— Հրատարակե՞լ թէ ծախել։

— Ծախել, ինչպէս ամէն օր կը տեսնենք փողոցներու մէջ եւ Կամուրջին գըլուխը — «Հայրենի՛ք», «Արեւե՛լք» ...

— Տղաս, ատ ի՞նչ գործ է. ատոր ցըրուիչ կ'ըսեն, ամէն մարդ կրնայ ընել. իսկ դուն ուսում կ'առնես...» (էջ 306)։

Ու Շ. սկսած է թերթ հրատարակել աշակերտական գրասեղաններէն։

«Տեսնուած բան չէ —դարձեալ ինքն է որ կը պատմէ իր յուշերուն մէջ—որ երկու երեք հայ տղաք՝ զարունը կամ աշունը, հրդեհ մը կամ արկած մը նկարագրելու չափ հայերէն գրել գիտնան, ու թերթի մասին չմտածեն։ Ե՞ս պիտի կազմէի կանոնին բացառութիւնը» (էջ 302)։ Եւ Շաւարշ Միսաքեան կը դառնայ խմբագիր՝ երբ տակաւին հազիւ 13 տարեկան էր, Կարկուրի ամերիկեան վարժարանին մէջ, Նէտիկ Փաշա. թերթին անունն է «Գարուն», որմէ 8 – 10 թիւ լոյս կը տեսնէ, իւրաքանչիւրը երեք օրինակ, 15 օրը անգամ մը։

Տասնեւվեց տարեկանին կը մտնէ խմբագրատուն, Պոլիս, կաղապարուելու. քանեւչորս տարեկանին կը հրատարակէ «Ազդակ» շաբաթաթերթը՝ գործակցութեամբ Զապէլ Եսայեանի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի։ Քանի մը տարի վերջ կ'անցնի Կարին՝ վարելու «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը. եւ ապա դարձեալ Պոլիս, նախ «Ազատամարտ»ի, եւ ապա, դէպքերէն վերջ, «Ճակատամարտ»ի խմբագրատուները։ Հուսկ Փարիզ՝ 1924էն ի վեր։ Ահա իր կեանքի գըլխաւոր հանգրուանները. Միջանկեալ քանի մը շրջումներ դէպի Մուշ ու Սասուն, 1911ին. դէպի Երեւան 1919ին. դէպի Աւստրիա, Ֆրանսա եւ Անգլիա 1921ին.. ապա Պուլկարիա, միջնարար մը, վերջնականապէս Փարիզ հաստատուելէն առաջ։ Իսկ անկէ վե՞րջ. ամբողջ 15 տարուան շրջանին, մինչեւ երկրորդ մեծ պատերազմը, «հազիւ մէկ երկու անգամ արձակուրդ ունեցայ – դարձեալ ինքն է խօսողը – երեք անգամ Պալքանները գացի. ամբողջ ժամանակս եղաւ օր մը առաջ գործս վերջացնել ու վերադառնալ։ Կարծես մեղք մը գործած կ'ըլլայի, եթէ երկու շաբաթ ալ գիւղ մը կամ ջերմուկ մը քաշուէի. հրաւէրներն անգամ կը մերժէի»։ Պատերազմէն վերջ ալ ճամբորդութիւն մը կատարեց դէպի Արեւելք, այցելելով Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին ու Եգիպտոս։

Կեանք մը, ուրեմն, համակ մաշած խմբագրատան ծուխին մէջ։

Իսկ գո՞րծը։ «Իմ գործս ե՞րբ սկսաւ, ե՞րբ կը սկսի։ Օր մը պիտի իյնամ առանց շօշափելի գործ մը ձգած ըլլալու ետեւէս։ Ահա այս մտածումն է որ կը կրծէ սիրտս ... ծոյլ չեմ, ոչ ալ ամէն բանէ յուսահատած. բայց տեսակ մը անհոգութիւն, բրածիս չհաւնելու սովորութիւն՝ կը ջլատեն կորովս. եւ օրերը իրիկուն կ'ըլլան միալով ...»։

Հող մի՛ ընեք, վարպետ. քու օրդ ա՛լ իրիկուն չունի. լոյսերու մէջ պառկիսյաւէտ։ Արդարեւ մեծ է քու գործդ. այս հաստափոր հատորը՝ մէկ տասներորդը միայն կը պարունակէ քու գրչէդ ելածին։ Հատորիկ. հաստափոր հատորիկ։

Հատորին սկիզբը, իբրեւ ներածական, հեղինակին կենսագրական տուեալներուն կողքին՝ մանրամասն վերլուծում մը ներկայացուած է Շ.ի հրապարակագրութեան մասին։ Ուրիշ Շ. մըն է այդ տողերը ստորագրողը, որ յաճախ գլուխ գլխի, խմբագրատան նոյն գրասեղանին առջեւ անցուցած է օրեր ու ժամեր։ Շ. Միսաքեանի անդրին է որ կը բարձրանայ հոն, իբր ախոյեան հրապարակագրութեան, ախոյեան արեւմտահայերէնի, ախոյեան արեւմտահայութեան, ախոյեան երիտասարդութեան, հայ լեզուի պաշտամունքով աոլցուն։

Ընկերաբանական գիտութիւններու համալսարանական տեսութեանց եւ փիլիսոփայական խորքն է միայն որ թերեւս պակսած է իրեն. իսկ կրօնադաւանական խնդիրներու մէջ՝ անհիմն վերապահումներ երբեմն կաշկանդած են իր գրիչը։

Երկրէ երկիր իր ժողովուրդին հետ. *այս է խորագիրը ժողովածուին առաջին մասին (էջ 1–105), ուր կը դծուի համապատկերը հայ գաղթաշխարհի՝ ճամբորդի տպաւորութիւններով. ընդամէնը 25 կտոր, մեծ մասով գրի առնուած 1932ին եւ 1948ին. բոլորն ալ նախապէս հրատարակուած։ Ցայտուն եւ աշխոյժ կտորներ են, լի թարմութեամբ եւ կորովով։*

Ուսումնասիրութիւնները *կը կազմեն երկրորդ փունջ մը (էջ 107–184), ուր կը ցոլայ Շ.ի վերլուծական եւ համադրական գրական կարողութիւնը. ինը կտոր ընդամէնը, որոնցմէ երկարագոյնները* Յանուն լեզուի անկախութեան եւ Արեւմըտահայ մամուլին զարգացումը *պիտի մնան ամէնէն հետաքրքրականները։*

Գրական էջերը (185-395) *կ'ամփոփեն նախ արձակներու ժողովածու մը. ապա՝* Օրեր եւ ժամեր *բաժինը (էջ 286–369), աւա՜ղ, կիսատ մնացած, ուր այնքան թարմութեամբ կը ներկայացնէ, կը նկարագրէ, աւելի ճիշդ՝ կը պատկերագրէ իր եւ իր սերունդին կեանքը. իր շըրջանի մարդիկը, խմբագիրները, գրագէտները, անոնց զգացումն ու ապրումը, գըրական ու մանաւանդ լրագրական մթնոլորտն ու եռուզեռը Պոլսոյ մէջ, չմոռնալով մինչեւ անգամ գրաքննիչ էֆէնտիները։ Այս մասին մէջ է որ կը գտնենք այլուր չհրատարակուած նորութիւններ։ Կը յաջորդեն 9 քերթուածներ, եւ 4 ռուսաւոր թարգմանութիւններ։*

Տոմսերը 25 հատ են, էջ 397–436։

Խմբագրականները 111 հատ, էջ 437 – 668։

Եւ այսքանը իբր նշխար մըն է որ հիմա կը տրուի մեզի. նուիրական նշխար մը անկէ, որուն անունին սկզբնատառը աւելի խօսուն է հիմա իր դերեզմանին վրայէն, իր ժողովածուին վրայէն. (ըստ իս, այս հատորին կողքին վրայ միայն Շ. կը բաւէր. աւելորդ էր սեւագրոշմ խորագիրը եւ ամբողջական անունը. յետոյ կարծեմ գեղնորակ գոյնը աւելի Տէրեանի կը պատշաճի՝ քան մեր Շ.ին)։

Եւ ի՞նչ նշխար. բանա՞նք էջ մը.

«Աշխարհամարտ. *մարդկութիւնը մէկ աչքով կը քնանայ 1939 Սեպտեմբերէն ի վեր։ Պատերազմ։ Աշխարհածաւալ «մարտ պատերազմ»։*

Աշխարհամարտ։ Շանթամարտ։ Գեհենամարտ։

Արեւուզ մեռնիմ, ա՛յ իմ բաբբառ մայրենի։ Որքան արու, ջլապինդ, հուսուն բառեր կը ծնիս։

Դիւամարտ։ Հսկայամարտ։ Գոյամարտ։

Ու տակաւին մասերու բաժնելով կամ գունաւորելով.

Ճակատամարտ։ Ծովամարտ։ Օդամարտ։ Սովամարտ։

Ահեղ փոթորիկ, բռնած ամբողջ աշխարհամասեր։ Հրարուխ համայնակուլ։ Թաթառ։ Ժաժք։ Ալեկոծութիւն տիեզերական։

Ահաղնագղորդ հրանօթներ ... ականարձակ պայթուցիկներ .. ողնաւեր ոըռմբոկ ... ախտանաւեր ... հետադօտիչ ... հետապնդիչ ... ուղղաձիգ. ռմբաձիգ. որսկան. հորիզոնական. անդնդասույզ. սաւառնաթեւ. հովանոցաձեւ. բարձրահայեաց։

Կործաններ օդայած, օդասլաց, օդավար կամ օդաշրջիկ... օդաչուներ. օդատորմիղներ. օդարշաւներ։

Ռումբեր պայթուցիկ, ռումբեր հրձիգ. խորտակիչ. ծխարձակ. բոցավառ։

Կապարեղէ դիմակ. անկարգել. անցարգել. օդապարիկ լուսարձակ. հրթիռներ գոյնզգոյն, լուսաւոր ...»։

ՄԵՐ ԱՐՁԱԿԻ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Լեզուն այն է գրողի համար, ինչ զէնքը՝ զինուորի, ներկը՝ նկարչի, հնչիւնը՝ երաժշտի համար։ Լեզուն է գրագէտին դարձնում գրող։ Լրիւ կերպով տիրապետել Հայոց լեզուին, դեռ չի նշանակում գրող լինել, այնպէս, ինչպէս ամէն հրացան բռնող դեռ զինուոր չէ եւ ամէն երգող դեռ երգիչ չէ։ «Լեզուի», «գեղարուեստական լեզուի» հասկացողութիւնը շատ լայն է. այստեղ մտնում է ե՛ւ նկարագրութիւնը (նկարել եւ գրել), ե՛ւ կերպարների ստեղծումը, եւ տիպերը, ե՛ւ հոգեբանական վերլուծումները ե՛ւ ժամանակի շունչը։ Գեղարուեստական լեզուն անկրկնելի է. Շոլոխովն իր գործերը չգրեց Թոլսթոյի լեզուով, Գոգոլի եւ Տոսթոյեւսկու լեզուների մէջ սար ու ձոր կայ, իսկ Չեխովն ստեղծեց իր լեզուն, չնայած որ յիշեալ հեղինակները բոլորն էլ գրել են Ռուսաց լեզուով։Շիրվանզադէն չէր կարող եւ չգրեց Րաֆֆու լեզուով, երբար ժամանակակից Նար-Դոսն ու Շիրվանզադէն գրեցին բոլորովին տարբեր, Դեմիրճեանի լեզուն տարբեր–ուեց իր նախորդների լեզուից։ Բակունցի, Թոթովենցի, Զօրեանի լեզուները նման չեն իրար, չնայած որ բոլորն ալ իրենց գործերը գրել են Մեսրոպեան հայերէնով եւ միեւնոյն ժամանակաշրջանում։ Ինչո՞ւ բազմահատոր վէպերի հեղինակ Ատրպետը դուրս մնաց գրականութիւնից, Գրիգոր Արծրունու «Էվէլինա», Լէոյի «Ջհուդ Քուչան», Վահան Արծրունու «Մատնիչ», «Պատրանք», կին գրող Մարիամ Խատիսեանի վէպերը չդիմացան ժամանակի քննութեանը։ Պատճառը մէկ է. չնայած որ ե՛ւ Ատրպետը, եւ Արծրունին եւ միւսները գրել են իրենց վէպերը Հայոց լեզուով, բայց չկարողացան ըստեղծել իրենց, արուեստագէտի, գրողի լեզուն։

Մասնագէտ քննադատներին թողնելով գրաղուելու լեզուի բարդ եւ առաջնակարգ խնդրով, կ'ուղենայինք ընթերցողի ուշադրութեանը յանձնել մեր խոհերն այդ մասին։

×

«Տժգոյն՝ իր ոճին պէս, ողաւոր իր գրուածներուն մէջ տիրող ոգիին նման, ժպտալով շարունակ, ժպիտ մը որ դէմքի ցաւագին կծկումին հետ կը շփոթուէր եւ աւերակի մը վրայ ինկնող ճառագայթի մը պէս տխուր է ...», — Այսպէս կը գրէր արեւմտահայ նորավիպագիր Գրիգոր Զոհրապը Արփիար Արփիարեանի մասին, մի քանի տողով բնորոշելով վերջինիս որպէս գրողի եւ միաժամանակ նկարագրելով նրա դէմքը։ Լեզուի հաղուապէտ վարպետը կարող է մի քանի էջի վրայ տալ մարդկային փոխյարաբերութիւնների, «չարի» ու «բարու» այնպիսի բարդ կանոն, որը մի ուրիշ մասնների ուժով՝ կարող էր ձգուել եւ ձգձգուել հարիւր էջերի վրայ։

Փորձեցէք շփոթել Զօհրապին եւ Զարդարեանին, բայց ինչպէ՞ս կարելի է շփոթել տարբեր խառնուածքի տէր երկու երգիչների տարբեր ձայները։ Լսեցէք Զարդարեանի ձայնը — «Աքաղաղները կը կանչէին. ժամուն տախտակի զանգը, տանկրտիկ, արշալոյսին ալօթքը կ'ընէր գիւղին վրայ ու մեռելական գիւղին քունը կը փարցնէր։ Կարծես գիշերը վերջին անգամ կը յօրանջէր ու լոյսը սանտրուել կը սկսէր խաւարին մէջ»։

Ահա եւ մեր Շիրվանզադէն.— «Քիթը ուռած, կարմրած, աչքերի տակերը կապտած մի կին ինձ տեսնելով գոչեց. —էյ, բասուրման, արի միասին, «արեւպակաւ» պարենք ... Զառւշենկոն վլուխը փիլիսոփայօրէն շարժելով արտասանեց.

— Թոչուն, ո՞ւր է քո փետուրը։

— Քեռի Սիգորի կատուն պոկոտել է, — ասաց Իզկոն ծիծաղելով։

Քեռի Սիգորը «Արքայական եախտայի» տէրն էր, «Կատուն — Օզին»։

Մի քանի տող եւ ընթերցողն զգում է ե՛ւ միջավայրը, ե՛ւ գործող անձանց եւ նրանց հոգեբանութիւնը։ Առանց սեփական լեզու ունենալու, հնարաւոր չի այսպիսի յաջողութեան հասնել։

Իր լեզուական որոնումներով զարմանալի ինքնատիպութեան հասաւ Դ. Դեմիրճեանը։ Մեծ տքնութեամբ, հմուտ եւ արդիւնաւոր որոնումներով նա բարձրացրեց մեր արձակի լեզուն մի նոր աստիճանի։ Չկայ ճշմարիտ, բարձր արուեստ, առանց տառապանքի, իսկ երբ չկայ գրողի ստեղծագործական տառապանքը, ընթերցողն է տառապում։ Ահա թէ ինչպէս է նկարագրում Դեմիրճեանը փողոցը.— «... Մի երկար փողոց գնում է իր համար։ Մերթ անհամոզեցուցիչ ծռւում է աջ, երբեմն ձախ ու յետոյ գնում, գնում, հարու է տալիս եւ քաղաքից վազում է դուրս ... Բայց հէնց ծռւում ես փողոցի մի կողմը՝ աջ կամ ձախ՝ ուրարտական լռութիւն ...»։

«Ուրարտական լռութիւն». Դեմիրճեան պէտք է լինել այսպէս գրելու համար։

Դեմիրճեանը նկարագրում է ամառային շոգը.— «Օրը շոգ է, փայլում է կարմիր գաթայի պէս, օրուայ քունը տանում է։ Արեւի մեղրը հալւում, ծորում է աներևի ծառերի, աթարների բուրգերից գետնի վրայ»։

Այսպէս է Դեմիրճեանը։

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ "ՔՐՈՔՈՏԻԼ"Ը ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

«ԳՈՆԷ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԳՈՅՑԷՔ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԾՈՐԱԿԸ...»

Ո՜հ, մեր գեղեցիկ չարաթավերջերը,— կը գրէ Մոսկուայի երգիծաթերթ Քրոքոտիլի խմբագիրներէն մէկը: Այդ օրը, ամէն մարդու նման, սիրտս տօնական տրամադրութեան մէջ կ'ըլլայ: Անապարանքով ձայնասփիւռ գործիքիս կոճակը կը դարձնեմ եւ կը լսեմ հնչեղ, զուարթ ձայն մը, որ կը յայտարարէ՝ «Այժմ լսեցէք Ա.ի դասախօսութիւնը»...

—Շատ յարմար յայտագիր է ճաշի ժամուն համար,— դիտել կուտայ կինս: Բայց արդէն ուրիշ կայանի մը վրայ դարձուցած եմ կոճակը: Ծիշդ այդ պահուն ուրիշ զուարթ ձայն մը կը յայտարարէ՝ «Զրոյց Բ. նիւթին մասին»...

Կինս ու աղջիկս կը սկսին խնդալ, մինչ ես կը շարունակեմ նոր կայան մը փնտռել. «...Կովարուծութեան արձանագրած վերջին յաջողութիւններուն շնորհիւ...», «... Բժշկական եւ գիտական վերջին փորձերը ցոյց տուին որ...»:

— Գոցէ՛. օրէնիս մի տխրեցներ. սալ մը դէր,— կը խնդրէ կինս, որ դիտել կուտայ,— ձայնասփիւռը բանալէն առաջ նախընտրելի է որ աչք մը նետես այսօրուան յայտագրին վրայ: Այս առաւօտ, ժամը 6.45ին կ'ուզէի երաժշտութեամբ արթնցնել ձեզ, բայց գտած լաւագոյն յայտագիրս «Օն, գործի՛ն էր: Այս գիշեր՝ չարաթ երեկոներու յատուկ յայտագիրն է «Գիտունները՝ ունկնդիրներուն»-վաղը՝ կիրակի, «Գիտութեան պատնէշին վրայ» եւ «Աւելի քաղաքակիրթ ընտանեկան կեանքի մը համար»:

Այն թուականէն ի վեր, որ խորհրդային մարդոց մեծ մասը չարաթ կէս օրէն վերջն ալ չաշխատիր, աշխատաւորները կը ձգտին լաւագոյնս օգտուիլ մէկուկէս օրուան իրենց դադարէն: Բայց, ըստ «Քրոքոտիլ»ի վկայութեան, այնքան ալ դիւրին չէ այդ:

— Ձայնասփիւռի յայտագրէն յուսահատած, կը փորձենք երթալ մաքուր շունչ քաշել ու հանգստանալ հանրային պարտէզներուն մէջ: Բայց ինչո՞ւ պարտէզներու մէջ պտոյտներուն միօրինակ ժամանութիւնը նեղուած ձեւ մը ունի, կարծէք Արտաքին նախարարութեան կազմակերպած մէկ ընդունելութեան դացած ըլլար պարզապէս, որովհետեւ իւրաքանչիւր ծառուղիի վրայ ցուցատախտակներ դրուած են, որոնք մեզի կը յիշեցնեն անմիջապէս որեւէ բան մը կազմակերպելու անհրաժեշտութիւնը: Կան նոյնիսկ ցուցատախտակներ՝ այս ձեւի յիշատակութիւններով. «Աշխատաւորներուն համար կազմակերպենք քաղաքակիրթ հանգիստ մը»...

Ուրիշ ցուցատախտակ մը կը յայտնէ՝ «Այսօր, բացօթեայ դասախօսութիւն»:

Ժամանակ անցընելու համար ակումբ կ'երթանք. բայց այնտեղ ալ վճարովական հաւաքոյթ մը կայ՝ «Աշխատանքի արտադրութիւնը ի՞նչպէս յաւելուլ» նիւթին շուրջ:

Տուն վերադարձի ճամբուս վրայ թերթ մը կը գնեմ. առաջին էջին վրայ, մեծ տառերով տպուած խորագիրը աչքիս կը զարնէ «վաղը՝ Կիրակի...» Ահա հետաքրքրական բան մը, կ'ըսեմ, եւ ընթերցումս կը շարունակեմ «վաղը՝ Կիրակի, խուէներամ դիմեցէք Լիկաչեւ գործարանին մշակոյթի սրահը, ուր տեղի պիտի ունենայ դասախօսութիւն մը Բ... նիւթին շուրջ»: Քովի շէնքին մէջ կազմակերպուած է ծնողական ժողով մը: Քաուչուքի գործարանին մշակոյթի սրահին մէջ՝ կիրակնօրեայ դասախօսութիւն մը թէքնիք յառաջդիմութեան մասին ...

— Գլուխս կը դառնայ, կը դժգոհի դժբախտ լրագրողը: Հանգիստի վերապահուած օրուան մը համար այս որքա՛ն դասախօսութիւն: Կարծէք նեղմիտ միջավայրերը կը վախնան, որ աննպատակ հանգիստի օր մը անցընեմ: Քանի որ նեղմիտ միջավայրերը կարելի է միայն մեծ մարդոցմէ օրինակներ բերելով համոզել, յիշեցնենք, որ Մարքս, Էնգելս եւ Լենին — ո՜հ ինչ սարսափ,— կը հանգստանային: Մարքս այդ օրը քաղաքէն դուրս կ'ելլէր իր աղջկան հետ եւ ճամբուն, ծիծաղաշարժ պատմութիւններ կը պատմէր անոր: Գալով Լենինի եւ իր կնոջ՝ Քրուփսքայայի, համաձայնութիւն մը կնքած էին իրենց մէջ. «Հանգստեան օրը քաղաքականութեան մասին չխօսիլ, եւ եթէ կարելի ըլլայ՝ նաեւ այդ մասին չմտածել»:

Գատերազմական գրականութիւն. որուն իբրեւ եզրակացութիւն կը յիշատակուին Ալիշանէն, Բագրատունիէն, Նարպէյէն անհամեմատօրէն բառերու կուտակումներ, պատերազմական աղմուկ ու դնդիւն նկարագրող տողեր, գրուած այն շրջանին՝ երբ պատերազմը կը կատարուէր նետով, նիզակով ու պարսատիկով:

Ու տակաւին որքան ոսկի էջեր աւազի նման ցանուած թերթերու անկիւնները, ուր կը մնան թաքուն, այս հատորին լոյս տեսնելէն վերջն ալ:

Կատարելապէս տիրացած մեր լեզուին գաղտնիքներուն, ճաշակն ու դիւրութիւնը ունէր նորահնար բառերով եւ գեղեցիկ բարդութիւններով թարգմանել եւրոպական արդի բացատրութիւնները: Շատ օգտակար գործ մը պիտի ըլլար՝ եթէ մէկը աշխատանքի լծուէր այս ուղղութեամբ, Շ.ի բառարանը վերակազմելու:

Լսած եմ թէ հայերէն ասութիւններու բառարան մը կամ հաւաքածոյ մըն ալ ունէր, հաւանօրէն ան ալ տակաւին կը մնայ իր թղթածրարներուն մէջ, բարեբախտաբար զուրգուրոտ ձեռքերու մէջ:

Շնորհալիին Ա. Բ. Գ.ի վրայ փոքրիկ ոտանաւորներ ունի. մէկուն վերնագիրն է «խրատ ուսումնականց մանկանց ի դիմաց այբուբենից տառից ոտանաւոր տաղիւ չափոյ». ու գիտէ՞ք թէ ինչ գրած է Շ.ին դիմաց: Շ տառն է որ կը խօսի.

Դու իմաստնոց լեր հետեւող,
Որք առ իմաստին փափաքող
Մինչեւ ի մահ եղեն ճգնող:

Շնորհալիէն 800 տարի վերջ յայտնուեցաւ այդ Շ.:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(«Բազմավէպ»)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Այս տարի ալ Տէսինի Վասպուրականի Երիտասարդական Երկսեռ Միութիւնը կազմակերպած էր Վասպուրականի Հերոսամարտին 44րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11ին երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Ց. Դ. Տան սրահը:

Գովելի է Վասպուրականցի ծնողներէ ծնած ու հոս հասակ նետած այս երիտասարդ սերունդը, որ թէեւ Վասպուրականը տեսնելու բախտաւորութենէն զրկուած է, սակայն տոգորուած է հայրենասիրական զգացումներով, ու կը ջանայ երէց սերունդին արժանի յաջորդը հանդիսանալու:

Տօնակատարութիւնը ունէր երկու բաժին. բանախօսութիւն եւ թատեր-ներկայացում:

Բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակ» խմբերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Նախագահ Պ. Վարուժան Մանուկեան պատշաճ բառերով դրուատեց Վասպուրականի ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան համար մղած հերոսական կռիւը արիւնարբու ոսոխին դէմ, որմէ յաղթական ելաւ:

Խնդրեց ներկաներէն յոտնկայս ոգեկոչել խնկելի յիշատակը զանազան ճակատներու վրայ հայրենիքի ազատութեան համար զոհուած հերոսներուն:

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Յակոբ Վարժապետեան (Լիոնէն), որ բուականացաւ բովանդակալից կարճ բանախօսութեամբ մը, յարգելով ժամանակի խնայողութեան պահանջը:

Ցնտողարձ ակնարկով մը պարզեց ոխերիմ թշնամիին հայութիւնը բնաջնջելու նախասահմանուած վայրագ խժդժութիւնները եւ Վասպուրականի քաջարի զաւակներուն հերոսական մարտնչումը, շնորհիւ՝ իր ղեկավար դասին գիտակցութեան ու ժողովրդական բոլոր խաւերուն միահամուռ ճիգերուն: Ղեկավարութեան կարեւորութիւնը ըմբռնելով է որ Մեծ Եղեռնի նախօրէին, Թուրքը լախտի առաջին հարուածը իջեցուց մեր միասնականութեան գլխուն: Ապա ջատագովեց Հայուն խելացութիւնը, բարեմասնութիւններն ու առաքինութիւնները եւ յորդորեց երիտասարդութեան որ ազգային արժանիքներուն գիտակցութիւնը ունենայ ու վանէ ստորակայութեան քանդիչ զգացումը: Ազգերը, ըսաւ, իրենց թուական առաւելութեամբ չէ որ բարձր են: Ապացոյց Յոյներն ու Հայերը, որոնք թիւով փոքր ազգեր եղած են: Սակայն յունական քաղաքակրթութիւնը իր ազդեցութիւնը սփռած է արդի քաղաքակրթութեանց վրայ: Յարգելի բանախօսը օտար վիճակագրի մը լոյսով հաստատեց թէ խորհրդային երկիրներու մէջ, Հայաստանը, հակառակ իր բնակչութեան փոքր թուին, համեմատօրէն աւելի բազմաթիւ գիտնականներ ու մասնագէտներ տուած է Խորհրդ. Միութեան: Պ. Վարժապետեանի բանախօսութիւնը գնահատուեցաւ ջերմ ծափերով:

Ապա ներկայացուեցաւ «Հայրենասէր Որսորդը»: Ազգային, հայրենասիրական շունչով թաթաւուն չորս արարուածով թատերգութիւնը, ղեկավարութեամբ հեղինակին՝ դերասան-ուսուցիչ Պ. Թրագօշի: Կը մասնակցէին՝ օրիորդներ Մարի Խորանեան (Ն. Սերնդական), դպրոցին աշակերտուհիներէն Գեղուհի Մանուկեան, Ալիս Գօտուրեան, Թագուհի Սալլապաշեան, Ժենիվիեւ եւ Տ. Գարտագճեան քոյրեր, Նուարդ Գալուստեան եւ Տ. Գուզուգլեան, նախկին սանուհի՝ Օր. Բրաքիոն Տապաղեան: Պ. Պ. Բագրատ Յոստիկեան, Մուրատ Սագաթէլեան, Մկրտիչ Մարտիրոսեան, Ժ. Լիւլէճեան (Նոր Սերնդական), Գ. Գառաւեան, Յ. Գառաւեան, Համազասպ Մուրատեան, Միհրան եւ Ալիքսան Ալիքսանդրեան եղբարք, Ժամկոչեան, Մեսումեան եւ դպրոցին աշակերտութենէն՝ փոքրեր:

Հակառակ հայճեպ պատրաստութեան եւ դերերուն ծանրութեան, դերակատարները ընդհանուր առմամբ լաւագոյն կերպով կատարեցին իրենց վստահուած դերերը ու գնահատուեցան:

Ներկայացուեցաւ նաեւ զաւեշտ մը որ ծիծաղի զուարթ պահ մը պարգեւեց բոլորին:

Դերակատարներն էին՝ Պ. Պ. Սահակ Գամմաճեան, Գ. Գառաւեան, Յ. Գառաւեան, փոքրիկն Սագաթէլեան, աշակերտուհիներ՝ Մարգարիտ Զաքարեան եւ Շանթալ Կարապետեան: Ասոնք ալ յաջողութեամբ մարմնաւորեցին նիւթին հերոսները:

Տօնակատարութիւնը վերջացաւ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ:

Գ. Պ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ՝ (389)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

— Այո, հիւանդ է, — պատասխանեց նա տխուր ձայնով:

— Ի՞նչով է հիւանդ:

— Բարակացաւ ունի:

— Ո՞րտեղ է ստացել այդ հիւանդութիւնը:

— Նա երկար տարիներ տանջուել է բանտերում: Յետոյ աքսորուած է եղել մի ցուրտ երկրում...

— Ասում են, որ բարակացաւ ունեցողները շատ չեն ապրում:

Նա խուլ չպատասխանեց: Բոլշեւիկան մտածութիւնից յետոյ ասաց.

— Դեռ եւս մի յայտնի վտանգ չէ նշմարւում: Ես նրա կուրծքը քննեցի:

— Բայց, Աստուած մի արասցէ, եթէ նա ...

— Դու այն ժամանակ կը սովորես Արփիարի մօտ: Ես այդ մասին նրա հետ կը խօսեմ:

Արփիարը այնքան սիրելի էր դարձել ինձ, այնքան գրաւուած էի ես այդ ոգելից երիտասարդով, որ վերջին խօսքերը բոլորովին մխիթարեցին ինձ:

Համրի մօտ երկար մնալով, մենք չը ժամանեցինք վանքի հասարակաց սեղանատունը ընթրիք ուտելու: Մեզ համար դրել էին մեր խուցի սեղանի վրայ մի չիչ գինի, մի մեծ կտոր սառն միս եւ պանիր: Թէ ես եւ թէ Ասլանը մի բան ուտելու ախորժակ չունէինք, բայց ես խմելու սաստիկ ծարաւ էի զգում: Լցրեցի բաժակները Մուշի կարմիր, անուշահոտ գինիով, մէկը դրեցի Ասլանի առջեւ, միւսը իմ առջեւ: Նա վեր առեց իր բաժակը եւ, դարկելով իմին, լուռ տարաւ դէպի շրթունքները:

Մեր խօսակցութիւնը կրկին դարձաւ Համրի վրայ:

— Առաջ նա ինչո՞վ էր պարապւում, — հարցրի ես:

— Առաջ նա պարապւում էր գիտութեամբ, — պատասխանեց Ասլանը:— Նա լաւ բնագէտ է եւ մաթեմատիկոս: Բայց յետոյ թողեց գիտութիւնը:

— Ինչո՞ւ թողեց:

— Նրա կարծիքով, մենք, Հայերս, այնքան փոքր թուով պատրաստ մարդիկ ունենք, որ մենք պէտք է խնայենք մեր ուժերը աւելի կարեւոր պահանջների համար: Եւրոպայում հազարաւոր մարդիկ զբաղուած են գիտութեամբ, նոր հետազօտութիւններ են անում, նոր գիւտեր են անում, եւ իւրաքանչիւր տարի գիտութիւնը հարստանում է բազմաթիւ նոր հրատարակութիւններով: Մենք կարող ենք նրանց պատրաստած գրքերը թարգմանել կամ փոխադրել մեր լեզուով: Գիտութիւնը ամէն ազգի համար նոյնն է մնում: Բայց կայ մի բան, որ Եւրոպան չէ կարող մեզ տալ, որը մենք ինքներս պէտք է ստեղծենք:

— Ի՞նչ բան է այդ, — հարցրի ես հետաքրքրութեամբ:

— Ազգային բանաստեղծութիւնը, որ ամէն ազգ ինքը պէտք է ստեղծէ, — պատասխանեց նա, խմելով իր բաժակի մնացած մասը: — Համրը թողեց գիտութիւնը եւ սկսեց բանաստեղծութեամբ պարապուել: Նա բնական տաղանդ ունէր եւ թեթեւ, սահուն, լեզու: Գրում էր ոտանաւորներ, գրում էր զանազան պատկերներ, գրում էր եւ վէպեր: Նրա աշխատութիւններից մի քանիսը տպուեցան, եւ կարդացւում էին մեծ ախորժանօք: Բայց շատերը անտիպ մնացին եւ գրաւուեցան նրա կալանաւորուելու միջոցին:

— Ափսոս:

— Ո՛վ է իմանում: Բայց մենք զրկուեցանք մի բանաստեղծ-վիպասանի ամենագեղեցիկ վաստակներից: Դա առաջինն էր մեր մէջ, որ թողեց երեւակայական աշխարհը ու իր բանաստեղծութիւններին նիւթ ընտրեց իրական կեանքը եւ նրա պէտքերը: Դա առաջինն էր մեր մէջ, որ իր վէպերի մէջ սկսեց նկարագրել ճնշուած, հարստահարուած մարդու թշուառութիւնները: Դա առաջինն էր մեր մէջ, որ մի կողմ ձգեց վարձկան-բանաստեղծի շողոքորթող բուրվառը, որ դարերով խնկարկում էր մեծատունին եւ հզօրին, եւ սկսեց երգել շինականի աղքատ խրճիթի տառապանքները:

Ես կրկին ածեցի նրա բաժակը: Նա շարունակեց.

— Ես մասամբ արդարացնում եմ Համրի կարծիքը բանաստեղծութեան մասին, թէեւ նա միակողմանի է: Իրաւ է, բանաստեղծութիւնը եւ առ հասարակ բոլոր գեղարուեստական դրուածքները՝ ազգի թէ դաստիարակը եւ թէ ղեկավարողը պէտք է լինեն:

Գիտութիւնը չոր ու ցամաք սնունդ է տալիս մարդկանց մտքերին, բայց բանաստեղծութիւնը կենդանացուցիչ սնունդ է տալիս նրանց սրտերին, հոգուն, երեւակայութեանը: Բանաստեղծը ստեղծում է ժողովրդի համար իդէալներ, — բարձր, հանրամարդկային իդէալներ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

վուրգին համար .— «Արտաքին նախարարներ չատ ունեցանք: Տըլըս պատմութեան մէջ պիտի դասուի անոնց մեծագոյններուն չարքին, իսկ իմ կարծիքովս՝ Ամերիկայի Արտաքին մեծագոյն նախարարն է »:

Լոնտոն .— Վարչապետ Մաքմիլըն լուրը իմանալով յայտարարեց .— «Իրապէս գէշ լուր մը» աւելցնելով թէ փորձառութեամբ գիտէ թէ որքան ծիչդ է Տըլըսի մեծութիւնը: Արտաքին նախարար Լոյտծանը կորուստ» մը կը նկատէ Տըլըսի մեկնումը :

Փարիզ .— Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ «Ֆրանսա մեծ յուզումով լսեց Տըլըսի հրաժարումը: Անոր տեղը զգալի պիտի ըլլայ, մանաւանդ՝ այս օրերուն»: Փոլ Րէնօ Տըլըսի կորուստը նոյնքան ծանր կը նկատէ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի համար հաւասարապէս :

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Տըլըսի հրաժարումը «ճակատագրի ողբերգական հարուած մը» կը նկատուի: Գերմանացիները յոյս կը յայտնեն որ իր յաջորդը նոյն քաղաքականութիւնը չարունակէ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկ. Սթաւեան եւ զաւակները, իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան՝ Ա. տարելիցին առթիւ (Տիկին Մարի Սթաւեան) երեք հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

Տիկին Ս. Տէր Դաւթեան երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի, Միութեան երեսնամեակին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Ապրիլ 15էն 30 :

Galerie G. Mourgue

, 9, Ave. de l'Opéra

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են :

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27-35:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26-ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մազընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ չրջանի մասնաճիւղերուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէրպապ Կիրակոսեան, արհեստով՝ ոսկերիչ, հօրը անունը՝ Թորոս, մօրը անունը՝ Զիլֆանա: Եղզղատի Ֆարխալը գիւղէն: Կը կարծուի թէ Վիէն կը գտնուի: Փնտռողն է իր եղբայրը՝ Կիրակոս Կիրակոսեան (Պէյրութէն): Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի Տէրպապ Կիրակոսեանի հասցէն իմացնել Թերթիս խմբագրութեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողքներուն :

19 Ապրիլին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն :

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախկին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ : ՍԻՊԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ :

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն :

Գին .— 300, 400 եւ 500 փրանք :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փօն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական Միութեան, Ստանօզի Հայրենակց. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբին, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ընկեր Գապիկեանի սրահը (Փըթի Շալէ Գաթպիւօն): Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Սասի Հաճնոյ Հայր. Միութեան, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 14ին: Տեղի կ'ունենայ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեկան հանդէսը:

Կը նախագահէ ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին. — Կապոյտ Խաչի Կրընօպլի մասնաճիւղի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի: Երգ, արտասանութիւն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

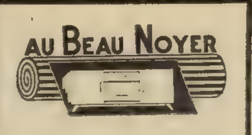
Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն ու Միութիւններուն :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըր Կաթոլիքի սրահը :

Կը խօսի Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետ՝

Գ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի Օրը Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ, Ապրիլ 26ին:

Les Peubles qui Chantent

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailhի

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին :

Ի նպաստ Ֆրանսայի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիօմներուն :

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա, Էսթոնիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մատակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ :

Գիներն են՝ 400, 300, 200, 150 Ֆրանք: Դիմել՝ Սորպոնի դռնապաններուն :

Ռատիօ Թէլէ Փարի պիտի ներկայացնէ փառատօնը, 21 Ապրիլ, Գշ. օր ժամը 12·45ին, տալով կոչ մը Տօքթ. Տուատիէ, ընդհ. տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանպէկեանի :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք Կիրակի 19 Ապրիլ, Ապրիլեան Սգատօնի առթիւ:

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ Մեր նահատակները կը խօսին :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, իր նոր հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Գլէօ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները անխտիր, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մատրան մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Աճարոնեան ակումբը: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն :

ՀԱՄԱԽԱՐՊ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները անխտիր այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին: Գ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան :

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

METRO MAUBERT MUTUALITE

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Ցարանուանական Պետերու եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց : Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Սեւանի շրջանէն Շահրիէ Գիւղացիներ, որոնք երկրորդ պատերազմին արտասահման անցած են, ծանօթներէն կը խնդրուի իմացնել Գ. Մերիկեանի, 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 18 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8373 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4274

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

Ֆոսթըր Տըլըս ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Տարիներով՝ աշխարհի ազատագրական պայքարին համար, ցոյց տուած ուժն ու անդուլ կորովը անբաւարար եղան օրէ օր, ժամէ ժամ, իր կեանքին թելը կրծող հիւանդութեան դէմ :

Սպիտակ Տան Չորեքշաբթի օրուան մամուլի հերթական ասուլիսի ժամուն, լսեցին լրագրողները, տխուր էր Նախագահ Այզընհաուըր: Գունատ, յուզուած, ձայնը հազիւ լսելի, արցունքը աչքին, Նախագահը յայտարարեց թէ իր սիրելի բարեկամը, թանկագին աջակիցը, մեծ քաղաքագէտ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար՝ Ֆոսթըր Տըլըսի առողջական վիճակը, այնքան ծանրացած է, որ ի վիճակի չէ այլեւս շարունակելու իր պատասխանատու պաշտօնը :

Միայն քաղաքական դէմք մը չէր ան՝ այլ խորհրդանշանը քաղաքականութեան մը :

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ 1953էն ի վեր արժանացած էր մեծ գնահատանքի բայց նաեւ՝ ծանր մեղադրանքներու :

Ամերիկայի մէջ, շատեր մարդը՝ խիստ, քաղաքագէտը՝ յամառ եւ բանակցողը՝ անզիջող կը նկատէին :

Արեւմուտքի մէջ ունէր, եթէ ոչ ուղղակի հակառակորդներ, առնուազն քանի մը «սրդողած» պետութիւններ, ինչպէս Անգլիա եւ Ֆրանսա որոնք իրենք զիրենք լքուած զգացած էին Սուէզի ծանօթ զինուորական արշաւանքին ժամանակ :

Այսօր ամէն ոք մոռցած է իր քէնը. ամէն ոք կը յարգէ մեծ քաղաքագէտը եւ մտահոգ է պատահածին համար :

Կարծես, Տըլըս մարդկոց մին էր համայնավար վտանգին դէմ: Անոնք որոնք կը քննադատէին իր ճկունութեան պակասը, այսօր կը վախնան որ իր մեկնումով, փոխուի Ամերիկայի արտ. քաղաքականութիւնը : Ո՞ւր էր Տըլըսի ուժը :

Ան համոզուած էր որ յանուն Ամերիկայի իր հետապնդած քաղաքական ծրագիրը արդար էր բովանդակ աշխարհին համար: Այդ խոր համոզումն էր որ ներշնչեց իր ամբողջ քաղաքականութիւնը :

Այդ համոզումն էր դարձեալ, որ իրեն տուաւ բացառիկ կորով մը պայքարելու համար, խլիրդի չափ մահաբեր, այն քաղաքական պատուհասին դէմ որուն ենթակայ է աշխարհի մէկ մասը, երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր :

Վերջին շաբաթներու ընթացքին երկու կարեւոր, գուցէ անփոխարինելի դէմքեր հեռացան միջազգային քաղաքական բեմէն: Անակնկալ մը՝ Ադընաուըր, անխուսափելի հրաժարում մը՝ Տըլըս: Անոնք կը հեռանան առօրեայ քաղաքական բեմէն, բայց երկու պետութիւններուն կառավարութիւնները առաջադրած են որ իրենց «քաղաքականութիւնը ստորակէտ մը իսկ պիտի չփոխուի »:

Ադընաուըր, հանրապետութեան իբրեւ Նախագահ պիտի շարունակէ վարել Դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը: Տըլըս պիտի մնայ քաղաքական խորհրդատուն Նախագահ Այզընհաուըրի. Անոր հիւանդութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ սակայն որ իր խորհուրդներով շարունակէ ներկայ ըլլալ արեւմտեան ճակատի գումարելիք յառաջիկայ քաղաքական ժողովներուն, որոնք կենսական բնոյթ ունին արեւմուտքի ճակատագրին համար :

Մայիսը կը մօտենայ: Ժընեւի վճռական ժողովին համար, արեւմտեան երկիրները Տըլըսի պէս անվհատ կռուողներու պէտք ունէին :

Տըլըսի բացակայութեան իր խորհուրդները պիտի բաւե՞ն զգացնելու համար ժողովականներուն, որ թէեւ բացակայ սակայն միշտ ներկայ է իր քաղաքական ոգիով, որպէսզի Պերլինէն սկսեալ՝ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները ապրին ազատ ու խաղաղ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անհանգստութեան պատճառով շաբաթ մը յետաձգելէ յետոյ՝ Նախագահ Տը Կոլ Հինգշաբթի օր սկսաւ իր շրջապտոյտը : Զօրավարը բացառիկ կենսունակութիւն ցոյց տուած է ամէն տեղ :

Առտուան ժամը 7.30ին նախագահական շքախումբը մեկնեցաւ Էլիզէէն: Փօն սիւր Իոն, Սանս եւ Ժուանեի կանգ առնելով ժողովուրդը ողջունելէ յետոյ, ժամը 10.30ին հասաւ Օսէռ :

Քիչ մը հանգստանալէ յետոյ, Նախագահը ընդունեցաւ Օսէռի գաւառային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնց առջեւ խօսք առնելով ըսաւ — «Արդար է ըսել, թէ մեր երկիրը՝ խառնայոյզ շրջանէ մը յետոյ, կը գտնուի նոր ճամբու մը մէջ: Ձեզի կը վստահեցնեմ թէ մեր ունեցած հեռանկարները լաւ են : Վստահութիւն պէտք է ունենանք »:

Քաղաքապետին հետ խորհրդակցելէ յետոյ Նախագահը կարճ ճառ մը խօսեցաւ հրապարակին վրայ հաւաքուած ժողովուրդին : Իր խօսքերը քանի մը անգամ ընդհատուեցան՝ թեթեւ հաղերով: Զօրավարին առաջարկով՝ ժողովուրդը միաբերան երգեց «Մարսէյէզ»ը, որմէ յետոյ Տը Կոլ խառնուեցաւ ամբոխին մէջ եւ սեղմեց իրեն երկարող ձեռքերը :

Քլամսի մեկնելէ առաջ անգամ մը եւս խօսեցաւ ժողովուրդին, շնորհակալութիւն յայտնելով Օսէռի մէջ արժանացած ընդունելութեան համար :

Իր ճամբուն վրայ բոլոր եկեղեցիներու զանգակները ղօղանջեցին, մինչ ժողովուրդը ծաղիկներ կը նետէր կառքին վրայ: Պատուհաններու վրայ կը տեսնուէին բարիգալուստի խօսքեր.

Ժամը 13.30ին Նախագահը հասաւ Քլամսի, ուր քաղաքապետը բարիգալուստ մաղթեց, շեշտելով այն պարագան՝ թէ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Քլամսի Հանրապետութեան Նախագահ մը կ'ընդունէր «Ահա՛ թէ ինչու ձեր այցելութիւնը խորհրդանշական արժէք մը ունի» աւելցուց քաղաքապետը :

Քաղաքապետին շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, Զօր. Տը Կոլ յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը գտնուի փոխանցման շրջանի մը մէջ եւ ոչ ոք կրնայ կասկածիլ՝ թէ կը գտնուի ապահով ճամբու մէջ:

Շքախումբը շարունակելով իր ճամբան հասաւ Շարիթէ – սիւր – Լուար, ուր ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ Նախագահը: Ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ :

Ժամը 17ին Նախագահը Նըվեռ հասած էր, ուր նոյնպէս ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս շեշտելով — «Ճի՛շդ է, որ մեծ երկիր մը, ինչպէս մեր երկիրը, դժուարութիւններու կը հանդիպի ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ : Բայց, աշխարհի աչքին Ֆրանսա երբեք այնպէս չէր ներկայացած՝ ինչպէս այսօր. Ֆրանսա վճռած է իր տեղը գրաւել աշխարհին մէջ եւ կերտել իր զաւակներուն ապագան: Ձեզի կը վստահեցնեմ թէ լաւ ճամբու մէջ կը գտնուինք: Ֆրանսա կը քալէ դէպի մեծ ապագան, դէպի ապահովութիւն եւ դէպի մեծ գործ »:

Նախագահը երկու նուէրներ ստացաւ, մեծ ծաղկաման մը եւ կլոր ափսէ մը զոր Նըվեռի քաղաքապետը յանձնեց Տը Կոլին «Ֆրանսայի լաւագոյն բանուորին » կողմէ :

Նախագահին կինը իր կարգին հասաւ Նըվեռ, բայց պիտի չմասնակցի ոչ մէկ պաշտօնական հանդիսութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸԼԸՍԻ հրաժարման առթիւ բազմաթիւ հեռագիրներ եւ նամակներ ղրկուած են արտաքին նախկին նախարարին. աշխարհի ամէն կողմէ համակրական արտայայտութիւններ կ'ըլլան Տըլըսին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանին առջեւ երկար յայտարարութիւն մը ընելով Վարչապետ Կրոթվոլ ըսաւ թէ Արեւելեան Գերմանիան համահաւասար իրաւունքներ պէտք է ունենայ միւս երկիրներու հետ : Կրոթվոլ շեշտեց նաեւ թէ հարկ է ամէն միջոց ձեռք առնել որպէսզի Արեւմտեան Գերմանիան Ատլանտեան Ուխտին սպառազմական կայանը չդառնայ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակով մը պատասխանեց Տըլըսի գրաւոր հրաժարականին : Նախագահը անգամ մը եւս շեշտած է — «Ամուր պարիսպ մը եղաք մեր ազգին՝ աշխարհակալ համայնավարութեան մեքենայութեանց դէմ »: Նախագահը փափաք յայտնած է նաեւ որ Տըլըս շարունակէ իր խորհուրդներով օգտակար ըլլալ Ամերիկայի, իր առողջութեան թոյլ տուած սահմաններուն մէջ:

ՆԻՔՍԸՆ, Մ. Նահանգներու փոխ-Նախագահը Մոսկուա կ'երթայ, Յուլիսին, ամերիկեան ցուցահանդէսի մը բացումը կատարելու համար: Այս առթիւ Այզընհաուըր յայտարարած է թէ ցուցահանդէսին նպատակն է իրերահասկացողութեան գետին մը ստեղծել Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան ժողովուրդներուն միջեւ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ յայտարարութիւն մը ըրած է հնդկական «Պլից» պարբերաթերթին շեշտելով — «Երբեք չարթնցուած ընթացքին կարենցուցինք այն բարեկամեցողութիւնը՝ որ աւելի քան երեք տարիէ ի վեր ստեղծուած էր Խ. Միութեան եւ մեր միջեւ »: Ուշագրաւ է սակայն Ա.Մ. Հանրապետութեան Նախագահին այն յայտարարութիւնը՝ որուն համաձայն եգիպտական հակալրտեսական սպասարկութիւնը երեւան հանած է համայնավարական հսկայ դաւադրութիւն մը, որ ծրագրած է Իրաքը ձեռք ձգել, Սուրիան բաժնել Եգիպտոսէն եւ Միջին Արեւելքի մէջ ստեղծել Կարմիր Մահիկ մը, որուն մէջ պիտի մտնէին՝ Իրաք, Սուրիա, Յորդանան, Լիբանան եւ Քուէյթ՝ որպէսզի Խ. Միութիւնը Պարսից Ծոց, Հնդկաց Ովկիանոս եւ Միջերկրական ելնելու հնարաւորութիւն ունենայ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ողողումներու հետեւանքով 35 հազար հոգի անապաստան մնացած են: Կառախումբերը, հեռաձայնի հեռագրական գիծերը չեն աշխատիր :

ՓԱԼՄԻՐՕ ԹՈԼԻԱԹԹԻ, Իտալիոյ համայնավար պարագլուխը բողոքած է Վարչապետ Սէննիի մօտ որպէս զի այս վերջինը իր կարգին բողոքագիր մը ներկայացնէ Վատիկանի՝ կաթոլիկներու քուէարկութեան համար անոր տուած արգելումին առթիւ : Թոլիաթթի կ'ըսէ թէ Վատիկանը կը կաշկանդէ ընտրողներու ազատութիւնը :

ԹԻՊԷԹԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ՝ ըմբոստներու եւ համայնավար Չինացիներու միջեւ : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ հակահամայնավար Չինացիներ օգնութիւն կը փութացնեն ապստամբ Թիպէթցիներուն, մինչեւ իսկ անոնց կողքին կռուելով : Փէքինի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ պիտի «ճզմէն Թիպէթի ըմբոստութիւնը», ինչ որ կը հաստատէ այն պարագան՝ թէ կռիւները կը շարունակուին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետ Խրուշչեւ Ուրբաթ օր տօնեց իր 65րդ տարեդարձը, Եալթայի մէջ, Սեւ Ծովու ափին:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ամերիկեան ուժերուն կը թելադրեն որ Պերլինի երկնքին վրայ թռիչք չկատարեն՝ նոր գրգռութեանց առիթ չտալու համար: Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս ամերիկեան օդանաւեր Պերլինի վրայ թռիչք կատարեցին, շատ բարձրէն :

ԳԵՐԱԳԱՅԾԱՌ ԼՈՒԹԻԼ, ծանօթ Փիէր լ'Էրմիթ կեղծանունով, վախճանած է առջի օր 96 տարեկանին: Հմուտ եւ պատրաստուած, ողբացեալը խմբագիրն էր «Լա Քրուա»ի որուն մէջ խմբագրական մը ունէր դեռ առջի օր: Ունի նաեւ կարեւոր գիրքեր:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Լոնտոնի համաձայնագրին տրամադրութեանց գործադրութիւնը արդէն իսկ կը բախի կարգ մը դժուարութեանց: Յունաստանի մէջ արդէն վերապահ են եւ թերթերը կը շեշտեն թէ Թուրքերը պէտք չէ յոյն փոքրամասնութեանց հարցը մէջտեղ հանեն (Պոլիս եւ Թրակիա), նոր անել մը չստեղծելու համար : Ոմանք կ'ըսեն թէ Թուրքերը կ'ուզեն միանգամ ընդ միշտ հրապարակէն վերցնել փոքրամասնութեան խնդիրը :

ՖՐԱՆՍ – ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ թերթը գրաւուեցաւ առջի օր ներքին նախարարութեան կողմէ Քլօտ Պուրտէի խմբագրականին պատճառով: Թերթը կրկին լոյս տեսաւ առանց այդ յօդուածին :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ աշխատաւորական երեսփոխան մը առաջարկեց որ Բրիտանական Հասարակապետութեան երկիրները ժողով մը գումարեն՝ Հասարակաց Շուկային մասնակցելու կարելիութիւնները ուսումնասիրելու համար: Անգլիոյ Աշխատաւորականները կը փափաքին որ Բրիտանական Հասարակապետութիւնն ու Հասարակաց Շուկան գործակցին :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը Ֆրանսայէն պիտի գնէ «ՀՄ ԷՄ — 10) հակահրթիռային հրթիռներ, որոնք ի վիճակի են ամէնէն ծանր հրասայլերն անգամ անշարժութեան մատնել: Ապսպրուած հրթիռներու թիւը գաղտնի կը պահուի :

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ

Քանի մը ձախողութիւններէ յետոյ, Հինգշաբթի օր ծանօթ գիտուն, կենսաբան եւ քիմիագէտ՝ Ժան Ռոսթան Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ, գրաւելով Էտուար Էռիոյի աթոռը :

Ընտրութեան առաջին շրջանին Ռոսթան ստացաւ 15 ձայն (ընտրող՝ 31, մեծամասնութիւն՝ 16), երկրորդին՝ 17 :

Ժան Ռոսթան գիտական գիրքերէ զատ որոնց նիւթերը ժողովրդականացուցած է, ունի նաեւ գրական գործեր: Ծնած է Փարիզ 1894ին եւ երկրորդ զաւակն է՝ Էտմոն Ռոսթանի :

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Մարսէյլի մէջ յանկարծամահ եղած է ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան, 64 տարեկան: Ողբացեալը բնիկ վանեցի, իր գործօն մասնակցութիւնը բերած էր հայ ազատագրական շարժումներուն եւ կանուխէն մտած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Լրացաւ Յառաջի վերհրատարակման 14րդ տարեշրջանը: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ չսպասեն անհատական դիմումներու եւ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Մեր պարտաճանաչ բաժանորդներու կանոնաւոր վճարումն է որ կ'ապահովէ թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Տարեկան բաժնեգին՝ 4000 ֆրանք : (Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն) արտասահման՝ 5000 ֆրանք:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ՏԵՂԸ ՉԷ

Մեր գրական, պարբերական մամուլում մերթ ընդ մերթ արծարծւում են գեղարուեստական գրականութեան թարգմանութեան հարցերը, ընդհանուր սկզբունքի պահանջներ են դրւում թարգմանիչներին: Այդ պահանջները մեծ մասամբ յանգում են այն բանին, որ թարգմանիչը պէտք է խուսափի բառացի թարգմանութիւնից, լաւ ուսումնասիրի բնագիրը, հեղինակի ոճն ու ստեղծագործական առանձնայատկութիւնները, հարազատօրէն տայ երկի ոգին, գեղարուեստական իւրայատկութիւնները եւ այլն: Սակայն շատ յաճախ մոռացութեան է մատնւում թարգմանչի լեզուն: Մեր թարգմանիչներից ոմանք ոչ միայն ջանք չեն թափում մեր մայրենի լեզուն անաղարտ պահելու, գեղեցկացնելու եւ հարստացնելու համար, այլ երբեմն այն աղաւաղում են անթիւ օտարաբանութիւններով, գռեհկաբանութիւններով, նոյնիսկ քերականական ամենատարրական կանոնների խախտումներով:

Հեռու չգնալու համար բերենք մի թարմ օրինակ:

Մօտ օրերս լրացաւ հրեայ դասական գրող Շոլոմ Ալէյխեմի ծննդեան 100ամեակը: Ուրախալի է, որ Հայպետհրատն այդ օրերին լոյս ընծայեց նրա մի քանի պատմուածքների գրքոյկը՝ «Երգ երգոցը»: Ես առանձին սիրով վերցրի այդ գրքոյկն ու տարուեցի այդ ինքնատիպ հեղինակին հայերէն կարդալու հաճոյքով: Կարդում եմ եւ մերթ ընդ մերթ դէմ առնում ինչ որ տհաճութիւնների: Աշխատում եմ չկտրուել բովանդակութիւնից, բայց չի լինում, ինչ որ բան շարունակ կասեցնում է: Եւ ահա գրքի կէսից ուշադրութիւնս կլանւում է այդ խութերով: Լեզուն: Այդ ի՞նչ հայերէն է: Այս պարագային ինձ արդէն չի հետաքրքրում, թէ թարգմանիչն ինչքան է հարազատ մնացել հեղինակի երկի ոգուն եւ գեղարուեստական առանձնայատկութիւններին, այլ այն, թէ նա որքա՞ն է հարազատ մնացել Հայոց լեզուի ոգուն եւ կանոններին:

Դատողութիւններ անելուց աւելի՝ օգտակար է խօսել օրինակներով: Ահա սկսենք գրքի այն էջերից, որտեղ լեզուական խութերն ուղղակի արգելակեցին ընթերցանութիւնը:

«Երանի նրան, ում ունի քեռի, իսկ քեռին՝ մօրաքոյր, որին ունի մի ծանօթ...» (էջ 58), «Ազգատոհմերին կատեղ անելիք չունենք» (87), «Նրան արդէն երեխաներ էլ ունի» (98), «Մեզ մի հին բազմոց ունէինք» (101), «Ինձ ունէի ամէն բան» (102) եւ այլն եւայլն:

Ինչպէս տեսնում ենք, դրանք պատահական սխալներ չեն, այլ արմատացած, մտածողութեան կայուն ձեւ դարձած քերականական կանոն, որ ոչ մի կապ չունի մեր լեզուի հետ:

Շարունակենք. «Երդուեցինք այն բոլոր սրբութիւններով, որ գոյութիւն ունի աշխարհի երեսին» (131), «Չեչեկն անհետացաւ, անհետացաւ նրա խառնուած մօրուքը, նրա խիտ յօնքերը եւ հրաշալի մատները» (116), «որտեղից էր այդքան մատներ» (116) եւ այլն:

Այսպիսի սխալներ նոյնպէս «հետեւողական» են:

«...Ասաց նա, վրայ պրծնելով հիւրերին» (110), «Նա վրայ պրծաւ ինձ այնպիսի կատաղութեամբ, որ...» (115), «Առնելով ինձ վրայ կարգապահութեան եւ բարեպաշտութեան լուծը» (123):

Այդպիսի սխալների առատութիւնն ասում է, որ դրանք էլ պատահական չեն:

«Հայրս ասած էր եղել» (98), ««Թափահարում էր ձեռքերով, փփսացնում քթով» (105), «Խաֆիրը ամուսնացաւ: Կինը մեռած մի մարդու տուեցին» (97), «Այդ միջոցում գետը սառել էր» (112):

Եւ այսպէս կարելի է շատ օրինակներ բերել:

Երբեմն դէմ ես առնում բացարձակ անհեթեթութեան: Այսպէս. «Հարկաւոր է նրա վարտիքն իջեցնել, կանգնեցնել նրան ինչպէս որ պէտքն է եւ կարկտի պէս տեղալ այն տաքացնող երկու տասնեակը՝ կեչու ապուրը, մեր ուտելիքը: Կեցցէ ծեծը: Կեցցէ ճիպոտը»: Հասկանալի է, որ խօսքը ծեծի, նոյնիսկ կեչու ճիպոտով ծեծի մասին է, սակայն ի՞նչ է այդ տարօրինակ «կեչու ապուրը», որ կրկնւում է մի քանի անգամ: Ահա թէ ուր կարող է հասցնել բառացի թարգմանութիւնը:

Այդ գրքոյկը թարգմանել է Օ. Սահակեանը: Թէ նա որքան հարազատ է մնացել բնագրին (աւելի ճիշդ ռուսական թարգմանութեանը), մենք չգիտենք, բայց որ նրա թարգմանութիւնը անհարազատ է Հայոց լեզուին, այդ ցաւալի փաստ է: Գիրքը խմբագրել է Ա. Ղուկասեանը: Հետաքրքրական է՝ ի՞նչ է արել նա, ի՞նչ կարգի խմբագրումներ է կատարել: Այդ երեւի կը ստուգի Պետհրատի մանկա-պատանեկան գրականութեան բաժինը:

Վ. ՆՈՐԵՆՑ

«Գրական թերթ»

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փառաշուք եւ պանծալի..., այսպէս կարելի է կոչել այն հանդէսը որ կազմակերպուած էր Ֆ. Կ. Խաչի գործունէութեան 30ամեակին առթիւ Կիրակի, Ապրիլ 12ին Սորպոնի շքեղ ամփիթատրոնին մէջ:

Երիտասարդական եւ մարզական կազմակերպութեանց պատուիրակ նախարար Մորիս Հէրցոկ ընդունած էր հովանաւորել այս ձեռնարկը:

Կը նախագահէր օգափոխութեան կայաններու պետական ընդհանուր քննիչ Էթիյէն Պէճար:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին, նախագահին կողքին, Միութեան քարտուղարուհի Տիկին Թաղէոսեան եւ ընկեր Ց. Եղիազարեան:

Առաջին թիկնաթոռները գրաւուած էին բարձրաստիճան հիւրերով: Հրաւիրուած յարանուանութեանց պետերէն ներկայ էր միայն պատուելի Սիսլեան իր տիկնոջ հետ: Գերապայծառ Ամատունի նոյն պահուն պատարագիչ ըլլալով Սաքրէ Քէօրի մէջ՝ չէր կրցած իր մասնակցութիւնը բերել, ներկայ էր սակայն Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսուչ վարդապետ՝ Հ. Սերովբէ Ազըլեան: Իսկ Մանուկեան Սրբազան նամակով մը ցաւ յայտնած էր թէ եկեղեցական պարտականութիւններու պատճառով պիտի չկարողանար ներկայ գտնուիլ:

Բացումը կատարուեցաւ Ֆրանսական քայլերգով եւ Գուրգէն Մ. Ալէմշահի Իմ Հերաւոր Հայրենիքով, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

Նախագահը անմիջապէս խօսքը տուաւ Պ. Ցովիկ Եղիազարեանի, որ իր ծանօթ ճարտասանութեամբ կուռ բանախօսութիւն մը ըրաւ, նախ Ֆրանսերէն, ապա հայերէն.—

«Կապոյտ Խաչ ... յոյսի եւ գթութեան կազմակերպութիւն որ երեսուն տարուան իր անխոնջ աշխատութեամբ յաջողած է պատուաւոր տեղ մը գրաւել մեր գաղութին մէջ: Ան արժանի է, այն յարգանքին եւ պատուին որ կը վայելէ այսօր:

Այդ պատիւը այսօր աւելի կը նուիրագործուի այն իրողութեամբ որ, պետական պաշտօնական բարձր անձնաւորութիւն մը՝ Պ. Հէրցոգ իր հովանաւորութիւնը շնորհած է, որու համար երախտապարտ ենք եւ յանուն Կապոյտ Խաչի, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնները:

Ցարգանք ու պատիւ ձեզի, Պ. Նախագահ, որ հակառակ ձեր բազմաթիւ զբաղումներուն, բարեհաճեցաք գալ եւ ձեր ներկայութեամբ պատուել մեզ, որու համար ընդունեցէք մեր երախտագիտական զգացումները:

Կապ. Խաչը իր երեսուն տարուան գործունէութեամբ, արժանի է այսօրուան այս ժողովրդային յարգանքի ցոյցին եւ ծափահարութեանց, որուն բերիք նաեւ ձեր թանկագին մասնակցութիւնը:

Ուրիշ բարենպատակ Միութիւններու կողքին, Կապոյտ Խաչի տարած գթութեան ու նուիրումի աշխատանքը ապացոյց է նաեւ որ ան մեծ ժողովուրդի մը ծնունդն է:

Տիկիններ, քով քովի եկած են հաւաքաբար տանելու մարդասիրական գործ մը՝ օգնել իրենց նմաններուն, ամոքել ցաւերը հիւանդներուն ու չքաւորներուն, ստանձնել Կրթ. գործին, ի՞նչ կայ աւելի գեղեցիկ:

Կապոյտ Խաչը ոչ միայն իր օժանդակութիւնը բերած է հայ ժողովուրդին, այլ նաեւ կարելի բոլոր միջոցներով ջանացած է օգտակար հանդիսանալ ոչ հայ կարօտեալներու: Ֆրանսայի մէջ պատերազմի ընթացքին, օժանդակած է ճակատ կռուող զինուորներուն՝ ծրարներ ուղարկելով: Պուստաֆեչթի աղէտեալներուն բերած է իր օժանդակութիւնը եւ այսօր ալ կը պատրաստուի օգնութեան ձեռք կարկառել Մատակասքարի ժողովուրդին:

Պէլֆոնթէնի օգափոխութեան կայանը, այնքան փնտռուած՝ Հայութեան կողմէ պատիւ բերող գործ մըն է, որ մեծապէս կը նպաստէ նոր սերունդի ֆիզիքական կրթութեան գործին:

Թերեւս ոչ մէկ ժողովուրդի մէջ այնքան ազդեցիկ դեր կատարած է իգական սեռը, որքան մեր մէջ՝ հայ կինը: Ան ոչ միայն ջանացած է օգտակար ըլլալ իր ժողովուրդին այլ նաեւ հայրենասիրութեան վսեմ գաղափարով գինուած; գոհած է իր հանգիստը ու գիտցած է կռուիլ ու զոհուիլ:

Երեսնամեակի այս հանդիսաւոր տօնակատարութեան առթիւ յարգանքի եւ գնահատութեան խօսք ունինք իրենց հանդէպ: Քիչ ետք դուք պիտի լսէք թիւերով այն հսկայ աշխատանքը, զոր կատարած է այս կազմակերպութիւնը երեսուն տարուան ընթացքին եւ դուք պիտի համոզուիք, որ ան արժանի է իր փառքը տօնելու Սորպոնի այս պատմական սրահին մէջ:

Մենք որ ականատես ենք այդ չքնիղ գործին, որ ամէն օր մեր աչքերուն առջեւ կը կատարէ Կապ. Խաչը, պարտաւոր ենք մեր անվերապահ օժանդակութիւնը բերել անոր՝ որպէսզի աւելի թափով կատարէ իր ստանձնած վսեմ պարտաւորութիւնները: Ուստի կ'առաջարկեմ որ յոտնկայս ծափահարութեամբ, ապացուցը տաք ձեր ջերմ գնահատութեան»: (Ծափահարութիւններ):

Նախագահ Պ. Պէճար.— «Շնորհակալ եմ Պ. Հէրցոգի եւ ինծի հանդէպ ցոյց տրուած ձեր յարգանքին եւ անկեղծ արտայայտութեանց համար, որու արժանացայ այսօր եւ որու համար չափազանց զգացուած եմ:

Տեղեակ եմ այն հսկայ աշխատանքին, որ կը կատարէ Ֆ. Կապ. Խաչը, որու երեսնամեայ գործունէութեան այսօրուան հանդէսին նախագահելը ինծի համար պատիւ կը համարեմ:

Արգելափակման կայաններու մէջ ծանօթացած էի ձեր հայրենակիցներուն, տեսած էի ձեր զաւակները կռուի ճակատներուն վրայ, որոնք իրենց արիւնը խառնեցին մեր զաւակներուն արիւնին: Այսօր ալ, կը տեսնեմ հայ կիներ, որ իրենց այս կազմակերպութեամբ մարդասիրական վսեմ գործին՝ գթութեան աշխատանքին են նուիրուած:

1928էն ի վեր կը գործէ Կապոյտ Խաչը, 1935ին սկսաւ օգափոխութեան կայանի գործը, վարձու տուներու մէջ, սակայն միշտ ի մտի ունէին սեփական շէնք մը ունենալու պարագան: Անոնց աշխատանքը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, յաջողեցան գտնել Պէլֆոնթէնի գեղեցիկ բլուրներուն վրայ իրենց կայանը որ կը գործէ մի քանի տարիէ ի վեր լաւագոյն պայմաններու մէջ:

Կայաններու պետական քննիչի հանգամանքովս եւ հիմնուած ինծի եկած պաշտօնական տեղեկագիրներու, կարող եմ յայտնել թէ ձեր կայանը գոյութիւն ունեցողներու մէջ լաւագոյններէն մին է, որու համար, պարտք կը զգամ հրապարակաւ գոհունակութիւնս յայտնել»:

Նախագահը ապա խօսքը տուաւ Միութեան քարտուղարուհի Տիկին Թաղէոսեանի, որ կարդաց Կեդր. վարչութեան կողմէ պատրաստուած Կապոյտ Խաչի 30 տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը:

Հանդէսի Երկրորդ մասը կը կազմէր գեղարուեստական բաժինը, շատ խնամքով պատրաստուած:

Շնորհալի Տիկին Ա. Պետրեան կը կատարէր խօսնակի պարտականութիւնը նաեւ ապրումով արտասանեց երկու Ֆրանսերէն կտորներ:

Դաշնակահար Պ. Սեդրակ Եաւրուեան, անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանել թէ, որքան վարպետութեամբ կարելի է նուագել: Ձեւլայեղ ծափահարութիւններու վրայ ստիպուեցաւ կրկին ու կրկին բեմ

ՄԵՐ ԱՐՁԱԿԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Բայց ահա եւ մի ուրիշ լեզու, ուրիշ մի անհատականութիւն, ուրիշ մի աչք՝ բացուած հայրենի բնաշխարհին վրայ.— «Կաքաւաբերդի գլխից ամպը հսկայ իրխունջի պէս տողաց դէպի. վրանները, խոնաւութիւն կաթեց քարերի վրայ, մամուռների վրայ եւ մակաղած ոչխարների բրդի վրայ նստեց գիշերային խոնաւութիւնը: Ցօղ կաթեց ալպիական մանուշակի ծաղկեթերթերի վրայ. Բուրմունքից արբեցած մի բզեզ քնել էր առէջքների մէջ, եւ նրան այնպէս էր թւում, թէ աշխարհը հոտաւէտ բուրաստան է, ալպիական մանուշակ ...»: (Կարիք կա՞յ ասելու — Ա. Բակունց):

.. Վիպասանը ոչ միայն հերոսներիտիպականների միջոցով, այլ եւ իր ակտիւ միջամտութեամբ վերլուծում է հերոսների հոգեբանութիւնը, ընթերցողի առաջ բացում է նրանց հոգիների գաղտնարանը, նրանց ներքին աշխարհը, այս ճիշդ մեթոտին դիմում է նաեւ Սիրասը: Տեսնենք, թէ ինչպէս է Սիրասը կատարում այս բարդ գործողութիւնը: Անահիտի մօտ են նրա եղբայր Մուշեղը, ամուսինը՝ Հանէսը, ամուսնու ընկերը՝ Ռաֆայէլը, Նատաշան: Անահիտը անտարբեր չէ Ռաֆայէլի հանդէպ: Նա շփոթւում է, ցաւեցնում է երեխայի թեւը: Երեխան լալիս է: Խօսքը տանք հեղինակին.— «Այս բանը, որ այլ պայմաններում կարող էր սովորական անզգուշութիւն համարուել, այժմ ստանում է առանձնայատուկ նշանակութիւն: Ամէն մէկը բացատրում է իրովի. եթէ Ռաֆայէլն իր մտքում ծիծաղում էր, ապա Հանէսը դառնօրէն խորհրդածում էր, եթէ Նատաշան հեգնօրէն ժպտում էր, Մուշեղը վրդովմունքի նշաններ էր ցոյց տալիս, եթէ Անահիտը քիչ էր մնում լար՝ իր անզգուշութեան համար, ապա Աշոտիկն արդէն լալիս էր...»:

Եթէ Սիրասը կարծում է թէ այս լեզուով կարելի է հոգեբանական վերլուծութիւններ կատարել, ապա նա սխալւում է: Իսկ ի՞նչ են նշանակում հետեւեալ արտայայտութիւնները. — «Անահիտի հեզ ու խոնարհ աչքերում երբեք չէր ցոլացել խարդաւանքի շիթ», «Մանկական նուրբ զգացմունքները ճնշւում են անսովոր բրտութեամբ», «Ռաֆայէլի ոտքերի տակ հեծում են բոյսերը», «Երկու փութաջան մատուցողներ ջղջիկի նման անցնում են սեղանից-սեղան», «Նա եւս տիրեց Նատաշային, նրա շղթիկ աղջկան», «Արցունքի երկու կաթիլ դուրս ժայթքեց նրա աչքերից», «Դէմքը... կենսահիւթ խնդութեամբ», «Վարպետ հայրող... մաժելով դունչը», «Երկու մանուկն էլ չափազանց նրբազգաց էին» եւայլն, եւն:

Մի տեղ Սիրասը այսպիսի բան է գրել,— «Տտիկը դնելով աղմկող երեխայի բերանը...» ըստ երեւոյթին հեղինակին շատ է դուր եկել այս գիւտը, այլապէս նա չէր կրկնի — «տօ, ծիծը սեղմիր բերանին է ....»: Գոնէ այսքանով բաւարարուէր, ոչ, Սիրասը երրորդ անգամ է կրկնում — «Խեղդրտելով երեխային՝ ծիծը սեղմեց բերանին» եւ ... մի դարմանալ, ընթերցող, չորրորդ անգամ, — «Նա բատինքը սեղմել էր երեխայի բերանին...»: Սա կոչւում է լեզուի, լեզուական միջոցների աղքատութիւն:

×

Վերջերս լոյս տեսաւ Անահիտ Սեկոյեանի ««Ոսկէ կայծոր մէջ» ստուար վէպը: Հեղինակի շնորհքն աներեւ է: Վէպն օժտուած է նկարագրական պատկերաւոր էջերով, լաւ տիպերով, կերպարներով: Սակայն վէպը ձգձգուած է: Վէպի «շուրջ» այնքան շատ է, որ վէպի հատիկը նրա 634 էջերում երբեմն միայն երեւում է: Ընթերցողը յուսահատական ճիգ ու ջանք է գործ դնում հետեւելու այդ հատիկին, հետեւելու նրա ընթացքին ու զարգացմանը, սակայն նրա ջանքերը չեն պսակւում յաջողութեամբ:

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար.)

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 13ին տեղի ունեցաւ Աստմնաբոյժ Արամ Ճինճեանի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը, Ռոնի Սու Պուայի Սէնթ Ժընըվիեւ եկեղեցիին մէջ, ուր Փարիզէն եւ արուարձաններէն փութացած էին իր յիշատակը յարգող բազմաթիւ անձեր, հակառակ հեռաւորութեան եւ անյարմար ժամուն: Ոչ միայն հոն էին ծանօթ մտաւորականներ եւ գրագէտներ, այլ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին հոգաբարձութեան կողմէ Տէր Ցարութիւն քհնյ. եւ ատենապետ Գ. Թօսունեան, Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Որբախնամի ներկայացուցիչները, Դպրոցասէր Տիկնանց եւ Մուրատեան վարժարանէն խումբ մը աշակերտներ, ինչպէս նաեւ մեծ թիւով օտարներ :

Յուղարկաւորութենէն առաջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ : Պատարագիչն էր Հայր Լեւոն Վ. Քէչէճեան : Երգեցողութիւն Փարիզի Հայոց եկեղեցիին Դպրաց Դասու կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ երգեհոնի ընկերակցութեամբ՝ Պ. Արա Պարթեւեանի: Ներկայ էին նաեւ Արնուվիլ Լէ Կոնէսի եկեղեցիին դպիրները եւ Անարատ Յղութեան քոյրերը :

Գատարաղէն ներս տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութեան յուզիչ արարողութիւնը, նախագահութեամբ՝ Գերապայծառ Ամատունիի :

Դամբանական խօսեցան Որբախնամ Մարմնին կողմէ Տիկին Ա. Գալէնտէր եւ Երիտասարդ Հայ Համալսարանականներու կողմէն Բժիշկ Աղաճանեան, որոնք չեշտեցին ողբացեալին հանրանուէր գործունէութիւնը :

Ժամը 11ին դագաղը ծաղկեպսակներով, առաջնորդուեցաւ Րոնի Սու Պուայի գերեզմանատունը, հանգչելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ :

×

Ողբացեալ Տոքթ. Արամ Ճինճեան ծնած է Պոլիս, 1890ին: Նախակրթարանի եւ Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեաններու վարժարանի ուսմանց հետեւելէ ետք, յաճախած է աստմնաբուժական վարժարանի դասընթացքը եւ աւարտած: Ապա՝ Փարիզ հաստատուելով, կը վկայուի նաեւ այստեղի աստմնաբուժական վարժարանէն :

Իբրեւ ատամնաբոյժ, ծանօթ էր բոլոր շրջանակներուն : Կը դասախօսէր ատամնաբուժական վարժարանը, գրած էր իր մասնագիտութեան վերաբերեալ գիրքեր եւ բազմաթիւ գիտական յօդուածներ :

Իր գործունէութեան ամէնէն ուշագրաւ մասն էր ազգային շրջանակը : Անդամ էր Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան եւ Որբախնամին: Իր ստանձնած բոլոր աշխատանքները կը կատարէր բարեխղճութեամբ եւ եռանդով: Իր սրտին կը խօսէր մանաւանդ հայ պատանիներուն ազգային դաստիարակութիւն մը ստանալու կարեւոր հարցը, որուն համար գիշեր ու ցերեկ կը տքնէր ու կը մտահոգուէր: Դպրոցասէրը, Մուրատեան եւ Անարատ Յղութեան վարժարանները անոր նախաձեռնութեան եւ գործնական աշխատանքներուն կը պարտին բազմաթիւ աշակերտներ: Մեծ էր անհատներուն հասցուցած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը: Միշտ եւ ամէն առթի լուրջ, մնջիկ աշխատող մըն էր :

Փարիզի Հայ գաղութը կը կորսնցնէ գործօն, սիրուած եւ ժողովրդական դէմք մը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ղալ եւ նուագել Թաշճատուրեանէն կըտոր մը :

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն Տիկին Ա. Կիւմիւշեան յատակ առոգանութեամբ եւ յաջող կերպով արտասանեց Յ. Թումանեանի «Երկրում»ը եւ Դ. Վարուժանի «Օրհնութիւն»ը :

Պ. Արա Սերոբեան, Սպենդիարեանի «Այ վարդ»ով եւ «Մխախիփ»ով եկաւ ապացուցանել թէ գիտէ զգացում եւ արբում դնել իր մեներգներուն մէջ :

Օր. Ժոզէ Վէմեան, որ արժանացած է Պետական Երաժշտանոցի առաջին մրցանակին, արուեստագէտի իր գեղեցիկ ձայնին խառնելով նուրբ զգացում, երգեց Շան Սօլօն, Մանոն Լէսքօն, Կոունկը եւ Տիրանի Ծառը :

Մեր բեմերու փնտռուած երգիչը Պ. Զօղոսեան երգեց «Աղբիւրի մօտ»ը, ինչպէս նաեւ, եղած կրկնակի ծափահարութեանց գոհացում տալով, ուրիշ կտորներ

Սփիւռ – Կամբոսա եղչախումբը, որ մեր հանդէսներուն խանդավառութեան աղբիւրն է, ղեկավար Կարպիս Ափրիկեանի վարպետ ճաշակին տակ երգեց Ալթունեանի «Ցուլակ ճամ»բ, Սաթեանի «Իմ անուշ հայրենիք»ը, Կանաչեանի «Շուշօ»ն եւ «Փինիի երգ»ը :

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները արժանացան, —առանց բացառութեան — խանդավառ ծափահարութեանց եւ բազմաթիւ անդամներ բեմ հրաւիրուեցան :

Իսկական հաճելի վայելք մը եւ հրապարակութեան աղբիւր մը եղաւ այս տօնակատարութիւնը, որուն համար գնահատութեան արժանի է Կ. Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը :

Գ. ԳԱՐԹԵՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԵԼԺԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ապրիլ չորսին՝ Պրիւքսլի Փլազա պանդոկին սրահներուն մէջ, տեղի ունեցաւ Պելժահայ գաղութային վարչութեան պարանցիկ երեկոյթը, օժանդակութեամբ Տիկնանց Միութեան :

Գաղութային վարչութեան նախագահը՝ Պ. Վ. Մուրատեան եւ անդամները որեւէ ջանք չէին խնայած պարահանդէսին յաջողութեան համար, որուն հասոյթը ամբողջովին յատկացուած է գաղութին կարօտեալներուն :

Երեկոյթը ունէր իր գեղարուեստական բաժինը, կազմուած հայկական պարերով եւ մեներգներով :

Օր. Ալիս Պօյաճեան, Փարիզէն, սիրայօժար ընդառաջ երթալով վարչութեան հրաւէրին, առանցքը հանդիսացաւ գեղարուեստական բաժնին : Իր հրապուրիչ պարերով արդարացուց գովասանքները որ լսուած էին հոս իր մասին: Շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց «Հովիւներուն պարը» զոր օրիորդը պարեց ընկերակցութեամբ Պ. Պերճ Պէրպէրեանին :

Խումբ մը շնորհալի օրիորդներ մեծ յաջողութեամբ պարեցին «Գորգին պարը», զոր Օր. Ա. Պօյաճեան սորվեցուցած էր իրենց :

Օր. Անահիտ Գավէզեան, Փարիզէն, յաջող եւ ինքնայատուկ ոճով երգեց քանի մը հայկական երգեր :

Մեծ խանդավառութեան մէջ պարահանդէսը տեւեց գրեթէ մինչեւ առաւօտ : Բոլորը շատ գոհ հեռացան այս հայկական երեկոյթէն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. եւ երեսփոխան Տիգրան Թոսպաթ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններու ընկերակցած են մինչեւ Կիպրոս ուր երեք օր մնալէ յետոյ՝ վերադարձած են Պէյրութ: Կիպրոսի մէջ խանդավառ մթնոլորտ բստեղծուած է. ի պատիւ հիւրերուն հացկերոյթ մը տրուած է Հ. Ե. Միութեան կողմէ: Հրապարակային հանդէս մը՝ ուր բանախօսած է Ծորճ Մարտիկեան: Այցելութիւն՝ ազգ. հաստատութիւններուն, որմէ յետոյ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան վերադարձած են Ամերիկա Աթէնքէն եւ Ժընեւէն անցնելով :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան համալսարանի դասախօսներէն Տոքթ. Վահագն Թաշճեան Ֆիլատելֆիոյ (Ամերիկա) Փենսիլվանիա համալսարանին ներքին եւ մարսողական հիւանդութեանց բաժնի դասախօս նշանակուած է :

Երկու ընկերներ գայլի մը կը հանդիպին : Առաջինը կը յաջողի զէնքը նետել եւ ծառի մը վրայ մագլցիլ: Երկրորդը վախէն կը քարանայ կը մնայ :

— Մի՛ վախնար, եղբայր իմ, կը պոռայ առաջինը՝ ծառին վրայէն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԳԱՐԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ), (յապաղած).— Երկու տարիէ ի վեր վերսկսած են շաբաթական դասընթացքները: Ուսուցիչ Թըրաքօշի մեկնումին պատճառաւ դասաւանդութիւնները առժամապէս սիրայօժար կը կատարէ հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Եր. Կէտիկեան :

Երիտասարդութիւնն ալ կ'աշխատի հոգաբարձութեան կողքին, գլխաւորութեամբ՝ Վարդգէս Աբրահամեանի, Ցարութիւն Ցովակիմեանի, Աւետիս Նահապետեանի, Համբարձում եւ Լեւոն Տրդատեանի : Հետզհետէ կ'իրականանան երիտասարդներու վրայ դրուած յոյսերը: Կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին կազմակերպեցին երեք դաշտագնացութիւն եւ չորս երեկոյթ – հանդէսներ՝ տեղւոյս վրայ :

Զատկուան տօներու առթիւ՝ Վալպարէլ – Լա Բօմ Սէն Մարսէյլի հայ Երիտասարդաց երկսեռ միութիւնը որոշած էր նաեւ կազմակերպել գեղարուեստական երեկոյթ մը, բայց վերջին պահուն նկատի ունենալով կարգ մը քոյր կազմակերպութիւններու (Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ Նոր Սերունդ) ձեռնարկները՝ շաբաթով մը յետաձգեց :

Սոյն երեկոյթը տեղի ունեցաւ Ապրիլ չորսին, հովանաւորութեամբ տեղւոյն հոգաբարձութեան: Կարգադիր յանձնախումբը՝ նկատի ունենալով տունէ տուն տոմսակ ծախելու անպատեհութիւններ, այս անգամ մասնաւոր հրաւիրատոմս ղրկած էր բոլորին :

Դժբախտաբար, հակառակ եղած կոչերուն, այս անգամ եւս իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին կարգ մը հայրենակիցներ :

Այսուհանդերձ Շաբաթ երեկոյ «Վէնասան»ի սրահը լեցուած էր սրտցաւ եւ հայրենասէր բազմութեամբ մը:

Գեղարուեստական բաժնին՝ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Մարսէյլի հայ արենուշները, ղեկավարութեամբ Տիկին Մանուշ Շամիրեանի : Բեմին վրայ ազգ. տոհմիկ եւ գեղջկական մասնաւոր տարազներով արենուշները երգեցին, պարեցին եւ արտասանեցին : Տեղի ունեցան նաեւ հունդարական պարեր եւ սկաուտական զանազան անակնկալներ՝ ընկերակցութեամբ հայկական նուագարաններու, որոնք հանդէսին փայլը աւելցուցին: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են արենուշներ՝ Արմենուհի Ճանիկեան եւ իր ընկերուհին :

Այս առթիւ Երիտասարդաց Միութեան վարիչ եւ հոգաբարձութեան քարտուղար Պ. Աստիկ Աչճեան խօսք առնելով պարզեց 1946էն ի վեր շրջանին մէջ կատարուած աշխատանքներու նպատակը եւ մասնաւորապէս վերջին երկու տարուան ընթացքին ձեռք բերուած արդիւնքը, անգամ մը եւս կոչ ըրաւ բոլորին որ միանան, քաջալերեն մասնաւորապէս երիտասարդները, որպէսզի մայրենի լեզուն սորվելու հնարաւորութիւններ ունենան :

Յետոյ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որմէ գոյացաւ կարեւոր հասոյթ մը:

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական եւ արեւելեան պարերը :

Վարչութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք օժանդակեցին ձեռնարկին յաջողութեան :

ՀԱՅՈՐԴԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (390)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄԲԸ»

Եթէ ներկայի մէջ չէ գտնում իր իդէալների տիպարները, նա մտնում է պատմութեան խորքը՝ եւ ժամանակների հնութիւնից դուրս է կոչում իր ցանկացած հերոսներին, եւ նրանց պատկերները՝ իրանց վսեմ գործերի նկարագիրներով՝ դնում է ներկայ սերունդի առջեւ, որ նրանցից օրինակ առնեն եւ նրանց նման լինեն: Նա ստեղծում է եւ այնպիսի տիպարներ, որոնք ներկայի մէջ դեռ ծընուած չէին, այլ ապագայում պէտք է յայտնուէին : Նրա սուր աչքերը տեսնում են ներկայի մէջ այդ չծնուած տիպարների ամենափոքրիկ նշմարները միայն : Նա մարգարէի հոգւով նախատեսում է, թէ տարիներից, գուցէ դարերից յետոյ՝ որպէս այդ նշմարները իրանց սաղմնական դրութիւնից կ'աճեն, կը զարգանան, կը կերպարանագործուեն եւ կատարեալ ձեւ ու կազմութիւն կը ստանան, — եւ նրանց պատկերները կանխապէս նկարում է եւ դնում իր ժամանակի հասարակութեան առջեւ :

Ճշմարիտ բանաստեղծը գիտէ անցեալը, գիտէ ներկան, գիտէ եւ ապագան: Ժամանակները նրա ձեռքումն են: Իւր հերոսներից մէկի թերութիւնները նա լրացնում է միւսից առած յատկութիւններով, եւ ներկայացնում է իբրեւ կատարելագործուած տիպարներ :

— Մենք ամէն ինչ դպրոցից ենք սպասում, — շարունակեց նա, — բայց ժողովուրդը ինքը մի մեծ դպրոց է, որին պէտք է կրթել, որին պէտք է ուղղութիւն տալ, որի մէջ պէտք է զարգացնել առողջ մտքեր, բարձր գաղափարներ, որի մոլութիւնները եւ կեղտը պէտք է մաքրել: Իսկ դա այլ կերպ չէ կարող լինել, եթէ չենք տայ նրա ձեռքը ընթերցանութեան գրքեր: Եւ այդ գրքերից ամենազօրեղ կերպով ազդում է նրա վրայ վէպը, բանաստեղծութիւնը: Մի լաւ գիրք կարող է փրկել մի ամբողջ ազգ: Այդ կէտից, Համբի հայեացքները բոլորովին ճիշդ են: Ինչ ազգ, որ բանաստեղծութիւն չունի, նա հազիւ թէ ընդունակ կը լինի իր համար մի բարւոք դիրք ստեղծել մարդկային հասարակութիւնների մէջ:

— Նա ասաց, որ այժմ մի բան է գըրում, ի՞նչ է գրում, — հարցրի ես :

— Հայոց եկեղեցական պատմութիւն է գրում, թէ ինչ փոփոխութեան է ենթարկուել Հայոց եկեղեցին, սկսեալ Աբգարի օրերից, երբ առաջին անգամ մըտաւ քրիստոնէութիւնը Հայաստանում, մինչեւ մեր օրերը: Եւ գլխաւորապէս պէտք է բացատրէ, թէ ինչ կազմակերպութիւն ունէր Լուսաւորչի հիմնած եկեղեցին :

— Ուրեմն, այլ եւս վէպեր չէ՞ գրում :

— Գիտես, նա իր կեանքում շատ է տանջուել, շատ նեղութիւններ է կրել : Նրա կեանքը անցել է մի շարք հալածանքների միջից Այդ բոլորը մի կողմից, առաջած հիւանդութիւնը միւս կողմից, նրան ձգեցին մի տեսակ սրտատրոփ մելամաղձութեան մէջ : Նա սկսեց ինքնամոռացութեան մէջ հանգստութեան որոնել, եւ յանձն առեց մի այդպիսի դժուարին աշխատութիւն, որպիսին է եկեղեցական պատմութիւնը, որ աւելի մտածութիւն է պահանջում, քան թէ երեւակայութեան բանաստեղծական թռիչքը : Նրա վանք մտնելը եւ հոգեւոր կոչման ցանկութիւնն անգամ մի տեսակ քմահաճութիւն է, ինչպէս եկեղեցական պատմութիւն գրելը, որ հետեւանք է նոյն մելամաղձական դրութեան: Նա կամենում է մոռանալ իրան, եւ նետւում է ամենադժուարին աշխատութիւնների մէջ, որ ամբողջովին կլանեն նրա մտածութիւնները: Բանտի մէջ սկսեց եբրայեցերէն սովորել, Հին Կտակարանի հետ լաւ ծանօթանալու համար: Նա իսկապէս շատ դժբախտ մարդ է... Նրա մուգան երբեք կեանքի քաղցրութիւնը չէ ճաշակել... Տխուր եւ դառն կերպով անցել են նրա օրերը...

Համարեա ամբողջ գիշերը անցուցինք մենք խօսելով. իմ քունը չէր տանում. Ասլանը նոյնպէս գտնւում էր մի տեսակ գրգռուած դրութեան մէջ, որ յատուկ է այն րոպէներին, երբ մարդ պէտք է բաժանուէ իր սիրելիներից եւ բաժանուէ երկար, շատ երկար ժամանակով...

Առաւօտեան պէտք է նա ճանապարհ ընկնէր: Վանքի դրան մօտ սպասում էր նրա ձին: Համբը դուրս չեկաւ իր խուցից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Շամիրեան եւ զաւակնե-րը, ինչպէս նաեւ Կարապետեան, Ճիզմէ-ճեան եւ Մուրատեան ընտանիքները ցա-ւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 16ին, 64 տարեկանին, Մարսէյլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, Ապրիլ 18, առաւօտեան ժամը 10ին Մարսէյլի Փրատոյի Մայր եկեղեցին:

Մեկնում՝ իր բնակարանէն 159 Ավընիւ Ռօժէ Սալենկրօ ժամը 9ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Աբիկեան կը ծա-նուցանէ թէ այս Կիրակի յաւարտ Ս. Պա-տարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե-կեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ԱԲԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ողբացեալ Յովսէփ Բաչանեանի յիշա-տակին, Պերլինէն Տէր եւ Տիկին Տէր-Ցարութիւնեան հազար ֆրանք կը նուի-րեն Կապ. Խաչի անակր հիւանդներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ֆ. Կ. Խաչի 30ամեայ յոբելեանին ա-ռիթով շնորհակալութեամբ ստացուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տիկին Մալվինէ Խապայեանէ, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Գօզոսեանէ, Տիկին Ա. Ա-լանեանէ, Պ. Եր. Ցարութիւնեանէ, Պ.Օ. Խայրութեան եւ Պ. Մանուկ Քիպարեան, Տիկին Մ. Ակոնայեան, Ոմն՝ երկու հա-զարական ֆրանք:

Ֆ. Կ. Խաչի երեսնամեակին առթիւ Կրը-նոպլի իր մասնաճիւղը, ի նպաստ Միու-թեան մնայուն, ազգօգուտ ձեռնարկին՝ օգափոխութեան կայանին կը նուիրէ 15 հազար ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համազգային Ապրիլեան Սգատօն Վա-լանսի մէջ, կազմակերպուած Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ եւ մաս-նակցութեամբ երեք համայնքներու պետե-րուն: Տեղի կ'ունենայ 11 Ապրիլ 1959, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Վալանսի քա-ղաքապետական սրահը (Սալ տէ Ֆէթ): Օրուան բանախօս՝ Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձա-նագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմում-ները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեք-շաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիտէն 27-35:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Վերապրելու համար 1915ի ողբեր-գութիւնը՝

Կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN

53, AVENUE DE ST JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Սեւանի շրջանէն Շահրիէ Գիւղայիներ, որոնք երկրորդ պատերազ-մին արտասահման անցած են, ճանչցող-ներէն կը խնդրուի իմացնել Գ. Ծերիկ-եանի, 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մար-սէյլ: Կը խնդրուի արտասահմանի թեր-թերէն արտատպել:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու ծնողք-ներուն:

19 Ապրիլին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժա-մը 5ին, Սալ Շոփէնի մէջ, 8 Րիւ Տարիւ, մէթրօ Թէրն:

Պիտի ներկայացուի Դպրոցասէրի նախ-կին եւ այժմու սանուհիներու կողմէ: ՍԻՊԻԼԻ ՄԱԳՆԻՍԸ, եւ Ենովք Արմէնի ԵՍ ԿԸ ՊԱՇՏԵՄ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ:

Տեղի պիտի ունենան նաեւ երգ, պար եւ արտասանութիւն:

Գին.— 300, 400 եւ 500 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Սասի Համեռ Հայր. Միութեան, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 14ին: Տեղի կ'ունենայ Սա-հակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեկան հան-դէսը:

Կը նախագահէ ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին.— Կապոյտ Խաչ Կրընոպլի մասնաճիւղի պարախում-բը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի: Երգ, արտասանութիւն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգա-բարձութեան: Տեղի կ'ունենայ 26 Ապ-րիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի:

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ 25 Ապրիլ, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զինուոր մատաղցու ուխտաւորներու որ կի-րակի սգատօնէն յետոյ իբրեւ աւանդա-կան հովեճաչ, մեր մլիոնաւոր նահատակ-ներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշ-խուի հաւատացեալ ժողովուրդին:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու-թեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն բո-լոր կազմակերպութիւններուն ու Միու-թիւններուն:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը:

Կը խօսի Լիոնի Ազգ. Միութեան ատե-նապետ՝

Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փօն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան նա-խաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական Միութեան, Ստանօզի Հայրենակց. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Ան-դրանիկ խումբին, այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին, ընկեր Պապիկեանի սրահը (Փրթի Շալէ Գաթպիսօն):Ման-րամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդներ 16 – 17 տարեկան, աշկերտ ընդհանուր մեքանիքի:

(Mécanique Générale)

Դիմել՝

Boghossian

17, AVE. J. B. FORTIN, BAGNEUX ALÉ. 71-22

Prendre l'autobus 128 à la Porte d'Orleans et descendre au Terminus: Mairie de Bagneux

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան:

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

METRO MAUBERT MUTUALITÉ

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Ցարանուանական Պետերու եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց: Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւ-նը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳԱՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Գ. Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը:

Դասախօսութենէն առաջ եւ զաղարին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկու-թիւն:

Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի ճշգա-պահ ըլլալ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Իր հերթական դասախօսութիւններու շարքը կը նուիրէ Ապրիլեան մեծ նահա-տակներուն:

Առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21-ին, ֆրանսական համալսարանի ամփի-թատրոնը (40, Ալէ Լ. Կամպէթա):

Նիւթ՝ ՍԻԱՄԱՆԹՕ եւ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ:

Կը խօսին՝ Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕ-ՍԷԵԱՆ:

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ եւ ըն-թերցումներ ուսումնասիրուած հեղինակ-ներէն: Ինչպէս նաեւ պիտի տրուին ընդ-հանուր տեղեկութիւններ հայրենիքի եւ սփիւռքի մասին, ամէն հաւաքոյթի սկզբնաւորութեան:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի Օրը Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ, Ապրիլ 26ին:

ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները անխտիր, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մատրան մէջ: Շատ կարեւոր օ-րակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շա-բաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Բա-ցակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Հ. Յ. Դ. «Մու-րատ» խումբը, այս Շաբաթ, ժամը 21-ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Ռուբէն խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի, ժամը երեքին, 17 Րիւ Պլէօ: Կարեւոր օ-րակարգ.

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վա-լանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ խորհրդակցա-կան ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամ-ները անխտիր այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին: Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 19 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4275

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԴԱՍ ՉԵՂԱՒ

Որքան ուժեղ ու ինքնաբուխ էր եղած Օսմանեան Սահմանադրութեան առաջ բերած համազգային անվերապահ խանդավառութիւնը, այնքան խոր ու չմեղմեցուցիչ դարձաւ Կիլիկիոյ աղէտին առաջ բերած հիասթափութիւնը:

Իրարանցումի ենթարկուեցան Պոլսոյ ազգային իշխանութիւնները: Բացառիկ ժողովներ գումարուեցան: Որոշումներ տրուեցան մէկ կողմէ դիմումներ կատարելու համար կառավարութեան մօտ, միւս կողմէ կազմակերպելու աղէտեալներու օգնութեան գործը:

Ազգային Պատրիարքարանին կողմէ կրօնական եւ աշխարհական պատուիրակներ ղրկուեցան Կիլիկիա՝ տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելու համար:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարմիր Խաչը հիւանդապահուհիներ փութացուց աղէտեալ վայրերը՝ առաջնորդութեամբ Օր. Սաթենիկ Օհանջանեանի — ողբացեալ Համոյի քոյրը:

Բազմաթիւ երիտասարդ բժիշկներ՝ Պոլսէն ու Պէյրութէն՝ անձնուիրաբար վազեցին ամէն տեղ, ուր կեանք մը կար փրկելիք:

Քննիչ մարմին մըն ալ ղրկուեցաւ օսմանեան երեսփոխանական ժողովին կողմէ, գլխաւորութեամբ Խարբերդի երեսփոխան Յակոբ Պապիկեանի, պաշտօն ունենալով երեւան հանել ջարդերու իսկական պատասխանատուները:

Ատանայի առաջին ջարդէն անմիջապէս վերջ, տեղւոյն իթթիհատական թերթը՝ Իթիտալ, — որուն խմբագիրն էր ամբոխավար Իհսան Ֆիքրի —, բացառիկ թիւ մըն էր հրատարակած՝ վերէն վար սուտերով եւ զրպարտութիւններով լեցուն՝ գիրերը շրջելով եւ ջարդերու ամբողջ պատասխանատուութիւնը անամօթաբար ձգելով Հայերուն վրայ:

Գայլը եւ գառնուկի յաւիտենական պատմութիւնը:

Բազմաթիւ անմեղ Հայեր ձերբակալուած էին՝ դէպքերու ընթացքին Թուրք սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Պատերազմական ատեանը փողոցներէն սուտ վկաներ կը հաւաքէր՝ դատապարտել տալու համար երիտասարդ Հայեր:

Անձամբ հերոս դասատու Միսաք եւ հինգ կորիճ ընկերները կախաղան կը բարձրացուէին Ատանայի կամուրջին եւ գլխաւոր հրապարակներուն վրայ:

Թուրքերը չէին կրնար մարսել, որ ինքնապաշտպանութեան համար զէնքի էին դիմած Հայերը:

Մինչ սպաննուածներու տակ կը հաւաքէին Հայոց զէնքերը, պաշտօնօրէն կը զինէին Թուրքերը:

Պոլիս վերադարձին, երեսփոխան Յակոբ Պապիկեան ներկայացուց իր տեղեկագիրը, որ անհերքելի փաստերով կ'ապացուցանէր Թուրք քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց պատասխանատուութիւնը համատարած ջարդերուն մէջ:

Բայց երեսփոխանը դաւադրօրէն թունաւորուեցաւ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան կողմէ՝ տեղեկագրի ընթերցման թուականէն մէկ օր առաջ:

Կիլիկիոյ աղէտը արձագանգ գտաւ նաեւ եւրոպական մամուլին մէջ: Թուրքերը յաջողեցան կաշառել կարգ մը թերթեր — ինչպէս Ֆիկարօ եւ Ժուռնալ — ամբաստանելու համար Հայերը, մինչ Թան կը մերկացնէր թրքական ստորանքները:

Ուղղամիտ ֆրանսացի մը — Հանրի Պրէնոլ — անարդարութեան սիւնին գամեց Թուրք կառավարութիւնը հատորով մը՝ որուն անունը փոխ էր առած Վիկտոր Հիւկոյի նշանաւոր խօսքէն «Թուրքերն են անցած այստեղէն···»:

Մանկամարդ ամերիկացի միսիոնարուհի մը՝ Հելէն Տէյվընփորթ Կիպընզ՝ որ Տարսոնի մէջ ականատես էր եղած ջարդերուն՝ «Թարսուսի կարմիր գորգերը» անունով անգլերէն հատորով մը խարանեց Թուրքերը:

Իր ամուսինը՝ Փրոֆ. Հէրպըրթ Կիպընզ՝ ետքէն մեծապէս օգտակար պիտի ըլլար Հայկական Դատին, Զինադադարի բախտորոշ օրերուն:

Յայտնի հայ գրողներ՝ անմոռանալի էջերու մէջ պատկերացուցին Կիլիկիոյ կոտորածը: Սիամանթօ գրեց Կարմիր լուրեր բարեկամէս: Զապէլ Եսայեան Աւերակներուն մէջը, Արշակուհի Թէոդիկ Ամիս մը ի Կիլիկիա, Սուրէն Պարթեւեան՝ Կիլիկեան արհաւիրքը: Ասոնք երեքն ալ տեղւոյն վրայ անձամբ չափած էին աղէտին մեծութիւնը:

Իսկ Հաճընցի գեղագործ Յակոբ Թէրզեան, որ Ատանայի մէջ ականատես էր եղած ջարդերուն եւ հրաշքով ազատած բանտէն՝ Կիլիկիոյ աղէտը անուն ստուար հատորի մը մէջ տուաւ բոլոր ջախջախիչ փաստաթուղթերը: Տարաբախտ հեղինակը իր այս «ոճիրը» պիտի քաւէր քանի մը տարի վերջ, դառնալով ապրիլեան նահատակներէն մէկը:

Կիլիկեան դաս չեղաւ դժբախտաբար օրուան ազգային վարիչներուն: Միամտաբար շարունակեցինք հաւատալ նենգամիտ Թուրքերուն, որոնք մեծ պատերազմի բացառիկ պատեհութենէն օգտուեցան՝ միանգամ ընդ միշտ թաղելու համար Հայկական Խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԵԹԷ ԽԻՂՃ ՈՒՆԻՍ ···

— Դուն համաձա՞յն ես այս կարգադրութեան ···

— Ո՛ր կարգադրութեան ···

— Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը հրաման արձակեր է որ ապրիլ 26ի Կիրակին, ցերեկոյթ, երեկոյթ եւ ուրիշ բաներ տեղի չունենան՝ ի յարգանս մեր նահատակներուն ····

— Իհարկէ համաձայն եմ ··· Պզտիկ սրբագրութիւն մը, սակայն ··· Հրաման արձակուած չէ, այլ խորհուրդ տրուած է՝ խիղճ, խղճմտանք ու խելք ունեցողներուն որ այդ օրը կարճ կապեն իրենց «շքեղ»ները ու «անձնախնդիրութեան»ները ···

— Բարեկամ, դուն գիտե՞ս որ մենք ազատ երկիր կ'ապրինք եւ չենք հանդուրժեր որ ուրիշները ոտքի տակ առնեն մեր իրաւունքները եւ ···

— Իրաւունքներդ ոտքի տակ առնող չկայ, մեծապատիւ հայրենակից ··· Կրկնեմ — պարզապէս, խորհուրդ տրուած է որ Ապրիլ 24ի ամէնէն մօտիկ կիրակին, քէօֆթէ փարթի տեղի չունենայ··· Դուն ինձմէ աղէկ գիտես թէ քէօֆթէ փարթի բուածը ինչ գոյն կ'առնէ, երբ մուզիքան սկսի ու երբ գլուխները քիչ մը տաքնան··

— Եղբայր, դուն իմ ըսածս չհասկցար ··· Ես ըսել կ'ուզեմ որ մեր ազգային իշխանութիւնները եւ մեր յրագիրները ազգին ամէն մէկ գործին խառնուելու չեն եւ քաղաքացիին ազատութիւնը կաշկանդելու չեն ··· Մէյ մը կ'ելլէք ազատութեան մասին ճառ կը խօսիք, մէյ մըն ալ կ'ելլէք, օրինակ, իմ ազատութիւնս կը··

— Քու ազատութիւնդ կաշկանդող չկայ: Փափաքելի է որ հանրութիւնը — ազգը — այդ օրը յիշէ իր ննջեցեալները ·· Տունէդ ներս ի՛նչ կ'ուզես ըրէ, եթէ խիղճդ կը ներէ ··

— Ճանըմ, ես, ամիսներ առաջ կարգադրած էի որ տղուս հարսնիքը տեղի ունենար ապրիլ 26ի կիրակին··· Հիմա, նոր բաներ մէջտեղ կը հանէք ··· Կ'ուզէք որ հարսնիքը յետաձգեմ՝ «հի՞ն, հի՞ն դարուց յիշատակ» պատմութեա՞ն մը համար ··· Մոռնալու ենք, առանց տխուր բաները ···

— Թուրքը եկաւ մեր տունն ու տեղը քարուքանդ ըրաւ, մեր եկեղեցիները, մեր վանքերը քանդեց, այրեց, կողոպտեց, մեր ունեցածը առաւ տարաւ եւ մէկ միլիոն ալ Հայ ջարդեց ··· Ինչպէ՞ս կրնայինք այդ ահաւոր ոճիրը մոռնալ:

— Քաղաքակամ ազգ ըլլայինք նէ կը մոռնայինք··· Բայց, իմ ըսելս այն է որ տղուս հարսնի՞քը ինչ պիտի ըլլայ ··· Կ'երեւայ թէ քահանաներն ալ, այդ օրը, պսակ պիտի չընեն ··· Ա՛խ, սա լրագիրները չկա՞ն ··· Անհատին իրաւունքներդ կ'առնեն, իրենց ուզածին պէս կը սպառեն ··· Ուրիշ խնդիր մըն ալ միտքս ինկաւ ·· Սա ըսէ նայիմ — եթէ սա սգահանդէս ըսածնիդ այդքան մեծ բան է, ինչո՞ւ համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ձայնձուն չի հաներ եւ ասոր անոր կը ձգէ որ իրենց գլխուն, ելլեն հրամաններ արձակեն ··· Եթէ առանձ կարեւոր-բան էր, Կաթողիկոսը կոնդակ հանելու չէ՞ր, թէ «զաւակներս, ապրիլ 24ին աղօթեցէք···»:

— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը զբաղած մարդ է··· Եւ, կարծեմ, իրաւունք ալ տուած չեն իրեն որ «Ապրիլ 24»ը յատկապէս՝ կոնդակի նիւթ ընէ ···

— Եթէ առանձ է, ես իմ հարսնիքս կ'ընեմ ··· Կաթողիկոսին հրամայած ըլլար նէ ···

— Բարեկա՛մ, եթէ ապրիլ 26ը հայրիկիդ, մայրիկիդ, եղբօրդ կամ քրոջդ մահուան տարեդարձը ըլլար, տղուդ հարսնիքը կ'ընէի՞ր:

— Հարկաւ չէի ըներ ··· Ա՞տ ինչ ըսել է··· Ես զգացում չունի՞մ, մարդ չե՞մ ···

— Եթէ զգացում ունիս եւ մարդ ես, հասկցիր որ ապրիլ 24ն ալ ազգին հազարաւոր հայրիկներուն, մայրիկներուն, եղբայրներուն եւ քոյրերուն մահուան տարելիցն է ··· Ուրեմն, այդ օրը, դուն քու ոտքերուդ տակ փշրէ սա ազատութիւններդ — որոնց մէկ մասը, արդէն, ոտքի տակ անցնելիք բաներ են — եւ ազօթք մը կարդա՛ ազգին նահատակներուն հոգուն եւ ազգին ապագային համար··· Հարսանիքդ ուրիշ օր··· Եթէ Հայ ես ու եթէ խիղճ ունիս ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան քառասնամեակին առթիւ Թիթօ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ: Յիշեց որ 1934էն 1937՝ իր անձն ալ վտանգուած էր եւ գլուխը պիտի իյնար «Սթալինին դանակին տակ»: Մառէշալը զգուշացուց Եուկոսլաւները չհաշուելով թէ «երկար պիտի տեւէ Խ. Միութեան հետ մեր պայքարը: Բայց պէտք է զայն շարունակենք առանց վախի, որովհետեւ պիտի գայ օրը՝ երբ գաղափարական գետնի վրայ պիտի խօսինք»:

ԻՐԱՔԷՆ եկած Եգիպտացիներ անցեալ օր յարձակում գործած են սուրիական պահակետի մը վրայ: Հինգ Եգիպտացիներ բանտարկուած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ռուսաստանի (Միութեան կարեւորագոյն հանրապետութիւնը), Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ ընտրուեցաւ Նիկոլա Իգնաթով, որ միաժամանակ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կ.Կ.ի քարտուղարն է:

ԳԱՂՏԱՐԻ մէջ ստորագրուած համաձայնագրով մը՝ Խ. Միութիւնը 550 միլիոն ռուբլիի փոխատուութիւն մը կ'ընէ Իրաքի:

ԱՆԳԼԻԱ եւ Ամերիկա որոշած են ապահովել Յորդանանի ինքնավարութիւնը, կը գրէ «Տէյլի Մէյլ»: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Յորդանան որոշած է Իրաքի եւ Եգիպտոսի միջեւ եղած վէճին չխառնուիլ:

ՓԷՔԻՆԻ մէջ այսօր կը բացուի Չինաստանի ժողովրդ. համագումարը, որ տասը օր պիտի տեւէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՄԱՅԻՍԻՆ

ՍԱՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՅ

« Քանի մը շաբաթէն Սարը ամբողջութեամբ պիտի միացուի Արեւմտեան Գերմանիոյ Հանրապետութեան » կը գրէ Տիւսէլտորֆի մեծ թերթը՝ «Տէր Միթակ» :

Յարգ կը կարծուէր թէ միացումը պիտի ըլլար տարւոյն վերջը, ինչպէս նախատեսուած է Ֆրանքօ-գերմանական համաձայնագրին մէջ :

« Տէր Միթակ»ի համաձայն, Ֆրանսա ընդունած է արդէն Սարը անմիջապէս Գերմանիոյ կապել: Պատճառը՝ ֆրանսական ծանր ֆրանքը, որ հրապարակ պիտի ելլէ Մայիսին կամ Յունիսին: Եթէ մինչեւ տարւոյն վերջը սպասուի, Սարի բնակիչները պիտի ստիպուին երկու անգամ փոխել իրենց դրամը — Այսօրուան ֆրանքը՝ ծանր ֆրանքի (Մայիսին կամ Յունիսին), ծանր ֆրանքն ալ մարքի՝ Դեկտեմբերին: Պարզ է, թէ բազմաթիւ դժուարութիւններու դուռ պիտի բացուի այս ձեւով :

Անիմաստ է քանի մը ամսուան ընթացքին երկու անգամ դրամ փոխել շուրջ մէկ միլիոն բնակիչ ունեցող շրջանի մը մէջ, տնտեսական եւ վարչական բարդութիւններ ստեղծելով ժողովուրդին եւ իշխանութեանց համար :

Տիւսէլտորֆի թերթը այն կարծիքը կը յայտնէ թէ Սարի բնակիչները Մայիս 24էն սկսեալ պիտի կարենան իրենց ֆրանքները մարքի փոխել: Միւս կողմէ, Պոննը եւ Ֆրանսան ու Դաշնակցային Դրամատունը բանակցութիւններու սկսած են՝ որոշելու համար փոխանցման օրը : Թերթը կ'աւելցնէ նաեւ, թէ Մայիսի սկիզբը ֆրանսացի եւ գերմանացի մասնագէտներ ժողով մը պիտի գումարեն Փարիզի մէջ, վերջնականապէս ճշդելու համար առկախ մնացած հարցերը :

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը ոչ հերքեց եւ ոչ ալ հաստատեց « Տէր Միթակ»ի լուրը: Պաշտօնական բանբեր մը յայտարարեց թէ «գրոյցներ են անոնք »: Փարիզի մէջ կ'ըսուի թէ տակաւին թուական մը ճշդուած չէ, բայց կասկածէ դուրս է այն պարագան՝, որ Սարը Արեւմտեան Գերմանիոյ պիտի միանայ տարեվերջէն առաջ, ինչպէս ճշդուած է Ֆրանքօ-գերմանական համաձայնագրին մէջ :

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ սահմանին վրայ գտնուող 1.881 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ այս շրջանը անորոշ ճակատագիր մը ունեցած է դարերու ընթացքին :

1814ին Ֆրանսայի կողմէ Սարը յանձնուեցաւ Գերմանիոյ: Այսուհանդերձ երկու երկիրներն ալ իրենց պահանջները պահեցին այնտեղ: 1919ին, Վերսայլի դաշնագրով Ազգերու Ընկերութիւնը արուեստական վարչակարգ մը հաստատեց: Սարը կը կառավարուէր հինգ հոգիոց յանձնախումբի մը կողմէ. (մէկ Ֆրանսացի, մէկ Սարցի եւ երեք չէզոք):

Հակառակ այս կարգադրութիւններուն՝ Սարը տնտեսապէս կապուած էր Ֆրանսայի :

1940ին, երբ Ֆրանսա գրաւուեցաւ Հիթլերի բանակներուն կողմէ, բնականաբար գրաւուեցաւ նաեւ Սարը: Բայց 1945ին, երբ դաշնակից ուժերը յաղթեցին՝ Սարը դարձեալ բաժին ինկաւ Ֆրանսայի :

Այսօր, երկու երկիրներու կառավարութիւնները որոշած են լուծել դարերու պատմութիւն ունեցող այս թնճուկը : Ուշագրաւ է սակայն «Տէր Միթակ»ի այն մանրամասնութիւնը, թէ տակաւին երկար ատեն Սարը տնտեսապէս Ֆրանսայի կապուած պիտի մնայ :

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Օսմանիէի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, ընդառաջ երթալով մեր փափաքին՝ առաջնորդեցին մեզ աւերակները այցելելու: Միջոց մը թափառեցանք թթենիներու պարտէզի մը մէջ, երբ խելագարած այրիի մը կցկտուր մէկ երգը սթափեցուց զիս: Տղաքը ալ աւելի կը մօտենային մեզի, ցոյց կուտային ուրիշներու ուշադրութենէն վրիպած կէտեր, կը շահագրգռուէին մեր խորհրդածութիւններով, մեր ցաւի եւ ըմբոստութեան աղաղակներով: Մեր առաջքէն վազելով գացողները կը վերադառնային մարդկային ածխացած ոսկորներով եւ կը պատահէր երբեմն որ գտնուած կերպասի կտորէ մը կամ որեւէ առարկայէ մը ճանչնային իրենց ծնողքներուն կմախքները:

Արահետներէն անդին, որոնք ծածկուած էին գետնին վրայէն սողոսկող եւ մագլցող բոյսերու առատութեան մը ներքեւ, գտանք քանդուած օճախներ... փխրաթի խանձած կտոր մը հրաշքով մնացեր էր: Զափահաս աղջիկ մը մօտեցաւ, կեցաւ դիմացը ու յետոյ մեզի դառնալով ըսաւ.

— Հայրս հոս կը նստէր ...

Իր թուխ եւ համակրելի դէմքին վրայ արցունքները չէին թափեր եւ ուրիշ բան ալ արտասանելու անկարող էր: Երբ իր մեռելի պէս ճերմակ շրթունքը շարժեց խօսելու, կարծեցինք թէ իր վիշտն ու զանգատը պիտի յայտնէր, բայց անիկա ցաւագին, խելայեղ նայուածքը մեր աչքերուն յառելով կրկնեց պարզապէս.

— Հայրս հոս կը նստէ՛ր ...

Հետզհետէ մեր սրտին անձկութիւնը այնպիսի սաստկութեան մը կը հասնէր որ ֆիզիքական ցաւ կը պատճառէր: Անորոշ մրմունջ մը կը պտուտքէր այրիներու շրթունքներուն վրայ. կ'երգէին թէ կ'աղօթէին... իրենց ցաւին յիմարեցուցիչ արբեցութիւնը կը պատէր նաեւ մեր գլուխները. աշխարհիս վրայ ոչ մէկ տեղ գոյութիւն չէ ունեցած այդպիսի դժբախտութիւն: Մայրեր քանի մը անգամ սգաւոր էին, այրիները չէին գիտեր թէ իրենց ամուսինի՞ն, հօ՞րը թէ եղբօրը վրայ լան. եւ իւրաքանչիւրին բազմապատիկ վիշտը ա՛լ աւելի կ'ընդլայնուէր հաւաքական դժբախտութեան մէջ:

Երբեմն ալ քարացած ու անշարժացած իրենց ցաւին մէջ, անտարբեր կը թուէին. բայց յանկարծ ցաւագարի պէս աղաղակելով կը խօսէին ու կը խօսէին. լորձունքը կը վազէր թուլցած շրթունքներէ, արցունքները կը ժայթքէին ու դալարուած մատներով կուրծքերնին կը բզքտէին, մազերնին կը փետտէին ու այսահարի պէս անդամներնին կը պրկէին մինչեւ որ անկենդան իյնային իրենց տանը մոխիրներուն մէջ:

Շատ տեղ Հայերը փախած ըլլալով, հրդեհուած տուներէն հրացանով զարնուած էին ...: Դէպքին յաջորդ օրերուն դիակները թաղած էին աւերակներուն քով, այնպէս որ իւրաքանչիւր մոխրացած տան կողքին կը գտնէինք մէկ կամ երկու հողակոյտեր: Ամէն անգամուն արկածեալներու խումբին մէջէն հերարձակ մայր մը կը վազէր դուրս, եւ յաճախ ճերմակ մազեր, բամպակի ծուէններու պէս, կը թռչկոտէին մեր շուրջը: Իրենց ցաւին կատաղութիւնը այնքան սաստիկ էր, որ եղունգներով երեսներնին կը ճանկէին եւ արցունքին հետ արիւնի կաթիլներ կը վազէին այտերէ վար ...: Յետոյ ամբողջ մարմնով ծածկելով հողակոյտը՝ կուլային ու կ'երգէին ...

Նազլու էր զաւակս
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ ...
Մարթինով զարկին զաւակս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ ...

Պահ մը կը կենային իրենց քով եւ ուրիշ այրիներ կամ սգաւոր մայրեր կը ջանային մխիթարել հողակոյտին վրայ լացող մայրը ու զայն հեռացնել իր զաւկին գերեզմանէն. բայց անիկա անկարելի էր. իրենց ցաւէն արբեցած, աշխարհը մոռցած ու մեզի համար խուլ դարձած կը շարունակէին լալ: Ու երբ հարկադրուած կը մեկնէինք, իրենց առանձնական հեռաւորութիւններէն այլ եւ այլ հողակոյտերէ կը լսէինք լացող ու ցաւագին երգը.

Նազլու էր զաւակս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...
Մուրատդ չառիր աշխարհէս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...
Կարօտս չառած քեզ կորսնցուցի
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...

Բայց ահա բարձրացաւ ահաւոր աղաղակ մը, ապառաժներ կարծես կը ճաթէին... մարդկային կուրծքէ՞ կ'ելլէր այդ ողբը, թէ բնութիւնը իր տարերային զայրոյթը կը գոչէր. հանի Սառան էր իր տանը քով երեք կորիճ զաւակներու հողակոյտին վրայ ...

Մարթինով զարկին զաւակս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...
Որդերու կեր եղար զաւակս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...
Ծարալու գլուխդ սեւ հողին դրիր,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...
Լոյս աշխարհը սեւ հողով ծածկեցին քենէ,
վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...

Մինչ հեռուներէն հետզհետէ աւելի մարմրելով կուգայ ուրիշ կիներու ձայնը.

Նազլու էր զաւակս,
Վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ ...

Աստղին աւերակի պատի մը կռթնած նշմարեցինք դողդոջուն ծերունի մը որ արձագանգի պէս կը պատասխանէր այս ամէն կողմէ եկող ողբային երգերուն.

— Օ՜ֆ... օ՜ֆ... օ՜ֆ ...:

Երբ աւերակներու շրջանը ելինք, գրեթէ այլ եւս մինակ մնացած էինք. անկարելի եղած էր կիները քաշել հանել իրենց սիրելիներու հողակոյտերէն ...:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԻՆ Ի ՏԵՍ

11 Նոյեմբեր, 1909

Լուսանկար մը կը տեսնեմ այսօր: Ի՜նչ ուրուատեսիլ բան մը կայ թուղթի սա կտորին վրայ. կը նայիմ անոր, սեւեռաբիբ, անյարիր. անվրդով:

Ամպամած երկինքի մը տակ, մութ յատակի մը վրայ՝ ալ աւելի չեշտուած մթութեամբ մարդկային կերպարանք մը կը յառնէ: Ամէն ինչ խաւարի ծրարուած մըն է իր վրայ, յառից ցզլուխ, բացի լայնշի փաթթոցէն որ աղտոտ սպիտակութեամբ մը գալարուած է իր գմրեթարդ ճակտին շուրջ: Կոճղի պէս կոշտ ոտքերը պարփակուած են տրեխներու մէջ, սրունքները՝ շալվարին ծալքերուն տակ, իսկ իր մէջքը՝ կապուի մը սեղմ փաթթոյթներով զօտեպինդ: Տարապի կեցուածքի եւ նայուածքի այս ահաւոր ամբողջութեանը մէջ, մա՞րդ չէ թէ հասարակ մուրացիկ մը, կամ սոսկալի յելուզակ մը պիտի կարծէ տեսնել, այլ ժամանակէն սեւցած խոշոր քար մը կոնկի՝ չեղակի ցցուած, մէկ բառով վիմեղէն մարմնացումը մշտակառոյց · մշտամբռունչ աղօթողի մը:

Ատանայի կամուրջին, դարերու պատկառելի հնութեամբը համբաւաւոր այդ կամուրջին վրայ իր կայքն ըրած է ան, կռնակը տուած հաստաբեստ պատին գլուխը վեր. նայուածքը պիշ պիշ դէպի երկինք. գոզցես զայն չափելու, անոր անհունութեանը մէջ խորասուզուելու անսահման կարօտով մը:

Կամուրջէն քիչ հեռու, միջոցին մէջ կը բարձրանար մինարէ մը, իսկ հոս, սա անծանօթ մարդուն տարնթեր ծիծղուն դէմքը կայ շարաճճի տղեկի մը որ պատահարար անկից անցնելուն եկած տեղաւորուած է լուսանկարին մէկ անկիւնը:

Ընդ երկար կը դիտեմ պատկերը. կը զգամ թէ աչքերս յամառութիւնն ունին դեռ անոր վրայ գամուած մնալու, անոր հոգիին թափանցելու: Արեւելքը յատկանշող միստիքականութեամբ սա մինարէին միամիտ ու խոհուն ցայտքը, վարը՝ մութին հոծութիւնը Սիհունի ջուրերուն վրայ բարձրացող կամուրջին ամայութիւնը, մանաւանդ ուրուատիպ կերպարանքով այս մարդուն մեկուսացումը, դէմքին խաղաղաւէտ ու երկնաղէտ վեհութիւնը, բոլոր ասոնք գերազանցօրէն տպաւորիչ ազդեցութիւն մը թողուցած են վրաս: Ծ՜հ այդ երկնապիշ նայուածքը.

— Գիտէ՞ք ո՞վ է այդ մարդը, կը ձայնէ յանկարծ ծանօթ մը քովէս, ատիկա այն հաշտակուր հրէշ Հօճան է որ կոյր, ծեր, եւ անկարող ըլլալով, խնդրած է համադրիներէ — ջարդի օրերուն — կեավուր մը բերել իրեն իր ձեռքովը մորթելու համար. որպէսզի արժանի ըլլար երկնից արքայութեան: Փափաքին հասած էր ...

Վերջին պարբերութեան հետ ականջներս կը սկսին խշալ: Լուսանկարը ձեռքս քարացած կը մնամ: Կը յիշէի, շատ լաւ կը յիշէի՝ ժամանակին պոլսական թերթերուն մէջ կարդացած ըլլալս ողխականն այս վատթար ծերունիին, զգացած կատաղի ըմբոստանքս՝ այս մարդահրէշին համար.

Յափշտակութիւնս ինչ շուտ կը փոխուէր հիասթափութեան եւ ինչ ուժգին կը զգայի հիմա, խոռվք մը ամբողջ էութիւնս գլրդող: Ծերունին համակ աղօթումն էր, բարութեան, ազնուութեան համակ արձագանգ զգացական կիրքերու, համակ նախատինքը պատկառանքի եւ վեհութեան, մինչ ես, աւա՜ղ այնքան միամիտ էի գտնուեր պահ մը առաջ խորհուրդ ու շնորհ նշմարելու իր վրայ, առ Աստուած հայեցողի իր կերպարանքին խաբուելով:

Կեցիր հոտ, ով եղեռնելի արարած, շարունակէ նայիլ երկինքներուն եւ Ալլահիդ, գործած արարքիդ սրբութիւնը խոհական աղաչանքով սպասող քաղէ օրն ի բուն, երկուքը մէկ են ալ: Օրհնութիւն հայցէ կամ նզովք մուրա՝ տարբերութիւն չըներ, քանի որ խղճմտանքիդ քունն ունիս խորդալիք ...:

Քանի՜ն քաղցր է արդեօք քեզ համար ի յուշ ածել Ապրիլի օրերը: Կայէնի սիրտ եւ Կայէնի ձեռք ամենուրեք, հատ մըն ալ, քու՜կդ ինչո՞ւ չաւելնար անոնց վրայ՝ Արիւն մը աւելի մահացուցած ըլլալու երանութեամբ:

Քու ցամքած երակներուդ մէջ ինչպէս հրջան ըրաւ մոլուցքը փոթորումի, լուսնչին ինչ արբշռանք էր այդ որ քու տկար բազուկներդ արիացուցեր էր սատուածահաճոյ այդ գործին համար՝ որ պիտի բանար քեզի քու երազած արքայութեանդ ճամբան: Մթութեամբ խտացած ակնարկագիծներուդ մէջ ինչ կայծ էր այդ որ շողացեր էր յանկարծ դէպի Եդեմ երթդ դիւրացնելու համար:

Կեցիր հոդ, սրինքոր, առ յաւէտ արձանացիր, աչքադուրկ հանդէպ դէպի սա մինարէն դարձուցած եւ եթէ չես կարող տեսնել լաւ գոնէ բարձունքէն երգուող փառաբանութիւնը սրբազան.

Ալլահ էքպէր ...

Ականջ դիր այդ աղաղակին եւ դողա, դողա ոճրէգ: Յետոյ յիշէ հանդիմները զոհիդ, ոտքերուդ տակ թալթալող հաւու պէս մորթուող կողկանձիները զոհիդ, որուն թերեւս ողորմութիւնն ալ ընդունած էիր օրին մէկը, յիշէ այդ ձայները. վայրկեան մը գոնէ խիղճիդ ձայնն առնելու համար խաւարամած էութեանդ խոր-

ՄԵՐ ԱՐՁԱԿԻ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Բանն այն է, որ մեր փորձուած եւ դեռ անփորձ արձակագիրներէն յաճախ իրենց վրայ վերցնում են ուժերից վեր ծանրութիւններ:

Չտիրապետելով լողալու վարպետութեանը, նրանք ծով են նետւում, իրենց ետեւից քաշելով եւ ընթերցողին: Դժուար չէ գուշակել, թէ ինչով է վերջանում սովորաբար այս «ջրային» մարզանքը: Մենք ասացինք, որ Սեկոյեանի վէպը ձգձգուած է. ակնյայտ է վէպն արհեստականօրէն ուռճացնելու գայթակղութեան առկայութիւնը: Այս խնդրի մի կողմն է, միւս կողմն այն է, որ հեղինակը չի իշխում իր լեզուի վրայ, ընդհակառակն, լեզուն է տանում նրան իր ետեւից եւ նետում սար ու ձոր: Այս ստուար վէպում երկու պատմուածքի նիւթ կայ, եթէ հեղինակը կարողանար հմուտ կերպով գործածել իր զէնքը, նա կը գրէր երկու լաւ, հնչուն պատմուածք՝ առաջինը Սեղային գիւղ գնալու եւ նրա առօրեային մերուելու, իսկ երկրորդը մի կոլտնտեսութեան չար ու բարի ուժերի պայքարի մասին:

Այս գործում ջանք ու աշխատանք հարկաւոր էր թափել: Սեկոյեանը չի գնացել այս ճանապարհով: Նա ընտրել է հեշտ դիմադրութեան գիծը, գրել եւ իրար վրայ է դարսել 32 մամուլանոց մի վէպ, առանց ստեղծագործական տառապանքի:

Իսկ եթէ գրողը չի տառապում, տառապում է ընթերցողը, — Նորից կրկնենք:

Սիկոյեանի հայերէնը սահուն է, լեզուն տեղ – տեղ հասնում է նկարագրական յաջողութիւնների, սակայն սրանով չի սպառւում հարցը: Հեղինակը չի հասել վարպետութեան, չկայ ինքնատիպ լեզու: Իսկ յաճախ հեղինակի լեզուն դաւաճանում է իրեն՝ հեղինակին: Բերենք մի քանի օրինակ: Միթէ՞ կարելի է այսպէս գրել.

— «Քնարիկ, զամբիւղի մէջ, մրգի տակ միս կայ, գործի անցիր, — դիմեց նրան Վահրամը, երբ դադարել էին ծիծաղել»: Մեզ թւում է, որ չի կարելի: Կամ՝ «նա... ձգուեց եւ աչքերի նոյն խորամանկ ժպիտը թողնելով աղջկայ վրայ՝ դուրս եկաւ»: Իսկ մի ուրիշ տեղ. «... Եզրափակեց փոստատարը, նոյն խորամանկ ժպիտը թողնելով դժգոհուհու վրայ»: Կամ այսպիսի արտայայտութիւն. — «Մարգարիտը տարուբերեց գլուխը, որպէս սանկիա լինէր, թէ իրեն չեն «ժպիտ թողնել» արտայայտութիւնը հանգիստ չէ. տալիս հեղինակին, մի ուրիշ տեղ նա գրում է — «Վերջինս քնել էր արդէն՝ մի սքանչելի ու ներող ժպիտ թողնելով դէմքին ...»: Չէ՞ր կարելի պարզապէս ասել, — քնել էր ժպիտը դէմքին — Համբերատար ընթերցողը կարող է հաւանել հետեւեալ իրապաշտ պատկերը. — «Թխկանի նման կինը մի փոքր տղայի միզեցնում էր թախտին պառկած երեխայի ազդրի խոր վէրքի մէջ»: Մենք կ'ուզենայինք, որ հեղինակը ճիշդ հասկանար մեզ, մենք չենք մեղադրում նրան այն բանում, որ նա նկարագրել է նման ցաւալի իրողութիւն, ոչ, աւելի սարսափելի երեւոյթների մասին կարելի է գրել, բայց ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս...:— յամենայն դէպս, ոչ այսպէս: Ինչո՞ւ ասել, — «անյաջողութիւնները կամաց – կամաց իրենց վրայ էին վերցնում Վահրամին խելքի բերելու դժուարին գործը»: Չէ՞ր կարելի ասել — «Անյաջողութիւններն զգաստացրին Վահրամին...»: Մեզ թւում է, կարելի էր, հեղինակը սրանով տնտեսած կը լինէր ութ բառ: Ահա թէ ինչու մենք վէպի ուռճացման պատճառներից մէկը համարեցինք գեղարուեստական լեզուին չտիրապետելը: Եթէ մենք հասնենք լեզուի վարպետութեանը, արուեստագէտի խնդիրը մեզ թոյլ չի տայ ջրով հեղեղելու մեր գրական կառոյցները, այն, ինչ հնարաւոր է ասել երեք բառով, ասել տասնմէկ բառով, ինչ հնարաւոր է ասել երեք մամուլով, ձգել մինչեւ երեսուն մամուլ:

Մենք ասացինք, որ Սեկոյեանի վէպում կան յաջող նկարագրական էջեր: Բայց ահա թէ ինչպէս է հեղինակը մի տեղ նկարագրում արեւը. «Սպիտակ փոշու միջից ծիծաղում, ծամածռութիւններ էր անում արեւը»: Մի օրինակ էլ՝ ապացուցելու համար, թէ ինչ տխուր վիճակի մէջ կարող է ընկնել հեղինակը, երբ անկարող է, չի տիրապետում իր զէնքին՝ լեզուին: Կոլտնտեսութեան նախագահ Ստեփանեանը գտնւում է անասնապահականֆերմայի գոմերից մէկում:— «Ի՞նչ ես չլմել, վերցրու հորթը, — գոռաց Ստեփանեանը մէկի վրայ, չտեսնելով, որ սա սայթաքել ու վայր է ընկել»: «Վերջինս գոռաց ու խեթ նայեց նախագահին այն շան նման, որն անտեղի է յանդիմանւում տիրոջ կողմից ...»: Մեկնաբանութիւններն աւելորդ են:

Իսկ ի՞նչ են նշանակում հետեւեալ արտայայտութիւնները — «Փորինի ժպիտ», «Անհեթեթ դժբախտութիւն», «Գունատ նախանձ», «Սակ կնճիռներ», «Անկենդանութիւն» եւ այլն, եւայլն: Սրանք չեն խօսում հեղինակի լեզուի օգտին: Ընթերցողը թող մեզ չմեղադրի աւելորդ բծախնդրութեան մէջ:

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԸ

... Այսպէս Համիտ յաջողեցաւ 300·000 Հայ պակաս հասցնել Ազատութեան շըրջանին, որ ատեն Ազգը շունչ պիտի առնէր, եւ իր թիւովն ալ ազդեցութեան ու գործունէութեան օրինաւոր չափ մը, դիրք մը պիտի ունենար սահմանադրական վարչութեան ներքեւ :

Դատարկուեցան հայաբնակ գիւղերն ու քաղաքները, թիւերու համեմատութիւնը գլխովին շրջեցաւ, սպաննուածներուն ընտանիքներն ալ փճացան, կամ չկրցան նոյն վիճակին ու տեղւոյն վրայ մնալ, կամ նուաստացան, ինկան, եւ շատեր ալ թողուցին դացին, եւ դեռ կ'երթան, խիտ շարքերով կ'երթան, կերպով մը չկրնալով վստահիլ թէ բախտն այլ եւս Հայութեան կրնայ ժպտիլ այս երկրին մէջ, առեղծուածային այս քաղաքականութեան ներքեւ :

Մենք զմեզ չխաբենք ուրեմն թէ ջարդերէն ետքն ալ Հայութիւնը կայ եւ կը մնայ առջի դիրքին եւ առջի կարողութեան ու ազդեցութեան մէջ: Մինչեւ որ Համիտ սարքեց հայկական կոտորածները, թէ Պոլսոյ թէ Անատոլուի մէջ Հայութիւնը տեսակ մը անհպելիութեան հմայք վայելած էր դարերէ ի վեր, բռնութեան, ստատապետութեան, անիշխանութեան դարերէն ի վեր: Մեծ չափու մը վրայ ջարդ կրած չէին Հայերը: Իսկ Համիտեան եղեռնէն ու Կիլիկեան դաւաճանութենէն ի վեր, ամէնէն ոչինչ պատրուակով ջարդի սպառնալիք լսեցինք, եւ Ազատութեան շրջանին ամիսներով Ազգն ահ ու դողի մէջ անցուց, Փոքր Ասիոյ ներսերն ալ Ատանաներ տեսնելու մղձաւանջին մէջ, ինչուան անցեալ օր, նոյնիսկ կրկնութեան բուռն վախով նոյն իսկ Ատանայի մէջ: Հայաբնակ գաւառներու մէջ այսօր շատ տեղեր Հայութեան անունը միայն մնացեր է, եւ երեսուն տարի առաջուան հայաշատ վայրեր, ներգաղթի այցելուներու վկայութեամբ, այսօր ամայի են, կամ Քիւրտն է որ հաստատուած է հոն ինքնին կամ պետական թելադրութեամբ, ինչպէս որ Կիլիկիոյ մէջ ալ, ուր որ ջարդը պակսեցուց Հայերը, Կրետացի գաղթականներ բնակեցնելու ձեռնարկն է որ յառաջ կը քշուի :

Հին Ռէժիմը քառորդ դար մը անընդհատ Հայ տարրին դէմ զինուած էր, եւ Նոր Ռէժիմին օրով ալ մի միայն Հայ տարրը վնասուեցաւ, ուրիշ ոչ մէկ տարրի դէմ անիրաւութիւն մը գործուեցաւ. որովհետեւ Արաբներուն, Առնաւուտներուն, Տրիպոլիներուն, Քիւրտերուն դէմ գրկուած արշաւանքներն յայտնի համարձակ ապստամբական շարժում յարուցանողները կարգի բերելու օրինաւոր ձեռնարկներ էին, եւ չկայ իսլամ կամ քրիստոնեայ տարր մը որուն պատահած ըլլայ Ատանայի եւ Հալէպի Վիլայէթներուն մէջ Հայոց գլխուն եկածին նման փորձանք : Այս աստիճան նշաւակ դառնալով էշրաֆական ու խուժանային թըշնամութեան, չխաբենք ինքզինքնիս թէ Ազգն անդարմանելի կորուստներ չկրեց : Հին Ռէժիմին ներքեւ ամէնէն աւելի վիրաւորուած տարրն ըլլալնիս ի հաշիւ չառնուեցաւ Նոր Ռէժիմին կողմէ: Ազատութեան համար ամէնէն աւելի զոհ տուած ըլլալնիս ոչ միայն մեր օգտին չմեկնուեցաւ, ոչ միայն աւելի բան մը չունեցանք քան ուրիշ տարրեր որոնք ուղղակի վնաս մը չէին կրած Հին Ռէժիմէն, այլ եւ Համիտի ձեռքին տակ ամէնէն աւելի ճզմըւած ըլլալնիս կարծես տեսակ մը սաղը-գալըի, արատաւոր անցեալի դիրքն ու վիճակը տուաւ մեզ, եւ ձեռքն հասնողը մեզ դէմ շարժեցաւ, զմեզ հարուածեց, եւ անոնք որ մեզ հետ գործակից կը կարծէինք Ազատութեան կռուին մէջ, չկըրցան կամ չուզեցին օգնութեան հասնիլ մեզ, ազատելու համար երկու շաբաթ տեւող Նահատակութեան միջոցին յԱտանա:

Անիկա մոռցուելիք նախատինք մը չէ :

Սիրելի ժողովուրդ Հայոց :

Անունդ պզտիկ է թէպէտ եւ վեհապետներու չըթունքին վրայ չի յածիր, դիրքդ աննշան է թէեւ ու քաղաքագէտները չի գրաւեցներ, բայց մեծհոգի ժողովուրդ մ'ես դուն :

Ուստի մոռցիր, աւելի աղէկ գործելու համար այսուհետեւ: Մոռցիր, պակասածներուն տեղը լեցնելու համար, քայքայուած բոյնը վերաշինելու համար, հայրենի տունը վերականգնելու համար: Մոռցիր, յիշելով որ քու երանելի նախահայրերդ ալ նոյն եղական ձիրքով, մոռնալու կարողութեամբ, կրցեր են հանդուրժել իրենց ժամանակի տառապանքներուն, եւ յաջողեր են ազգային գոյութեան սըրբազան աւանդը դարէ՛ դար պահել եւ հասցնել քեզ, ճկունութեան, հնարամըտութեան, դիւրաշարժութեան եւ համբերութեան գերազանց յատկութիւններով որոնք բարձրագոյն նկարագիր մը մատնանիշ կ'ընէին, եւ որոնք այսուհետեւ քու ուղեցոյցներդ պիտի ըլլան :

Մոռցիր, օգտուելու համար աշխատութեան նոր պատեհութիւններէն զոր կ'ընծայէ Կիլիկիա, որուն երեք նաւահանգիստները, Մերսին, Իսքէնտէրուն եւ Եումուրթալըգ, մէյ մէկ մայր-գծի գըլուխ սահմանուած են: Միջերկրականի, Կ. Պոլսոյ, Միջագետքի, Պաղտատի ու Պարսից ծոցի հետ երկաթեայ ճամբով ուղղակի միացած, Կիլիկիա տնտեսական յառաջդիմութեան պողոտային վրայ կը գտնուի աւելի քան ուրիշ ոեւէ երկիր Տէրութեան, եւ հնարող, երկնող ուղեղներն եւ աշխատող, արտադրող բազուկներն են միայն որ կը պակսին անոր : Հնագոյն բընիկդ այդ օրհնեալ երկրին, քե՛զ անկ է, Հայորդի՛, սատարել անոր զարգացման, եւ քու բարգաւաճումդ ալ փնտռել գտնել անոր վերագտնուած խոստմնալից ապագային մէջ :

Գարունն եկաւ վերազարթնող Բնութեան շնորհներովը լեցուն: Տաւրոսի կողերը նոր կանաչներով կը զարդարուին : Կիլիկեան դաշտերն ողողուած են ջուրերով որոնք նոր բերքը կը սնուցանեն : Քու շուրջբոլորդ Բնութեան զարթումը քու մէջդ ալ մօտիկ անցեալին յիշատակները կը նորոգէ : Քեզ կը յիշեցնէ այն Զատիկն որ Հայու արիւնով կարմրեցաւ : Բայց ջանա մոռնալ, Հայորդի, եւ մի կենար հին յիշատակներ քրքրելու պրպտելու: Քալէ, առանց ետիդ նայելու : Քալէ: Այդ է քու ճակատագիրդ, յաւիտենական ուղեւոր, որ չորս հազար տարուան Պատմութեան մութին ընդմէջէն անսահման ուղի մը կտրեցիր անցար, եւ չես կրնար ըսել թէ ճամբուդ վերջն հասար: Քալէ, կարելի չէ որ այսքան երկար ճամբորդութենէդ անել հանգրուանի մը մէջ վերջանար: Քալէ դէպի նոր ճակատագիր, քալէ դէպի նոր գոյութիւն, վերածնեալ, նորոգեալ, բարեկարգեալ Թուրքիոյ հեռապատկերին մէջ ընդնշմարուած : Քալէ: Մինչեւ ցարդ ապացոյց տուիր տոկունութեանդ, կորովիդ, անսպառ կենսունակ առողջութեանդ : Քեզ անկ է այսուհետեւ քու արտադրող հանճարիդ եւ շինարար աշխատութեանդ զէնքերովը նուաճել այն անսպառ տարրերը զորոնք դաւաճանութիւնը, մոլեռանդութիւնը, տգիտութիւնն ու նախանձութիւնն երկու տարի առաջ վայրագաբար արձակեր էին քու վրադ :

ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

քէն, դուն ալեւոյթի նախատինք. դո՛ւն անէծքի արձան, դուն սեւ ժահր մարդկութեան :

Հիմա կը հանեմ, որչափ ալ լաւ ես լուսանկարուէր, աղջամուղջը թանձրացեր է ամբողջ մարմինիդ շուրջ, կարծես սիրտիդ յաւիտենական սեւութեան հետ լծորդ ըլլալու համար: Ձեռքդ պատիճ մըն ես բռներ, նոր նշմարեցի, ամէն օր անցորդներուն գթութեանը կ'ապաւինիս, հոն ձգուած տասնոցներով ու նպարներով ապրուելու քու մրդաղ գոյութիւնդ քաշկռտելու աշխարհի վրայ: Այդ ատենին պէս՝ քու գոհիդ հոգին պիտի ուզէի որ մինչեւ քու մահդ կախուած մնար վիզդ ի վար, ձեռքդ ի վար, երբ գարհուրելի յուշարար եղեռնական արարքիդ ..

Այսուհետեւ դուն՝ պառամած ոճրագործ կամուրջին վրայ կուրութեանդ ողբալին վիճակը մարդերու ցուցադրելով անոնց գթութիւնը խնդրելու տեղ՝ հայցէ անդադար Աստուծոյ ողորմութիւնը, պաղատէ անոր հողիդ ու մտքիդ կուրութիւնը սրտանց զղջալ, թերեւս թողութիւն շնորհուի քեզ այն ոճիրիդ համար զոր տգիտաբար, զոր խժաբար գործած էիր յանուն Իր Անուան, յանուն Իր Փառքին ....

ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ ԹԼՈՒԴԻԿ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ԱՐԱՔՍ ՏԷՐ ՈՍԿԻԻ

«Գեղեցկութիւնը պարզութեան մէջ...»

Գրիսեկահոյ արուեստագիտուհին կը ցուցադրէ իր վերջին ոճով : Տասնըհինգ պաստառներ կը զարդարեն Գամպասերէս նկարատունը :

Ոճը՛ արտայայտիչ, պարզ եւ գեղեցիկ, գոյները՝ ներդաշնակ, մեղմ եւ սիրուն են :

Տիկին Տէր Ոսկի քաջ նկարչուհի մըն է, նոյնիսկ խիզախ : Սեւեռակազմութեան կատարեալ ազատութեամբ կը նկարէ : Կազմուած, վստահ՝ իր վերջնական ոճը գրաւուած է պաստառներուն վրայ:

Մօտէլին առջեւ կը մոռնայ ակադեմական բոլոր տուեալները. եղանակ, համաչափութիւն, դասականութիւն : Բոլորովին նոր հասկացողութեամբ կը թափանցէ իր նիւթին :

Արուեստագիտուհին նոյն զօրութեամբ կը ներկայացնէ դիմանկարներ, տեսարաններ եւ անկենդան իրեր: Իր կենդանի «մօտէլ»ները սահմանափակ են: Բարեկամուհին, քոյրը եւ ինքը:

Ութ դիմանկարի վրայ չորսը ինքնանըկարներ են, տարբեր արտայայտութիւններով եւ զարմանալի պարզութեամբ տըրուած: Աչքը՝ սեւ գունդ մը, բերանը՝ գիծ մը, քիթը՝ շուք մը, բայց այնքան կենդանի, այնքան զգայուն եւ արտայայտիչ ...: Նմանութի՞ւն ... երբեք պէտք չէ փնտռել :

Տեսարանները շատ մութ, տխուր են, հակառակ արեւի լոյսին: Ծառեր, լուռ եւ մռայլ : Թէեւ իր արտի թրթռացումները անվերապահօրէն կը ներկայացնէ :

Յիշողութեան արժանի են իր անկենդան իրերը, 1) «Արճաման եւ սոխեր», 2) «Գետնախնձոր եւ թարմ սոխեր», 3) «Ջուկեր» :

Թիւ 15 ածխամատիտ դիմանկարը արժանացած է մասնաւոր գնահատանքի եւ լոյս տեսած Փրանսերէն «ԱՐ» շաբաթաթերթին մէջ:

Նուազ յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք Տիկին Ա. Տէր Ոսկիին :

Կը տեղեկանանք թէ նկարչուհին հրաւէր ստացած է «Փրանս Փրէս» թերթի տնօրէնութենէն նկարուելու համար իրենց մօտ, որպէսզի երեւելի նկարիչներու կողքին՝ իր նկարն ալ տեղ գտնէ խմբագրութեան սրահին մէջ:

Կ. ՋԳՈՒՐԺԵԱՆ

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ. — Արուեստից, Դպրութեանց եւ Գիտութեանց վարձատրութիւններու վերին յանձնախումբը իր արծաթեայ շքանշանը շնորհած է մեր աշխատակցին՝ Բաբգէն Գավէզի «Հայկական մամուլով Փրանսական մտքին ու մշակոյթին տարածման իր բերած նպաստին համար» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (391)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԲ.

«ՀԱՄՐԸ»

Աւլանը ինքը գնաց նրան մնաք բարեւ ասելու : Յետոյ մենք միասին ձիով գնացինք մինչեւ Թօրենացու գերեզմանը : Այստեղ կանգնացրեց ինձ նա, այստեղ գրկուեցաւ, համբուրուեցաւ ինձ հետ, եւ այստեղից, իր ձին նստելով, ճանապարհ ընկաւ : Ես երկար նայում էի նրա ետեւից, բայց ոչինչ չէի տեսնում : Հեղեղի նման հոսող արտասուքը նսեմացրել էր իմ տեսութիւնը ...

Նա գնաց, ուր պարտքը եւ եռանդը մղում էին նրան ... Նա գնաց, բայց նրա թանգագին յիշատակը միշտ անմոռաց մընաց իմ սրտում ...

Որքան անցան իմ տարիները, որքան աճեց իմ զարգացումը, այնքան աւելի աճեց եւ մեծացաւ իմ աչքում յարգելի մարդը, որ այնպէս ջերմ, անձնազոհ կերպով նուիրուած էր իր հայրենիքի բարօրութեան գործին ..

ԼԳ.

ԱՄՐՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ

Անցան տարիներ: Քանի՞ տարիներ, — լաւ չեմ յիշում :

Տխուր եւ ծանր էին ժամանակները : Կարծես, մի բան բոլոր սրտերի վրայ ճնշում էր, բոլորին չուարեցնում էր : Մարդիկ դժգոհ էին, բայց չգիտէին, թէ ի՞նչ բանից են դժգոհ: Տիրում էր ընդհանուր վհատութիւն, ընդհանուր թախծութեան հետ: Ոչինչ մխիթարական չը կար, ոչինչ չէր զօրացնում բեկուած սրտերը: Ամէն ոք մի խուլ, անբացատրելի տագնապի մէջ էր գտնւում: Կարծես, օդի մէջ շարժւում էր մի գիւական շունչ, որ բոլորի վրայ սարսափ էր ազդում :

Մի բան սպասւում էր:

Գիշերները մարդիկ տանից դուրս չէին գալիս: Ցերեկը շինականները խմբերով էին գնում իրանց դաշտային մշակութիւնները անելու: Անասունները գիւղերից շատ հեռու չէին քշում արածացնելու համար: Աղքատը դժգոհ էր, որ . ոչինչ չունի, հարուստը դժգոհ էր, թէ ի՞նչպէս պահէ ունեցածը: Ճանապարհները դատարկուել էին, քարաւանների երթեւեկութիւն չկար: Լեռների մէջ ամէն քար, ամէն ժայռ աւազակ էր դարձել : Անցնելու հնար չկար :

Ինքը բնութիւնը զայրացել էր. պատժում էր մարդիկներին: Երեք տարի շարունակ երաշտութիւնից յետոյ, սկըսուեցաւ կատաղի սով: Քուրդերը իրանց երեխաներին առել էին բազարներում եւ անցնողներին ասում էին. «Տարէք, պահեցէք, ձեզ ծառայ եւ տարուկ արժէք ունէր, բայց մարդկանց որդիները արժէք չունէին: Փողոցները ծածկւած էին նըւաղած, գունաթափուած, սովալլուկներով .

Ամէն կողմից վատ լուրեր էին լսւում:

Մուշ քաղաքի մէջ սովատանջները յարձակուել էին արքունի հացի ամբարների վրայ, եւ բոլորը յափշտակել էին . Վանի մէջ հրդեհել էին հազարից աւելի խանութներ եւ վաճառքները կողոպտել էին: Այն գիշերը հեռու տեղերից եկած գիւղացիներ, քաղաքի պարիսպների մօտ, բնակւում էին իրանց զրաստները յափշտակած կողոպուտով :

Արտոս լերան ստորոտներում, իր չադրի մէջ, մի անյայտ չարագործ սպաննել էր Նեհրիի նշանաւոր շէյխին: Մի քանի գողեր մտել էին Վանի Հայոց առաջնորդի քնարանը, եւ դանակի ծայրը նրա կուրծքի վրայ դնելով, սրբազանին բաց անել էին տուել ոսկիների սնդուկը :

Վանի ծովակի վրայ երեւացել էին ջըրային աւազակների նաւակներ: Շատախի Գայմագամի կնոջը, երկու երեխաների հետ, մի ուխտատեղից վերադառնալու միջոցին, բռնել, տարել, լեռների մէջ պահել էին, հազար ոսկի փրկանք էին պահանջում բաց թողնելու համար: Կառավարութիւնը տագնապի մէջ էր. նա, ինչպէս այլ խօսքով ասում են, գլուխը կորցրել էր, չգիտէր ի՞նչպէս առնել չարիքի առաջը: Մինչեւ մի տեղ յայտնուած անկարգութիւնը խաղաղացնում էր, նրա փոխարէն, ուրիշ տեղերում, յայտնւում էին աւելի վատթար անկարգութիւններ: Բաղէշում մի կին օր — ցերեկով մտել էր ոստիկանութեան սենեակը եւ ատրճանակով սպաննել էր ոստիկանութեան պետին:

Վատ էին ժամանակները շատ վատ :

Տեղ — տեղ պատահում էին ներքին կըռիւներ, ներքին ընդհարումներ : Տեղ — տեղ յայտնւում էին ասպատակների բազմաւոր խմբեր, ոչնչացնում էին ամբողջ գիւղօրայք, եւ դարձեալ ուրուականների նման աներեւոյթ էին լինում : Մարդ չգիտէր, թէ վտանգը՝ որ կողմից է գալու, որ նրա համար պատրաստ լինի : Բանտերը լցւում էին կալանաւորներով, բայց անկարգութիւնը աւելի եւ աւելի աճում էր: Վանի միջնաբերդի զինարանը, վառօդի մթերանոցները մի գիշեր դէպի օդը ցնդեցին : Նոյն գիշերը այրուեցաւ փաշայի պալատի մի մասը :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Զորեքշաբթի, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 25, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

SALLE BERLIOZ, 14, RUE DE MADRID

Հովանաւորութեամբ Պէթհովըն Ընկերակցութեան

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

(Ջութակահար)

Վկայուած՝ էքօլ Նոռմալ տը Միւզիքէն

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հէնտէլ, Պախ, Թարթինի–Քրայսլեռ, Մոցարթ, Գարոլ – Ցիմանովսքի :

Տոմս՝ 500 փրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ռակիպ Քէնտիրեանի եւ զաւակներուն, նաեւ Այրի Տիկին Նանօ Գորգոշեանի իրենց մօր եւ ազգականին Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար ֆրանք, Նանօ Գորգոշեանէ նաեւ երկու հազար ֆրանք իր Թոռներէ Ալիս, Անահիտ եւ Մկրտիչ Քէնտիրեանէ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ, Լսարանը կազմակերպած է յարգանքի երեկոյ մը մեր անմահ նահատակաց յիշատակին :

Պիտի խօսի Պ. ՅՈՎՀԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ :

« Թողուցէք որ նահատակները խօսին »

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին Պր. Մելիքեանի կողմէ :

Այս Զորեքշաբթի ճիշդ ժամը 9ին, Քաղէի սրահը :

Les Peuples qui Chantent

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailhի

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին :

Ի նպաստ Ֆրանսայի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա, Էսթոնիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մատակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ :

Գիներն են՝ 400, 300, 200, 150 ֆրանք :

Դիմել՝ Սորպոնի գանձապաններուն :

Ռատիօ Թէլէ Փարի պիտի ներկայացնէ փառատօնը, 21 Ապրիլ, Գշ. օր ժամը 12·45ին, տալով կոչ մը Տօքթ. Տուատիէ, ընդհ. տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նաճիբի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանըգ կեանի :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Գ. Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը :

Դասախօսութենէն առաջ եւ դադարին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն :

Մուտքը ազատ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Իր հերթական դասախօսութիւններու շարքը կը նուիրէ Ապրիլեան մեծ նահատակներուն :

Առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ, Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ֆրանսական համալսարանի ամփիթատրոնը (40, Ալէ Լ. Կամպէթա) :

Նիւթ՝ ՍԻԱՄԱՆԹՕ եւ ԹԷԿԷԵԱՆ :

Կը խօսին՝ Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ :

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ եւ ընթերցումներ ուսումնասիրուած հեղինակներէն : Ինչպէս նաեւ պիտի տրուին ընդհանուր տեղեկութիւններ հայրենիքի եւ սփիւռքի մասին, ամէն հաւաքոյթի սկզբնաւորութեան :

Մուտքը ազատ է :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ եռյակապ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ եւ պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առտուն ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915 – 18ին ու վերջին պատերազմի ատեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար :

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Քազապլանքայի Սաքրէ – Քէօրի տաճարին մէջ Գրիգոր Վրդ. Խաչերեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան : Տեղի կ'ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի :

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու որ կիրակի սգատօնէն յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր միլիոնաւոր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Լը Ֆոյի բանակումներուն արձանագրութիւնները բացուած են : Բանակավայրը կը գտնուի մօտ ինը հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ, Իզէռի մէջ : Հոգեւոր եւ հայկական տաքուկ մթնոլորտ : Ձեր զաւակները արձանագրելու համար դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST. JEROME, MARSEILLE 13ᵉ
Հեռաձայն 62 85 10 եւ 48 51 88 Մարսէյլ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ

MARDI 21 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8373 35EME ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4276

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քարիւղն է որ կը կառավարէ դեռ աշխարհը — դրամատիրականն ու ընկերվարականը, — թէեւ կ'ապրինք հիւլէական դարուն մէջ:

Համաշխարհային երկու պատերազմները ցոյց տուին թէ ո'րքան մեծ էր քարիւղին դերը՝ յաղթանակը շահելու համար:

Դարուս սկիզբը շատ սահմանափակ էր քարիւղի արտադրութիւնն ու գործածութիւնը :

1900ին ամբողջ աշխարհի մէջ կ'արտադրուէր 24 միլիոն թոն միայն: Գլխաւոր արտադրողն էր Ռուսիա (10 միլիոն թոն), երկրորդը՝ Միացեալ Նահանգները (9 միլիոն):

Այդ շրջանին քարիւղը կը գործածուէր միայն լուսաւորութեան համար: Բոլորիս յիշողութեան մէջ են դեռ քարիւղի լամբարները:

Ճարտարարուեստի ստորձանական զարգացումը, ինքնաշարժի եւ օդանաւի գիւտերն ու կատարելագործումը հետզհետէ ընդարձակեցին քարիւղի օգտագործման դաշտը: Այն ատեն, որ այսօր աշխարհի տնտեսութեան մէջ քարիւղը կը գրաւէ առաջին տեղը ։ Եւ պիտի գրաւէ դեռ երկար ատեն :

Այդ պատճառով ալ ուղղութիւն կու տայ պետութեանց քաղաքականութեան :

Միջին Արեւելքը, որ անցեալին բոլորովին անտեսուած էր իբրեւ ոչ - հետաքրքրական երկրամաս տնտեսական տեսակէտով, յանկարծ առաջնակարգ կարեւորութիւն ստացաւ, երբ երկրախոյզներ անոր ընդերքին մէջ երեւան հանեցին քարիւղի անսպառ հանքեր :

Ամերիկեան կառավարութիւնը, որ Մոնրոյի վարդապետութեան խոեւ ապաստանած՝ չէր ուզեր իր ուշադրութեան սահմանէ դուրս հանել օտար երկիրները եւ կը մերժէր սատնձնել հովանաւորել, այդ էր ու տնանկ Հայաստանի հովանաւորութիւնը, յանկարծ ոտքով ձեռքով միջամտեց Արեւելքի գործերուն մէջ, երբ քարիւղի հարուստ մթերք մը երեւան ելաւ Սէուտի Արաբիոյ աւազուտքին տակէն:

Իրան, Իրաք, Քուէյթ, Քաթար, Պահրէյն եւ արաբական թերակղզիին քարիւղաշատ հողամասերը մրցադաշտ են դարձած այսօր մեծերուն միջեւ ։

Քարիւղի հորերուն տիրանալու եւ առաւելագոյն շահը ապահովելու ընչաքաղցութիւնն է, որ ուղղութիւն կու տայ իրենց միջազգային քաղաքականութեան:

Մեծ պետութեանց եւ քարիւղի օտար հզօր ընկերութեանց շահագործումէն ձերբազատուելու ձգտումն էր, որ մղեց վարչապետ Մոսատեղը՝ ազգայնացնելու Իրանի քարիւղի հանքերը :

Ձախող արդիւնքի յանգեցաւ փորձը՝ ծրագրի հեղինակին եւ երկրին համար միանգամայն :

Հակառակ այս ձախողութեան, «ազգայնացման» գաղափարը հետզհետէ հող կը գտնէ Միջին Արեւելքի քարիւղ արտադրող երկիրներուն մէջ :

Այդ գաղափարին զուգընթաց եւ քայլ մը աւելի առաջ երթալով, այժմ ձգտումներ կան համազգային դարձնելու քարիւղը: Այսինքն արաբական հողամասերու հաւասար չափով բաժնելու Լիկայի անդամ եղբայրական բոլոր երկիրներու միջեւ :

Այս կարեւոր հարցերը քննելու համար էր, որ անցեալ շաբաթ Գահիրէի մէջ գումարուեցաւ քարիւղի համարաբական առաջին խորհրդաժողովը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐ՝ ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

●

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԳՐԵԹԷ ԿԷՍԸ ՁԵՌՆՊԱՀ ՄՆԱՑ

●

Կիրակի օր Ալժերիոյ մէջ տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութիւններ՝ ահուսարսափի մթնոլորտի մը մէջ ։ Ազատագր. ճակատը գործի անցած էր, մեծ շրջաններու մէջ մահափորձեր սարքելով:

Երկու ծանր մահափորձեր եղան Ալժէի եւ Կոստանդինի մէջ, ուր վեց հոգի ըսպաննուեցան եւ 44 ուրիշներ վիրաւորուեցան: Երկու տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսպիսի մահափորձ մը կը կատարուի Ալժէի մէջ, ուր մարդիկ սկսած էին մոռնալ ռումբերու մղձաւանջը :

Պարզ է, թէ Ազատագր. ճակատը կը մտածէ այս ձեւով ազդեցութիւն գործել հանրային կարծիքին վրայ՝ ընտրութիւնները ձախողութեան մատնելու յոյսով :

Ինչպէս կը գրէ «Ֆիկարօ»յի Ալժէի թղթակիցը, Ազատագր. ճակատը իր նախկին գործունէութեան վերսկսելով երեք նպատակներ կը հետապնդէ .

1.— Փաստել որ ապստամբութիւնը միշտ գոյութիւն ունի:

2.— Ընտրութիւններու մէջ ձեռնպահներու թիւը աւելցնել ։

3.— Մահմետականներու եւ Եւրոպացիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող խրամատը խորացնել՝ յաջորդական միջադէպերով .

Պոնի շրջանին մէջ (Արեւելեան Կոստանդին), ապստամբները յաջողեցան փախցնել մահմետական թեկնածու մը՝ որ շրջանի ցանկին գլուխը կը գտնուէր : Ըմբոստները բանակին կողմէ հետապնդուեցան եւ բախում մը ունեցան: Հինգ ըմբոստներ սպաննուեցան եւ ութ ուրիշներ գերի ինկան իրենց զէնքերով ։

Այլ թեկնածուներ փախցուեցան նաեւ Պարպինէէն եւ Մուլապէնէն :

Ֆելլակաները ցանկի մը գլխաւոր թեկնածուն ձեռք ձգելով՝ գլխատեցին: Իսկ Թիզի Ն'ուզուի մէջ, Սեթիֆէն 30 քիլմ. անդին, կրակի տրուեցաւ Ապտէլլա Տուաճիի բնակարանը. մահմետական մը՝ որ նոյնպէս կը գլխաւորէր այդ շրջանի ընտրացանկը ։

Ապստամբները յարձակումներ գործելով զանազան շրջաններու մէջ, բազմաթիւ զոհեր խլեցին ժողովուրդէն :

Ըստ երեւոյթին այս դէպքերը իրենց ազդեցութիւնը գործած են ընտրողներու վրայ :

Կիրակի օր ժամը եօթին Ալժէի մէջ յայտարարուեցաւ թէ քուէատուփերը պիտի փակուին ժամը 7ին (երկու ժամ ուշ): Պատճառ՝ ձեռնպահներու մեծ թիւն էր: Մինչեւ կէսօր՝ արձանագրուած ընտրողներու տասը առ հարիւրը քուէարկած էր միայն: Բայց կը կարծուի թէ ընտրողներու թիւը համեմատաբար բարձրացած էր մինչեւ իրիկուն : Այսուհանդերձ Ալժէ - քաղաքի մէջ բնակչութեան 60 առ հարիւրը ձեռնպահ մնաց իսկ միւս թաղամասերուն մէջ՝ յիսուն առ հարիւրը:

Կէսօրէ յետոյ Զօր. Մասիւ կոչ մը ըրած էր ժողովուրդին՝ որպէսզի քուէարկութիւնները զանգուածային ըլլան . «Ձեռնպահ մնալ՝ կը նշանակէ դաւաճանել բանակին »:

Պատկերը համեմատաբար նոյնն է գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ: Կոստանդինի մէջ ընտրութեանց մասնակցած է ժողովուրդին 55 - 60 առ հարիւրը, Օրան՝ վաթսուն առ հարիւր, Սեթիֆ՝ 35 առ հարիւր միայն.

Թիարէի քուէարկողներուն 99 առ հարիւրը «այո» պատասխանած էր հանրաքուէին Կիրակի օր՝ ժողովուրդին 55 առ հարիւրը ձեռնպահ էր: Գլիտայի մէջ 40 հազար հոգի արձանագրուած էին բայց 12.500 հոգի քուէարկեցին :

ՏԸԼԸՍԻ ՅԱՋՈՐԴԸ՝ ՀԵՐԹԸՐ

Նախագահ Այզընհաուըր պաշտօնապէս նշանակեց Քրիսթիըն Հերթըրը իբրեւ յաջորդ՝ Ֆոսթըր Տըլըսի: Մ. Նահանգներու Արտաքին նոր նախարարը 64 տարեկան է եւ կը վայելէ Հանրապետականներուն եւ Դեմոկրատներուն համակրութիւնը :

Ինչպէս գրած էինք, Հերթըր Փարիզ ծնած է եւ հոն ալ անցուցած իր մանկութիւնը: Իր քաղաքական կեանքին կարեւոր հանգրուաններն են.— 1915 - 1917 կցորդ Պերլինի ամերիկեան դեսպանատան: 1918 - 1919 Վերսայլի դաշնագրին բանակցութեանց կը մասնակցի իբրեւ խորհրդատու՝ նախագահ Ուիլսընի ։ Ապա, 1924 - 1930 լրագրական ասպարէզին կը նուիրուի: 19331 - 1943 անդամ՝ Մասաչուսեթ Նահանգի խորհրդարանին: Նոյն նահանգին կառավարիչ դարձաւ 1953 - 1957, իսկ այդ թուականէն եօք արտաքին նախարարութեան մէջ Էներկ - րորդէր Տըլըսի :

Թէ Ամերիկայի եւ թէ Արեւմտեան մայրաքաղաքներուն մէջ, իր նշանակումը լաւ ընդունելութիւն գտաւ :

Փարիզի մէջ, քաղաքական շրջանակներուն կարծիքն այն է թէ այս նշանակումով, Այզընհաուըր կ'ուզէ ցոյց տալ որ Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի :

Լոնտոնի մէջ, Արտաքին նախարար՝ Լոյտ յայտարարեց թէ շատ կը գնահատէ Հերթըրի արժանիքները, մանաւանդ անոր երկար փորձառութիւնը քաղաքական կեանքի մէջ եւ լայնախոհութիւնը: Նոյն կարծիքը կը տիրէ Դաշնակցային Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, մինչ Մոսկուայի մէջ կը խորհին թէ Հերթըրի նշանակումը մեծ փոփոխութիւն պիտի ըսէ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կիրակի օր Հանրապետութեան Նախագահը այցելեց Պուրկոնեը, ուր խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ ժողովուրդին կողմէ:

Շաբաթ օր, Մուլէնէն Տիժոն իր ճամբուն վրայ զօրավարը կանգ առած էր տասը քաղաքներու մէջ, հետաքրքրուելով տեղական հարցերով եւ խանդավառելով զինքը դիմաւորող ժողովուրդը :

Տիժոնի մէջ, Հանրապետութեան Նախագահը այցելեց կարեւոր կեդրոններ՝ ամէն կողմ ջերմ ընդունելութեան արժանանալով : Ազատագրութեան Հրապարակին վրայ խօսած ճառին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց .— «Ֆրանսա կը քալէ դէպի իր մեծ եւ նոր ճակատագիրը: Ան սկսած է իր արժանի տեղը գրաւել ժողովուրդներու մէջ՝ օգնելու համար բոլոր մարդերուն»:

Յիշելով Ֆրանսայի համամարդկային եւ խաղաղասէր նկարագիրը՝ Նախագահ Տը Կոլ իր խօսքը վերջացուց .— «Երկրի բոլոր մարդերուն խաղաղութեան եւ եղբայրութեան մէջ ապրելու հնարաւորութիւնը ընծայել» պատգամով, ինչ որ Ֆրանսայի առաքելութիւնն է :

Ժամը 19.25ին Հանրապետութեան Նախագահը հասաւ Օրլի: Երեք օրուան ընթացքին 907 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԼԱՅԻ - ԼԱՄԱՆ: Երեսուներկու օր, անընդհատ, աշխարհի ամէնէն բարձր լեռներէն եւ ամայի ձորերէն անցնելով, գիշերը քարայրներու մէջ պահուած՝ օրուան մէջ ձիւն մը հեծած փախչելէ ետք, «Ողջ Աստուածը», Հնդկաստանի Տեզփուր քաղաքը հասաւ: Զինքը դիմաւորող բարձրաստիճան անձնաւորութեանց եւ ամենադդի լրագրողներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր յայտարարութիւն մը ընելով ըսաւ: «Պաշտօնապէս կը հերքեմ Չինաստանի համայնավար կառավարութեան տուած մեկնութիւնը թէ իմ բռնութեամբ է որ հեռացած եմ երկրէս: Հնդկաստան եկայ իմ ազատ կամքովս: Կ'ամբաստանեմ համայնավար Չինաստանը, որ չյարգելով արդէն իսկ իր բռնութեան տակ կնքուած դաշինքը 1951ին, անկէ ի վեր երթալով աւելի կը խառնուի Թիպէթի ներքին գործերուն, կը փորձէ ջնջել մեր ազատութիւնները, բարքերը եւ նուիրական հոգեւոր կարգն ու սարքը »:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ծերակոյտը վաւերացուց Թերակղզիին մէջ հրթիռարձակ կայաններու շինութեան համար՝ Ամերիկայի հետ կնքուած զինուորական համաձայնութիւնը : Ձախակողմեաններու բուռն ու կողմնակալ քննադատութիւններուն ի պատասխան եւ խօսքը համայնավարներուն ուղղելով, արտաքին գործոց նախարարը՝ Փելլա, ըսաւ: «Կը նախընտրեմ որ աղջիկս ամբողջ կեանքը հիւլէական վտանգի վախին տակ ապրի քան թէ օր մը, համայնավար տիրապետութեան ենթարկուի » :

ԹԻԹՕ կը շարունակէ իր յարձակումները Խ. Միութեան վրայ: Վերյիշելով Մոսկուա անցուցած տարիները, Թիթօ յայտարարած է Կոմունիստ թերթին առջեւ — « Երբ Մոսկուա ապրած տարիներուս գլուխս վրայ չառի, Սթալինի զանակին տակ, այդ կը պարտիմ միմիայն ուսումներուս գրպած ըլլալուս եւ պանդուխտ Կոմինթերնի չէնքը երթալ գալէ զատ ուրիշ տեղ չերթալուս: Նախազգուշութիւնն ունեցայ որեւէ առիթով շփման մէջ չմտնելու ընկերներուս հետ, որոնք բոլորն ալ ձերբակալուեցան. խեցեր կ'անկախանային որ իրենց հեռախօսով տեսակցութիւններն իսկ կ'արձանագրուէին լրտեսող ոստիկանութեան կողմէ: Այդ շրջանին Մոսկուայի մէջ տիրող կացութիւնը անտանելի էր եւ կեանքս ամէնէն գէշ օրերը անցուցի: Պատերազմն անգամ աւելի տանելի էր, որովհետեւ գիտէինք թէ ուր էր թշնամին: Ընկերներս որ ձերբակալուեցան, տարագրուեցան եւ սպաննուեցան, անմեղ էին, անոնք ոչ դաւաճաններ էին եւ ոչ ալ լրտեսներ : Անոնց շատերուն յիշատակը յարգելի է եւ պիտի յարգենք այսուհետեւ »:

ԳՈՒԻՎԻՈՅ մէջ կառավարութիւնը յաջողեցաւ առաջքն առնել պետ. հարուածի մը՝ որ պատրաստուած էր աջակողմեան տարրերու կողմէ: Կիրակի առաւօտ ապստամբները յաջողեցան գրաւել ձայնասփիւռի կայանը՝ բայց շուտով փախուստի մատնուեցան կառավարական ուժերու կողմէ: Ըմբոստները յարձակում գործեցին Քաղաքապետարանին եւ այլ հաստատութեանց վրայ, բայց ոչ մէկ յաջողութիւն ունեցան: Պոլիվիա 3.300.000 հոգի հաշուող փոքր երկիր մըն է, ուր վերջերս տնտեսական տագնապ մը ծայր տուած էր: 1952ին Ազգային-Յեղափոխականները կառավարութիւնը տապալելով իշխանութեան տիրացան : Այնուհետեւ պետական հարուածի վեց փորձեր եղան, բոլորն ալ ձախող :

ՓՐԱԿԱՅԻ ֆրանսական դեսպան նշանակուեցաւ Ժան - Փոլ Կառնիէ, իսկ Պանկոկի դեսպան՝ Աշիլ Քլարաք :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ.— Ճարտարապետ Տիրան Մարութեան «Գրական Թերթ»ին մէջ շահեկան յօդուած մը գրած է Հայաստանի ջրաելեկտրակայաններու նախագծի չորս ճարտարագէտներու Փարիզ կատարած այցելութեան շուրջ: Ստորեւ՝ այդ յօդուածը, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Փարիզի տեսարժան վայրերը պտտելու ատեն, Հայաստանէն իբրեւ զբօսաշրջիկ մեկնած չորս ճարտարագէտները կ'այցելեն 1243–1248ին կառուցուած Սուրբ Մատուռը (Սէնթ Շափէլ), որ Արդարութեան պալատին կից է:

Յիշեալ մատրան երկրորդ յարկի բաց սրինասրահի մուտքի ձախ պատին վրայ կը տեսնուի հարթաքանդակի շարք մը, ուր ուշադրութիւն կը գրաւեն երկու կէտեր:

Քանդակներու բովանդակութիւնը աստուածաբանական է: Անոնցմէ մէկուն վրայ պատկերուած են ջրհեղեղէն փախչող կենդանիներ, որոնք կը բարձրանան Նոյի Տապանը, ուր նախօրօք տեղ գրաւած են քանի մը մարդիկ:

Երկրորդ քանդակը կը ներկայացնէ հեղեղուած աշխարհը եւ անոր վրայ միայնակ Նոյեան Տապանը՝ որ մարդիկ կը տանի, եւ գլխաւորը՝ մեր Զուարթնոց տաճարը: Զուարթնոցը պատկերուած է նաեւ նախորդ քանդակին մէջ:

Ինչպէս յայտնի է, Զուարթնոց տաճարը կառուցուած է 641–661 թուականներուն եւ կանգուն մնացած է շուրջ երկու հարիւր տարի:

Յայտնի է նոյնպէս, որ 989–1020 թուականներուն Զուարթնոցին յար եւ նման այլ տաճար մը կառուցուած է Անիի մէջ: Գագկաշէն Ս. Գրիգոր եկեղեցին, որ մեզի հասած է դարձեալ փլատակ վիճակի մէջ՝ հողով ծածկուած:

Մեր դարի սկիզբը սկսած են Զուարթնոց տաճարի աւերակներու պեղումները:

Ականաւոր ճարտարապետ Թորոս Թորամանեան 1909ի կ'ուսումնասիրէ եւ կը չափագրէ այն բոլորը՝ որոնք բացուած էին պեղումներու ընթացքին եւ ճարտարապետա–գիտնականի հմտութեամբ կը ստեղծէ Զուարթնոցի վերակազմութեան նախագիծը: Այդ նախագծին համաձայն, Զուարթնոցը իբրեւ հիմ ունի հաւասարաթեւ խաչի ձեւ, իսկ դուրսէն՝ բոլորակ է աւելի ճիշդը՝ հաւասարակողմ բազմանիստ: Տաճարի տեսակէտէն կեդրոնագմբէթ եռահարկ հօյակապ կառուցուածք մըն է:

Զուարթնոցը չինողը ինչպէ՞ս կարողացած է այդ հիմին վրայ բարձրացնել երեք յարկ՝ բոլորակ եւ կեդրոնագմբէթ չէնքը. այս հարցն է, որուն շուրջ տեղի ունեցած են բուռն վէճեր, թէ այն ատեն՝ երբ Թորամանեան կը պատրաստէր վերակազմութեան իր նախագիծը եւ թէ յետագային, մինչեւ մեր օրերը:

Թորամանեան չափագրութեան արդիւնքներուն եւ իր գեղագէտ ըմբռնումներու հիման վրայ կռահած եւ գտած է շինութեան իւրայատուկ այն ձեւը, որ տասներեք դար առաջ այնքան համարձակօրէն կիրառած է Զուարթնոցի ճարտարապետը:

Կառուցուածքի յանդուգն յղացման առողջ թերութիւնները պատճառ դարձած են որ կարգ մը մարդիկ կասկածի տակ առնեն Զուարթնոցի եռաստիճան ըլլալու հանգամանքը:

1905–1906ին, Ն. Մառի կողմէ ղեկավարուող պեղումներու ժամանակ երբ բացուեցաւ Անիի Գագկաշէն եկեղեցիին աւերակը, գտնուեցաւ նաեւ Գագիկ թագաւորի արձանը՝ ձեռքերուն մէջ բռնած Գագկաշէն եկեղեցիին մանրանկարը: Բոլորակաձեւ էր ան, եռայարկ եւ նման՝ Զուարթնոցի վերակազմութեան Թորամանեանի ներկայացուցած նախագծին:

Յիշեալ նախագծի գիւտով Զուարթնոցի համայնապատկերը հաստատուեցաւ Թորամանեանի նախագծին ձեւով:

Ճարտարապետութեան տոքթոր Ա. Կուզենցով 1951ին լոյս ընծայեց զանազան շինութիւններու ուսումնասիրութեան նուիրուած գիրք մը, ուր այն կարծիքը կը յայտնէ թէ հաւանաբար Զուարթնոցի երկրորդ յարկը եղած է ոչ թէ բոլորակաձեւ, ինչպէս կը հաստատէ Թորամանեան, այլ՝ հաւասարաթեւ խաչի ձեւ: Նման ենթադրութիւններ յայտնած էին նաեւ ուրիշներ, զանազան առիթներով:

Ճարտարապետութեան թեկնածու Ս. Մնացականեան 1956ին որոշ ուսումնասիրութիւններ կատարեց եւ Գիտութիւններու ակադեմիայի Արուեստի բաժնին մէկ նիստին գծագրութիւններով ցոյց տուաւ իր տեսակէտները՝ Զուարթնոցի վերակազմութեան նախագծին մասին, կանգ առնելով Կուզնեցովի տեսակէտին վրայ:

Ի՞նչ պատճառներ են սակայն, որ որոշ մասնագէտներու առիթ կուտան, թէ Զուարթնոցի երկրորդ յարկաբաժինը ոչ թէ բոլորակ եղած է, այլ խաչաձեւ: Նախ՝ իբր թէ երկրորդ յարկաբաժինի պատերու ծանրութիւնը չեն կրցած կրել իրենց վրայ ոչ միայն երկու հարթութեամբ կորութիւն ունեցող այն ութ կամարները՝ որոնք յենած են առաջին յարկաբաժնի արծուախոյակ չորս սիւներուն եւ խաչի թեւերը կազմող չորս կամարաշարի գաւթներուն վրայ, այլ՝ նաեւ յենարանները: Այնուհետեւ երկրորդ յարկաբաժինի Թորամանեանի ցոյց տուած երեսուներկու պատուհաններէն, իբր թէ լուսամուտի դեր կը կատարեն միայն 12ը, այսինքն՝ իւրաքանչիւր խաչաթեւին՝ 3ը, եւ մնացած քսանը անիմաստ են

Կան նաեւ այլ փաստարկութիւններ, որոնք համեմատաբար երկրորդական նշանակութիւն ունին:

Արդ, վերադառնանք Փարիզի Ս. Մատրան քանդակին: Ի՞նչ մտքեր կուտայ ան:

Մենք չենք տարակուսիր թէ Ս. Մատրան քարակուռ պատին վրայ գոյութիւն ունեցող աստուածաբանական բովանդակութեամբ Զուարթնոցի պատկերը կրող քանդակը կատարուած է բուն շէնքի կառուցման ժամանակ (1243–1248): Անոր բովանդակութիւնը անհերքելիօրէն ցոյց կուտայ քանդակին հնութիւնը.

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Անտրէ Մալրօ, Ֆրանսական Ե. Հանրապետութեան Մշակոյթի Գործերու Նախարարը, որ միեւնոյն ժամանակ աշխարհահռչակ գրագէտ–գեղագէտ մըն է, վերջերս կարեւոր կարգադրութիւններ ընելով մեծ յեղաշրջում մը ստեղծեց ֆրանսական թատերական շրջանակներուն մէջ:

Նոր կարգադրութիւններու շարքին ամէնէն աչքառուն Քոմէտի–Ֆրանսէզի երկու սրահներուն՝ Ռիշըլիէօյի եւ Լիւքսէմպուրի բաժանումն է:

Ինչպէս ծանօթ է, Մոլիէրի Տունը (Քոմէտի–Ֆրանսէզ) կը գտնուէր Ռիշըլիէօ փողոցին մէջ եւ ունէր միայն բեմ մը: Սակայն, Դ. Հանրապետութեան Նախարարաց խորհուրդը դարմանալի կարգադրութեամբ մը Օտէօն թատրոնին դարաւոր կեանքին թելը մէկ հարուածով խորտակեց եւ անոր բեմը բերաւ ու միացուց Մոլիէրի Տան, Սալ–Լիւքսէմպուր անուանակոչումով:

Պ. Մալրոյի առաջին գործը եղաւ այդ միացումը վերցնել: Օտէօն թատրոնը վերստին ստացած է այժմ իր անկախ գոյութիւնը, մէկ բացառութեամբ՝ ասկէ ետք պիտի կոչուի «Ֆրանսայի Թատրոն»:

Քոմէտի–Ֆրանսէզի տնօրէնութիւնը յանձնուած է դիւանագէտի մը՝ Պ. Գլօտ Բրէար տը Պուազանժէի, որ Փրակայի Ֆրանսական դեսպանն էր:

Նախարարին այս նոր կարգադրութիւնը դժգոհութեան ալիք մը բարձրացուցած է մամուլին եւ թատերական շրջանակներուն մէջ: Արդարեւ, շատեր տարօրինակ կը գտնեն Պ. Մալրոյի այս կարգադրութիւնը, խորհելով թէ՝ դիւանագէտ մը ո՞ր աստիճանի օգտակարութիւն պիտի կրնայ ունենալ Մոլիէրի Տան ղեկավարութեան գործին մէջ: Սակայն, Պ. Մալրօ, խօսելով նոր տնօրէնին մասին, գրուատելէ ետք անոր դիւանագէտի խոր հմտութիւնները, կ'աւելցնէ.—

«... Քոմէտի Ֆրանսէզի տնօրէնութեան գլուխը դիւանագէտի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր: Մինչեւ հիմա Պ. Պուազանժէ դժուարին գործեր գլուխ հանեց: Անիկա վերահաստատեց երկաթեայ վարագոյրին ետեւ գտնուող ժողովուրդին հետ մեր բարւոք յարաբերութիւնները եւ հիմա վստահ եմ թէ շատ դիւրութեամբ պիտի կարողանայ անցնիլ Թաւշեայ վարագոյրին ետեւ ...: Միւս կողմէ, նոր տնօրէնը յարաբերութիւններ պիտի մշակէ «արտաքին» բեմադիրներու հետ եւ այդպէսով զարկ պիտի տայ մեր Թատրոնի լեըներին ...»:

Նախարարը դժգոհ էր Քոմէտի–Ֆրանսէզի մինչեւ հիմա իրագործած խաղացանկէն: Կը յիշեցնէ որ նախկին տնօրէնութիւնը դասական ողբերգութիւնը զոհած է Լապիշի եւ Ֆէյտոյի կատակերգութիւններուն եւ Ռասինի ու Քորնէյլի ողբերգութիւնները ցանցառ կերպով երեւցած են յայտագիրներուն վրայ:

Պ. Մալրօ կ'ուզէ առաջքն առնել այն արշաւին որ այս միջոցիս Վոտըվիլը ըսկըսած է գործել: Ան կը ձգտի Ֆրանսական Թատրոնին վերընծայել իր դասական վեհութիւնը եւ միանգամ ընդ միշտ հերքել Պոտըլէրի այն կարծիքը, որ մեծանուն բանաստեղծը յայտնած է իր ատենին.— «Ֆրանսացի կը նշանակէ Վոտըվիլիսթ եւ Վոտըվիլիսթ կը նշանակէ մարդ մը որուն Միքել Անճելոն գլխուպտոյտ կը պատճառէ եւ Տըլաքրուան՝ անասնական շուարում մը, ինչպէս կայծակը՝ կարգ մը կենդանիներու: Վսեմը իրեն համար խառնաշփոթութեան մը տըպաւորութիւնը կը գործէ եւ իր Մոլիէրին կը մօտենայ դողալով, որովհետեւ իրեն հաւաստացուցած են որ ան զաւեշտագիր մըն է ...»:

«Ֆրանսայի Թատրոն»ը (Օտէօն) յանձնուած է Ժան Լուի Պարոյի ղեկավարութեան: Այս կարգադրութիւնը գոհունակութեամբ ընդունուած է ամենուրեք, վասն զի ինչպէս յայտնի է, ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի այժմու միակ ներկայացուցիչը, Քոփոյի, Ժուվէի եւ Տիւլէնի արժանաւոր աշակերտ՝ Ժան Լուի Պարօ վաչկատուն էր դարձած, մնացած էր առանց բեմի ու իր գոյութիւնը քարշ կուտար աստ անդ: Այս նոր կարգադրութեամբ, Ժան Լուի Պարօ պիտի կարողանայ բարգաւաճ գործունէութեան ընդարձակ դաշտ մը ունենալ:

Այս առթիւ, Ժան Լուի Պարօ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.— «Պ. Անտրէ Մալրոյի կողմէ մեծագոյն քաջալերանքն ու վարձատրութիւնն է որ կը ստանանք այն բոլոր ճիգերուն համար զորս ի գործ դրած ենք երկար տարիներէ ի վեր: Կը յուսանք Օտէօն Թատրոնը վերածել ապրող Թատրոնի մը, որուն դուռները բաց պիտի ըլլան նոր ուժերով տոգորուած բոլոր հեղինակներուն եւ բեմադիրներուն առջեւ: Այս «Ֆրանսայի Թատրոն»ը պիտի դառնայ նոր Թատրոն մը, որուն մէջ ազատ մուտք պիտի ունենան բոլոր անոնք որ երիտասարդ են ...»

Օփերայի եւ Օփերա–Քոմիքի տնօրէնութիւնը յանձնուած է Ազգերու Թատրոնի հիմնադիր եւ Սառա–Պէռնարի տնօրէն Ա. Մ. Ժիւլիէնի: Երգի եւ երաժշտութեան այս երկու կեդրոններու գործունէութեան անդրադառնալով, նախարարը կը յայտարարէ.—

«Մեր մէջ յառաջապահ Թատրոնի գաղափարը, տարօրինակ մտայնութեամբ մը, կը պատշաճի միայն եւ անպայմանօրէն տրամաթիքական գործերու: Մեր երգն ու երաժշտութիւնը ինչո՞ւ պիտի

ՄԵՐ ԱՐՁԱԿԻ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Մենք չենք կարող այլ կերպ վարուել, որովհետեւ գործ ունենք ոչ թէ աշակերտական շարադրութեան, այլ 10 հազար տպաքանակով լոյս տեսած ստուար մի վէպի հետ եւ պէտք է ենթադրել, որ այն, ինչ ներելի է աշակերտին, գրողին ներելի չէ:

×

Թերթենք Բ. Աթայեանի «Զարթօնք» պատմավէպը: Աթայեանը նոր անուն չէ: Երեսուն տարուց աւելի է՝ նա ստորագրել է բազում յօդուածներ, գրախօսականներ, հրապարակախօսական էթիւտներ, ակնարկներ: Աթայեանը հանդէս էկաւ վերջերս «Զարթօնք» պատմավէպով, նպատակ ունենալով տալ Հայաստանի համայնավար երիտասարդական շարժման ակունքները: Աթայեանը գրել է մի պատմավէպ, որտեղ գործում են Ղուկաս Ղուկասեանը, Արմենակ Բուդաղեանը, Աղասի Խանջեանը, Աղամի Բուդումեանը: Պատմավէպում հանդէս են գալիս Ստեփան Շահումեանը, Վահան Տէրեանը: Այստեղ չէին կարող օգնել Աթայեանի «Նախկին լեզուները» — խմբագրականների, օրախօսականների, հրապարակախօսական էթիւտների, ակնարկների, լեզուները, որոնց Աթայեանը տիրապետել է փայլուն կերպով: Այստեղ հարկաւոր է մի նոր որակ՝ վիպասանի, արուեստագէտի լեզուն: Կա՞յ այդ լեզուն «Զարթօնք»ում:

Այս գիրքը յատկանշական է հէնց նրանով, թէ ինչ է նշանակում չլինել վիպասան եւ որոշել վէպ գրել: Երբ նա պատմում է իր գիտցածը, պատմում է մարդավարի, հետաքրքիր, ջերմ կերպով, կարող է վարակել ընթերցողին, բայց հէնց որ յիշում է, թէ վէպ է գրում, կորցնում է ամէն ինչ, խճճում է լեզուն, մթագնում, դարձնում արհեստական, անկենդան եւ վերամբարձ:

Այո, վերամբարձ: Նուագում է կոյր սրնգահարն իր սրինգը. լսենք հեղինակին, թէ ինչպէս է ընկալում նա այդ երգը.— «... Եւ խօլական, արագաստոյր սլացաւ առուակը դէպի վար, լուր տալու յուզումնական գետին, որ մշտնջենական կռուի մէջ են հողը եւ հողեղէն մարդը ձմրան նինջի դէմ՝ առ միշտ բղձալով յաւերժական գարուն եւ կեանք մշտապայծառ»:

Կամ.— «Բուլվարի բարձր, տերեւակալող ծառերը հրդեհուել էին արեւատեսիլ ամպերից եւ այդ հրդեհի մէջ բիւրաւոր ծիտիկներ խանդավառ մրցակցութեամբ՝ թնդացնում էին աշխարհը»: Չէ՞ որ Բալզաքն անգամ չէր ամաչի գրելուց, — «Ծիտիկները ծառերի վրայ նստած երգում էին ...»: Կարիք կա՞յ այդպիսի մի լղարիկ: Պատկեր տալու համար ոգեկոչել Բուլվարի բարձր, տերեւակալող ծառերին», «հրդեհում», «արեւատեսիլ ամպեր», ««Հրդեհների մէջ բիւրաւոր ծիտիկներ», «Խանդավառ մրցակցութիւն», «Թնդիւն», «Աշխարհ» ...: Ինչի՞ համար է այս ամէնը: Բայց անցնենք ճնճղուկներին.— «Ժամացոյցի երեք զարկերը թաւ ղօղանջով ձգուեցին դէպի Թուասց մայր տաճարի գմբէթներն ու ետ դառնալով, յանգան Բուլվարի ծառերին թառած ճնճղուկների թեւերի տակ»: — Սա գեղարուեստական լեզու չէ:

Ինչպէս տեսանք, պատմավէպում հանդէս է գալիս նաեւ Վահան Տէրեանը: Տեղի սղութեան պատճառով մենք կը բաւականանանք ներկայացնելով Տէրեանին «Վաղարշապատում» հեղինակի լեզուով: Այն օրն է, երբ ստեղծւում է «Ափսոս չէ՞, Մարգօ, այս երեկոն» բանաստեղծութիւնը: Տէրեանն ու Մարգօն մենակ են մնացել: Թող հեղինակը պատմի.— «Տէրեանը գլանակի ծխով պարուրուած, մնաց անուրջի մէջ, ապա յուշիկ արտասանեց.

Հէքեաթ էր, եւ հմայք, եւ անծիր
Խնտութիւն մշուշում վարդագոյն,
Դու ենեզատ քնքշութեամբ ժպտացիր
Արեւատ ժպիտով իմ հոգուն ···

«Օրիորդ Մարգօն, բանաստեղծի երգուն առոգանութիւնը պահպանելով եզրափակեց տունը.

Սիրոյ խօսք, եւ համբոյր,
եւ խոստում :

«— Անպիտան, գիտես, հա՞, — ասես նիրհից սթափուելով, ծոր տուեց բանաստեղծը: — Ինչ լաւ է այս երեկոն, — շշնջաց նա երազուն հայեացքն օրիորդին:

«Մէկ էլ չարաճճի տղայի պէս աշխոյժ փայլ առած աչքերը կկոցելով, չեշտակի դիմեց նրան.

«Ո՞ւմ համար ես պահում դու այդ յակինթ շրթներդ, ո՞ւմ համար »:

Օրիորդ Մարգօն նեղացած է.— «Եւս մի վայրկեան, օրիորդ Մարգօն տիրապետեց իրեն, խորամանկ ժպիտը խաղաց–պարեց նրա աչքերի մէջ:

«— Ձեզ ինչ, — ծոր տուեց նա (ինչո՞ւ Տէրեանը կարող է ծոր տալ, իսկ օրիորդ Մարգօն ոչ — Գ. Մ.) ու շուրթերը բողբոջ կազմեցին »:

Դէ, Տէրեան բեր, որ դիմանայ ... եւ իսկապէս —

«Վահան Տէրեանը քբքջաց հանգոյքից ու ողջագուրանքով փարուեց օրիորդի թեւին »:

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

(4 Շար.)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ « ԼՈՒՍԱՒՈՐԵԱԼ » ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Մոսկուայի երգիծաթերթը, « Քրոքոտիլ », շարունակելով խորհրդային կեանքին զանազան երեւոյթները հեգնել, այս անգամ ալ կը կծէ խորհրդային մանկական գրականութեան պատասխանատու մարմինները :

« Մանուկներու սահմանուած գիրք մը գրելու համար, լաւ հողերան պէտք է ըլլալ ... այսինքն՝ պէտք է լաւ ճանչնալ հրատարակչական տուները զեկավարող որոշ տարիքի տիկիններուն — պարոններուն մտայնութիւնը », կը հեգնէ «Քրոքոտիլ», որ բուռն բողոք կը բարձրացնէ մանուկներու ընթերցման վերապահուած « լուսաւորեալ » գիրքերու խղճալի միջակութեան դէմ :

Եթէ կ'ուզէք որ ձեր գրած գիրքը հրատարակուի, կ'աւելցնէ երգիծաթերթը, սա ձեւի գրութիւն մը պէտք է պատրաստած ըլլաք :

Գլուխ առաջին.— Միշա, մօտաւորապէս չորս տարեկան տղայ մըն է որ արդէն գիտակից է լաւ համայնավարի իր պարտականութիւններուն, կը տեղաւորուի իրենց տան բակին մէկ անկիւնը՝ ճառտակի դժուարին խնդիր մը լուծելու համար: Ճիշդ այդ պահուն վրայ կը հասնի պարտիզպանը, որ կ'ուզէ բակը ջրել: « Այս այսպէս չի կրնար շարունակուիլ, կը մտածէ Միշա. մեր բակերուն մէջ նախատեսուած չէ հանգիստ անկիւն մը, ուր նախադպրոցական տարիքի մանուկները կարենան մտաւորական մարզանքներու տալ իրենք զիրենք »: Ամբողջ գիշերը, Միշա, քունը փախցուցած, այս հարցին տրամաբանական լուծում մը գտնել կ'աշխատի :

Գլուխ երկրորդ.— Վերնագիր՝ «Տղաք, գործի»: Առաւօտուն, Միշա գինք յուզող հարցին լուծումը գտած է: Ամէն օրուան նման ականները խնամքով մաքրելէ վերջ, Միշա թաղին, տղաքը ժողովի կը հրաւիրէ : «Կ'առաջարկեմ առանց առեն կորսնցնելու հինգ տարեկանէն վարերու ակումբի մը կառուցումը. մեր ակումբը պարզ պիտի ըլլայ, բայց՝ հանգստաւէտ»: Առաջարկութիւնը միաձայնութեամբ կ'ընդունուի. միայն երեք տարեկան փոքրիկ Սաշան կը մերժէ իր մասնակցութիւնը բերել համայնական աշխատանքին՝ «Ես, անձնապէս, կ'արհամարհեմ ֆիզիքական աշխատանքը», առարկելով :

Միւսները, ընդվզած, կը հաւաքուին Միշայի շուրջ եւ անմիջապէս կը ձեռնարկեն աշխատանքի : Նոյնիսկ տակաւին քալելու չսկսած երեխաները կը բերեն իրենց աշխատանքի բաժինը՝ իրենց ուժին եւ կարողութիւններուն համեմատութեամբ : Սողալով չորս ոտքի վրայ, գետնի աւելորդ խոտերը արմատախիլ կ'ընեն :

Յաջորդ գլխուն մէջ (կ'աւելցնէ «Քրոքոտիլ»), անպայման ճար մը պէտք է գտնէք հակաընկերային Սաշան վերադաստիարակելու համար: Նկարագրեցէք իր վիշտը՝ համայնական կեանքէն հեռու մնացած ըլլալու գիտակցութիւնը ունեցած պահուն, եւ վստահ կրնաք ըլլալ, որ ձեր գիրքը կը հրատարակուի :

« Ի վերջոյ (կ'եզրակացնէ երգիծաթերթը) ի՞նչ կը կորսնցնէք այսպիսի գիրք մը գրելով: Ընթերցող մանուկները ձանձրոյթէն պիտի լա՞ն ձեր գիրքը կարդացած ժամանակ: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այդ: Չէ՞ որ իրենց գիրքերուն նիւթին ընտրութեան մէջ իրենց կարծիքը հարցնող չկայ » :

չունենան իրենց յառաջապահ գպրոցը: Անշուշտ Օփերան չէ որ պիտի վերածենք յառաջապահ թատրոնի մը, սակայն Օփերա-Քոմիքը՝ այո»:

Եւ ահա՛, այս մտածումէն ներշնչուած, Գ. Մալրօ Ֆրանսական երգի եւ երաժշտութեան այս երկու բեմերուն զեկավարութեան գործը յանձնած է Գ. Ա. Մ. Ժիւլիէնի, որ Ֆրանսական թատերական շրջանակներուն մէջ ծանօթ է իր տնտեսական գործունէութեամբ եւ թատերական արուեստի իր խոր հասկացողութեամբ : Յրանսան Ա. Մ. Ժիւլիէնի կը պարտի այն մեծ պատիւը որ իրեն կը բերէ Ազգերու Թատրոնի հոյակապ կազմակերպութիւնը եւ որ այս միջոցիս տեղի կ'ունենայ Սառա-Պեռնարի բեմին վրայ :

Ա. Մ. Ժիւլիէն Օփերայի եւ Օփերա-Քոմիքի տնօրէնութիւնը ստանձնելով հանդերձ, միշտ պիտի մնայ Ազգերու Թատրոնի զեկավարութեան իր պաշտօնին մէջ :

Վերջապէս, նախարարը կը ծանուցանէ երկու «փոքր»ի բեմերու ստեղծումը, որուն մին պիտի յանձնուի Ժան Վիլարի եւ միւսը Ալպէռ Քամիւի տնօրէնութեան :

Այս առթիւ, Գ. Մալրօ գրուատիքը կը հիւսէ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին եւ իր զեկավարին՝ Ժան Վիլարի որ երիտասարդութեան մէջ թատրոնի սէրը հրահրող միակ բեմը հանդիսացած է :

Իր եզրափակման խօսքին մէջ, Գ. Մալրօ կը յայտարարէ :—

«... Հարկ էր պետական որոշում մը տալ Ֆրանսական մշակոյթին ուղղութիւն մը տալու համար : Ասիկա կառավարութեան դերն էր: Այդ ծրագիրը սկիզբ մըն է միայն: Հինգ կամ վեց տարիէն կ'ուզեմ ստեղծել մշակոյթի տուներ ուր պիտի կրնան գալ բոլոր երիտասարդները — նոյնիսկ անոնք որ դրամ չունին — հոն կազմաւորուելու համար »:

Գրագէտ ու գեղագէտ նախարարը խոր հաստատակամութեամբ մը որոշած է նոր թռիչք եւ խոյանք պարգեւել Ֆրանսական մշակոյթի մեծագոյն արտայայտութիւնը եղող Ֆրանսական թատրոնին, որ դարերով իր լոյսը շողարձակած է բովանդակ մարդկութեան մշակոյթին վրայ :

Քաղեց՝ Ա. Գ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ 1959 – 1960 կրթական տարեշրջանին համար, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Բարձրագոյն Ուսմանց յատուկ թոշակներ պիտի բաշխէ, գլխաւորաբար հետեւեալ աղբիւրներէն.

1.— Մկրտիչեան Կրթ. Հիմնադրամ :

2.— Սիմոն եւ Երանուհի Գալֆէյեան Հիմնադրամ :

3.— Սրբուհի Գարակէօզեան Ցիշատակի Հիմնադրամ :

4.— Արմէն Դերձակեան կրթաթոշակ:

5.— Կարապետ Արամեան կրթաթոշակ:

6.— Գառնիկ եւ Արթօ Ֆրնտըգլեան յիշատակի հիմնադրամ :

7.— Յակոբ Աճապահեան կրթաթոշակ:

8.— Տիգրան Ա. Տիրատուրեան կրթաթոշակ :

9.— Յովհաննէս եւ Բերեկա Իսագուլեան կրթաթոշակ :

10.— Տօքթ. Մ. Յովաէփեան յիշատակի հիմնադրամ :

Մկրտիչեան հիմնադրամի թոշակները կը յատկացուին միայն արտասահմանի ուսանողներուն :

Սիմոն եւ Երանուհի Գալֆէյեան եւ Սրբուհի Գարակէօզեան հիմնադրամներու թոշակներուն համար թեկնածուներ կ'ընդունուին թէ արտասահմանէն եւ թէ Ամերիկայէն :

Արմէն Դերձակեան կրթաթոշակը փոխատուութեան ձեւով կը տրուի Ամերիկայի մէջ ծնած այն հայ երիտասարդներուն, որոնք տեղական համալսարան պիտի յաճախեն :

Կարապետ Արամեան կրթաթոշակէն կրնան օգտուիլ ամերիկածնակ այն երիտասարդները, որոնք արտասահմանի հայ կրթական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին ազգային ուսում ստանալ :

Ֆրնտըգլեան Հիմնադրամէն թոշակ կը յատկացուի արտասահմանի այն ուսանողներուն, որոնք՝ նախընտրաբար Անգլիոյ եւ ի հարկին եւրոպական երկրի մը մէջ, արհեստագիտական բէքնիք ճիւղի մը պիտի հետեւին :

Միւս կրթաթոշակները եւս արտասահմանի հայ ուսանողներուն համար են .

Նկատելով որ նախորդ տարիներու թոշակընկալ սաներէն յիսուն հոգի դեռ իրենց ուսումը կը շարունակեն, տրամադրելի գումարներէն նախ անոնց յատկացումները պիտի կատարուին եթէ յաջող տարեշրջան մը բոլորած են, եւ ապա նըկատի պիտի առնուին նոր թեկնածուներու դիմումները, հետեւեալ պայմաններով .

1.— Սահմանափակ թիւով թոշակներ պիտի տրուին միմիայն նիւթական միջոցներէ զուրկ եւ օժտուած երիտասարդներու :

2.— Նախընտրութիւն պիտի տրուի այն երիտասարդներուն, որոնք իրենց համալսարանական ուսումը բաւական յառաջացուցած են արդէն եւ զայն լրացնելու համար անհրաժեշտ աջակցութեան մը պէտք ունին :

3.— Հաւասար արժանիք ունեցող թեկնածուներու մէջէն, պիտի ընտրուին անոնք՝ որ բարձրագոյն ուսմանց կեդրոններու մօտ կը բնակին եւ նիւթական մեծ զոհողութեանց չեն կարօտիր իրենց դասընթացքին հետեւելու համար :

4.— Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլան այն թեկնածուները որոնք կը պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին եւ կամ հայ մշակոյթին սատարելու կոչուած ուսմանց կը հետեւին:

5.— Թոշակներ մէկ տարուան շրջանի մը համար են :

6.— Որեւէ համալսարան ընդունուելու համար երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ի ձեռին չունեցող թեկնածուներու դիմումները անհետեւանք պիտի մնան :

7.— Թեկնածուները հարկ է իրենց դիմումը կատարեն մինչեւ Մայիս 10, ստորեւ նշանակուած հասցէին: Ապա անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ Միութեանս Կրթական Յանձնախումբը պիտի կատարէ թոշակընկալ սաներու ընտրութիւնը :

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ :

Նիւ Եորք, 2 Ապրիլ 1959

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

K. Guiragossian, Executive Director
Armenian General Benevolent Union
250 Fifth Avenue, New York 1, N. Y.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի Համազգայինի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ հինգին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Ներկայ էին քառասուն անդամ – անդամուհիներ :

Ընդհանուր ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Գ. Վարդան Գանտիքեան, քարտուղար՝ Գ. Աստուր Քէօսէեան :

Օրակարգի առաջին խնդիրն էր անցեալ շրջանի նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը : Նախկին վարչութեան կողմէ Գ. Կ. Փօլատեան կարդաց տեղեկագիրը, որ կ'ընդգրկէր երեք տարուան գործունէութեան շրջան մը :

Ընդհանուր ժողովը գնահատեց եւ փաւերացուց ներկայացուած տեղեկագիրը եւ անցաւ օրակարգի երկրորդ խնդրին՝ նոր վարչութեան ընտրութեան :

Ընդհանուր ժողովը միաձայնութեամբ պատուոյ նախագահ ընտրեց Գ. Արամ Թէրզիպաշեանը եւ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց անոր նիւթական եւ բարոյական բազմաթիւ զոհողութիւններուն համար :

Ինը հոգիէ բաղկացած նոր վարչութիւնը, առանձին նիստի մը մէջ ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ կազմով՝

Նախագահ՝ Կ. Փօլատեան, քարտուղար՝ Ժ. Միքիճեան, գանձապահ՝ Շ. Թաշճեան, Բ. ատենապետ՝ Վարդան Գանտիքեան, խորհրդականներ՝ Տիկին Վ. Քէօսէեան, Գ. Գ. Յովհ. Հայպարթեան, Ժիրայր Տէր Վարդանեան, Աստուր Քէօսէեան եւ Սարգիս Թասլաքեան:

Նորանոր յաջողութիւններ Մարսէյլի Համազգայինին: Նոր վարչութիւնը, հաւանաբար ընտրուած, արդէն սկսած է աշխատիլ, նոր թափով եւ կը յուսանք թէ պիտի արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը, եռուն մշակութային կեանք ստեղծելով մեր բազմահայ գաղութին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (392)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԳ.

ԱՄՐՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ

Սպանութիւնները թիւ եւ չափ չունէին: Ամէն մարդ գիշերը սարսափելով էր իւր գլուխը դնում բարձի վրայ, առանց յոյս ունենալու, թէ առաւօտեան կենդանի կը վեր կենայ: Կեանքի եւ կայքի ապահովութիւնը վտանգի մէջ էր: Ամէն ոք իւր վերարկուի տակ սուր էր ման ածում, սպասելով, որ թշնամին իւր եւեւում կանգնած է: Երբեմն ժողովրդի մէջ տարածւում էին զանազան լեզուներով տպուած թղթի կտորներ :

Այդ թղթերը այնպէս էին ծածկում փողոցները, կարծես, կարկուտի նման երկնքից էին թափւում: Ի՞նչ էին ուզում, ի՞նչ էին պահանջում, — ոչ ոք չէր հասկանում : Թէ մզկիթներում եւ թէ եկեղեցիներում աղօթում էին, որ մի հանդարտութիւն լինի: Մոլլան եւ տէրտէրը խըրատում էին արիկներին, որ խելքի գան: Բայց Զէյթունից ապստամբութեան ձայն էր լսւում: Արզրումի մէջ որոնում էին մի ինչ – որ դաւադրութիւն: Իսկ Կ. Պոլսում այդ միջոցին զբաղուած էին երկու հանելուկային թուերով — 16 եւ 61:

Այդպէս անցաւ գարունը, այդպէս անցաւ ամառը, այդպէս անցաւ եւ աշունը : Եկաւ սաստիկ ձմեռը եւ թանձր ձիւնը փակեց բոլոր ճանապարհները: Մի քանի շաբաթ էր, որ հաղորդակցութիւնները գէպի ամէն կողմ կտրուած էին: Ծերունիները խօսում էին, թէ մի այդպիսի ձմեռ իրանց կեանքում չէին տեսել : Գիւղերում փողոցները ձիւնով լցուած էին : Ձիւնը բարձրացել էր մինչեւ կտուրները: Հարեւանները ձիւնի տակից էին միմեանց տունը գնում: Սովը այդ ժամանակ աւելի սաստկացաւ : Սովը մարդիկներից անցաւ եւ վայրենի անասունների, եւ վայրենի թռչունների մէջ:

Ձիւնը այնպէս էր լցրել դար ու փոս, սար ու ձոր, որ բաց տեղ չէր մնացել : Վայրենի անասունները, ճարակ չգտնելով, մօտեցել էին մարդկանց բնակարաններին: Աղբիւրները, գետակները սառել էին: Վայրենի թռչունները, սագերը, մնացել էին ձիւնի երեսին: Մարդիկ հալած սառուցով էին զովացնում իրանց ծարաւը : Ամէն ոք մտածում էր թէ, աշխարհի վերջը հասել է,— մտածում էր, թէ երկինք, երկիր, մարդ, անասուն, բոլորը կը սառչին եւ կը կազմեն մի մեծ սառցային զանգուած :

Ահա այդ ձմեռուայ գիշերներից մէկում, Քօհնաշահարի մօտ, մեզ ծանօթ արաբական մինարէթում քարէ յատակի վրայ, կրակ էր վառւում: Մի խումբ գինուած մարդիկ, բոլորած կրակի շուրջը, տաքանում էին: Իսկ մինարէթի դըրսում, դրան մօտ, նրանց ձիաները գարի էին ուտում, գլուխներից քարշ ընկած տոպրակներից :

Գիշերը մթին էր: Ձիւնային տարափը այնպէս սաստութեամբ մաղւում էր երկնքից, որ մտածում էիր, թէ մի քանի րոպէում ամբողջ երկիրը կը ծածկէ, կ'անհետացնէ թանձր խաւի տակ :

Ձիաների մօտ, մէկը, փաթաթուած իւր վերարկուի մէջ, կծկուել էր պատի տակին: Նա անշարժ էր, որպէս արձան, միայն երբեմն շարժւում էր, երբ թափ էր տալիս վերարկուն, որ իւր վրայ հաւաքուած ձիւնը մի կողմ թափուի, եւ դարձեալ ընդունում էր իւր անշարժ դիրքը: Անշարժ էին եւ նրա աչքերը, կարծես, ցուրտը սառցրած լինէր նրանց: Նրանք նայում էին խաւարի մէջ, միշտ մի եւ նոյն կէտի վրայ եւ ամենեւին չէին շեղւում դէպի մի այլ կողմ :

Ի՞նչ էր դիտում նա այն մթութեան մէջ, Աստուած գիտէ, բայց նա շարունակ նայում էր:

Ոչ մի կենդանի արարած այդ միջոցին չկար շրջակայ ամայութեան մէջ, ոչ մի ձայն չէր լսւում, եւ բամպակի նման փափուկ ձիւնային տարափն անգամ ձայն չէր հանում : Մինարէթի ներսում խարոյկի շուրջը խմբուած մարդիկը նոյնպէս ձայն չէին հանում, նրանք միայն ծխում էին:

Դրսում մենաւոր պահակը դեռ նայում էր :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ անգլիացի երկու զինուորներ զաշունահարուեցան անծանօթներու կողմէ :

ԻՐԱՔԻ մէջ «Իսրայէլի պօյքոթի կոմիտէի»ն իրաքեան բաժանմունքը սեւ ցանկին վրայ անցուց նաեւ «Էօ Ֆրանս»ը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը նոր օրէնք մը քուէարկեց որ կը սահմանափակէ Ուղղափառ եկեղեցւոյ իրաւասութիւնները : Բացի դաւանական հարցերէ, կառավարութիւնն է որ հրովարտակներով պիտի որոշէ կրօնական խնդիրները :

ԱՆԳԼԻՈՅ մայր Թագուհին եւ Մարգարէթ իշխանուհին, որ Հռոմ կը գտնուին ութ օրուան համար, ունկնդրութիւն խնդրած են Պապէն, հակառակ անգլիական եկեղեցւոյ բարձր շրջանակներու յայտնած վերապահումներուն, ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր : Առով վեցերորդ անգամը պիտի ըլլայ որ Անգլիոյ Արքունիքի անդամներ քահանայապետին կ'այցելեն : Լեւոն ԺԳ. պապը ունկնդրութիւն շնորհեց Եդուարդ Է. թագաւորին՝ 29 Ապրիլ 1903ին : Երեքուկէս դարէ ի վեր առաջին անգամն էր որ անգլիացի արքայ մը՝ Պապին կը հանդիպէր : Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, 27 Մայիս 1918ին, Եդուարդ Ը. այցելեց Բենետիկտոս ԺԵ.ին : Պիոս ԺԱ.ընդունեցաւ Ժորժ Ե. ու Մարի Թագուհին՝ 1923ի Մայիսին : Պիոս ԺԲ. ընդունեցաւ, 1950ին, Մարգարէթ իշխանուհին. 1951ին, ապագայ Թագուհին՝ Էլիզապէթ եւ Էտինպուրկի դուքսը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ վարժարանին հրապարակ հանած նուիրատուներուն հաշւոյն :

Գ. Գ. Երուանդ Հիւսիսեանէ երեք հարիւր հազար ֆրանք : Վ. Ֆրէնկեանէ հարիւր հազար ֆրանք, Տիկին Վէհանոյշ Զիրպաշեանէ յիսուն հազար, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Իշզալացեան, Տիկիններ Հ. Սամուէլ, Հ. Սերէնկիւլեան, Հ. Մութաֆեան, Եուսքարտաշեան, Սալմաստլեան եւ Գ. Տէր Ղուկասեան տասը հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Արշակ Գօլոսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տօնէլեան, Տէր եւ Տիկին Իգլիտզաշեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Գաբրիէլեան, Տիկին Խայիկեան, Օ. Ազաւնի Փիլիփիրեան եւ Գ. Շոմակէ՛ եան հինգ հազարական ֆրանք : Պ. Պ. Սամփսոն Տամլամեան եւ Յարթ. Տամլամեան երկու հազարական ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիցա Թահթալեան եւ Այրի Տիկին Ազաւնի Թիւթիւնճեան ու զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի Ապրիլ 26ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԺԿ. ՅԱԿՈԲ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Սէն Ժերոմ (Մարսէյլ)ի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

Կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G POLADIAN

53, AVENUE DE ST JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք :

Բ. Դանիէլի Բ. դասախօսութիւնը Ապրիլ 23ին, Սալ տը Ժէօկրաֆի : Նիւթ «Հայ գրականութիւնը դարերու ընթացքին» :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ» Մայիս 23ի Շաբաթ իրիկուն :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Դասախօս՝ Գ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Գ. Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը :

Դասախօսութենէն առաջ եւ ղաղարին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն :

Մուտքը ազատ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Իր հերթական դասախօսութիւններու շարքը կը նուիրէ Ապրիլեան մեծ նահատակներուն :

Առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, ֆրանսական համալսարանի ամփիթատրոնը (40, Ալէ Լ. Կամպէթա) :

Նիւթ՝ ՍԻԱՄԱՆԹՕ եւ ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ :

Կը խօսին՝ Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ :

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ եւ ընթերցումներ ուսումնասիրուած հեղինակներէն : Ինչպէս նաեւ պիտի տրուին ընդհանուր տեղեկութիւններ հայրենիքի եւ սփիւռքի մասին, ամէն հաւաքոյթի սկզբնաւորութեան :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մասիս» խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթրը Մինիսիրալի շքեղ սրահին մէջ :

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին :

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Միջին Ֆրանսայի խումբերը :

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւ խմբական հաճելի պարեր :

Կը ներկայացուի «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ» (5 արար) :

Կը նախագահէ ԱՍՏՕ ՌՈՒՍՏԻԿԵԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ եօթակայ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ ու պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առտուն ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915 – 18ին ու վերջին պատերազմի ատեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար :

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Քազապլանքայի Սաքրէ – Քէօրի տաճարին մէջ Գրիգոր վրդ. Խաչերեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ, Լսարանը կազմակերպած է յարգանքի երեկոյ մը մեր անմահ նահատակաց յիշատակին :

Պիտի խօսի Գ. ՅՈՎՀԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ : « Թողունք որ նահատակները խօսին »

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին Գր. Մելիքեանի կողմէ :

Այս Չորեքշաբթի ճիշդ ժամը 9ին, Քատէի սրահը :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան : Տեղի կ'ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի :

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու որ Կիրակի սգատօնէն յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր միլիոնաւոր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան : Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

METRO MAUBERT MUTUALITE

Sous la présidence effective de M. Triboulet (Ministre des Anciens Combattants)

Մասնակցութեամբ Հայ Ցարանուանական Պետերու եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբին, հովանաւորութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին :

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

SALLE DES FÊTES DE SARCELLES

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Կը ներկայացուի՝ «ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՑ» կատակերգութիւն՝ 3 արար :

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ՝

Formation de Manuel Pizarro

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը լա Շափէլէն առնել 265 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել՝ Սարսէլ (Սալ տէ Ֆէթ) կամ Կառ Տիւ Նորէն կառախումբ՝ ժամը՝ 15·10, 17·20 եւ 18·07, իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրկէ պէտք է կրկին առնել 265 թիւ օթօպիւսը :

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

25 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփէրէթ չորս արար)

Կը մասնակցին.— Պ. Տաթօն Գալուստեան, Օր. Մարգարիտ Նահապետեան, Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Պ. Վէնսան Տարաքճեան Օր. Լուիզ Նահապետեան, Պ. Գր. Պարսումեան :

Les Peuples qui Chantent

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailhի

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին :

Ի նպաստ ֆրանսացի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիօմներուն :

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա, Էսթոնիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մատակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ :

Գիներն են՝ 400, 300, 200, 150 ֆրանք :

Դիմել՝ Սորպոնի դրամարկղներուն :

Ռատիօ Թէլէ Փարի պիտի ներկայացնէ փառատօնը, 21 Ապրիլ, Գշ. օր ժամը 12·45ին, տալով կոչ մը Տոքթ. Տուատիէ, ընդհ. տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանպէկեանի :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Վարանդեան խումբը, ընկեր Յովսէփ Օհանեանին տունը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին մէկու մը համար կահաւորուած կամ ոչ սենեակ մը եւ խոհանոց մը կը փնտռուի վարձու, Փարիզի կամ մօտակայ արուարձաններու մէջ : Դիմել «Յառաջ»ին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 22 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ [illegible] 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4277

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԻՐՔԸ

Կիրակի օր Սթոքհոլմի մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Շուէտի Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան եօթանասուներորդ տարեդարձը :

Այս առթիւ Շաբաթ օր Շուէտի ընկերվարական վարչապետ Էրլանտէրի բնակարանին մէջ ի Հարփսունտ տեղի ունեցաւ սահմանափակ խորհրդակցական ժողով մը՝ մասնակցութեամբ կարգ մը օտար ընկերվարական առաջնակարգ դէմքերու, որոնք պատասխանատու դեր կը կատարեն իրենց երկիրներուն մէջ :

Ներկայ էին Տանիմարքայի եւ Նորվեկիոյ վարչապետները, արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտ, ընկերվարական միջազգայինի նախագահ Ալսինկ Անտէրսըն, գերման Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ Էրիխ Օլլընհաուըր, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչ Կէյթսքէլ, ինչպէս նաեւ Աւստրիոյ եւ Ֆինլանտայի ընկերվարական վարիչները :

Յատկանշական էր բացակայութիւնը Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելճիոյ եւ Հոլանտայի ներկայացուցիչներուն :

Խորհրդաժողովը զբաղեցաւ օրուան հրատապ հարցերով, — Պերլին, Գերմանիա, միացեալ շուկայ, ազատ փոխանակութիւն, եւայլն : Նպատակն էր ընկերվարականներու միջեւ տեսակէտներու նոյնութիւն ստեղծել Եւրոպայի բարօրութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու շուրջ :

Ընկերվարութիւնը կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնէ այսօր Եւրոպայի մէջ : Սկանտինաւեան երեք երկիրներու կառավարութեան ղեկը կը գտնուի ընկերվարականներուն ձեռքը : Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Պելճիոյ, Հոլանտայի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ մեծ արժէք կը տրուի անոնց ձայնին :

Ընկերվարութիւնը իր խօսքն ունի ըսելիք այն բոլոր հարցերու մասին, նոյնիսկ կամ մօտէն կը շօշափեն մարդկութեան ճակատագիրը .

Յառաջիկայ Մայիս 11ին Ժընեւի մէջ ժողով պիտի գումարեն Չորս Մեծերու արտաքին նախարարները, մասնակցութեամբ արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ արտաքին նախարարներուն :

Օրակարգի գլխաւոր նիւթն է Պերլինի եւ Գերմանիոյ ապագան : Խրուշչեւի բա-պահանջքը Պերլինի մասին պահ մը վտանգած էր խաղաղութիւնը :

Գերման Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս հարցին :

Այդ պատճառաւ ալ Էրիխ Օլլընհաուըր եւ Քարլօ Շմիտ ուղղակի տեսակցութիւններ ունեցան Կրեմլինի մենատէրին հետ, բուն իսկ աղբիւրէն տեղեկանալու համար Խորհրդային Միութեան իսկական նպատակներուն մասին :

Գերման ընկերվարութիւնը 1954էն ի վեր ճշդած է իր դիրքը Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն մասին :

Վերջին անգամ Մարտ 18ին կուսակցութեան Ազգային Գործադիր Մարմինը խորհրդարանական խմբակին հետ համախորհուրդ քուէարկեց ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ աստիճանական կերպով իրականացնել երկրի երկու մասերուն քաղաքական եւ տնտեսական վերամիացումը :

Ծրագրին հեղինակներուն համաձայն, «գերման ազգը կը գտնուի վտանգաւոր կացութեան մը առջեւ : Եթէ չորս մեծ պետութիւնները չհամաձայնին Պերլինի մասին, պատերազմի վտանգ կայ : Եթէ միայն Պերլինի մասին համաձայնին, վտանգ կայ, որ Գերմանիոյ բաժանումը վերջնական ըլլայ » :

Ընկերվարականները կանգնած են ազատ աշխարհի կողքին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸԲՐԷԻ ՃԱՌԸ

Սթրազպուրկի մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդին տասներորդ տարեդարձը : Ներկայ էին 15 երկիրներու բարձրաստիճան ներկայացուցիչները

Այս առթիւ, Ֆրանսայի Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ :

Վարչապետը ըսաւ .— « Տասը տարի առաջ, Ֆրանսա ուրախութեամբ դիմաւորեց ազատ ազգերու ժողովը : Այնուհետեւ, տասը տարիները ցոյց տուին Եւրոպայի Խորհուրդին օգտակարութիւնը : Յառաջիկայ տասը տարիները պէտք է զօրացնեն զայն :

Ըսուած է թէ քաղաքականութեան արժէքը, ինչպէս նաեւ անոր գոյութեան իմաստը՝ ազատութիւնն է » :

Շեշտելէ ետք թէ այսօրուան գիտութիւնը կրնայ ամէն ինչ քանդել, բայց կրնայ նաեւ նորոգել ամէն բան՝ օգտակար ըլլալու համար մարդոց, Վարչապետը խօսեցաւ ազգերու միութեան անհրաժեշտութեան շուրջ .— «Եւրոպայի Խորհուրդին եւ Ատլանտեան Ուխտի դաշնագիրներուն ստորագրութենէն ի վեր անցած տասը տարիներուն վրայ երբ ակնարկ մը նետենք՝ կրնա՛նք ըսել թէ ազատ ազգերու ղեկավարները հասկցած են իրենց միասնականութեան արժէքը :

Առնուազն կրնանք հաստատել՝ թէ նոր կարգուսարք մը ստեղծուած է : Ազգային զգացումին եւ հայրենասիրական հպարտութեան վրայ՝ այսօր աւելցած է միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը, համերաշխութիւնը՝ ինչ որ իրականութիւն է» :

Վարչապետ Տըպրէի ճառը մեծապէս գնահատուած է բոլոր շրջանակներու կողմէ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչ Ալժերիոյ գիւղերուն մէջ ընտրութիւնները կը շարունակուին՝ գլխաւոր քաղաքներու քուէարկութեանց պաշտօնական առաջին արդիւնքները տրուած են :

Ինչպէս գրած էինք երէկ՝ Ալժէի մէջ ձեռնպահները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն քան թէ քուէարկողները : Արդարեւ, գլխաւոր քաղաքին մէջ ձեռնպահները 58 առ հարիւրի համեմատութիւն մը կը ներկայացնեն : Միւս շրջաններուն մէջ՝ 20 – 45 առ հարիւր :

Անժխտելի է այն իրողութիւնը՝ թէ այս անգամ ձեռնպահները շատ աւելի մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն՝ քան նախորդ ընտրութեանց մէջ :

Պատճառը՝ ահաբեկիչներու խռովարարութենէն զատ, մեծ թիւով ցանկերը կը համարուին : Կարգ մը թերթեր դիտել կու տան նաեւ թէ ժողովուրդը «յոգնած է քուէարկելէ » :

Ամէն պարագայի մէջ, մահմետականները աւելի մեծ թիւով դիմած են քուէատուփ՝ քան Եւրոպացիները :

Արդիւնքը .— Ծայրայեղները պարտուած են, մինչ նախկին ազատականները սկսած են հող շահիլ :

× Ալժերիոյ «Առժամեայ կառավարութեան » տեղեկատուութեան նախարարութիւնը ցեկոյց մը հրատարակեց, ուր կ'ըսուի .— « Մամուլի Ռէյթըր գործակալութեան անօրէն Քինկ գրած է թէ Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան անդամներուն մեծ մասը համաձայն է Զօր. Տը Կոլի առաջարկին՝ Փարիզ երթալու եւ զինադուլի շուրջ խորհրդակցելու համար : Այս լուրը անհիմն է : Լրջութիւնը կը պակսի անոր մէջ : Ֆրանսացիները «հոգեբանական պատերազմ»ի կը դիմեն » :

ՕՐԷ ՕՐ

ՍԵՒԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

Արտասահմանեան Հայաստանի մէջ, սրտաճմլիկ երեւոյթներու կողքին կան սփոփարար երեւոյթներ ալ :

Ցաւալի երեւոյթ է, անշուշտ, որ մեր արեւմտահայ լեզուն, ամէն օր, քիչ մը աւելի ետ կ'երթայ, քիչ մը աւելի սխալ կը գրուի ու առուի, իրիկուն կը դեգերի անդունդին եզերքը :

Ո՞վ է որ ծու կը տանի մեր լեզուն, ո՞վ է որ սխալ կը գրէ մեր լեզուն եւ ո՞վ է որ մեր Մեծասքանչին ձեռքէն բռնած, կը պտըտցնէ զայն խարխուրատի մը բերանը :

Ո՛չ թէ մեր խոնարհ եւ անգրագէտ հայրենակիցը, այլ մեր մեծամիտ ու « գրագէտ » գրողը, որ երբեմն խմբագիր է, երբեմն բանաստեղծ, երբեմն վիպասան, բայց ազէտ՝ առտուն ալ, ցերեկին ալ, իրիկունն ալ ···

Եթէ քիչ մը շա՛տ ջախջախիչ է այս յայտարարութիւնը, խնդրե՛մ — Ամերիկահայերէնով, հանի՛ք — կարդացէք խոշո՛ր գրիչներու հրատարակած թերթերը եւ աչք մը պտտցուցէք՝ անոնց «սեսկացուցիչ» , «երեւակայկոտ» եւ «զազաբ»ի քերականութեամբ եւ բառամթերքով հիւսուած յօդերուն ու մնացեալ ··· « բան »երուն վրայ :

Այս խոշո՛ր գրիչներէն մէկն էր որ կը գրէր Մարտ 15ին — «Ի պահանջել յարկին — «յօդ» : Կամ՝ «մենք պէտք է պատրաստ ըլլանք ամբողջ ճամբան երթալու» : Կամ՝ «արդարակորով»: Կամ, Մարտ 18ին, «բոլոր առաջարկները որոնք կընան անդորրացնել » : Կամ «մեր կարողութեան սահմաններուն մէջ պիտի ընենք , ամէն ինչ որ լուրջ բանակցութիւններ տեղի ունենան » :

Բայց, այս շօշափումներուն քովէն անդին եկէք ու պիտի տեսնէք այս հայրենիքին մէջ ծլած ու ծաղկած աղջիկներ ու մանչեր — ամէնէն «ծեր»ը, 16 կամ 17 տարեկան — որոնք «կը փնտռեն » մեր լեզուն, այնպէս, ինչպէս կը փնտռեն գուրգուրանքը իրենց մայրիկին :

Կը մօտենաս իրենցմէ մէկուն ու կը հարցնես ·

— Ըսէ՛, ճայիմ, ինչո՞ւ այսքան շատ կը սիրես հայերէնը ···

— Որովհետեւ շատ գեղեցիկ լեզու է ··· Մեր ազգին լեզուն է, պէտք է, անպատճառ, սորվիմ ···

Գիտեմ, մեծ չէ համրանքը այս «հաւատացեալ»ներուն , բայց եւ այնպէս, մխիթարական է, իբրեւ երեւոյթ :

Երբեմն, խմբագրատուն կ'այցելէ 15 տարեկան հայ մանչուկ մը : Իր մայրենի լեզուն տեղացիին լեզուն է, ի հարկէ , բայց, անպայման կը խօսի հայերէն : Եւ ի՜նչ «գրաբար» բառեր, ի՜նչ քերականութի՜ւն իր շրթունքին վրայ : Կ'ապշիս :

Հարցուցինք օր մը թէ ի՞նչ կը կարդար հայերէնով եւ որքա՛ն ծանօթ էր մեր լեզուին·

— Կը կարդամ ամէն բան որ հայերէնով հրատարակուած է ··· Շատ լաւ կը հասկնամ, օրինակի համար, ձեր թերթին բոլոր նիւթերը ··· Մասնաւոր դասեր առած եմ ···

— Ի հարկէ, հայրիկդ ու մայրիկդ ալ եղած, միշտ, հայերէն խօսած են եւ հոգ տարած են որ ···

— Հայրիկս ու մայրիկս թրքախօս են :

×

Սփոփարար երեւոյթ մըն ալ սա միւսը — ներգաղթէ մեր հանդէսներուն կը մասնակցին «նոր»երը : Ամէնքն ալ քսանէն վար՝ տղաք ու աղջիկներ : Մէկը դաշնակ գիտէ, միւսը ջութակ : Մէկը կ'երգէ , միւսը կ'արտասանէ :

Եկեղեցին հանդէպ ալ միեւնոյն հետաքրքրութիւնը «նոր»երէն : Տիրացու են, մոմակալ են կամ սարկաւագի օգնական : Խանդավառուած են իրենց վստահուած պաշտօնով, որուն շնորհիւ է որ կը մօտենան ազգին : Ու կը հայանան :

Ծնողքին ստիպումով չէ որ սկսած են հետաքրքրուիլ «հայկական բաներով » : Իրենց կողմէ ցոյց տրուած ոգեւորութիւնը պիտի հերքէր այդ տեսակ ամբաստանութիւն մը :

Այո՛, երբ սեւ բիծերը կը տեսնենք , սպիտակ բիծերն ալ տեսնենք՝ անոնց քովիկը : Առնուազն, կտորիկ մը մխիթարուելու համար ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՉԸՐՉԻԼ առաջին անգամ ըլլալով քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ նախկին վարչապետը յայտարարեց .— «Արեւմտեանները պէտք է համբերող եւ վճռական ըլլան եւ արեւմտեան Գերմանիան պէտք չէ երբեք յանձնուի խորհրդային տիրապետութեան : Չըրչիլ ըսաւ նաեւ թէ պիտի ուզէր աւելի փոխադարձ հասկացողութիւն գտնել դաշնակիցներուն միջեւ : « Մեր Առիւծը» պատասխանելով նաեւ Խրուշչեւին, որ Լայփցիկի մէջ յայտարարած էր թէ Չըրչիլն է պաղ պատերազմի պատասխանատուն, մասնաւորապէս յիշեցուց — « Անգլիան չէր որ 1939ին այդքան լրբօրէն դաշնակցեցաւ Հիթլերի հետ եւ քիչ ժամանակ յետոյ կլլեց Լեհաստանի կէսը» : Չըրչիլ յայտարարեց նաեւ թէ պիտի ներկայանայ Անգլիոյ յառաջիկայ ընտրութեանց :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակ մը գրած է Խրուշչեւին որուն պատասխանին կը սպասէ Ճէօրճիայի մէջ, ուր նախագահը կը հանգստանայ : Այզընհաուըր ըսած է Խրուշչեւի որ ձեւ մը պէտք է գտնել դուրս գալու համար Ժընեւի ժողովին անելէն (հիւլէական զէնքերը արգիլելու ժողովը) :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Նեհրու յայտարարեց թէ Տալայի – Լաման ապաստան է իր կրօնական գործունէութեան համար բայց ոչ՝ քաղաքական : Թիպէթի « Ողջ Աստուածը» Հնդկաստանի բոլոր քաղաքներուն մէջ խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանայ :Փեքինի ձայնասփիւռը իր կարգին ըսաւ թէ Տալայի – Լամայի յայտարարութիւնը բոլորովին սուտ է .

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, ֆրանքօ-սպանական բարեկամութեան հանդիսութեան առթիւ, քաղաքապետը ըսաւ .— « Սպանիան այդ մեծ երկիր մըն է հաւատարիմ իր աւանդութիւններուն եւ իր հաւատքին , եւ ան ուրախութեամբ տեսաւ Ֆրանսայի նոր վերելքը » :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութիւնները միասնաբար յուշագիր մը հրատարակեցին գերմանական հարցին մասին : 115 էջնոց այս գրքոյկը պատմականը կ'ընէ Գերմանիոյ խնդրին Հիթլերի անկումէն ի վեր :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «Ազգային համագումարը» կը շարունակուի : Չու Ըն Լէ տեղեկագիր մը կարդաց որ արժանացաւ բուռն ծափահարութեանց՝ երբ վարչապետը անդրադարձաւ երկրին տնտեսական բարգաւաճման եւ Թիպէթեան ըմբոստութեան ջախջախման :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Վարչապետ Մենտերէս, որ պաշտօնական այցելութեամբ Սպանիա կը գտնուէր, Անգարա վերադարձաւ :

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՆ

Ամէն ընթերցող կ'ուզէ, որ իր կարդացած թերթը անթերի ըլլայ։ Ասիկա իր իրաւունքն է։

Ամէն խմբագիր կ'ուզէ, որ իր խմբագրած թերթը նոյնպէս անթերի ըլլայ։ Ասիկա իր պարտականութիւնն է։

Ընթերցող եւ խմբագիր բոլորովին համաձայն են այս կէտին մէջ։

Սակայն ասիկա, — անթերի ըլլալ, — փափաք մըն է միայն։ Կան բազմաթիւ պատճառներ, որոնք արգելք կը հանդիսանան արդար ու բանաւոր այս փափաքին իրագործման։

Նախ՝ տրամադրելի ուժերը ցրուած են։ «Յարմար մարդը յարմար գործ»ին վրայ չէ դրուած յաճախ։

Երկրորդ՝ հայերէն թերթ հրատարակելու նախապայմանն է հայերէն գիտնալ։ Պարագաներու բերմամբ՝ այս նախապայմանը յարգուած չէ միշտ։

Երրորդ՝ լայն հմտութեան, համայնագիտական ծանօթութիւններու պակասը կրնայ փոխարինուիլ բարեխղճութեամբ, բծախնդրութեամբ, նոր բան սորվելու հետամուտ ոգիով։ Դարձեալ պարագաներու բերմամբ՝ յարգուած չեն նաեւ այս պայմանները։

Քանի որ առիթը եկաւ, պէտք է խոստովանինք անկեղծօրէն, թէ մենք բոլորս կը տառապինք այս «պակաս»էն, — բարեխղճութեան պակաս, բծախնդրութեան պակաս, նոր բան սորվելու հետամուտ ոգիի պակաս եւ ուրիշ պակասներ ալ, որոնց թիւը կրնայ շատ հեռուները տանիլ մեզ։

Կասկածիլ եւ ստուգել. բանասիրութեան մէջ ընդունուած է այս մեթոտը։ Չկասկածիլ եւ չստուգել. այս է հայ լրագրութեան մէջ ընդունուած մեթոտը։ Առաջին «մեթոտ»ին կը հետեւէր, օրինակ, մեր ողբացեալ ընկերը՝ Վահան Նաւասարդեան, բանասէր չըլլալով հանդերձ։

Երկրորդ «մեթոտ»ին կը հետեւինք մենք բոլորս, «բանասէր» ... ըլլալով հանդերձ։ Կը կարծենք, թէ մեր գիտցածը կը բաւէ մեզի։ Երբեմն կը կարծենք նաեւ, թէ շատ իսկ է։

Անգամ մը, մեր հանգուցեալ խմբագրապետը հարցուց մեզի, հազիւ կէս սիւնակնոց «Մամուլ» մը դնելով սեղանին վրայ — Քանի՞... ժամուան մէջ գրած կրնամ ըլլալ այս կէս սիւնակը, ձեր կարծիքով։

Գիտէինք, թէ արագ կը մտածէր ու արագ կը գրէր մեր ընկերը։ Ուստի՝ տարօրինակ թուեցաւ մեզի իր հարցումը. «Քանի՞... ժամուան մէջ»։

Պարզուեցաւ, որ այդ կէս սիւնակը ան կրցած էր գրել... եօթը ժամէն։ Գրեթէ ամբողջ օր մը յատկացուցած էր բազմաթիւ աղբիւրներ, թերթեր ու գիրքեր աչքէ անցընելու, որպէսզի կարենար ստուգել քանի մը թիւեր, թուականներ, դէպքեր ու անուններ։

Ահա թէ ինչ կը նշանակէ բարեխղճութիւն, բծախնդրութիւն, կասկածիլ եւ ստուգել։

Մնացէ ոչ ոք կրնայ ըսել հիմա, թէ օժտուած է, «զինուած» է այս առաքինութիւններով, որոնք նոյնքան կարեւոր պայմաններ են հրապարակագրութեան մէջ որքան հայերէն գիտնալը։

Ուրիշ առիթով մը, դարձեալ մեր հանգուցեալ խմբագրապետը ըսաւ մեզի. — Ես քիչ մը հայերէն գիտէի, ան ալ մոռցայ քանի մը տարուան մէջ։ — Ինչո՞ւ, հարցուցինք։ — Որովհետեւ ա՛յնքան սխալ բաներ կը կարդամ, որ իմ գիտցած ճիշդս սխալ կը թուի ինծի, իսկ կարդացած սխալս՝ ճիշդ, — եղաւ մեր ընկերոջ եզրակացութիւնը։

Նման կացութեան մէջ կը գտնուին մեզմէ շատերն ալ այսօր։ Մեզի կը թուի, հիմնուելով մեր փորձառութեան վրայ, թէ օր մը պիտի ստիպուինք բառարան նայիլ՝ ստուգելու համար, թէ ի՛նչպէս կը գրուի յարութիւնը, յի՞վ թէ հօով։

Ուստի՝ մենք մեզի իրաւունք կուտանք հետեւեալ պատգամը ուղղելու նախ մեզի, ապա նաեւ ուրիշներուն. — Կասկածէ՛, ստուգէ՛, ճշդէ՛ եւ ճիշդը միայն գրէ՛։

Միայն լեզուի, ուղղագրութեան հարց մը չէ մեր յուզել ուզածը, այլեւ գաղափարի, պարկեշտութեան, ամէն բանի մէջ ճշմարտութեան հետամուտ ոգիի հարց մըն է։ Ճշմարտութիւնը միայն ըսել, եթէ մինչեւ իսկ ճշմարտութիւնը ըսել պիտի նշանակէ մենք մեզ դատապարտել կամ խոստովանիլ, թէ մենք ենք սխալողը։

Սխալելը ամօթ չէ, սխալին մէջ յամառիլը ամօթ է, ինչպէս չգիտնալը ամօթ չէ, գիտնալ չուզելը ամօթ է։

Մեր բարեկամներուն ուղղելով մեր խօսքը՝ պիտի ըսենք — Ճշմարտութիւնը գրեցէք, ճշմարտութիւնը խօսեցէք, ճշմարտութիւնը ըրէք։ Միակ ուղիղ ճամբան է ասիկա կեանքի մէջ, գրականութեան մէջ, արուեստի մէջ, մանաւանդ հրապարակագրութեան մէջ։

Պէտք ըսենք նաեւ — Բարեխիղճ եղէք, բծախնդիր եղէք, մի՛ վարանիք ձեր սխալները խոստովանելու եւ ուղղելու, մանաւանդ հետամուտ եղէք նոր բան սորվելու եւ ձեր գիտցած ծուռը շտկելու։

«Եղէք, ըրէք». Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել «Ըլլա՛նք, ընե՛նք»։

Սխալը ուղղել՝ յառաջդիմութիւն է։ Սխալը չուղղել՝ յետադիմութիւն է։ Եթէ այս չըլլար մեզ առաջնորդող ոգին, մեր լեզուն այսօր ալ պիտի գտնուէր հոն, ուր որ էր աւելի յիսուն, վաթսուն կամ եօթանասուն տարի առաջ (խօսած ըլլալու համար միայն լեզուի մասին)։

1935ին, վերջին անգամ Գահիրէ այցելեց մեր ողբացեալ ընկերը՝ Շաւարշ Միսաքեան։ Օր մը, ազատ մէկ պահուն, աչքէ անցուց «Ազատամարտ»ի հաւաքածոն։ Դժգոհ՝ իր պրպտումներէն եւ հանած եզրակացութիւններէն, ըսաւ մեզի — Մենք շատ առաջ ենք հիմա «Ազատամարտ»էն, լեզուի կողմէ։

Մենք համաձայն եղանք մեր ընկերոջ ու հարցուցինք մեր կարգին — Նոյն բանը պիտի կրնա՞յ ըսել յաջորդ սերունդը՝ նախորդ սերունդին համար...

Մեր հարցումին պատասխանը կարդացինք, գրեթէ կարդացինք մեր հանգուցեալ ընկերոջ դէմքին, այլ արտայայտիչ ժպիտին մէջ։

Մեզի համար ալ դառն է ըսել հիմա, թէ 30-40 տարիէ ի վեր հայերէն սորվեցնող մեր վարժապետներէն շատեր, 30-40 տարի շարունակ «գրականութիւն եւ արուեստ» բանող մեր հրապարակագիրներէն ու գրագէտներէն շատեր դեռ ո՛չ իսկ կրցած են սորվիլ, թէ ինչ է... նոր տողը։ Այսքան թեթեւութիւն, — չըսելու համար թեթեւամտութիւն, — ներելի չէ վաթսունամեայ կամ եօթանասունամեայ... հայկաբաններուն։ Նոր տողի, առոգանութեան կամ կէտադրութեան նշաններու «գիտութիւն»ը մանկապարտէզին մէջ կը սորվին եւ ոչ թէ... վաթսունէն ետք։

Տեղն է հիմա յիշելու այս տարրական գիտելիքներուն կարեւորութիւնը օրինակով մը, որ դասական դարձած է. — Մարդ եղիր հօրդ պէս, ապուշ մի՛ ըլլար։ Փոխենք ստորակէտին տեղը եւ ըսենք — Մարդ եղիր, հօրդ պէս ապուշ մի՛ ըլլար։ Եւ սակայն մենք՝ հայրերս կը յամառինք ... ապուշ ըլլալ եւ ապուշ մնալ։

Մեզի կը դրկուին ծանուցումներ, նուիրատուութիւններ, մահազդներ եւ «շնորհակալիք»ներ։ Կը գրեն — ...իրենց աներհօր, քեռհօր, եւայլն։ Աներհայր՝ կը նշանակէ աներոջը հայրը, քեռհայր՝ քրոջը հայրը (փոխանակ ըսելու քեռայր, քրոջը այրը, ամուսինը)։

Ամէն օր կը սրբագրենք այս կարգի տարրական սխալներ, բայց ամէն օր կը կրկնուին այդ սխալները յամառութեամբ մը, որ ... հիացում կը պատճառէ մեզի։ Եթէ այս յամառութիւնը քիչ մըն ալ ցոյց տրուէր ճիշդը սորվելու համար, մեր դառնութիւնը զայրոյթի չէր փոխուեր գոնէ։

Ունինք, ամէն, ամբողջ, բոլոր անորոշ ածականները։ Ունինք նաեւ ետք, վերջ, յետոյ մակբայները։ Մօտաւորապէս նոյնիմաստ բառեր են ասոնք, բայց իրարու տեղ չեն կրնար գործածուիլ։ Օրինակ՝ չենք կրնար ըսել ամբողջ թերթերը, ո՛չ ալ ամէն թերթերը։ Չենք կրնար ըսել նաեւ՝ կարդալէ վերջ կամ կարդալէ յետոյ։ Բայց մեր իմաստո՛ւն գրողները, որոնք հայերէնի դասեր կուտան յաճախ, այս ածականներն ու մակբայները կը գործածեն իրարու տեղ։ Խմբագիրը կը փոխէ «ըստ պատշաճի», գրողը կը յամառի։ Յոբ Երանելիի համբերութիւնը չի բաւեր այս կամակոր յամառութեան դէմ պայքարելու համար։

Բայց մենք ակամայ դուրս ելանք այս սիւնակին մեզի պարտադրած սահմանէն ու չափէն ալ։ Քերականական պաղ դասեր տալ չէր մեր նպատակը, այլ խնդրել, աղաչել, ի հարկին նաեւ պահանջել, որ բարեխիղճ ըլլանք, բծախնդիր ըլլանք, հետամուտ ըլլանք նոր բաներ սորվելու եւ մեր գիտցած հինը մոռնալու։

Յոյս չունինք, գրեթէ յոյս չունինք, որ մեր խօսքը կրնայ լսելի ըլլալ...

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ, զայն քանդակող արուեստագէտը անպայման հայ է։ Այս ալ բնական է, քանի որ քրիստոնէութիւնը երբ դէպի հիւսիս եւ Եւրոպա կը տարածուէր՝ իր հետ տարած է նաեւ հռչակի տիրացած հայ վարպետներ եւ ճարտարապետներ։ Հասկնալի է, որ Ֆրանսացին եւ ընդհանրապէս ոչ-հայը կրնար քանդակել Ջրհեղեղը, Նոյի Տապանը եւ նոյնիսկ Արարատ լեռը, որուն գագաթը, ըստ աւանդութեան եղած է Նոյեան Տապանի կայանը։ Սակայն Զուարթնոցի պատկերը իր հետ տարած է հայ մարդը։

Այստեղ մեզ հետաքրքրողը Զուարթնոցի քանդակին ճարտարապետական կողմն է։ Այսինքն՝ ինչպէ՞ս ստեղծուած է անոր պատկերը։ Երկու ենթադրութիւն կարելի է ընել։ Նախ, ինչպէս ծանօթ է, Զուարթնոցը քանդուած է Փարիզի Ս. Մատրան կառուցումէն առաջ. հետեւաբար՝ քանդակողը Զուարթնոցը չէ տեսած կանգուն վիճակին մէջ։ Զուարթնոցի կրկնակ Գագկաշէն Ս. Գրիգոր եկեղեցին (Անի) կառուցումէն քանի մը տարի վերջ ճեղքուածքներ գոյացան։ Սակայն, ինչպէս ցոյց կուտան պեղումներու նիւթերը, ժամանակին հարկ եղած միջոցառումները կատարուած են քանդումին առաջքն առնելու համար. զօրացուած են սիւները։ Յայտնի է նաեւ, որ Անիի Գագկաշէն եկեղեցին մէկ անգամէն չէ կործանած, այլ՝ քայքայուած է երկար ժամանակի ընթացքին։ Այս պարագային կարելի է ենթադրել, որ անկէ 180-200 տարի յետոյ, այսինքն 1243ին ապրած հասուն վարպետը կրնար տեսած ըլլալ Գագկաշէնը եւ անոր պատկերը դրոշմել իր նոր աշխատանքին վրայ։ —

Կրնայ ըլլալ նաեւ հետեւեալը. ժամանակի գրական նիւթերը հաւանաբար իրենց էջերուն մէջ պահպանած են Զուարթնոցի կերպարը. այդ նիւթերուն ծանօթ եղած է քանդակողը։ Չէ՞ որ Զուարթնոցը եղած է հռչակաւոր կառուցուածք եւ սրբավայր։

Հարց է, թէ ճարտարապետ Թորամանեան Զուարթնոցի վերակազմութեան աշխատանքները սկսելէ առաջ տեսա՞ծ է Փարիզի Ս. Մատրան քանդակը։

Ծանօթ է, որ Թորամանեան իր երիտասարդութեան Փարիզ ապրած է, զբաղած է ուսումով եւ ուսումնասիրութիւններով։ Յիշեալ քանդակներուն մասին Թորամանեանը որեւէ տեղ բան չէ գրած։ Սակայն կը թուի թէ զանոնք տեսած է եւ իր հակառակորդներուն կրնար ցոյց տալ այդ քանդակները՝ եթէ Գագկաշէնի Գագիկ թագաւորի ձեռքը գտնուած արձանը չհաստատէր իր պատրաստած նախագծին ճշգութիւնը։ Թորամանեանի Փարիզի քանդակը տեսած ըլլալու պարագան չի նսեմացներ մեծ վարպետին փառքը, քանի որ քանդակի եւ վերակազմութեան հոյակապ պատկերի միջեւ եղած տարբերութիւնը կը հաստատէ թէ ճարտարապետը հիմնուած է աւերակի բեկորներու գիտական խոր ուսումնասիրութեան վրայ։

Բացարձակապէս անհիմն է այն կասկածը, թէ գուցէ Փարիզի քանդակը կատարուած է Թորամանեանի վերակազմութեան նախագծին վրայ։ Յիշեալ կասկածը ժխտող բազմաթիւ փաստերէն զատ ապացոյց է նաեւ այն՝ որ այդ քանդակին մէջ չկան բազմաթիւ տուեալներ, որոնք Թորամանեանի նախագծին բնորոշ կողմերն են։

Վերջին հաշուով ի՞նչ կ'ըսէ քանդակը։ Այն, թէ Զուարթնոցը եղած է եռաստիճան և բոլոր աստիճաններուն հիմք ունեցած է կոր ձևը։ Այսինքն՝ այնպէս, ինչպէս 55 տարի առաջ ցոյց տուած է Թորոս Թորամանեանը՝ իր նախագիծով։

Այս պարագան կարեւոր է անոնց համար, որոնք Թորամանեանի նախագիծը վէճի առարկայ կը դարձնեն։

Աւելորդ է ըսել, որ այժմ, երբ արուեստի պատմութեան ու տեսութեան հաստատութիւնը լուրջ աշխատանք կը տանի մեր ճարտարապետութեան փառքը կազմող այդ կոթողին խոր ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ՝ յայտնաբերուած յիշեալ քանդակները յատուկ քննարկման առարկայ պէտք է դառնան՝ վերջնականապէս ճշդելու համար վիճելի այն հարցերը, որոնք կը յուզեն բոլոր ճարտարապետները։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԵՆՈՎՔ ՇԱՀԷՆ

Շատ քիչ անգամ յիշատակուած է այս անունը Արեւմտահայ Թատրոնի պատմութեան էջերուն մէջ, ո՛չ թէ անոր համար որովհետեւ Ենովք Շահէն արժանի չէ եղած այդ յիշատակութեան, այլ պարզապէս անոր համար որ տարաբախտ ու չարաբաստիկ ճակատագրի մը հետեւանքով, յետ մահու, Ենովք Շահէն նետուած է մոռացութեան գիրկը։

Մինչեւ 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումը, կարմիր Սուլթանը իր արիւնադանդ թաթերուն մէջ ճմլած էր ամէն գրական ու գեղարուեստական շարժում։ Գիրն ու թատրոնը ենթակայ էին սարսափելի գրաքննութեան մը։ Հայերէն լեզուով ներկայացումները ի սպառ վերցած էին հրապարակէն։

Սահմանադրութիւնը արձակեց այդ կապանքները եւ նոր թափ ու նոր թռիչք մը սկսաւ բոլոր անոնց հոգիներուն մէջ, որոնք իրենց բան ու գործ ըրած էին արուեստը։

Անոնցմէ մէկն էր Ենովք Իբրանոսեան (Շահէն) որ յետ սահմանադրութեան Պոլսահայ թատերական շարժումին առաջնորդներէն մին կը հանդիսանար։

Ծնած էր 1883ին, Պոլսոյ մօտակայ Պարտիզակ Հայաբնակ ու գեղածիծաղ գիւղաքաղաքին մէջ։

Ի տղայ տիոց ստացած էր ընտանեկան տոկուն դաստիարակութիւն մը, թրծուելով հայրենասիրութեան հրաբորբ քուրային մը մէջ։

Տակաւին շատ երիտասարդ, տարուած էր բեմով եւ ոգեւին նուիրուած անոր։

Բացառիկ տաղանդով մը օժտուած չէ եղած Ենովք Շահէն, սակայն այն սէրը, այն գուրգուրանքն ու զորովը զորս տածած է դէպի հայ բեմը, իրեն լիովին իրաւունք կուտան որ իր յաւիտենական քունէն այսօր պուտ մը երախտագիտութիւն յուսայ իր յիշատակին հանդէպ։

Սահմանադրութենէն ետք Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունեցող հայ թատերական շարժումին մէջ Ենովք Շահէն խառնած է իր քրտինքին առաւելագոյնը։

Պոլիս կը գտնուէր մեծ Սիրանոյշը, որուն համբաւը արդէն տարածուած էր ամբողջ Կովկասի մէջ։

Մեծանուն արուեստագիտուհիին շուրջ բոլորուած էին բազմաթիւ երիտասարդ ուժեր՝ Վահրամ Փափազեան, Եղուարդ Ջափրաստ, Մկրտիչ Ջանան, Վահրամ Քէօլէեան եւ որոնց մէջ նաեւ Ենովք Շահէն, հոգիով ու սրտով լծուած գործին։

Ներկայացումներու կազմակերպչական աշխատանքին մէջ Ենովք Շահէն իր արտակարգ ձեռներէցութեամբ կ'ունենայ լայն բաժին մը, դիւրացնելով Սիրանոյշի եւ միւսներուն ստեղծագործական ճիգը։

Այս աշխատունակ, բացառիկ կորովով օժտուած երիտասարդը իր ընկերական շրջանակին մէջ սիրուած է մեծէն մինչեւ փոքրը եւ թատերական աշխատանքին ուղղութիւն տալու տեսակէտէն իր կարծիքն ու խօսքը միշտ ալ ունեցած է իր կշիռը։

Հակառակ այն անտեսի ու յերիւրածոյ պատմութիւններուն զորս Վահրամ Փափազեան գրի առած է իր վերջին հատորին՝ «Ետադարձ Հայեացք»ին մէջ, չարախինդ միտումով մը խծբծելու համար յիշատակը ամբասիր Ենովք Շահէնին, մինչեւ այսօր ալ վկայողներ կան որ Վահրամ Փափազեանի գծած տիպարը երբեք ալ չի համապատասխաներ իրական Ենովք Շահէնի տիպարին, որ շատ հեռու է եղած թեթեւաբարոյ եւ թեթեւսոլիկ դէմք մը ըլլալէ, այլ եղած է թատերական արուեստին խանդակաթ սիրով մը կապուած հայ բեմական գործիչ մը, որուն սատար եւ աջակցանքը իր ատենին խելքի է բերած նոյնիսկ շատ տաղանդաւոր այլ սակայն նկարագրով յեղյեղուկ Վահրամ Փափազեանը...։

Ուրկէ՞ կուգար Ենովք Շահէնի այս ծանրաբարոյ նկարագրին ակը։

Այս հայրենասէր երիտասարդը, բեմէն

դուրս ունէր նաեւ շրջանակ մը որ կը բաղկանար զտարիւն հայրենասէր մտաւորականներէ: Այդ շրջանակին մէջ էր որ Ենովք Շահէն կ'անցընէր իր ազատ ժամերը, խառնուելով մտաւորականներու ասուլիսներուն :

Շաւարշ Միսաքեան, Գեղամ Բարսեղեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, Տիգրան Գասապեան, Վահրամ Թաթուլ, բոլորն ալ Ենովք Շահէնին սիրած ու յարգած անձերն էին :

« Յառաջ »ի ողբացեալ խմբագրապետին « Օրեր եւ Ժամեր » հատորին մէջ քանի մը անգամներ կայ յիշատակութիւնը Ենովք Շահէնի անուան: էջ 313, Շ. Մ. կը գրէ .

« ... Գեղամ (Բարսեղեան) ունէր իր ընկերական շրջանակը : Ես ի բնէ մելամաղձոտ, անոր հանէր էի իբրեւ «տունի տղայ»: Ծիծեղն ու խմելը սովորական հաճոյքներ էին Գեղամին եւ իր ընկերներուն համար,— Յակոբ Տէր Յակոբեան, Գրիգոր Իրրանրեան (յետոյ «Անդութ»), եղբայրը՝ Ենովք Շաղէն (դեղագործ)...»:

Քիչ մը աւելի անդին, էջ 337ի վրայ.

« ... Ու կը սկսէր ասուլիսը, երկուքով կամ երեքով (երրորդը Տիգրան Գասապեանը կ'ըլլար, կամ Վ. Թաթուլը, երբեմն ալ Ենովք Շահէնը)...»:

Կը տեսնենք, ուրեմն, որ թատերական գործին յոգնատանջ պարտականութիւններէն զերծ եղած պահերուն, Ենովք Շահէն իր ժամանակը կ'անցընէր այնպիսի մարդոց հետ, որոնց կապը եւ բարեկամութիւնը ուրիշ բան չէին կրնար ներշնչել իրեն, այլ միայն ծանրաբարոյ նկարագիր եւ հայրենասէր հոգի մը:

Եւ մինչեւ վերջն ալ, Ենովք Շահէն մնաց անխարդախ հայրենասէր մը եւ հայ թատրոնի անչահախնդիր սպասարկու մը:

Տակաւին շատ երիտասարդ, կը յիշեմ քանի մը անգամներ տեսած ըլլալ զինքը բեմին վրայ եւ բեմէն դուրս, եւ մինչեւ այսօր ալ երբ կը մտաբերեմ իր արտակարգօրէն արտայայտիչ դիմագիծը, իր կապուտ աչքերն ու իր դանդուր մազերը եւ երբ կ'անդրադառնամ այն չարաբաստիկ ճակատագրին որուն զոհ գնաց այս անզուգական տղան, կը փղձկիմ...

Արդարեւ, Ապրիլեան Եղեռնի այս ոգեկոչումի օրերուն, կ'արժէ յիշատակել անյատն յարգանքով մը խնկելի անունը Ենովք Շահէնին ալ, որ միլիոնաւորներէն մէկն է :

1915ի ապրիլին, Ենովք Շահէն քաջաբար զոհեց ինքզինքը. իր ընկերները ձերբակալելու համար եկող ոստիկաններուն առջեւ խիզախօրէն ներկայանալով եւ առիթ տալով իսկական փնտռուողներուն որպէսզի կարողանան իրենց օձիքը ազատել :

Ու գնաց մինչեւ հեռաւոր անապատները, ուր եւ կորսուեցաւ անթաղ ու անգերեզման :

Ըսի թէ չարաբաստիկ ճակատագրի մը հետեւանքով Ենովք Շահէն յետ մահու

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ''ՆԻՍ ՄԱԹԷՆ''Ի

ՆԻՍ.— Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, «Նիս Մաթէն» օրաթերթի աշխատակցուհին Տիկին Կոսէ, վերջերս շատ վարկաբեկիչ յօդուած մը հրատարակած էր Հայերու մասին, Թուրքիայէն վերադարձին, յերիւրելով պատմութիւն մը, որպէս թէ Հայաստանաբնակ Հայ մը իր աղարակը ծախելով ու իր հարստութիւնը աղամանդի վերածելով Թուրքիա ապաստանած է եւ սահմանապահ զօրքերէն իր կանձը պահելու համար՝ հարդատ դաւկին փորը դաշոյնով մը ճեղքելով, հոն պահած է զայն ...:

Երեքշաբթի, 14 Ապրիլ, առաւօտեան, Վեր. Յ. Հելվաճեան, Մարսէյլի Հայ Աւետարանական Միութ. Եկեղեցւոյ Հովիւ եւ « Ժէօնէս է Աքսիոն» թերթի խմբագրի հանգամանքով, եւ Ատոմ քհնյ. Իչճեան՝ անձնական հանգամանքով, ներկայացան վերոյիշեալ թերթի խմբագրին: Վեր. Յ. Հելվաճեան պարզելով իրենց այցելութեան նպատակը, բսաւ.—

— « Մենք եկած ենք, Պ. խմբագիր, մեր վրդովումն ու վիշտը յայտնելու Տիկին Կոսէի յօդուածին մասին: Յարգելի Տիկինը այս յօդուածը գրեց Թուրքիայէն վերադարձին: Մենք շատ կը ցաւինք որ ֆրանսական օրաթերթի մէջ, քրիստոնեայ մայր մը կը յանդգնի այս կերպ վարկաբեկել ազգ մը, որ Արեւելքի մէջ Քրիստոսի առաջին վկաներէն եղաւ: Մենք այդ ազգին զաւակները եւ անոր հոգեւոր պաշտօնեաները ըլլալու պատիւր ունինք: Մենք գիտակից ենք մեր ...ոն թերութիւններուն, բայց թոյլ տուէք ըսել թէ՝ այդ յօդուածը չկրնար որեւէ վերլուծումի ու լուրջ քննութեան դիմանալ: Հետեւաբար նման յօդուած մը պատիւ չի բերեր ո՛չ հեղինակին եւ ո՛չ ալ ձեր թերթին: Հայը դրամի համար իր զաւակը չի սպաններ եւ Թուրքին մօտ ապաստան չի փնտռեր: Մեր ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգանք այս յօդուածով: Ան չի համապատասխաներ իրականութեան: Ճշմարտութիւնը այն է որ Թուրքը ջարդեց եւ տեղահան ըրաւ հայ ժողովուրդը, կոտորեց անոր լաւագոյն մտաւորականները, դաշոյնով, զէնքով եւ բիրով Հայ մօր կուրծքին մէջ խեղդեց ու Աստուած բարձրացող աղօթքը: Այս բոլորէն ետք՝ երբ ան տակաւին կը ջանայ մեր ժողովուրդին մնացորդը արտաւորել, մենք չենք կրնար լուռ կենալ ...: Իմ կողակիցս որբուհի մըն է, որ ծնողքի գուրգուրանք չէ տեսած Թուրքերուն պատճառաւ: Մենք կրնանք հարիւրաւոր ու հազարաւոր դէպքեր պատմել ապացուցանելու համար մեր ըսածները ...»:

Ի տես Վերապատուելիին յուզումին, խմբագիրը ցաւ յայտնեց, ըսաւ թէ այդ յօդուածը գրուած ատեն ինք ... բացակայ էր քաղաքէն: Սակայն Վեր. Հելվաճեան շարունակեց.— Մենք կրնանք, Պ. խմբագիր, Թուրքերու զոհ եղած ֆրանսացիներ հազարաւոր որբերով ու որբուհիներով տողանցք կատարել ձեր խմբագրատան առջեւ: Այդ որբերը կրնան ձեզի սրտաճմլիկ դէպքեր պատմել ու ձեզի ըսել թէ ինչպէս սպաննուեցան իրենց ծնողքները: Ես որ զինուոր եղած եմ Ֆրանսայի, չեմ կրնար ըմբռնել թէ ինչպէս ֆրանսական թերթ մը կրնայ նման չինծու լուրեր հրատարակել Հայերու մասին : Միակ որդիս, որ Ալժերիայէն կը վերադառնայ, ծաղումով հայ զինուորներու հետ անըմբռնելի կը գտնէ իր ազգին դէմ եղած այս անարգ յարձակումը Ֆրանսայի երկինքին տակ :

— « Շատ լաւ կը հասկնամ ձեր յուզումը, պատասխանեց խմբագիրը, գիտենք ձեր կրած տառապանքները եւ տեղին են ձեր յուզումն ու վրդովումը ...»:

Վեր. Հելվաճեան աւելցուց թէ իրենք չեն եկած վէճ յարուցանելու, թէ քրիստոնէական հոգիով կ'ուզեն վարուիլ, հետեւաբար արդարութիւն կը պահանջեն : « Ահա լաւագոյն առիթ մը ձեզի: Հայ ժողովուրդը իր Համազգային Սգատօնը պիտի ունենայ այս ամիս, կարելի է դրական յօդուածով մը խօսիլ Հայերու մասին, շեշտը դնելով անոնց առաքինութիւններուն վրայ : Արեւմուտք տակաւին քրիստոնէութեան մասին բան չէր լսած՝ երբ մեր նախահայրերը իրենց Ոսկեդարը ունեցան եւ Ս. Գիրքը թարգմանեցին 412 թուականին »:

Խմբագիրը խնդրեց, որ յօդուած մը գրուի այդ ուղղութեամբ, առաքինի Հայը ծանօթացնելու համար «Նիս Մաթէն»ի ընթերցողներուն: Այդ յօդուածը դրկուած պիտի ըլլայ արդէն, այս տողերը լոյս տեսած ատեն :

Այս առթիւ տեսակցութենէն ետք երկու հովիւները մեկնեցան « Նիս Մաթէն »ի խմբագրատունէն » պարզուած սրտով :

նետուած է մոռացութեան գիրկը: Եւ իրաւ ալ, 1918ի Զինադադարէն ետք, երբ վերածնունդի նոր շրջան մը սկսաւ Պոլսահայութեան մէջ եւ երբ չորս տարի թափուր մնացած հայ բեմը սկսաւ վերնձիւղիլ եւ կազմուեցաւ Պոլսահայ Տրամաթիքը, անոր հիմնադիրները երբեւիցէ չմտաբերեցին տարաբախտ Ենովք Շահէնը եւ որեւէ ժամանակ չոգեկոչեցին անոր յիշատակը: Եթէ ոչ գոնէ իբր հայ բեմին տառապած անխոնջ աշխատաւոր մը, մանաւանդ արուեստով նոյնպէս անոր նահատակի հանգամանքը, որ առաւել եւս սուրբ ու նուիրական պէտք էր դարձնէր անոր յիշատակը :

Անթաղ ու անշիրիմ կորսուեցաւ Ենովք Շահէն :

Եւ ո՛վ գիտէ, թերեւս այսօր իր աճիւնները կը հանգչին այն դամբարանին խոր, Անթիլիասի մէջ, ուր հաւաքուած ու բերուած են անապատներէն բազմահազար հայ նահատակներու սրբազան նշխարները, եւ այսօր, Ապրիլեան ոգեկոչումի այս տխուր օրերուն պէտք է որ մեր երախտագէտ մտածումները երթան ու սաւառնին այդ դամբարանին վրայ, խնկարկելու համար յիշատակը մեծ ու փոքր բոլոր Ենովք Շահէններուն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

Ապրիլ ութին Հայաստանի մէջ մեռած է վաստակաւոր նկարիչ Ռաֆայէլ Շիշմանեան :

Ծնած էր 1885ին: Երկար ատեն ապրած է Փարիզ, շարունակ ստեղծագործելով : 1947ին մեկնեցաւ Հայաստան, ուր շարունակեց իր արուեստը՝ հակառակ յառաջացեալ տարիքին :

Ռաֆայէլ Շիշմանեան իր գործերուն մէջ պատկերացուցած է բացառապէս Երեւանը, անշուշտ՝ 1947էն յետոյ : Գրած է նաեւ արուեստի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, տեսաբանական յօդուածներ եւ գիրքեր:

Հայաստանի մէջ իր արուեստը գնահատուած էր, որուն համար 1956ին բաշխած է «արուեստի վաստակաւոր գործիչի կոչում »:

×

ՂԱՓԱՆԻ մէջ շինուած է կահոյքի գործարան մը, որ սկսած է աշխատիլ Ապրիլ մէկէն ի վեր: Գործարանը իր առաջնորդը պիտի ստանայ տեղական անտառներէն: Մեքենաներն ու սարքաւորումները պատրաստուած են Հայաստանի մէջ: Իսկ այս տարուան համար նախատեսուած է մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար ռուբլի արժէքով կահոյք արտադրել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ երթեւեկի միջոցները աւելի դիւրացնելու համար նախատեսուած է այս տարի մարդատար 170 օթոպիւսներ աւելցնել Երեւանի մէջ:

ՎԱՅՔԱՇԷՆ գիւղին մէջ սկսած է կառուցանուիլ դպրոցական նոր շէնք մը : Արդէն աւարտած են քարային աշխատանքները: Շէնքը պիտի ունենայ 16 դասասենեակ, խաղասենեակ, դահլիճ եւ այլ յարմարութիւններ: Դպրոցը պիտի սկսի գործել նոր տարեշրջանին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, հեղինակ Հրաչ Սարգիսեան, յառաջաբան՝ Միհրան Պարսամեան, տպագրութիւն Araxe, Փարիզ 1959:

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Հանդիսարան — բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական: Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Թիւ 8–10, Օգոստոս — Հոկտեմբեր, 1958 Ս. Ղազար Վենետիկ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (393)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԳ.

ԱՄՐՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ

Յանկարծ այն կողմում, որ կողմ յառած էին նրա անշարժ աչքերը, հեռուից երեւաց լոյսի փայլփայլող մի նշոյլ: Այդ լոյսը հրեղէն լեզուի նման կանգնած էր բարձր, շատ բարձր, օդի մէջ: Եթէ նրա շառաւիղը վայլը չէին, կարելի էր մի լուսաւոր աստղի տեղ ընդունել: Բայց երկինքը այդ գիշեր այնպէս ամպամած էր, որ աստղեր բնաւ չէին երեւում :

Հրեղէն լեզուն կանգնած էր մի եւ նոյն կէտի վրայ: Նա երբեմն աճում էր, երբեմն նուազում էր, իսկ երբեմն բոլորովին անյայտանում էր, եւ մի քանի րոպէից յետոյ, դարձեալ երեւում էր :

Այդ տեսնելով, մենաւոր պահակը ցնցուեցաւ, որպէս մի մարդ, որ լարում է իւր ուշադրութիւնը :

Համարեա մի եւ նոյն վայրկեանում, երբ յայտնուեցաւ առաջին հրեղէն լեզուն, նրա հորիզոնական ուղղութեամբ, մօտ երկու հարիւր քայլ հեռաւորութեան վրայ, յայտնուեցաւ մի այլ լոյս, բոլորովին նման առաջինին: Այդ երկու լոյսերը, երկու բեւեռական աստղերի նման, հակառակ կողմից կանգնած էին միմեանց հանդէպ :

Այժմ մենաւոր պահակի աչքերը սկըսեցին շարժուել: Նա երբեմն նայում էր առաջինի, երբեմն նայում էր երկրորդի վրայ :

Շատ չանցաւ, երկու հրեղէն լեզուները խճեցին, աճեցին, եւ երկու ջահերի ձեւ առացան : Այդ միջոցին նրանք երեւան հանեցին երկու ձեռքեր, որ բռնած ունէին այդ ջահերը, եւ երկու կանացի գլուխներ, մինչեւ կուրծքը: Այդ հերարձակ գլուխները երկու Փուրիաների նմանութիւն ունէին: Մէկը մանկահասակ էր, միւսը պառաւ: Առաջինի դէմքը ժպտում էր, երկրորդի վրայ երեւում էր կատաղութիւն: Այնպէս էր թւում, որ այդ երկու գլուխները, իրանց բռնած ջահերով, կախուած լինէին օդի մէջ: Բայց զօրեղ աչքը կարող էր նկատել, որ նրանք երեւում էին երկու բարձր աշտարակների կատարից, որոնց վերին մասը լուսաւորուած էր ջահերի լոյսով: Երկու աշտարակները կազմում էին մի ամրոցի ճակատի երկու անկիւնները:

Այդ երեւոյթը այնքան կարճատեւ եղաւ, եւ այնպէս շուտ անցաւ, որ տեսնողը կը կարծէր, թէ երեւակայութեան մի խաղալիք է :

Այդպէս չկարծեց մենաւոր պահակը : Նա հանդարտ վեր կացաւ իւր նստած տեղից, մօտեցաւ ձիաներից մէկին եւ սկսեց սանձը գլուխը դնել: Նրա սուլելու ձայնից՝ մինարէթի մէջ նստած մարդիկը՝ նոյնպէս ոտքի ելան եւ իւրաքանչիւրը լուռ մօտեցաւ իր ձիուն: Մի քանի րոպէից յետոյ ամբողջ ասպախումբը անյայտացաւ գիշերային խաւարի մէջ :

Ձիւնը շարունակում էր տեղալ: Այդ միջոցին բարձրացաւ մի թեթեւ քամի, որ սկսեց տարուբերել ձնային հոսանքը: Քամին հետզհետէ սաստկանում էր, սպառնալով բուք, բորան: Ցուրտը, կարծես, ածելիի նման կտրատում էր մարդու երեսը, ականջները, ձեռքերը: Թուքը բերանի մէջ սառցնելու չափ ցուրտ էր :

Փոթորիկը աւելի սաստկացաւ: Քամին մռնչում էր եւ, պտտեցնելով ձնային տարափը օդի մէջ, նոյն մեղսալական ձայները էր հանում, որպէս հնչում էր նա, երբ ուժգին սաստկութեամբ անցնում է արտերի հասունացած հասկերի վրայով :

Անցաւ մի կամ երկու ժամ :

Նոյն կողմում, որտեղ երեւացին երկու ջահերը, այժմ տեղ տեղ բարձրանում էին հազիւ նշմարելի կապտագոյն բոցեր: Երբեմն լսւում էր խուլ դղրդիւն : Կարծես, մի շինուածք քանդւում էր, քայքայւում էր: Քամին խլացնում էր բոլոր ձայները, իսկ ձիւնային փոթորիկը երբեմն ծածկում էր բոցերի նշոյլները: Բայց դարձեալ մերթ ընդ մերթ խաւար մթնոլորտը լցւում էր միլիոնաւոր հրեղէն կայծերով, որպէս թէ, դրանք դուրս էին վաղում մի ահագին հրանոթի բերանից :

Բոցերը, որ սկզբում յայտնուեցան զանազան կէտերի վրայ, հետզհետէ աճելով, մի քանիսը միախառնուեցան եւ կազմեցին լայնածաւալ հրեղէն հոսանք: Շրջակայքը լուսաւորուեցաւ: Այժմ պարզ երեւում էին բարձր պարիսպներ եւ բարձր աշտարակներ: Մի հին ամրոց այրւում էր ծառազարդ շրջապատի մէջ :

Կրակը խանգարեց սպիտակ ագռաւների գիշերային հանգստութիւնը, որոնք բոյն էին դրած աշտարակների վերին պատուհանների մէջ: Նրանք շփոթուած, սարսափած դուրս թռան իրանց բոյներից, եւ խելագարի պէս ճախրում էին, սաւառնում էին աշտարակների կատարների վրայ: Այստեղ այրւում էին նրանց ձագուկները ... Ձնային սպիտակ պատառները, խառնուելով այդ սպիտակ թռչունների մրրիկի հետ, հրեղէն լուսաւորութեան մէջ, ներկայացնում էին մի տխուր, սրտաշարժ տեսարան :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անուշ Զիլինկիրեան (Նիս), Խաչիկ Զիլինկիրեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Արսլանեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զօրեան (Էքս ան Փրովանս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թորոսեան (Էքս ան Փրովանս), Այրի Տիկին Եսթեր եւ զաւակը Յովսէփ Միքայէլեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Արսլանեան (Նիս), Այրի Տիկին Պաէթրիս Պաղտասարեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տոտոյեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տոտոյեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Մելիքեան (Փարիզ), Տէր և Տիկ. Գ. Գաբրիէլեան (Փարիզ), Օրիորդներ Քրիստինէ եւ Արփինէ Արզումանեան (Պրիւսէլ), Այրի Տիկին Վերժին Տոտոյեան (Ռումանիա), խոր վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ԳԱՐԵԳԻՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

(Խուբբէլէկցի)

մահը, 73 տարեկան հասակին:

Որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 18ին, Նիս իր բնակարանին մէջ, եւ թաղումը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի 21 Ապրիլ Նիսի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթրը Մինիսիբալի չքեղ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին:

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Միջին Ֆրանսայի խումբերը:

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւ խմբական հաճելի պարեր:

Կը ներկայացուի «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ» (5 արար):

Կը նախագահէ ԱՍՏՕ ՌՈՒՍՏԻԿԵԱՆ

Les Peuples qui Chantent
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailhի

Տեսուչ Փարիզի համալսարանին:

Ի նպաստ Ֆրանսացի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն:

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա, Եթովպիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մատակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ:

Գիները են՝ 400, 300, 200, 150 ֆրանք:

Դիմել՝ Սորպոնի գանձապաններուն:

Ռատիօ Թէլէ Փարի պիտի ներկայացնէ փառատօնը, 21 Ապրիլ, Գշ. օր ժամը 12·45ին, տալով կոչ մը Տօքթ. Տուատիէ, ընդհ. տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Եանպէկեանի:

ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 25, ԺԱՄԸ 21ԻՆ

SALLE BERLIOZ, 14, RUE DE MADRID

Հովանաւորութեամբ Պէթհովըն Ընկերակցութեան

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

(Ջութակահար)

Վկայուած՝ Էքօլ Նոռմալ տը Միւզիքէն

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Հէնտէլ, Պախ, Թարթինի-Քրայսլեր, Մոցարթ, Պարոլ – Ցիմանովսքի.

Տոմս՝ 500 ֆրանք:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Վերապրելու համար 1915ի ողբերգութիւնը՝

Կարդացէ՛ք

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

վէպը՝

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դիմեցէք հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G POLADIAN

53, AVENUE DE St JULIEN MARSEILLE 12.

Գին՝ 1000 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան:

Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

Sous la présidence effective de

Raymond TRIBOULET

(Ministre des Anciens Combattants)

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆ

(Նախագահ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան) եւ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Պ. ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ. ԽՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ:

Ձիաւորական նուագախումբ

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR

METRO MAUBERT MUTUALITÉ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ եօթակապ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ ու պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առտուն ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915–18ին ու վերջին պատերազմի ատեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար:

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Քազապլանքայի Սաքրէ – Քէօրի տաճարին մէջ Գրիգոր վրդ. Խաչերեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին:

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Տեղի կ'ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի:

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու որ կիրակի սգատօնէն յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր միլիոնաւոր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին:

×

ՊՈՌՏՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի:

26 Ապրիլ, Կիրակի ժամը 15·30ին, կրթերականներու սրահը, 22, Րիւ տէ Գահիւթիէր, Պորտօ:

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ Բժիշկ Ռ. ԲԻԼՈՅԵԱՆ

Կենդանի պատկեր, անմահ Ա. Ահարոնեանի «ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ»:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Գ. Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը:

Դասախօսութենէն առաջ եւ ցերեկին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն:

Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնաժողովի դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Պ. Արամ Տարօնեանէ երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Մարի Յովսէփեանէ երկու հազար, ողբացեալ Տիկին Երանուհի Տիրացուեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ԵՌԱՋԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ: Երգեցողութիւնները կը կատարուին եռաձայն, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբեանի:

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ Վաղարշակ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց: Պատարագ ժամը ճիշդ 10·30ին, հոգեհանգիստ 12ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Իր հերթական դասախօսութիւններու շարքը կը նուիրէ Ապրիլեան մեծ նահատակներուն:

Առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ 22 Ապրիլ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Ֆրանսական համալսարանի ամփիթատրոնը (40, Ալէ Լ. Կամպէթա):

Նիւթ՝ ՍԻԱՄԱՆԹՕ եւ ԹԼԿԱՏԵՆՑԻ:

Կը խօսին՝ Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ եւ Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն սահպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Վարանդեան խումբը, ընկեր Յովսէփ Օհանեանին տունը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, 4 Րիւ Քոնփան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Վարչական կազմի վերջնական ամբողջացում: Անդամներէն կը խնդրուի սահպողաբար ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆ. Կ. Խաչի 30ամեայ յոբելեանին առիթով շնորհակալութեամբ ստացուած են, հետեւեալ նուիրատուութիւնները: Տիկին Արշ. Սարգիսեանէ երկու հազար ֆրանք, ամն երկու հազար ֆրանք:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբին, հովանաւորութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին:

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

SALLE DES FÊTES DE SARCELLES

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կը ներկայացուի՝ «ԹՈՐՈՍ ՇԱՌԱՑ» կատակերգութիւն՝ 3 արար:

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ

Formation de Manuel Pizarro

Ծախ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը լա Շափէլէն առնել 265 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել՝ Սարսէլ (Սալ տէ Ֆէթ) կամ Կառ Տիւ Նորէն կառախումբ՝ ժամը՝ 15·10, 17·20 եւ 18·07. իջնել Վիլիէ լը Պէլ, ուրկէ պէտք է կրկին առնել 265 թիւ օթօպիւսը:

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

25 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփէրէթ չորս արար)

Կը մասնակցին.— Պ. Տարօն Գպլուստեան, Օր. Մարգարիտ Նահապետեան, Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Տիկին Ռոզ Տարաքճեան, Պ. Վէնսան Տարաքճեան, Օր. Լուիզ Նահապետեան, Պ. Գր. Պարսումեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ, Լսարանը կազմակերպած է յարգանքի երեկոյ մը մեր անմահ նահատակաց յիշատակին:

Պիտի խօսի Պ. ՅՈՎՀԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ: «Թողունք որ նահատակները խօսին»

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին Գր. Մելիքեանի կողմէ:

Այս Չորեքշաբթի ճիշդ ժամը 9ին, Քաղաքի սրահը:

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Ապրիլ 15էն 30:

Galerie G. Mourgue

9, Ave. de l'Opéra

Թ. Գառնիկի Բ. դասախօսութիւնը Ապրիլ 25ին, Սալ տը Ժէօկրաֆի: Նիւթ «Հայ գրականութիւնը դարերու ընթացքին»: Ժամը 20·45ին:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 23 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8377 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 25ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4278

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷՇ "ՀԵՐՈՍ"Ը

«Ինչպէս նախապէս հաղորդուած էր, կառավարութիւնը որոշած է ամբողջովին բնաջնջել Թուրքիա բնակող Հայերը: Անոնք որ կ'անսաստեն այս հրամանին, այլեւս չեն կրնար մնալ պաշտօնի վրայ: Առանց խնայելու կիներուն, մանուկներուն եւ անկարներուն, — որքան ալ եղերական ըլլան բնաջնջումի միջոցները, առանց ականջ տալու խղճի զգացումներուն, վերջ տալ անոնց գոյութեան»:

Պատմութեան մէջ աննախընթաց ճիւաղային այս ծրագիրը ծնունդ էր առած ուղեղին մէջ ոճրագործ Իթթիհատի պարագլուխներուն, որոնք տարիներով թրքական կեղծ քաղաքակրթութեամբ փաղաքշած եւ խաբած էին բարեմիտ Հայերը՝ ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն քարոզելով:

Անպատմելի էր հարուածը՝ որ լախտի նման կ'իջնար մեր հարիւրաւոր մտաւորականներու գլխուն՝ 1915 Ապրիլ 11–24-ին:

Դահիճը կը գլխատէր հայութիւնը՝ անպատիժ գործադրելու համար իր դիւային ծրագիրը:

1915ի գարունն ու ամառը ամայացուցած էին արդէն հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը:

Տարագրութեան ճամբաներուն վրայ՝ յոգնաբեկ ու սովալլուկ՝ ինկած էին հարիւր հազարաւոր հայորդիներ՝ ամէն հասակէ, անզէն ու անպաշտպան: Այրերը նախապէս ջարդուած էին գաւառաբար՝ հազիւ ճամբայ հանուած:

Սակայն տակաւին ողջ մնացած Հայեր կային Տաւրոսեան լեռներէն դէպի հարաւ, տրտմախօս երկիրներու մէջ,— մանաւանդ Տէր Զօր:

1915 Սեպտեմբեր 15ին Հալէպի կուսակալը վերի հեռագիրը կը ստանար ներքին գործերու նախարար Թալէաթէն.

Տէր Զօրի սպանդը յիսուն հազար հայ կեանքեր պիտի հնձէր՝ Թուրքերու ճակատը անգամ մը եւս խարանելով ոճրագործի մակդիրով:

1921 Մարտ 15ին Պերլինի մէկ փողոցին մէջ չանսատակ կ'իյնար դարուս ամէնէն եղեռնելի եւ արիւնարբու ոճրագործը՝ հայ ժողովուրդի մարտական հզօր կազմակերպութեան վրիժառու գնդակով:

Ուրիշ ոճրածին գլուխներ պիտի իյնային իրարու ետեւէ՝ եւրոպական ոստաններու մէջ՝ նոյն գնդակով:

Զինադադարին, երբ հնչած էր հաշուեյարդարի ժամը, դաշնակիցները մոռցեր էին իրենց ստանձնած խոստումները՝ Թուրք կառավարութեան անդամները անձնապէս պատասխանատու նկատելու մասին:

Նիւրընպէրկ չունեցանք Հայերս Հրեաներուն պէս: Ու մեր վրէժը լուծեցինք սեփական ձեռքով:

Ֆերիտ փաշայի դահլիճը հայաջինջ ոճիրներուն պատասխանատու հռչակեց Իթթիհատը՝ ջանալով արդարցնել Թուրք ժողովուրդը, որ «անմեղ» էր պատանիի պէս ...:

Սակայն երբ դաշնակիցները սկսան բարեկամաբար սեղմել իրենց երէկի թշնամիին արիւնոտ ձեռքերը եւ եօթը երկինքները բարձրացուցին զայն, Թուրքերը այլ եւս հարկ չտեսան կեղծիքներու ետին ապաստանելու:

Ու բացէ ի բաց յայտարարեցին, որ իրենք ազգովին կանգնած էին Թալէաթներու, Պէհաէտտին Շաքիրներու, Ճէմալներու եւ Իթթիհատական կամ ոչ բոլոր ոճրագործներու կողքին:

Տարիներ առաջ՝ Իսմէթ Ինէօնիւի կառավարութիւնը առօք փառօք Պերլինէն Պոլիս փոխադրեց Թալէաթի դիակը եւ հոյակապ շիրիմ մը կանգնեց անոր համար Ազատութեան բլուրին վրայ:

Ու ամէն տարի Մարտ 15ին անխտիր բոլոր Թուրքերը — Հալքճը թէ Դեմոկրատ,— վարչապետ եւ նախարար— ուխտի կ'երթան «ազգային հերոսի» դամբարանին՝ ազգովին պանծացնելու անոր ոճիրները ...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ 27ԻՆ՝

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՈՒԽՏԸ ԺՈՂՈՎ ԿԸ ԳՈՒՄԱՐԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ՝ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

Ժընեւի համաժողովէն առաջ, խորհրդային դիւանագիտութիւնը կ'աշխատի ամէն բան կարգի դնել, ճշդել իր դիրքը, ցոյց տալ Ատլանտեան Ուխտին եւ Վարշաւայի Ուխտին տարբերութիւնը:

Առաջին անգամ Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ իր մօտ հրաւիրեց Մոսկուայի գերման դեսպանը եւ յուշագիր մը յանձնեց անոր:

Յուշագիրը պաշտօնապէս չէ հրատարակուած տակաւին, բայց կը կարծուի թէ սպառնալիք մըն է ան՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման դէմ:

Միւս կողմէ, Մոսկուայի մէջ կը յայտարարուի թէ Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրները Ապրիլ 27ին ժողով մը պիտի գումարեն Լեհաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, նոյն շրջանին Արեւմտեան Արտաքին չորս Նախարարները պիտի հաւաքուին Փարիզ, հրատապ հարցերը եւ մասնաւորապէս Ժընեւի օրակարգը քննելու համար:

Վարշաւայի ժողովը պատասխան մըն է նաեւ Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց, որոնք տեղի ունեցան ամսոյս սկիզբը:

Երեքշաբթի առտուան Մոսկուայի թերթերը իրենց շեշտը կը դնէին «ընկերվարական» երկիրներու միասնականութեան վրայ, որ «իրականացած» է Վարշաւայի դաշնագիրով:

Ուխտին անդամ երկիրները ժողով կը գումարեն, որպէսզի Կրոմիքօ Ժընեւ երթալէ առաջ գիտնայ բոլորին կարծիքը. Անակնկալ մը չէ այս պարագան, քանի որ 21րդ համագումարին մէջ ընդունուած էր «ընկերվարական երկիրներու հաւաքական ղեկավարութեան» սկզբունքը: Եւ խորհրդային արբանեակները «հաւաքաբար» պիտի որոշեն Կրոմիքոյի ընելիքները.

Կասկածէ դուրս է սակայն, որ Վարշաւայի ժողովը պիտի զբաղի յատկապէս գերմանական հարցով: Անդամներուն մեծ մասը Գերմանիոյ դրացի է: Իսկ երեք երկիրներ՝ Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Արեւելեան Գերմանիա, իրենց ներկայացուցիչները պիտի ղրկեն Ժընեւ:

Պարզ է թէ այս երկիրները, մանաւանդ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները՝ տեսակ մը «խորհրդականի» դեր պիտի խաղան Ժընեւի մէջ: Իզվեստիա դեռ առջի օր կը գրէր անոնց «մասնակցութեան» մասին՝ առանց մեկնաբանութեան եւ աւելորդ բացատրութեանց

Երկու Գերմանիաներու դիրքն ալ ճշդուած է արդէն:

Ինչպէս գրած էինք, Ապրիլ 16ին Արեւելեան Գերմանիոյ Վարչապետ Կրոթըվոլ «իրապաշտ եւ շինարար» առաջարկներ ներկայացուց Արեւմտեան Գերմանիոյ առանձին ժողով մը գումարելու եւ խաղաղութեան դաշնագրին, Պերլինի հարցին ու Գերմանիոյ վերամիացման շուրջ բանակցելու համար:

«Իզվեստիա» անդրադառնալով այս հարցին, կը գրէ թէ Ժընեւի մէջ Արեւելեան Գերմանիան է որ գերման ժողովուրդին ձայնը լսելի պիտի դարձնէ:

Ոչինչ փոխուած է խորհրդային քաղաքականութեան մէջ:

Վարչապետ Ատենաուըրի քաղաքական հրապարակէն քաշուելու լուրը պատճառ մը չեղաւ՝ որ Մոսկուա տարբեր լեզու գործածէ: Խորհրդային մամուլին եւ պաշտօնական մարդոց յայտարարութեանց համաձայն՝ Պոնի կառավարութիւնը դարձեալ փարած է «ուժի քաղաքականութեան»:

Մոսկուան զանազանութիւն չի դներ նաեւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարի փոփոխման մէջ: Հէրթըրի նշանակման շուրջ ցարդ ոչ մէկ բացատրութիւն տրուեցաւ:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Ամերիկեան եւ անգլիական կարգ մը թերթեր շահեկան յօդուածներ հրատարակած են, վերջերս, Իրաքի եւ Պարսկաստանի մէջ համայնավարներու տարած յառաջխաղացքին մասին:

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Պէյրութի դէտերուն համաձայն, Խ. Միութիւնը պետական հարուած մը կը պատրաստէ Պարսկաստանի մէջ: «Այդ հարուածը պիտի պատահի երբ արեւմտեան աշխարհին ուշադրութիւնը կեդրոնացած ըլլայ արտաքին նախարարներու ժողովին վրայ (Ժընեւ, Մայիս 11)»: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Պարսկաստանի տկար կողմը քիւրտ փոքրամասնութեան գոյութիւնն է իր հողին վրայ, Թաւրիզի շուրջ: Պարսիկ Քիւրտերը սերտ կապեր ունին անշուշտ ռուս եւ իրաքցի իրենց եղբայրներուն հետ:

1946ին Քիւրտերը փորձած էին արդէն ինքնավար պետութիւն մը ստեղծել, ինչ որ իրենց «կարմիր մոլլային»՝ Մուսթաֆա Պարզանիի նպատակն է միշտ:

Միւս կողմէ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի զինուորական յօդուածագիրը կը գրէ — «Միջազգային հարցերու մասնագէտները կը կարծեն թէ Պերլինի խնդիրը պարզ ժամանց մըն է զոր Խրուշչեւ ստեղծեց ցրուելու համար արեւմուտքի ուշադրութիւնը, որպէսզի դիւրանայ իր գործը Միջին-Արեւելքի մէջ»:

Նոյն կարծիքին համաձայն, զինուած Քիւրտերը զոր խորհրդային նաւեր դէպի Իրաք կը տանին երկու նպատակներու պիտի ծառայեն — Նախ զօրացնել Իրաքի համայնավար վարչաձեւը, ապա բռնադատել՝ Պարսկաստանի:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԺՈՂՈՎԸ

Գահիրէի մէջ կը շարունակուի արաբական քարիւղի ժողովը: Սէուտական քարիւղի տնօրէնը՝ Թարիքի առաջարկեց որ արաբական պետութիւնները նաւթուղի մը շինեն, 1900 քիլոմեթրի վրայ, որ Պարսից ծոցը միացնէ Միջերկրականին: Նման շինութիւն մը պիտի արժէ մօտ՝ 250 միլիոն տոլար, բայց Թարիքի վստահ է որ շահագրգռուած պետութեանց դրամատէրները հարկ եղած դրամագլուխները կը տրամադրեն:

Ա. Մ. Հանրապետութեան կառավարութիւնը հրաման տուաւ որ իրենց տէրերուն վերադարձուին քարիւղի չորս ընկերութիւններ, որ գրաւուած էին Սուէզի դէպքին ժամանակ:

Քարիւղի ժողովին ուրիշ առաջարկութիւն մը եւս եղաւ: Այս անգամ Էմիլ Պուսթանիի կողմէ որ ըսաւ թէ իր առաջարկը կարելի է նկատել իբրեւ պաշտօնական՝ լիբանանեան կառավարութեան կողմէ: Պուսթանի կ'ուզէ որ Միջին Արեւելքի քարիւղ արտադրողները եւ շահագործող ընկերութիւնները իրենց շահաբաժինին հինգ առ հարիւրը «տնտեսական զարգացման արաբական դրամատան» մը:

Պուսթանիի կարծիքով նման գործողութիւն մը 40 միլիոն սթերլին կ'ապահովէ, նկատի առնելով միայն 1958ի եկամուտները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Սփաք յայտարարեց թէ Գերմանիոյ վերամիացումը անհրաժեշտ է եւ աւելցուց — «Պէտք չէ պատրանքներով ապրիլ, Խ. Միութիւնն է որ դէմ է միացման եւ կը պնդէ որ ճանչցուի արեւելեան Գերմանիան: Այդ ճանաչումը արդէն իսկ պատճառ կը դառնայ որ երկար տարիներու համար յետաձգուի վերամիացումը: Գերմանիոյ չէզոքացումը պիտի նշանակէր Ատլանտեան Ուխտի վախճանը»:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը յայտարարութիւն մը ըրաւ Լոնտոնի մէջ եւ շեշտեց — «Կացութիւնը կնճռոտ է եւ վտանգաւոր: Համայնավարութիւնը ամէնէն մեծ վտանգներէն մին է որ մեզի կը սպառնայ, ոչ միայն մեզի, այլ բոլոր Արաբներուն, մեր յոյսերուն եւ ապագային»:

Թագաւորը եւ Վարչապետը Յորդանան կը վերադառնան յիսուն օրուան բացակայութենէ մը ետք: Յատկանշական կը նկատուի որ այդ ժամանակաշրջանը չէ օգտագործուած ըմբոստներու կողմէ տապալելու համար հաշեմական գահը: Հիւսէյին, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ գտաւ տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը Յորդանանի համար:

ՆԱՍԸ եւ Խրուշչեւ նամակներու փոխանակութիւն մը ունեցած են: Կը կարծուի թէ Խրուշչեւի տուած բացատրութիւնները պատճառ պիտի դառնան որ Ա. Մ. Հ.ը մեղմացնէ իր յարձակումները Խ. Միութեան վրայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը Հէրթըրի Արտաքին Նախարար նշանակումը վաւերացուց միաձայնութեամբ՝ ինչ որ հազուադէպ երեւոյթ է Ամերիկայի մէջ: Այս պարագան ցոյց կու տայ թէ ամերիկեան քաղաքական բոլոր հոսանքներն ալ համաձայն են Նախագահ Այզընհաուըրի տուած որոշումին:

Ա. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը յուշամատեան մը հրատարակեց Թիպէթի յեղափոխութեան շուրջ. Թիպէթ կը նմանցուի Իրաքի, ուր «ազգայնականներու ջարդը կը շարունակուի»: Յուշամատեանը կ'աւելցնէ թէ Թիպէթի դէպքերը անգամ մը եւս կը փաստեն թէ միջազգային համայնավարութիւնը իր տիրապետութեան պահպանման եւ տարածման համար ոչինչի ուժէն եւ արեան գետերէն տարբեր միջոց չունի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ 1959ի ընթացքին աւելի քան երեք հարիւր հազար բնակարաններ պիտի շինուին: 1958ին շինուած էին 290.300 բնակարաններ, իսկ 1954 – 1957ի ընթացքին՝ 881.000:

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ ըմբոստական շարժումները կը շարունակուին՝ իշխանութիւնը տապալելու համար: Ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց անգլիացի պարուհի մը՝ Մարկոթ Ֆոնթէյն, որ «պետութեան դէմ դաւադրութիւն» կը պատրաստէ: Արդարեւ, այս պարուհին ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ըմբոստներու պարագլուխ՝ Տոքթ. Ռոպէրթօ Արիասի կինը: Տոքթ. Արիաս, որ Փանամայի նախկին դեսպանն էր Լոնտոնի մէջ, ներկայիս կը փնտռուի:

ՓԱՐԻԶԻ բնակչութեան վրայ 213.000 հոգի աւելցած են մէկ տարուան ընթացքին (1958 Յունուարէն 1959 Յունուար):

ՏԱԼԱՅԻ – ԼԱՄԱ հինգ շաբթուան ճամբորդութենէ մը ետք վերջապէս հասաւ Միսուրի, որ Նոր-Տելհիէն 240 քիլմ. հիւսիս կը գտնուի: Տալայի – Լամա այսօր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Վարչապետ Նեհրուի հետ: Թիպէթի «ողջ աստուածը» կրօնական որեւէ գործունէութեան համար ազատ է Հնդկաստանի մէջ, բայց քաղաքական գործունէութիւն պիտի չկարենայ ունենալ:

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾԸ

Հայ նոր քանդակագործութեան հիմնադիր, տաղանդաւոր արուեստագէտ Անդրէաս Տէր-Մարուքեանը հանդէս եկած է անցեալ դարու 90ական թուականներու վերջերուն եւ շուրջ երկու տասնամեակի անխոնջ աշխատանքով ըստեղծած է հայկական մշակոյթի ականաւոր գործիչներու շարք մը դիմաքանդակներ ու յուշարձաններ, որոնք ցարդ կը պահեն իրենց գեղարուեստական մեծ հըրապոյրը, գաղափարական նպատակասլացութիւնը եւ կը շարունակեն ծառայել ժողովուրդի գեղագիտական դաստիարակութեան :

Ա. Տէր-Մարուքեան ծնած է 1875 թուականին, Երեւան։ Գեղարուեստական նախնական կրթութիւնը Մոսկուայի նըկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան ուսումնարանին մէջ ստանալէ յետոյ, քանդակագործ Սըմբատ Շահազիզի օժանդակութեամբ կը մեկնի Փարիզ, ուր կ'ուսանի Գեղարուեստական ակադեմիայի մէջ։ 1899ին, տակաւին ուսանող Ա. Տէր Մարուքեան Փարիզի առաջնակարգ գեղարուեստական սալոններէն մէկուն մէջ կը ցուցադրէ «Հայ գրողներուն դափնիներ նուիրաբերող մուսան» քանդակը, որ ուշադրութիւն կը գրաւէ :

Այնուհետեւ Ա. Տէր-Մարուքեան կը շինէ բանաստեղծ Ռաֆայէլ Պատկանեանի (1901) եւ Միքայէլ Նալբանդեանի (1902) պրոնզէ կիսանդրիները, որոնք նոյն տարիներուն կը դրուին Նոր Նախիջեւանի իրենց գերեզմաններուն վրայ՝ իբրեւ յուշարձաններ։ Քանդակագործը Ռ. Պատկանեանը ներկայացուցած է իբրեւ բանաստեղծ-քաղաքացի մը, որ իր մէջ կը մարմնաւորէ հայ ժողովուրդի հոգերով ապրող եւ ազատագրութեան համար մարտնչող անձնաւորութիւն։ Ժամանակակիցները այնքան հաւնած են այդ դիմաքանդակը, որ ցանկալով կատարել Պատկանեանի փափաքը, — քառեակի մը մէջ արտայայտուած, — հեղինակին կողմէ պատրաստուած այդ կիսանդրիին կրկնօրինակը 1902ին դրած են Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի մուտքին :

Արտայայտիչ է նաեւ Միքայէլ Նալբանդեանի դիմաքանդակը, որ կը ներկայացնէ զայն երիտասարդ, համարձակ եւ առաջ ուղղուած կենդանի հայեացքով։ Դիմաքանդակը կը վերարտադրէ Նալբանդեանի ներքին մեծ եռանդն ու կամքը, ժողովուրդի ազատագրութեան համար պայքարելու վճռականութիւնը :

Այս երկու ստեղծագործութիւններով Ա. Տէր-Մարուքեան փաստօրէն կը սկզբնաւորէ մեր ժողովուրդի նշանաւոր զաւակներուն յիշատակը յաւերժացնող յուշարձանային քանդակագործութիւնը հայ իրականութեան մէջ։ Այս դիմաքանդակներով ան միաժամանակ հիմը կը դնէ իրապաշտ քանդակագործութեան, որ յետագային իր զարգացման կը հասնի Գիւրջեանի ստեղծագործութիւններով :

1900ական թուականներու սկիզբը Ա. Տէր-Մարուքեան կը ստեղծէ նաեւ հայ մշակոյթի ականաւոր գործիչ Ալիշանի, դերասան Ադամեանի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկի, Փրանսացի նշանաւոր դերասանուհի Վիարդոյի եւ այլոց պրոնզէ ու մարմարէ դիմաքանդակները :

Սակայն քանդակագործ Ա. Տէր Մարուքեանի գեղարուեստական ժառանգութեան մէջ ամենամեծ ստեղծագործութիւնը՝ անոր գլուխ-գործոցը, հայ նոր գրականութեան հիմնադիր Խաչատուր Աբովեանի պրոնզէ արձանն է, որ ան կերտած է 1913ին, Փարիզ :

Աբովեան ներկայացուած է իր ամբողջ հասակով, բաց գլխով, կանգնած, երկու ձեռքերը կուրծքին ծալած, ձախ թեւին տակ՝ «Վէրք Հայաստանի» գիրքը։ Մեղմ, մտածկոտ հայեացքով Աբովեան կը նայի դէպի հեռուները։ Անոր ներքին ապրումը կը զգացուի դէմքի բանաստեղծական արտայայտութեան մէջ։ Այդ գեղեցիկ ստեղծագործութեան մէջ Աբովեանի դէմքի բնութագրութիւնը կապուած է յուշարձանի հիմնական գաղափարին՝ հայրենասիրութեան հետ :

Իր գեղարուեստական բարձր արժանիքներով, մեծ գրողի իրական կերպարի իրապաշտ, խոր բացայայտումով, արձանը ամենայն իրաւամբ կը դասուի հայ դասական քանդակներու շարքին եւ կը մնայ հայ մեծ գրողի կերպարը մարմնաւորող չգերազանցուած յուշարձան :

Խաչատուր Աբովեանի պրոնզէ արձանը, ինչպէս յայտնի է, կառուցուած է ժողովուրդէն հաւաքուած կոպէկներով՝ հանգանակութեամբ։ 1910ին, Յովհ. Թումանեան «Ամէնքը միասին» յօդուածով ժողովուրդին դիմելով, կոչ կ'ընէր, որ ամէն մարդ իր ունեցած միջոցներով եւ հնարաւորութեամբ մասնակցի Աբովեանի յուշարձանի կառուցման։ Այն փաստը, որ ինչպէս Աբովեանի արձանը, նոյնպէս Նալբանդեանի ու Պատկանեանի յուշարձանները պատրաստուած են աշխատաւոր ժողովուրդէն հաւաքուած կոպէկներով, ինքնին ցոյց կուտայ արդէն այդ յուշարձաններու եւ անոնց ներկայացուցած դէմքերուն լայն ժողովրդականութիւնը :

Խ. Աբովեանի արձանէն յետոյ Ա. Տէր-Մարուքեան կը կերտէ շարք մը նոր դիմաքանդակներ եւ քանդակներ, ինչպէս՝ «Հայ գեղջուկ» եւ «Հայ գեղջկուհի» հոգեբանական — իրապաշտ բնոյթի քանդակները, «Հայաստան» բարձրաքանդակը, «Հովանաւորութիւն» խորհրդապաշտ բնոյթով քանդակը, եւ ուրիշներ, որոնք կը հարստացնեն հայ ազգային իրապաշտ քանդակագործութիւնը :

Քանդակագործ Ա. Տէր-Մարուքեան մեռաւ ծայր աստիճան աղքատութեան մէջ, 1919 Մարտին, Փարիզ, Թոքախտէ, «կամ, ճիշդն ըսած, անօթութիւնից», ինչպէս կը գրէ Ալ. Շիրվանզադէ։ Սակայն, պայծառ յիշատակ մը ձգեց ան հայ արուեստի պատմութեան մէջ :

Անդրէաս Տէր-Մարուքեանի լաւագոյն ստեղծագործութիւնները զայն կը դասեն մեր անցեալի հայ քանդակագործներու առաջին շարքին եւ իր անունը անթառամ կը դարձնեն ։

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՌՈՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ամերիկահայութեան պատմութիւնը գրողը օր մը, պիտի գրէ այս հայ երիտասարդին համար ․

— Ուիլեըմ Սարոյեանի մօրեղբօր տըղան էր... Հարուստ այգեպանի մը զաւակը՝ ի Ֆրէզնօ... Քաղաքը պզտիկ եկաւ իրեն, իսկ խաղողի «ասպարէզն» ալ շատ սահմանափակ ... Խառնուածքով արուեստագէտ էր ... Եւ օրին մէկն ալ գլուխը առաւ, ելաւ Լոս Անճելըս գնաց.. Գրպանը՝ երկու հարիւր տոլար, իբրեւ դրամագլուխ... Անգամ մը, մինչեւ 17-000 տոլար շահեցաւ՝ Ուիլեըմի հետ երգ մը շուկայ հանելով ... Այդքանով չգոհացաւ, սակայն ... Նստաւ գրեց նոր երգ մը ... Նստաւ յօրինեց նոր եղանակ մը... Եւ ելաւ երգեց իր գրած երգը՝ իր յօրինած եղանակով ... Ձայնագիր ժապաւէնին վրայ առին այդ երգը ... Յետոյ, հրաշք մը պատահեցաւ... Ամբողջ Ամերիկան խենթեցաւ այդ «Հայու կըտորին» հեղինակած երգին համար ... Օրմըն ալ մեր Ռոսը տեսաւ որ եօթը միլիոն տոլար շահեր է, մէկ տարուան մէջ։ Յաջորդ տարիներուն այդ եօթը միլիոնը եղաւ ... Եւ այլն ...

×

Կը յիշեմ զինքը՝ Լոնտոնէն։

Պատերազմի տարիներուն, եկեղեցի կ'երթայինք ամէն կիրակի եւ Ամերիկահայ զինուորները կը ժողվէինք տուն կը տանէինք։ Իրենց հետ կ'ըլլար, յաճախ, Սարոյեանն ալ ։

Պատառ մը բան կ'ուտէին — պատառէն աւելի ի՞նչ ունէինք որ իրենց հրամցնէինք — ու յետոյ կը շարուէին սեղանին բոլորտիքը եւ «թուղթ» կը խաղային։ Այս տողերուն տէրը եւ իր երկու դրացիներն ալ իրենց... ուէյթըր :

Այս զինուորներուն շարքին կար երգիչ մը՝ մանաւանդ Արեւմտեան Ամերիկայի գեղջուկ երգերու ։ Անունը՝ Ռոս Պաղտասարեան։ Ուիլեըմ մեծ եղբօր գուրգուրանք ցոյց կուտար անոր հանդէպ։ Զարմիկներ էին, վերջապէս ։ Անգամ մը Ուիլեըմ շատ դրամ շահեցաւ ու ամէնը մէկ Ռոսի գրպանը լեցուց։ Ինչ դրամ ունէր, Ռոսը չունէր։ Տարիները եկան ու գացին եւ ալ իրարմէ լուր չառինք :

Հիմա, ամերիկեան թերթերը զարմանազան պատմութիւններ կը պատմեն մեր Ռոսին մասին — բեմական անունով Տէյվիտ Սէվիլ ։Տարիքը՝ քառասուն։ Կինը՝ հայ եւ մայրիկ՝ երեք հայորդիներու :

Ռոս իր յաջողութիւնը կը պարտի Սկիւռի մը — այո, չորքոտանի այդ մկնազգիին, որուն անունով մկրտած է իր երգը — Չիփմընք :

Թերթին պատմածին նայելով, չորս կողմէն, տոլար կը հոսի Ռոսի գրպանը ։ Ոչ միայն ձայնագիր ժապաւէններու միջոցաւ, այլեւ ծանուցումներու խողովակով :

×

Երգ մը եւ... եօթը միլիոն տոլար։ Երազ կամ առասպել ։

Մեր այգիին մէջ երաժիշտ մը եօթը միլիոն տարի ալ չարչարուի չի կրնար եօթը տոլար մէկ կողմ դնել ։

Մեր այգիին մէջ, ոչ թէ ժողովրդական երգ մը, այլ աշխարհի ամէնէն չգտնուած օփերաներն ու համանուագները հեղինակես, նորէն եօթը միլիոն տոլարին երեսը եօթանասունը եօթը միլիոն մղոն հեռուէն ալ չես կրնար տեսնել ։

Հայրենիքին մեծութիւնն է որ ջուրին երեսը կը հանէ՝ ջուրին յատակը թաղուած մեծութիւնը՝ — տաղանդը — անհատին :

Հայրենիքդ պզտի՞կ է — հանճար ալ ըլլաս, օգուտ չունի, Աւելորդ է ըսել որ միայն այս պարագային, բացառաբար, «մեծութիւն»ը կ'առնենք իր «տոլարական» իմաստով :

Չիփմընքը արուեստի գործ մը ըլլալու յաւակնութիւնը չունի, ի հարկէ։ Բայց, հոգ չէ ։

Ուրախ ենք որ մեր Ռոսերն ալ իրենց դերը կը կատարեն ու մեզ կը ճանչցնեն օտարին՝ այս կամ այն ձեւով։ Երբեմն, նոյնիսկ, սկիւռի մը միջամտութեամբ ։

Հպարտ ենք մեր Տօլուխանեաններով, մեր Լուսին Ամարաներով, մեր Վարդենիսեան Շաքէներով եւ մեր Ռոսերով։

Պայմանաւ որ չչփանան եւ «Ամերիկացի»ութիւն եւ «Ռուս»ութիւն չծախեն մեզի, եօթը կամ տասնըեօթը միլիոն տոլար գրպանելէ ետք ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՔ — Քամերունի կառավարութիւնը Արժանեաց Կարգի շքանշանով պատուած է՝ ծանօթ տնտեսագէտ Պ. Ռուբէն Խարբութլեան, իր [illegible]թեամբ երկրին մատուցած տնտեսական ծառայութիւններուն համար :

ՄԵՐ ԱՐՁԱԿԻ
ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Տեսարանը շարունակւում է ի վնաս սիրուած բանաստեղծի, փորձանք ընկած օրիորդ Մարգոյի եւ հեղինակի լեզուի ։ Մէջտեղն օգտւում է ... վէպը, որն աճում ու մեծանում է ։

«— Սպասիր, — բացագանչեց Տէրեանը, ծոցատետրը դուրս քաշելով, նա պոկեց մի թերթ եւ բարալիկ մատիտը ձեռքն առաւ, — հիմա կը կարդաս »։

Տէրեանը գրում է «Ափսոս չէ՞, Մարգօ»ն, Մարգոն հետեւում էր զարմանալի թեթեւութեամբ թղթին շարուող կանաչ տողերին։ Աւաղ, երեք տող էր գրել Տէրեանը· ձեռքը տարաւ թղթին ու կարգադրեց փաղաքուշ, հրամայական, անառարկելի ...

Լուռ էր, անդորր, հանդարտ էր ու խաղաղ, լսւում էր լոկ բարալիկ մատիտի մեղմիկ սլացը թղթի վրայ »։

«Այնուհետեւ Տէրեանը յաղթանակի ընդոստ արտայայտութիւնը ոգեշնչուած դէմքին, իբրեւ մարտում առնուած աւար ընկերուհուն մեկնեց իր յուզախռով սրտի խօսքը »։ — Հետեւում է բանաստեղծական լրիւ բնագիրը ։

Այսպէս են գրւում վէպերը ։

Ածականը Ռ. Աթայեանի հիւանդութիւնն է։ Մի յօդուածում նա իրար վրայ կը կուտակի — «խորհմասոտ», «խորագոյն», «քննախոյզ», «ներթափանցող», «շարժումները եւս դանդաղ, թէեւ ոչ այնքան մեծազուսպ...»։ Աթայեանի մօտ «մրգաստանի դալարութիւնը» երկնագեղ է։ Ծիրանը ծաղկում է «համատարած», «համասփիւռ», դեղձենիները կարմիր գօտի են կապել զուլալ կանաչի մէջքին, տերեւները քնքշագեղ են, խնձորները լուսափթիթ, Ս. Վարդանեանի աչքերը ծիծաղացայտ են, պարոն Բարսամը ուժգնաթափ է նստում աթոռին, երգերը չփոթ են, տխրամած, թախծալի անըրջանքի մէջ, երգի ելեւէջները նրբին են, ոսկեթրթիռ, քաղցրալուր ... ջերմութիւնը բուրաւէտ է, հնչիւնները նրբաթռիչ, հայեացքը անրջական, շուրթերը նրբագեղ, հիւսերը մեծահարուստ. Ղուկասը դուրս է վազում տնից «դրան երկրորդ փեղկն ահագնաձայն պատին շըխկացնելով», Ջիլաւեանի քիթը մեծափարթամ է, չի պակասում նաեւ նսեմ գըլուխ, նուազ սեռ, բոցի լեզուները խոշոր ծիրեղէն կայծեր են սփռում, Միսակի համբաւը երկնահաս է, իսկ Արտաւազդի «մեծ-մեծ աչքերը թանձր յօնքերի տակից հուր ու բոց են ժայթքում իրիկնային աղջամուղջի մէջ»։ Մի տեղ Աստղիկը նուիրական ակնկալութեամբ է տոգորուած. կայ մի գիմնազիստուհի, որը չարմաղ է եւ ոսկեհեր, ապա մի հրէուհի՝ թուխ, նրբերան ու նրբաղէմ ... «Ներսը ճայթեց ողամարդու շառաչուն մի ծիծաղ »,— գրում է Աթայեանը. Թիթեռը արծաթաշողիկ է նրա մօտ, լճերը ճառագայթաւէտ ։ Տէրեանը մի տեղ շնորհքով դէն է հրում բազկաթոռը, «սեւ-հարիւրակային» բառը Աթայեանը թարգմանած է խուժանավար, սեւահոգի, ժանտահայեաց, դժխեմ ... Աթայեանի մօտ տղաները սաստիկ յըջանում են, Աղասի մեղմահայեաց, ազդանաժպիտ դիտում է Գայուշին, իսկ վերջինս հրաշունչ գեղանի աղջիկ է։ Օրիորդ Մարգոյի աշակերտների ձայնը «բարալիկ է ու երգուն, մեղմիկ ու զրնգուն, գիլ ու ճղճղուն ու ճչան», իսկ արեւը կարմրաճակատ է, Ղուկասը կարկտավազ է, մի ուրիշ տեղ՝ կարկտահալ ։

Աթայեանը կարո՞ղ է բացատրել թէ ի՞նչ է նշանակում «հրճուանքով բացագանչեց մռայլուած Աստղիկը » դարձուածքը, կամ ո՞ր վիպասանը կարող է գրել, — «Արշաւիրը խրախճանքի ճիչ արձակեց ու թռաւ Սողոմոնի ստուար ուսերին »։

Աթայեանը յամառօրէն գործածում է «դմելինը» բառը, առանց հաշուի առնելու, որ դա միեւնոյնն է, եթէ ասենք — գինինը, ո՞վ ո՞վ՝ վիպասանը պարտաւոր է գոնէ այսքան բան իմանալ ։

Տեսնենք, թէ Աթայեանն ի՞նչ լեզուով է խօսում իր երկու բացասական հերոսների մասին։ Ահա այդ լեզուն. «Զափի աբարանցի», «կարտոլ Մակիչը պլշեց յիմարաւուն աչքերը », «կրակնացայտ աչքերը այդ լկտի Գուլիկից կտրուելով», «Աղաւնին ամբողջ ուժով դէն, հրեց լկտի տղային», «չրախկ, շառաչուն մի ապտակ իջաւ սրիկայի դէմքին» եւն.։

Սպառւո՞ւմ է սրանով վատ լեզուով գրուած վէպերի թիւը. դժբախտաբար ոչ ։ Միթէ՞ չկան լաւ լեզուով գրուած գործեր. կան։ Կան լաւ լեզուով գրուած եւ վէպեր, եւ պատմուածքներ։ Կարելի է բերել բազում օրինակներ։ Մենք ծանրացանք բացասական օրինակների վրայ, որովհետեւ լաւը մեզանից ոչ ոք չի կարող խլել, իսկ վատի մասին պէտք է խօսել, խօսել բարձրաձայն։ Հասարակ վէպեր գրելու հիւանդութիւնը համաճարակի բընոյթ է ստանում։ Պէտք է բարձրացնել մեր արձակի լեզուի մշակոյթը ։ Դա կ'իջեցնի «ջրի» ահաւոր քանակութիւնը մեր գրքերում Անորակ, չփոթ, անարուեստ լեզուով չի կարելի — ծառայել մեր գրականութեան բարգաւաճմանը, մեր համբերատար եւ մեզ միշտ ներող ընթերցողին։ Անհրաժեշտ է մեր առաջաւոր քննադատների միջամտութիւնը ։ Դասականներով զբաղուելը լաւ գործ է, սակայն փախչել ժամանակակից գրականութեան այրող խնդիրներից՝ ներելի չէ։ Ստեղծագործական տառապանքը, ինչպէս գրողին, քննադատին նոյնպէս խորթ պէտք չէ լինի։

(5 եւ վերջ)

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ՀԱՅՈՒՀԻՆ
ԼԱՄԱՐԹԻՆԻ ԱՉՔՈՎ

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ՝ փրանսացի անուանի բանաստեղծ, մեծանուն ակադեմական եւ քաղաքական անձ, Ալփոնս տը Լամարթին, Հայ կնոջ գեղեցկութեան ու շնորհին վերաբերմամբ, իր «Ճամբորդութիւն յ'Արեւելք» գիրքին մէջ: (Հրատ. Հաշէթ – Փարիզ, 1875, հատոր Բ., էջ 5 – 6).—

×

... Ի՛նչ գաղափար ալ ունենայի սուրիացի կանանց գեղեցկութեան մասին, ինչ պատկեր որ մտքիս մէջ թողուցած ըլլար Հռոմի եւ Աթէնքի կիներուն գեղեցկութիւնը, Դամասկոսի Հայ կիներուն եւ մանկամարդ աղջիկներուն տեսքը ամէն բան գերազանցեց:

Գրեթէ ամենուրեք դրանք դէմքեր արոնք եւրոպական վրձին մը բնաւ նկարած չէ, աչքեր որոնց մէջ հոգիին պայծառ լոյսը մութ երկնակապոյտի գոյն մը կ'առնէ եւ տամուկ թաւիշի ցոլքեր կ'արձակէ, որոնց ճառագայթումին նմանը կանայք աչքերու մէջ տեսած չէի երբեք, դիմագծեր այնքան սխրալիօրէն նուրբ եւ անաղարտ, որ ամէնէն թեթեւ եւ ամէնէն գողտրիկ ձեռքը երբեք պիտի չկրնար զանոնք նմանցնել, եւ մորթ մը այնքան թափանցիկ եւ միեւնոյն ատեն այնքան կենդանի գոյներով երանգաւորուած, որ վարդի թերթի ամէնէն փափուկ գոյները կարող պիտի չըլլային անոր ամոյն թարմութեան հասնիլ:

Ակռաները, ժպիտը, կազմին եւ չար ժումներուն փափլիկ բնականութիւնը, ձայնին վճիտ, հնչուն, արծաթային շեշտը, ամէն բան ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ այս հրաշալի էակներուն մէջ: Շնորհալի կերպով եւ համեստ ամօթխածութեամբ մը կը խօսին, բայց առանց նեղուելու, կարծես թէ վարժուած ըլլային իրենց ներշնչած սքանչացումին:

Թուի թէ երկար ատեն կը պահեն իրենց գեղեցկութիւնը այս առանին ու խաղաղ ժամանցութեան կեանքին մէջ, ուր աշխարհի աստղատիր կիրքերը ոչ հոգին կը մաշեցնեն, ոչ մարմինը: Գրեթէ բոլոր տուներուն մէջ ուր ընդունուեցայ, մայրը այնքան գեղեցիկ դստայ որքան իր աղջիկները, թէպէտ աղջիկները արդէն տասնեւհինգ տասնեւվեց տարեկան ըլլալու էին. անոնք տասներկուքին կամ տասներեքին կ'ամուսնանան:

Այս կանանց հագուստը կապուտը ամէնէն վայելուչն ու ամէնէն ազնուականն էր որ տակաւին տեսած ըլլայինք Արեւելքի մէջ եւ հիացած:

Աչքերս չէր կրնար զատել այս յանկուցիչ կիներէն. մեր այցելութիւնները եւ խօսակցութիւնները ամէն տեղ երկարատեւ էին, եւ ես այս Հայուհիները գտայ այնքան բարեհամբոյր որքան գեղեցիկ: Եւրոպայի սովորութիւնները, Արեւմուտքի կանանց հագուստը եւ բարքերը ընդհանրապէս մեր խօսակցութեանց նիւթերն էին:

Մեր կիներուն կեանքին որեւէ կերպով նախանձելու ձեւ չունէին. եւ երբ այս հիանալի արարածներուն հետ կը խօսիս, երբ իրենց խօսակցութեանց եւ վարքին մէջ կը գտնես այն շնորհը, այն կատարեալ բնականութիւնը, այն բարեհաճութիւնը, մտքի եւ սրտի այն անդորրութիւնը խաղաղութիւնը որոնք այն ... լաւ կը պահպանուին ընտանեկան կե...քին մէջ, չես գիտեր թէ իրօք ինչ բանի մէջ կրնային նախանձիլ մեր աշխարհիկ կիներուն, որոնք ամէն բան գիտեն, բացի այն բանէն որ կ'երջանկացնէ առանին կեանքը, եւ որոնք մէկ քանի տարիէն կը մսխեն կը սպառեն՝ մեր ընկերութեանց շանդալից շարժումին մէջ՝ իրենց հոգին, իրենց գեղեցկութիւնը եւ իրենց կեանքը:

×

Այս տողերը գրուած են Լամարթինի կողմէ 19րդ դարու առաջին քառորդին: Այն ատեն՝ Թուրքիա կոչուած անծեայ երկրին մաս կը կազմէին տակաւին Սուրիա եւ Դամասկոս՝ ուրտեղի Հայութիւն ալ գերծ չմնաց տարիներու ընթացքին՝ հալածանքէ, ջարդերէ եւ փառասերումէ:

Ի՛նչ կը մնայ արդեօք այսօր այն Հայուհիներէն որոնց մասին այնքան հիացմամբ կը խօսի Մեծն Լամարթին ...:

Քաղեց՝ Հ. Տ. Ն.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԱՋՈՂ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գարնան եղանակին ամէնէն յաջող եւ ժողովրդական ցերեկոյթը Դպրոցասէր Աղջկանց Վարժարանին ցերեկոյթն էր, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 19ին, կէսօրէն ետք, ժամը 17ին Շոփէնի սրահին մէջ, ուր դիմած էին Փարիզէն եւ արուարձաններէն բազմաթիւ հանդիսականներ, որոնց մէջ աչքի կը զարնէր մասնաւորաբար ծնողներու ներկայութիւնը:

Ժողովրդական բառը կը շեշտենք, որովհետեւ Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներուն եւ աշակերտուհիներուն տուած երկու ներկայացումներն ալ իսկապէս ժողովրդական էին, եւ կը խօսէին, իրենց խիստ այժմէական հանգամանքով, բոլոր ներկաներու հոգիներուն:

Ներկայացումներէն առաջ, երբ վարագոյրը բացուեցաւ աշակերտուհիները իրենց համազգեստով գրաւած էին բեմը: Երգեցին Ֆրանսայի, Հայաստանի եւ Դպրոցասէրի քայլերգները, ինչպէս նաեւ ուրիշ երգեր, ղեկավարութեամբ Պ. Լեւոն Մոմճեանի եւ դաշնակ՝ Պ. Արթօ Պենոնի կողմէ:

Խօսնակն էր օր. Իրմա Գասմաճեան.

Առաջին ներկայացումն էր Պ. Ենովք Արմէնի «Ես կը պաշտեմ հայերէն լեզուն»: Իսկ երկրորդը՝ Սիպիլի «Մազնիսը» երկու արարով, գրուած 1909ին Ալեք. Փանոսեանի աշխատակցութեամբ: Օր. Անահիտ Կարապետեան, նախկին սանուհի, տուաւ Սիպիլի հակիրճ կենսագրականը:

Երկու թատերգութիւններն ալ, որ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուեցան եւ, քանիցս ծափահարուեցան, այժմէական էին: Առաջինը մեր մայրենի լեզուին անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէր մեր բնտանիքներէն ներս: Իսկ երկրորդը նոյնքան այժմէական, որովհետեւ մեր երիտասարդ – երիտասարդուհիներուն առաջած կրթութեան եւ ամուսնական խնդիրներու մասին ունեցած մտայնութիւնը կը ներկայացնէր: Թէեւ Պոլսոյ մէջ գրուած, բայց յիսուն տարի ետք իսկ, սփիւռքի Հայութեան արդի վիճակը, պահանջները եւ իղական սեռին օտար միջավայրէն կրած ազդեցութիւնը կը շեշտէր:

Դերակատարները ապացոյցը տուին թէ ոչ միայն լաւ կը կատարէին իրենց ընտանած դերերը, այլ եւ իրենց առոգանութեամբ եւ հայերէն արտասանութեամբ լաւագոյն ճամբու մը մէջ էին, ոչ մէկ սրուեստակութիւն ոչ մէկուն կողմէ: Այս պարագան լաւ եւ խորունկ տպաւորութիւն գործեց հանդիսականներուն վրայ:

Հանդէսին վերաջաւորութեան եւ դադարէն առաջ Օր. Հ. Գարագաշեան, տեսչուհին, շնորհակալութիւն յայտնեց Ծնողական Միութեան, որ առանձնած էր տոմսերու սպառման հոգը, եւ որ կը խոստանայ տակաւին օգտակար ըլլալ, քաջալերուելով օրուան յաջողութենէն:

Բացի հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններէն, վերջաւորութեան տեղի ունեցան յաջողութեամբ խմբապարեր, դուգապարեր եւ մենապար, ղեկավարութեամբ նախկին սանուհի Օր. Թ. Քէօշկարեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ նախկին սանուհի Օր. Արմենուհի Մուրանկօզեանի:

Ներկաները աւելորդ է ըսել, գեղեցիկ եւ խանդավառ օր մը անցուցած ըլլալու գոհունակութեամբ մեկնեցան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՆՈՐ ՈՒԺ ՄԸ՝ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութեան՝ յայտնութիւն մը եղաւ նուագախումբի ղեկավար Գասապեան, որուն հռչակը տարածուած է արդէն Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով հրապարակ կուգար, բայց շուտով ժողովրդականութիւն շահեցաւ իր տաղանդով:

Գարահանդէսէն յետոյ բազմաթիւ հայրենակիցներ փափաք յայտնած են որ նըման երեկոյթ մը եւս կազմակերպուի: Վասպուրականի Երիտ. Միութիւնը ընդառաջելով յայտնուած բաղձանքներուն, պարահանդէս մը եւս պիտի կազմակերպէ Մայիս 23ին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Սէրքլը Միլիթէրի մէջ: Նուագախումբը պիտի ղեկավարէ՝ Գասապեան:

Վ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մէջ մեռած է Սեգօ Մուրատեան, Մշոյ Արախ գիւղացի: Հանգուցեալը մեր ազատագրական պայքարի օրերուն որպէս Վալադ գործակցած է Արաբոյի, Մխօ Շահէնի, Աղբիւր Սերոբի, Հրայրի, Գ. Զավուշի, Ռուբէնի եւ Անդրանիկի որուն «պանդուխտ» զօրաբաժնին մասնակցած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Զատկուան Կիրակի օրը, Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաջանեան, Կաթողիկէ նորաշէն Ս. եկեղեցիին մէջ առաջին անգամ ըլլալով չորս ընծայեալ երիտասարդներ վարդապետ ձեռնադրած է: Ապրիլ հինգին, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի լրջանաւարտներէն Պոլսեցի երիտասարդ մը՝ Մանուկ Պէյլէրեան, քահանայ ձեռնադրուած է ձեռամբ Գրիգոր Արք. Հինտիյէի:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԷՆ Արամ եւ Իսկուհի Աբէլեան երեք հազար տոլարի յատկացում մը ըրած են Հայ Կրթական Հիմնարկութեան: Միւս կողմէ, Միացեալ Նահանգներու զանազան շրջաններուն մէջ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան 17 նոր յանձնախումբեր կազմուած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Ապրիլ վեցին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի լրագրողներու առաջին (հիմնադիր) համագումարը, որուն մասնակցած են թերթերու, ամսագրերու, հրատարակչութիւններու, ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի եւ Հայկական Հեռագրական գործակալութեան ներկայացուցիչները:

Խօսած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար Հր. Մարգարեան, որ համայնավարներու 21րդ համագումարի որոշումներու գործադրութեան վրայ ծանրանալէ յետոյ, շեշտած է.— «Իսապաշտպանութեան մամուլը պէտք է վճռական եւ անհաշտ պայքար ծաւալի մեր հասարակութեան մէջ թափանցող գաղափարական խորթ ազդեցութիւններու դէմ, անհրաժեշտ է վճռական հակահարուած տալ թշնամական պրոպագանդային, ...իդէալիստական ամէն կարգի սանձարձակութիւններին»:

Հասկնալի է, թէ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը կը խօսի Հայաստանի «հասարակութեան մէջ թափանցող գաղափարական խորթ ազդեցութիւններու» մասին...:

Այնուհետեւ խօսած է «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագիր Կ. Վարդանեան. —«1957 թուականի Սեպտեմբերին,— ըսած է ան,— ստեղծուեց Հայաստանի ժուռնալիստների միութեան կազմբիւրօ, որի վրայ խնդիր դրուեց նախապատրաստել Հայաստանի ժուռնալիստների առաջին (հիմնադիր) համագումարը»:

Մինչ այդ, թերթերու, ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի մէջ աշխատող 321 լրագրողներ դիմում ըրած են միութեան անդամակցելու համար: Ընդունուած են 286 հոգի:

Խօսք առած են նաեւ բազմաթիւ այլ լրագրողներ, Հայաստանի մէջ «ժուռնալիստների միութեան» մը հաստատման անհրաժեշտութիւնը ջատագովելով:

Այս ձեւով հիմը դրուած է լրագրողներու միութեան: Ընտրուած է 11 հոգինոց վարչութիւն մը, որուն նախագահ նշանակուած է Կ. Վարդանեան, նախագահի տեղակալ՝ Ս. Թոսունեան, քարտուղար՝ Ռ. Շիրոյեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (394)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԳ.

ԱՄՐՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ

Կրակը վրդովեցրեց ախոռատան նժոյգների հանգստութիւնը, որոնք խրտնած, կապակոտր եղած, դուրս նետուեցան կիսավառ դռներից, եւ կատաղաբար վազվզում էին ամրոցի շուրջը, ծխնային փոշիների մէջ: Հմուտ ձիապանների ձեռքի տակ սնուած, փայփայուած անասունների՝ որի գեղեցիկ բաշն էր խանձուած, որի թաւամազ ագին էր այրուած, որը, օրհասական տագնապի մէջ, դողդողում էր, ընկնում էր, թաղւում էր ձնային խորութեան մէջ:

Կրակը դուրս քշեց ոչխարների, բարակների բազմութիւնը, որոնք արծաթեայ վզկապներով, նաչխուն, մահուղեայ ջուլերով, մոլորուած, շուարուած, չգիտէին, թէ որ կողմը փախչեն: Անտէր, անօգնական թափառում էին տիրոջ սիրելիները եւ իրանց տխուր, մահաշուշակ վայուններով հնչեցնում էին ամրոցի հրջակայքը:

Կրակը դուրս քշեց եւ հարեմի փափկասուն գեղեցկուհիներին, որոնք դուրս թռչելով մետաքսեայ անկողիններից, կիսամերկ, հերարձակ, բոբիկ ոտներով՝ վազվզում էին ձիւների մէջ եւ թաքչելու տեղ չէին գտնում: Նրանց լացն ու կոծը, ճիչն ու աղաղակը խլանում էր ամրոցի կործանուող կամարների դղրդիւնի մէջ: Սեւամորթ ներքինիները, շուարած, շփոթուած, չգիտէին՝ իրանց գլուխը ազատեն թէ իրանց խանումների պաշտպանութեանը դիմեն:

Այդ բոլորը կատարւում էր հրդեհի լուսաւորութեան մէջ:

Կրակը մի հսկայ վիշապի նման լափում էր ամրոցի զարդարանքները, եւ ինչ որ չէր կարողանում կլանել, դուրս էր ժայթքում: Դրսում, յուսահատ անկարգութեան մէջ, խառնուած էին միմեանց հետ ամրոցի չարժական հարստութիւնները՝— ձիանները, ոչխարդական շները, հարեմի գեղեցկուհիները, սեւամորթ ներքինիները,— իսկ ներսում՝ ինչ որ փախչել չէր կարող, այրւում էր... Այրւում էր մետաքսը, այրւում էր շալը, այրւում էին արծաթն ու ոսկին ...

Երբեմն լսւում էին խուլ նետումներ եւ քամին բերում էր վառօդի անախորժ հոտը... երբեմն հրեղէն լուսաւորութեան մէջ երեւում էր սրերի փայլը ... մարդիկ, կանգնում էին, մարդիկ ընկնում էին... Այնտեղ խոցոտում էին միմեանց:

Հրդեհը աւելի տարածուեցաւ: Այժմ այրւում էին ամրոցի հրջապատի դարեւոր ծառերը: Լուսաւորութիւնը, ճառագայթելով ձնային սպիտակ հարթադաշտի վրայ, աչք էր շլացնում:

Այդ միջոցին միեւնոյն ձիաւորները, որ դուրս եկան արաբական մինարէթից, յայտնուեցան պայծառ, բոսորային լուսաւորութեան մէջ: Ձիաւորներից մէկին էտեւից գրկած ունէր մանկահասակ կին: Ձին արագութեամբ վազում էր, պատառելով ձիւնի թանձրութիւնը: Եթէ սառցային փոշին արգելք չլինէր, կարելի էր ճանաչել Կարոյի այրական դէմքը: Նրա ետեւից ուղով վազ էին տալիս երկու ալարաձներ — նոյն պառաւը եւ նոյն մանկահասակ օրիորդը, որ ջահերը ձեռներին, առաջին անգամ յայտնուեցան աշտարակների բարձրութեան վրայ: Դրանցից մէկը Հիւրբին էր, միւսը պառաւ Սուսանը ...

Հիւրբին առեց վրէժը... Հիւրբին ազատ!, իր մօրը, որ տարիներով փակուած էր Դինրուլիների անմատչելի ամրոցի մէջ...

ԼԴ.

ԱՆՑԱԾ ԱՊԱԳԱՅ
(16 – 61)

Անցան տարիներ, ո՛րքան տարիներ,— յայտնի չէ: Գարնանային արեւակը դեռ նոր սկսել էր քաշել ճոխ բուսականութեան տերեւներից վաղորդեան ցօղը, դեռ նոր քնէած թռչունները հնչեցնում էին լեռների, անտառների թաւուտները իրանց ուրախ ձայներով: Օդը լցուած էր նուրբ, հոգեպարար մառախուղով: Արեւակի առաջին ճառագայթները անցնելով այդ մառախուղի միջով, կարծես անցնում էին սպիտակ շղարշի թափանցիկ տարածութեան միջով:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Ապրիլ 15ին՝ իր բնակարանին մէջ յանկարծամահ եղած է նկարիչ՝

ԱՐԱՄ ՊԱԳԻԱԼԵԱՆ

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 24, Ուրբաթ ժամը 8·45ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Անահատական մահազդ չցրկուելուն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիցա Թահթալեան եւ Այրի Տիկին Ազնիւ Թիւթիւնճեան ու զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի Ապրիլ 26ին, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց եղբօր եւ ժօրեղբօր՝

ԲԺԿ· ՅԱԿՈԲ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Սէն Ժերոմ (Մարսէյլ)ի Ս· Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ:

×

Որբերու Օգն· Մարմնին (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

ՏՈՔԹ· ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

×

Աւետիս , Սուրէն եւ Միսաք Գալֆայեան եղբարք կը ծանուցանեն թէ՝ այս կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր՝

Այրի Տիկ· Մաքրուհի Ա· Գալֆայեանի *մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեան :*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Մարսէյլի վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մանուշ Շամիրեանին եւ իր զաւակներուն, միութեանս անդամ եւ երկար տարիներ վարչութեան քարտուղար եւ իր վարժարաններու ուսուցիչ՝

ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ· վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մանուշ Շամիրեանին եւ իր զաւակներուն , իր երէց ընկերոջ՝

ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Les Peuples qui Chantent
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ

M. Jean Sarrailhի

Տնօրէն Փարիզի համալսարանին :

Ի նպաստ ֆրանսացի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն :

Կը մասնակցին երգով ու պարով հետեւեալ երկիրները՝ Ֆրանսա, Հայաստան, Սպանիա. Էսթոնիա, Ամերիկա, Յունաստան, Հունգարիա, Հնդկաստան, Իսրայէլ, Ճափոն, Լիթուանիա, Մատակասքար, Լեհաստան, Վիէթնամ :

Գիներն են՝ 400, 300, 200, 150 *ֆրանք:*

Դիմել՝ Սորպոնի դրամարկղներուն :

Ռատիօ Թէլէ Փարի *պիտի ներկայացնէ փառատօնը, 25 Ապրիլ, Շբ· օր ժամը 12·45ին, տալով կոչ մը Տօքթ·* Տուատիէ*, ընդհ· տնօրէն կրթական նախարարութեան առողջապահական ճիւղին, եւ Նա*յիրի *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ· Եանպէկեանի :*

ԵՌԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր Ս· պատարագ Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ: Երգեցողութիւնները կը կատարուին եռաձայն, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ· Նշան Սերգոյեանի :

Յաւարտ Ս· պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ Վաղարշակ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց : Պատարագ ժամը ճիշդ 10·30ին, Հոգեհանգիստ 12ին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան :
Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

Sous la présidence effective de

M. Raymond TRIBOULET

(Ministre des Anciens Combattants)

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆ

(Նախագահ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան) *եւ*

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Օր· ԻՐԻՍ ՊԻՒՂՊԻՒԼԵԱՆ, Պ· Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Պ· ՊԱԼԹԱՑԵԱՆ եւ Փարիզահայ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Պ· ԱՐԱՑ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ :

Զինուորական նուագախումբ

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR
METRO MAUBERT MUTUALITE

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան : Տեղի կ'ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս· պատարագի :

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու որ կիրակի օգտուէին յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր մլիոնաւոր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին :

ԼԻՈՆ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Ազգ· Միութեան Կեդր· վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Երեք Յարանուանութեանց Պետերուն :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պալա տիւ Թրավայ *սրահին մէջ , Փլաս Կիշառ, Լիոն :*

Կը նախագահէ Պ· Ա· ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ (ատենապետ Ազգ· Միութեան) .

Խօսք կ'առնեն՝ Ազգային Միութեան եւ Երեք Յարանուանութեանց ներկայացուցիչները :

Աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին : Մասնակցութեամբ Մշակութային Միութեան *երգչախումբի , կենդանի պատկեր մը: Ուղերձներ՝ Նոր Սերունդի, եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչներու կողմէ :*

Ֆրանսական զինուորական նուագախումբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ հոյակապ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ ու պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915 – 18ին ու վերջին պատերազմի առեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար :

ՄԱՐՈՒ

Քաղաքապետութեան Սաքրէ – Քէօրի տաճարին մէջ Պրիվոր վրդ· Խաչերեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին :

×

ՊՈՐՏՕ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Մուրատ խումբի :

26 *Ապրիլ, Կիրակի ժամը* 15·30, Կըղերականներու սրահը, 22, Րիւ տէ Պահիւթիէր, Պորտօ:

Կը նախագահէ ընկ· Հ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ Բժիշկ Ռ· ԲԻԼՈՅԵԱՆ

Կենդանի պատկեր, անմահ Ա· Ահարոնեանի «ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ» :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԿԱՐՏԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Պիվէոի Ս·Սահակ Մեսրոպ դպրոցին, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժամը երեքին , Պիվէոի Գեղանի *սրահին մէջ:*

Կը նախագահէ Ն· ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Կը խօսին Պ· Պ· ԱՄԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Միլտոնեանի : Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՐՇԱԾԾԾՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔՍՇԱՆ.— Հ· Յ· Դ· «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

*ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Վա*րանդեան *խումբը, ընկեր Յովսէփ Օհանեանին տունը, այս Հինգշաբթի ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, 4 Րիւ Քոնփան: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ· Յ· Դ· Արամ –Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Սոյն ժողովին բացակայող ընկերը բարեհաճի իր ծննդեան թուականը գրկել քարտուղարին, ի հարկին փակելով իր 1958ի հաշիւը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Փօթօրիկ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն· Ընկերակցութեան բացառիկ ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Վարչական կազմի վերջնական ամբողջացում: Անդամներէն կը խնդրուի ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ժանթիյիի հայկական դպրոցի Ամավերջի հանդէս – գինեձօն: 13 Յունիս Շաբաթ երեկոյ , Ժանթիյիի մէջ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի *Հ· Յ· Դ·* Նոր Սերունդի *«Մուրատ» խումբին կողմէ :*

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին , Թէաթրր Մինիխսիբրալի շքեղ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին :

Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Միջին Ֆրանսայի խումբերը :

Երգ , մեներգ , արտասանութիւն , մենախօսութիւն եւ խմբական հաճելի պարեր:

Կը ներկայացուի «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ» (3 արար):

Կը նախագահէ ԱՍՏՕ ՌՈՒՍՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լարայինին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Դասախօս՝ Պ· Ա· ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Գ· Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը:

Դասախօսութենէն առաջ եւ դադարին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն

Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի, Առնուվիլի «Կառվալեճ» *խումբին, հովանաւորութեամբ՝* Կապոյտ Խաչի *տեղական մասնաճիւղին :*

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

SALLE DES FÊTES DE SARCELLES

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Կը ներկայացուի՝ «ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՑ » կատակերգութիւն՝ 3 արար:

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ՝

Formation de Manuel Pizarro

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Փորթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ օ*թօպիւսը *եւ իջնել՝ Սարսէլ (*Սալ տէ Ֆէտ*) կամ Կառ Տիւ Նորէն կառախումբ՝ ժամը՝* 15·10, 17·20 եւ 18·07, *իջնել* Վիլիէ լըԲէլ, *ուրկէ պէտք է կրկին առնել* 265 *թիւ օթօպիւսը :*

ՄԷՋՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

25 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփէրէթ չորս արար)

Կը մասնակցին.— Պ· Տարօն Գալուստեան, Օր· Մարգարիտ Նահապետեան , Պ· Անդրանիկ Գալուստեան, Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Տիկին Ռոզ Տարաքճեան, Պ· Վէհան Տարաքճեան, Օր· Լուիզ Նահապետեան, Պ· Գր· Պարսումեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր-վեց 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ԱՊՐԻԼ — VENDREDI 24 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8378 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 25ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4279

Ոգեկոչումը Ապրիլեան նահատակներուն, ո՛չ միայն արտայայտութիւնն է հաւատքի՝ [illegible] ի ծոց Աստուծոյ, այլ նաեւ արտայայտութիւնն է հաւատքի մեր ցեղին, մեր ազգին ալ տեւականութեան :

Ազգ մը որ դահիճներ կուտայ, կրնայ ոչնչանալ - բայց ազգ մը որ նահատակներ կուտայ, որ հանճարներ կուտայ՝ չի մահանար, չի մեռնիր, փոքրիկը կրնայ անցնիլ, կրնայ ճիւղեր կտրել, բայց բունը պիտի մնայ. եւ Աստուծոյ օրհնութեամբը, եւ ազգին մնացած զաւակներուն ուռճացումովը, միութեամբը՝ պիտի տեւէ, պիտի յարատեւէ, պիտի գրաւէ միշտ ազգերու եայլին մէջ իր արժանավայել տեղը :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ — **1915** — In Memoriam

Allocution prononcée par Mgr G. MAROLLEAU, Pro-Secrétaire Apostolique, Directeur Général de l'Œuvre d'Orient, pendant la Grand' Messe Arménienne du Souvenir célébrée en la Basilique du Sacré-Cœur de Montmartre, le 12 Avril 1959, par Mgr G. AMADOUNI, Vicaire Générale de l'Ordinariat Oriental en France.

Mes Frères,

Le geste de foi que vous accomplissez ce soir est un pélérinage : le pélérinage du souvenir et de la piété filiale.

Une fois de plus comme vous le faites depuis des années, vous avez voulu gravir cette colline qui tire son nom du sacrifice de nos Pères dans la foi : Saint Denis et ses compagnons, des orientaux comme vous, qui y ont été martyrisés. Mons martyrum : la montagne des martyrs : Montmartre !

Si Paris est le cœur de la France en qui vous trouvez une seconde patrie, cette basilique nationale dédiée au Sacré-Cœur de Jésus, n'est-elle pas par excellence, le haut-lieu de la prière, pour le pays tout entier ? Ce titre la désignait pour être le point de votre rassemblement. Où donc, mieux qu'ici au contact de ce Cœur qui a aimé les hommes jusqu'à se sacrifier pour nous en répandant son sang sur la Croix, évoqueriez-vous le souvenir du martyre des vôtres, de ces quinze cent mille arméniens : évêques, prêtres, religieux et religieuses, hommes, femmes, enfants, qui, sans distinction d'âge ou de qualité, confondus tous dans le même holocauste, ont préféré mourir plutôt que de renier leur foi ?

Daigne ce Cœur que l'Eglise nous fait invoquer comme la « force des martyrs » et « le salut de ceux qui espèrent en lui », vous communiquer ses grâces, afin que vous puisiez dans la leçon du sacrifice de vos Pères et dans l'exemple qu'ils vous donnent, la force et la volonté de rester dignes d'eux et de marcher sur les traces empreintes de leur sang, qu'il vous ont laissées comme l'héritage le plus précieux qui soit.

***

1915 : une année que, pour l'honneur de l'humanité on voudrait pouvoir effacer du calendrier, parce qu'elle marque le calvaire d'un peuple entier : le vôtre. L'Europe est en guerre, accablée par le fléau qu'elle a déchaîné. Et c'est le moment que choisit la Turquie pour liquider la question arménienne en supprimant votre nation jusqu'à la rayer de la carte du monde.

(Lire la suite en page 2 et 3)

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՇԵ՛ՆՔ...

Մեծ Եղեռնէն քառասունեւչորս տարի ետք, տարագիր Հայերս Սգահանդէս չէ այլեւս որ կը կազմակերպենք այս օտար աստղերուն տակ, այլ Ցիշատակի եւ Ուխտի օր :

Արցունքը ցամքած է մեր աչքերուն մէջ:

Սակայն մէկ միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը աւելի քան երբեք վառ կը մնայ մեր սրտերուն մէջ :

Ու ամէն տարի Ապրիլ 24ին հաւատարմօրէն ու ջերմեռանդութեամբ կուգանք մեր յարգանքի տուրքը տալու իրենց, վերանորոգելով մեր սրբազան ուխտը՝ հաւատարիմ մնալու այն գաղափարականին, որուն համար զոհուեցան անոնք :

Գրեթէ երկու սերունդ է փոխուած չարաչուք Թուականէն ի վեր :

« Մնացորդաց »ի բեկորները՝ հրաշքով ազատուած Միջագետքի եւ Արաբիոյ անջրդի անապատներէն, Տէր Զօրի սպանդանոցէն ու Անատոլուի խորերէն՝ բախտի ցիրուցան քշուած էինք աշխարհի չորս հովերուն :

Նոր բոյներ շինեցինք եօթը ծովերու ափերուն, հեռո՜ւ մայր – հայրենիքէն :

Շէնցուցինք ստիփական օջախներ՝ խաղաղ, ապահով միջավայրի մէջ, հեռու Թրքական հուրի ու սուրի սարսափներէն :

Մեր զաւակներն ալ փառաւոր խառնեցինք հիւրընկալ երկիրներու շինարարական ճիգերուն .

Ու այսօր ճակատաբաց ու յաղթական՝ ցցուած ենք ընդդէմ դարաւոր դահիճին, որ ծրագրած էր ընդմիշտ ջնջել Հայուն անունը՝ ազգերու պատմութենէն :

Նենգամտութեամբ, դաւադրութեամբ ու վայրենօրէն ջարդած էր զինաթափ, անտէր ու անպաշտպան բազմութիւններ, որոնց կեանքի ապահովութեան պատասխանատուն էր :

Իր ճիւաղային ծրագրին յաջողութեան համար ուզած էր ամէնէն առաջ գլխատել հայ մտաւորականութիւնը եւ քանդել հայկական արժէքները :

Առաջին հարուածը ստացաւ հերոս Զէյթուն, որ իր անմատչելի լեռներուն ապաստանած՝ քանիցս խայտառակ պարտութեան էր ենթարկած օսմանեան «մեծազօր» բանակը :

Ցարուեցան մեր քաջերը, նահատակուեցան հերոսները, իսկ ժողովուրդը բռնեց տարագրութեան ճամբան դէպի Սուլթանիէ, Գոնիայէն անդին :

Նոյն ճակատագիրը կը սպասէր Վասպուրականին, Տարօնին, Մուսա Լերան գիւղերուն, Եդեսիոյ, Շապին Գարահիսարի, Ֆրնուզճագի, Այնթապի եւ Ամանոսի շրջաններուն՝ եթէ խաբուէին :

Սրբազան ոգիին փարած՝ Հայերը այս բոլոր վայրերուն մէջ քաջաբար կռուելով արժանի դասը տուին ո՛չ միայն Թուրք արիւնարբու եւ աւարառու խուժանին, այլ կանոնաւոր բանակին, որ արդիական զէնքերով եւ թնդանօթներով կը փոխադարձէր :

Իսկ սահմանէն անդին՝ արդար վրէժի նուիրական կրակով զրահուած հայորդիներ՝ անհուն զոհողութեանց գնով ծունկի բերին անարգ թշնամին եւ Մեծ Եղեռնէն երեք տարի յետոյ՝ 1918 Մայիս 28ին՝ հիմը դրին ազատ եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան :

Թուրքը ո՛չ միայն չկրցաւ ջնջել հայութիւնը, այլ ստիպուեցաւ ճանչնալ հայկական անկախ պետութեան մը գոյութիւնը՝ «Հայաստան» պանծալի անունին տակ :

Չկրցաւ թաղել Հայկական Դատը, որ այսօր աւելի քան երբեք կենդանի է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԻ ՎԵՐԱԾԵՆՔ ՎԷՐՔԸ

Տարուէ տարի ոգեկոչելով Հայաջինջ Սարսափները, մենք պիտի ունենանք մէկ մտածում, — երգի վերածել վէրքը :

Երգ՝ հայ ժողովուրդի յաւիտենականութեան :

Երգ՝ հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան :

Երգ՝ խաղաղութեան, շինարար ու յարատեւ աշխատանքի :

Երգ՝ մշակոյթի զարգացման եւ ստեղծագործութեան :

Երգ՝ ներքին կազմակերպութեանց զօրացման եւ ներդաշնակ համակեցութեան :

Այս բոլորը պիտի կազմեն արու քայլերգ մը ինքնապաշտպանութեան, ո՛ր ափն ալ ինկած ըլլանք :

Ա՛յդ կը ներշնչեն աւելի քան մէկ միլիոն ջարդուփշուր ոսկորներուն բեկորները :

Այդ ճիգն է որ ոչ միայն կանգուն պիտի պահէ մեզ, այլ եւ պիտի դառնայ ջլատիչ մղձաւանջ մը՝ հայութեան բոլոր թշնամիներուն համար :

Երէկ ալ երգ մըն էր մեր կեանքը, — աղօթք եւ կարօտ ազատութեան .

Տեղ – տեղ երգն ու մաղթանքը վերածուեցան դղրդացին մարտակոչի, սարսելով լեռ ու ձոր, կամ սուլթանախնամ եւ ցարանիստ ոստաններ :

Զոյգ ձեռքի տուին իսլամն ու քրիստոնեան, գերեզմանատան մը վերածելու համար արեւմտեան Հայաստանը :

Ամայացա՜ն « վեց նահանգները », Կիլիկիան, Սեւ Ծովու ափերը եւ ուրիշ հայաշատ շրջաններ : Մարեցաւ հայկական յետին համբանքին մուխը՝ Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ, բացի Վոսփորի ափերէն :

Եւ այսօր «յաղթականները» դիւային քրքիջներ կ'արձակեն, տեսնելով մեզ ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի :

Եւ սակայն, հալածական եւ արիւնլուայ ժողովուրդը այս փլուզումին ալ դիմացաւ, ստեղծելով հայրենիքի մը կորիզը Արարատեան դաշտին վրայ, ինչպէս եւ շէն բոյներ՝ օտարութեան մէջ :

Ինչպէս հայրենիքը, նոյնպէս այդ բոյները ծաղկեցան յարատեւ տքնութեամբ, վէրքը երգի վերածելու վճռականութեամբ :

Եթէ դարերու հաւատքը սարսի, թղթատեցէք 1915 Ապրիլ 11/24ի Արհաւիրքին յիշատակները, գրաւոր թէ անգիր, թօթափելու համար թմրութեան եւ դասալքութեան փոշիները :

Հայոց պատմութեան էջերը շատոնց փակուած էին, եթէ վէրքերը երգերու վերածուած չըլլային անընդհատ, մէկ սերունդէն միւսը :

Ոչ միայն հայրենի լեռներն ու ձորերը, այլ եւ խաղաղութեան ժամանակի հողվրտիքներն անգամ պատմութեան ձայնը կը փոխանցէին սերունդէ սերունդ :

Եւ ձայնը կ'արձագանգէր, կը ծաւալէր ամէն ուղղութեամբ, միշտ արթուն պահելով ամբողջ բազմութիւններ :

Ոեւէ թշնամի չի կրնար մարել այդ ձայնը, եթէ ժողովուրդը ինք մոռցած չէ անոր եղանակները :

Հայաջինջ Արհաւիրքին զոհերը այդ եղանակներուն արտայայտիչներն են ոչ միայն հաւաքաբար, այլ եւ անհատ – անհատ :

Ո՞վ չունեցաւ հարազատ մը, 1915ի ծըրագրեալ Սպանդին մէջ:

Զոհերէն իւրաքանչիւրին վերջին նայուածքը խորհուրդ մըն է ձեզի եւ ամէնուն համար :

Անոնք ահա քառասուն տարիէ ի վեր կը սպասեն որ ամէն մէկդ վէրք մը դարմանէք, վարդավառ երգ մըն ալ դուք հնչեցնէք յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան :

1956, Ապրիլ 24 — Շ.

ԱՊՐԻԼ 11 – 24

Օ՛Ր ՊԱՀԱՆՋԻ, ՈՉ ԹԷ ԱՂՕԹՔԻ

Այսօր տարեդարձն է մեր պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած մեծ ոճիրի մը, ցեղասպանութեան մը, որուն անունը, համեստօրէն եւ սակայն երկիւղած խորհրդապաշտութեամբ մը, դրած ենք Ապրիլ 11 – 24 :

Պատմութեան անցած, նոյնիսկ մոռցուած դէպք մըն է եղածը օտարներուն համար: Բայց մենք, ամէն օր եւ օրէ օր աւելի սաստկութեամբ կը զգանք, մեծ եղեռնին աւերներուն ահաւոր խորութիւնը: Այսօր, 44 տարիներ ետքը, ստիպուած ենք խոստովանիլ թէ սխալած չէր Թուրք վարիչը իր հաշիւներուն մէջ, յայտարարելով թէ մեզ յիսուն տարի սպառողական դիրքի մէջ պիտի դնէ, որպէսզի իր ժողովուրդն ալ մեզի հասնի :

Եւ հրէշը գործադրութեան դրաւ իր սադայէլական յղացումը : Սասանեցաւ Հայոց աշխարհն ու լռեց :

Հրոյ ճարակ դարձան, դարերով բնութեան արհաւիրքները դիմագրաւող մշակոյթի մեր կոթողները, ու թրքական բարեգործութեան դափնեպսակ՝ եաթաղանը հարուածեց մեր ժողովուրդին հանճարը եւ հնձեց լման կէսը :

Ոչ, հրէշը չէր սխալած իր ոճրածին հաշիւներուն մէջ: Սակայն, ինչ որ չէր կրցած նախատեսել, իր իսկ իջեցուցած հարուածին տարողութիւնն էր եւ իր արժանաւոր յաջորդներուն, իր կէս ձգած գործը շարունակելը, որոնց հետեւանքով, մինչեւ այսօր ալ մեր ժողովուրդին բնաջնջումը կը շարունակուի տարբեր ձեւերով:

Ազգային տեսակէտով, արտասահմանի մէջ, Հայը ամէն օր կը մեռնի քիչ մը : Հայկական հաւաքական կեանքի վերակենդանացման համար վարանոտ քայլեր միայն կ'առնենք: Կը փորձենք առաւելաբար, աւերը սահմանափակել ու չենք յաջողիր: 1915ին սկսած կարմիր ջարդին շարունակութիւնն է, որ կ'ապրինք, ենթականերուս համար հաճելի, երանելի մահով մը ... եւ համաճարակային թափով :

Մինչ մեծ եղեռնի զոհերուն թոռները սկսած են մոռնալ իրենց պապերուն հերոսական արեան գնով պաշտպանուած սրբութիւնները, մենք աղին չմած՝ Թուրքին իջեցուցած հարուածի ծանրութենէն եւ անոր հետեւանքով մեր ժողովուրդին փճացուած ներկայ գոյութեան բարոյական աւերներէն, ցաւագին ճիչեր կ'արձակենք ու մեր տարակարծութեանց, դժբախտութիւններուն, մեր սեւ ճակատագրին պատասխանատուները կը փնտռենք... մեր մէջ՝ հրճուանք պատճառելով բուն պատասխանատուին՝ Թուրքին :

Այսօր, 44 տարիներ վերջ, կարելի չէ՞ գոնէ մէկ անգամ հարց տալ, մենք մեզի, թէ ի՞նչ եղաւ մեր կորուստը, մեր ամբողջական կորուստը, այդ թուականէն մինչեւ այսօր, որպէս հետեւանք՝ Թուրք ջարդարարներուն մեզի հանդէպ վարած քաղաքականութեան :

Ձեմ գիտեր թէ ո՞վ եւ ի՞նչ հիման վրայ հաշիւ ըրաւ, յայտարարելու համար թէ, մէկ միլիոն է եղած մեր նահատակներուն ընդհանուր թիւը եւ այդքան :

Արդեօ՞ք այդքան միայն :

Ի հարկէ ոչ :

Ազգ բառը, ընդունուած առումով իմաստ մը, բովանդակութիւն մը ունի : Մեր ազգը ներկայացնող ժողովուրդը, դատարկուած է, առնուազն մասամբ զրկուած է իր ազգային յատկանիշներէն :

Հողը, մեր նախահայրերուն ու հայրերուն արեամբ ոռոգուած հողը, որ մերն էր, մեր պապերունն էր եւ պիտի ուզէինք մեր թոռներուն ժառանգ թողուլ, յուռթի էր հայրենասիրութիւն ներշնչող զօրութեամբ եւ արգասաբեր, եւ որուն կարօտով կը մխան մեր սիրտերը : Իսկ մեր զաւակները չեն իսկ տեսած զայն, որովհետեւ Թուրքը իր արիւնոտ կրունկն է դրած հոն եւ կը շարունակէ քանդել մեր քաղաքակրթութեան հետքերը :

Եկեղեցին, Հայաստանեայց եկեղեցին, դադրած է մեր ազգային դիմագծին պահապանն ըլլալէ ու մենք է որ կը ջանանք անաղարտ պահել անոր ազգային դիմագիծը՝ ամէն օր վտանգի ենթակայ: Կար ժամանակ մը՝ երբ Վ. Թէքէեանի երգած հրաշագործ՝

Եկեղեցին հայկական՝ մէն մի քարին տակ գետնի ,
Դէպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունէր

Եւ այդ եկեղեցին մերն էր, հայ ժողովուրդինն էր: Իսկ այսօր անոր «գաղտնի ճամբաները» ջուրի ճամբայ են դարձուցած ամէն տեսակի փարիսեցիներ եւ մեր սուրբ խորանը՝ թատերաբեմ քաղաքական մեքենայութիւններու, ապազգային անխոստովանելի մեղքերու :

Մեր գերեզմանները ... Գերեզմանը բնակավայրն է անշնչացած մարմիններու եւ սակայն ներշնչարանը՝ ազնուագոյն գաղափարներու, հնոցը՝ ազգերու գոյութեան եւ տեւականութեան համար մղուած հերոսական մարտնչումներու :

Իսկ մենք գերեզմաններ չունինք, որ մեր ազգային պարտականութիւններն ու մեր ապագան պատգամեն մեզի, որ մեր անցեալն ապրինք իրենցմով :

Մե՛ր գերեզմանը, չունինք մենք: Թրքական ոճրածին հանճարին գազանաբարոյ հնարքն է այս, ցեղասպանութեան նենգամիտ ձեւը:

Ո՞ւր են մեր ամէն տեսակի սրբավայրերը, ուխտատեղիները, մեր ճարտարապետութեան կոթողները, մեր ինքնուրոյն սովորութիւններն ու բարքերը : Բոլորը, բոլոր մեծ ու փոքր ազդակները, որոնք մեր մէջ կը կերտէին Հայու նկարագիրը, Հայու հոգին, արմենական ոգին, եւ որոնցմով կը ծաղկէր մեր մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը՝ հայկական ոգիով, ազգային ուղիով, չկան այդ բոլորը:

Ազգի մը գոյութիւնն ու տեւականութիւնը պայմանաւորող այս բոլոր տարրերու չքացումը, մեր ժողովուրդին ճակատագրին վրայ ունեցած իր անդրադարձումով, շատ աւելի ծանր կը կշռէ քան մեր մարդկային կորուստը, այնպէս ինչպէս մենք կը գնահատենք :

Մեր մարդկային կորուստը. մէկ միլիոն է կ'ըսենք ու կը բաւականանք, կ'երեւի գլուխ չյոգնեցնելու համար: Զափազանցութիւն ըրած ըլլալու խղճի խայթը կը զգանք՝ երբ յանկարծ մէկուկէս միլիոն յայտարարելու սխալը գործենք :

Իսկ ի՞նչ պիտի ըլլար մեր թիւը այսօր, եթէ Թուրքը մեր ներկայ կեանքի պայմանները չպարտադրէր մեզի ու մենք գտնուէինք մեր ծննդավայրին մէջ: Այս հարցումին պատասխանը միայն կրնայ տալ աղէտին իրական պատկերը :

Ա. Գիպէռճեանի «Գրպանի Ատլաս» (1914) կուտայ 1914ին սկիզբը տեղի ունեցած մարդահամարի մը արդիւնքը, որուն համաձայն մեր թիւը եղած է 3.689-450 եւ մեր եկեղեցիներուն թիւը 3818:

Թէեւ բազմածին էր մեր ժողովուրդը իր ծննդավայրին մէջ եւ մեր տարեկան աճի տոկոսը մինչեւ հինգ առ հարիւր գնահատողներ ալ կան, բայց մենք համեստ ըլլանք ու գոհանանք երկու առ հարիւրի աճով միայն :

(ՆՄԲ.— Խորհրդային պաշտօնական վիճակագրութիւնները հաստատեցին թէ Հայերը մրցանիշ կոտրեցին չորս առ հարիւրի աճով):

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

... Ահա մեր արուեստը՝ առաջ նետուիլ, ամէն բանի մէջ եւ ամէն տեղ : Ահա մեծ պատիւը՝ ամէն վայրկեան վտանգին դէմ, բանտին դէմ, կախաղանին դէմ, քալել եւ քալել աներկիւղ , եւ ահա մեր արիութիւնը՝ պարտասումին եւ վհատութեան դէմ եւ ափսո՜ս... երբեմն նոյն իսկ քու ազգիդ կողմէ եկող հարուածներուն եւ ատելութիւններուն դէմ քալել անվհատ »:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

ԿՏԱԿԸ

44 տարիներ են անցեր Ապրիլեան եղեռնի զարհուրելի օրերէն:

Համեմատաբար երկար այս ժամանակաշրջանը՝ անկարող եղաւ հանդարտեցնելու, այդ զարհուրելի օրերէն խռոված Հայ մարդու միտքն ու հոգին :

Անհատաբար թէ ազգովին, կը մղկտանք եւ կը վրդովինք տակաւին, մեր հայրենի հողերուն եւ անծանօթ ու հեռաւոր անապատներուն մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն անմոռանալի նահատակներու համար: Երէկ էր, կարծէք, եւ ոչ թէ 44 տարի առաջ, երբ տեղի ունեցաւ այդ աննախընթաց եւ ահաւոր ողբերգութիւնը :

Անհնար է հեշտութեամբ փոխել մեր ժողովուրդի այս հոգեվիճակը : Եւ անիմաստ ու ապերախտ՝ ամէն մէկ ճիգ, որ կը ձգտի սպիացնել Ապրիլ 11–24ի ողբերգութիւնով բացուած խոր վէրքերը եւ մեղմել անոնց ցաւն ու կսկիծը :

Տարին անգամ մը, մեր բիւրաւոր նահատակաց յիշատակի ոգեկոչումը՝ դարմանը չէ մեր իրական ցաւին եւ վշտին :

Եկեղեցիներու եւ տարբեր հաւաքոյթներու մէջ, կրօնական եւ աշխարհական տօնակատարութիւնները՝ անշուշտ, թեթեւ սփոփանքներ են միայն: Եթէ միայն, մեր նահատակներուն նուիրուած այդ ձեռնարկները զերծ մնան զանազան միտումնաւոր ազդեցութիւններէ, ազդեցութիւններ, որոնք դժբախտաբար կը խաթարեն Ապրիլեան Եղեռնի յիշատակութեան բուն նշանակութիւնն ու իմաստը :

Սխալ չհասկցուինք :

Մենք դէմ չենք Ապրիլ 11–24ին նուիրուած տօնակատարութիւններուն :

Ամէն մէկ ձեռնարկ, որ նուազագոյն չափով իսկ կը ծառայէ տեւականացնելու Ապրիլ 11–24ի յիշատակութիւնը պէտք է ընդունիլ իբրեւ վաստակ մը: Միջոց մը, առնուազն, չթուլացնելու կապը՝ մեր ժամանակակից պատմութեան ամենամեծ թուականներէն մէկուն հետ :

Մեր միակ ցանկութիւնն է, որ Ապրիլեան եղեռնին նուիրուած այս կարգի ձեռնարկները պահեն պահանջուած վեհութիւնը, բայց մանաւանդ խորհուրդը :

Ոգեկոչել յիշատակը մեր միլիոնաւոր զոհերուն — մտաւորական, հոգեւորական, արհեստաւոր, առեւտրական, աշխատաւոր, այր ու կին, առանց սեռի, տարիքի եւ դաւանանքի խտրութեան, նուիրական պարտականութիւնն է վերապրող Հայութեան՝ անխտիր:

Մեր մեռելներու յիշատակութեան պարտականութիւնը՝ կը թելադրէ սակայն, նոյնքան նուիրական ուրիշ պարտականութիւն մը — տէր կենալ իրենց ձգած ժառանգութեան, սեփականացնել անոնց տենչերն ու երազները, որոնց համար անոնք դէպի սպանդ առաջնորդուեցան :

1915ի Ապրիլեան Եղեռնի մռայլ օրերէն ետք, պահ մը պայծառացաւ մեր սգաւոր հայրենիքի մահաշունչ մթնոլորտը:

1918 Մայիս 28ին, Օսմանեան վայրենաբարոյ կառավարութեան մահասփիւռ մանգաղին ճողոպրած Հայութիւնը՝ արիացած իր մեռելներէն ժառանգած հաւատքով, ստեղծեց իր անկախ հայրենիքը:

Անծայրածիր գերեզմանոցի վերածուած մեր հայրենիքի մէկ մասին վրայ, հիմք դրուեցաւ Նոր Հայաստանին՝ կորիզը մեր մեռելներու երազած միացեալ եւ ամբողջական Ազատ եւ Անկախ հայրենիքին :

Հրաշք մըն էր, որ կատարուեցաւ այդ օրերուն :

Մեր մեռելներու արդար վրէժը կը

Comment ? Par la déportation et le massacre, prémédités, soigneusement organisés et accomplis, partout, avec une sauvagerie et une brutalité capables de rivaliser avec les pires persécutions du paganisme antique, si tant est, même, qu'elles ne le dépassent point.

Tous les moyens sont bons dès lors qu'il s'agit de justifier la fin. Mais, tôt ou tard, la Vérité finit par reprendre ses droits. L'Histoire, depuis longtemps, a jugé : tout le monde sait, aujourd'hui, à n'en pouvoir douter, que la vraie raison de ces crimes fut partout la même: la volonté farouche d'exterminer le peuple arménien parce que chrétien.

N'attendez pas de moi, mes Frères, la litanie de ces évènements affreux. Il y faudrait des heures et je ne dispose que de quelques instants. Ces tueries, vous le connaissez mieux que moi. Et je gagerais qu'aujourd'hui encore il en est bien peu parmi vous dont les familles n'aient pas eu alors à compter de victimes.

D'ailleurs, vous le savez, d'un bout à l'autre de la Turquie : de Smyrne à Diarbékir ; de Trébizonde à Alep, aucune ville, aucun village arménien ne fut épargné. La méthode ne variait pas : on commençait, sous prétexte d'imaginaires travaux et de routes à faire, par mobiliser la jeunesse, tous ceux qui eussent été capables de résister, de sorte à mieux pouvoir les massacrer.

Puis, on arrête les hommes en masse et d'abord les notables. On en forme des caravanes pour des destinations toujours inconnues. Lamantables convois que l'on poussera sur les routes, à travers les montagnes et jusque dans le désert de Syrie, attachés les uns aux autres comme un vil bétail, tenaillés par la faim, la soif, sous un soleil implacable. Malheur aux faibles, aux vieillards qui ne peuvent plus suivre, à ceux que les mauvais traitements ont épuisés : on les achève impitoyablement sous les yeux de leurs compagnons de misère.

Combien sont-ils ainsi sur les chemins ? Cinq mille, dix mille, vingt mille à la fois ? C'est un vrai fourmillement humain. Ils viennent de Sivas, de Césarée, de Marache, de Kharpout, d'Adana, de vingt autres lieux encore, de partout... Les lugubres caravanes se rejoignent, s'entrecroisent. On les mêle, à dessein, pour mieux pouvoir séparer, à l'étape, les membres d'une même famille, ceux à qui restait la consolation d'être unis dans le malheur.

Voyez-les cheminer, escortés de gardes sans pitié. Maintenant on les divise par groupe d'une centaine chacun. De temps à autre, on en détache dix que l'on emmène à l'écart et que l'on massacre. Roués de coups, conspués, souillés de crachats et d'immondices quand ils traversent des villages musulmans, ils ne peuvent même pas se faire illusion sur le sort qui les attend. Des charettes les accompagnent, chargés de tout un matériel de boucherie, de pelles et de pioches dont on se servira pour dissimuler les cadavres quand on ne pourra les jeter dans un ravin ou une citerne profonde.

Une fois au terme du calvaire, on obligera encore les victimes à se dévêtir afin de mieux pouvoir les piller. Et c'est le massacre : des scènes abominables, honteuses, que je renonce à mettre sous vos yeux. Il ne reste plus qu'à culbuter les corps déchiquetés et ensanglantés dans des puits, dans des charniers ou à les éparpiller sur les sables du désert, comme à Deir-ez-Zor, où dix ans plus tard, leurs ossements gisent encore, accumulés.

Le destin des jeunes filles et des femmes était pire. On s'en emparait comme d'un butin de choix. On les distribuait, en passant dans les villages, au plus offrant. Vendues, achetées, revendues à des prix exorbitants, leur destinée était d'aller peupler un harem, vouées à des travaux serviles, toujours pour être esclaves.

Pauvres mères de 1915, qui virent les petits qu'elles portaient arrachés de leurs bras. Sous les yeux de ces malheureuses, on leur

×

«․․ Կուրծքերէ կուրծք լեարդաբորբ կը մրխան
Իրենց սուրերն արեան ակեր բանալով ․
Կը թաւալին երիտասարդ գլուխներ՝
Որոնց մազերը սեւ, մազերը խարտեաշ
Ցեխերու մէջ կը պլըշկին,
Եւ ծերերու կոկորդներէն պինդ բռնած՝
Գանկերն անոնց պատերուն դէմ կը ջարդեն,

Կը բանան մեր մայրերուն
Ծոցերը սուրբ՝ որոնցմէ
Կը թափին դուրս եղբայրներ դեռ անանուն,

Հայեր առանց դեռ ձեւի
Կը տըրորին, կը փըշրին
Գարշապարի, բիրի, պայտի տակ կոչեր,
Գանկե՜ր, գանկե՜ր, անթիւ գանկե՜ր լեցնելով
Սայլյատակի ճեղքուածները բոլոր
Ողնածուծով, ըղեղով »․․․

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Յանուն մեծ յաղթանակի, չփախչինք մեծ զոհերից, կանգ չառնենք մեծ կորուստների առաջ: Առանց մեծ զոհաբերութեան մեծ արդիւնք չկայ: Ազատութեան ծիլը առաւօտեան ցօղերով չի աճում, այլ արեան շիթերով: Անշարժութեան ժանգը չէ, որ կրծում է ստրուկի շղթան, այլ արիւնը, կռուի եւ յաղթանակի առատ արիւնը: Կռուի արիւնով, թափուած մարտական ձեռնարկների մէջ մենք Հայի ճակատից ստրուկի անունը կը ջնջենք. այդ արիւնով կը մաքրենք մեր բարոյական խոցերը, նրանով կ'արձանագրենք հայ անունը ազատ ժողովուրդների շարքերում, համաշխարհային Պանթէոնի փառաւոր կամարների տակ:

Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

լուծուէր այս հրաշքով:

Ապրիլեան Եղեռնի կսկիծը կը մեղմանար:

Հայու նոր կեանքի արշալոյսը՝ նոր շունչ եւ կենդանութիւն կուտար մեր վիրաւոր ժողովուրդին եւ աւերակոյտի վերածուած Հայոց աշխարհին:

Դժբախտաբար, երկար չտեւեց այս կենսատու շրջանը:

Անգամ մը եւս խորտակուեցան մեր երազները:

Հայաստանն ու Հայ ժողովուրդը կրկին դէմ դիմաց մնացին մեր երդուեալ թշնամիներուն:

Ոչ մէկ բարեկամ՝ նաեւ այդ օրերուն:

Անկէ ասդին, Ապրիլեան Եղեռնը աւելի ծանրութեամբ նստած է աշխարհի չորս կողմ ցրուած Հայ հոգիներուն վրայ:

Ս. Հայաստանի վարիչները՝ կը մերժեն տէր կենալ մեր Դատին: Անոնց համար պատմութեան անցած է Թրքահայաստանը. աւելի եւս Ապրիլ 11-24ը իր իրական իմաստով եւ խորհուրդով:

« Կոմունիզմի կառուցման » նպատակը՝ անոնց համար աւելի կենսական նշանակութիւն ունի, Ապրիլեան Եղեռնի անմեռ իրաւունքներու հետապնդման պարտականութենէն:

Այս իրականութիւնը, որքան ալ դաժան եւ կսկծալի թուի, պէտք չէ շփոթութեան մատնէ գաղթաշխարհի հայութիւնը: Ընդհակառակն, այս մռայլ իրողութիւնը, պէտք է որ կրկնապատկէ մեր ճիգերը ի խնդիր մեր լքուած Դատին:

Եւ ասիկա անոր համար, որ Հայ Դատի լուծումով միայն մենք իրականացուցած կրնանք ըլլալ մեր բիւրաւոր նահատակներու կողմէ մեզի ձգուած ժառանգութիւնը.

Այս ըմբռնումով միայն կ'իմաստաւորուին Ապրիլ 11-24ի յիշատակութեան ձեռնարկները:

Ս. ՏԷՐ – ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ վհատութիւնն ու ամօթը՝ մեզմէ եւ մեր եօթը սերունդէն:

Մենք ուխտաւորներն ենք արիւնածին տօնին. մեր անուրջներուն ձայնը գիշերային շեփորն է՝ կարմրածագ արշալոյսը աւետող. համբերութիւնը մերն է միայն, որովհետեւ մեր ուսերուն վրայ երկաթ շալկած ենք:

Թ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՉՄՈՌԱՆԱՆՔ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԸ

(ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՋԱՐԴԵՐԻ ԱՌԹԻՒ)

Անցեալ տարի մենք բոլորս խորապէս զգացուեցինք Կանտի համալսարանում Դանիէլ Վարուժանի յիշատակը յաւերժացնող գեղեցիկ ձեռնարկով: Շնորհակալ եղանք ու երախտապարտ այն մի խումբ հայ ուսանողներին, որոնք յաջողեցին բանաստեղծի դիմաքանդակը տեղաւորել իր Ալմա Մատերի դահլիճում, այն էլ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ, նախարարի, արքեպիսկոպոսի, եպիսկոպոսի, ուսուցչապետների, Տիկին Վարուժան Արիկեանի եւ հարիւրի մօտ Հայերի ներկայութեամբ: Ես նախանձեցի նրանց, ովքեր բախտ էին ունեցել մասնակից լինել Կանտում մեր մեծ ողբերգութեան մի հեկեկանքը վերահնչեցնելու խորհրդաւոր արարողութեան, որովհետեւ տաղանդաւոր բանաստեղծ լինելուց բացի՝ Դանիէլ Վարուժանը ազգային սրբացած նահատակ է, ջարդուած թշնամուց իբրեւ հայ ազատագրութեան հաւատքի առաքեալ:

×

Ճանապարհի գորշ շերտը շեշտակի կտրում է անեզր հարթութիւնը, ինչպէս սեղանի վրայ ձիգ քաշուած ժապաւէն:

Հեռւում նա նիհարում է մազի չափ ու անհետանում հորիզոնի անեզր կիսաշրջագծի տակ: Ոչ մի բարձունք, ձոր, անտառ չեն բեկում հայեացքիդ թափանցումը մինչեւ կապոյտ երկնքի ու կանաչ երկրի միացումը: Թւում է թէ Արարիչը հարթուկի մի սահումով կատարեալ հորիզոնականութիւն է տուել Հիւսիսային ծովի ամբողջ արեւելեան ափին մինչեւ Մանշի ջրանցքը: Փոքրիկ տրուարձանը կտրելուց յետոյ ահա եւ ցուցատախտակը — Կանտ:

Կանգ ենք առնում քաղաքապետարանի ազնուաշէն, բայց դարերի հոսանքից մաշուած հսկայ պալատի առջեւ: Հարցնում ենք լոժիսքիւոն — զբօսաշրջիկներին բնակարան հայթայթող պետական գրասենեակը: Մեզ ցոյց են տալիս Բեֆրուայի երկնահաս աշտարակը: Նրա ստորոտի դահլիճում լոժեարիւրոյի ֆրանսախօս վարիչը տալիս է մեզ հասցէ, գանձում գիշերելու եւ առաւօտեան նախաճաշի վարձքը՝ երկու հոգու համար 130 պելժ ֆրանք, վստահեցնելով, որ մենք գոհ կը մնանք սենեակից: Ուղեւորւում ենք այնտեղ: Գոյուսակները տեղաւորում ենք ու դուրս թռչում, — այնքան բան կայ տեսնելիք Ֆլանդրի մայրաքաղաքում, որը մնացել է հաւատարիմ հին ճարտարապետութեան, 12 – 18րդ դարի շէնքերը, որոնք գերիշխում են կենդրոնում, կարծես հոգեկան շողքեր են ցայտում: 230 հազար բնակչութեամբ քաղաքը, որը միաժամանակ Բելգիայի երկրորդ նաւահանգիստն է, թէեւ 60 քիլոմեթր ջրանցքներով միայն կապուած ծովին, ունի 40 եկեղեցիներ: Դրանք միայն աղօթքի վայրեր չեն, այլ մէկ մէկ թանգարան, անհամար հին իւղաներկերով, արձաններով, գլուխ գործոց շիրիմներով կայսրերի ու իշխանների: Սուրբ Բաւոն մայր տաճարում գտնւում է մարդկային ստեղծագործութեան անգնահատելի գլուխ գործոցներից մէկը, — վան Այքի կցուող դռներով « Միստիք Գառան պաշտամունքը » մեծ նկարը: Ֆլաման դպրոցի (նկարչական) վարպետները՝ Րուբէնս, Պուրբիւս, Բոշ, Հորենբոտ եւ այլք առատ ժառանգութիւն են ձգել Կանտի թանգարաններում եւ եկեղեցիներում: Դանիէլ Վարուժան, որ 1906 – 1909 ապրել է այս քաղաքում, անշուշտ առատօրէն սնուել է արուեստի այս գանձերի հմայքով ու ներշնչուել նրանցից:

Երկրորդ օրն առաւօտեան սեղմում ենք քարտէզով փնտռած համալսարանի դրան զանգի կոճակը: Դռնապանուհին որ եւ է տեղեկութիւն չունի հայ բանաստեղծի դիմաքանդակի ուր լինելու մասին, եւ ներկայացնում է մեզ մի երիտասարդ օրիորդի: Քարտուղարուհին է.

—Այստեղ ճարտարապետական ֆակուլտէն է: Իսկ ձեր փնտռած յուշարձանը համալսարանի վարչութեան յատկացուած շէնքի մէջն է, քիչ հեռու այստեղից: Ուղեկցում է մեզ այնտեղ:

Լայնանիստ սանդուխքի մի քանի աստիճանները բարձրանալուց ու գարպասից ներս մտնելուց յետոյ դէմ առ դէմ եմ գալիս Դանիէլ Վարուժանի դիմաքանդակին: Մի խոր յուզում բռնկում է ինձ: Լուռ կանգնում եմ մի րոպէ աչքերս յառած երիտասարդութիւնից անմահութիւն անցնող գեղեցիկ դէմքին, առողջութիւն արտայայտող կլորութեամբ ու թաւ պեխերով: Բարձրաձայն արտասանում եմ տեղացի ուղեկիցներիս անհասկանալի բանաստեղծական հատուածը՝ փորագրուած շրջանակի եզերքին:

Ի՜նչ փոյթ կեանքը մեռնող,
Երբ որ երազը կ'ապրի,
Երբ որ երազն անմահ է:
1884 – 1915

Ոչ մի խօսք այն մասին, թէ ի՞նչ անցաւ դարձաւ 1915 թուին, ո՞վ դաւադրօրէն փշրեց 31 գարուններ հազիւ բոլորած Կանտի համալսարանի նախկին ուսանողի գանկը:

— Այս նոյն առթիւ ունեցե՞լ էք դուք ուրիշ այցելուներ:

— Ոչ, բայց ես երբեմն բացակայում եմ, ինձ փոխարինող տիկինը գուցէ ունեցած լինի:

Շնորհակալութիւն յայտնելով ամէնքին, վերջին անգամ խոնարհւում եմ դըլուխս ու բաժանւում հայ բանաստեղծից, որն աշխարհի այս հեռաւոր անկիւնում խորհրդանշում է ահաւոր անկիւնադարձը 25 դարերի մեր պատմութեան:

×

Եթէ առիթ ունիք տարին մէկ երկու անգամ գերեզմանատուն լինելու, անշուշտ տեսած կը լինէք մոռացուած շիրիմներ, ժամապատ, ծաղկազուրկ նոյնիսկ ամենամեծ մեռելոցին — Նոյեմբեր մէկին: Զգացուած նրանց տակը հանգչող աճիւններից՝ անիծած կը լինէք անսիրտ ժառանգներին: Կանտի դիմաքանդակը անգերեզման Դանիէլ Վարուժանի գերեզմանն է: Նա պիտի չմոռացուի եւ անուշադիր պիտի չմնայ:

Ֆրանսահայերը գէթ մի անգամ իրենց կեանքում պիտի լինեն Ֆլաման համալսարանում: Ինչքան դիւրին է այդ՝ մանաւանդ ինքնաշարժ ունեցողների համար: Փարիզից ընդամէնը երեք հարիւր քիլոմեթր: Ցանկալի կը լինէր, որ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը, Գրողների Միութիւնը կամ Համազգայինը կազմակերպէին խմբական այցեր: Այնտեղից կարելի է անցնել Բրիւժ 50 քիլոմեթր: Եզակի քաղաք: Անման քաղաք: Իւրայատուկ մի փոքրիկ Վենետիկ, ուր թանգարանները, տաճարներն ու անգամ հրապարակները լի են գեղարուեստի ազնուագոյն յիշատակներով՝ Միքել Անջելոյի քանդակներից մինչեւ Մեմլինգի ու Վան -Այքի հարուստ նկարչական ժողովածուները: Ամրան ամիսների Կիրակիներին, Բեֆրուայի գագաթին տեղաւորուած զանգակներով տալիս են համերգներ, որոնց վայելչութիւնն անպատմելի է:

Ուրեմն 2 – 4 օրուայ մէջ, խոնարհուելով Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանի առջեւ, դուք թէ ազգային մի փոքրիկ պարտականութիւն կատարած լինելու հաճոյքը կ'ունենաք եւ թէ գեղեցիկ տպաւորութիւնների պատճառած հոգեկան անդորրութիւնը, որն երբեմն շարունակում է ապրել մարդու հոգում անգամ երբ նա կրկին մխրճւում է առօրեայ կեանքի հոգսերի մէջ:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

broyait la tête contre les rochers, on bien on les coupait en deux. Etonnez-vous, après cela, que certaines d'entre elles, folles de terreur, aient jeté leurs petits dans l'Ephrate pour leur épargner des supplices auxquels elles les savaient d'avance promis.

Tant il est vrai que ce qui spécifie ces massacres, c'est la frénésie avec laquelle on s'est acharné d'une manière diabolique contre la femme et le prêtre, ces deux êtres dignes de respect parce que sacrés, le permier par sa faiblesse et son dévouement, le second par sa mission et son caractère.

J'ai parlé de victimes : je me trompe. C'est de martyrs qu'il s'agit. Qu'il soit bien entendu, toutefois, qu'en prononçant ce mot je ne préjuge en rien des décisions de l'Eglise. Elle seule a le pouvoir de mettre sur les autels les martyrs qu'elle propose à notre vénération, et qu'elle nous montre, des palmes à la main et revêtus de robes empourprées du sang qu'ils ont versé pour elle, escortant l'Agneau, de leur glorieuse phalange.

Mais, ceci dit, mes Frères, qu'est-ce donc que le martyre sinon le témoignage rendu à la vérité au prix de tourments, acceptés, s'il le faut, jusqu'au sacrifice de la vie ? Les martyrs sont des témoins. C'est dans ce sens que Pascal a pu dire qu'il croyait volontiers les histoires dont les témoins se font égorger. Pour nous, chrétiens, le martyre, c'est le témoignage rendu à Jésus-Christ et à sa doctrine, quand on est sommé de les renier, et que l'on affirme et scelle de son sang.

Martyrs, témoins, ces légions d'hommes, de femmes, d'enfants parfois qui, depuis son origine jusqu'à nos jours, sont la gloire de l'Eglise dont ils jalonnent l'histoire. Condamnés en haine du nom chrétien, au milieu des tortures, sous la dent des bêtes ou suppliciés par le fer et le feu, ils ont tout accepté, enduré tous les tourments, donné leur sang et leur vie pour rester fidèles à Dieu.

Et n'est-ce pas là ce qu'on fait vos Pères dont j'évoquais à l'instant la douloureuse passion. Ils se savaient traqués, condamnés d'avance au massacre, parce que chrétiens. Pas même besoin, pour eux, d'un simulacre de procès. Comment l'eussent-ils ignoré, quand, avant de les exterminer, on promettait la vie sauve, voire même des honneurs, à qui accepterait de renier sa foi chrétienne et de se faire musulman ? Mais, il faut le crier, à la gloire de votre peuple, les défections ne furent que l'exception. L'immense majorité, presque tous, doit-on dire, restèrent fidèles à Jésus-Christ et gravirent avec lui leur calvaire jusqu'au bout, heureux d'être jugés dignes de mêler leur sang au sien ; transfigurés déjà par la certitude des joies éternelles, telles ces jeunes filles et ces femmes que les bourreaux virent venir à eux vêtues de blanc et un cierge à la main, comme les vierges de l'Evangile allant au devant de l'Epoux.

Ah, laissez-moi détacher, de ce martyrologe, une page émouvante entre des dizaines d'autres que j'aurais pu choisir pareillement : celle qui relate les souffrances et la mort de Mgr Maloyan, archevêque de Mardine et de ses compagnons. Ce récit vous prouvera que je n'avance ni n'exagère rien quand j'affirme qu'il s'agit bien là de martyrs.

Ecoutez d'abord ce qu'il écrivait à ses fidèles le 1er mai 1915 : « Nous venons avant tout vous exhorter à raviver votre foi et fortifier votre espérance dans la Sainte Croix, arborée sur le rocher de Pierre, sur lequel Notre Seigneur a fondé son Eglise immortelle, Eglise fécondée par le sang des martyrs. Puissions-nous, pauvres pécheurs que nous sommes, avoir le grand honneur d'être dignes de mêler notre sang à celui des héros innocents de la chrétienté, si la volonté du Très-Haut en a décidé ainsi, quel que soit le genre de l'exil ou du martyre qui nous attend ».

à suivre

Եղեռնը խորհրդանշող առաջին էջի նըկարը՝ գծեց Բաբգէն Պոտոսեան ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՑՆԷ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Ինչպէս գրած էինք ,Մոսկուայի կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց Արեւմտեան Գերմանիոյ՝ բողոքելով գերմանական բանակին վերազինման դէմ ։

Զորեքշաբթի առաւօտ երկրորդ յուշագիր մըն ալ յանձնուեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին ։

Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան ղրկուած յուշագրին մէջ Խ. Միութիւնը կը բողոքէ Արեւմտեան Գերմանիոյ բանակը հիւլէական զէնքերով օժտելու ամերիկեան որոշումին դէմ, աւելցնելով թէ Թուրքիոյ , Յունաստանի, Իտալիոյ եւ Ատլանտեան Ուխտի միւս երկիրներուն մէջ հիւլէական խարիսխներ եւ հրթիռներու արձակարաններ հաստատելով՝ միջազգային կացութիւնը աւելի եւս կը ծանրանայ ։

Ժընեւի Արտաքին Նախարարներու Ժողովի նախօրեակին՝ Մոսկուա կ'առաջարկէ որ Միացեալ Նահանգները հրաժարին այս որոշումներէն ։—

Գոնի քաղաքական շրջանակները կը յայտարարեն թէ իրենց յանձնուած խորհրդային յուշագիրը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ ։ Գերմանական բանակին վերազինման դէմ բողոքելով՝ Մոսկուա պարզապէս կը կրկնէ քարոզչութեան աւանդական իր եղանակը, քանի որ գերմանական բանակի հիւլէական վերազինման հարց գոյութիւն չունի ....։

Միւս կողմէ Պաշտպանողական նախարար Շթրաուս յայտարարեց թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ հիւլէական զէնքեր արտադրելու ծրագիր գոյութիւն չունի ։

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բանբերը հարցապնդուելով Ուոշինկթընի կառավարութեան ղըրկուած խորհրդային յուշագրին մասին, յայտարարեց թէ Ամերիկա պիտի մերժէ ընդունիլ այդ բողոքագիրը ։

Համայնավարները չեն ուզեր որ Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրները արդիական սպառազինում մը ունենան՝ իրենց պաշտպանութեան համար, բսաւ բանբերը, չեշտելով թէ Խ. Միութիւնը անկեղծ չէ հիւլէական զէնքերը արգիլելու իր առաջարկին մէջ, քանի որ միշտ կը մերժէ ընդունիլ զինաթափութեան ծրագիրը ։

Այս պայմաններուն մէջ տրամաբանական չէ որ Ամերիկա չմտածէ ազատ աշխարհի պաշտպանութեան միջոցները զօրացնելու մասին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը մամուլի ասուլիս մը տուաւ, հաստատելով այն կարծիքը՝ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը գործի լծուած է Իրանի մէջ ապստամբութիւն մը պատրաստելու համար ։ Շահը մօտ ատենէն Եւրոպա պիտի գայ եւ այցելէ Անգլիա, Դանիա, Հոլանտա, Ֆրանսա եւ Զուիցերիա ։

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ կացութիւնը հետզհետէ աւելի մտահոգիչ կը դառնայ ։ Անգլիացի պարուհի Մարկոթ Ֆոնթէյն, որ ընդդիմադիր պարագլուխ Արիասի կինն է, ձերբակալուելէ յետոյ ազատ արձակուեցաւ. բայց երկրէն հեռանալու արգաւութիւն մը ստացաւ ։ Պարուհին պահած էր բրիտանական իր հպատակութիւնը, հետեւաբար՝ ոստիկանութիւնը 24 ժամէ աւելի չէր կրնար պահել զայն ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց խորհուրդը ժողով մը գումարեց՝ քննելով հրատապ հարցերը ։ Ալժերիոյ ընտրութիւնները գոհացուցիչ կը նկատուին ։ Վարչապետ Տըպրէ այսօր Օրան պիտի երթայ, ուր պիտի մնայ երկու օր ։

ԳԱՀԻՐԷԻ արաբական քարիւղի ժողովին մէջ արաբական միութիւնը կարելի չէ եղած իրականացնել, քանի որ քարիւղ արտադրող երկիրները բացէ ի բաց ընդդիմացած են Նասրի ծրագրին ։ Նախապէս ալժերիացի ղեկավարները Սահարայի հարցը արծարծած էին ։

ՆԻՍԻ մէջ ալժերիացի ահաբեկիչները մահափորձի ենթարկեցին նախկին Ֆութպոլիստ Անժէտ Նըմէօրի ընտանիքը ։ 42 տարեկան ֆութպոլիստը ծանրապէս վիրաւորուած է իսկ իր կինը՝ սպաննուած ։

ՔՈԼՈՄԲԻ մէջ չորս Ալժերիացիներու միջեւ զինամարտ մը եղաւ անցեալ օր. անցորդ մը վիրաւորուեցաւ ։ Զորս ահաբեկիչներն ալ ձերբակալուեցան, երկուքը՝ վիրաւոր ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ համայնավարները երեք մահափորձեր ըրին անցեալ օր ։ Երկու ոստիկաններ վիրաւորուեցան եւ բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուեցան ։

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետ Անթընի Իտըն Փարիզ եկաւ, ուր քանի մը օր պիտի մնայ ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարապետ Խրուշչեւ Օգոստոս 10 – 25 պիտի այցելէ սկանտինաւեան երկիրներ ։

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է Փրոֆ. Կուխոօ Ֆաջինա որ առաջիրան էր սրտի վիրաբուժութեան ։ 1896ին առաջին անգամ գործողութիւն մը կատարած է սրտի վրայ, մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերելով աշխարհի մէջ ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միջազգայինի դիւանը ժողով մը գումարեց Լոնտոնի մէջ, պատրաստելու համար յառաջիկայ համագումարը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիսին, Համպուրկի մէջ ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ էմ – թէ – ի մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ սուրիացի համայնավար պարագլուխ՝ Խալիտ Պէքթաշ յայտարարութիւն մը բրած է Սոֆիայի մէջ, ուր կը գտնուի չեշտելով.— «Նասրի քաղաքականութիւնը օգտակար է միայն ամերիկացի աշխարհակալներուն» ։ Պէքթաշ կ'ամբաստանէ նաեւ Նասրը որ «Սուրիան կ'օգտագործէ իբրեւ յարձակման կայան՝ Իրաքի դէմ» ։

ՆԱՍՐ կրնայ Հնդկաստան երթալ մօտերս, ընդունելով Նեհրուի հրաւէրը ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ողողումները կը շարունակուին ։ Յարդ 15 մեռեալ, 37 կորսուած, եւ վաթսուն հազար տեղափոխուած անձեր կան ։ Վնասը կը հասնի 1500 միլիոն փեսոսի ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Նախարարաց Խորհուրդը արտօնեց որ հեռատեսիլի երկրորդ կայան մը եւս հաստատուի ։ Կը կարծուի թէ այս երկրորդ կայանը պիտի սկսի աշխատիլ 1960ի սկիզբը ։

ԼԵՆԻՆԵԱՆ մրցանակի կոմիտէն երեքշաբթի օր բաշխեց 1959ի մրցանակները գիտական, գրական եւ երաժշտական մարզերու աչքառու գործերուն համար ։ Երաժշտութեան մէջ, Արամ Խաչատուրեան արժանացաւ մրցանակին Սպարտակի երաժշտութեան համար ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Որբերու Օգն. Մարմինը կը յայտարարէ թէ յետաձգուած է Տօքթ. Ծինեանի յիշատակին մատուցուելիք հոգեհանգիստը ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը տօնէ «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ» Մայիս 23ի Շաբաթ իրիկունը ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու միութեան ,
Ապրիլ 24ին, ժամը 20էն 23·30

Sous la présidence effective de

M. Raymond TRIBOULET

(Ministre des Anciens Combattants)

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ
ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆ
(Նախագահ՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան) եւ

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Գ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Գ. ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ եւ Փարիզահայ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Գ. ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ։

Զինուորական նուագախումբ

SALLE DE LA MUTUALITÉ, 24, RUE ST. VICTOR
METRO MAUBERT MUTUALITÉ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ եռյակապ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ ու պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առտուն ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915 – 18ին ու վերջին պատերազմի ատեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար ։

ՄԱՐՍԷՅ

Քաղաքալանքայի Սաքրէ – Քէօրի տաճարին մէջ Գրիգոր վրդ. Խաչերեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ։ Տեղի կ'ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ վենումը մատաղցու ոչխարներու որ կիրակի ազատօնէն յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր մլիոնաւոր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին ։

ԼԻՈՆ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան ։

Հովանաւորութեամբ Երեք Յարանուանութեանց Պետերուն ։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պալբս տիւ Թրավայ *սրահին մէջ , Փլաս Կիշաւ, Լիոն ։*

Կը նախագահէ Գ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ (ատենապետ Ազգ. Միութեան)

Խօսք կ'առնեն՝ Ազգային Միութեան եւ Երեք Յարանուանութեանց ներկայացուցիչները ։

Աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին ։ Մասնակցութեամբ Մշակութային Միութեան երգչախումբի , կենդանի պատկեր մը ։ Ողերձներ՝ Նոր Սերունդի, եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչներու կողմէ ։

Ֆրանսական զինուորական նուագախումբ ։

ՊՈՒՏՕ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի ։

26 *Ապրիլ, Կիրակի ժամը* 15·30, Կըդերականներու սրահը. 22. Րիւ տէ Պահիւթիէր. Պորտօ ։

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը բանախօսէ Բժիշկ Ռ. ԲԻԼՈՅԵԱՆ
Կենդանի պատկեր, անմահ Ա. Ահարոնեանի «ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ» ։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

ԿԱՐՏԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Գիվէտի Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցին, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժամը երեքին , Գիվէտի Գեղունի *սրահին մէջ ։*

Կը նախագահէ Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Կը խօսին Գ. Գ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Միլտոնեանի ։ Մուտքը ազատ է ։

ԵՌԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ Շաւիլի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ ։ Երգեցողութիւնները կը կատարուին եռաձայն, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյեանի ։

Յաւարտ Ս. պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալ Վաղարշակ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց ։ Պատարագ ժամը ճիշդ 10·30ին, հոգեհանգիստ 12ին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արմէնուհի Պետրոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պետրոսեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ , հեռագրով, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ Պետրոս Պետրոսեանի *դառնաղէտ մահուան առթիւ ։*

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Սրբուհի Արթինեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ալֆորվիլի աղքատներուն ։

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Զապէլ Տէր Խաչատուրեանի եւ երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն աղքատներուն , Փերուզ Տէր Խաչատուրեանի մահուան առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Նուպար Սարաֆեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին օգաւորութեան կայանին, ողբացեալ Այրի Տիկին Թաղուհի Աբէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։

(Ստանալ տեղւոյն մասնաճիւղէն) ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, 4 Րիւ Քոնփան ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱՆԻԷՌ – ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ –Միքայէլեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին , ծանօթ հաւաքատեղին ։ Սոյն ժողովին բացակայող ընկերը բարեհաճի իր ծննդեան թուականը գրկել քարտուղարին , ի հարկին փակելով իր 1958ի հաշիւը ։

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ ։ Օրակարգ.— Վարչական կազմի վերջնական ամբողջացում ։ Անդամներէն կը խնդրուի ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փօրթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին պաշտամունք, նուիրուած Ապրիլեան Նահատակներուն ։ Կը խօսին վերապատուելի Քայայեան *եւ վեր.* Սիսլեան ։

×

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Այս Կիրակի, Պաշտամունք ժամը 9·30ին Սէն Ժերոմ, ժամը 10·45ին 20 Րիւ Ժէմափ ։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հէլվաճեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 25 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 25 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8379 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 25ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1280

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ ԿԸ ՄՆԱՆՔ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը առիթ կ'ընծայէ անդրադառնալու հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջներուն :

Աշխարհի ներկայ խառնակ եւ անստոյգ կացութեան մէջ, այլեւս ոչ ոք կը խօսի Հայկական Դատին մասին :

Միջազգային դիւանագիտութեան կանաչ սեղաններուն վրայ օրակարգի նիւթ չէ այլեւս Հայութիւնը :

Ուրիշ հոգեր, կնճռոտ հարցեր, համաշխարհային բնոյթ կրող անլուծելի խնդիրներ կը զբաղեցնեն այժմ Մեծերը, որոնք կը յաւակնին վարել մարդկութեան ճակատագիրը :

Խաղաղութեան պահպանումն է իրենց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան : Ու կը պատրաստուին երկուանք տենդագին յանուն խաղաղութեան :

« Զինեալ խաղաղութիւն » :

Նման շրջան մը ապրած էր Եւրոպա ամբողջ 44 տարի՝ Ֆրանքօ-գերման պատերազմէն մինչեւ առաջին աշխարհամարտը (1870 — 1914) :

Ո՛չ ոք կրնայ գուշակել այժմէն թէ ո՛րքան պիտի տեւէ այս անգամուան «զինեալ խաղաղութիւնը»: Բոլորն ալ գիտեն թէ օր մը «պիտի պայթի»: Ու կը ջանան երկարաձգել այդ օրը, որքան կարելի է :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը ո՛չ մէկ խնդիր կրցաւ լուծել : Ընդհակառակն բարդացուց ամէն բան :

Ու այդ բարդութեանց հետեւանքներն են, որ կը կրեն մարդիկ աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ :

Տարօրինակ, անհասկնալի ու հակասական երեւոյթ մը կը պարզէ այսօր աշխարհ :

Մինչ Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ յետամնաց ժողովուրդներ աստիճանաբար կը սթափին, ազգայնական գաղափարներով տոգորուած դէպի անկախութիւն կը ձգտին եւ յաճախ գոհացում կը ստանան, ատդին քաղաքակիրթ Եւրոպայի սրտին վրայ դարաւոր մշակոյթի տէր բազմաթիւ ազգեր, որոնք տակաւին մինչեւ երէկ ազատ էին ու անկախ, ինկած են բռնակալ լուծի տակ եւ չեն յաջողիր ձերբազատուիլ :

Հարիւրաւոր միլիոններով մարդիկ կ'ապրին վարչաձեւի մը տակ, որ սկզբունքով ժխտումն է ամէն կարգի ազատութեանց :

Անոնք ալ բախտակից են եղած հայ ժողովուրդին : ՝ւ այժմ աւելի ըմբռնելի է դարձած Հայկական Դատը :

Սակայն աւելի բարդ է ու կնճռոտ մեր Հարցը, որ երկու երես ունի :

Մենք կը պահանջենք միշտ «Միացեալ ու Անկախ Հայաստան»: —

Լօզանի տխրահռչակ դաշնագրին վաւերացման առեն ճառ մը խօսելով երեսփոխանական ժողովին մէջ, Իսմէթ Էրիօ կ'ըսէր թէ «երկու տապանաքարեր դրուած են Հայկական Դատին վրայ, — թրքական եւ ռուսական »:

« Միացեալ »ը կ'իրականանայ, երբ վերնայ Թրքական տապանաքարը: Իսկ « Անկախ »ը կապուած է կարմիր բռնակալութեան ծիրին մէջ ինկած ազգերու ճակատագրին հետ :

1945 – 47 պահ մը խորհրդային ազբիւրէ ի զուր յուսադրուեցանք, որ վերջապէ՛ս պիտի իրականանար «Միացեալը»: Կրկին խաբեցին մեզ եւ նոյնիսկ ուրացան մեր արդար պահանջները Կարսի եւ Արտահանի մասին: Վիշինսքի 1947 Հոկտեմբեր 24ի իր ճառով Վրաստանին վերագրեց այդ երկու նահանգներու պատմական սեփականութիւնը :

Կատարելաղ եղաւ հիասթափութիւնը՝ մանաւանդ երբ 1953 Մայիս 30ին Մոլոթով պաշտօնապէս ծանոյց Անգարայի կառավարութեան՝ թէ Վրաստան ու Հայաստան ո՛չ մէկ հողային պահանջ ունին Թուրքիայէն:

Երբ բոլորը կը դաւաճանեն հայկական դատին եւ կը լքեն մեզ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հաւատարիմ իր «Հաւատոյ Հանգանակ»ին՝ կանգնած է պահանջատէր հայ ժողովուրդի կողքին, պաշտպանելու համար անոր արդար իրաւունքները :

Հաւա՛տք եւ հաստատակամութիւն պիտի յաղթեն անպայման :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՔԱՐԻՒՂԻ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Արաբական քարիւղի ժողովը փակուեցաւ Գահիրէի մէջ: Մասնագէտներու կարծիքը այն է, թէ մէկ կամ մէկուկէս տարիէն քարիւղի արեւմտեան ընկերութիւնները պիտի ստիպուին բարեփոխել իրենց համաձայնագրերը՝ Միջին Արեւելքի քարիւղ արտադրող երկիրներուն հետ :

Ցարդ քարիւղին շահը ընկերութեանց եւ նաւթահորեր ունեցող երկիրներու միջեւ կը բաժնուէր կէս առ կէս: Այսուհետեւ, ընկերութիւնները պիտի ստիպուին զոհել նաեւ իրենց շահաբաժինին մէկ մասը :

Ժողովին մէջ, արաբ երկիրներու պատուիրակները հակարեւմտեան յայտարարութիւններէ խուսափեցան, սակայն կարգ մը հարցերու մէջ անոնց կատարած միջամտութիւնները ցոյց կուտան թէ աւելի մեծ շահաբաժին մը կ'ուզեն ստանալ իրենց քարիւղէն :

Բազմաթիւ երեւոյթներ ցոյց տուին այս պարագան : Ժողովին բացման օրը, պաստառներու վրայ կը կարդացուէր. « ոչ մէկ լոյս կայ արաբական խարխուլ տուներու մէջ, բայց արաբական քարիւղն է որ աշխարհը կը լուսաւորէ »: Արեւմտեաններն ու քարիւղի ընկերութիւնները անդրադարձած են արդէն այս իրողութեան :

Ժողովին մէջ կատարուած գլխաւոր առաջարկները հետեւեալներն են :—

1.— Քարիւղ ունեցող երկիրները ոչ միայն իրենց շահաբաժինով պէտք է զբաղին, այլեւ՝ քարիւղի փոխադրութեան, զտման եւ առեւտուրի հարցերով :

2.— Արաբական նաւթուղի մը շինել՝ Պարսից ծոցէն մինչեւ Միջերկրական ծով:

3.— Համաձայնութիւն մը գոյացնել աշխարհի մէջ քարիւղ արտադրող բոլոր երկիրներուն հետ՝ ճշդելու համար քարիւղին գինը եւ այլ հարցեր :

Վերջին այս առաջարկը վերապահութեամբ լսուեցաւ Վենեզուելայի, Պարսկաստանի եւ Քուէյթի կողմէ :

Միւս կողմէ, քարիւղի ընկերութեանց հետ կապուած բազմաթիւ այլ հարցեր կը գտնուին սեղանի վրայ : —

Միջազգային քարիւղի Ընկերութեան նախագահ Լորտ Մոքթըն Միջին Արեւելքի մէջ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք վերադարձաւ Լոնտոն: Պէյրութի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած էր Նախագահ Շեհապի եւ Վարչապետ Քարամէի հետ, որմէ ետք յայտարարուեցաւ թէ մօտ ատենէն Լիբանանի կառավարութեան եւ ընկերութեան միջեւ բանակցութիւններ պիտի սկսին, նկատելով որ Լիբանան յաւելում կ'ուզէ քարիւղի թրանզիթին համար վճարուած գումարին վրայ :

Լորտ Մոնքթըն յայտարարեց նաեւ թէ Վարչապետ Քասըմի հետ « սիրալիր խօսակցութիւններ» ունեցած է եւ Իրաք իր քարիւղը ազգայնացնելու ոչ մէկ նպատակ ունի: Աւելին՝ Իրաքի կառավարութիւնը գոհ է «կէս առ կէսի» սկզբունքէն եւ շահաբաժինի յաւելում չի պահանջեր:

Մինչ այս մինչ այն «Նիւզ Քրոնիքըլ» թերթը կը գրէ թէ Քանատայի մէջ, Հիւսիսային Բեւեռէն երեք հարիւր քիլոմեթր անդին, քարիւղի կարեւոր հանքեր կը գտնուին սառոյցի տակ: Ուշագրաւ է այս լուրը, մանաւանդ այն առեն՝ երբ Արաբները սկսած են խնդրոյ առարկայ դարձնել իրենց «ազգային հարստութիւնը» :

× Իրաքի բրիտանական դեսպան Թրիվիլեան, որ վերջերս Լոնտոն գացած էր, աւօքի օր վերադարձաւ Պաղտատ : Դեսպանը տեղեկագիր մը յանձնած էր Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Լոյտի՝ Իրաքի ներկայ կացութեան շուրջ:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԴՐԱԽՏ է, «ԱՄԱ»...

— Քառասուն տարի մեր քաղաքը կը մնան ու մեր քաղաքին մասին բա՛ն սորված չեն ըլլար, բայց երկու շաբաթ Թուրքիա կը մնան ու իրենց վերադարձին կը հաւատացնեն թէ ամէ՛ն բան գիտեն Թուրքիոյ մասին ...

Շա՛տ իրաւունք ունի այս իմաստուն խօսքին իմաստուն հեղինակը, որ հայ չէ, անշուշտ, այլ զտարիւն Ամերիկացի մը :

Երկու շաբաթէն կամ երկու ամիսէն, երկիրներ ու ժողովուրդներ ճանչնալու այս հիւանդութիւնը նոր չէ: Ընդհակառակն, հարիւր տարուան հիւանդութիւն մըն է, որ ծագում առաւ Եւրոպայի մէջ ու հետզհետէ ծաւալեցաւ աշխարհի չորս կողմը՝ համաճարակի մը պէս:

Բամբասա՞նք է թէ ճշմարտութիւն, չեմ գիտեր, բայց լսած եմ որ այս ախտով, ամէնէն առաջ վարակուած են Անգլիացիները :

Ամէն մարդ ալ գիտէ որ Անգլիացին *սփորի* սիրահար է եւ իրեն համար հալածանք, աքսոր, կոտորած եւ պատերազմ *ֆութպոլի* մրցումի մը նմանող ժամանցներ են :

Ուրեմն, *ֆութպոլի* այս նորելուկ տեսակները ալ վայելելու համար էր որ նամբորդութիւն սիրող Անգլիացիներ ճամբայ կ'ելլէին դէպի Զարդաստան, որուն աշխարհաբար անունն է Թուրքիա :

— Երթանք նայինք սա Թուրքը ինչպէ՛ս Հայ կը ջարդէ եղեր... Հետաքրքրական տեսարան ըլլալու է...*Հուա՛թ ա՛ նայս ալ, օլտ պոյ* :

Սփորի սիրահար մեր Անգլիացի բարեկամները Զարդաստան կը մնային մէկ. երկու ամիս: Ստամպալ, փաշաները մե՛ծ պատիւներով կ'ողջունէին զիրենք: Ա՛լ ի՛նչ *մուհալլէպիճի*ներ, ի՛նչ *էքմէք քատայիֆ*ներ եւ ի՛նչ ... հուրիներ :

Յետոյ, կ'անցնէին «Արեւելեան Նահանգները», որ գրաբար անունն է Հայաստան աշխարհին :

Ամիս մըն ալ Մուշն ու Վանը, Բաղէշն ու Կարինը տեսնելէ ետք, կը վերադառնային Լոնտոն՝ Ստամպոլի ճամբով : Իրենց հետ ալ սնտուկ մը նուէր — *նարկիլէ, ճէզվէ, թավլու*, Պուրսայի *խավլու* եւ ուրիշ, աւելի սուղնոց բաներ: Երբեմն, նոյնիսկ, հարսնցուներ :

Վեց լուսին ետք, մեր Անգլիացի բարեկամները կը հրատարակէին գիրք մը — անունը *«Անկանատեսի Վկայութիւններ — Թուրքիա՝ Երկիր Դրախտավայր »* : Ու այս գրքին մէջ, Հայը կը կարդար.

— Թուրքը աշխարհի ամէնէն հիւրասէր, ամէնէն բարեհամբոյր, ամէնէն ազնուական, ամէնէն անկեղծ, ամէնէն խաղաղավար ժողովուրդն է ... Օգոստափառ փադիշահը երդումով մեզի հաւատաց թէ գիշեր ցերեկ կը մտածէ եղեր իր քրիստոնեայ հպատակներուն մասին ... Կը հաւատանք... Մենք ոչ հալածանք տեսանք, ո՛չ կողոպուտ, ո՛չ կոտորած... Անհիմն զրոյցներու մի՛ հաւատաք ... կը ճանչնանք — Անոր պատմութիւնը մեզի ծանօթ է ...

Բայց, միայն Անգլիացիներուն մեղքը չառնենք, Ֆրանսացիներն ալ, երբեմն, այցելութիւն կուտային մինարէներու ոստանին եւ անոր պալատներէն մէկուն մէջ ծուարած արիւնարբու գազանին: Անոնք ալ կ'արժանանային սիրալիր ընդունելութեան — *փախլաւա, թավուք կէօքսիւ, լոխում, խուրապիէ*, որոնց ամէնէն «բանաւկ տեսակը» ծածկուած կ'ըլլար *հաշմախով* մը...

Այս Ֆրանսացի հիւրերն ալ, կ'երկրնային մինչեւ «ներքին գաւառները » եւ իրենց վերադարձին հեղինակաւո՛ր կարծիք կը յայտնէին բարեխնա՛մ Թուրքիոյ մասին:

Այս «հեղինակաւոր անձանց » չե՞ն նըմանիր այս ափերէն Երեւան գացող – եկող իմաստակները, որոնք միայն օփերայի շէնքը կը տեսնեն ու չեն տեսներ « ուրիշ բաներ » — արտանմլիկ բաներ — բայց իրենց վերադարձին, շողիքս ի շըրթունս, հեղինակաւո՛ր շեշտով սուտ կը խօսին .

— Խորհրդային Հայաստանն դրա՛խտ է, դրա՛խտ ... Ամէ՛ն բան ունի ամէ՛ն բան ...

Դրա՛խտ, բայց իրենք փախած են եկած են, որովհետեւ՝

— Դրախտ է, *ամա* մեզի համար չէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախկին Նախարար Տըլըս «Սպիտակ Տան միջազգային քաղաքականութեան խորհրդական» նշանակուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ընդհանուր քաղաքականութեան շուրջ եզրակացութեան մը յանգեցաւ :— Խ. Միութեան հետ սկսելիք բանակցութեանց մէջ Արեւմուտքը վճռական պէտք է ըլլայ եւ տեղի չտայ՝ մանաւանդ Պերլինի եւ գերմանական հարցերուն մէջ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ Նասըր պաշտօնապէս Գահիրէ հրաւիրեց Վենեզուելայի Նախագահը՝ Պեթանքուր «երկու երկիրներու բարեկամական կապերը ամրապնդելու համար » :

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ընդդիմադիր պարագլուխ Արիասի բնակարանը խուզարկութեան ենթարկուած է ոստիկանութեան կողմէ : Կարեւոր քանակութեամբ զէնքեր գտնուած են, ինչպէս նաեւ՝ բազմաթիւ փաստաթուղթեր: Արիաս միշտ կը փնտռուի ոստիկանութեան կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ ամերիկացի 30 լրագրողներ կրնան համայնավար Չինաստան այցելել :Նախարարութիւնը պիտի աշխատի նաեւ որ չին լրագրողներ այցելեն Միացեալ Նահանգներ: Ցարդ երկու երկիրներու միջեւ լրագրողներու փոխանակութիւն գոյութիւն չունէր :

ԶՈՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ անձնական միջամտութեան վրայ, գրագէտ՝ Փօլ Մորան եւ առաւ իր թեկնածութիւնը Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ ըլլալու համար : Ծանօթ է որ Փօլ Մորան ունի բազմաթիւ հակառակորդներ որոնք յանցանք կը նկատեն իր քաղաքական պաշտօնը՝ գրաւման ժամանակ: Մորան Վիշիի կառավարութեան դեսպանն էր Պերնի մէջ: Քանիցս դրած էր իր թեկնածութիւնը: Վերջին անգամ՝ Ֆառէրի աթոռը գրաւելու համար բայց չատեր անպատեհ կը գտնէին իր ներկայութիւնը Ֆրանսական ակադեմիայի մէջ :

ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Տպագրութեան յանձնուած է *Հայ-Բոյժի* Մարտ-Ապրիլ թիւը, որու նոյն բովանդակութեան մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէ մասնաւորապէս Հայոց Տրդատ թագաւորին նուիրուած ուսումնասիրութիւն մը, ուր կը ներկայացուին Տրդատ թագաւորին կեանքը եւ նկարագիրը՝ ըստ նորագոյն պրպտումներու, Տրդատ թագաւորին ժամանակաշրջանը՝ պատմափիլիսոփայական տեսակէտով. քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան եւ Հայոց կրօնական քաղաքականութեան պայքարներուն բուն պատճառները՝ Տրդատի օրով, մանաւանդ Տրդատի հիւանդութեան պարագաները՝ վերագնահատութեան լոյսով: Ցետահայեաց ախտաճանաչութեան եւ քննական պատմութեան այս երկար ուսումնասիրութենէն կը քաղենք միայն առաջին մասը, շարունակութիւնը յանձնարարելով կարդալ *Հայ-Բոյժի* մէջ:

Առիւծասիրտ արքայն Հայոց, Տրդատէս, արքայական իր Թագը չահած էր այն կատաղի ճակատամարտներուն մէջ, որոնք տեղի ունեցած էին Հայաստանի հարաւ-արեւմտեան դռներուն տակ, սկզբնապար՝ Նիկեփորիոմի մօտ, այժմ Րաքքա, հոն ուր Բիլէքաս գետակը կը Թափի Եփրատէս:

Երրորդ դարը կը հասնէր իր լրումին, — 297 Թուականն էր:

Հռոմ Արեւելք էր ղրկած իր ահարկու լեգէոնները, տաղանդաւոր ռազմագէտները, նոյնիսկ կայսրը, Դիոկղետիանոս:

Ու Տիզբոն ռազմաճակատ էր ղրկած «փղակոյտ» բազմութիւն մը, իր փառապանծ այրուձին, քաջավարժ աղեղնաձիգները, նոյնիսկ արքայն Պարսից, ինչպէս միշտ՝ «հանդերձ տիկնանց տիկնաւն եւ բնիւն մաշկապաճենօքն»:

Բախտորոշ պատերազմներու նախօրէին էր:

Սասանեան վտանգը կը սպառնար արեւմուտքին: Կիւրոսեան աշխարհակալութեան տենդը կը կրկնուէր անգամ մը եւս՝ բոցավառելով արիական երեւակայութիւնը: Իսկ Հռոմ, միշտ հպարտ եւ խրոխտ, ոչինչ կ՚ուզէր զիջիլ իր փառքէն եւ գերիշխանութենէն:

Երկու աշխարհներ կը հեւային կիրքով եւ ատելութեամբ, ճակատ ճակատի դէմ կանգնած՝ Եփրատի առջեւ: Փոքր ժողովուրդները, իրենց շունչը բռնած, կը սպասէին բախումի վախճանին:

Հռովմայեցւոց սպարապետը, Գաղերիոս, յարձակման հրաման տուաւ առաւօտուն: Լիկինիոս Լիկինիանոս եւ իր մանկութեան ընկերը, Տրդատէս Հայազն, աշտանակեցին իրենց ձիերը, յառաջ սուրացին դէպի գետը, որ վայրկենապէս ծածկուեցաւ ըլլուառ ընդարձակ յասաներով, կամուրջ ձեւացնող նաւակներով, ասպազէն եւ հետեւակազէն յաւրոդներով: Լայն եւ երկար գետը կը Թուէր հսկայ խրամատ մը որ լեցուած է մարդկային անԹիւ բազմութեամբ: Եփրատէն անդին տեղի ունեցաւ հերոսական խոյանքով եւ այնպիսի արիւնահեղութեամբ մը, որմէ զարհուրեցաւ գետն անգամ՝ աչքերն արիւնայեղ: Սուսերամարտը աւելի ահաւոր տեսարան մը կը պարզէր գետէն անդին, իրար խառնուած էին Հռովմայեցին, Պարսիկը, Հելլէնը, Պարթեւը, Հայը, Ասորին: Սուրերու չկաչիւնը, հոգեվարքներու հառաչիւնը, ձիերու վրնջիւնը, ուղտերու կառաչիւնը, զօրապետներու գոչիւնը, — կարելի չէր զանազանել: Մերթ ընդ մերթ կը հնչէին ռազմական չեփորները, երբեւ մարտակոչ կամ զօրահրաւէր:

Ուժեղ էր սակայն Պարսից հեծելազօրքը ու Թիւով գերազանց,— Սասանեան բանակը կը Թուէր պարիսպ մը անսասան: Ընդհակառակն յաղթութեան նշաններ ցոյց կուտար հռովմէական բանակը: Մէկ Թիզ հող չկարողացաւ շահիլ առաջին յաջողութենէն ետք, ոչ ալ մէկ ոտք եւս նետել դէպի յառաջ, — վերջնոտնեցաւ, կ՚ըսէ մեր աննման լեզուն: Վերջին քայլն էր նետած յառաջ, այժմ կը մնար գամուած, կրունկները դարձնելու պատրաստ, եւ արիւն կը փոխէր չորունակ:

Հասկ ուրեմն հնչեց նահանջի փողը,— Հռոմ ընկրկեցաւ, դարձաւ ետ:

Ծանրապէս վիրաւորուած էր Տրդատ, — զէնքերն ու ձիուն սարքը կապեց կռնակը, ձին ալ առաւ կողքին, լողալով անցաւ Եփրատը:

Երբ պարտուած բանակը ներկայացաւ կայսեր, Անտիոքի մէջ, Դիոկղետիանոս խստիւ յանդիմանեց Գաղերիոս Մաքսիմիանոսը, եւ հրամայեց քալել հետիոտն՝ զօրանցքի ժամանակ, բանակին՝ եռեւէն:

Երկրորդ մեծ պարտութիւնն էր զոր կը կրէր Հռոմ նո՛յն ռազմավայրին վրայ,— հռոմէական ճամբուն կամրջագլուխը՝ յառաջխաղացութեան համար դէպի Հայաստան, Պարթեւաստան կամ Խուժաստան: Արդարեւ, այստեղ էր, 53 Թուականին, որ չարաչար պարտուեցաւ Կրասոս, կորսնցուց 30.000 զինուոր, ինչպէս եւ իր որդին, — ինքն եւս «սատակեցաւ պատերազմին մէջ՝ Եփրատը անցնելէ ետք», կը գրէ Խորենացի:

Եւ սակայն կարելի չէր հաշտուիլ այս պարտութեան հետ:

Վերը, Հայաստան, ապստամբութեան նշանին անկողէտ՝, խոր յուզումով եւ ընդվզումով կը տեղեկանար Թէ պարտուած են հռովմէական լեգէոնները: ԵԹէ արքայից արքայն, Ներսեհ, յանդգնութիւնն ունենար հետապնդելու Թշնամին, կրնար ծով Թափել կամ հալածել մինչեւ Հելլեսպոնտոս՝ կաքաւ որսալու ձեւով, բայց այնքան արիւնաքամ էր պարսկական բանակն իր կարգին՝ որ խոհեմութիւն համարեցաւ կանգնիլ Եփրատի ձախ ափերուն վրայ:

Այն ատեն միջամտեց հայկական ապստամբութիւնը:

Հայաստանի մէջ կը տիրէր ընդհանուր յուսահատութիւն: Այս յաղթանակէն ետք՝ Տիզբոն կրնար միանգամընդմիշտ լուծել հայկական հարցը, կցել Հայաստանը եւ բնակչութեան տալ տարբեր դիմագիծ: Ցանկարծ, կը գրէ Փաւստոս Բիւզանդ, բարձրացաւ քաջ ձայն մը. «Զի՞նչ է այս, որ ի սուգ մտեալ եմք»: Կոչ կ՚ըլլայ ազգային ընդհանուր ժողով մը գումարելու: Կը հրաւիրուին նախարարները, իշխանները, աւագանին, ազնուականները, զօրականները, մտաւորականները, նոյնիսկ շինականները: Ամբողջ ազգը համերաշխ, մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի, — ծանրակշիռ որոշում մըն է որ պիտի տրուի:

Ազատագրել Հայաստանը եւ գլուխ մը տալ հայ ժողովուրդին:

Բայց ի՞նչպէս: Երկար խորհրդակցութիւններէ ետք, կ՚որոշեն պատգամաւորութիւն մը ղրկել Արեւմուտք՝ կայսեր մօտ, բացատրելու համար Թէ յաղԹութեան բանալին կը գտնուի հայկական լեռնաշխարհին մէջ,— Սասանեան հեծելազօրքը քայքայելու միակ միջոցն է զայն դուրս հանել բաց դաշտերէն ու նետել հայկական կիրճերուն եւ ժայռերուն մէջ:

Պատգամաւոր կը նշանակուին Սիւնեաց նահապետը, Անդովկ, եւ Արշարունեաց նահապետը, Արշաւիր Կամսարական:

Կայսրը, Դիոկղետիանոս, ուշադրութեամբ կը քննէ Հայոց պատգամաւորներուն ներկայացուցած ռազմավարական ծրագիրը իր բոլոր մանրամասնութիւններով. Կը համոզուի, բանակը կը բարձրացնէ հիւսիս, ադատ կը Թողու Սատաղի շրջակայքը՝ Լիկոս գետին ակունքին մօտ (այժմ Քէլքիտ Ըրմաք), եւ ինք, յանգուցն որոշումով մը, կաղամբափաճառ գիւղացիի կերպարանքով՝ կը հետեւի հայ առաջնորդներուն, գաղտնօրէն եւ անձամբ լրտեսելու համար Սասանեան բանակին դիրքերը հայկական լեռնաշխարհին մէջ:

Պարսիկները բանակած էին Բաւէնի մէջ, ոչ հիւսիսային երկրամասը, զոր մեր մատենագիրները կը կոչեն «անխայտ Բաւէն», այլ հարաւային մասը, որ «խոտաւէտ» հովիտ մը կը կազմէ հոն՝ ուր Մուրց գետակը կը Թափի Երասխի մէջ, Ոսխայի շուրջը:

Դիոկղետիանոս ծանօԹ էր Տրդատի քաջագործութեանց, զորս իրեն պատմած էր Լիկինիոս: Թերեւս Հայոց պատգամաւորներն ալ խօսեցան Տրդատի մասին: Արքայական տոհմէ սերած, Հայաստանի լեռներէն փրԹած, մանկութիւնը Հռոմի մէջ անցուցած, զինուորական բացառիկ կրԹութիւն ստացած, հելլենահռովմէական մշակոյԹով սնած, մարմնեղ, քաջասիրտ եւ առիւծասիրտ երիտասարդ մը՝ ահա Տրդատը:

Կայսրը Տրդատի կը յանձնէ հրամանատարութիւնը: Կասկած չկայ Թէ հռովմէական բանակին մաս կը կազմէին նաեւ հայկական գունդեր, — Հռովմայեցիք յաճախ օգտագործած են հայկական հրաշակաւոր այրուձին եւ աղեղնաձիգները (հայ աղեղնաձիգներն էին, որ կայսր հռչակած էին Տիտոսը, եւ հայ աղեղնաձիգներ էին որ կռուած էին գերմանական սահմանագլուխին վրայ՝ հռովմէական լեգէոններու կողքին): Ահա այդ զօրքին հրամանատարութիւնն էր որ կը տրուէր Տրդատի:

Պատգամաւորները կը մեկնին Հայաստան՝ այն համաձայնութեամբ Թէ ժողովուրդը ապստամբութեան դրօշ պիտի պարզէ, երբ Տրդատ նետուի Սասանեան բանակին վրայ, ինչպէս առիւծը իր որսին վրայ:

Արդարեւ, 298 Թուականին, հռովմէական մեծ պարտութենէն մէկ տարի ետքը, արեւածագին՝ Տրդատ կ՚արձակէ իր բանակը արծիւներու նման երամ առ երամ, — բոլորը կը խոյանան ու կը Թափին պարսկական դիրքերուն վրայ: Անակնկալ նման յարձակումի մը առջեւ շփոԹած ու շուարած, Պարսիկները պաշտպանողական դիրքեր գրաւելու ժամանակ անգամ չունեցան, հեծելազօրքը չկրցաւ շարժիլ, աղեղնաձիգները չկրցան ճակատիլ, քայքայուեցաւ պարսկական ամբողջ բանակը: Ցարձակումը որքան անակնկալ, վտանգէն անտեղեակ չէր սակայն արքայից արքայն, որ մեծ ուժեր համախմբած էր Հայաստանի մէջ, նոյնիսկ ինք եւս հետեւելով արշաւախումբին ու վրան զարնելով, իրեն եւ կանանոցին համար, բանակին կողքին: Եւ սակայն հիւղ տրամարաններ էին Հայերը,— Պարսիկները չկրցան օգտագործել հեծելազօրքը՝ նեղ ու խորտուբորտ տարածութեանց վրայ: Հռովմայեցիք ոչնչացուցին բանակը, գերի վարեցին շատեր, «զկանայս Թագաւորին եւ զքամբիշն»: Մազապուր փախաւ միայն արքայից արքայն՝ «ակնշաալիկի» մը վրայ հեծած:

Այս փառաւոր յաղԹանակէն ետք՝ Դիոկղետիանոս պարտադրեց հաշտութեան իր պայմանները, — խաղաղութեան դաշինք՝ 40 տարուան համար, իսկ

ի ՅԻՇԱՏԱԿ **1915** **In Memoriam**

Il ne se trompait pas. Le 3 juin, la ville est entièrement cernée. Interdiction de sortir, sous peine de mort. On se saisit de l'évêque et de douze de ses prêtres. En trois jours, plus de 400 notables sont arrêtés et les rejoignent en prison.

Entre temps, Mgr Maloyan s'étant vigoureusement élevé lorsqu'on leur a proposé la liberté s'ils consentaient à apostasier, a été roué de coups. Jeté à terre, on l'y a traîné. On lui arrache les ongles des orteils, on lui flagelle la plante des pieds de douze coups de fouets. A chaque coup, il criait : « Mon Dieu, ayez pitié de moi ».

Le 10 juin, le triste convoi prend le chemin de Diarbékir. C'est dans ce lamentable état, nu tête, les pieds sanglants et nus, enchaîné, que l'évêque ferme le cortège qui comprend son clergé et ses fidèles, eux-mêmes attachés par des cordes et des anneaux de fer comme le bétail d'un troupeau. Ils quittent Mardine sous les huées de milliers de fanatiques qui insultent ces chrétiens, se ruent à leur suite pour leur jeter des pierres et pire encore.

On les pousse maintenant à coup de baïonnettes, de crosse de fusil. En route, plusieurs sont tués à coups de poignards. De peine et de misère, après six heures de marche, à travers les buissons d'épines, par des sentiers rocailleux, la caravane arrive en vue du village kurde de Cheikhan. On la fait s'arrêter mais c'est pour avertir ces malheureux d'avoir à faire une dernière prière et qu'on les exécutera une heure plus tard.

Pour la seconde fois, l'apostasie leur est proposée. Tous, unis à leur évêque, la repoussent d'une même voix : « Nous mourrons pour Jésus-Chris ». « Tuez-moi, crie à la soldatesque, un laïc qui sort des rangs, et vous verrez comment meurt un chrétien ».

Alors se passa une scène indescriptible, que je devrais vous lire à genoux. Parce qu'elle est digne des premiers chrétiens entassés dans l'arène du Colisée et qui prient en attendant que surgissent les bêtes qui vont se jeter sur eux et les mettre en pièces. L'évêque et ses prêtres purent circuler à travers les rangs, donner une dernière absolution. Puis, l'évêque prit un pauvre morceau de pain qui restait, le consacra et, aidé de son clergé, en distribua les saintes parcelles à ceux qui allaient mourir.

Plusieurs soldats rapporteront, dans la suite, qu'au moment de la consécration et de la communion, une nuée couvrit ces martyrs et les cacha totalement aux yeux des musulmans, comme si Dieu eût voulu, ainsi, dérober les choses saintes au regard des païens.

Réconfortés par le pain des forts, ils peuvent désormais marcher au supplice : aucun d'eux ne faiblira. Deux groupes, d'une centaine chacun, furent aussitôt emmenés par les bourreaux et successivement massacrés à coups de massue, de cimeterre, de dague, de poignard.

Restaient encore deux cents chrétiens dont Mgr Maloyan. On les réserva pour le lendemain. L'angoisse, la faim, les souffrances, ajoutent encore à la dernière station de ce chemin de croix. Il faut se mettre en route. Après deux heures de marche, parvenus à une vallée profonde, tous y furent massacrés. C'était le 11 juin, en la fête du Sacré-Cœur de Jésus.

Non pas tous. La cruauté a de ces raffinements. A la dernière minute, on avait contraint Mgr Maloyan de monter à cheval et de précéder le groupe. Ainsi refuserait-on au Pasteur la suprême consolation de mourir au milieu de son troupeau. Encore quelques heures et le sacrifice sera consommé. On arrive au but. Seul au milieu de ses bourreaux, l'évêque leur demande où se trouvent ses enfants. « Morts, lui répond-t-on ». Alors sans aucun trouble, Mgr Maloyan se prépara à paraître devant Dieu. Soudain, il fut frappé d'une balle au cou et tomba baignant dans son sang. Il était mort. C'était la quatrième année de son épiscopat et la quarante sixième de son âge.

Voici, mes Frères, le funèbre bilan que l'on publiait en 1918. Sur deux millions et demi d'Arméniens, à peine 800.000 avaient pu échapper à la tragédie et survivre. Sur 16 diocèses que comptaient les Arméniens catholiques en Turquie, 14 sont complètement dévastés,

ԱՊՐԻԼ 11_24

Օ՛Ր ՊԱՀԱՆՋԻ, ՈՉ ԹԷ ԱՂՕԹՔԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուաբանական եւ բնականաբար բազդրեալ տոկոսի հաշուով, 1914էն մինչեւ 1959 մեր թիւը պիտի բարձրացած ըլլար 10.500.000էն աւելի.

Եթէ կ'ուզէք մէկ երրորդն ալ յատկացուցէք՝ իբրեւ սպառազիր տարր… Թուրքին եւ կ'ունենանք 7 միլիոն:

Ահաւասիկ աղօտ պատկերը այն ընդհանուր վնասին, որուն ենթարկուած ենք Ապրիլ 11 – 24ի թրքական դիւային ծրագրի գործադրութեան հետեւանքով :

Ահա՛, այս ճակատագրական եւ ահաւոր աղէտին տարեդարձն է Ապրիլ 11–24:

Եւ սակայն, 44 տարիներ վերջն ալ, մենք տակաւին չենք կրցած ճշդել թէ ինչ պիտի ըլլայ այս զարհուրելի Թուականի տարեդարձին նշանակութիւնը մեզի համար: Եւ ամէն տարի, իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, հայկական կազմակերպութիւններ քով քովի կուգան՝ որոշելու համար թէ որո՞ւ նախաձեռնութեամբ եւ ի՞նչպէս պէտք է տօնել այսքան ահաւոր ոճրագործութեան մը տարեդարձը …

Հարցը պարկեշտօրէն քննուած, շատ պարզ է: Մեր առջեւ ունինք ոճրագործութիւն մը եւ զոհեր: Ի՞նչ ընել: Զոհերը սգա՞լ միայն, թէ ոճրագործը հետապնդել: Այո, այնքան պարզ է մեր առջեւ դրուած հարցը, պատասխանն ալ նոյնքան յստակ՝ երբ կը տրամաբանենք իբրեւ Հայ, եւ սակայն ամբողջ քառասուն տարի չենք կրցած հաւաքականօրէն եզրակացութեան մը յանգիլ :

Ու այսպէս, մարդիկ, որոնք ոչ եկեղեցիին կը հաւատան եւ ոչ ալ աղօթքին, իրենց մեռելներուն համար իսկ հոգեհանգիստ կատարել չեն տար, չես գիտեր (մենք շատ լաւ գիտենք) ինչ բարձր «կղերոմանութենէ» մղուած, մեզի կը թելադրեն Ապրիլ 11–24ի հաշիւը փակել … հոգեհանգիստով մը: Մեզի կ'առաջարկեն երթալ եկեղեցի, մեր խաչեալներուն յիշատակին մոմ վառել, խունկ ծխել, ծունկ մը աղօթք մրմնջել «Համայն Ննջեցեալներուն համար», ինչպէս կը գրէ Էջմիածնի Օրացոյցը :

Մինչեւ այսօր ալ մեր միլիոնաւոր զոհերուն անշիրիմ ոսկորները, Տէր – Զօրի կիզիչ արեւուն տակ, իբրեւ կենդանի մոմեր կը շարունակեն վառիլ ու յաւիտենանս պիտի շարունակեն վառիլ. չի բաւե՞ր :

Գետերով արիւն թափեցաւ : Գողունց մը խո՞ւնկ ալ չարժեր :

Մեր անմեղ կոյսերն ու սուրբի պէս մայրերն ու մամիկները, իրենց քահանաներուն եւ վարդապետներուն հետ միասին աղօթքը իրենց շրթներուն ինկան : Կարելի՞ է աւելի երկիւղածութեամբ աղօթել :

Ոչ, այն ատեն աղօթքն անզօր մնաց ու մեր նահատակները վերին օգնութենէ զուրկ :

Ի հարկէ մենք ալ գիտենք թէ մեզմէ իւրաքանչիւրը զոհեր տուաւ 1915ին եւ կ'ուզէ իր սուգի օրը ունենալ: Ամէն մէկս ալ կրնանք հոգեհանգիստ կատարել տալ Ապրիլ 11–24ի առթիւ, ոչ ոք կ'արգիլէ :

Ի հարկէ մեր եկեղեցիին համար ալ, Էջմիածնէն մինչեւ Անթիլիաս, մինչեւ Ժան Կուժօն, աղօթքի եւ հաւաքական հոգեհանգիստի օր է: Մենք չէ որ պէտք է թելադրենք այդ տարրական պարտականութիւնը :

Համայն Հայութեան համար, սկսած Հայաստանէն՝ սուգի օր պէտք է ըլլայ եւ օր՝ ոգեկոչումի, բայց այս բոլորէն վեր, Ապրիլ 11–24ը քաղաքական իմաստ մը ունի: *Ոճիրը քաղաքական նպատակ մը կը հետապնդէր, ոճիրին տարեդարձը քաղաքական բնոյթ միայն կրնայ կրել :*

Մենք ազգովին *պարտաւոր ենք մեր վընասները եւ կորուստները հաշուել այդ օրը եւ* մեր պահանջները դասաւորել : *Հայկական դատը, դարերով մշուշին մէջ խարխափելէ վերջ գտած էր իր ուղին՝ նետուելով ազատագրական պայքարի կրկէսը եւ սրբագործուած 1915 Ապրիլ 11–24ին թափուած արիւնով:*

Այդ արեան, մեր հայրերու արեան շարունակութիւնն է «յարմանուանութեանց պետերուն» աքեմին ապաւինելով հայկական դատը թաղելու փորձեր կատարելու ճիգը: Մեր նահատակները անգամ մը եւս եւ վատաբար նահատակել՝ կը նշանակէ Ապրիլ 11–24ը պարզ սուգի օրուան մը վերածել :

Ապրիլ 11–24ը մեր կրած նիւթական, բարոյական եւ մարդկայի՞ն վնասները հաշուելու եւ հատուցում պահանջելու օր *է :*

Թող մեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները զոհ չերթան եկեղեցասիրութեան կամ «կրօնասիրութեան» ցեղծարարներուն քաղաքական մեքենայութեանց : Թող սրտագին պատարագ մատուցանեն, թող երկիւղածութեամբ հոգեհանգիստ կատարեն, թող հաւատքով «Պահպանիչ»ը ըսեն: Սակայն թող չխառնեն հայկական դատը թաղելու յետին միտքը կեղծ համերաշխութեան դիմակին տակ :

Ապրիլ 11–24ը արեան, նիւթական եւ բարոյական անգնահատելի արժէքներու հատուցման , հողայի՛ն պահանջի օր *պէտք է յայտարարել եւ ոչ թէ ձեռնթափ ժողովուրդի մը կողմէ յուսահատութեան ճիչեր արձակելու, ապերասանքի, ողբի եւ աղօթքի օր:*

Թուրքը ուզեց թաղել հայկական դատը՝ կազմակերպելով 1915ի աննախընթաց սպանդը: Մենք այդ Թուականին նահատակուածներուն ապրելու իրաւունքը յարգած կ'ըլլանք վերակենդանացնելով հայկական դատը եւ հետապնդելով անոր իրագործումը :

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

•

Երեւանի «Մ. Հայաստան» ամսագիրը կը գրէ թէ վերջին տարիներս Հայաստանի Պետական պատմական թանգարանը շարունակ նուէրներ կը ստանայ աշխարհի զանազան կողմերը ապրող Հայերէ :

Նուէրներուն մեծ մասը բաղկացած է հին դրամներէ, դրամագիտական հաւաքածոներէ եւ գանձերէ, որոնք կը հանդիսանան պատմական շրջաններու եւ երկիրներու ոչ միայն տնտեսական ու քաղաքական պատմութեան, այլեւ հնագիտութեան ու արուեստի շարք մը էական հարցերու համար՝ լուսապոյն վկայութիւններ :

1955 *Հոկտեմբերին Հայաստանի թանգարանը նուէր ստացած է Եորէն Դէյվիդսէնի դրամագիտական ժողովածուն, որուն մէջ կան Ք. Ա. 6 – 5րդ դարերու հին Յունաստանի, մասնաւորապէս աթենական, ինչպէս նաեւ 4 – 2 դարերու սելեւկեան պետութեան արծաթեայ դրամներ: Կան նաեւ հռոմէական կայսրութեան 1 – 4րդ դարերու արծաթէ դրամներ, որոնց շատերը իրենց տեսակին մէջ եզակի օրինակներ են: Այդ նոյն հաւաքածոյին մէջ կը գտնուին նաեւ Միացեալ Նահանգներու 19 – 20րդ դարերու արծաթէ բազմատեսակ դրամներ :*

Դրամագիտական արժէքաւոր հաւաքածոյ մը դրկած է նաեւ հնասէր Արմենակ Բոյաճեան, որ նուէրին մէջ կան հին եւ միջնադարեան արծաթէ ու պղնձէ դրամներ, ինչպէս՝ Պարսկաստանի Արշակունեաց եւ Սասանեան հարստութիւններու դրախմաներ: Աւելին, այս ժողովածուին մէջ կը գտնուի ոչ միայն Հայոց Տիգրան Բ.ի (95 – 55) «Թագաւորաց Թագաւոր» տիտղոսով արծաթէ դրամը, այլ եւս Կիլիկիոյ հայկական պետութեան (12 – 14րդ դար) արծաթեայ դրամներ : Պատմական Թանգարանը Ա. Բոյաճեանէ ստացած է նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի արծաթէ 120 դրամներէ բաղկացած գանձ մը: Անոր մէջ կան Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորներ Լեւոն Բ.ի, Հեթումի եւ իր կնոջ՝ Զապէլ Թագուհիի, ինչպէս նաեւ Փոքր Ասիոյ սելճուկեան պետութեան Քէյխուսրաւ Ա. եւ Գ. սուլթաններու 12 – 13րդ դարերու արծաթեայ դրամներ, որոնցմէ շատեր իրենց զանազանութիւններով նոր օրինակներ կը հանդիսանան ցարդ ձեռք ձգուած նման դրամներու շարքին մէջ: Գանձին կազմը ցոյց կու տայ թէ հաւանաբար հողի տակ Թաղուած է ան 13րդ դարու վերջին քառորդին :

Հայկական դրամներու ուրիշ հաւաքածոյ մը նուիրուած է թանգարանին Մ. Ճեւահիրճեանի կողմէ: Անոր մէջ կան Կիլիկեան Հայաստանի 13 – 14րդ դարերու արծաթէ ու պղնձէ 133 դրամներ:

Մեծարժէք ու հարուստ նուէր մը ըստացուած է նաեւ Ռումանիոյ Հայերէն: Այդ ժողովածուին մէջ կան աշխարհի տարբեր երկիրներու եւ տարբեր դարաշրջաններու ոսկեայ, արծաթեայ եւ պղնձեայ ընդհանուր թիւով շուրջ 1200 դրամներ: Անոնցմէ շատեր բաւական լաւ վիճակի մէջ կը գտնուին: Այս ժողովածուին մէջ կարելի է տեսնել Ք. Ա. 5–3րդ դարերու, մասնաւորապէս Աթէնքի, Կորընթոսի, Գելապոնէսի, Սիրակուզայի, Նիկոմիդիոյ, Թրակիոյ, Ֆոկեայի, Մակեդոնիոյ, եւ այնուհետեւ Պտղոմեան Եգիպտոսի, Սելեւկեաններու, Պարթեւական ու Սասանեան Պարսկաստանի, մեծ չափով հռոմէական, ինչպէս հանրապետութեան, այնպէս ալ կայսրութեան ժամանակաշրջանի դրամներ: Լայնօրէն ներկայացուած են նաեւ բիւզանդական կայսրութեան 5 – 13րդ դարերու, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ այլ երկիրներու արծաթեայ ու ոսկեայ դրամներ ու չքադրամներ : Հաւաքածոյի այս վերջին բաժինին մէջ կը գտնուին գերմանական, ֆրանսական, սպանական, իտալական, աւստրօ – հունգարական, փորթուգալական, պելժիական, զուիցերիական, լեհական, ռուսական, պարսկական, տաճկական, ճապոնական, չինական եւ մեքսիկական՝ 16–18րդ դարերու եւ մասամբ ալ 19–20րդ դարերու հնչուն դրամներ :

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին նմանօրինակ արժէքաւոր հաւաքածոներ դրկուած են Հայաստան՝ բազմաթիւ հայրենակիցներու կողմէ: Հարուստ եւ արժէքաւոր նուէրներ, որոնք, «Մ. Հայաստան» Թերթի համաձայն, խնամքով պահուած են Թանգարանի դրամագիտական բաժնին մէջ :

Հայաստան կը դառնար ինքնավար պետութիւն, որու վրայ Թագաւոր կը նշանակուէր Տրդատ, բարեկամ Հռոմի :

Հռոմի կայսրը Թագ դրաւ Տրդատի գլխուն, ծիրանի հագցուց, արքայական մեծարանքի հանդիսութիւն ըրաւ, մեծ գումարներ նուիրեց՝ վերաշինելու համար Արտաշատը, պահակազօրք տուաւ ու ղրկեց Հայաստան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

les 2 autres à demi ruinés. Cinq évêques tués et quatre autres morts à la suite des déportations. 127 prêtres, 58 religieuses et des fidèles sans nombre massacrés impitoyablement.

J'ai parlé ici des catholiques. J'aurais pu en dire tout autant des Arméniens non unis à Rome. Avec cette différence que pour eux, les chiffres que j'ai cités doivent être multipliés par dix. Evêques, prêtres, fidèles : eux aussi ils ont subi le même sort. Ils ont horriblement souffert et préféré mourir plutôt que de renier Jésus-Christ.

***

Ces hécatombes dateront bientôt d'un demi siècle : ne les oubliez pas, en dépit des années qui passent et des générations qui se succèdent. Ce sont là des titres de noblesse, à transmettre à vos enfants qui doivent en connaître le prix et les obligations. Gardez, vivante au cœur, la fidélité à votre langue, à ce qui fut votre patrie. Tels les enfants d'Israël déportés au bord des fleuves de Babylone, et jurant que leur main droite se dessècherait plutôt qu'ils ne viennent jamais à oublier Jérusalem !

Mais, c'est encore votre fidélité à Dieu qui traduira et exprimera le mieux ces fidélités de la terre. Fils de martyrs, à vous d'être, à votre tour, les témoins de vos Pères. Ils ont été, eux, par leur sacrifice, le grain de blé, écrasé, jeté dans la terre et qui ne fructifie qu'à la condition de se perdre. Tertullien nous affirme que le sang des martyrs est une semence. Vous devez, vous autres, en être la moisson.

Aimez-vous les uns les autres, aidez-vous réciproquement, comme des véritables frères. Soyez dignes de ce passé en demeurant fidèles à Dieu, à votre rite arménien qu'il faut garder et dont vous devez être fiers ; aux traditions et aux qualités de votre race qui font les familles vraiment chrétiennes. Dieu ne vous demande pas le témoignage du sang mais il vous demande, à tous, le témoignage de votre vie, celui d'un humble et continuel effort, chaque jour, pour que, là où vous êtes, et en accomplissant votre devoir d'état, vous aussi, vous deveniez des saints. Renouvelez-Lui, ce soir la consécration de vos personnes, de vos foyers, de votre peuple.

Et permettez-moi de penser et de souhaiter que ce sang répandu à flots par un peuple entier, sans distinction d'appartenance à une confession religieuse et qui a mêlé dans le même sacrifice tous les chrétiens arméniens, unis ou non à Rome, sera aussi le gage de cette Unité de l'Eglise dont nous désirons tous voir, enfin, la réalisation.

***

Une petite arménienne d'Erzroum , arrivée à Mardine par l'un de ces convois de misère avait réussi à échapper aux turcs et à se réfugier à l'archevêché syrien catholique, dont l'évêque, Mgr Tappouni, aujourd'hui cardinal et Patriarche, s'éfforçait de remplacer auprès des arméniens catholiques leur évêque disparu : Mgr Maloyan. « Monseigneur, lui dit-elle, en lui montrant ses plaies et les traces de coups qu'elle portait, j'ai souffert pour le Christ et voici mes blessures. Mais, pour le Christ aussi, je suis prête à mourir, et c'est là mon soutien ». En achevant ces mots, l'enfant traça sur elle, comme pour s'en envelopper, un grand signe de croix.

Voilà, mes Frères, la réponse d'un peuple martyr . Je suis sûr que ce serait aussi la vôtre. Vos Pères ont donné à Dieu le témoignage de leur sang. Et c'est pour l'amour de Jésus crucifié que vous aussi avez enduré les deuils, les séparations, la misère, tant de souffrances, dans votre chair, dans votre cœur et les tristesses d'un exil dû à l'injustice des hommes. Ce sont là vos blessures.

Mais, c'est également pour Lui que vous voudrez rester dignes de vos morts, en gardant les traditions chrétiennes et la foi ardente qu'ils vous ont léguées. Vous seriez prêts à mourir plutôt que de les renier. Ah, que ce soit là votre force, votre soutien, en attendant la justice divine qui ne manque jamais de se manifester.

Oui, mes Frères, comme votre petite compatriote d'Erzroum , signons-nous de la Sainte Croix, symbole de justice qui est aussi miséricorde. Au nom du Père, du Fils et du Saint Esprit.

Ainsi soit-il.

FIN

Դեսպանին կարծիքը այն է, թէ Զօր. Քասըմ կ՚աշխատի համայնավար տիրապետութեան առաջքն առնել եւ տակաւին միջոցներ չեն պակսիր իրեն՝ այդ պայքարը յաջողութեամբ շարունակելու համար։ Միւս կողմէ, Խ. Միութիւնը կ՚աշխատի ամէն գնով ուշացնել Իրաքը արբանեակ դարձնելու իր ծրագրին գործադրութիւնը՝ արաբական միւս երկիրները չվախցնելու համար։ Մանաւանդ՝ կ՚ուզէ վերստին սիրաշահել Ա. Մ. Հանրապետութիւնը ։

Երկու այլ կէտեր ուշագրաւ են անգլիացի դեսպանին տեղեկագրին մէջ.—

1.— Առ այժմ ոչ ոք կրնայ գիտնալ որ Քասըմ պիտի շահի՞ թէ պիտի պարտուի։

2.— Կը թուի թէ Քասըմ իր ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցած է երկրին իշխանութիւնը՝ հակառակ տեղական կարգ մը խլրտումներու ։

Սխալ է նաեւ այն յայտարարութիւնը՝ թէ Քասըմ զէնք բաժնած է ժողովրդական բոլոր ուժերուն։ Զէնքեր բաժնուեցան միայն սահմանագլուխներու մօտ գտնուող գիւղերու բնակիչներուն՝ սուրիական հաւանական յարձակումի մը առաջքը առնելու համար ։

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գէորգեան, Օր. Երանուհի Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Օնիկ Գօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մարուքեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Կիւմիւշեան եւ զաւակը (Եգիպտոս), Ներսէս Գօյաճեան, Ներսէս Օհանեան, Օր. Ան-Մարի Գէորգեան, Օր. Օր. Նիքոլ, Ֆրանսուազ, Անն-Մարի, Ժագլին Օհանեան, Տէր եւ Տիկ. Ալպէր Սարգիսեան, եւ Օր. Յասմիկ Մարուքեան, ինչպէս նաեւ Փերմազեան, Ստեփանեան, Մերուպեան, Քէշէճեան, Գէորգեան, Գօյաճեան եւ Փալիւ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ֆիլոր Փերմազեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Էփինէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն ։

Գ. ՇԱՌԼ - ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ՝ Մարսիլիոյ Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան նախագահ՝ Ապրիլեան Սգահանդէսին առթիւ Փարիզ եկած ըլլալով, իր բարեկամներն ու նախկին լեգէոնականները պիտի ընդունի 25 Ապրիլ, Շաբաթ օր, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ, Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն ։

ԳԱՐԱՀԱՆԴԻՍ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 24 ։
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ։
57 Պուլվ. Ժուրտէն ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15ին Սալ Մազընօ։
Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՀԱՋԱՐԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆ ։
Գեղարուեստական բաժին։ Խնճոյք

ՍԵԲԱՍՏ. ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Շարժանկարի ներկայացում Մայիս 3ին։
Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ ։

Les Peuples qui Chantent
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Կիրակի, 26 Ապրիլ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

Բարձր հովանաւորութեամբ
M. Jean Sarrailh-ի
Տեսուչ Փարիզի համալսարանին ։
Ի նպաստ Ֆրանսացի համալսարանական ուսանողներու սանաթօրիոմներուն ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին կողմէ ։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթրը Մունիսիբալի շքեղ սրահին մէջ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 25ին, Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

Դասախօս՝ Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նիւթը՝ Դ. Սունդուկեանցի կեանքը եւ գործը։

Դասախօսութենէն առաջ եւ դադարին հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն ։

Մուտքը ազատ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ. դասախօսութիւն.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյ նոյն սրահին մէջ եւ նոյն ժամուն։

Դ. Վարուժանի՝ կը խօսի Պ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ, Գ. Զոհրապ՝ կը խօսի Պ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, 4 Րիւ Քոնփան։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԱՆԻԷՌ - ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ-Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ հասցէին։ Սոյն ժողովին բացակայող ընկերը պարտաւոր է ծննդեան թուականը գրել քարտուղարին, է հարկին փակելով իր 1958ի հաշիւը ։

ՇԱՒԻԼԻ Կրօն. Ընկերակցութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Վարչական կազմի վերջնական ամբողջացում։ Անդամներէն կը խնդրուի անխտրաբար ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
20. RUE JEMMAPES

Այս Կիրակի, Պաշտամունք ժամը 9·30ին Սէն Ժերոմ, ժամը 10·45ին 20 Րիւ Ժէմափ։

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ
8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին պաշտամունք, նուիրուած Ապրիլեան Նահատակներուն։ Կը խօսին վերապատուելի Բայայեան եւ վեր. Սիսլեան ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն, Ֆուրվիէրի բլրանիստ խոյակապ տաճարին մէջ Հայածէս Պատարագ ու պաշտօն

Լիոնի եւ շրջակայի հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի, Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան 26 Ապրիլ, Կիրակի առտուն ժամը ճիշդ տասնին, մէկուկէս միլիոն ապրիլեան նահատակներու եւ 1915-18ին ու վերջին պատերազմի ատեն, պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար ։

ԼԻՈՆ

Կազմակերպութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան ։

Հովանաւորութեամբ Երեւ Յարութիւնեան Պետերուն ։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուրս տիւ Թրավայ սրահին մէջ, Փլաս Կիշառ, Լիոն ։

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ (ատենապետ Ազգ. Միութեան)։

Խօսք կ՚առնեն՝ Ազգային Միութեան եւ Երեք Յարանուանութեանց ներկայացուցիչները ։

Աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին։ Մասնակցութեամբ Մշակութային Միութեան երգչախումբի, կենդանի պատկեր մը։ Ոտանաւոր՝ Նոր Սերունդի, եւ Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչներու կողմէ։

Ֆրանսական զինուորական նուագախումբ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ։ Տեղի կ՚ունենայ 26 Ապրիլ, Կիրակի, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Այս առթիւ Շաբաթ երեկոյ ժամը 17ին, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու որ կիրակի օրուընէ յետոյ իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, մեր մեծանուն նահատակներուն անմոռաց յիշատակին պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին ։

ԳՈՌՏՕ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի ։

26 Ապրիլ, Կիրակի ժամը 15·30, Կըղերականներու սրահը, 22, Րիւ տէ Պանիւթիէր, Գորտօ։

Կը նախագահէ ընկ. Հ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը բանախօսէ Բժիշկ Ռ. ԲԻԼՈՅԵԱՆ
Կենդանի պատկեր, անմահ Ա. Ահարոնեանի «ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ» ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԿԱՐՏԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Գիվէոի Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցին, այս կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժամը երեքին, Գիվէոի Գեղունի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ն. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. Պ. ԱՍՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին, դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Միլտոնեանի ։ Մուտքը ազատ է ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Առնուվիլի «Կաւվարենց» խումբին, հովանաւորութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին ։

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

SALLE DES FÊTES DE SARCELLES

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։

Կը ներկայացուի՝ «ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՑ» կատակերգութիւն՝ 3 արար։

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ՝

Formation de Manuel Pizarro

Ծախ պիւֆէ մատչելի գիներով ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը լա Շափէլէն առնել 268 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել՝ Սարսէլ (Սալ տէ Ֆէթ) կամ Կառ Տիւ Նորէն կառախումբ՝ ժամը՝ 15·10, 17·20 եւ 18·07, իջնել Վիլիէ լըԲէլ, ուրկէ պէտք է կրկին առնել 265 թիւ օթօպիւսը ։

ՄԷԶՕՆ - ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
25 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի
ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ (Օփէրէթ չորս արար)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 26 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8380 35EME ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4281

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՂԵՌՆԱՊԱՏՈՒՄ

Մեծ Եղեռնէն աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ վերջ ալ տակաւին չունեցանք խակական եղեռնապատում մը, տեսակ մը Համայնագիտարան, որ մեզի տար վաւերական եւ ամբողջական պատկերը 1915ի եւ յաջորդող տարիներու անլուր արհաւիրքներուն :

Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը արդիւնքի մը չյանգեցան :

Հրատարակուեցան բազմաթիւ մենագրութիւններ այս կամ այն շրջանի դէպքերուն մասին՝ ընդհանրապէս տեղատեսներու կողմէ, որոնք անձամբ ապրած էին սարսափի օրերը :

Ուրիշներ զանազան փաստաթուղթերու եւ առաւել կամ նուազ արժանահաւատ վկայութիւններու վրայ հիմնուած՝ գրի առին ջարդի եւ տարագրութեան պատմութիւններ :

Առնուազն մաս մը միայն լոյս տեսաւ երբեւ գիրք՝ 1919էն սկսեալ : Մնացեալները կորսուեցան օրաթերթերու կամ պարբերականներու (մանաւանդ Հայրենիք Ամսագրի) էջերուն մէջ :

Ցիշենք մէկ քանին.

Արամ Անտոնեան 1920ին Փարիզի մէջ հրատարակեց՝ Ֆրանսերէն լեզուով՝ « Հայկական ջարդերու պաշտօնական վաւերաթուղթերը », պետական հրամանագրերու Թուրքերէն բնագրերու արտագրութեամբ : Այս հատորը լոյս տեսաւ նաեւ հայերէն (Մեծ Ոճիրը, Պոսթըն 1921) եւ անգլերէն (Նարիմ պէյի յիշատակները) լեզուներով :

Պոսթընի մէջ հրատարակեց նաեւ Այն սեւ օրերուն (1920) :

Գրիգորիս եպս. Պալաքեան, որ 1915 Ապրիլ 11/24ին մտաւորականներու հետ ձերբակալուելով Չանկըրը տարուած եւ անկէ մինչեւ Ամանոս փոխադրուած էր՝ ճաշակելով տարագրութեան բոլոր դառնութիւնները, ականատեսի իր վկայութիւնները լոյս ընծայեց 1922ին Վիէննայի մէջ Հայ Գողգոթան անունով :

Նահատակ մտաւորականներու նկարներով զարդարուած այս գիրքը սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ կը պարունակէ Անգարայի, Եոզղատի, Այաշի, Չանղըրըի եւ շրջակայից, Գանլը Կէչիտի եւ Տէր Զօրի ջարդերուն մասին : Երկրորդ հատորը դժբախտաբար անտիպ կը մնայ ցարդ :

Կարապետ Գաբիկեան 1929ին Ամերիկայի մէջ հրատարակեց Սեբաստիոյ շրջանի եղեռնապատումը : Վեր. Թ. Մկրտիչեան՝ Տիգրանակերտի ջարդերը (1919), Վեր. Տ. Անդրէասեան՝ Զէյթունի տարագրութիւնը եւ Սուէտիոյ ապստամբութիւնը (1935), Առնակ՝ Թուրքերու ճանկին մէջ (1936), Տոքթ. Մ. Սալբի (Արամ Սահակեան)՝ Ալեակներ եւ խլեակներ (1920) եւ Մեր խաչը (1921), Լ. Տօնիկեան՝ Իմ տեսածներս, Ց. Քէփէլեան՝ Անդրէասի շրջանի եղեռնը, եւն :

Աւելի հարուստ գրականութիւն ունեցանք մեր հերոսամարտերու մասին :

Ա–Դօ 1917ին Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց Մեծ դէպքերը Վասպուրականում : Օննիկ Մխիթարեան Սոֆիայի եւ Հայկ Աճէմեան Վիէննայի մէջ հրատարակեցին Վասպուրականի հերոսամարտը (Թատերգութիւն մըն ալ Ղ. Մելոյեան յօրինեց նոյն նիւթին մասին) :

Լուսեր (Արամ Սահակեան) գրեց Ուրֆայի հերոսամարտը (1951ին Հայրենակցական Միութիւնը հրատարակեց ստուար հատոր մը Եդեսիոյ մասին) :

Շապին Գարահիսարի եւ իր հերոսամարտին մասին գրեցին Արամ Հայկազ (Նիւ Եորք, 1957), եւ Ս. Խ. Տէօվլէթեան (Փարիզ, 1954) : Աւելի առաջ Արամ Չարըգ գրած էր թատերգութիւն մը :

Ազատագրի փառամեծ դիւցազնամարտին մասին գրեցին Կ. Գալուստեան եւ Ն. Գաբիկեան (Մարսէյլ, 1932) :

Սակայն Մեծ Եղեռնը տակաւին կը սպասէ իր մեծ պատմագրքին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ-ԳԱՀԻՐԷ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

ՊԱՑՄԱՆԱԻ ՈՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԶՊԱՇՏՊԱՆԷ...

Ինչպէս գրած էինք, Խրուշչեւ վերջերս նամակ մը ղրկած էր Նասըրի, աշխատելով վերահաստատել իրենց նախկին բարեկամութիւնը :

Պէյրութի թերթերը «դիւանագիտական աղբիւրներ»է առնելով իրենց լուրը, կը գրեն թէ Խրուշչեւ զգուշացուցած է Նասըրը՝ Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու պատրաստած «դաւադրութեան» դէմ :

Խորհրդային վարչապետը՝ իր նամակին մէջ տուած է նաեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ : Պէյրութի «Նահար» թերթը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ նամակին բովանդակութիւնը .— Անգլիացիները «դաւադրութիւն » մը պատրաստած են Իրաքի դէմ, բայց անոր գործադրութիւնը ձգած են Միացեալ Նահանգներու : Նկատելով որ Ամերիկա Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի դաշնակից է՝ աւելի դիւրութեամբ կրնայ թափանցել Իրաք, ի հարկին՝ «իր դաշնակիցները պաշտպանելու պատրուակով » :

Այս պայմաններու մէջ՝ Խրուշչեւ Նասըրի առաջարկած է որ Իրաքի դէմ իր մղած պայքարէն հրաժարի, որուն փոխարէն Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ օգնել Ա. Մ. Հանրապետութեան :

Միւս կողմէ «Հաւաստէս» թերթը կը գրէ թէ Խրուշչեւ ուզած է հանդիպում մը ունենալ Նասըրի հետ՝ վերջի եւ թուականի ընտրութիւնը ձգել Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահին :

Նասըր պատասխանած է արդէն Խրուշչեւի. նամակին մէջ արաբ Նախագահը կը շեշտէ թէ բարեկամական յարաբերութիւնները կրնան վերսկսիլ երկու երկիրներու միջեւ, պայմանաւ որ Մոսկուա թիկունք չկանգնի համայնավարներու եւ զանոնք չքաջալերէ արաբական ազգայնականութեան դէմ :

Հաւանական է՝ որ այս լուրերը պաշտօնական բնոյթ չեն կրեր :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

« Արաբական սենտիքաներու միջազգային համագաշնակցութեան» երկրորդ համագումարը աջքի օր բացուեցաւ Գահիրէի մէջ, մասնակցութեամբ Ա. Մ. Հանրապետութեան, Յորդանանի, Լիբանանի, Լիպիոյ, Սուտանի եւ Քուվէյթի սենտիքաներու ներկայացուցիչներուն :

Արաբական այս կազմակերպութիւնը հիմնուած էր 1956ին :

Համագումարի օրակարգին վրայ ուշադրաւ է «Համայնավարութեան Իրաք թափանցման» դէմ պայքարելու հարցը :

Անցեալ Փետրուարի յեղափոխութենէն ի վեր աքսորի մէջ ապրող Իրաքցիները պիտի կարենան մասնակցիլ համագումարին, ինչպէս նաեւ՝ Հիւս. Ափրիկէի ներկայացուցիչները :

Իրաքեան պատուիրակութեան ղեկավար Էլ Աղիզ յայտարարեց թէ համագումարին մէջ պիտի աշխատի ներկայացնել իր երկրին մէջ տիրող կացութիւնը, միաժամանակ հրապարակ պիտի հանէ փաստաթուղթեր՝ որոնք պիտի զրկէ Ժընեւի աշխատանքի միջազգային գրասենեակը եւ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին : Էլ Աղիզ պիտի առաջարկէ որ միջազգային յանձնախումբ մը կազմուի՝ Իրաքի մէջ քննութիւններ կատարելու համար, որովհետեւ ներկայ վարչակարգին ներքեւ բանտերներու բոլոր իրաւունքները ոտնակոխ կ՚ըլլան :

Իրաքցիները արաբ բանուորներու պիտի առաջարկեն որ արգիլեն հանդիսանան Սուէզի ջրանցքէն անցնող այն նաւերուն՝ որոնք Խ. Միութեան կողմէ զինուած քիւրտեր կը փոխադրեն Իրաք :

Հակահամայնավար պայքարէն դատ՝ համագումարին մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուած է նաեւ հակաքրտական պայքարին, որուն համար Իրաքցի տարագիրները մեծապէս կրնան օժանդակել արաբ ազգայնականներուն :

× Իրաքի Ալ Զամէն թերթին համաձայն Գահիրէի մէջ հրատարակուած հրովարտակով մը քրտերէն լեզուն կ՚արգիլուի Ա. Միաց. Հանրապետութեան մէջ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ փակուած է քրտերէն գիրքերու հրատարակչական տուն մը : Ձեռք առնուած այս միջոցները 400.000 հոգիի կը վերաբերին (Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ ապրող) :

Մէկ Միտք

ՉՄՈՌՆԱ՞Լ ԵՒ ՏՈԿԱԼ

Երկ՞ր, երկա՞ր ատենէ ի վեր ինծի տր: ... չէր կարդալ գրութիւն մը, որ ըլլա՞ այնքան պայծառ ինչպէս արցունքի կայլակ մը, այնքան յուզիչ ինչպէս թափօղ արցունքներ, որքան էր Մառոլլօ եպիսկոպոսին գրութիւնը, նուիրուած Ապրիլեան մեր նահատակներուն, (հրատարակուած՝ Յառաջի մէջ, Ուրբաթ եւ Շաբաթ) :

Ինք, բարձրաստիճան այս եկեղեցականը, ուզեր է Հայոց մարտիրոսագրութեան այդ վկայութիւնը կարդալ Ծնընդգիր, ֆրանսական վեհանիստ եկեղեցիին մէջ, «մարտիրոսներու յերան» բարձունքին վրայ :

Վստահ եմ թէ Յառաջի ընթերցողները, ինծի հետ, ինձ նման, կարդացին այդ բիւրեղ գրութիւնը, եթէ ոչ ծնրադիր, անպայման արցունքո՞վ ու հեկեկանքով :

Ֆրանսա՛, ո՞վ քաղցր Ֆրանսա, օրհնեա՞լ ըլլաս դուն, որ մեզի կը գրկես Մառոլլօ եպիսկոպոսը, որպէս բարի Սամարացի :

Վիրաւոր են մեր կողերը. ու դառնութեամբ լեցուած՝ մեր հոգիները :

Դէպի լոյս, դէպի արեւ երկարող նանապարհին վրայ, ազատութեան եւ ստեղծագործութեան ռահվիրաներուն ընկեր, վիրաւոր ինկա՞ւ մեր ժողովուրդը, գրեթէ կիսամեռ ...

Աւազակ մը խոցած էր իր կողը :

Լքեցին Արեւելքի փոքրիկ այս մոգը եւ բաժնուեցան անոնք՝ որոնց հաւատակից էր աստղանմանաչը : Լքեցին «փոքրիկ դաշնակիցը» եւ հեռացան անոնք՝ որոնց իր արիւնն էր տուած վիրաւորը : Լքեցին, թէեւ իրենց ցաւակից էր ան : Լքեցին, թէեւ սեղանակից էր ան իրենց քաղաքակրթութեան : Լքեցին բոլորը :

Արդարեւ, երբ եկանք Արեւմուտք՝ ռոռնելով « արեգակն արդարութեան », ապշութեամբ նկատեցինք որ երկա՞ր, երկար ատեն է ի վեր մեզ կը համարուի իր անունով եւ պատմութեամբ յիշել այն որ ինկաւ Եղովմիմի ճանապարհին վրայ, եւ համոզուեցանք թէ աւազակն է որ կը վարձատրուի այս դարուն մէջ, իսկ վիրաւորը կը լքուի, կ՚անտեսուի, մոռացութեան կը տրուի :

Ընդհանուր այս լքումին մէջ, Մառոլլօ մօտեցաւ անոր որ ինկած էր Եդովմիմի ճանապարհին վրայ, «պատեաց զվէրս նորա, արկեալ ի վերայ ձէթ եւ գինի » (Ղուկ. Ժ. 34) :

Ցաւերը ամոքող ձէթ ու գինի էին ֆրանսացի ազնիւ եկեղեցականին խօսքերը, աստուածաշնչի բալասան, գերահրաշ սպեղանի, կենսագործ ապրասամ : Մենք երկա՞ր, երկար ատենէ ի վեր լսած չէինք նման խօսքեր, — մեզի զմուռս ու քացախ կը հրամցնէին (Սաղ. ԿԹ. 21) :

Ընտրական նառերու մէջ խօսուած, փշրանքի պէս նետուած, կտորակեալ ջատագովականներ չէին այս անգամ : Ազնիւ, գերազնիւ հոգի մը կը մօտենար վիրաւորին, Արեւելքի առաջին մոգին, լքուած ու դառնութեամբ լեցուած դաշնակիցին, արեւին բացուած եւ արեւանման ծաղկած հնօրեայ տունկին, ու կը շշնչար իսկական Ֆրանսացիի մը բարբառով .

— Որդի՛, մի՛ յուսահատիր, վառ պահէ հաւատքդ, չմոռնաս երբեք լեզուդ, միշտ յիշէ հայրենիքդ՝ օրինակ առնելով Բաբելոնի երբեմնի պանդուխտներէն, որոնք կ՚ըսէին. «Կցեսցի լեզու իմ ի քիմս իմ՝ թէ ոչ յիշեցից զքեզ» (Սաղ. ՃԼԷ. 6) : Հաւատարիմ մնացիր հօրենական աւանդութիւններուդ, ցեղիդ ծէսերուն եւ իտէալին, այն վստահութեամբ թէ, ինչպէս Տերտուղիանոս կ՚ըսէ, թափուած արիւնը սերմնցաւի պէս է, ուշ կամ կանուխ զաւակներդ պիտի քաղեն թափուած արեան հունձքը :

Օրհնեա՞լ, օրհնեա՞լ Ֆրանսացի, շնորհակալութի՞ւն :

Այժմ քեզի է խօսքս, ժողովո՛ւրդ Հայոց :

Մեր պատմութիւնն է աս, մեր ազգային աւետարանը : Ամէն հայ ծնողք աւանդութիւն պէտք է դարձնէ կարդացնել այս գրութիւնը իր կրտսեր զաւակին՝ Կիրակնօրեայ երեկոյեան ընթրիքին, ինչպէս կ՚ընէին Եբրայեցիք. «Պատմեսցես որդւոյ քում» (Ել. ԺԳ. 8) :

Պէտք է աւանդաբար կարդալ այս գրութիւնը, որ մեր ցաւին վկայութեան մէջ կը ցոլացնէ նաեւ ստեղծագործ ժողովուրդի մը քաղաքակրթական կարելիութիւնները : Հաւատք կը ներշնչէ այս կտորը : Ուրեմն զոց պէտք է սորվեցնել մեր նոր սերունդին :

Չմոռնա՞լ եւ տոկա՞լ.— ահա փրկութեան հրաշագործ թելադրանքը, մեր ժողովուրդին աւետարանը :

Չմոռնա՞լ եւ տոկա՞լ ,— այս է որ կը պատգամէ Մառոլլօ եպիսկոպոս :

Եթէ հարուստ ըլլայի, հարիւր հազար օրինակ կը տպագրէի այս գրութիւնը տետրակի ձեւով ու կը բաշխէի ամէն Հայու, նաեւ օտարներուն, օտար գրողներուն, օտար մամուլին :

Չկա՞յ հայ հարուստ մը, որ այդ սիրտը ունենար :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ երեկոյ, Ապրիլ 24ին, Միւթիւալիթէի սրահը լեցուած էր երկիւղած բազմութեամբ մը որ եկած էր ոգեկոչելու աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը :

Խօսք առին՝ գերապայծառ Ամատունի, Գառնիկ Սիւլեան, Բաբգէն Գավէզ, Վահրամ Գարկիրճեան եւ Նախկին Ռազմիկներու Նախարարին ներկայացուցիչը՝ Ծերակուտական՝ Գոմէ :

Սզահանդէսը փակեց Կաթ. Գաւառիրակ Սերովբէ Եպիսկ. կատարելով Հանգստեան թողութիւնը, ապա ժողովուրդը երգեց Հայր Մերը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ շուտով պիտի արգիլուի համայնավար կուսակցութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան անդամներու թիւն է՝ 1.700.000, այսինքն՝ 1956էն ի վեր 200.000 հոգի պակսած են :

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Հոգեբանութիւն (փսիխոլոժի) բառը եւրոպական մատենագրութեան մէջ գործածուած է առաջին անգամ 1590ին: Գերմանացի մըն է բառին հայրը, Գոկլենիոս, փիլիսոփայ եւ ... բանաստեղծ, (ծնած է Կորբախ 1547 Մարտ 1ին), փրոֆէսէօր Մարպուրկի համալսարանին: Կը թուի թէ, սակայն, գոհ չէ իր կերտած բառէն՝ զոր խորագիր էր տուած իր մէկ գործին,— այդպէս կը կարծենք՝ որովհետեւ նոյն բառը չի գտնուիր Հեյլենալատինական Փիլիսոփայական Բառարանին մէջ, զոր հրատարակած է աւելի ետքը, 1613ին:

Իր աշակերտը, Կասման, նոյն բառն առած գործածած է 1594ին՝ իբրեւ տարազ ուսման մը, ընենք՝ հոգեխօսութիւն, զոր կը հակադրէր կազմախօսութեան:

Նորապոյն պրպտումներ, հակառակ Լալանտի եւ Տիւմայի մատնանշումներուն, ցոյց կուտան թէ բառը գործածուած է Ֆրանսայի մէջ աւելի կանուխ, — Թայլփիէ, որ մեռած է 1589ին, ծանօթ իր համայնագիտական բեռով՝ որ կը մատնէ ապունգի ձեւ իմացականութիւն մը, անոր համար որ չունէր քննական ոգի ու կը քաղէր կը լեցնէր ամէն բան, նոյնիսկ նախապաշարում ու անոտիք, փսիխոլոժի բառը կերտած էր « Հոգիներու երեւման գիտութիւն» նշանակութեամբ: Աւելի դրապաշտ միտք, յետագային՝ Ֆրանսացի մեծ վիրաբոյժը, Դիոնիս եւս կը գործածէ նոյն բառը 1690ին, ոչ ինչպէս Կասման, որ փսիխոլոժին կը հակադրէր անաթոմիին, մեկնելով փիլիսոփայական հին հանդոյցէն՝ հոգի եւ մարմին:

Վոլֆն էր, որ ԺԸ. դարուն՝ գիտական ծանրութիւն տուաւ բառին: Այդ արժէքով՝ հոգեբանութիւնը սկզբնաբար մեծ ընդունելութիւն գտաւ Ֆրանսայի մէջ: Եւ Ֆրանսական Ակադեմիան իր բառարանին մէջ առաւ 1762ին: Ընտրողապաշտներուն սիրական բառն էր ժամանակ մը:

Ի վերջոյ, սակայն, տեսնուեցաւ թէ փայլուն կեղեւով բառ մըն է... սնամէջ: Առաջին աքացին զարկին դրապաշտ դըպրոցին հետեւորդները: Ուրիշներ մերժեցին փիլիսոփայական արժէք կամ նշանակութիւն ընել հոգեբանութեան մէջ:

Բառը ... պարապ դարձած է այսօր:

Արդարեւ, ի՞նչ կ'ըսեն հոգեբանութեան նոյնիսկ դասագիրքերու հեղինակները:

Հոգեբանութիւնը, համաձայն բառին արմատական նշանակութեան, « Հոգիին գիտութիւնն է »,— յանկերգ մը որ կը կրկնուի իբրեւ ... « Հայր մեր », իրբեւ ասանութիւն, ոչ թէ բան մը ըսելու համար: Եւ անմիջապէս հարցումը .— Բայց ի՞նչ կը նշանակէ « Հոգի »: Այն ծանօթը անծանօթով բացատրելու այս... ալճապրան ի վերջոյ պատճառ դարձաւ որ վճռական միտք մը բերէ սա տարազը, յեղափոխական յայտարարութիւն .— Հոգի մոգի չկայ հոգեբանութեան մէջ: Այսինքն թէ բառը բաժին չանի ... իր հօրը մեղքերուն մէջ: Ամէն լեզու ունի բառ մը, որ նախ թրթուր է, յետոյ թիթեռնիկ, եւ թիթեռնիկը՝ թրթուրին թշնամի:

Այսպէս, այսօր, « առանց հոգիի հոգեբանութիւնը » տարազ մըն է (Հոֆտինկ), որ, մերժելով արժէք տալ բառին ոչ միայն ստուգաբանական, այլեւ իմաստաբանական տեսակէտով, նուիրագործուած է ամէն գրքի մէջ, հեղինակը փիլիսոփայ ըլլայ թէ արբայ: Հոգին այլեւս փոխադրուած է ուրիշ տուն, դարձած է առարկայ բնազանցութեան, բայց երբեք հոգեբանութեան:

Արդ, ի՞նչ բան է հոգեբանութեան առարկան, — ինչո՞վ կը զբաղի, ի՞նչ կ'ուսումնասիրէ, ճշդելու համար նախ իր աշխատանքին սահմանները:

Եւ անմիջապէս խոստովանութիւն մը. — Դժուա՛ր է սահմանել հոգեբանութիւնը:

Ոմանք անպարարի փորձեր կը կատարեն՝ ըսելով թէ հոգեբանութիւնը այն ուսումն է, որ կը ջանայ բացատրել ... հոգեբանական իրողութիւնները: Ֆուլքիէ, չուզելով նմանիլ Մոլիէրի հերոսներուն, Հայոց խիկարին կամ նման տիպարներու՝ որոնք փարանում ցոյց չեն տար յայտարարելու համար թէ ջուրը նիւթ մըն է... Ջրեղէն, նախընտրելի կը համարի ըսել թէ հոգեբանութիւնը ուսումնասիրութիւնն է հոգեկան վիճակներու: Արարները, այստեղ, կ'ըսեն — Ֆաթման գնաց՝ եկաւ Այիշէն, բայց միշտ նոյն սեւ քօղը երեսին: Ֆուլքիէ կը պաշտպանէ իր բացատրութիւնը, աւելցնելով թէ հոգեկան վիճակ կամ հոգեբանական իրողութիւն հոմանիշ են գիտակցութեան: Կրիէժէ գոհացուցիչ չի գտներ այս բացատրութիւնը եւս, նոյնքան մութ, նոյնքան խորհրդաւոր՝ երբ հարկ գտնուի սահմանել թէ ո՛ւր կը սկսի գիտակցութիւնը: Ուրիշներ ակադեմական լեզուով մը կը գոհանան ըսել թէ հոգեբանութիւնը վերլուծումն է մտքին, իմացականութեան կամ մտածողութեան, — տարազը վատնդա՞ւոր է անոր համար որ հոգեբանութիւնը կը նետուի փիլիսոփայութեան ծոցը: Արդ, հոգեբանութիւնը փիլիսոփայութիւն չէ:

Դժուարութիւններէն խուսափելու համբերեկ եղանակ մըն է ըսել թէ հոգեբանութիւնը այն գիտութիւնն է, որ կ'ուսումնասիրէ զգալու, մտածելու, շարժելու, իրերը ճանչնալու, այլ մանաւանդ ինքզինք, իր ներքին աշխարհը ճանչնալու կարողութիւնները (Ա. Ուէյ): Մի հարցնէք թէ կենդանիներուն պիտի զլացուի՞ն այդ կարողութիւնները: Ի՞նչ կըրնամ պատասխանել՝ երբ, այս միջոցիս, սկսեր եմ կարդալ Շան հոգեբանութիւնը. (հեղինակները՝ ակադեմական Տըշամպը եւ Ռ. Փէքարիօ), ուր կը յիշատակուի նաեւ Հոֆթանկի չահեկան աշխատութիւնը, Ձիուն հոգեբանութիւնը. մինչ ուրիշներ, նման գիրքերու սիրահար, պիտի մատնանշեն բազմաթիւ գործեր՝ կենդանիներու « հոգեկան գործունէութեան» ուսումնասիրութեան նուիրուած, թուելով նաեւ այն պրպտումները, որոնք կը կատարուին միարջիջներու կեանքին շուրջ՝ հասնելու համար մինչեւ փոքր կամ մեծ կենդանիներու աշխարհը, բնոյն կոչուած խորհրդաւոր ու հրաշալի կարողութեամբ մը լեցուած:

Զգենք Ֆրոյտը, որ գիտակցութեան ընդարձակ աշխարհին տակ երեւան հանեց ենթագիտակցութեան աւելի ընդարձակ աշխարհ մը: Բայց բնա՛գդը, ո՞վ կրնայ պարզել այս կարողութեան ուժը կամ հրաշքը: Բզքը կը թելադրէ ընդունիլ թէ բնութիւնն է, արտաքին աշխարհը, որ կը խթանէ, կը գրգռէ, կը մղէ, կը վարէ ապրող էակը: Հայերէն բառը աւելի գեղեցիկ է,— ազդում հին հայերէնի մէջ կը նշանակէ զգացում(*), այնպէս որ բնազդ բառով ցոյց կը տրուի այն զգացումը կամ գրգիռը, որ «ի ներքուստ» կը շարժէ, կը ներգործէ, կ'արթնցնէ, կ'առաջնորդէ:

Ահա զարուն է,— թռչունը, երբ կը տեսնէ չիւղ մը, մեքենաբար կը նետուի վրան, կ'առնէ կը տանի՝ բոյն շինելու: Աչքը, որ տեսաւ չիւղը, զգացեց բոյն շինելու տրամադրութիւնը: Եւ ահա հարցումը .— Բնա՞զդ թէ անդրադարձ:

Այսպէս, հոգեբանութեան նուիրուած գիտնականներուն առջեւ կը բացուի աշխատանքի նոր եւ ընդարձակ դաշտ մը,— անդրադարձ շարժումներու ուսումնասիրութիւնը, որ կը կատարուի բնախօսութեան գործիքներով:

Վասնզի հոգեբանութեան ուսուցիչը բնախօսութիւնն է: Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսէ բնախօսութիւնը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ըստ ազդում բառին ծագման, սակայն, զգացման գրգիռ կը դրուի դուրս,— ադկէ՝ տրօգերական թաfում ու խորհրդաւոր ներգործութեան զաղափարը ազդում բառին մէջ, որով թարգմանած են էնֆլուէնցան ու տուած հիւանդութեան ազդախտ բռնագրօսիկ անունը, հոմանիշ կրիփին, երբեմն դում ալ կոչուած:

ՄԵՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Օր մը հանդիպեցայ հին մտաւորականի մը, հրաշքով ողջ մնացած: Ասպէս խօսեցաւ .— « Ինը թերթի կ'աշխատակցիմ, նոյնքան մըն ալ թերթեր կ'արտատպեն յօդուածներս: Եթէ այս բոլորին համար վճարուէի, հիմա կալուածներու տէր կ'ըլլայի ... Բայց գիտէք մեր կանոնը .— ձրի են յօդուածները: Քաղաքական Տընտեսութեան համաշխարհային սկզբունքը, «ամէն աշխատանք վարձատրութեան արժանի է» , հայ գրագէտին համար բռնուած չէ:

Իրաւ ալ, ո՞ւր տեսնուեր է որ, մարդ մը աշխատի, եւ բան մը չշահի: Մանաւանդ գրագէտ մը, որ աշխատած պահուն, իր ուղեղը կը կրծէ ...

Գալով գիրքերուն, անոնց ալ ինչ վիճակը պատահուած ըլլալը, տարակուսելի է: Ոտքէհետեւ մարմնով եւ միտքով առողջ Հայը, գիրք չի գներ: Բացի անկէ, որ հեղինակը — շատ քիչ անգամ — անձամբ իր գիրքերը պիտուներ պատցնէ: Այն ատեն, երբեմն կը յաջողի ծախել, երբ անողը կասկածի, որ մատուցանողը, ձեռք մը բռած է դէպի տարատին եւեւ գտնուող գրպանը, ուր կրնայ ռեվոլվէր մը պահուըտած ըլլալ... Այն ատեն, այո, կը վճարէ եւ կ'առնէ գիրքը, եւ բաւ իրեն, իր կեանքը կը փրկէ ...

Եթէ ոչ, գիրք գնողները մաճիաճներ են միայն: Երախտահանութենէն սկսեալ, մինչեւ լեզուական կնճիռներով տառապողներ կամ այսպէս կոչուած՝ շատաւիղի ասպետներ: Այսինքն անձեր, որոնք իրենց պարզ մահկանացութենէն անբաւաբար, գարերու մթութեան խորերէն կը յաճախեն դուրս քաշել, իրենց ասպետներ կամ իշխաններ եղած ըլլալու ապացոյցը··

Ժամ մը օրեւէ հայ գրատան մը մէջ բաւական է տեսնելու, թէ ո՞ւր է հայ գիրքը···

Գրատան պատերը ծածկուած են ամէն տեսակի հատորներով: Ցոյսերով ծանրաբեռն սեղանին եւեւ նստած է գրավաճառը: Քանի մը առողջ մարդեր եկած են տեսութեան, առանց դէպի գիրքերը ակնարկ մը իսկ նետելու:

Ցանկարծ դուռը մեղմիւ կը բացուի: Երապատեսի աչքերով մէկը կ'երեւայ գըրան բացուածքին մէջ, եւ տատամսոտ քայլերով կը յառաջանայ դէպի ներս:

Գիրքի մանիաք մըն է: Հոն եկած է իր մտասեւեռումին դարման մը գտնելու, ինչպէս հիւանդ մը կ'երթայ դեղագործին:

Գրավաճառը տեղէն կը ցատկէ... կը ճանչնայ, ան է, գիրք գնողը ... Անոր գանկին եւ վիզին մէջտեղ կարծես պարապ միջոց մը կայ, որուն մէջ գետեղուած է իր մանին ...

Եւ ահա գիրքերը դուրս կը քաշուին իրենց քունէն... եւ, ո՞վ հրաշք, կը ծախուին··· հայ գիրքին եւ գրավաճառին գոյութիւնը ապացուցանող միակ քաղցրը պահերը ...

Ասով հանդերձ, ինչպէս յօդուածները տասնեակներով թերթեր կ'արտատպեն, ուրկէ գալն իսկ չյիշատակելով, հայ գրագէտին գիրքերը տպողներ ալ կան, առանց, այս անգամ, դրագէտին լուր տալու:

Օր մը, դերասան Շահան Սարեանը ըսաւ ինծի .— «Ձեր Օսքար Ուայլտի «Սալոմէ»ին թարգմանութիւնը գնեցի Եգիպ-

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ԾՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ»·— «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ »·— «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա· Բ· ԵՒ Ե· ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

●

« Մեր սերունդը չէ ախորժած դաս առնելէ »:
«Մթին, անհասկնալի է Օշականի հէքեաթը »:

Յ · ՕՇԱԿԱՆ

Նիւթիս մէջ մտնելէ առաջ, որ պիտի ընդգրկէ Յակոբ Օշականի քանի մը քննադատական եւ յետ մահու լոյս ընծայուած « Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան » հատորները, թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար ստիպուած եմ յայտարարել թէ այս յօդուածաշարքին մէջ նկատի պիտի չառնուին Յ · Օշականի՝ իբրեւ քննադատ եւ վիպագիր, բոլոր դրական գիծերը, տրուած ըլլալով որ զանազան ժամանակներու, հանդէսներու եւ օրաթերթերու մէջ լոյս ընծայած եմ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք շօշափած են դրական այդ գիծերը եւ որոնք հետեւեալներն են·

1·— « Յակոբ Օշական եւ Զապէլ Եսայեանի տիպարները»· «Արեւմուտք» , 1946:

2·— « Արուեստագէտի մը հոգին » , « Արեւմուտք » 1945 :

3·— « Բնութիւնը եւ իրերու հոգին », « Ակօս » 1953 , թիւ 11 , 12 :

4·— «Գաղափարներու աշխարհը » , « Ակօս », 1954 , թիւ 1:

5·— «Գիւղը եւ իր հոգին», «Հայրենիք» օրաթերթ , Յունուար 1957 :

6·— « Յակոբ Օշականի գրականութեան մարդկային համայնապատկերը» , «Հայրենիք» օրաթերթ, Դեկտ· 1958 :

7·— «Յակոբ Օշականի գրականութեան եւ ոճին յատկանշական ենկարագիրը » , «Հայրենիք» :

Սկիզբէն ուրիշներուն կողմէ յայտնուած այնքան վերապահումներուն հակառակ, այս տողերը ստորագրողը անվերապահ հիացում ունի Մնացորդացներու հեղինակին գործին՝ եւ յարգանք իր յիշատակին հանդէպ :

Յակոբ Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան » առաջին հատորը, Զարթօնքի սերունդին նուիրուած, շատ ուշ ստացայ եւ անոր ընթերցումը ժամանակի եւ լուրջ պրպտումի կը կարօտէր: Հետզհետէ լոյս տեսան այդ շարքին միւս հատորները, Բ·ը նուիրուած «Կրտսեր Ռոմանթիքներուն» (Թ· Թէրզեան, Յ· Սէթեան, Մ · Աճէմեան եւ Ռ· Պէրպէրեան), Ե·ը նուիրուած « Մեր իրապաշտներուն (Գ· Զօհրապ, Տ· Կամսարական, Լ· Բաշալեան, Ա· Զօպանեան, Հրանտ, Սիպիլ, Հրանտ Ասատուր եւ Ա· Արփիարեան):

Ունեցած հիացումս պատճառ մը չէր սակայն, որ անոր վերջին քննադատական գրականութեան վերլուծումներու ինչ ինչ մասերուն և յայտնուած տեսակէտներուն հանդէպ որոշ վերապահումներ եւ ճըշդումներ չարձանագրուին և քանի մը հակասութիւններ չմատնանշուին :

«Մթին , անհասկնալի է Օշականի հէքեաթը» կ'ըսէ, եւ մթութիւնը, անհասկնալիութիւնը քննադատը կը վերագրէ արդիւնք՝ ձեռագրին սխալ ընթերցումին, մանաւանդ սխալ հասկցուելուն: Այս կերպով կը կարծէ՞ք թէ լուծուած է ոճի եւ արտայայտութեան խրթնութիւնը, որ Հէքեաթ չէ եւ ոչ ալ առասպել: Օշական հպարտ է որ ամէնէն պարզ խօսքը իր ուզած կերպովը ըսելու եւ ինքնատիպ մընալու արժանիքն ունի : Ինչ որ յաճախ կրկներ ենք մեր ուսումնասիրութիւններու ընթացքին : Ինչպէս կարելի է պարզապէս սխալ ընթերցման կամ սխալ հասկացողութեան վերագրել, զոր յիշած է «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան » առաջին հատորի Ցիշատակարանին մէջ:

Գրական գործերու մէջ Օշական փըտռուած է «Մեր հաւաքական զգայնութեան ցեղային ապրումներուն մէկ սարուածը (թէկուզ հատուածական), մեր միտքին մէկ քանդակը, մեր երեւակայութեան ու մեր անդրադարձելու շնորհներուն, աւելի պարզ բանաձեւով՝ մեր արուեստի զգայարանքին կնիքն ու փաստերը, մեր պատմութեամբ յօրինուած կեանքին մեր ներսը իբրեւ հողեղէն մարմին մը մէկ յատկանշական հայեացքը , մեր խառնուածքը ըլլան սեւեռուած »: (էջ 7):

Այս տեսակէտով ինչո՞ւ գրականութեան պատմութեան մէջ չառնել անուններ, դէմքեր, որոնք արուեստի կնիքն ունին եւ կը ցոլացնեն հայ ժողովուրդին նկարագրին այս կամ այն մէկ գիծը : Այսպիսի շեղումներու պիտի անդրադառնանք :

« Գրականութեան ամէն պատմութիւն միշտ անկատար մնալու է սահմանուած » (էջ 14), բարեբախտաբար այս խոստովանութիւնը Օշականէն է , արդարբելու համար վերը ըսուած ծայրայեղ դատաստանը :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար·)

տոս եղած ատեն։ Ներկայացուած ալ է...» ։

— «Ի՞նչ, գի՞րքը վնեցի՞ք ...»։

— «Այո՛, այո՛, տպուած է, եւ կը ծախուի ...» ։

Ես այդ թարգմանութիւնս «Ռոստոն» ամսաթերթին մէջ տպած էի ։ Եւ տակէ ի վեր, կը կարծէի որ հոն էր տակաւին...

Բայց պոլսեցի տպագրիչ մը, անշուշտ իր սեփականութիւնը նկատելով, «Ռոստան»ին առած էր, տպած էր, եւ կը ծախէր, առանց նոյն իսկ ինծմէ ոչ միայն արտօնութիւն խնդրելու, այլ օրինակ մը իսկ ղրկելու ինծի ։

Նոյն տեսակ պատմութիւն մը լսած եմ, Աւետիս Ահարոնեանէն իսկ ։

Ամէն մարդ ուզածը կ'ընէ հայ գրագէտին հանդէպ։ Հայ գրագէտը ամէնուն համար կ'աշխատի — Լեզուն կը պահէ, մարդերը կը դաստիարակէ, երբեմն կը լացնէ, երբեմն կը զուարճացնէ, նոյն իսկ դրամ վաստկցնել կուտայ ։ Ինքը, սակայն, հանդիսատես մըն է միայն։ Եւ ոչ մէկ ձեւով կ'օգտուի իր տաղանդէն եւ աշխատանքէն ։

Եւ այսպէս, ինչպէս ըլլայ մտաւորականներն բերած տուրքը հայ մշակոյթին, ան կը մնայ առաւելապէս մէկը՝ որ դրամ չունի, եւ որմէ պէտք է անպայման պղուչանալ ...

Երբ դեռ աւելի միամիտ էի, յաճախած եմ, այսպէս կոչուած հայ «սալոններ»։ Օր մը, այդպէս սալոնի մը մէջ, երբ ներկայ տիկինները իրարու վրայ տեսած արդուզարդի եւ զոհարեղէններու իրենց քննութիւնը վերջացած նկատեցին, խօսքը ինկաւ հայ գրականութեան վրայ ։ Տեսայ որ մասնաւոր ջանք մը կ'ըլլար կարդացող եւ հասկցող երեւնալու ։

Բայց, տեսունը տրուեցաւ մեր ամէնէն սքանչելի եւ նուիրուած բանաստեղծներէն մէկուն ։

Յանկարծ, անկիւնէ մը, Տիկին մը, ադամանդներով ծանրաբեռն իր ձեռքերը դէպի առաջ օդին մէջ նետելով ըսաւ. — «Հա, գիտե՛մ, գիտե՛մ, կը ճանչնա՛մ, էն աղքատ մարդ մը կայ նէ, ա՞ն է...»։

Այո, Տիկին, ան է, ան է ... լաւ ճանչցեր էք... բայց, զարմանալի բան, մինչեւ աշխարհին վրայ, ՝ երջանիկներ եւ գոհացածներ, իրենց կեանքին հետ ի սպառ կ'անհետանան, սակայն այդ տառապած եւ զրկուած գրագէտը, որքան մեռնի, այնքան աւելի եւ աւելի անմահ կը դառնայ ...

ՄԱՆՈՒԿ ԳԻՐԳԻՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

Ստ. Ներսիսեանի անցեալի մասին շատ քիչ վաւերագիրներ կան ։

Ծնած է 1815ին, Երեւան։ Փոքր տարիքէն հետաքրքրուած է նկարչութեամբ։ Հազիւ հինգ տարեկան՝ կը զրկուի ծնողքներէն, որբութեան տառապանքն ու զրկանքները կրելով ։ Այնուհետեւ՝ տասը տարիներու մասին ոչինչ յայտնի է։ Ծանօթ է միայն որ այդ ժամանակամիջոցին հանդիպած է Խ. Աբովեանի ։

1831 – 32ին Ստ. Ներսիսեանը կը գտնենք Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի երրորդ դասարանը, ուր ան կ'ուսանէր Ստ. Նազարեանցի ձեռքին տակ, իբրեւ սան Ստ. Արղութեան եպիսկոպոսի։ Այս շրջանին անյագ ցանկութիւն ունէր՝ մեկնիլ Պետերբուրգ, Գեղարուեստական ակադեմիայի նկարչական ճիւղին մէջ կատարելագործուելու համար ։

1835 Յունուարին, Ստեփանոս Ներսիսեան Պետերբուրգ էր։ Նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ, յուսահատ, ծառայ եղած էր իտալացի նկարիչի մը մօտ, ուր կը տանէր ամէնէն դաժան չարչարանքները՝ աշխատելով ընդունուիլ Գեղարուեստական ակադեմիա ։

Այդ օրերուն կը հանդիպի Խաչատուր Աբովեանի, որ նամակներ կը գրէ կարգ մը արուեստագէտներու՝ անոնց օժանդակութիւնը խնդրելով։

Ապրիլ ամիսէն սկսեալ, նկարիչները խրախուսող ընկերութեան վարչութեան միջամտութեամբ Ներսիսեան ակադեմիա կ'ընդունուի, ինչպէս նաեւ փոքր նպաստ մը կը ստանայ ։ Կ'անցնին ծանր զրկանքի տարիներ ։

Ներսիսեան եռանդուն կերպով կը շարունակէ կատարելագործուիլ ։ Նոյն տարիներուն պատրաստած է իր «Կրակոյ Աւետչի» նկարը։

1840ին Ներսիսեան կ'աւարտէ գեղարուեստական ակադեմիան։ Կը սկսի աշխատանքի մտահոգութիւնը ։ 1842ին Խ. Աբովեանէն կը խնդրէ որ Թիֆլիսի մէջ իրեն համապատասխան աշխատանք մը գտնէ։ Սակայն այդ շրջանին Աբովեանն ալ կը հալածուէր ռուսական կառավարութեան կողմէ եւ չի կրնար օգնութեան ձեռք երկարել իր բարեկամին։ Մինչեւ 1846 Ներսիսեան կը մնայ Պետերբուրգ, բնակելով իր մտերիմ ընկերոջ, հռչակաւոր հայ նկարիչ Յովհ. Այվազովսկիի տունը ։

1847ին Ներսիսեան կ'երթայ Թիֆլիս ։ Իր արուեստով զբաղելով հանդերձ երկար ժամանակ մը ուսուցչութիւն կ'ընէ ։

Այս շրջանին է որ Ներսիսեան ստեղծած է իր «Խնջոյք Քուռի ափին» եւ «Մելիք – Աղամեանի դիմանկարը», որոնք հայ իրապաշտ նկարչութեան հիմը կը դնէին ։ Յատկապէս «Խնջոյք Քուռի ափին» նկարը եզակի գործ է հայ նկարչութեան պատմութեան մէջ՝ իր վերարտադրած կերպարներով եւ անոնց մեկնաբանութեամբ։

1858ին Ներսիսեան կը տեղափոխուի Շուշի, ուր կը նուիրուի Ղարաբաղի Հայութեան մշակութային զարգացման գործին

Կեանքին վերջին տարիներուն՝ ծերունի արուեստագէտը կը վերադառնայ Թիֆլիս։ Մոռցուած բոլորէն՝ ողբերգութեան պահերուն իր յուշումները կը յանձնէր կտաւին։ Այդ օրերուն է ստեղծագործած Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի դիմանկարները (1882 – 1883)։

Ժամանակակիցներու վկայութեամբ, Ներսիսեան ստեղծած է պատմական հայ գործիչներու դիմանկարներու ամբողջ շարք մը, բայց իր բազմաթիւ այլ գործերուն նման՝ կորսուած են նաեւ անոնք։

Գ. Ց.

ԳԱՂՏԱՍԱՐ ԴՊԻՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան լոյս ընծայած է Գաղտասար Դպիրի «Տաղիկներ սիրոյ եւ կարօտանաց» գործը՝ Շ. Նազարեանի եւ Ա. Մնացականեանի պատրաստութեամբ ։

Գաղտասար Դպիր 18րդ դարու առաջին կիսերուն հայ մշակոյթի մեծագոյն ներկայացուցիչներէն մէկն է։ Գ. Դպիր նշանաւոր բանաստեղծ էր, մատենագիր, քերականագէտ, երաժիշտ եւ հրատարակիչ։ Իր անունը սերտօրէն կապուած էր արեւմտահայ իրականութեան մէջ այդ շրջանին ծնունդ առած մտաւորական զարթօնքին հետ ։

Իբրեւ հրատարակիչ՝ տասնամեակներ շարունակ ղեկավարած է ան Կ. Պոլսոյ հայ տպարաններու գիտա – մանկավարժական աշխատանքները։ Գաղտասար Դպիրի ջանքերով Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած են քանի մը տասնեակ գիրքեր, որոնք կը վերաբերին միջնադարու պատմութեան եւ իր ժամանակի հայ մտաւորական կեանքի զարգացման հարցերուն ։

Ինքն ձեռագիր օրինակներէ ընտրութիւններ կատարած, բնագրեր պատրաստած, ապագրումները չտեսած եւ հրատարակած է շարք մը գիրքեր, ինչպէս՝ Առաքել Սիւնեցիի «Ադամագիրք»ը, «Գիրք պատմութեան երկրին Տարօնոյ», Գր. Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ը, Գրիգոր Տաթեւացիի «Գիրք հարցմանց»ը, Դաւիթ Անյաղթի «Գիրք սահմանաց»ը, եւայլն ։

Այսուհանդերձ, Գաղտասար Դպիրի ժառանգութեան ամէնէն արժէքաւոր մասը՝ իր բանաստեղծութիւններն են։ Իր գիրքը պատրաստողները այդ բանաստեղծութիւնները կը բաժնեն հետեւեալ խումբերու — Ընկերային խոհեր ու տրամադրութիւններ արտայայտող բանաստեղծութիւններ, սիրային երգեր եւ կրօնական տաղեր ։

Այս բանաստեղծութիւնները կը ճշդեն Գաղտասար Դպիրի արժէքը ։

Գիրքը հրատարակուած է Հայաստանի Պետական Մատենադարանի շարք մը ձեռագիրներու հիման վրայ ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Հայաստանի գրողներու գրասենեակները վերջերս հաշուետուութիւններ ըրած են՝ իրենց գործունէութեան շուրջ ։

Արձակագիրներու բաժնի գրասենեակին մէջ հաշուետուութիւնը կատարած է Քր. Թափալցեան, մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Հ. Սիրաս, Գ. Բես, Ստ. Ալաջաջեան, Արազս եւ ուրիշներ, շեշտելով թէ Արձակագիրներու գրասենեակը շատ քիչ զբաղած է գրողներու ձեռագրերով։ Լրջօրէն քննադատուած է վարչութիւնը՝ իր անբաւարար գործունէութեան համար։ Այնուհետեւ կատարուած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը, որուն նախագահ նշանակուած է Ա. Սահինեան ։

— Քիւրտ գրողներու բաժնին հաշուետուութիւնը ըրած է Հ. Ջնդի։ Կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած են Հայաստանի կարգ մը քիւրտ գրողները ։ Քիւրտերը համեմատաբար շատ աւելի լաւ գործունէութիւն ունեցած են՝ քան հայ գրողները։ Ժողովին խօսած է նաեւ Հայաստանի գրողներու Միութեան քարտուղար Գ. Սեւունց։ Քիւրտերու բաժնի նախագահ վերընտրուած է Հ. Ջնդի։

— Հաշուետու ժողով գումարած են նաեւ Հայաստանի Ատրպէյճանցի գրողները։ Ժողովին մասնակցած է Էղ. Թոփչեան ։ Ատրպէյճանցի գրողներու նախագահ ընտրուած է Ա. Երեւանլի ։

— Հակառակ անոր որ ընդհանրապէս լաւ աշխատանք չեն տարած գրական զանազան խմբակցութիւնները, այսուհանդերձ Թատերագիրներու բաժնի գրասենեակը վերջին շրջանին քննարկած է աւելի քան քսան հեղինակներու նոր գործերը, որոնց ինը ներկայացուած են թատրոններու մէջ ։

Հաշուետուութիւնը կատարած է Գ. Տէր Գրիգորեան։ Մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Ս. Սարգիսեան, Մ. Շաթիրեան, Ա. Արաքսմանեան եւ ուրիշներ ։

Քննադատելով հանդերձ բաժնին կարգ մը թերութիւնները՝ թատերագիրները ընդհանրապէս գնահատած են վարչութեան աշխատանքը ։

— Մանկական գրականութեան յանձնաժողովին մէջ զեկուցում կատարած է Վ. Վարդանեան։ Զեկուցողն ու ելոյթ ունեցողները շեշտած են թէ յանձնաժողովը գոհացուցիչ աշխատանք տարած է մանկական գրականութեան տարածման գործին մէջ։ Մանկագիրները այցելած են երկրին զանազան շրջանները եւ շփում ունեցած դպրոցներու եւ աշակերտներու հետ ։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, պաշտօնաթերթ Հայ Կաթողիկէ Համայնքին, Թիւ 2։ Մարտ – Ապրիլ 1959. 3 Ավենիւ Կլաման-Շան, Լը Փէք, (Սէն Է Ուազ), Ֆրանսա։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (395)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԴ.

ԱՆՑԱԾ ԱԳԱԳԱՑ

(16 – 61)

— Այդ մշուշի միջով նկարւում էին հեռաւոր լեռները իրանց սպիտակափառ գագաթներով, այդ մշուշի միջով երեւում էր Վանայ ծովակը իր գեղագրական եզերքով, այդ մշուշի միջով նշմարւում էր Ջրային հսկայ լուղորդը, որը, իբրեւ մարմնացած յառաջադիմութիւն, սլանում էր առաջ եւ առաջ, թողնելով ծովի խաղաղ մակերեւոյթի վրայ մի արծաթափայլ շաւիղ, իսկ օդի մէջ ծխային երկար ժապաւէն ։

[illegible]նից ոչ այնքան հեռու գտնւում էր Թամիլյան գիւղը։ Այդ գիւղը իւր գեղեցիկ դիրքով ամենահին ժամանակներում Ռշտունի իշխանների զբօսավայրն էր, իսկ յետոյ Արծրունի իշխանների ամարանոցը դարձաւ ։

Բայց այժմ նրա մի կողմում, կանաչազարդ բարձրաւանդակի վրայ, կանգնած էր մի սիրուն, քարաշէն տուն։ Նրա մի ճակատը նայում էր դէպի կապուտակ ծովը, իսկ միւս ճակատը դէպի մի գեղեցիկ պարտէզ, որ տան առջեւից տարածւում էր դէպի ներքեւ, եւ լայն, ծառազարդ թումբերով աստիճան առ աստիճան իջնում էր մինչեւ ծովը։ Պարտէզում, այգեպանի սուր դանակը ձեռին, աշխատում էր մի մարդ։ Տարիների ալիքները դեռ նոր էին սկսել արծաթազրել նրա գլխի սեւ մազերը ։

Իսկ թուխ դէմքի վրայ դեռ եւս պահպանւել էր երիտասարդական աշխոյժը։ Նա զգուշութեամբ ճեղքում էր մատաղ տունկերի կեղեւը, եւ ճեղքուածքի մէջ անց կացնելով նորաբողբոջ շիւղեր, կապում էր փափուկ թելով։ Նրա մօտ կանգնած էր մի փոքրիկ աղջիկ, գարնանային թեթեւ հագուստով եւ յարդեայ մեծ գլխարկով, որի լայն եզերքը հովանու նման հասնում էին մինչեւ ուսերը ։ Նա ձեռքում բռնած ունէր ջրով լի թիթեղեայ մի թաս, որի մէջ լողում էին զալար բողբոջները։ Առաւօտեան զով օդը պայծառ վարդագոյն երանգով ներկել էր այդ գեղեցիկ հրեշտակի լիքը թշերը, որ կապած էին սպիտակ թաշկինակով։ Բայց այդ չէր արգելում նրան իր անվերջ շատախօսութեամբ աւելի խանգարել հօրը, քան թէ օգնել նրան ։

— Դրան ասում են պատուա՞ստ, հայրիկ ։

— Պատուաստ, — ուղղեց հայրը . — Դու ե՞րբ պէտք է սովորես այդ բառը, Աշխէն ։

— Սովորեցայ, հայրիկ, — պատուաստ, այդպէս չէ ։

— Հիմա աւելի փչացրիր ։

— Ի՞նչ անեմ, լեզուս չի բանում ։

— Մինչեւ այդ բառը ուղիղ չարտասանես, մայրիկին կ'ասեմ, որ նախաճաշիկի ժամանակ քեզ քաղցր չտայ

Աշխէնը մի քանի անգամ եւս զանազան ձեւերով չուռ տուեց անտանելի բառը, բայց ոչ մէկը պատուաստ դուրս չեկաւ։ Նա իր դժուար դրութիւնից ազատուելու համար՝ փոխեց խօսքը ։

— Ինչո՞ւ ես կտրատում ճիւղերը, հայրիկ, ափսոս չէ՞։

Հայրը բացատրեց նրան պատուաստի նշանակութիւնը, աւելացնելով .

— Եթէ այդ աւելորդ, անպէտք ճիւղերը չկտրատեմ, դու այն քաղցր հոտաւէտ խնձորները, որ ուտում ես ձմեռը, այլ եւս չես ուտի ։

— Ե՞րբ խնձոր կը տայ, հայրիկ, ո՞վ է իմանում, — տասն եւ վեց տարուց յետոյ ։

— Ինչո՞ւ տասն եւ վեց տարուց յետոյ, կարելի է երեք կամ չորս տարուց յետոյ, զաւակս ։

— Բաս թող մէկն էլ ես կապեմ ։

— Հանգիստ կաց, Աշխէն, կը փչացնես ։

— Ինչո՞ւ եմ փչացնում, երէկ այն կեռասենին ես կապեցի, փչացա՞ւ ։

Նա սկսեց կապել պատուաստի վէրքը. փոքրիկ մատիկները արագութեամբ գործում էին, իսկ անհանգիստ լեզուն խօսում էր.

— Գիտես մայրիկը ճաշի համար ի՞նչ է պատրաստում ։

— Շատ ու շատ բան է պատրաստում, — տասն եւ վեց տեսակ, ասում է, այսօր Արփիարը ու Հիւբբին պէտք է գան Մուշից։ Արշակին էլ կը բերե՞ն հայրիկ ։

— Կը բերեն ։

— Ես Արշակին շատ եմ սիրում, Հիւբբին էլ եմ սիրում, Արփիարին էլ եմ սիրում, բայց Արշակին շատ եմ սիրում ։— Հիմա Արշակը մեծացած կը լինի, հայրիկ, հիմա, խօսելիս կը լինի... Ախ, որքան ժամանակ է չեմ տեսել Արշակին ... տասն եւ վեց ամիս կը լինի .

— Տասն եւ վեց ամիս ո՞րտեղից կը լինի, — նկատեց հայրը, — Զատկին մեր տանը չէ՞ին ։

Այդ միջոցին պարտէզի ցանկապատի մօտով անցնում էր մի սիրուն տղայ, որ Աշխէնից երկու տարով հազիւ մեծ կը լինէր։ Գրքերը թեւքի տակին, գնում էր նա դէպի գիւղական ուսումնարանը։ Տեսնելով քրոջը, մօտեցաւ եւ ցանկապատի ետեւից ասաց .

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՏԸԳՐԷ Օրան հասաւ, ուր ճառի մը ընթացքին չեշտեց թէ կարեւորագոյն հարցը՝ խաղաղութիւնն է։ Տըգրէ ըսաւ նաեւ թէ միշտ կը մտածուի Ալժերիոյ մասին։

ՆԵՀՐՈՒ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տալայի – Լամայի հետ, Միւսուրիի մէջ։ Ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է այս տեսակցութենէն ետք։ Կ'ըսուի միայն թէ այս խօսակցութեանց նպատակն էր՝ լուծում մը գտնել համայնավար Չինաստանի եւ Թիպէթի տագնապին համար։

ՓԱՐԻԶԻ Հիւս. Ափրիկէցիներու շըր– ջանակներուն մէջ խուզարկութիւններ ե– ղան Շաբաթ առաւօտ։ Բազմաթիւ ձեր– բակալութիւններ կատարուեցան ոստիկա– նութեան կողմէ։

ՆԵՓԱԼԻ եւ Խ. Միութեան միջեւ կըն– քուած համաձայնութեամբ մը Մոսկուայի կառավարութիւնը երեսուն միլիոն ռուբ– լիի (երեք միլիառ ֆրանք) անտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընէ. մօտ ա– տենէն Նեփալ կը հասնին նաեւ խորհրդա– յին մասնագէտներ։

500 ԹԻՊԷԹՑԻՆԵՐ Հնդկաստան ապաս– տանած են վերջին դէպքերու ընթացքին. Նոր Տէլհիի կառավարութիւնը տարագրի ապաստան շնորհած է անոնց, միաժամա– նակ հարկ եղած օգնութիւնը կատարե– լով։ Փախստականները օրերով քալած են լեռնային շրջաններու մէջ՝ մինչեւ Հնդ– կաստանի սահմանը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին քաղաքականութեան հարցը կը շարունա– կէ մեծ հետաքրքրութիւն առթել իր շուրջ։ Ինչպէս գրած էինք՝ Հերթըր Ար– տաքին նախարար նշանակուեցաւ Տըլըսի տեղ, իսկ այսօր կ'ըսուի թէ Հերթըրի օգնական պիտի նշանակուի Տիլըն։ Ռա– պըրթ Մըրֆի Արտաքին փոխ նախարար պիտի ըլլայ։ Այնպէս կը թուի թէ Ամե– րիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի վարէ մասնագէտներէ բաղկացած խմբակ մը. Տըլըսի պատրաստած խմբա– կը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մամուլի գործակալութեան մը համաձայն՝ մառեչալ Վորոշիլով ծան– րապէս հիւանդացած է եւ հաւանական է որ շուտով հրաժարի Գերագոյն Խոր– հուրդի Նախագահութեան ղեկավարի իր պաշտօնէն։ Այս պարագային՝ Վորոշիլո– վի աթոռը գրաւելու կոչուած ամէնէն հաւանական անձը կը նկատուի Իգնաթեւ, 57 տարեկան եւ Խրուշչեւի բարեկամ։ Իգնաթեւ կարեւոր գործունէութիւն մը ցոյց տուած էր «հակակուսակցական խմբակ»ին դէմ բացուած պայքարին մէջ՝ իր կարգին դատապարտելով Մոլոթովը, Մալէնկովը, Կագանովիչն ու Բուլգանի– նը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանօ Ժընեւի Արտա– քին նախարարներու ժողովին մասին խօ– սելով յայտարարեց թէ «ոչ մէկ պատճառ կայ, որ մեծ յոյսեր դնենք Ժընեւի այն ժողովին վրայ, որուն պարտականութիւ– նըն է՝ մեծերու հանդիպումը պատրաս– տել»։ Գերման նախարարին կարծիքը այն է, թէ յաջողութեան յոյսեր պէտք է ու– նենալ, բայց պէտք չէ չափազանցել։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Նիւէն Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, եւ Տէր եւ Տիկին Հէմուեթեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պ. Գա– րեգին Ջիլինկիրեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազարա– կան ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ. դասախօսութիւն.— Այս Չորեքշար– թի երեկոյ նոյն սրահին մէջ եւ նոյն ժա– մուն։

Դ. Վարուժանի՝ կը խօսի Պ. ՓՕԼԱՏ– ԵԱՆ, Գ. Զօհրապ՝ կը խօսի Պ. Ժ. Մի– ՐԻՃԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձա– նագրութիւնները բացուած են։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմում– ները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեք– շաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35։

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒ– ԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Ռ. Ջիլինկիր– եան եւ զաւակները, իրենց ցաւակցու– թիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Գայ– եանէ Ճինճեանի, Տէր եւ Տիկին Արբ. Ճինճեանի, զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վ. Պարսամեանի, զաւակներուն եւ ըն– տանեկան բոլոր պարագաներուն ողբ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆի անակնկալ մահուան առթիւ։

×

Համա– Զարսանճաքի Հայր. Միութեան Գոմոնի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակիցներ՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Գէ– որգեանի եւ իրենց զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կ. Ղազարեանի եւ իրենց զաւակ– ներուն, Այրի Տիկին Խ. Քէյեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Նշան Ղա– զարեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մել– քոն Գէորգեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տի– կին Վարդան Ղազարեան (Ամերիկա), եւ բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին, եղ– բօր, ազգականին

ՊԵՏՐՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆի

(31 տարեկան Զարսանճագի Մաստան գիւղէն) ղառնակսկիծ մահուան առթիւ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Գայեանէ Ճինճեանի իր ամուսնոյն Տոքթ. Արամ Ճինճեանի մահուան առթիւ։ Ինչպէս նաեւ Ճինճեան եւ Պարսամեան ընտանիքներուն։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ
30ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Պ. Ն. Յովհաննէսեան երկու հազար ֆրանք, Պ. Տ. Խայիկեան հազար, Տիկին Ս. Յակոբեան եւ Օր. Մ. Ստեփանեան հազարական ֆրանք։

ՍԵԲԱՍՏ. ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաքժանկարի ներկայացում Մայիս 3ին։ Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ։

ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՅ

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի կողմէ։

3 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կղերականներու սրահին մէջ,

32, RUE DANTON. KREMLIN-BICETRE

Կը ներկայացուի «ԹՈՐՈՍ ՇԱՌԱՆ» Նոր Սերունդի Անուշիկի «Կանաչա– ւենց» խումբին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ– ցին.—

ԵՐԳ՝ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Մ. Գա– րակէօզեան։

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Օր. Շ. Յովհան– նէսեան։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐ՝ Պ. Ա. եւ Օր. Պազ– տասարեան։

Մուտք 200 ֆրանք։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Իջնել Փորթ տ'Իթալի, հանրակառք թիւ 185 եւ 147 եւ իջնել Րիւ Քոնվանսիոն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի մասնաճիւ– ղին, Մայիս երեքին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ՄԱՂԱՔ– ԵԱՆ։ Կը խօսի ընկերուհի Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ երեք դպրոցներու ա– շակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե– րունդին։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ (2 Մայիս) երեկոները ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ։ Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30– ին, 4 Րիւ Քոնվան։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ –Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ հասցէին։ Նոյն ժողովին բացակայող ընկերը բարեհաճի իր ծննդ– եան թուականը գրկել քարտուղարին, ի հարկին փակելով իր 1958ի հաշիւը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը, ուր ներ– կայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

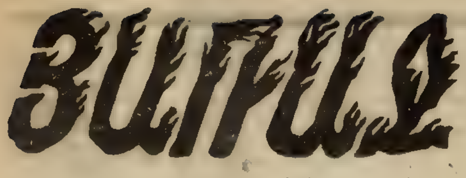
Լսարանին հերթական դասախօսութիւ– նը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քա– տէի սրահը։

Կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁ։

Նիւթ՝ «Ազգային պատուիրակութիւն– ները խաղաղութեան վեհաժողովին ա– ռաջ»։ Մուտքը ազատ է։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 21 ՅՈՒՆԻՍ Նկատի ունենալ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ — MARDI 28 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8381 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4282

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԳՐՔԵՐ

Մեծ Եղեռնի պատմութեան իրենց կարեւոր նպաստը բերին նաեւ Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք իրենց ծննդավայրի յիշատակը յաւերժացնելու համար հրատարակեցին «Պատմագիրքեր», իբրեւ յուշարձան անցեալ փառքի եւ լաւ օրերու:

Ընդհանրապէս սատւար այս հատորներուն մէջ տեղական բարքերու, սովորութիւններու, աւանդութեանց, պատմութեան, բարբառի եւ այլ մասնայատկութեանց կողքին լայն տեղ տրուած է նաեւ հերոսամարտի, ջարդի եւ տարագրութեան մանրամասնութեանց:

Այս ուղղութեամբ առաջին լուրջ ձեռնարկը կատարեցին Ամերիկայի մեր Մարաշի հայրենակիցները, 1934ին Նիւ Եորքի մէջ հրատարակելով Մարաշ կամ գերմանիկ եւ հերոս Զէյթուն պատմագիրքը, մանրատառ 944 էջ, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով, խմբագրութեամբ Գր. Հ. Գալուստեանի:

Ցետոյ Ա. Ալպօյաճեան Գահիրէի մէջ լոյս ընծայեց հայ Կեսարիան, երկու մեծ հատորներով:

Հայրենակցական Միութեանց միջեւ սկսաւ մրցակցութիւն մը՝ գրչուած բարի նախանձէ:

Ու շնորհիւ ատոր, հետզհետէ խմբագրուեցան եւ հրատարակուեցան զանազան քաղաքներու կամ գաւառներու Մասին պատմական գրքեր:

Ակնայ մասին գրեցին Ա. Մ. Քէչեան, (Պուքրէշ, 1942) եւ Թ. Ազատեան (Պոլիս, 1943): Իսկ 1952ին Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ մեծ հատոր մը՝ խմբագրութեամբ Մ. Պարսամեանի (Ակն եւ Ակնցիք):

Հաճըն եւ իր հերոսամարտը եւս ունեցան իրենց պատմիչները Ամերիկայի մէջ:

Երզնկայի մասին գրեց Գալուստ Սիւրմէնեան, Գահիրէ, 1947: (Իսկ Յար. Քիւրտեան 1953ին Վենետիկի մէջ լոյս ընծայեց Երիզա եւ Եկեղեաց գաւառի Ա. հատորը):

Այնթապի ընդարձակ պատմութիւնը հրատարակուեցաւ Ամերիկայի մէջ:

Բաբերդի մասին գրեց Բաբգէն քհնյ. Ալլահեան (Փարիզ, 1955).

Քղիի պատմութիւնը գրեց Գ. Թուրիկեան:

Ատափազարի Հայրենակցական Միութիւնը նիւթեր կը հաւաքէ տարիներէ ի վեր՝ Բիւթանիոյ պատմութիւնը գրելու համար:

Պարտիզակի մասին գրեցին Գր. Մըխալեան եւ Պետիկեան (Գրաչնկարներ):

Սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ հրատարակուած են ուրիշ մենագրութիւններ ալ, որոնք մեր ձեռքը չեն հասած:

Իսկ Մեծ Եղեռնի մասին լոյս տեսած են օտար լեզուներով բազմաթիւ գրքեր: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ 1916ին հրատարակուած Կապոյտ Տետրակը, 726 էջնոց ստուար հատոր մը, որ կը պարունակէ ջարդերու եւ տարագրութեանց մասին հիւպատոսական եւ այլ պաշտօնական տեղեկագիրներ՝ հաւաքուած Ճէյմս Պրայսի կողմէ:

Տր. Եոհաննէս Լէփսիուս գերմաներէն լեզուով լոյս ընծայեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան վաւերաթուղթերը՝ Հայկ. Ջարդերու մասին (Տոյչլանտ ունտ Արմէնիըն): Այս գիրքն ալ ֆրանսերէնի ու հայերէնի թարգմանուեցաւ (Գաղտնի տեղեկագիր):

Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի Յիշատակները հրատարակուեցան անգլերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով:

Էմիլ Տումէրկ, Ռընէ Փինոն, Քրաֆթ-Պոնար, Քամիյ Մօքլէր, Տիկին Ինկա Նապանտեան, Տիկին Փ. Գափտանեան, Ֆրէտէրիք Մաքլէր եւ ուրիշներ ֆրանսերէն գրքոյկներ հրատարակեցին Հայկ. ոդիսականին մասին: Հ. Մաթէոս Միւրէ նկարագրեց Մարաշի ջարդը: Փօլ տիւ Վէօ մերկացուց Կիլիկիոյ վերջին ողբերգութիւնը (1919 – 22):

Իսկ Ֆրանց Վէրֆէլ իր երկու հատորնոց հոյակապ գրքով — որ 24 լեզուներու թարգմանուեցաւ — պանծացուց Մուսա լեռան 40 օրերը, Հայերը ներկայացնելով իբրեւ քաջամարտիկ հերոսներ:

Օտար լեզուներով լոյս տեսած հրատարակութեանց մէջ ամէնէն վերջինն է Յովհ. Արք. Նազլեանի 1650 մեծադիր էջնոց երկհատոր ֆրանսերէն գիրքը — զարդարուած բազմաթիւ նկարներով եւ քարտէսներով — (Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1955 – 56):

Հանգուցեալ Գերապայծառը իր Յիշատակներուն մէջ մանաւորապէս կը նկարագրէ Թուրքիոյ հայ-կաթոլիկ համայնքին կրած կորուստները Մեծ Եղեռնին եւ կը քննէ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքա-կրօնական դէպքերը՝ 1914էն 1928: Արդիւնք՝ տարիներու մանրակրկիտ աշխատանքի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԿԸ ՊԱՀԷ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ՊԱՌԱՇԷՆ, ՏԷՖԷՌ ԵՒ ՏԻՒՔԼՕ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՆ

★

Մինչ անցեալ Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութիւններով Ազգ. Ժողովը ամբողջովին կը փոխէր իր դիմագիծը, Ապրիլ 26ի ծերակուտական ընտրութիւնները զգալի ոչ մէկ փոփոխութիւն բերին:

204 հին ծերակուտականներէն, 170ը վերընտրուեցան, երեք նախարարներ՝ Պեռթուէն, Միշըլէ եւ Ռօժէ փայլուն յաջողութիւն մը արձանագրեցին:

Պարտուած երեսփոխաններ՝ ինչպէս Տէֆէռ, Լաֆէ, Էտկար Ֆօռ, Միթըրան, Տիւքլօ, Վերմեռշ, կրկին խորհրդարանական գարձան, այս անգամ ծերակոյտի անդամ ընտրուելով:

7 Նահանգներու մէջ, ընտրական ձեւը համեմատականի վրայ էր, մինչ միւս նահանգներուն մէջ՝ բացարձակ մեծամասնութեան վրայ:

Մայր երկիրը պիտի ընտրէր 255 ծերակուտական, անդրծովեան նահանգները եւ հողամասերը՝ 12:

Ծերակոյտի կազմը պիտի ամբողջանայ Մայիսի ընթացքին. վեց ծերակուտականներ պիտի ընտրուին ներկայացնելու համար արտասահմանի Ֆրանսացիները եւ 34՝ Ալժերիան եւ Սահարան:

Ինչպէս կը նախատեսուէր համայնավարները ընտրուեցան Սէնի նահանգին մէջ, ուր 22 աթոռներուն 9ը գրաւեցին: Այսպէս ընտրուեցան՝ ինը համայնավար (Տիւքլօ, Մառան, Փըթի, Ժանէթ Վերմեռշ, Կիյօ, Լիւիլլէ, Քօնիօ, Կառօտի, Տեռմօ), հինգ անկախ, հինգ կոլիստ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար), երկու ընկերվարական եւ մէկ՝ ժողովրդական Շարժում:

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է.—

Համայնավար՝ 14 (նախապէս 16), զանազան ձախ՝ մէկ (ոչ մէկ), Ընկերվարական՝ 48 (53). Արմատական՝ 51 (47), Կոլիստ՝ 27 (29), Ժող. Շարժում՝ 29 (21), Անկախ՝ 85 (80):

Այս պատկերը ցոյց կուտայ արդէն թէ օրուան յաղթական Անկախներու Ազգ. կեդրոնն է, բայց կը հաստատէ թէ հակառակ նոր ընտրուողներու՝ ծերակոյտը չէ փոխած իր դիմագիծը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵՐԺԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ԲԱՑ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

★

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ՊԻՏԻ ԱՐԳԻԼՈՒԻ՞Ն

Նախագահ Այզընհաուըրի եւ Վարչապետ Մաքմիլընի նամակ մը գրելով՝ Խրուշչեւ մերժեց ամերիկեան առաջարկը եւ ընդունեցաւ անգլիական ծրագիրը՝ հիւլէական զէնքերու եւ փորձերու արգիլման շուրջ:

Ինչպէս ծանօթ է, Նախագահ Այզընհաուըր առաջարկած էր որ յիսուն քիլոմեթր բարձրութենէ վար՝ հիւլէական փորձերը արգիլուին: Խրուշչեւ իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ Նախագահին առաջարկած լուծումը հետապնդուած նպատակին համապատասխան չէ —«Արգիլել հիւլէական նոր զէնքերու պատրաստութիւնը»:

Խորհրդային Վարչապետը կ'աւելցնէ թէ մթնոլորտին մէջ կատարուած հիւլէական փորձերը նոյնպէս՝ յիսուն քիլոմեթրէ բարձր, օդը կը թունաւորեն, ինչպէս նաեւ բոյսերը: Այս պայմաններու մէջ «ժողովուրդները իրաւունք ունին դատապարտելու այդ առաջարկը»:

Միւս կողմէ, Խրուշչեւ համակերպած է հիւլէական փորձերը յսկողութեան տակ առնելու բրիտանական ծրագրին:

Մաքմիլընի ղրկած նամակին մէջ, Խ. Միութեան Վարչապետը կ'ըսէ թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը «այդ առաջարկը Ժընեւի ժողովին դնելու հրահանգ ստացած է»:

Իւրաքանչիւր երկրի համար միջազգային հսկիչներու թիւը ճշդելու անգլիական առաջարկը աքանչելի մեկնակէտ մըն է՝ հարցը յաջողութեամբ լուծելու համար, — կ'աւելցնէ Խրուշչեւ:

Այս ծրագիրը մանրամասնօրէն բացատրած էր Անգլիոյ վարչապետ Մաքմիլըն՝ վերջերս Մոսկուա կատարած իր այցելութեան ընթացքին:

Եզրակացնելով, Խ. Միութեան Վարչապետը յոյս կը յայտնէ թէ անգլիական պատուիրակութիւնն ալ պիտի աշխատի Վարչապետ Մաքմիլընի ծրագրին յաջողութեան համար:

Խրուշչեւի պատասխանը որոշ մտահոգութիւն մը առեղծած է Ուաշինկթընի մէջ, ուր կը մտածեն թէ Ժընեւի խորհրդակցութիւնները, այս ձեւով, նոր փուլի մէջ պիտի մտնեն:

Ծանօթ է, որ ամիսներէ ի վեր Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները Ժընեւի մէջ կ'աշխատին լուծում մը գտնել հիւլէական հարցին: Նախագահ Այզընհաուըր իր վերջին առաջարկը ըրած էր՝ որպէսզի մեծերու հանդիպումէն առաջ ձախողութիւն մը չարձանագրուի հիւլէական ժողովին մէջ:

Ցարդ Մոսկուա կը մերժէր ընդունիլ միջազգային հսկողութեան ծրագիրը, ինչ որ Արեւմուտքին մտածել կուտար՝ թէ Խ. Միութիւնը չուզեր հրաժարիլ հիւլէական փորձերէ:

Ներկայիս, հարցը բոլորովին նոր բնոյթ կը ստանայ: Յաջողութեան հաւանականութիւններն ալ աւելցած կը թուին՝ եթէ մինչ այդ Խրուշչեւ չփոխէ իր կարծիքը:

× Խ. Միութեան Արտաքին Նախարարութեան մամուլի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «Խրուշչեւի առողջական վիճակը այնքան լաւ է՝ որ ուրիշներու նախանձը կրնայ շարժել»: Այս ձեւով, Մոսկուա կը հերքէ արեւմտեան թերթերու մէջ լոյս տեսած այն լուրերը՝ որոնց համաձայն Խ. Միութեան Վարչապետը վերջերս մտային անցողակի խանգարումներ ունեցած էր ....:

ՍԱՄԻ ՍՈԼՀ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Լիբանանի նախկին վարչապետը, որ եօթը ամսուան «աքսոր» մը պարտադրած էր ինքզինքին, որոշած է Պէյրութ վերադառնալ եւ ներկայանալ, ի հարկին, Բարձրագոյն Ատեանին:

Սամի Սոլհ, որ աւելի քան հինգ ամիս յաջողած էր դէմ դնել Լիբանանի ծանօթ ըմբոստութեան, գաղտնօրէն մեկնած էր իր հայրենիքէն, եւ որոշած՝ վերադառնալ երբ ամէն ինչ հանդարտած է:

Նախկին վարչապետը, տեսակցութեան մը մենաշնորհը տալով «Լը Մօնտ»ի թղթակիցին յայտարարած է.— «Աքսորս երկար տեւեց: Եօթը ամիս է կը սպասեմ որ կացութիւնը բնականոն վիճակ մը ստանայ: Այս ուղղութեամբ սակայն ներկայ կառավարութիւնը ոչինչ ըրաւ: Ժողովուրդը տակաւին զինուած է: Աւելի քան յիսուն հազար հրացան, որ գաղտնօրէն մտան Լիբանան, կը մնան անպատասխանատուներու ձեռքը: Ոճրագործները, որ այնքան արիւն թափել տուին, չեն պատժուած, ընդհակառակն՝ քաղաքական կուսակցութիւն մըստեղծելու արտօնութիւն ստացան»:

Սամի Սոլհի համար՝ Լիբանանի արիւնալի դէպքերը այն բնոյթը կը կրեն ինչ որ գնդ. Շաւաֆի ձախողած ըմբոստական շարժումը, Իրաքի մէջ: Նախկին վարչապետը շեշտեց.— «Վերադարձիս պիտի պահանջեմ որ Լիբանանի արիւնալի դէպքերուն պատասխանատու ոճրագործները դատուին: Հակառակ պարագային՝ պիտի դիմեմ կառավարութեան որ գիս դատէ Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ: Պէտք է որ ամէն ինչ պարզուի անցեալ տարուան ըմբոստութեան շուրջ»:

Սամի Սոլհ վստահ չէ թէ, ինչպէս կ'ըսէ Նասր, Իրաքի վարչապետը՝ Քասըմ համայնավար է: — «Իմ ստացած լուրերուս համաձայն, աւելցուցած է Սոլհ, Քասըմ համոզուած ազգայնական մըն է եւ անկեղծ հայրենասէր մը: Որքան ատեն որ արաբական կարգ մը երկիրներ միջամուխ ըլլան իրենց դրացիներուն գործերուն, այնքան ատեն կայունութիւնը եւ հանդարտութիւնը չեն կրնար վերահաստատուիլ Միջին Արեւելքի մէջ»:

Նախկին վարչապետին վերադարձին առթիւ, հարցապնդուելով, Լիբանանի ներքին նախարարը՝ Ռէմոն Էտտէ ըսած է.— «Ազատ է իր երկիրը վերադառնալու, իմ ալ պարտականութիւնս է պաշտպանել զինք որեւէ յարձակման դէմ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ անգլիական օդանաւ մը անհետացաւ աւզի օր: Օդանաւը հիւլէական գաղտնի թղթածրարներ կը փոխադրէր Աւստրալիա: Անձնակազմը կը բաղկանար 17 հոգիէ, որոնց 12ը՝ ճամբորդ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ թերթերուն համաձայն Ճէպէլ Սինճարի մէջ (Իրաք) ազգայնական ուժերը ըմբոստացած են Քասըմի դէմ, մեծ կորուստներ պատճառելով կառավարական ուժերուն: Բազմաթիւ զինուորներ գերի ինկած են ըմբոստներու ձեռքը:

ԹԵՀՐԱՆԻ չեխ դիւանագէտներէն մէկը իր ընտանիքին հետ Լոնտոն գնաց, ուր երեք ամիս մնալու արտօնութիւն ստացած է անգլիական կառավարութեան կողմէ: Կը կարծուի թէ վերջնականապէս «ազատութիւնը ընտրած է»:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը Արաբական Լիկայի քարտուղարին յայտնեց թէ համաձայն է Ֆրանսայի դէմ տնտեսական պոյքոթ ընելու ծրագրին՝ օգնելու համար Ալժերիոյ ժողովուրդին:

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

●

ԽՄԲ.— Ծանօթ գրագէտ Համաստեղ Մարտ 21ին դասախօսութիւն մը տուած է Ուոթըրթաունի (Ամերիկա) մէջ՝ Հայ բանաստեղծութեան մասին: Ստորեւ՝ շահեկան այդ դասախօսութեան ամփոփումը :

Արուեստը իր ստորաբաժանումներով, հոգեկան արտայայտութիւն է, եւ այդ արտայայտութիւնները չենք կրնար բաժնել մեր մարմնէն եւ զգայարանքներէն : Մենք ենք որ կերպարանք կուտանք այն բանին, զոր զգացած ենք: Եւ այդ ճիգ մըն է մեր կեանքին իմաստը յաւիտենական դարձնելու, յաղթելու մահուան : Բանաստեղծութիւնը կը ծառայէ, իր նախնական ձեւին մէջ, կեանքը հովանաւորելու, կը պաշտպանուինք հոն, ինչպէս կը պաշտպանուինք կրօնքի հովանաւորութեան ներքեւ: Բանաստեղծութեան առաջին արտայայտութիւնը աղօթքն է եղած, աղօթելով չար ոգիներուն դէմ, որպէսզի խնայեն մեր կեանքին, որ գեղեցիկ է՝, կեանքին, ուր կինը նաչխուն աշխարհ մը ստեղծած է, ստեղծած է սէրը, տունը, զաւակը, եւ որուն միջոցով ժանմացեր է բնութեան հետ :

Կինը մարդուն մէջ ստեղծած է երաժշտութիւնը, պարը, եւ բառերուն տուած է քնարերգութիւն: Այդ բոլորը հրապոյրներ են կինը իրեն կանչելու, եւ փոխադարձաբար: Երաժշտութեան մէջ կայ կրկնութիւն, նաեւ պարին մէջ. կրկնութիւնները կը տեսնենք նախնական մարդոց երգերուն մէջ, ինչպէս նեկրոներու, եւ այդ կրկնութիւնը կուգայ մինչեւ մեր արդիական բանաստեղծներուն :

Այդ աղօթքներն են, որ աստուածներուն հետ բարեկրջուելով՝ ստեղծած են կրօնական բանաստեղծութիւնը եւ երգեցողութիւնը : Կրօնքը նոյնպէս բանաստեղծական ստեղծագործութիւն է : Կայ բանաստեղծութիւն՝ դիցաբանութեան մէջ.:

Նախնական շրջաններուն մէջ, մարդիկ բանաստեղծական միամտութիւնով կ'ապրէին: Մեր Սասնայ անտառ ոգիներու բնակարան էր: Ոգիներ կային ջուրերու մէջ, կամուրջներու տակ: Անոնց համար, աստղերը մարմին ունէին: Նոյնը չէ՞ մեր այսօրուան բանաստեղծներուն համար :

Մենք յաճախ կ'ըսենք այն բանաստեղծութեան, որ մեր հոգիին կը խօսի, եւ մեզի նոր զգացումներ ու մտածումներ կը թելադրէ: Առանց զգայարանքներու եւ մարմնի, հոգին չենք կրնար ըմբռնել : Ահա թէ ինչո՞ւ արուեստը կեանքով կ'ըմբռնենք միայն, այսպէս, դժուար է սահմանել :

Ինչպէս անհատ մը կը շնչէ ու կը զգայ, նոյնպէս ազգ մը կը շնչէ, ունի սիրտ, եւ ուրեմն հաւաքական ստեղծագործութիւն: ժողովուրդ մը իր դիցաբանութիւնով քան ազգային պատմութիւնով : կարելի է հասկնալ ու ըմբռնել աւելի,

Հայ ժողովուրդը, ուրիշ կարեւոր ազգերու նման, ունեցած է հարուստ դիցաբանութիւն, եւ նոյնպէս ուրիշ քաղաքակրթուած ազգերու նման, ունեցած է իր ազգեցութիւնները, երբ յաղթած է, կամ պարտուած :

Չորրորդ դարէն առաջ եւ յետոյ, մենք ըմբռնած ենք յունական մշակոյթին կարեւորութիւնը, Եւրոպայէն առաջ: Ուրեմն, անկարելի է, որ մենք ազդուած չըլլայինք հելլէնական մշակոյթէն: Մեր Տորք Անգեղը յիշեցուցած է Հոմերոսի Կիկլոպը, այն տարբերութեամբ, որ մեր Ա. եղը ունէր գեղեցիկի պաշտամունքը, եւ արուեստագէտ էր: Մեր դիւցազներգութեան կարեւոր մասերը եղած են Հայկի եւ Բելի առասպելը, որ նոյն գծով անցած է մինչեւ մեր Սասունցի Դաւիթը Նաեւ մեր դիւցազներգութեան մաս է Արայի եւ Շամիրամի դիւցազնավէպը, մեր Վահագնը փիւնապաշտ՝ Զենտ Աւեստայի աստուածները, եւ Աղօղոն, յիշեցրնող: Արտաշէսի եւ Սաթենիկի հովուերգութիւնը, որով կը փակուի մեր անգիր դպրութեան շրջանը: Ցետոյ կուգայ անյայտ անջրպետ մը, մինչեւ հինգերորդ դար :

Գիտենք, որ Հինգերորդ դարուն քրիստոնէութիւնը հասած էր Հայաստանի մէջ հիւանդագին աստիճանի, գուցէ պատճառը՝ մեր քաղաքական տկարութիւնն էր : Ս. Մեսրոպ կը միանայ Քրիստոսի խաչակիր գունդին եւ կը մտնէ մենակեացներու կարգին մէջ: Ինքզինք կը նուիրէ լեռնակեցութեան, քաղցի, բանջարակերութեան, խարազանազգեստ եւ դետնատարած անկողիններու, ըստ Կորիւնի : Այս պայմաններու մէջ կը ծնին՝ մեր կրօնական դպրութիւնը, մեր շարականները, Տէր ողորմեաները, Գանձերը, կրօնական երաժշտութիւնը : Ամէն ինչ կը սահմանափակուի «եղիցի»ով մը եւ տեղեւ չի շարժեր առանց Աստուծոյ: Մեր հոգեւոր քաղաքը Երուսաղէմն է, Աբրահամի եւ Իսահակայ Աստուածը մեր Աստուածն էր, Աստուածաշունչին տողերը .վկայութիւններ կուգային, կեանքի զաղտնիքը եւ մեր ազգային մտահոգութիւնները լուծելու :

Եւ ամէն արհաւիրք ու հալածանք Բրշնամիէն, կը վերագրուէր մեր ազգային մեղքերուն, եւ ահա հսկում եւ զոհերու մատուցում :

Մեր կրօնական բանաստեղծութեան մէջ, առաւելապէս կը գտնենք քնարականը, եւ հայ լեզուի գեղեցկութիւնը : Որովհետեւ քրիստոնէութիւնը ժխտումն էր կեանքին, մենք չենք տեսներ այդ բանաստեղծութեան մէջ՝ անձնականութիւն: Որպէս անձնական բանաստեղծ, մենք կը գտնենք Գրիգոր Նարեկացին, որ պայքարեցաւ իր անիմանալի մեղքերուն համար:

Չորրորդ դարէն մինչեւ տասներորդ դար, Նարեկացիի շրջանը, շատ բան փոխուած չէ մեր կրօնական մոլեռանդութեան մէջ: Նարեկացիի թափը որպէս բանաստեղծ, հզօր էր, եւ իր շրջանի դրաբարը բաւարար չէր իր թռիչքին հասնելու: Ան իր ուրոյն լեզուն ստեղծեց, եւ բառերուն տուաւ այլ իմաստ: Անոր անձնական ըլլալն էր, որ բանաստեղծութեան տուաւ գեղարուեստական արժէք, եւ ձրգեց իր հետքը մեր գրականութեան մէջ, մինչեւ Սիամանթօ, մինչեւ Ինտրա: Եւ անզգալաբար տուաւ իրապաշտ գրականութեան մը կայծերը, երբ Աղօթամատեանի մէջ կը նկարագրէ նաւաբեկութիւն մը, նկարագրելով նաւին բոլոր կազմածները:

Ուրկէ՞ Նարեկացիի այդ ոճը. ոմանք արաբական ազդեցութիւն կը կարծեն, իսկ առաւելապէս, մօտիկ գիծը կարելի է գտնել Դ. դարու Ս. Օգոստինոսի Խոստովանութեան մէջ, իր թռիչքով եւ նոյնիսկ ոճով :

Նարեկացիէն յետոյ մենք դէմ առ դէմ կուգանք ուրիշ մեծ բանաստեղծի մը, Ներսէս Շնորհալիի, շատ աւելի հանդարտ, քնարական, հեզասահ գնացքով, եւ այստեղ բանաստեղծութիւնը մտած է ճոխ յանգերու մէջ. յանգեր, որոնք կը կարծուի թէ եկած են արաբականէն, Գրիգոր Մագիստրոսի միջոցով :

ԺԲ. դարուն արդէն շատ բան փոխուած էր. մեր լեզուն այնքան ճոխացեր է, որ Շնորհալին տեսակ մը խաղի ելած էր, ակրոստականերով բանաստեղծութիւններ յօրինելով :

ԺԲ. դարը, Եւրոպայի համար եղած էր վերածնունդի շրջան մը: Եւրոպացիները սկսած էին թարգմանել արաբական գիտութիւն, բժշկութիւն, աստղագիտութիւն, մաթեմաթիք :

Մեր մէջ Մխիթար Հերացին կը գրէ ժողովրդական բարբառով, « Ջերմանց Մխիթարութիւն»ը: Մխիթար Գոշ կը գրէ « Դատաստանագիրք»ը, եւ աշխարհիկ բարբառով առակներ: Շնորհալին առաջինն էր, որ իր գրաբարով մշակած գրականութեան կողքին, գրած է նաեւ ժողովուրդի լեզուով, ինչպէս իր հանելուկները:

Մեր եկեղեցին պայծառացնող շարականներ շատ ունի ան, եւ նուիրուած արեւի լոյսին, ինչպէս « Առաւօտ Լուսոյ»ն եւ Արեւագալի շարականները : Գիծ մը՝ որ անտարակոյս եկած է մեր հեթանոսական շրջանէն :

Անկէ յետոյ է որ կը սկսին մեր միջնադարեան տաղասացները, աշխարհիկ լեզուով, ուր կայ սէրը, կեանքը, բնութիւնը, ստեղծագործութիւնը, եւ երեւակայել, որ այդ կը սկսի մեր եկեղեցականներէն, ինչպէս Յովհ. Երզնկացի, Յովհ. Պլուզ, Թլկուրանցի, Սսի կաթողիկոսը : Իտալացի բանաստեղծ Պետրարքայէն շատ առաջ, ունեցած ենք մեր լեզուի վերածնունդը, որ սկսած է ԺԲ. դարու վերջերը՝ այսպէսով բացուեցաւ մինչ այդ անծանօթ մնացած վարագոյր մը, որուն ետեւ կար մեր ժողովուրդը: Ժողովուրդ մը, որ անկախ արեւմտեան ազդեցութեններէն, ունէր ըմբռնումի գիծ մը, որ Արեւելքէն կուգար. կուգար Պարսկաստանէն, եւ որուն վրայ հայ ժողովուրդը իր որոշ դրոշմը դրած է: Ցաճախակի եղած են հայ եւ պարսիկ պատերազմները, եւ մշակութային փոխ-յարաբերութիւնները :

Մեր Անահիտը, Զենտ Ավեսթայի Արամիստրա Անահիտան է, եւ ունի նոյն բնորոշումները, մաքրամաքուր, եւ մայր զգաստութեան: Պարսիկները միշտ աշխատած են իրենց մշակոյթի ազդեցութեան տակ պահել Հայաստանը, եւ այդ ձեւով եղած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մշակոյթներու բախումը :

Մշակութային ազդեցութիւններ եղած են առհասարակ բոլոր քաղաքակրթութեան բնդունակ ժողովուրդներու վրայ, եւ այդ ձեւով իրենց ազդեցութիւնը ձգած են, Եւրոպականէն յետոյ, սելճուքները, Արաբները, մահմետական Պարսիկները, մեր ժողովուրդին վրայ: Գուցէ այդ արշաւանքներն էին, որ պատճառ կը դառնան հրաժարելու մարմնական կեանքէն, եւ նուիրուիլ երկնքի: Մենք կը տեսնենք այդ արշաւանքներու թողած արհաւիրքը հայ շարքաշ ժողովուրդին վրայ, եւ որուն գլխաւոր արտայայտիչը եղած է Ֆրիկ, որ ունի սուր հեգնանք, գանգատ, բարոյական մտածողութիւն: Անտարակոյս բացառիկ տաղանդներէն է Ֆրիկ : Բանաստեղծ մը, որ կուտայ իր շրջանը :

Իր նշանաւոր «գանգատ»ին մէջ, Ֆրիկ երեւան կուգայ որպէս մեծ մարդասէր :

Մեր միջնադարեան բանաստեղծները եւ Ֆրիկ, կեանքի իմաստը որոնելու նոր ճամբու մէջ ինկած են, ինչպէս Կոստանդին Երզնկացի, Յովհ. Պլուզ, Կեչառեցի, Յովհ. Սարկաւագ վրդ., որ նշանաւոր է ժամանակի իր « Սարեկի երգ»ով, Յովհ. Թլկուրանցի եւ Նահապետ Քուչակ, որոնց բանաստեղծութիւնները թանկագին քարերով հիւսուած մօզայիքներ են :

Մեր միջնադարեան տաղասացներու կանաչ, կարկաչող աղբիւր կը կորսուի Ջղնկարծ, եւ մեր դպրութիւնն ու բանաստեղծութիւնը նորէն կը մտնեն վանքերու մէջ: Շատ տարիներ յետոյ միայն, մեր բանաստեղծները պիտի պրպտէին այդ փոշոտ ձեռագիրները, երեւան հանելու համար մեր արժէքները: Արշակ Չօպանեան մէկն էր այդ փառաւորաւոր բանասէրներէն :

Միջին դարուն մէջ կորսուած այդ աղբիւրն էր որ ճեղքեց գետինը եւ դուրս յորդեցաւ արդասաւոր դաշտի մը վրայ, ստեղծուեցաւ մեր գրական լեզուն, ու վերելքը մեր արձակին եւ բանաստեղծութեան :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ» — «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ » — «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

■

Քիչ մը վարը, «միւս կողմէն տրտում է, ինծի, հոս ստիպուած ըլլալ յայտարարելու որ արեւմտահայ գրականութիւնը— — այսինքն մեր ժողովուրդի կէսին հոգեկան կնիքովը ամբողջէն կնքուած ըստեղծագործութիւն մը — իր աւարտը գտած է արդէն անոր մշակներուն զանգուածովի փողոտումովը ու զայն կարելի ընող հողեղէն իրականութեան՝ ժողովուրդին ջնջումովը »:

Այս յայտարարութիւնը բարեբախտաբար իրականութեան չի համապատասխաներ, պարզ այն պատճառով որ իբրեւ չորրորդ բաժանում Օշական կուտայ նորրագոյն կամ սփիւռքի գրականութիւնը*, որ կը սկսի 1919էն, եւ որու մասին կ'ըսէ. «Փարիզ, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին ու գլխաւորաբար Նոր Աշխարհը, կեդրոններ ասոնք, որ այդ գրականութիւնը կը յամառի ապրիլ միս մինակը, ։ր!Քէ թող լքուած իր բոլոր սուրբերէն, ընդգէմ աշխարհ մը արգելքներու, ներսէն ու դուրսէն, քանի մը նուիրեալներու, խենդերու բուռն, սրտաշարժ հերոսութեամբը»: Նոյն հատորին էջ 210ին վրայ, երբ կը խօսի Նահապետ Ռուսինեանի մասին, Օշական դարձեալ հակասութեան մէջ կ'իյնայ. «Ի՞նչ շուտ ալ կը մոռնանք որ Արեւմտահայ Գրականութիւնը, ու անոր ամբողջ մշակոյթը դերի ժողովուրդի մը ստեղծումները կը մնան, տակաւին մինչեւ այսօր, — պարագայ որ կրկնապէս կ'արժեւորէ արդիւնքը: Մենք պայքարեցանք մեզ գերողներուն կամքին ու ներքին վէրքերուն, ախտերուն դէմ : Ու ասիկա աւելի քան սրտառուչ կ'ընէ Արեւմտահայ ճիգը Զարթօնքի կրկէսին մէջ»: Այս տողերը գրող քննադատ Օշական աւելի ներողամիտ պէտք էր ըլլար, երբ Արեւմտահայ ճիգը, իբրեւ գրականութիւն, իբրեւ արուեստ նկատի կ'առնէ :*

Յ. Օշական ունի սակայն ուրիշ դատողութիւն մը, վերագնահատելով իբրեւ քննադատ մինչեւ այսօր իր ժխտող դերը. — « Քննադատութիւնը շատ շատ նպաստ մը կրնայ բերել մշակոյթի մը պատմութեան: Շատոնց է որ ես անոր ուրացած եմ որեւէ դրական դեր, գրական ուղղութիւնները, պատրանքները, կիրքերը եւ յիմարութիւնները սանձահարող : Ոչ մէկ գրող կ'ազդուի իրեն ուղղուած ու բոլորրովին արդար թելադրանքներէն» :

Այս խոստովանութիւնով Օշական կը ժխտէ, չըսելու համար կ'ուրանայ, ոչ միայն իր համբաւաւոր ` Խարթեաններր *«Մեհեան»ի մէջ, այլ բոլոր այն գրական քննադատական վերլուծումները, զորս ան նուիրած է* Միսաք Մեծարենցին *«Հայրենիք» ամսագրին մէջ 1924ին,* Ռուբէն Զարդարեանին*՝ նոյն հանդէսին մէջ 1925 – 26ին,* Վահան Թէքէեանին*՝ 1934 – ին, եւ «սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը » առանձին հատորով, ինչպէս նաեւ՝* Տիրան Չրաքեանին*: Բարեբախտաբար Օշական կը խոստովանի թէ « Մեր դնահատումները, դատաստանները արուեստական գործերու շուրջ միշտ կը մնան վերաքննելի, փոփոխելի, նոյնիսկ հիմնովին մերժելի» (էջ 22):*

Ցիշուած այս մենագրութիւններն են որ «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» յաջորդական հատորներուն ձեւ ու մարմին պիտի տան :

Օշականի համար Գրականութեան պատմութեան բացատրութիւնը այն չէ ինչ որ ընդհանրապէս անոր կը տրուի իբրեւ բովանդակութիւն եւ գրական սեռ : Գրականութեան պատմութեան մէջ փաստեր եւ վկայութիւններ պէտք են: Օշական կ'ուրանայ այս բոլորը: Կը հաւատայ թէեւ ասոնց ստեղծած բարիքին, բայց կ'արհամարհէ « ճշգրտութեան, պատմական հարազատութեան, մատենագրական հաստատ, անհերքելի թուականներուն բարիքը»: Բայց եւ այնպէս ինքն է որ կը խորհրդածէ դարձեալ, «Շատ զգուշութեամբ ինչո՞ւ չօգտագործել բոլոր թաքնուած, հնոտի ու աղօտ մոյնքի մը տակ իրենց կեանքը կորսնցուցած, կրայուցած խրողութիւնները, փաստերը, ապրումներու յայտարար նշանները » (էջ 124):

Ըսել ուզ չունինք երբ վէպ, բանաստեղծութիւն կամ թատերգութիւն կը դրէ, որոնց մէջ ազատ է իր երեւակայութեան թռիչք տալու: Ազատ է երբ վէպ գրելու պատրուակին տակ թուղթին կը յանձնէ ինչ որ գրչին ծայրը կուգայ : Բայց գրականութեան պատմութիւնը քնարերգութիւն չէ, ուր արուեստագէտը իր հոգին կ'երգէ իր բոլոր ծալքերուն մէջ: Գրականութեան պատմութիւնը գալիք սերունդներուն համար ժառանգութիւն մըն է, որուն մէջ անոնք պիտի փորձեն կարդալ նախորդ սերունդներուն պատկերը, կատարած ու տուած գործերը, կարելի հարազատութեամբ, թուականներով ու մանրամասնութիւններով : Գրականութեան պատմութեան մասը կը կարծեն անտարակոյս : հեղինակներուն խառնուածքը, անհատական նկարագիրը նաեւ, որոնք կը մերժուին Օշականին կողմէ, եւ որոնք սակայն հոգեյատակը *կը կազմեն գրողներուն եւ իրենց գործերուն, եւ որոնք իրենց կարգին գիրենք ծնող ժողովուրդին ալ* հոգեյատակը՝ *կը ներկայացնեն :*

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

★

(1928 – 1958)

★

Գործունէութեան ամփոփ տեղեկագիր, ներկայացուած 12 Ապրիլ, 1959, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Այսօր եկած ենք տօնելու արտասահմանի ամէնէն ծաւալուն, գերազանցապէս հայ կանանց կազմակերպութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 30ամեայ գործունէութեան յոբելեանը:

Անշուշտ, անհնար պիտի ըլլար այստեղ տալ 30ամեայ բեղմնաւոր գործունէութեան մը ամբողջական եւ մանրամասն պատկերը, որով պիտի գոհանանք միայն հակիրճ տեղեկութիւն մը տալով եւ կազմակերպութեան ուղին բնորոշող մէկ քանի յատկանշական կէտեր ներկայացնելով:

1928ին կազմակերպութեան հիմը դրուած է Մարսէյլի մէջ «Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչ» անունով, նախաձեռնութեամբ ողբացեալ Արշակ Ջամալեանի: Աւելի ուշ անունի փոփոխութեամբ մը կոչուած է ան «Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ»:

Այս շարժումը, ծնունդ առած Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.էն, կոչուած էր գոհացում տալու օրուան սոսկողական պահանջներուն, հետզհետէ ընդլայնուեցաւ ու կազմուեցան մասնաճիւղեր Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, անդամներու թիւը հասնելով աւելի քան 1500ի:

Այսպէս, Ֆ. Կ. Խաչը իր գործունէութեան ուղին դնելով ընդարձակ գետնի մը վրայ, աշխատանքի լծեց մասնաւորաբար համեստ դասակարգի գիտակից Հայուհիներ, որոնք ապաստարան գտած էին ասպնջական Ֆրանսայի ծոցին մէջ:

Միութիւնը չունէր, ոչ մեծ դրամագլուխ կամ կտակներ եւ ոչ ալ հարուստներու նուէրներուն ապաւինած էր սակայն այդ համեստ դասակարգին աշխատանքով եւ լումաներով 30 տարուան ընթացքին, կը կարծենք, որ ան կրցած է հարազատօրէն ծառայել Ֆրանսահայութեան ազգային եւ հանրային օգտակար նպատակներուն:

Կազմակերպութեան առաջին գործը եղած է, առանց որեւէ խտրութեան օգնել անկարին, հիւանդին եւ տնանկին: Օժանդակութեան կարիք ունեցող ուսանողներու: Հայ մանուկին հայեցի դաստիարակութեան ու առանց տարիներ հայ կնոջ մտային մակարդակի բարձրացման ծառայել:

Միութիւնը չունի այլեւս դարմանատուններ որոնք կը գործէին Մարսէյլի եւ Փարիզի մէջ. առաջինը մինչեւ վերջին պատերազմը գոյութիւն ունեցած է, իսկ երկրորդը փակեց իր դուռները 1954ին, իբր գոյութիւնը այլեւս չարդարացնելուն պատճառաւ:

Հոս կ'ուզենք յիշել 1939 – 1944ի պատերազմի շրջանին Ֆրանս. Բանակի Հայ զինուորներուն եւ գերիներուն օգնութեան գործը:

Պատերազմի սկզբնական շրջանին անմիջապէս գործի լծուեցան մեր անդամուհիները, կոչ մը բաւական եղաւ որ այդ ձեռնարկը ստանար իր ուժեղ թափը:

Այստեղ անհրաժեշտ կը նկատենք յիշել բուրդէ հիւսուածեղէններու պատրաստութիւնը, ուտեստեղէնի ծրարներու հայթայթումը եւ առաքումը ճակատի զինուորներուն եւ յետագային գերիներուն: Բազմաթիւ երախտագիտական նամակներ ապացոյցն են այդ գործին կարեւորութեան:

Մարսէյլի շրջանի մեր ընկերուհիները նոյնպէս գործի լծուելով, հազարաւոր ծրարներ ուղարկած են գործակցելով Ֆրանսական Կարմիր Խաչին: Իսկ Փարիզի մէջ գործակցած ենք նաեւ զանազան հայ միութիւններու գերիներուն օգնութեան հասնելու համար:

Արեւելահայ մեր եղբայրներուն օգնած ենք զինուորական հիւանդանոցները այցելելով, ոչ միայն մխիթարելու զիրենք այլ եւ պարենի դժուարութեանց ժամանակ մեր ընկերուհիները իրենց բաժնէ չափէն զրկելով անունց հասցուցած են հիւանդներուն:

Փարիզի ազատագրման ժամանակ նոյնպէս անտարբեր չէ գտնուած Կապոյտ Խաչը: Այստեղ յիշողութեան արժանի կը նկատենք երկու մեծ Հայերու ողբացեալ Աղեքսանդր Խատիսեանի եւ Շաւարշ Միսաքեանի ընկերակցութեամբ մեր այցելութիւնները աղէտեալ վայրերու մէջ գտնուող մեր հայրենակիցներուն, նիւթապէս եւ բարոյապէս մխիթարելու համար զանոնք:

Չեն մոռցուած նաեւ ապաքինարաններու մեր հիւանդներն ու բանտարկեալները:

Այս եւ նման աշխատանքները կատարուած են եւ կը շարունակուին անաղմուկ եւ անխտրաբար, օգնութեան հասնելու համար կարօտեալին:

Ֆ. Կապոյտ Խաչը բերած է նաեւ իր օժանդակութիւնը դպրոցներու աշակերտներուն եւ համալսարանի ուսանողներուն, անոնցմէ շատերը այսօր շնորհիւ Կապոյտ Խաչի օժանդակութեան ինքնաբաւ դարձած եւ ընտանիքի տէր եղած են:

Այժմ ունինք 9 հայերէնի դասընթացքներ, Փարիզի շրջան; Իսի լէ Մուլինօ Մարսէյլի շրջանի եւ Կեդր. Ֆրանսայի շրջանի մէջ.

Հայկական իրականութեան մէջ մանուկներու օդափոխութեան կայանը միայն առողջապահական պահանջ մը չէ: Այստեղ եւս Ֆ. Կ. Խաչը ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը: Ան եղած է առաջինը որ ունեցած է գաղափարը բացելու համար Ֆրանսայի մէջ Մանուկներու օդափոխութեան կայանը:

1935էն սկսեալ Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ Նիս, Սէն Ժորժ տը Տիտոն, Վէնձ, Կրընոպլը վարձու շէնքերու մէջ գործած են մեր կայանները:

Այս ձեռնարկը նախապէս 25 – 35 փոքրիկներու խումբերով միայն սկսուած է: Պահանջը մեծ էր եւ վարձու շէնքերը անհամապատասխան մեր պահանջին եւ ծանրածախս, որով երկար փնտռտուքներէ վերջ 1954ին ունեցանք մեր սեփական կայանի շէնքը, որ կը գտնուի Ժիւրայի գեղատեսիլ բարձունքներուն վրայ, մշտադալար ծառերով շրջապատուած Պէլֆոնթէնի գիւղին մէջ:

Կայանը օժտուած է առատ մաքուր ջուրով եւ ունի սպահանջուած առողջապահական սարքաւորումները:

Մինչեւ օրս կրցանք հաւաքական մեր ճիգերով, գիտակից եւ հայրենասէր ժողովուրդին լումաներով շուրջ տասը միլիոնի գումար մը յատկացնել չորս տարուան ընթացքին եւ մեր շէնքը օժտել նորագոյն յարմարութիւններով: Այսօր արդէն կարելի է 80 – 90 փոքրիկներ ընդունիլ մէկ անգամէն:

Սակայն այնքան բազմաթիւ են դիմումները որ մեր այդ շէնքը նեղ կուգայ տարուէ տարի աճող պահանջներուն, այնպէս որ շէնքին ընդլայնման հարցը՝ դրուած է մեր առջեւ:

Կայանը հայ մանուկին ամառնային դպրոցն է ուր ոչ միայն մեր զաւակները կ'օգտուին լեռնային առողջարար կլիմայէն եւ առատ սնունդէն, այլ մանաւանդ կը ներշնչուին ազգային զգացումներով, որոնք իրենց կրթիչ տպաւորութիւնը կը ձգեն մանուկին յիշողութեան մէջ մինչեւ յաջորդ կայանը:

1958ի ամառը մեր կայանը ընդունեցաւ 178 մանուկներ, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Երբ շէնքը ունենայ ջերմութեան յարմարութիւնները, ձմեռը եւս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել:

Անկէ երեք տարի առաջ մեր օգնութեան բաժինը տուած ենք Հունգարիոյ տարագիրներուն շօշափելի նպաստով մը: Այժմ կը պատրաստուինք նաեւ Մատակասքարի աղէտեալներուն եւս մեր օժանդակութեան բաժինը ընծայելու:

Սակայն ինչպէս կարելի է բացատրել այս ժողովրդական կազմակերպութեան յաջողութիւնը:

Ինչպէս մեր ղեկուցման սկիզբը յիշեցինք, մեր այդ յաջողութեան եւ յարատեւութեան պատճառներէն մէկը այն է որ մեր անդամուհիները միշտ պատասխանած են կեդրոնի առաջին կոչին. Հասնիլ ուր որ պահանջ կայ, առանց խտրութիւն դնելու, չի խնայելով իրենց համեստ միջոցները, ի գին զոհողութեան՝ իրենց հանգստեան եւ նոյնիսկ աշխատանքի պահերուն:

Ահաւասիկ ամփոփ կերպով մը փորձեցինք տալ միութեանս կատարած աշխատանքին գլխաւոր կողմերը:

Վստահ ենք որ Ֆ. Կ. Խաչի երիտասարդ անդամուհիները պիտի շարունակեն ժողովուրդին համակրանքին եւ քաջալերանքին արժանացած այս կազմակերպութեան որդեգրած ուղին, տեսնելով երեսուն տարուան կտրած ճամբուն վրայ ձեռք բերուած արդիւնքները:

Վերջացնելէ առաջ մեր շնորհակալութեան խօսքն ունինք մեր այն ազնիւ հայրենակիցներուն եւ ընկեր – ընկերուհիներուն որոնք իրենց նիւթական, բարոյական, գործօն օժանդակութիւնը կը բերեն մեզ, հնարաւոր դարձնելով մեր առաջադրած նպատակներուն իրագործումը:

Ջերմ շնորհակալութիւններ նաեւ յարանուանութեանց, կազմակերպութեանց, մամուլի, երիտասարդական ներկայացուցիչներուն եւ բոլոր ներկաներուն որոնք պատուեցին այսօրուան մեր հանդէսը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ, (Յառաջ) — Ապրիլ 19ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը չորսին Գ. Մ. Գալփեանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Նահատակաց Սգատօնը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Աւետարանական եւ Սթանոդի Հայր. Միութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Անդրանիկ» խումբին:

Կարգադիր յանձնախումբը թերացած չէր իր պարտականութեան մէջ, բայց գաղութին մեծամասնութիւնը կը բացակայէր: Այսուհանդերձ Լիոնէն, Տէսինէն եւ այլ շրջաններէ բաւական թիւով հայրենակիցներ եկած էին:

Բեմին ճակատը, սեւ պաստառի վրայ կը կարդացուէր Ա. Ահարոնեանի ծանօթ խօսքը.— «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»:

Օրուան նախագահն էր Ս. Թուրքմանեան, որ սգահանդէսին բացումը կատարելով ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստ. պատշաճ յայտագիր մը, մասնակցութեամբ՝ օրիորդներ Գ. Մանուկեանի, Ժ. Գարտաշեանի եւ Փ. Տապաղեանի:

Խօսեցաւ Վեր. Վէքիլեան, ուղերձներ կարդացին Զեւեժեան եւ Ց. Ահարոնեան շեշտելով Թուրքին բարբարոսութիւնները:

Օրուան բանախօսն էր Մ. Միրզէ (Լիոնէն) որ պատկերացուց օրուան տօնակատարութեան իմաստը, մասնաւորապէս կոչ ընելով որ չթերանանք մեր պարտականութեանց մէջ յիշելով որ մէկուկէս միլիոն Հայորդիներ իրենց արիւնով պահեցին մեր ազգային դիմագիծը:

Հանդէսին փակումը կատարեց Վեր. Վէքիլեան:

Ց. Մ. ԳԻԶԱՐՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (396)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԴ.

ԱՆՅԱՅՏ ԱՊԱԳԱՅ

(16 – 61)

— Աշխէն, ինչո՞ւ չես գնացել ուսումնարան:

Աշխէնը փոքրիկ ձեռքը տարաւ դէպի թշերի վրայ կապած սպիտակ թաշկինակը, պատասխանելով:

— Չե՞ս տեսնում, ի՞նչպէս գնամ:

— Տոյլ, — ծաղրելով նկատեց եղբայրը — ամէն օր երեսդ կապում ես, թէ ատամս ցաւում է ... քո ատամի ցաւը չպրծաւ ...

Աշխէնը չհամբերեց եղբօր կծու նկատողութեանը, այլ երկու ձեռքերը բարձրացնելով, եւ բոլոր մատները բացանելով, ասաց.

— Դու՛ գնա, գիտեմ որ դասերդ չես սովորել ... որքան զրօ ես ստանալու — տասն եւ վեց զէրօ, տեսնո՞ւմ ես ...

Եղբայրը յետ շրջուեց եւ հեռացաւ:

Հայրը սկսեց ժպտալ իր զաւակների վրայ:

— Արամ, — ձայն տուեց նրա ետեւից, — վարժապետիդ ասա, որ ճաշին մեզ մօտ լինի: Ասա, որ Արփիարը այսօր գալու է Մուշից:

Աշխէնը սկսեց ինքն իրան մրմռթալ.

— Տասն եւ վեց օր է, որ ատամս ցաւում է... Նա ասում է, որ սուտ եմ երեսս կապել ...

— Այդ քո տասն եւ վեցից մենք չազատուեցանք, Աշխէն, — ծիծաղելով նկատեց հայրը, — տասն եւ վեց օր որտեղից կը լինի, երկու օր է, որ քո ատամը ցաւում է:

Տասն եւ վեց թիւը մի խորհրդաւոր թիւ էր փոքրիկ Աշխէնի լեզւում. այդ թւով լրանում էին նրա ամէն հաշիւները:

— Դէ, զաւակս, վազիր ներքեւ, այգեպանին ասա, որ այստեղ գայ: Այ, այնտեղ թթենիների ծառաստանի մէջ կը լինի. տերեւներ է կտրատում շերամի համար:

Աշխէնը թիթեռնիկի արագութեամբ անյայտացաւ խիտ ծառաստանների մէջ, որոնք նրան այնքան ծանօթ էին, որքան իր պահարանի խաղալիկները: Բայց մի քանի րոպէից յետոյ, վազվզելուց շնչասպառ եղած, վերադարձաւ, միայն դատարկ լուր բերելով.

— Տասն եւ վեց անգամ կանչեցի, ձայն չտուեց:

— Դարձեալ տասն եւ վեց... տօ, չարաճճի, եթէ քո ձայնը միայն մէկ անգամ լսեցի, — ասաց հայրը ծիծաղելով — սուտեր է՞լ ես խմնում խօսել:

Աշխէնը գլուխը քարշ ձգեց եւ նրա փափուկ թշերը աւելի կարմրեցան: Հայրը բռնեց նրան եւ սկսեց փայփայել մետաքսի նման գեղածաւալ գիսակները, որ սփռուել էին ուսերի վրայ:

Այդ սիրող հայրը Կարօն էր: Նա մի ժամանակ դանակով մարդիկ էր մորթում, իսկ այժմ դանակով պատուաստ էր անում: Զարմանալի փոփոխութիւն դարերի: Պահանջները փոխուելով, նա փոխեց եւ իր պարապմունքների ձեւը: Արեան հետ խաղացող մարդը այժմ զբաղուած էր երկրի մշակութիւնով:

Նա իր սան լուսամուտներից ամէն օր տեսնում էր Թասանի հին ամրոցի աւերակները, տեսնում էր իր նախահայրց — Ղարա—Մելիքների — խորտակուած իշխանութեան բեկորները: Նա այդ փլատակների մօտ հիմնեց ոչ թէ ամրոց, այլ մի տուն, որ գիւղատնտեսական բոլոր յարմարութիւններն ունէր: Նրա նախնիքը ժողովուրդ էին կառավարում, իսկ նա կառավարում էր այժմ մի բարեկարգ օրինակելի տնտեսութիւն:

Տան գլխաւոր դրան սեմի մօտ, որ նայում էր դէպի պարտէզը, նստած էր մի պառաւ կին: Վաղորդեան արեգակի ջերմ ճառագայթները կորչում էին նրա պղնձեայ դէմքի խորին կնճիռների մէջ: Ճերմակ յօնքերի երկար մազերը միախառնուելով դեռ իրանց սեւ գոյնը պահպանած թերթերունքների հետ, որ առանձին վսեմութիւն էին տալիս նրա խորախորհուրդ աչքերին: Նա նստած էր անշարժ, որպէս մտածութեան արձանը: Նայում էր դէպի գեղեցիկ պարտէզը, ուր աշխատում էր Կարօն: Նայում էր դէպի սիրունիկ երեխաները, որ պտտւում էին նրա շուրջը. Նայում էր դէպի կանաչ, լայնածաւալ անդաստանները, որ Կարօյի մշակութեան արդիւնքն էին. Նայում էր դէպի բլուրների վրայ արածացող անասունները, որ Կարօյի ախոռատնից էին դուրս եկել, — Նայում էր, եւ պառաւի երկար տարիներով վշտացած սիրտը լցւում էր անսահման մխիթարութեամբ: Որքան տանջանք, որքան հալածանք էր կրել այդ դառնաժեալ պառաւը ... որքան թափառել էր նրա... իսկ այսօր տեսնում էր իր դառն աշխատութիւնների քաղցր պտուղը, եւ ուրախանում էր:

Դա պառաւ Սուսանն էր:

Այստեղից երեւում էր գիւղը: Առաւօտեան կիսամռայլի մէջ նա աւելի գեղեցիկ էր երեւում: Այլ եւս հին գետնափոր խրճիթները չկային: Այնտեղ, ներքեւում, մի հովտաձեւ տափարակի վրայ, մինը միւսի մօտ շարքով բարձրանում էին ծառազարդ տները, ուղիղ եւ լայն փողոցների վրայ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԳԱՐՄԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը բուռըն բողոքագիր մը յանձնեց Մոսկուա՝ նկատելով որ խորհրդային օդանաւեր դարձեալ թռիչք կատարած էին պարսկական հողամասին վրայ։ Պարսիկները կը զգուշացնեն Խ. Միութիւնը՝ նման դէպքերու «ծանր հետեւանքներուն» համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը Իրաքի իր դեսպանին տեղեկագիրը կարդալէ ետք համոզուեցաւ որ Թասըմի հետաքրքրական կապը պէտք չէ խզէ։ Դեսպան Թրեվիլեն Պաղտատ վերադարձաւ։

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ըմբոստներու պարագլուխ Արիաս ապաստանեցաւ պրազիլիական դեսպանատունը։ Միւս կողմէ քուպացի կամաւորներ ղրկուած են Փանամա՝ ըմբոստներուն կողքին կռուելու համար։

ԱՐԱԿՈՆ և Էլզա Թրիոլէ Մոսկուա գացին՝ մասնակցելու համար Լենինի մրցանակի միջազգային կոմիտէի ժողովին։

Այրի Տիկին Արաքսի Մալաքեան,
Պ. Աշոտ Մալաքեան,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԳԱՅԱՆԷ ՔԻՐԱՋԵԱՆԻ

Կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 26ին, Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցը, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մարսէյլ, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Թաղումը՝ Մարսէյլ այս Չորեքշաբթի (Ապրիլ 29) ժամը 15ին, Սէն Փիէռի գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի ներկայ իբրեւ մահազդ ընդունիլ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տիկին Մալաքեանին եւ Պ. Աշոտ Մալաքեանին։

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի կողմէ։

3 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կղերականներու սրահին մէջ,

32, RUE DANTON. KREMLIN-BICETRE

Կը ներկայացուի «ԹՈՐՈՍ ՏԱՌԱՆ»

Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառավարենց» խումբին կողմէ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

ԵՐԳ՝ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Մ. Գարակէօզեան։

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Օր. Շ. Յովհաննէսեան։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐ՝ Պ. Ա. եւ Օր. Պողտասարեան։

Մուտք 200 ֆրանք։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Իջնել Փորթ տ'Իթալի, հանրակառք թիւ 185 եւ 147 եւ իջնել Րիւ Քոնվանսիոն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ընտանեկան բացօթեայ հանդէս, կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Յուլիս 12ին Կիրակի ամբողջ օրը Կապիյեռնի արձարանին գեղատեսիլ բակին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ. դասախօսութիւն.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյ նոյն սրահին մէջ եւ նոյն ժամուն։

Դ. Վարուժան՝ կը խօսի Պ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Գ. Զօհրապ՝ կը խօսի Պ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ – ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԶՈՒԱՐԹ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլ–Գամոնի Նոր Սերունդի ««Քրիստափոր» խումբի կողմէ։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին,

SALLE D'ATHÉNÉE
15, AVENUE DE LA VICTOIRE, NICE

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝

ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Կը բեմադրուի առաջին անգամ ըլլալով՝

ՀԱՅ ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՊՍԱԿ

Երգախառն պարեր ազգային տարազներով, մասնակցութեամբ ՀԱՄՈՅԻ (ջութակ) եւ ՊԱՐՈՅՐԻ (թառ)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շամիրեանի եւ զաւակներուն, նաեւ իր ազգականներուն բազմավաստակ ուսուցիչ ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ։ Փոխան ծաղկեպսակի ենթակոմիտէս երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան ֆոնտին։

× Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի «Դրօ» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մանուշ Շամիրեանի եւ իր զաւակներուն, Ազգէն Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ։

× Ֆ. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը եւ դպրոցին Կրթ. Մարմինը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Շամիրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն Ուսուցիչ Պ. Ազգէն Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ։

× Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Շամիրեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, ընկ. Ազգէն Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները հանգուցեալ Պետրոս Գէորգեանի մահուան առթիւ (մեռած Ամերիկա եւ մարմինը փոխադրուած Մարսէյլ)։

Պ. Յակոբ Շահինեան երկու հազար ֆրանք, Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին, Պ. Նշան Քէյշեան երկու հազար Փարիզի Մշակութային տան, հազար ֆրանք Յառաջի տարածման, եւ հազար ֆրանք Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին։ Պ. Սերոբ Քէյշեան երկու հազար Փարիզի Մշակութային տան եւ հազար ֆր. Պուլվար Օտտոյի եկեղեցւոյն, Պ. Թորոս Քուփէլեան երկու հազար Այգեստանի խնամքին։ Պ. Նշան Դարբինեան երկու հազար Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչին։

Այս առթիւ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գէորգեանին եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրասուն եւ երիտասարդ զաւակի մահուան առթիւ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Պ. Կակոյեանի սրահը։

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։ Անակնկալներ։ Ծոփ պիւֆէ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քաւէի սրահը։

Կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁ։

Նիւթ՝ «Ազգային պատուիրակութիւնները խաղաղութեան վեհաժողովին առաջ»։ Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ (2 Մայիս) երեկոները ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։ Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ԳԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 9 Մայիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

Գանեխօյի պարախումբը։ Ծոփ պիւֆէ։

ORCHESTRE RICOS CRÈOLE BAND

Մուտք 500 փրանք։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 21 ՅՈՒՆԻՍ — Նկատի ունենալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին, Մայիս երեքին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ՄԱՂԱՔԵԱՆ։ Կը խօսի ընկերուհի Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ (Գրընոպլէն)։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ երեք դպրոցներու աշակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԿ. ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգային ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ։

Ի նպաստ իր որդեգրած սաներուն։

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նօայլ սինէմային մէջ։

39, Րիւ տը լ'Արպրը, Մարսէյլ։

Պիտի ցուցադրուի «ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ» եւ Վազգէն Ա. Կաթ.-ի Օծումը Էջմիածնի մէջ։

ԿՈՉ

Ատափազարցիներուն, Շ. Գարահիսարցիներուն եւ Կարնեցիներուն

Ի մօտոյ պիտի հրատարակուի Կարնոյ առաջնորդ նահատակ Սմբատ եպիսկ. Սաատէթեանի Ներսէս Լամբրոնացիի մասին գրած եւ Իզմիրեանց մրցանակին արժանացած ուսումնասիրութիւնը, որ հրաշքով կորուստէ փրկուած է։

Բոլոր անոնք, որ յուշ մը կամ յիշատակելի դէպք մը ունին՝ կապուած եղբայրասէր եկեղեցականի կեանքին հետ, թող հաճին իմացնել ինծի՝ կենսագրական բաժինը լրիւ եւ անթերի ընելու համար։

Գրել հետեւեալ հասցէին.—

O. Papazian,
152, Traverse des Sables Jaunes
Beaumont, Marseille

Սփիւռքի եւ հայրենիքի բոլոր թերթերէն կը խնդրուի արտատպել այս կոչը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 29 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9382 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4283

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Դարձեալ քաղաքական անձրտու գործունէութեան են լծուած արեւելեան եւ արեւմտեան հակընդդէմ ճակատները՝ պատրաստուելու համար Ժընեւի մեծ մենամարտին, որուն բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ Մայիս 11ին :

Արեւելեան ճակատի ութ պետութիւններուն միջեւ ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կայ հետապնդուելիք քաղաքականութեան եւ ներկայացուելիք առաջարկներուն մասին :

Կրեմլինի ամենազօր վարիչները նախօրօք պատրաստած պիտի ըլլան ամէն բան :

Այնպէս որ Խորհրդային Միութիւնը եւ անոր ենթակայ արբանեակ երկիրները — ծանօթ՝ Վարշաւայի Ուխտ անունով — Ժընեւի արխապագոյին պիտի ներկայանան միացեալ ճակատով՝ պաշտպանելու համար Մոսկուայի կողմէ պարտադրուած միեւնոյն տեսակէտները :

Երկուշաբթի օր Վարշաւայի մէջ սկսաւ համանուն Ուխտի ութ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը, որուն իբր մասնակից նաեւ Չինաստանի ժողովրդական Հանրապետութիւնը՝ իբրեւ «դիտորդ» յանձին մասնակցեց Փէնկ-Թէ-Թուէի, որ փոխ-վարչապետ ու ազգային պաշտպանութեան նախարար է միանգամայն :

Ցուցանշական երեւոյթ է Չինաստանի պատասխանատու եւ հեղինակաւոր մէկ ներկայացուցիչին մասնակցութիւնը Վարշաւայի Ուխտի խորհրդաժողովին՝ Ժընեւի նախօրեակին :

Խորհրդային ճակատը աւելի պատուարութիւն ձգելու համար կ'ուզէ արտաքին նախարարներու ժողովին ներկայանալ՝ լռելեայն իր թիկունքին ունենալով հսկայ Չինաստանը :

Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն շուրջ ստեղծուած տարակարծութիւնները պիտի կազմեն Ժընեւի խորհրդաժողովի օրակարգին գլխաւոր նիւթերը :

Երեւութապէս պարզ կարծուած այս խնդիրները իրականին մէջ կապուած են Եւրոպայի ապահովութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան հետ :

Երկու ճակատներու միջեւ փոխադարձ վստահութիւնը խախտած ըլլալով, երկուստեք կ'ուզեն ապահովութիւն ձեռք բերել, որ կողմերէն մէկը ռազմական ու դիւանագիտական գերակշռութեամբ չյարձակի միւսին վրայ :

Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ «ապառազմականացած» գօտի մը ստեղծելու մասին Ռափացքիի ծրագիրը ի զօրու է միշտ :

Արեւմտեան ճակատի չորս գլխաւոր պետութեանց — Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ — մասնագէտները ամբողջ երկու շաբաթ ժողով գումարեցին Լոնտոնի մէջ՝ քննելու համար Ժընեւի խորհրդաժողովին հետ կապ ունեցող զանազան բարդ խնդիրները :

Անոնց նպատակն էր չորս երկիրներու տեսակէտները համադրել՝ փարատելով տարակարծութիւնները դաշնակիցներու միջեւ :

Մասնագէտները իրենց տեղեկագիրը ներկայացուցած են արդէն արտաքին նախարարներուն, որոնք այսօր՝ Չորեքշաբթի՝ Փարիզի մէջ ժողով պիտի գումարեն՝ վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու համար՝ նախ քան Ժընեւի խորհրդաժողովը :

Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա եւս կը պահանջեն իրենց արտաքին նախարարներով մասնակցիլ այս վերջինին :

Խնդիրները որչափ հասունցած եւ դիրքերը վերջնապէս ճշդուած ըլլալով, կը յուսացուի որ կողմերը շատ դժուարութիւն պիտի չքաշեն իրար հասկնալու համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՈՒ ՇԱՕ-ՇԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՉՈՒ ԱՆ ԼԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԿԸ ՄՆԱՅ

Համայնավար Չինաստանի Ազգ. ժողովի 1156 քուէարկողները միաձայնութեամբ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրեցին Լիու Շաօ Շին՝ Մաօ Ցէ Թունկի տեղ : Հանրապետութեան նախկին նախագահը իր պաշտօնը կը պահէ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին մէջ :

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Մաօ Ցէ Թունկի ներկայութեան :

Այնուհետեւ վարչապետ ընտրուեցաւ Չու Ան Լէ :

Լիու Շաօ Շի Ազգ. Բ. ժողովի մնայուն կոմիտէի նախագահն էր. այդ պաշտօնը տրուեցաւ Չիւ Թէհի :

Տիկին Սուն Ցին Լին (Տիկին Չանկ Քայ Շէքի քոյրը) եւ Թունկ Փի Վու ընտրուեցան Հանրապետութեան փոխ-նախագահներ :

Լիու Շաօ Շի, որ դրուեց Մաօ Ցէ Թունկի աթոռը, վաթսուն տարեկան է :

Մեծ հռչակ մը չունէր ժողովուրդին մէջ : 1921–1923 Խ. Միութեան մէջ ուսանած է գաղափարական կրթութիւն : Այնուհետեւ վերադարձած է Չինաստան եւ 1925–1931 փոխ նախագահ ընտրուած չինական աշխատաւորներու դաշնակցութեան : Միաժամանակ՝ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. կոմիտէի անդամ : Հրաշքով ազատած է Չանկ Քայ Շէքի ոստիկաններուն ձեռքէն եւ դարձեալ ապաստանած Մոսկուա :

1933ին աշխատաւորներու նախագահ կը նշանակուի, յաջորդ տարին՝ Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ : 1943ին կուսակցութեան գլխաւոր հինգ քարտուղարներէն մէկն էր :

Երբ համայնավար վարչակարգը հաստատուեցաւ, Լիու Շաօ Շի Մաօ Ցէ Թունկի կառավարութեան փոխ նախագահը եղաւ՝ 1949էն 1953 :

Երկու անգամ՝ 1951ին եւ 1954ին, երբ Մաօ Ցէ Թունկ հիւանդացաւ, Լիու Շաօ Շի փոխարինեց զայն :

Չանկ Քայ Շէքի դէմ շղթայազերծուած պայքարի ընթացքին, ինչպէս նաեւ Ճափոնի դէմ սկսած պատերազմի օրերուն, Լիու գրած է տեսաբանական գիրքեր, որոնց գլխաւորներն են՝ «Կուսակցութեան մասին», «Ինչպէ՞ս ըլլալ լաւ համայնավար մը», սակայն իր գլուխ գործոցը կը նկատուի՝ «Միջազգայնականութիւն եւ համայնավարութիւն» գիրքը, որ լոյս տեսաւ 1948ին : Այս հատորին մէջ խտացած են համայնավար Չինաստանի արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը :

Համայնավար Չինաստանի Հանրապետութեան Նախագահի իրաւասութիւններու սահմանը ընդարձակ է : Մինչ ժողովրդավար միւս հանրապետութիւններուն մէջ գերագոյն իշխանութիւնը կը վարեն խումբ մը մարդիկ՝ (բացի Չեխոսլովաքիայէ) Չինաստան պահած է Նախագահի դրութիւնը :

Չինաստանի Հանրապետութեան Նախագահը պատերազմ յայտարարելու իրաւունք ունի : Իր հրահանգով կը կատարուի նաեւ ընդհանուր զօրակոչ :

× Մոսկուայի մէջ կը յայտարարուի թէ Լիու Շաօ Շի Խ. Միութեան մեծ բարեկամներէն մէկն է :

Խաղաղասէր մարդկութիւնը անձկութեամբ կը սպասէ Ժընեւի խորհրդաժողովի արդիւնքին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արքեպ. Բարոյեան Փարիզ հասաւ Երկուշաբթի երեկոյ : Լուրը վերջին պահուն միայն հասած ըլլալով՝ խումբ մը հայրենակիցներ եւ ծանօթ դէմքեր դիմաւորելու գացած էին Օրլիի օդակայանը :

Խորէն Արքեպ. կուգար Յունաստանէն, ուր գացած էր անցեալ Չորեքշաբթի, զբաղելու համար թեմական խնդիրներով : Աթէնքի մէջ, ներկայ եղած է Ապրիլեան Սգահանդէսին, որ տեղի ունեցած է Ուրբաթ օր, Պառնասոսի մեծ սրահին մէջ, ուր խօսած է հոգեշունչ ճառ մը : Յետոյ այցելած է պալատ, արժանանալով բացառիկ պատիւներու :

Հակառակ գաղութին կողմէ կատարուած խնդրանքներուն, որպէսզի յետաձգէ մեկնումը եւ հրապարակային բանախօսութեամբ մը ներկայանայ Փարիզի հայ ժողովուրդին, որուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը գրաւեն Կիլիկեցիները, Սրբազանը յայտնեց թէ չէր կրնար յետաձգել իր ճամբորդութիւնը, բայց խոստացաւ վերադարձին, ապահովաբար աշնան, իջնել Փարիզ, եւ ծանօթանալ իր ժողովուրդին, որ, թէեւ իր երկրէն հեռու, միշտ կ'ապրի ամէն բանով որ կը յիշեցնէ իր բնաշխարհը :

Սրբազանը իջեւանեցաւ Մէօրիս պանդոկը, եւ գիշերը, մինչեւ ուշ ժամանակ, զրոյցներ ունեցաւ ծանօթ դէմքերու հետ, որոնք դիմաւորած էին զինք : Երէկ, Երեքշաբթի, կէս-օրին ճաշեց մտերմիկ շրջանակի մը մէջ, Օթէլ Լիւթէսիա, եւ ժամը 3.30ին մեկնեցաւ Ամերիկա : Մեկնումէն առաջ, մեր սիրուած եկեղեցականը կրցաւ պահ մը հանդիպիլ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին եւ Յառաջի խմբագրատունը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

ՀԵՐԹԸՐ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հըրթըր երեքշաբթի օր Փարիզ հասաւ՝ իր գործակիցներուն հետ : Կէսօրէ ետք տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Նախագահ Տը Կոլի հետ : Արտաքին նախարարը մինչեւ Մայիս 3 Եւրոպա պիտի մնայ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այսօր, Չորեքշաբթի, Քէ տ'Օրսէյի մէջ բացուելիք արեւմտեան Արտաքին նախարարներու ժողովին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի :

Ժընեւի նախօրեակին՝ Փարիզի ժողովը նոր օրակարգեր չունի : Արեւմուտքի գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ՝ Պերլին, Գերմանիա, Եւրոպայի ապահովութեան հարցը :

Փարիզի ժողովին գլխաւոր նպատակն է սակայն՝ Արեւմտեան ճակատի միասնականութիւնը զօրացնել :

Վարշաւայէն եկած լուրերու համաձայն՝ համայնավար դիւանագէտները կ'աշխատին օգտուիլ Արեւմտեաններու տարակարծութիւններէն՝ իրենց տեսակէտը պարտադրելու համար :

Գոնէ կը հաղորդեն թէ անգլիական կառավարութիւնը միջազգային հսկողութեան իր ծրագրին սահմանները ընդարձակած է «Փարիզէն Մոսկուա» :

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը ոչ մէկ բացատրութիւն կարողացած է տալ բրիտանական այս ծրագրին մասին :

Տուեալ պայմաններու մէջ՝ Հըրթըր պիտի հետեւի Տըլըսի սովորութեան, — նախ՝ միացեալ ճակատ ստեղծել Արեւմուտքի մէջ :

× Արտաքին նախկին նախարար Տըլըսի վիճակը միշտ ծանր կը մնայ : Բժիշկներու բոլոր ճիգերը ապարդիւն մնացած են, — յայտարարեց Արտաքին նախարարութեան բանբերը :

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ազգ. Ժողովն ու Ծերակոյտը կը սկսին իրենց աշխատանքները : Ազգ. Ժողովի խմբակցութիւնները արդէն պատրաստած են իրենց ծրագիրները : Առջի օր Անկախները որոշեցին կառավարութեան հարցնել. «Ճշդել՝ երկրագործական քաղաքականութիւնը, ցոյց տալ ալժերիական քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը եւն» : Ծերակոյտի մէջ պիտի ընտրուի Նախագահը՝ որմէ ետք միայն պիտի ճշդուին օրակարգի հարցերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՉԻԻ մէջ, Սեւ Ծովու ափին, ամիս մը արձակուրդ անցընելէ ետք Խրուշչեւ վերադարձած է Մոսկուա :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը յայտարարուի թէ Ռուսերը լուր չունին Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ կորսուած անգլիական օդանաւէն :

ՖՐԱՆՍԱՆ մեծ պետութիւն մըն է, կը գրէ Մոսկուայի «Փրաւտա», շնորհիւ ... Խ. Միութեան : Խորհրդային պաշտօնաթերթը, որուն անունը ճշմարտութիւն կը նշանակէ, ապացուցանելու համար իր ըսածը կը գրէ — Խ. Միութիւնը յարատեւօրէն զօրավիգ կանգնեցաւ Զօր. Տը Կոլի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ընդդիմութեան դէմ : Խորհրդային կառավարութիւնը փորձեց ոչ միայն վերահաստատել Ֆրանսայի անկախութիւնը այլ նաեւ՝ մեծ պետութեան մը արժանի տեղը :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Նեհրու ծանր յարձակումներ ըրաւ համայնավար Չինաստանի վրայ : Հնդկաստանի վարչապետը խօսք առնելով խորհրդարանին առջեւ ըսաւ թէ Չինաստանի պատասխանատուները, առանց ճշմարտութեան կարեւորութիւն տալու, պաղ պատերազմ կ'ընեն : Նեհրու երբեք այսքան խիստ չէր եղած համայնավար պետութեան մը նկատմամբ, ըսաւ նաեւ որ բողոքագիր մը ներկայացուած է Փեքինի կառավարութեան, այս վերջինին ամբաստանութիւններուն առթիւ (Թիպէթի դէպքերուն շուրջ) : Փեքին մերժած է բողոքագիրը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ քաղաքական կեանքի վեթերանը՝ Փափանտրէու բաժնուեցաւ Վենիզելոսէն եւ հիմնեց «ժողովրդավար ազատական» կուսակցութիւն մը : Փափանտրէու, այս ձեւով, կ'ուզէ Գ. ուժ մը ստեղծել կառավարական կուսակցութեան (Քարամանլիսի) եւ ծայրայեղ ձախերու միջեւ : Հաւանական չէ սակայն թէ իր կուսակցութիւնը կարենայ անմիջական դեր մը խաղալ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը երեք ժամուան ժողովէ մը ետք որոշեց անցեալ տարուան Ալժերիոյ եղբայրական շարժման տարեդարձը (Մայիս 13) մեծ շուքով տօնել :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ պաշարման վիճակը ի զօրու է միշտ. կառավարութիւնը յայտարարեց թէ համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուած է, առ այժմ՝ մինչեւ որ երկրին ներքին տագնապը լուծուի :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի 60ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի «Հայրենիք» օրաթերթի 60ամեակն է:

Վաթսուն տարուան վաստակ մը արժանի է տօնուելու ոեւէ ժողովուրդի մէջ: Իսկ հայ ժողովուրդի կեանքին ու դժընդակ պայմաններուն մէջ, հրատարակուած թերթի մը 60ամեակը արժանի է պանծացումի:

Թերթի մը հրատարակութիւնը առհասարակ դժուարին, բազմածախս գործ է, նիւթական ու բարոյական մեծամեծ զոհողութիւններու հետ կապուած:

Իսկ երբ հրատարակուած թերթը գաղափարական դրօշմ կ'ունենայ ու կը հրատարակուի յանուն հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անոր մշակութային զարգացման, այն ատեն պարզ է, որ տասն անգամ կը բազմապատկուին դժուարութիւնները:

Հեռու հայրենի հողէն եւ հայկական հոծ գաղութներէն, «Հայրենիք»ի հրատարակութիւնը Միացեալ Նահանգաց մէջ, նախ Նիւ Եորք եւ ապա Պոսթըն, առաջին օրէն իսկ յանդուգն ձեռնարկ մը եղած է, որուն ընդառաջ գացած են մեր գաղափարական, զոհաբերող ընկերներն ու մարմինները:

«Հայրենիք»ի հրատարակութիւնը թերթի մը պարզ հրատարակութիւնը չէ, այլ բարձր առաքելութեան մը հաստատումն է: — Պահել այս ազատ ու համայնակուլ ափերուն վրայ նետուած ցիրուցան գաղութները. վառ պահել անոնց մէջ հայութեան ու հայրենիքի գաղափարը. արծարծել ազատութեան զգացումները, եւ աշխատիլ ու աշխատանքի մղել ժողովուրդը՝ Հայոց ազատութեան համար, շահիլ այս ազատ երկրին ու ժողովուրդին համակրանքն ու աջակցութիւնը:

Եւ այս բոլորին հետ՝ կենդանի պահել հայ լեզուն, սիրելի դարձնել հայ գիրն ու գրականութիւնը. հայ միտքը՝ իր բազմազան ճառագայթումներով: Ահա այն առաքելութիւնը, զոր հետապնդած է՝ հաւատարմօրէն «Հայրենիք»ը ամբողջ վաթսուն տարի, յիշեցնելով Հայուն իր սքանչելի լեզուն, ծանօթացնելով հայ ընտանիքներուն՝ հայ գրականութիւնը, ոգեկոչելով ամէն առաւօտ՝ հայ դատը եւ անոր լուծման համար աշխատող դէմքերը, թափուած ջանքերը:

Անցած վեց տասնամեակներուն՝ տարուած է այս աշխատանքը թերթի խմբագրութիւններուն ու վարչութիւններուն կողմէ, բարեխղճութեամբ, նիւթական ու բարոյական զոհաբերութեամբ եւ անսասան հաւատքով, որ երբեք տկարութիւն չէ ճանչցած, ինչպէս պիտի ըսէր Սիամանթօ, մէկը՝ իր խմբագիրներէն:

Իբրեւ գլխաւոր օրկանը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի մեր կազմակերպութեան, «Հայրենիք» աշխատած է բարձր պահել կուսակցութեան գաղափարական դրօշը, արձագանգ ըլլալով հայկական Յեղափոխութեան պանծալի գործերուն, եւ արթուն պահելով հայ ժողովուրդին մէջ հերոսապաշտ ոգին:

Պանդխտութեան մէջ, հայրենակարօտ հայութեան հոգեկան հայրենիքը եղած է մեր օրաթերթը, ափոփանքը տարագիր հայութեան, քարոզելով միշտ ազգային վեհ ու վսեմ գաղափարականներ, հայ մարդը մղելով զոհաբերութեան, գաղափարական գործունէութեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Սակայն միայն քարոզով չէ գոհացած մեր օրկանը, այլեւ շօշափելի գործերու նուիրուած է, հայ գաղութները ոգեւորելով եւ համախմբելով ազգային շարժումներու եւ ձեռնարկներու շուրջ: Առաջնորդ հանդիսացած է հանրային ու ազգային խոշոր ձեռնարկներու իրագործման ու յաջողութեան մէջ: Երբ Հայը կարօտութիւններ ունեցած է, «Հայրենիք» իր ձայնը լսելի դարձուցած է, օգնութեան կոչելով եւ քաջալերանքի ու սրտապնդումի խօսք ըսելով:

Երկար տարիներ, «Հայրենիք» միակ կապը եղած է ամերիկահայ գաղութին եւ հայրենիքի հայութեան միջեւ, քաջալերելով հայրենիքի հայութեան օգնութեան խայլերը, Հայաստանի աղէտեալներուն, տարագիր գանգուածներուն նպաստի գործերուն մէջ: Յանդավառութեան օրերուն, մեր օրկանը եղած է զոհաբերութեան մղող զօրութիւնը, լքումի օրերուն՝ հաւատքի ու սրտապնդումի շատրուանը:

Հա՞րկ է յիշել, որ բոլոր համաժողովրդական հանգանակութիւններուն մէջ, «Հայրենիք» առաջնակարգ դեր կատարած է, սկսելով հայ բանակի հանգանակութենէն մինչեւ Հայ Դատի պաշտպանութեան եւ «Համազգային»ի Ճեմարանին հանգանակութիւնները:

Հակառակ դժուարին պայմաններու, ժամանակի ընթացքին, շնորհիւ մեր կուսակցակա՛ն մարմիններուն օժանդակութեան ու հմայքին, շնորհիւ մեր ընկերներուն ու համակիրներուն, ինչպէս նաեւ ամբողջ հայ ժողովուրդի զոհաբերութեան, «Հայրենիք» օրաթերթը նոր ճիւղեր արձակած է, որոնց հովանիին տակ հայ կը պահուին Ամերիկայի մէջ ծնող ու մեծցող երիտասարդները:

Իր կենսագրութիւնը — 60 տարի օրաթերթ, անչափելի եռանդով ու հաւատքով. 37 տարի ամսագիր, հայ կեանքին մէջ աննախընթաց ծաւալով ու բովանդակութեամբ. 26 տարի անգլերէն շաբաթաթերթ («Ուիքլի»), աշխոյժ ու երիտասարդ, եւ 11 տարի անգլերէն եռամսեայ («Արմինիըն Րիվիու»), հայ միտքին, մշակոյթին ու դատին նուիրուած, որոնք կը շարունակուին անհուն զոհաբերութեամբ եւ հայ անունն ու արժէքները բարձր կը պահեն հայ ու օտար գաղութներու մօտ:

Բաւական չե՞ն այս բոլորը, տօնախմբելու համար «Հայրենիք» օրաթերթի 60 տարիները, որոնք ստեղծագործ կամքի, զոհաբերութեան ոգիի եւ ազգային ու գաղափարական պայքարի փայլուն տարիներ եղած են:

Հրատարակուած է ու կը հրատարակուի «Հայրենիք»ը, որպէսզի

Հայ ժողովուրդը պահէ իր ազգային դէմքն ու բարոյականը՝ օտար ափերուն վրայ:

Որպէսզի պահէ իր լեզուն ու գիրը:

Որպէսզի պահէ իր ազգային շունչն ու ոգին եւ անոնց հետ՝ մեր բոլոր ազգային ու հանրային հաստատութիւնները — բազմազան Միութիւններ, եկեղեցիներ, դպրոց ու մշակոյթ:

Եւ վերջապէս, որպէսզի Հայը տէր կենայ իր ազատագրական դատին, ազգային բարձրագոյն գաղափարականներու շուրջ համախմբելով մեր բոլոր ուժերը:

«Հայրենիք» կատարած է իր պարտքը, նուիրումով եւ հայ ժողովուրդին ծառայելով, անվերապահ կերպով:

Կը մնայ, որ մեր ժողովուրդը, թերթին հաւատաւոր ընթերցողները իրենց պարտքը կատարեն, քաջալերեն զայն, իր 60ամեակին առթիւ, տարածեն մեր թերթը, ժողովրդական ձեռնարկներ սարքեն՝ ի գնահատութիւն թափուած ջանքերուն: Աշխատին կանգուն պահել «Հայրենիք»ը իր ճիւղերով, այն խոր համոզումով, թէ «Հայրենիք»ներու պահպանումով հայութիւնը պահած կ'ըլլանք իր լեզուով, ոգիով ու դատով:

«Հայրենիք» ոչ միայն գաղափարական դրօշակ մըն է, այլեւ հայապահպանման միջնաբերդ մը: Որքան ապահով ու հաստատ ըլլայ այս միջնաբերդը, այնքան ապահով ու հայ կը մնայ հայ ժողովուրդը, իր բոլոր հաստատութիւններով ու ազգային արժէքներով:

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ Ուոլթըր Լիփման այս խորագրով յօդուածաշարք մը ստորագրած է: Կուտանք գլխաւոր մասերը:

Անցնող Մարտ ամսուան ընթացքին այցելեցի Լոնտոն, Փարիզ, Պոն, Պերլին եւ Հռոմ՝ կարելի եղած չափերով բուն իսկ աղբիւրէն հասկնալու համար, թէ ի՞նչ են Մ. Նահանգներու եւրոպական դաշնակիցներուն տեսակէտները Խրուշչեւի հետ սկսելիք բանակցութեանց մասին: Անշուշտ չէի յուսար որեւէ կարեւոր յայտարարութիւն լսել պաշտօնական որեւէ անձնաւորութենէ՝ այնքան կարեւոր բանակցութիւններէ անմիջապէս առաջ, որովհետեւ Արեւմուտքի մէջ ազատ մամուլ մը կայ, ինչպէս նաեւ՝ Երեսփոխանական ժողովներ ու ընտրութիւններ, եւ պետական անձնաւորութիւնները չեն կրնար Խրուշչեւի բրածին նման մէկ օրէն միւսը գլխովին հակասող յայտարարութիւններ ընել: Արեւմտեան պետական անձնաւորութիւն մը երբ որեւէ յայտարարութիւն ընէ, պարտաւոր է անկէ չշեղիլ:

Այդ պատճառով ալ, Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութեանց նախօրեակին, արեւմտեան մամուլին վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ ճշմարտութիւնը ըսել, առանց սակայն քողազերծ ընելու օրինական գաղտնիքներ: Մամուլը ի՞նչպէս կրնայ գտնել միջին ճամբայ մը այս երկու պարտաւորութեանց միջեւ: Ի՞նչ պէտք է հասկնալ «օրինական գաղտնիք» ըսելով: Այս հարցումին պիտի պատասխանեմ բառ առ բառ կրկնելով այն յայտարարութիւնը, որ ինծի ըրաւ վերջերս Խրուշչեւի հետ Գերմանիոյ հարցին մասին երկար խօսակցութիւն մը ունեցած անձնաւորութիւն մը: Խրուշչեւ, այս անձնաւորութեան ըսած է իրենց խօսակցութեան ընթացքին՝ «Դուք, Ամերիկացիներդ, չէք ըմբռնած որ Պերլինի եւ Գերմանիոյ շուրջ խաղցուած խաղը փոքէր չէ, այլ՝ ճատրակ: Այս վերջին խաղին մէջ, հակառակորդը կը տեսնէ իր դիմացինին ունեցած քարերը, եւ չի կրնար պլըֆով խաբել զայն: Այն ինչ որ չի գիտեր միայն, այն է թէ դիմացինը ի՞նչպէս պիտի օգտագործէ իր քարերը»:

Այս օրինակը շատ լաւ ընտրուած է, եւ շատ լաւ կը յարմարի օրուան քաղաքական կացութեան: Իսկ, ի մասնաւորի, ինչ կը վերաբերի մամուլին, իր դերը պէտք է ըլլայ հաւատարմօրէն ներկայացնել իւրաքանչիւր խաղցողին քարերուն տեղն ու դիրքը, առանց կանխայայտ ենթադրութիւններ ընելու, թէ Այզընհաուըր, Մաքմիլըն, Տը Կոլ կամ Ատընաուըր, ինչպէս պիտի շարժեն իրենց քարերը:

Բացի բոլոր բանակցութեանց ժամանակ անհրաժեշտ եղող որոշ գաղտնապահութենէ մը, ուրիշ պարագայ մըն ալ կայ, որ նկատի պէտք է ունենալ: Գերմանիոյ հարցին մասին վերջին տասը տարիներուն ընթացքին Արեւմտեան պաշտօնական յայտարարութիւնները ցոյց կուտան, որ Արեւմտեան գլխաւոր պետութեանց ներկայ քաղաքականութիւնը՝ Գերմանիոյ [illegible] վերաբերմամբ, շեղած է իր նախնական հունէն: Արեւմտեան պետութիւնները պաշտօնապէս չեն յայտարարեր թէեւ, բայց հասկցած են, որ Գերմանիոյ միացումը չեն կրնար գլուխ բերել այլեւս՝ Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար վարչաձեւը լուծարքի ենթարկելով: Այժմ գոյութիւն ունին երկու գերմանական պետութիւններ, ու գիտակից եւ պատասխանատու իւրաքանչիւր Եւրոպացի պետական անձ կ'ըմբռնէ թէ երկու Գերմանիաներուն միացումը անիրագործելի բան մըն է ներկայ պայմաններուն մէջ:

Բայց մինչ ամէն գիտակից անձ կ'ընդունի այս կարեւոր իրողութիւնը, ոչ ոք յանձն կ'առնէ բացայայտօրէն յայտարարել զայն՝ ներքին քաղաքական մտահո –

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ» — «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ» — «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ:

●

Բայց Օշական ալ մեզի համաձայն է երբ կը գրէ. «Կ'ընդունիմ որ գրականութեան ընդհանուր պատմութիւնը կարելի եղածին չափ առարկայական տուեալներու պարտաւոր է առաջնութիւն ընծայել»:

Մեզի օգնութեան կը հասնի նաեւ Մովսէս Խորենացի իր խօսքով.

«Քանզի ոչ է պատմութիւն ճշմարիտ առանց ժամանակագրութեան»: Եթէ քաղաքական – ազգային պատմութեան համար գրած է այս խօսքը, նոյնքան ուժով կը պատշաճի գրականութեան պատմութեան համար: Այս ճշմարտութիւնը սակայն չի հերքուիր, եթէ նոյնիսկ Օշական կրկին վերաքննութեան ենթարկելով իր մտածումը այդ մարզին մէջ, հետեւեալը արձանագրէր (էջ 18). «Մի անգամ ընդ միշտ կը յայտարարեմ թէ այս գործը («Համապատկեր»ներու շարքը) ոչ Յայսմաւուրք մըն է հեղինակներու վարքն ու բարքը կենսագրող, ոչ ալ բառարան մը՝ յատուկ անուններու, գիրքերու տիտղոսները, հրատարակման թուականները համառօտակի ցուցակագրող»:

Ո՛վ իրաւունք ունի ժխտելու դերը հայ բանասիրութեան եւ գրականութեան պատմագէտին, որուն վկայութիւններուն եւ պրպտումներուն շնորհիւ պիտի արձանագրուին այնքան ճշմարտութիւններ: Մեր մատենագիրները որ ժլատ գտնուած են Օշականի կողմէն արհամարհելի նըկատուած թուականներուն եւ պատմական ճշգումներուն, այսօր այնքան դըժուարութիւն կը պատճառեն բանասէրներուն եւ քննադատներուն, որոնք յաճախ թուականի մը կամ շրջանի մը ճշգումին համար այնքան մելան կը սպառեն կասկածի ենթարկելու աստիճան մատենագիրներու անձն իսկ:

Այսպէս ուրեմն «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» շարքը կը դադրի իբրեւ այդպիսին ըլլալէ, իբրեւ գրականութեան պատմութիւն, դառնալու համար ընթերցանութեան լաւագոյն գիրք մը, որուն մէջ հեղինակը զետեղած է իր անձնական դատումները, տեսակէտները, առանց պատմական հարազատութեան եւ վաւերագրութիւններու հաւատարիմ հայելին դառնալու:

«Արեւմտահայ Գրականութիւնը իրր յղացք կը մերժէ բոլոր այն անունները եւ գործերը ուր այս ժողովուրդին ոչ մէկ ստեղծագործ շնորհը, ոչ մէկ տագնապը լրջօրէն չեն ինկած սեւեռման»: Այս տարազով է որ Օշական իր գրականութեան պատմութեան մէջ առեր է անուններ եւ մերժեր՝ ուրիշներ: Կը հարցնեմ. Պետրոս Դուրեանի, Միսաք Մեծարենցի եւ Տիրան Չրաքեանի այնքան արժանաւոր քնարերգութեան մէջ ի՞նչ բան կը գտնէք «իրր յղացք այս ժողովուրդէն»:

Առնենք աւելի շօշափելի օրինակ մը: Դանիէլ Վարուժանի «Հացին երգը»: Ի՞նչ բան կայ այդ ստեղծագործութեան մէջ հայ հոգին կամ ցեղային յղացքը խորհրդանշող: Հացին երգը տիեզերական խորհրդանիշն է բոլոր այն աշխատանքներուն, որոցմով պայմանաւորուած է կեանքը, կենսաւէտութիւնը, մարդկութեան տեւականացումը: Այդ երգը հետեւաբար յատուկ չէ մարդկային որեւէ հաւաքականութեան: Անիկա հոգիներէն փրթած երգն է տիեզերական գոյացութեան, երգ մը որ շինականին կեանքն է, աշխատանքի եւ արտադրութեան իր բազմաթիւ ձեւերուն տակ: Հետեւաբար յատուկ է ամէնուն, բոլոր երկինքներուն տակ ապրող մարդկութեան, ամէն տեսակ հողի վրայ ապրող մարդոց: Յատուկ չէ ոչ Հայուն, եւ ոչ ալ ուրիշ որեւէ ազգի: Եթէ ուրեմն Օշականին փայփայած տարազով մօտենանք Վարուժանին այս գործին, քանի որ հայ հոգիին յղացքը կը բացակայի անոր մէջ, այն ատեն պիտի դադրի ան արուեստի գործ մը ըլլալէ: Մինչդեռ այդ գլուխ գործոցը աւելի արժէք, կշիռ ու տարողութիւն կը ստանայ իր համամարդկային բովանդակութեամբ: Թարգմանեցէք Հացին երգը որեւէ լեզուով, այդ լեզուն խօսող շինականին ու քաղաքացիին նոյնքան ընտանի պիտի թուի եւ սրտին պիտի խօսի, որքան Հայու մը:

Զափազանցութիւն է գրական ամէն ստեղծագործութիւն ժողովուրդին հոգիէն բխող տարազին տակ առնել: Տիրան Չրաքեանի Ներաշխարհը ի՞նչպէս կարելի է այդ տարազով բացատրել: Ա՞յդ է պատճառը, որ Օշական դուրս ձգեր է բազմաթիւ դէմքեր: Արտասահմանի մէջ դէմքեր ունինք, որոնց գործը, քերթուած կամ արձակ իբրեւ յղացում, հեռու է ժողովուրդին հոգիին արձագանգը ներկայացնելէ: Եւ սակայն այդ գործերը արուեստի կալուածին կը պատկանին եւ գեղեցկութիւն մը կը ներկայացնեն: Անիկա ուրիշ բան չէ, բայց եթէ «ցեղապաշտութիւն» իր գործածած բառով, որ վտանգաւոր է նոյնիսկ գրականութեան համար, ինչպէս որ վտանգաւոր է քաղաքականութեան մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(3 Շար.)

դութիւններու պատճառով: Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, պետական անձնաւորութիւնները կը խուսափին բացայայտօրէն ընդունելէ այս իրողութիւնը, որովհետեւ 1961ին տեղի պիտի ունենան ընդհանուր ընտրութիւններ, որոնց արդիւնքը մեծ նշանակութիւն պիտի ունենայ Արեւմտեան քաղաքականութեան համար: Արդարեւ, եթէ Գերման ժողովուրդը որոշապէս գիտնայ, թէ իր ներկայ ղեկավարները ոչ մէկ յոյս ունին Գերմանիոյ միացումը իրականացնելու, եւ մանաւանդ եթէ ժողովուրդը գիտնայ, որ այդ միացման ծրագիրը անորոշ ժամանակով յետաձգուած է, մեծ հաւանականութիւն կայ, որ ընտրութիւններուն մէջ Ատընաուըրի կողմնակիցները պարտութիւն կրեն՝ Գերմանիոյ միացումը ամէն բանէ վեր դասող կուսակցութիւններուն կողմէ:

Գերմանական ընտրութիւնները եթէ այս ձեւի արդիւնք մը տան, դիւրաւ կարելի կ'ըլլայ երեւակայել այն հիմնական փոփոխութիւնները, որ առաջ պիտի գան Արեւմտեան քաղաքականութեան մէջ: Արեւմտեան Գերմանիա բանակցութեանց կը ձեռնարկէ Խ. Միութեան հետ՝ Գերմանիոյ միացումը ապահովելու համար. համաձայնութիւններ կրնայ կնքել Խ.Միութեան հետ՝ ի հեճուկս Ատլանտեան Ուխտին եւ Եւրոպական Միացեալ Շուկային: Այս բոլորը Արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց մղձաւանջն է. ու այդու տեսակէտով ալ կը խուսափին բացայայտօրէն ընդունելէ, որ այժմ ու տակաւին երկար ատեն երկու Գերմանիա գոյութիւն պիտի ունենայ: Կը վախնան, որ Ատընաուըրի դիրքը այնքան զօրաւոր չէ այսպիսի ուժեղ ցնցումի մը դիմանալու համար:

Մինչեւ անցեալ Նոյեմբեր, երբ Խ.Միութիւնը սեղանի վրայ դրաւ Գերմանիոյ հարցը, Երկաթէ Վարագոյրին երկու կողմըն ալ տիրող պաշտօնական տեսակէտը այն էր, որ երկու Գերմանիաները կրնան միանալ՝ որպէս մայրաքաղաք ունենալով Պերլինը: 1955ին, Ժընեւի Մեծերու ժողովին, Ռուսերը տակաւին կ'ընդունէին Գերմանիոյ վերամիացման գաղափարը: Միայն անցեալ Նոյեմբերին է, որ Ռուսերը բացայայտօրէն յայտարարեցին, թէ կ'ուզեն որ երկու Գերմանիա գոյութիւն ունենայ:

Թեթեւամտութիւն պիտի ըլլար ռուսական այս նոր որոշումը վերագրել Խրուշչեւի փոփոխամտութեան կամ պարզ պլըֆի մը: Նոյնքան թեթեւամտութիւն պիտի ըլլար ռուսական որոշումը վերագրել արեւմտեան եւ արեւելեան Պերլիններու միջեւ գոյութիւն ունեցող կեանքին մակարդակին զանազանութեան, կամ արեւելքէն դէպի արեւմտեան Պերլին դաղթողներուն, կամ արեւմտեան Պերլինէն դէպի Արեւելեան Գերմանիա կատարուած արեւմտեան քարոզչութեան պատճառած զայրոյթին: Խ. Միութիւնը տարիներով հանդուրժած էր այս բոլորին, եւ կրնար տակաւին հանդուրժել:

Արեւելեան Պերլինը բանուորական թաղամաս մըն է ու կեանքի մակարդակը միշտ ալ աւելի ցած եղած է այնտեղ, քան Պերլինի արեւմտեան թաղերուն մէջ, որ միջին եւ հարուստ դասակարգին բընակավայրը եղած է սկիզբէն ի վեր: Բացի այս, Ռուսերը մեծ դրամագլուխներ յատկացուցած են Արեւելեան Գերմանիան վերակառուցանելու համար (այս գումարը կը հասնի չորս հարիւր միլիոն տոլարի), եւ Արեւելեան Գերմանիոյ արդիւնաբերութիւնը ամէն տարի տասը առ հարիւր յաւելում կ'արձանագրէ անցնող տարուան համեմատութեամբ: Անկողմնակալ դիտողներու յայտարարութեանց համաձայն, Արեւելեան Գերմանիոյ բանուորներուն եւ գիւղացիներուն կեանքի մակարդակը գրեթէ հասած է Արեւմտեան Գերմանիոյ աստիճանին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱ գացած է գրագէտ Կոստան Զարեան եւ հաստատուած՝ Պըրքլի: Տեսակցութեան մը ընթացքին Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ի թղթակիցին հետ, Կ. Զարեան յայտնած է որ վերջերս շարունակ աշխատած է հայ դիւցազներգութեան, դիցաբանութեան եւ պատմական այլ նիւթերու շուրջ:

ԳԱՀԻՐԷ այցելած է Արհի. Սահակ Եպիսկոպոս Կօղեան, տեղապահ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան: Եպիսկոպոսը այցելութիւն մը տուած է Գահիրէի մեր պաշտօնակից՝ «Յուսաբեր»ի եւ տրուած սրտապնդիչ տեղեկութիւններ Լիբանահայ կեանքի մասին: Կօղեան եպիս. Ապրիլ 19ին ներկայ եղած է Հելիոպոլսոյ (Գահիրէի արուարձան) Մխիթարեան վարժարանի շէնքին հիմնարկէքի արարողութեան: Տեղապահը Պէյրութ վերադարձած է Ապրիլ 24ին:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ: ապրիլ 19ին տեղի ունեցած է «Կամք»ի մարզիկներուն գեղարուեստական հանդէսը: Նախագահած է Պ. Թորոս Խաչատուրեան որ շեշտած է «Կամք»ի ազգօգուտ գործունէութիւնը, վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ն. Փալանճեան ճեմարանի Շրջ. Միութիւնը Ապրիլ 19ին յիշատակի հանդէս մը տուած է՝ պատմագէտ Գառնիկ Գիւզալեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Հանդէսին բացումը կատարած է Հ. Մուքասեան, խօսած են Յ. Գեղարդ եւ Հ.Յ. Մարըլեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, իսկ հանդէսի վերջաւորութեան ներկաները ունկնդրած են Գ. Գիւզալեանի խօսած վերջին ճառը, որ ժամանակին ձայնագրուած էր:

ՊՈԼՍՈՅ Եսայեան Սանուց Միութեան սրահի մէջ Ապրիլ 19ին տօնուած է. գըրագէտ Յ. Մնձուրիի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը՝ հովանաւորութեամբ Գարեգին պատրիարքի: Խօսած են Տոքթ. Եդ. Սիմքէշեան եւ Վ. Ս. Ծովակ: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԵՄԵՐՈՒ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիլիկեան Թեմերու Ազգ. Ընդհ. Ժողովը արդիւնաւոր եւ երկարատեւ նիստ մը գումարեց Ապրիլ 19ին, Անթիլիասի Վեհարանի դահլիճին մէջ, նախագահութեամբ Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի:

Ներկայ էին երեք եկեղեցական եւ 14 աշխարհական անդամներ (Լիբանանի եւ Բերիոյ առաջնորդները՝ Գեր. Խորէն եւ Ղեւոնդ Ս. Արք.ներ եւ Ճէզիրէի առաջն. փոխանորդ Գեր. Տաճատ Ս. Եպիսկ.), ինչպէս նաեւ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի ներկայացուցիչները:

Աւելի քան հինգ ժամ, ժողովը հանգամանօրէն քննեց օրակարգի բոլոր խընդիրները եւ յանգեցաւ համապատասխան կարեւոր որոշումներու: Օրակարգի, գըլխաւոր հարցերն էին, 1.— Ատենագրութեան ընթերցում նախորդ նստաշրջանի վերջին նիստի, 2.— Ընտրութիւն Ընդհ. Ժողովի նոր դիւանի, 3.— Ընթերցում պաշտօնագրերու, 4.— Ընթերցում Ազգ. Կեդր. վարչութեան տեղեկագրի, 5.— Նուիրագործում հինգ նոր Թեմերու Կիլիկեան Աթոռի միացման եւ կանոնագրային կարգ մը յօդուածներու բարեփոխութեան, 6.— Ընտրութիւն Ազգ. Կեդր. նոր վարչութեան:

Այս բոլոր խնդիրները մի առ մի նիւթ դարձան խորհրդակցութեան, վիճարանութեան եւ համապատասխան եզրակացութիւններու, ոգեւոր եւ տպաւորիչ մթնոլորտի մէջ:

Ժողովը վերընտրեց նախորդ դիւանը, յանձինս ատենապետ Պ. Վահէ Սեթեանի եւ Պ. Միհրան Հէրարտեանի (ատենադպիր), ինչպէս նաեւ բժիշկ Մելքոն Հայրապետեանի (Բ. ատենապետ)՝ եւ Պ. Ղազար Զարդարի (Բ. ատենադպիր):

Լսելէ ետք նախորդ Կեդր. վարչութեան մանրամասն տեղեկագիրը, զոր կարդաց ատենադպիր բժիշկ Ա. Գասպարեան, ժողովը գնահատանքի բանաձեւ արձանագրեց իր պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտող վարչութեան անունին:

Ապա, գոհունակութեամբ արձանագրեց Հիւս. Ամերիկայի Մ. Նահանգներու, Յունաստանի, Թեհրանի, Ատրպատականի եւ Իրանահնդկաստանի թեմերու միացումը Կիլիկեան Աթոռին, եւ զանոնք նկատեց իբրաւալէս ենթակայ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան:

Կանոնագրային կարգ մը բարեփոխութիւններու առթիւ՝ ժողովը տալէ վերջ համապատասխան որոշումներ, անցաւ նոր Կեդր. վարչութեան ընտրութեան:

Ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Գառնիկ Մինասեան, Բժիշկ Լեւոն Ենիգոմշուեան, Բժ. Եղիկ Գոնեալեան, Սեդրակ Յովսէփեան, Ներսէս Ներսէսեան, Բժիշկ Յ. Գասապեան, Սուրէն Խանամիրեան, Օննիկ Ջէրքէզեան եւ Ղազար Զարդ:

Ազգ. Կեդր. վարչութեան Կրօն. ժողովի անդամ ընտրուեցան Գերաշնորհ Տ.Տ. Խորէն, Ղեւոնդ, Տաճատ, Հրանդ, Սահակ, Արտակ եպիսկոպոսները եւ Գեր. Գարեգին վրդ. Սարգիսեան:

Ժողովը փակուեցաւ Վեհ. Հայրապետի Պահպանիչով եւ Տէրունական աղօթքով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Պետական պատկերասրահին մէջ բացուած է նկարիչ Մհեր Աբեղեանի աւելի քան երկու հարիւր գործերուն ցուցահանդէսը: Անոր արուեստը թարմ է, կենսախինդ ու ջերմ: Սեւանի կապոյտ ջուրերը կան իր գործերուն մէջ, Բիւրականի կանաչ – մանիշակագոյն հունտերն ու ցորենի ոսկեգոյն արտերը, Հայրենի աշխարհը՝ որ գեղարուեստի դունապեղ լեզուով դարձած է գողտրիկ բնանկար մը:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ պետական թատրոնի մենակատար Դաւիթ Յովհաննիսեան երկու տարուան ընթացքին երրորդ անգամ ըլլալով գացած է Երեւան, ուր տուած է շարք մը երգահանդէսներ եւստանձնած բազմաթիւ դերեր՝ Օփերայի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԵՒ ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԻՆ ՄԷՋ

Ձեռքի տակ ունինք Հայպետհրատի 1959ի օրացոյցը: Բնականաբար, ամէնէն առաջ ուզեցինք գիտնալ, թէ Հայաստանի Պետական Հրատարակչութիւնը իր օրացոյցին մէջ ի՞նչ կրնայ գրած ըլլալ Ապրիլ 24ի (Նահատակաց տօն) եւ Մայիս 28ի (Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութիւն)՝ այս երկու ազգային տօներուն մասին:

Ահա ինչ որ գրուած է Ապրիլ 24ի թերթիկին վրայ.

« Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան օրը ընդդէմ գաղութակալութեան, յանուն խաղաղ գոյակցութեան »:

Ոչ մէկ յիշատակութիւն Ապրիլեան Եղեռնի եւ նահատակներու մասին:

Կը կարծենք, թէ « խաղաղ գոյակցութեան » ախոյեանները նկատի ունին նաեւ Թուրքիան, անոր հետ ալ խաղաղօրէն գոյակցելու համար, միաժամանակ հրաժարելով մեր հողային պահանջներէն Թուրքիոյ նկատմամբ:

Մայիս 28ի թերթիկին վրայ գրուած է.

« 40 տարի առաջ, 1919 թ. Մայիսի 27ի Աֆղանիստանի անկախութեան հռչակումը՝ ազգ. տօնը »:

Պէտք կա՞յ յիշելու եւ մեզի ալ յիշեցնելու Հայաստանի անկախութեան տօնը: Ոչ, կարեւորը Աֆղանիստանն է:

Քիչ մնաց պիտի մոռնայինք, որ օրացոյցը պատրաստուած է...Քապուլի մէջ, բայց ոչ՝ Երեւանի:

Չկա՞ր արդեօք ուրիշ երկիր մը, որ իր Ապրիլ 24 ունենար եւ իբրեւ «ազգային տօն» յիշատակուէր Հայպետհրատի օրացոյցին մէջ...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (397)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԴ.

ԱՆՑԱԾՏ ԱՊԱԳԱՅ

(16 – 61)

Շինական կոկիկ եկեղեցին, նրա մօտ դպրոցի շէնքը, աչք էին շլացնում: Առողջ գիւղացիները մաքուր հագնուած, խրախճանքի ուրախ ու զուարթ, դիմում էին իրանց գործին: Կարծես, ամէն օր այդ մարդկանց համար տօն էր, կարծես, նըրանք երբեք վիշտ ու նեղութիւն չէին տեսել:

Պառաւը շարունակում էր նայել:

Դուրս եկաւ մի վայելչահասակ կին, թուխ դէմքով, սեւորակ, կրակոտ աչքերով, խոհանոցի գենջակը գօտեի տեղ կապած: Այդ նազելի կինը, թէեւ վաղուց անցուցել էր երիտասարդական տարիները, բայց դեռ եւս չէր կարելի առանց հիացմունքի նայել նրա վրայ: Նա ներկայացնում էր գեղեցկութիւնը իր հասունութեան մէջ: Նա մի ժամանակ Դինբուլինների ամրոցի զարդն էր, յափըշտակուած Ալզանիստանի անապատներից: Իսկ այսօր մի շինական խաղաղ տան ժըրաջան տանտիկինն էր:

Դա պառաւի աղջիկն էր, Կարոյի կինը եւ Հիւրբիի մայրը, — գեղեցիկ Ասլին:

Տեսնելով պառաւին, սեմի մօտ նստած, կարեկցաբար դիմեց նրան.

— Մայրիկ, դու դեռ երէկ գանգատւում էիր ոսկրացաւից, այժմ դարձեալ նստել ես այդ սառն քարի վրայ:

— Իմ ոսկրները սառի եւ քարի վրայ են պնդացել, զաւակս, — պատասխանեց պառաւը եւ չշարժուեցաւ իր նստած տեղից:

Ասլին չհակառակեց նրա յամառութեանը, ներս մտաւ եւ իսկոյն դուրս բերեց մի փոքրիկ օթոց, խնդրեց նստել նրա վրայ, որը դժուարութեամբ ընդունեց պառաւը:

Ասլին անցաւ պարտէզը, ուր աշխատում էր նրա ամուսինը: Անցաւ վարդենիների եւ յասմիկի ծառուղիների միջով: Կշտից քարշ ընկած ժկրատը տարաւ դէպի մի խոշոր սպիտակ վարդ, կտրեց եւ դըրեց կուրծքի վրայ: Յետոյ քաղեց երկրորդը, երրորդը ... զանազան գոյներով, եւ ճաշի սեղանի համար մի գեղեցիկ փունջ պատրաստեց:

— Մայրիկ, — ձայն տուեց հեռուից փոքրիկ Աշխէնը:

Մայրը մօտեցաւ:

— Տես, այդ մէկը ես կապեցի: Նա ցոյց տուեց իր կապած պատուաստի ճիւղը: — Տասն եւ վեց տարուց յետոյ կարմիր խնձոր կը տայ:

Մայրը գրկեց աղջկան եւ համբուրեց, յետոյ դարձաւ դէպի ամուսինը, հարցնելով.

— Այլ եւս ո՞վքեր կը լինին ճաշին:

— Մերոնք, պատասխանեց այրը, մերթ նայելով կնոջ վրայ եւ մերթ նրա փնջած ծաղիկների վրայ, կարծես կամենալով ստուգել; թէ դրանցից որն աւելի անուշահոտ է:

— Դու ասեցիր, որ ուրիշ հիւրեր եւս կը լինին:

— Ուրիշ հիւրեր չեն լինի. միայն մեր վարժապետը եւ մէկ էլ մեր հարեւան քուրդ Աղասի – բէկը:

— Աղասի – բէկը հազիւ թէ կարող կը լինի գալ, — նկատեց կինը. — Նրա որդին սաստիկ հիւանդ է, արդէն մի շաբաթ կը լինի, որ դպրոց չէ գնացել:

— Վտանգը անցած պէտք է համարել, — պատասխանեց այրը — երէկ բժիշկը ինձ ասաց, թէ այժմ առողջանալու վրայ է:

Կինը ուրախացաւ:

Աշխէնը խնդրեց մօրից, որ փունջը իրան տայ: Ինքը տուն տանէ: Մայրը կատարեց նրա ցանկութիւնը:

— Օ, որքան շատ գոյներ կան այստեղ, — տասն եւ վեց գոյն, — զարմանալով բացականչեց նա եւ վազեց դէպի տուն:

Մայրը նոյնպէս հեռացաւ: Կարօն նայում էր նրանց ետեւից եւ կոշտացած ձեռքով սրբում էր ուրախութեան արտասուքը: Դրանք այն ամուսիններից էին, որոնց վրայով տարիները անցնում են, մարմը ծերանում է, իսկ սէրը մանկանում է:

Կէսօրից առաջ քարաշէն տան դրանը մօտեցաւ մի ճանապարհորդական կառք: Ցած իջաւ մի ծիծաղադէմ երիտասարդ, թեթեւ մօրուքով, եւ ցած բերեց մի մանկահասակ կնոջ, նրանցից յետոյ վեր եկաւ աղախինը, որ գրկած ունէր մի կլորիկ երեխայ: « Հիւրբի »... «Արփիար» ... անունները հնչեցին ուրախաձայն աղաղակներով, եւ դռներից դուրս թափուեցան ընդունելու թանգակին հիւրերին:

Մէկը Կարոյի փեսան էր, միւսը նրա դուստրը:

Մի քանի ժամից յետոյ խաղաղ գերդաստանը բոլորուեց ճաշի սեղանի շուրջը: Նա գոհ էր, որովհետեւ ապրուստի ամէն յարմարութիւններ ունէր: Նա երջանիկ էր, որովհետեւ վայելում էր ընտանեկան քաղցր, անսպառ բերկրութիւնը:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Օր. ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ – ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Գ. ՀՐԱՉԵԱՅ ՀՈՐԹԵԱՆ
Նշանուած

Մէտէօն 26 Ապրիլ 1959 Գուա Քոլոմպ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Գ. Վաղարշակ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ վերաշինութեան համար: Գ. Գ. Վահան Խմէրեան հինգ հազար ֆրանք, Տիրայր Խմէրեան հինգ հազար, Տիկին Էլիզ Խմէրեան երկու հազար, Ոմն հինգ հազար, Գ. Գ. Գրիգոր Աղաթօն, Գօզոս Ֆրէնկեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, Տիրայր Ֆրէնկեան, հինգ հազարական ֆրանք, Կասթօն Գէնախմօն հինգ հազար, Մորիս Գէնախմօն հինգ հազար, Կլաապէռի հինգ հազար, Կլաապէռի փեռ հինգ հազար, Հանրի Կլաապէռի հինգ հազար:

×

Գ. Քաջազն Յովհաննէսեանի ընդ Օր. Մարինա Գիւլէսէրեանի ամուսնութեան առթիւ Տիկին Արշալոյս Ինէքճեան կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք, Գ. Վահէ Քիթապճեան հազար ֆրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԾՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիւտէն 27-35:

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլ Սէն Ժերոմի «Հայաստան» Ենթակոմիտէին՝ ընկ. Աղգին Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ՝ 2000 Ֆրանք:

Նշան եւ Սերոբ Քէօսէեան (Մարսէյլ) Գ. Գեորգա Գէորգեանի մահուան առթիւ՝ չորս հազար ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Բ. դասախօսութիւն.— Այս Չորեքշաբթի երեկոյ նոյն սրահին մէջ եւ նոյն ժամուն:

Դ. Վարուժան՝ կը խօսի Գ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Գ. Զօհրապ՝ կը խօսի Գ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ – ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՁՈՒԱՐԹ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլ – Գոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին,

SALLE D'ATHÉNÉE
15, AVENUE DE LA VICTOIRE, NICE

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝
ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ
Կը բեմադրուի առաջին անգամ ըլլալով՝
ՀԱՅ ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ԳՍԱԿ

Երգախառն պարեր ազգային տարազներով, մասնակցութեամբ ՀԱՄՈՅԻ (քէմանչէ) եւ ԳԱՐՈՅՐԻ (թառ):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քաւէի սրահը:

Կը խօսի՝ ՏՈՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁ:

Նիւթ՝ «Ազգային պատուիրակութիւններր խաղաղութեան վեհաժողովին առաջ»: Մուտքը ազատ է:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէի կողմէ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Գ. Կակոյեանի սրահը:

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին: Անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փոքր ա'Իթալիի մասնաճիւղի կողմէ:

3 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կղերականներու սրահին մէջ,

32, RUE DANTON. KREMLIN-BICETRE

Կը ներկայացուի «ԹՈՐՈՍ ԾՍՌԱՆ»

Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառավարենց» խումբին կողմէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

ԵՐԳ՝ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Գ. Մ. Գարակէօզեան:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Օր. Շ. Ցավեան – Նէօսեան:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐ՝ Գ. Ա. եւ Օր. Պալտասարեան:

Մուտք 200 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Իջնել Փոքր ա'Իթալի, հանրակառք թիւ 185 եւ 147 եւ իջնել Րիւ Քանտաննօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ (2 Մայիս) երեկոները ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը. Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին, Մայիս երեքին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ՄԱՂԱՔԵԱՆ: Կը խօսի ընկերուհի Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ երեք գաղութներու աշակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին Շաբաթ, 16 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Սէրքլը Միլիթէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

JACQUES MORINOT-Ի ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ
Երգիչ՝ ԱԼՎԱՐԷԶ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 21 ՅՈՒՆԻՍ Նկատի ունենալ:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿԻ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Յառաջիկայ 1959 – 1960 կրթական տարեշրջանին համար, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Բարձրագոյն Ուսմանց յատուկ թոշակներ պիտի բաշխէ, գլխաւորաբար հետեւեալ աղբիւրներէն.

1.— Մկրտիչեան Կրթ. Հիմնադրամ:

2.— Սիմոն եւ Երանուհի Գայաէրլեան Հիմնադրամ:

3.— Սրբուհի Գարակէօզեան Յիշատակի Հիմնադրամ:

4.— Արմէն Դերձակեան կրթաթոշակ:

5.— Կարապետ Արամեան կրթաթոշակ:

6.— Գառնիկ եւ Արթօ Ֆընտրգլեան յիշատակի հիմնադրամ:

7.— Յակոբ Աջապահեան կրթաթոշակ:

8.— Տիգրան Ա. Տիրատուրեան կրթաթոշակ:

9.— Յովհաննէս եւ Րեբեկա Իսադուլեան կրթաթոշակ:

10.— Տոքթ. Մ. Յովսէփեան յիշատակի հիմնադրամ:

Մկրտիչեան հիմնադրամի թոշակները կը յատկացուին միայն արտասահմանի ուսանողներուն:

Սիմոն եւ Երանուհի Գայաէյլեան եւ Սրբուհի Գարակէօզեան հիմնադրամներու թոշակներուն համար թեկնածուներ կ'ընդունուին թէ արտասահմանէն եւ թէ Ամերիկայէն:

Արմէն Դերձակեան կրթաթոշակը փոխատուութեան ձեւով կը տրուի Ամերիկայի մէջ ծնած այն հայ երիտասարդներուն, որոնք տեղական համալսարան պիտի յաճախեն:

Կարապետ Արամեան կրթաթոշակէն կրնան օգտուիլ ամերիկածնակ այն երիտասարդները, որոնք արտասահմանի հայ կրթական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին ազգային ուսում առնել:

Ֆընտրգլեան Հիմնադրամէն թոշակ կը յատկացուի արտասահմանի այն ուսանողներուն, որոնք՝ նախընտրաբար Անգլիոյ եւ ի հարկին եւրոպական երկիր մը մէջ, արհեստագիտական ճիւղի մը պիտի հետեւին:

Միւս կրթաթոշակները եւս արտասահմանի հայ ուսանողներուն համար են:

Նկատելով որ նախորդ տարիներու թոշակընկալ անոնցմէ յետոյ հողի դեռ իրենց ուսումը կը շարունակեն, արամադրելի գումարներէն նախ անոնց յատկացումները պիտի կատարուին եթէ յաջող տարեշրջան մը բոլորած են, եւ ապա նըկատի պիտի առնուին նոր թեկնածուներու դիմումները, հետեւեալ պայմաններով.

1.— Սահմանափակ թիւով թոշակներ պիտի տրուին միմիայն նիւթական միջոցներէ զուրկ եւ օժտուած երիտասարդներու:

2.— Նախընտրութիւն պիտի տրուի այն երիտասարդներուն, որոնք իրենց համալսարանական ուսումը բաւական յառաջացուցած են արդէն եւ զայն լրացնելու համար անհրաժեշտ աջակցութեան մը պէտք ունին:

3.— Հաւասար արժանիք ունեցող թեկնածուներու մէջէն, պիտի ընտրուին անոնք՝ որ բարձրագոյն ուսմանց կեդրոններու մօտ կը բնակին եւ նիւթական մեծ զոհողութեանց չեն կարօտիր իրենց դասընթացքին հետեւելու համար:

4.— Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլան այն թեկնածուները որոնք կը պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին եւ կամ հայ մշակոյթին սատարելու կոչուած ուսմանց կը հետեւին:

5.— Թոշակները մէկ տարուան շրջանի մը համար են:

6.— Որեւէ համալսարան ընդունուելու համար երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ի ձեռին չունեցող թեկնածուներու դիմումները անհետեւանք պիտի մնան:

7.— Թեկնածուները հարկ է իրենց դիմումը կատարեն մինչեւ Մայիս 10, առաքեւ նշանակուած հասցէին: Ապա անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց արուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ Միութեանս Կրթական Յանձնախումբը պիտի կատարէ թոշակընկալ անձերու ընտրութիւնը:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

Նիւ Եորք, 2 Ապրիլ 1959

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

K. Guiragossian, Executive Director
Armenian General Benevolent Union
250 Fifth Avenue, New-York 1, N. Y.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալպարել – Լա Փոմ – Սէն Մարսէլի հոգաբարձութիւնը եւ տեղւոյն Երիտ. Միութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Մանուչ Շահմիրեանի, զաւակներուն, ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, ինչպէս նաեւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան իրենց վաղեմի ուսուցիչ եւ բարեկամ Գ. Ազգին Մարտիրոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս ամսուն վերջերը: Ուստի ամէն անոնք որոնք տակաւին տոմսակ ունին իրենց մօտ կը խնդրուի իրենցմէ, որ բարի ըլլան այդ տոմսակներուն փոխարժէքը ղրկել մեզի կամ եկեղեցւոյ քոմիթ չէք փոստային ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 15ը, որպէս զի կարենանք թիրաժը կատարել: Ու մեր հաշիւները փակել թիրաժէն առաջ:

Իսկ անոնք որոնք կը փափաքին տոմսակ գնել կրնան դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը:

ԵԿԵՂԵՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ. ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Սերաստիոյ Ռահան – գայինի ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ:

Ի նպաստ իր որդեգրած սաներուն:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նօայլ օփէրային մէջ:

39, Րիւ տը լ'Արպրը, Մարսէյլ:

Պիտի ցուցադրուի «ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ» եւ Վաղղէն Ա. Կաթ.-ի Օծումը էջմիածնի մէջ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 30 AVRIL 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8383 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4284

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻ

Մոսկուայի վարիչները՝ հաւատարիմ իրենց աւանդական քաղաքականութեան կը շարունակեն ջիղերու պատերազմըզոյգ ճակատներու վրայ :

Մէկ կողմէ անդադար սպառնական ծանուցագիրներով կը փորձեն ամբակոծել արեւմտեան դաշնակիցները՝ յուսախաբ ցնելու համար իրենց տիրապետութիւնը արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի վրայ :

Միւս կողմէ մերթ խլրդային գաղտնի աշխատանքներով համայնավարական թոյնը կը սրսկեն արեւելքի յետամնաց ժողովուրդներուն մէջ, փորձելով զանոնք ըմբոստացնել երկրի օրինաւոր իշխանութեանց դէմ : Եւ մերթ փաղաքշանքով կ'ուզեն սիրաշահիլ այս վերջինները՝ զանոնք իրենց սայլին լծելու յետին մտքով :

Ազատ աշխարհը իր վճռական կեցուածքով արեւմուտքի մէջ տեղի չի տար բոլշեւիկեան սպառնալիքներուն առջեւ :

Կրէմլինն ուզելով հարուածել հակառակորդ ճակատը՝ աւելի քան տասը տարիէ ի վեր իր գործունէութեան համար բեղուն դաշտ մըն է գտած Միջին Արեւելքի, մասնաւորապէս արաբական աշխարհին եւ Պարսկաստանի մէջ, ուր արեւմուտքի դրամատիրական պետութիւնները տնտեսական ու քաղաքական մեծ շահեր ունին :

Վերջին տարիներու ընթացքին արեւելեան երկիրներու մէջ պատահած խռովայոյզ դէպքերուն գլխաւոր պատասխանատուն է Խորհրդային Միութիւնը, որ կ'ուզէ ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ :

Դեռ շատ թարմ են Եգիպտոսի, մանաւանդ Սուրիոյ դէպքերը : Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը ըմբռնելով համայնավարներու կատարած ողբալի դերը ի վնաս ազգային դատին՝ արժանի դասը տուած է անոնց :

Աւելի առաջ Իրանի կառավարութիւնը գիմակայերծ էր ըրած համայնավարական Թուտէ կազմակերպութիւնը, որ պարոկականէն աւելի բոլշեւիկեան շահերուն կը ծառայէր :

Գաղտնի յուլիսեան յեղափոխութեան հետեւանքով Իրաքի մէջ առաջ եկած կացութիւնը լիովին շահագործուեցաւ Կրէմլինի վարիչներուն կողմէ, որոշ մտահոգութիւններ պատճառելով արեւմտեան պետութեանց :

Զիջելով արեւմուտքի մէջ զլուխ ելլել մեծ դաշնակիցներուն հետ, Մոսկուա իր հարուածները կ'ուղղէ արեւելեան աշխարհի այն կէտերուն, ուր կենսական շահեր ունին անոնք :

Հերթական ջլամարտը ներկայիս տեղի կ'ունենայ Իրանի մէջ, որուն քարիւղի հարուստ հանքերէն կ'օգտուին «աշխար - հակալ» պետութիւնները :

Իրաքի հրաժարումը ակարացուցած ըլլալով «Պաղտատի Ուխտ»ը, տեղեալ Մարտ վեցին Իրանի կառավարութիւնը զինուորական դաշինք կնքեց Միացեալ Նահանգներուն հետ, հակառակ Խորհ - չեւի սպառնալիքին :

Իրան հիւսիսի կողմէն 2500 քիլոմեթրի վրայ սահմանակից է Խորհրդային Միութեան : Այժմ հարաւի կողմէն եւս Շահնշահի երկիրը պաշարելու ձեռնարկներ կը կատարուին բոլշեւիկներուն կողմէ :

Պարսից ծոցի ճամբով համայնավար մասնագէտներ եւ քիւրտ զինուորներ կը ղրկուին Իրաք՝ տեւական սպառնալիքի տակ պահելու համար Պարսկաստանը :

Իսկ Ամերիկացիները առ այժմ կը բաւականանան միայն օդակայաններ հաստատելով Իրանի մէջ :

Ո՞ւր պիտի յանգի վերջապէս այս մրցակցութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ-ՀԵՐԹԸՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ամերիկայի Արտաքին նախարար Հերթըր, Փարիզ հասնելէ քանի մը ժամ ետք այցելութիւն մը տուաւ Նախագահ Տը Կոլի, որուն հետ 35 վայրկեան խորհրդակցեցաւ միջազգային հրատապ հարցերու շուրջ :

Նախագահն ու Արտաքին նախարարը մասնաւորապէս ծանրացան ծրնեւի հանդիպումին գլխաւոր կէտերուն վրայ. երկուքն ալ համաձայն են Արեւմուտքի միասնականութեան անհրաժեշտութեան շուրջ : Հարկ է կարճ կապել Արեւմտեաններու միջեւ ճեղքեր առեղծելու ձգտող խորհրդային ռազմավարութիւնները :

Տը Կոլ եւ Հերթըր համաձայն են նաեւ՝ որ Մեծերու ժողովը տեղի ունենայ, պայմանով սակայն՝ որ Արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւնները որոշ արդիւնքներու յանգին :

Միջին Արեւելքի հարցը չվիճեցաւ երկու մարդոց ուշադրութենէն : Զօրավար Տը Կոլ կը պնդէ Ափրիկէի կարեւորութեան վրայ : Արեւմտեանները միշտ աչքի առջեւ պէտք է ունենան այդ հողամասը, որուն անհրաժեշտութիւնը կը պահանջէ որ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա սերտ գործակցութիւն մը ցոյց տան ափրիկեան բոլոր հարցերուն մէջ :

Վերջապէս, Հանրապետութեան Նախագահը հետաքրքրուեցաւ նաեւ Տըլլըսի առողջական վիճակով :

Երբ Էլիզէէն կը մեկնէր՝ Հերթըր մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը քանի մը ժամ առաջ, երբ օդանաւէն կ'իջնէր, յայտարարած էր արդէն.— Համոզուած եմ՝ որ Ժընեւի ժողովին մէջ պիտի ըլլանք վճռական եւ միասնական՝ մեր նպատակը հետապնդելու համար : Թէեւ շատ բնական է որ Արեւմտեան երկիրները Խ. Միութեան հետ վիճելի խնդիրներ քիչ մը տարբեր կարծիքներ յայտնելով, սակայն ոչ մէկ կասկած՝ թէ բոլորն ալ պիտի հասնին այն եզրակացութեան՝ որ համապատասխան է մեր հասարակաց շահին :

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ փակուեցաւ համայնավար երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովը :

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ ժողովին մասնակցողները, «կը հաստատեն եւ զօրավիգ կը կանգնին Խ. Միութեան առաջարկներուն՝ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու եւ Արեւմտեան Պերլինը ազատ քաղաք հռչակելու համար» :

« Կը դատապարտեն Ատլանտեան Ուխտի երկիրներու մէջ ամերիկեան հիւլէական եւ հրթիռներու խարիսխներու հաստատումը, եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ հիւլէական զէնքեր տալու համար ձեռք առնուած միջոցները » :

Վարշաւայի Ուխտի երկիրները «դէմ են Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու, Գերմանիոյ վերամիացման եւ Եւրոպայի ապահովութեան հարցերը իրարու կապելու գաղափարին » :

Զեկոյցը կը պահանջէ նաեւ որ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա ամբողջական իրաւասութիւններով մասնակցին Ժընեւի ժողովին եւ Մեծերու հանդիպումին, ինչպէս նաեւ՝ երկու Գերմանիաները :

Եզրակացութեան մէջ, Վարշաւայի Ուխտի երկիրները յոյս կը յայտնեն որ Ժընեւի ժողովականները ճիգ պիտի չխնայեն՝ յաջողութեան համար, աւելցնելով թէ իրենց կարգին ամէն բան պիտի ընեն որպէսզի ժողովը չձախողի :

ՆՈՐ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԿԱՍԹՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ

17րդ անգամ ըլլալով Կասթոն Մոներվիլ ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ : 276 ընտրողի վրայ, նախկին նախագահը ստացաւ 235 ձայն, մինչ համայնավար Մառան՝ 18 ձայն կը ստանար եւ 22 ճերմակ քուէ կային :

Երեցագոյն անդամը՝ Մարիուս Մութէ բացումը կատարեց ծերակոյտի ժողովին :

Մութէ քննադատեց կառավարութեան կարգ մը թերութիւնները, զանոնք վերագրելով գործադիր իշխանութեան որ կը չափազանցէ իր իրաւասութիւններուն մէջ : «Համոզուած եմ, շարունակեց Մութէ, որ երբ կառավարութիւնը քննադատութիւններ գտնէ հոս, զանոնք պիտի նկատէ գործակցութեան բնոյթ ունեցող քննադատութիւններ » :

Մոներվիլ ուրախութիւն յայտնեց այն վստահութեան համար զոր ծերակոյտը ցոյց տուաւ իրեն այս նոր քուէարկութեամբ : Երեքշաբթի օր կը բացուէր նաեւ Ազգ. ժողովի նիստը : Առաջին առթիւ վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ :

Քուվ Տը Միւրվիլ, իր տեղեկագրին մէջ, անդրադարձաւ Թիպէթի, Լաոսի, Միջին - Արեւելքի, Ափրիկէի, Գերմանիոյ վերաբերեալ խնդիրներուն :

Նախարարը անհրաժեշտ կը նկատէ Գերմանիոյ վերամիացումը :

Միջին Արեւելքի մասին Քուվ Տը Միւրվիլ ըսաւ.— « Ոչ մէկ բան կայուն է Արեւելքի մէջ բայց պէտք է նկատել որ Խ. Միութիւնը ներկայ է հոն եւ կը գործէ : Ու պիտի մնայ այդպէս : Իր միջամտութիւնները, ամէն վայրկեան, կրնան վըտանգել մեր շահերը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Բօզա Էլ Եուսէֆ շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն է որ Իսրայէլի կողքին՝ պաղեստինեան արաբ պետութիւն մը ստեղծուի :

ՍՈՒՐԻՈՅ ներքին նախարարը՝ Համիտ Սերաճ յայտարարած է Գահիրէի «Էլ Ահրամ» թերթին որ Խ. Միութեան եւ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան լարուած յարաբերութիւնները պատճառ չեն որ Ա. Մ. Հանրապետութիւնը դէպի Արեւմուտք դառնայ : «Մենք բոլորին հետ բարեկամութիւն կ'ուզենք մեր անկախութեան եւ արաբական ազգայնականութեան համար» աւելցուցած է նախարարը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դրագէտ Շոլոխով որ ներկայիս արտասահման կը ճամբորդէ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Լոնտոն եւ խօսելով Փասթերնաքի մասին ըսաւ .— Մեր օրիորդներու բանաստեղծն է :

ՋԵԽ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ Ժան Մէյըր, որ իր ընտանիքին հետ Լոնտոն գացած էր՝ քաղաքական ապաստան ուզեց բրիտանական կառավարութենէն, — կը յայտարարուի պաշտօնապէս : Ինչպէս գրած էինք, Մէյըր կարեւոր պաշտօն մը ունէր Թեհրանի մէջ, որուն շնորհիւ բազմաթիւ գաղտնիքներ գիտէ Միջին Արեւելքի խորհրդային լրտեսական ցանցերուն եւ ծրագիրներուն մասին :

ԻՐԱՔԷՆ փախած 700 Քիւրտեր Թուրքիայէն ապաստան խնդրեցին, կը յայտարարէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի Ազգ. ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուցած է չինական նոր կառավարութիւնը՝ իր ամբողջ կազմով :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ բուռն բողոքագիր մը յանձնեց Իտալիոյ կառավարութեան որ թոյլ կուտայ իր հողամասին վրայ ամերիկեան հրթիռներու արձակարաններ հաստատել : Նման բողոքագիրներ յանձնուած են նաեւ Արեւմտ. Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բազմաթիւ շրջաններուն մէջ զօրաւոր երկրաշարժներ պատահած են առջի օր : Ամբողջովին բնաջնջուած են Քէօյճէյիզի, Տէօյիւշքէն, Փօփալըք եւ Հայիթ գիւղերը : Ուրայի մէջ աւելի քան յիսուն տուներ քանդուած են : Սարալէօնիւ գիւղին մէջ 18 շէնքեր փլած են : Բազմաթիւ շրջաններու մէջ տուները պարպուած են :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի Աւագ սեղանի վերակառուցման առթիւ, Վեհափառ Հայրապետի սիրալիր համաձայնութեամբ, Երեւանի Գիտութիւնների Ակադեմիան պեղումներ կատարեց Ս. Սեղանի բեմի տակ, ղեկավարութեամբ ճարտ. Ալ. Սահինեանի :

Սոյն թուի Ապրիլի ութին Երեւանից հրաւիրուած հնագէտների եւ ճարտարապետների յանձնաժողովը տեղում քննելով պեղումների արդիւնքները, հաստատեց հետեւեալը.—

Ա.— Այժմեան Ս. Սեղանի տակ, մօտ 1.5 մեթր խորութեամբ, յայտնաբերուեցին Ե. դարում, Վահան Մամիկոնեանի կողմից կառուցուած Աւագ Սեղանի խարիսխները, բեմը եւ Վէմ քարը պահպանուած անաղարտ վիճակում :

Բ.— Ե. դարի բեմի որոշ սրբատաշ քարերի վրայ պահպանուած են հնագոյն որմնանկարների մնացորդներ :

Գ.— Ե. դարի Ս. Սեղանի կառուցուածքի ներսում պահպանուած են աւելի հնագոյն խորանի պատեր, որոնք ըստ իրենց կառուցուածքի եւ շինարարական տեխնիկայի, գոյութիւն են ունեցել մինչեւ Ե. դարը : Այն կարող է լինել Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրով (301 Թ.) կառուցուած խորանը կամ թերեւս պատկանել է աւելի հնագոյն շրջանի սրբավայրի :

Դ.— Ե. դարի բեմի ներքեւի շարուածքի մէջ, հորիզոնական ուղղութեամբ, յայտնաբերուած է Ուրարտական ժամանակաշրջանի (Զ-Թ. դար Ն. Ք.) մի սրբատաշ որձաքարից (բազալտ) յղկուած մի մեծ կոթող, որը իր չափերով (3,10 × 0,73 × 0,53 մ.) հանդիսանում է ցարդ յայտնի Ուրարտական կոթողներից ամենամեծը :

Այդ հազուագիւտ յուշարձանը վկայում է Մայր Տաճարի ստեղծումից աւելի քան մէկ հազարամեակ առաջ, Ս. Էջմիածնի շրջապատում, դեռ եւս Ուրարտական ժամանակաշրջանից գոյութիւն ունեցող մշակութային կեանքի կեդրոնի առկայութիւնը :

Վեհափառ Հայրապետը հաստատեց հընագէտ - ճարտարապետների առաջարկութիւնները, այն է .—

Ա.— Մայր Տաճարի նոր կառուցուելիք Աւագ Սեղանի մակերեսը պատել երկաթբետոնով, պահպանելով բեմի տակ պեղումների հետեւանքով ներկայիս առաջացած զետնափոր տարածութիւնը իր անցքերով եւ Ս. Սեղանի յետեւի կողմից (թանգարանից) յատուկ մուտք բանալ ընդհանուր դիտման համար, որպէս սրբավայր եւ պատմական յուշարձան :

Բ.— Ուրարտական որձաքար կոթող (ստելան) դուրս հանել իր տեղից եւ կանգնեցնել Ս. Էջմիածնի բակում մի յարմար տեղ, յատուկ պատուանդանի վըրայ, իբրեւ յուշարձան - կոթող :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

10 Ապրիլ, 1959

ԽՄԲ.— Հայրապ. Պատուիրակ Գերաշընորհ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան էջմիածնէն ստացած է այս պաշտօնական հաղորդագրութիւնը եւ մեզի ղրկած է հրատարակութեան համար :

ԲԱՆԱԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ վերջին տարիներու ընթացքին կարգ մը գըրողներ սկսան բացօրէն քննադատել իրենց գրչեղբայրները՝ Հայաստանի մէջ։

Տասնամեակներ շարունակ Հայաստանի լոյս ընծայած գիրքերը լուրջ քըննադատութեան առարկայ չէին կրնար դառնալ՝ բաւական է որ անոնք պատմէին ջրանցքի մը բացումը, գործարանի մը շինութիւնը կամ ... «դաշնակներու իմպերիալիստական գործունէութիւնը» ։ Մարքս – Լենինեան գրականութիւն կամ սոցիալիստական ռէալիզմ ։

Այս մտայնութեան դէմ ամէնէն աւելի պայքարեցաւ Գուրգէն Մահարի, որ հակառակ տարիքին եւ «լռութեան շրջան»ին՝ տակաւին չէ կորսնցուցած իր խիզախութիւնն ու կենսունակութիւնը ։

Բայց, վերջին թղթարերով ստացուած « Գրական Թերթ»ին մէջ հանդիպեցանք արտասովոր պատմութեան մը ։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի պաշտօնաթերթ « Պարտիական կեանք» ամսագրին մէջ Ա. Բզնունի բանագողութիւն մը երեւան հանած է ... 1956ին ։

« Պարտիական կեանք » ամսագիրը չենք ստանար ։

Այդ բանագողութեան հրապարակումէն երեք տարի յետոյ՝ Սուրէն Վահունի յօդուած մը գրելով կը պարզէ հարցին « մութ ծալքեր»ը ։

Խնդրոյ առարկայ անձը « Հայաստանի սովետական գրողների միութեան անդամ» Անդրանիկ Ցովսէփեանն է, որ 20 տարիէ ի վեր կոմունիստական «գրականութիւն» կը մշակէ ։

Երեք տարի առաջ, Ա. Ցովսէփեան հըրատարակած է ծաւալուն վէպ մը՝ « Առաւօտ» խորագիրով ։

Հայաստանի գրողները նախ զարմացած են՝ որ քանի տարուան Ա. Ցովսէփեանը յանկարծ փոխած է իր անունը եւ դարձած՝ Անդրանիկ Սեւադա ։

Շատ չանցած «Առաւօտ»ի հեղինակը հրաժարած է իր ծածկանունէն եւ կրկին դարձած՝ Ա. Ցովսէփեան ։

Ա. Բզնունի եւ Ս. Վահունի կը վկայեն թէ յիշեալ վէպը անարժէք է ։ Այսուհանդերձ՝ կան «յաջող» էջեր ։

Դժբախտութիւնը հոն է սակայն, որ « յաջող » այդ էջերը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ ... բառացի ընդօրինակութիւններ ։

Ահաւասիկ հատուած մը՝ առնուած Ա. Գոնչարի «Դրօշակիրներ » վէպէն ։

Ա. ԳՈՆՉԱՐ — «ԴՐՕՇԱԿԻՐՆԵՐ »

Թռչում ու թռչում են արեւով լուսաւորուած, հողմահար ու արեւահար, ստամոքսից ու տապից կոփուած դէմքերի շարքերը ։

Թռչում են փրակայի կողմից առաջին անգամ տեսնուած եւ արդէն տոյուէտ նրան հարազատ դէմքերը ...

... Վաշտ – վաշտի ետեւից անցնում է գունդը, թնդում, զրնգում է Փրակայի սալարկներից ...

Շարքերն արդէն լցուած են, նրանցից արդէն չի երեւում, թէ ինչ են նստել գնդին Պլացտարմը եւ կարմիր կազակների հովիտը, Ալպերը եւ հազարաւոր այլ մարդեր ։

Անցնում է նա զսպելով իր մեծ ցաւերն ու ուրախութիւնները, իր մէջ կրելով իր աներեւ երդումներն ու երազանքները ։

Միակուռ, փակ շարքով, ծածանուող դրօշի ներքոյ, դէմքով արեւին ... (էջ՝ 583 – 584) ։

Ա. ՍԵՒԱԴԱ — «ԱԹԱՐՕՏ »

Թռչում էին նրանք, թռչում արեւով լուսաւորուած, հողմահար, ստամոքսից ու տապից կոփուած մարդկանց շարքերը ...

Թռչում էին նրանց համար տոյուէտ հարազատ սիրելի դէմքերը ։

... Վաշտ վաշտի ետեւից անցնում էին ինտերնացիոնալ տիվիզիայի գնդերը, թնդում, զրնգում էր Մեղրու խճապատ ճանապարհը ։

Շարքերն արդէն լցուած են, համալրուած, նրանցից արդէն չի երեւում, թէ ինչ են նստել ինտերնացիոնալ տիվիզայի՝ «Չէզոք գօտին» Ալեքպոլը, Երեւանը Դարալագեազը, Զանգեզուրը ու այլ մարտերը ։

Անցնում է նա զսպելով իր մեծ ցաւերն ու ուրախութիւնները, իր մէջ կրելով իր աներեւ երդումներն ու երազանքները ։

Միակուռ, փակ շարքերով, ծածանուող կարմիր դրօշներով, քայլում են նրանք՝ դէմքով արեւին ... (էջ՝ 622 – 623) ։

Պարզ է, թէ Ա. Սեւադան կամ Ա.Ցովսէփեանը այս ձեւով յաջողած է լեցնել աւելի քան վեց հարիւր էջերէ բաղկացած իր վէպը՝ չմոռնալով կարգ մը « սըրբագրութիւն » ներ ընել ։

Փոխած է մարդոց եւ քաղաքներու անուններ ։

Բայց առած է ամբողջական հատուածներ՝ Ա. Նիկիտինի, Դ. Զաւրիեւի եւ հաւանաբար շատ ուրիշներու գործերէն, ինչպէս կը գրէ Ս. Վահունի ։

Այսպիսի չարաշահները հայերէն լեզուի մէջ բանագող կը կոչուին ։

Արեւելահայերը ունին նաեւ ուրիշ բառ մը, — գրագող ։

Հաշիւը նոյնն է ։

Անշուշտ պիտի մտածէք թէ խայտառակ այս պատմութենէն յետոյ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը համապատասխան որոշում մը առած պէտք է ըլլայ ։

Ոչ մէկ պատիժ սակայն ։

Անդրանիկ Ցովսէփեան շարունակած է « արտագրել » նոյն խանդով, «յառաջդիմական» նոյն ոգիով ...։

« Ստեղծագործութիւն » ները տպուած են եւ վճարուած ։

Վճարուած են նաեւ Հայպետհրատի խմբագիրները, սրբագրիչները, «գեղարուեստական խմբագիրները», «տեխնիկ խմբագիրները», «վերստուգող սրբագրիչներ»ը ...

Այսքա՛ն սրբագրիչ եւ խմբագիր, ու տակաւին քննադատներ ու «պարտիայ»ի քննիչներ .. բայց ոչ ոք համարձակած է արգելք հանդիսանալ Ա. Ցովսէփեանի բանագողութեանց հրատարակութեան ։

Տարբեր ձեւով կարելի չէ մտածել, երբ կը տեսնենք թէ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները սեփականացնող հասարակ այս ընդօրինակիչը շարունակած է փայլիլ, իբրեւ գրագէտ ։

« Առաւօտ » վէպէն երկու տարի յետոյ Ա. Ցովսէփեան (արդէն հրաժարած է Ա. Սեւադայէն) հրատարակած է պատմուածք մը՝ «Մահից առաջ» խորագիրով ։

Պատմուածքը տպուած է Հայպետհրատի «Արագած» տարեգիրքին մէջ (1958) ։

Պատմուածքին նիւթը թոքախտաւոր նկարիչի մը շուրջ հիւսուած է ։ Բայց պատճառ մը չէ ասիկա, որ Ա. Ցովսէփեան չյիշէ «դաշնակների ջարդերը» եւ ... Պալզաքը ։

Թերեւս մտածելով թէ Ֆրանսական գըրականութեան ծանօթ մարդիկ չկան « սոցիալիստական հասարակակարգ »ի մէջ, Ա. Ցովսէփեան այս անգամ բացած է Պալզաքի «Անյայտ գլուխ գործոց»ը եւ ընդօրինակած ։—

ՕՆՈՐԷ ՏԸ ՊԱԼԶԱՔ

Արուեստի խնդիրը բնութիւնը ընդօրինակելը չէ, այլ այն արտայայտելը ...

... Մի խօսքով կեանքի այն ծաղիկը, որ Ռաֆայէլն ու Տիցիանն է կարողացել բռնել ։

Ո՛վ բնութիւն, բնութի՜ւն, երբեւիցէ մէկը կարողացե՞լ է քեզ բռնել քո փախուստի միջոցին...

... Արեւը՝ տիեզերքի այդ աստուածային նկարիչը ...

... Տիցիանի՝ լոյսի այդ արքայի նըկարները ։

Նա աշխատում էր այնպիսի կրքոտ եռանդով, որ քրտինքը մարգարտանման ծածկեց նրա լերկ ճակատը ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստագէտը, եթէ ուզում է իսկական արուեստի գործ տալ, պարտաւոր է ընդօրինակի բնութիւնը, այլեւ արտայայտի այն ։

Թերեւս դուք կեանքի այն ծաղիկներից էք, որոնց միայն Ռաֆայէլն ու Տիցիանն են կարողացել շնչաւորել ...

Օ՛ հիասքանչ ու հրաշագործ բնութիւն, արդեօք եղե՞լ է մի երջանիկ, որ կարողանար բռնել քեզ քո փախուստի պահին..

... Տիեզերքի ամենամեծ, աստուածային նկարչի՝ արեւի ստեղծած բոլոր խաղերը ։

Ի՞նչ կ'անէր լոյսի արքայ Տիցիանը ։

Նկարում էր նա այնպիսի կրքոտութեամբ, որ մանրահատիկ հուլունքների պէս քրտինքը ծածկեց նրա լայն ճակատը ։

Պարզ է թէ այս տեսակէտէն Սեւադա-Ցովսէփեանի ժառանգութիւնը հետաքրքրական անսպառ նիւթ կը հայթայթէ ... հետաքրքրուողներուն ։ Ս. Վահունի այս կարծիքը կը յայտնէ՝ իր գաղափարակիցին գործերը կարդալէ ետք ։ Իսկ մենք՝ չենք տարակուսիր, երկու ցայտուն օրինակները կարդալէ, բաղդատել է արտագրելէ յետոյ ։

Այս բոլորին մէջ սակայն հետաքրքրականը այն չէ՝ թէ Ա. Ցովսէփեան ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ իբրեւ գրող, այլ այն՝ թէ բանագողի համբաւին տիրանալէ յետոյ յաջողած է մնալ Գրողներու Միութեան անդամ եւ շարունակած գրել ․ մանաւանդ՝ գրածները հրատարակել ։

Առաջին անգամը չէ որ կը հաստատուի անժխտելի իրողութիւն մը — Խորհրդային վարչակարգին ներքեւ, հետեւաբար՝ նաեւ Խորհրդային Հայաստանի մէջ, գըրուածը չէ որ արժէք մը պէտք է ունենայ, այլ՝ գրողը ։ Բաւական է, որ գրութեան մէջ յիշուին նաեւ... Դաշնակները ։

Ս. Գ.

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ

«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՐԱՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ» — «ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ » — «ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ա. Բ. ԵՒ Ե. ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ ։

●

Ինչո՞ւ համար Պետրոս Դուրեանի թախիծը ընդունիլ հայ հոգիին իբրեւ արտայայտութիւն եւ ուրիշ բանաստեղծներուն զլանալ այդ շնորհը եւ գեղեցկութիւնը ։ Եթէ իրաւ «Գրական յղացքը, գըրական հարազատ գոյաւորանքը» ու անոնցմով բեղնաւորուած աշխատանքն է, զոր կը փնտռէ Օշական, այն ատեն ցեղային հոգին չէ որ առաջին գծի վրայ պէտք է գայ ։

Հարիւր տարի առաջուան արտադրութիւններ, գրական մարզէն եւ անոնց հեղինակները, շատ հեշտութեամբ, վերլուծման կ'ենթարկէ Օշական Համապատկերին մէջ ։ Օրինակ Ալիշանի նուագներէն Տխրունին մէջ հռետորութիւն կը գտնէ, հետեւաբար «չափով ծանրատաղտուկ » ։ Անշուշտ կ'անդրադառնայ Լուսնկայն Գերեզմանաց Հայոց քերթուածին, նոյն հեղինակէն, որ սրտի աւելի մօտ պարզութիւն ունի ։ Այս եղանակը Օշականը ար[illegible] դատաստաններու կը տանի, մասնալով որ մէկ դարը բաւական երկար ժամանակաշրջան մըն է, մարդոց ըմբռնումները, քննադատական – վերլուծական եղանակները բարեշրջող եւ մեզ խստապահանջ դարձնող ։

Ահաւասիկ ուրիշ հակասութիւն մը ։

« Թէ՛ Վենետիկ, թէ Իզմիր՝ հակառակ իրենց շատ որոշ գրական արդիւնքներուն, դուրս կը մնան իմ հետաքրքրութիւններէն» ։

« Վենետիկ, ուր մեր ծիրանաւորները կը գրագին երբեմն գիրով ալ, Վենետիկ, ծնունդ առած է գրական որոշ իրագործումներու » ։

Օշականի գրական հետաքրքրութենէն դուրս կը մնայ Վենետիկ, որովհետեւ, կ'ըսէ ան Վանք մըն է ։ Միջնադարեան մեր գրականութիւնը, ասոր քնարերգական մասը, միսթիք կրօնաշունչ բանաստեղծութիւնը վանքերու ստուերներու մէջ չէ՞ որ կազմուած ու պաշտպանուած են ։ Ներսէս Շնորհալի, Նարեկացի յիշելու համար միայն այս երկու մատենագիրները, վանքերու աղօտ եւ պլպլացող լոյսերով ու տառապանքով երկնած են ։ Չեմ յիշեր միջնադարեան բազմաթիւ քնարահարները ։ Նարեկացիին մէջ ի՞նչ բան կայ ժողովուրդին հոգիէն արձագանգուած ։ Գալով Վենետիկին, արդ ի՛նչ թեթեւութեամբ ստորագնահատել այս Վանքին եւ Միաբանութեան, նոյնը նաեւ Վիեննայի կատարած դերը մեր մատենագրութեան, բանահիւսութեան եւ Թարգմանչական գըրականութեան մէջ ։ Եւ այս բոլորը հարստութիւնը չէ՞ն կազմեր Արեւմտահայ գրականութեան պատմութեան, որ միեւնոյն ատեն իմացականութեան ալ պատմութիւնն է ։

Մտքի եւ տրամաբանութեան ի՞նչ հակասութիւն նաեւ, երբ քանի մը էջ անդին, Օշականի գրչէն կ'ելլէ հետեւեալ գաղափարը ․ «1850ին Փարիզը, մանաւանդ Վենետիկը տիրական կեդրոններն են արեւմտահայ գրական յղացքը կազմաւորող» ։ Եթէ գրական յղացքի մը կեդրոնն է Վենետիկ, ինչո՞ւ մերժել անոր իրաւունքը եւ զլանալ անոր տեղը Արեւմտահայ Գըրականութեան պատմութեան մէջ ։ Որովհետեւ Վա՞նք մըն է ան...։ Օշականի Համապատկերը մեր ձեռքէն կ'իյնայ, երբ կը կարդանք, որ Վենետիկը, Մխիթարեան Միաբանութիւնը ըսելու համար, « Արեւմտահայ գրականութիւնը ենթարկուած է Մխիթարեան յղացքին, որ, քաղցր ու որոշ բարիք, մէկ, նոյնիսկ մէկուկէս դար, դարձեալ որոշ ու բացարձակ չարիք մըն է ուրիշ բայց աւելի բախտորոշ կէս դարու մը վրայ, Արեւմտահայ Գրականութիւնը հիւծող » ։

Դարձեալ հակասութիւն՝ երբ քիչ մը վարը (էջ 69) Օշական կը գրէ «Ու պարտաւոր եմ յայտարարել որ իմ ծրագրէն դուրս է կշիռ զարնել նպաստը, բարիքը, զոր մեծ Սեբաստացիին Միաբանութիւնը բերած է մեր հասարակութեան բազմատեսակ կարիքներու գոհացումին ։ Ատիկա հատորներու վայել վաստակ մըն է ինքնին » ։ Ո՞ր Օշականին հաւատալ ։

Բարեբախտաբար «ճշմարիտ արկածախնդրութիւն» կ'որակէ Օշական իր դատելու կերպը ։ Կարելի չէ՞ր գրականութեան պատմութեան հարազատ տուեալներով փնտռտուքի ելլել եւ մէկ դարու իմացական երկունքը փորձաքարի զարնել ։ Ինչո՞ւ անտեսել մանաւանդ ժամանակին կատարած դերը, երբ մեզմէ անկախ պատճառներով, կը շինէ ան իր ոստայնը ։ Ամէն ժամանակ իր տուրքը տալու կոչուած է ։ Քաներորդ դարու առաջին յիսնամեակին, զինուած այդ դարուն բոլոր իմացական վաստակներով եւ փորձառութիւններով, փորձելու եւ ստորագնահատելու եկել մեր Ե. եւ ԺԲ. դարերուն մըշուշի մէջ կորսուած մատենագիրներուն գործը, Օշականի մը վայել արկածախնդրութիւն է միայն ։ Նոյնիսկ կրօնաշունչ մեր մատենագրութեան մէջ ինչո՞ւ չգտնել, կամ գտնել չուզել «Հարազատը, հայեցին, մարդկայինը, մնայունը», ու որակելու համար այդ դարերէն մեզի հասած իմացական ժառանգութիւնը «միայն ու միայն հասարակ տեղիք, մեկնողական բաջազանք, աղօթքներու անհատնում, միօրինակ տեղատարափ » ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(4 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն կը տեսնենք, որ երկու Գերմանիա պահելու ռուսական որոշման պատճառները ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել: Իմ կարծիքով, բացատրութիւնը հետեւեալն է: Նախ՝ հանդարտութիւն կը պարտադրուի Արեւելեան Գերմանիոյ, եւ իր մէջ կը մեռցուի օրին մէկը Արեւմտեան Գերմանիոյ միանալու յոյսը: Իսկ միւս կողմէ, բոլոր Գերմանացիներուն աչքին «խայտառակուած» կ'ըլլայ Ատենաուէրի պետութիւնը, որովհետեւ «փատըւած» կ'ըլլայ թէ Ատենաուէրի քաղաքականութիւնը անելի մատնուած է եւ ծառայած է միայն՝ Գերմանիան երկուքի բաժնելու:

Երկու – Գերմանիաներու ռուսական քաղաքականութիւնը, անշուշտ, յենուած է իրենց ռազմական ուժին վրայ: Ռազմականօրէն չեն կրնար դուրս հանուիլ Արեւելեան Գերմանիայէն: Բայց ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար մտածել, թէ միայն Ռուսերու զինուորական ուժն է Գերմանիոյ վերամիացման արգելք հանդիսացողը:

Ըստ իս, իրականութիւնը այն է, որ բազմաթիւ եւ բազմապիսի պատճառներով, ըլլայ Արեւելեան, ըլլայ Արեւմտեան Եւրոպայի ու նաեւ Գերմանիոյ մէջ, շատեր կ'ուզեն որ Գերմանիա բաժանուած մնայ: Պատճառը միայն այն չէ, որ Հիթլերի յիշատակը տակաւին թարմ է Եւրոպայի մէջ, եւ Լոնտոնի, Փարիզի, նոյնիսկ Պոնի, ինչպէս նաեւ Վարշաւիոյ ու Մոսկուայի մէջ գոյութիւն ունի վերամիացած Գերմանիոյ մը առթած վախը:

Պէտք է նկատի ունենալ այն իրողութիւնը, որ Գերմանիոյ պարտութենէն ու նացիներու կառավարութեան անկումէն ի վեր, 14 տարուան ընթացքին, երկու Գերմանիաները իրարմէ անջատ աճեցան: Ռ. Միութիւնը՝ իր կողմէն, Արեւմտեան Դաշնակիցները՝ իրենց կողմէն, ուժեղ եւ հակամարտ շահեր ստեղծեցին երկու Գերմանիաներուն մէջ:

Կարելի է վստահաբար խորհիլ, որ անցեալ Նոյեմբերին երկու Գերմանիա պահելու մասին Խրուշչեւի տուած որոշումը հետեւանքն է Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ մէջ ծագած շարժումներուն: Արդարեւ, 1955-ին Ռուսերը համաձայն էին Գերմանիոյ միացման, բայց իրենց կարծիքը փոխեցին՝ վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ ծագած ապստամբական շարժումներէն վերջ: Այս շարժումները համոզեցին Կրեմլինը, որ եթէ ամուր չբռնէ Արեւելեան Գերմանիան, արբանեակ բոլոր երկիրները մէկիկ – մէկիկ պիտի բաժնուին Ռ. Միութենէն:

Այս բոլորին հետ զուգահեռաբար, Արեւմուտքի մէջ ալ դէպքեր պատահեցան, որոնք կը ձգտէին միեւնոյն նպատակին. այսինքն՝ Գերմանիան երկուքի բաժնուած վիճակի մէջ պահելու: Այս դէպքերէն մէկը՝ Միացեալ Եւրոպա մը ստեղծելու շարժումն է, որ կը ձգտի տնտեսապէս եւ նոյնիսկ քաղաքականապէս Արեւմտեան Գերմանիան միացնել Արեւմտեան Եւրոպային: Եւրոպայի մէջ այս շարժումը տնտեսական շատ մեծ կենսունակութիւն ցոյց կուտայ: Եւ պատճառներ կան խորհելու, որ քաղաքական տեսակէտէն ալ, երկրորդ սերունդին մօտ շատ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ:

Բայց Արեւմտեան Եւրոպայի այս միութենէն ներս տեղ չկայ Արեւելեան Գերմանիոյ համար, որ նոյնիսկ եթէ համայնավար չըլլայ, ծայրայեղ ձախակողմեան պիտի ըլլայ: Ուշ թէ պատահմունքի, այլ տրամաբանական հաշիւներու հետեւանքով է, որ Եւրոպական շարժման ղեկավարները այնքան ալ ոգեւորուած չեն Գերմանիոյ վերամիացման հարցով: Իրենց սրտին խորքը նոյնիսկ հակառակ են այդ բանին:

Եւ վերջապէս, կայ Ատլանտեան Ուխտը, որ կը յենի արեւմտ. Գերմանիոյ եւ դաշնակից բանակներուն վրայ: Տրուած ըլլալով, որ Արեւմտ. բոլոր Դաշնակիցներուն համար Ատլ. Ուխտը կը հանդիսանայ իրենց ինքնապաշտպանութեան կենսական պարիսպը, բնական է որ հակառակին Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ այժմ գոյութիւն ունեցող ռազմական կազմակերպութիւնը քայքայելու ձգտող որեւէ կարգադրութեան: Այս պատճառով ալ, կարելի է ըսել, թէ երկու Գերմանիաներ պահելու Խրուշչեւեան քաղաքականութիւնը նպաստաւոր արձագանգ կը գտնէ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Գերմանիոյ վերամիացումը այժմ աննպատակայարմար նկատուած ըլլալուն համար է, որ Պերլինը դարձած է նոր եւ առանձնայատուկ հարց մը, որուն լուծում մը գտնելն ալ դարձած է անհրաժեշտ:

Իմ կարծիքով, Արեւմտեան Պերլինի ապագան կարելի չէ ապահովել միայն կրկնելով, որ տեղի պիտի չտանք: Արեւմուտքը անկասկած կրնայ խորհրդային պլոքիւսէ փրկել Արեւմտեան Պերլինը, կրնայ նաեւ պատերազմի սպառնալիք ընել եթէ այդ պլոքիւսը գործադրուի: Բայց պէտք չէ մոռնալ, որ Արեւմտեան Պերլինի ապահովութիւնը միայն զինուորական միջոցներով կարելի չէ պաշտպանել: Զայն կարելի է պաշտպանել արտաքին յարձակման կամ պլոքիւսի դէմ, բայց կարելի չէ պաշտպանել ներքին տնտեսական պատերազմի եւ յուսալքման դէմ, մանաւանդ երբ որոշապէս յայտնի ըլլայ ժողովուրդին համար, թէ իրերու այս կացութիւնը տակաւին շատ երկար կրնայ տեւել:

Համոզուած եմ, թէ արեւմտեան Պերլինի ապագան ապահովելու համար անհրաժեշտ է նոր սքաքի fuo մը հաստատել: Խրուշչեւ կ'ըսէ թէ ներկայ գոյավիճակը ժամանակավրէպ է. Արեւմուտքն ալ Պերլինի ներկայ գոյավիճակը անգոհացուցիչ կը գտնէ: Հետեւաբար Արեւմուտքին կը մնայ առաջարկել Խրուշչեւի, որ նոր գոյավիճակ մը որոշուի, ըստ որուն Արեւմտեան Պերլինի ազատութիւնը պիտի ապահովուի միջազգային հսկողութեան ներքեւ գտնուող արեւմտեան բանակներու ներկայութեամբ:

Նոր գոյավիճակի մը հաստատումը անհրաժեշտ է, որովհետեւ նախկին հաստատողները իրենց մտքէն չէին անցըներ որ իրերու կացութիւնը այսքան երկար պիտի տեւէ եւ գերմանական երկու պետութիւններ պիտի ստեղծուին՝ երկուքի բաժնուած Պերլինով մը, որ կը գտնուի այդ պետութիւններէն մէկուն սրտին վրայ: Նոր համաձայնագիրը կրնայ նքընչուիլ Վատիկանի եւ Իտալական պետութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող համաձայնութենէն: Վատիկանն ալ հաստատուած է Իտալիոյ մայրաքաղաք Հռոմի սրտին վրայ, բայց այնքան մանրամասնօրէն ճշդուած են Վատիկանի եւ Իտալիոյ փոխյարաբերութիւնները, որ խնդիր չի ծագիր որեւէ մէկ առեն:

Անշուշտ չենք գիտեր թէ Ռ. Միութիւնը պիտի ընդունի՞ այսպիսի լուծում մը: Բայց արտաքին նշանները բոլորովին անբարեյոյս չեն. Խրուշչեւ, Պերլինի առընչութեամբ ՄԱԿի խօսքը բրած էր. ընդունած էր նաեւ թէ Արեւմուտքը իրաւունքներ եւ պարտաւորութիւններ ունի Պերլինի մէջ. չէր մերժած նաեւ Պերլինի մէջ արեւմտեան բանակներու գոյութեան իրաւունքը:

Փոխադարձ համաձայնութիւն մը շահաւոր է երկու կողմերուն համար ալ: Ինչ կը վերաբերի Արեւմուտքին, ապահոված կ'ըլլայ արեւմտեան Պերլինցիներու հաւատքը, թէ իրենց կացութիւնը անյոյս չէ. արդ, այս ձեւի խնդիրներու մէջ յոյսն ու հաւատքը նոյնքան անհրաժեշտ են որքան ջրածին ռումբերը: Գալով Ռուսերուն, ապահոված կ'ըլլան աշխարհի երեսին երկու Գերմանիա պահելու իրենց փափաքը, եւ միաժամանակ, տէ Ֆաքթօ ճանչցուած կ'ըլլայ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը: Ասիկա իրենց համար անհրաժեշտ է՝ արբանեակ միւս երկիրներէն ներս անխախտ պահելու համար իրենց դիրքը:

Երկու կողմերէն ոչ մէկն ալ «յաղթական» եղած կ'ըլլայ: Իւրաքանչիւրը ազդեցութեան իր գօտին մէջ պահած կ'ըլլայ այն, ինչ որ այժմ ունի արդէն: Բայց գոնէ ձեռք ձգուած կ'ըլլայ օրինական, քաղաքական եւ բարոյական համաձայնութիւն մը, որ հիմնուած է կեանքի դժուարին իրողութիւններուն վրայ — այսինքն՝ դեռ երկար ատեն երկու Գերմանիա գոյութիւն պիտի ունենայ, բայց Պերլին մասնայատուկ ձեւով մը ապահովուած պիտի ըլլայ՝ այնքան ատեն որ Գերմանիա բաժնուած մնայ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅՈՒՍԱՁ»Ը

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մահ իմացեալ անմահութիւն է:

Ուրբաթ՝ 24 Ապրիլ: Միւթիւալիթէի մեծ սրահը լեցուած էր երկիւղած հասարակութեամբ մը, որ եկած էր իր տարեկան յարգանքն ընծայելու՝ Ապրիլեան նահատակներու անմահ յիշատակին:

Բեմին խորը, խորհրդաւոր լոյս ու շուքի մը մէջ, բեմի արիւնագոյն թաւշեայ կիսաբաց վարագոյրով շրջանակուած՝ սեւ պաստառ մը — Արարատը վեհափառ, արիւնաթաթախ տարածութեան մը վրայ կիսովին խոնարհած խաչ մը, թուական մը եւ հրամայական մը.— 1915, ՅԻՇԵՑԷ՛Ք:

Այդ պաստառը, տարիներէ ի վեր, Ապրիլեան բեմին լուռ եւ պատգամատու խորհրդանշանն է: Անոր ի տես, 1956 Ապրիլ 24ի վաղորդայնին, «Յառաջ»ի խմբագրապետին օրուան խօսքը՝ այժմ եւ միշտ ալ ի զօրու խօսքը եղաւ.

— «Տարին գոնէ մէկ անգամ թող մեռելները խօսին, զինակցութեան կոչ ուղղելով ողջերուն, իրենց ցարդուփուշուր ոսկորներով եւ փտացած աչքերով:

Թող անոնք տիրապետեն մեր սիրտերուն եւ միտքերուն վրայ, մեր իսկ բարիքին համար:

Մանաւանդ որ անոնք ոչ համրանք ունեցան, ոչ ալ գերեզման:

Ի վերջոյ ի՞նչ կ'արժեն մեր իմաստութեան մարգարէները, եթէ մեռելներու լեզուն ալ պիտի չհասկնանք:

Տարուան մնացեալ օրերը լիուլի կը բաւեն, հակաճառելու, տեսակէտ պարզելու, գաղափարական պայքար մղելու համար:

Գոնէ մէկ օր լռութիւն, ամէն տեղ...»:

1915, ՅԻՇԵՑԷ՛Ք:

×

Այս տարի Սգահանդէսին նախաձեռնութիւնն ստանձնած էր Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը: Առաջադրութիւնն ունէր համազգային եւ համերաշխ ըմբռնումով մը ոգեկոչել միլիոնը անց մեր նահատակները, վստահ որ գոնէ անոնց յիշատակին առջեւ՝ կիրքերը կը մարին եւ կը լռեն քաղաքական անպարտները:

Զ. Ռ. Մ.ը, հարազատ աւանդապահը նահատակաց խորհուրդին, ի սէր որոնուած համերաշխութեան, ի պատասխան Ռազմիկներու Միութեան ցանկութեան, տուած էր իր համաձայնութիւնը՝ Ռազմիկներու Միութեան թողլով նախաձեռնութեան պատիւը:

Ընդհակառակն, Ռազմիկներու Միութեան նոյն ցանկութիւնը յայտնող հրաւէրին ի պատասխան, ուրիշ Միութիւն մը, ի վերջոյ չուզեց կամ չկրցաւ տէր կենալ իր սկզբնական յանձնառութեան: Եւ գտնուեցան մարդեր որ իրենց հաւանութիւնը յայտնելէ եւ մասնակցութիւնը խոստանալէ ետք, յետս կոչեցին իրենց խոստումը առարկելով որ իրենց սեփական կարծիքն ունին Ապրիլ 24ի մասին: Որպէս թէ մեր մեռելներուն գերագոյն զոհողութիւնը կարելի ըլլար քաղաքական տեսակէտներու հիմ ծառայեցնել:

Մեծաւորին քաղաքական շահերուն օրուան պատեհապաշտութեան վրայ կարծիք կաղապարելով, քառասուն անգամ կարծիք փոխելէ ետք, կը յաւակնին դեռ անձնական կարծիքի մասին խօսք ընել: Սրբապղծութեան վարժ այս մարդիկը, պաշտօնական սգատօնէն քանի մը օր առաջ, կատարեցին «իրենց»... տօնը:

Միւթիւալիթէի մէջ ներկաներու խուռն բազմութիւնը արժանի պատասխանը եղաւ ամէն անոնց, որոնք Ապրիլեան նուիրական եղեռնին մէջ անգամ՝ քաղաքական շահագործում մը կը հետապնդեն:

×

Առաջին բեմ հրաւիրուողը եւ խօսք առնողն եղաւ Գեր. Ամատունի.—«Կ'առարկեն մեզի թէ կառչած ենք սգահանդէսներու, բայց ոգեկոչել մեր նահատակներու յիշատակը նուիրական իրաւունք մըն է եւ մեր բարոյական պարտականութիւնը»:

Վերապատուելի Գ. Սիսլեան յիշեց թէ հայ ժողովուրդը չունի 'ոչ լացի պատ, ո՛չ յուշարձան, բայց ան իր սրտին մէջ կը պահէ իր նահատակներու յիշատակը, Զարդարեաններու, Վարուժաններու, Սիամանթոներու, Զոհրապներու եւ աւելի քան մէկ միլիոն մեռելներու յիշատակը:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Պ. Բարգէն Գավէզ, (ԽՄԲ.— ճառը պիտի հրատարակուի առանձին):

«ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ»

Թիֆլիսի մէջ կ'ապրին եւ կը ստեղծագործեն մեծ թիւով հայ գրողներ եւ արուեստագէտներ, որոնց մասին ցարդ ոչ մէկ ուսումնասիրութիւն հրատարակուած էր: Բայց Աշոտ Հայրապետեանի «Գրական եւ Թատերական դէմքեր» գիրքը կուգայ որոշ չափով լրացնել այս պակասը:

Այս գրքին մէջ զետեղուած յօդուածները նուիրուած են Ներսէն Թորգոմեանի, Բենիկ Սէյրանեանի, Յովհ. Կարայեանի, արուեստագէտներ՝ Ա. Բերոյեանի եւ Մարիամ Մոճոռեանի կեանքին ու գործին:

Գիրքը կը բացուի «Ներսէն Թորգոմեան» յօդուածով, ուր վերլուծուած են արձակագրին հիմնական գործերը: Քառասուն տարիէ ի վեր Թորգոմեան վէպ եւ պատմուածք կը գրէ, մեծ մասը՝ «սոցիալիստական արդիւնաբերութեան թեմայով...»:

Բենիկ Սէյրանեան Վրաստանի նոր գրողներու առաջին սերունդին կը պատկանի: Թէեւ բանաստեղծութիւններով մուտք գործած է գրական անդաստանը, բայց յետագային նուիրուած է արձակի եւ հրատարակած է պատմուածքներու բազմաթիւ հատորներ:

Յովհ. Կարայեան համեմատաբար շատ աւելի երիտասարդ է: 1948ին Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսաւ քերթուածներու իր առաջին հատորը՝ «Հայրենական»: 1956ին՝ երկրորդ գիրքը, «Ալացում»:

Համեմատաբար աւելի հետաքրքրական է Թիֆլիսի հայ արուեստագէտներուն նուիրուած բաժինը:

Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ կը գործէ Ստ. Շահումեան հայկական թատրոնը, որուն յարկին տակ հասունցած են Ա. Բերոյեան եւ Մ. Մոճոռեան:

Այս գիրքը գնահատուած է նաեւ Երեւանի մէջ:

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան նախագահը՝ Պ. Վահրամ Պարկիրճեան կարդաց Ֆրանսերէն ճառ մը: Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Նախկին Ռազմիկներու նախարարին ներկայացուցիչին, յարանուանութեանց պետերուն եւ Գերապայծառ Մարոլլոյի, որ իր ներկայութեամբ անգամ մը եւս ուզած էր յայտնել իր անկեղծ համակրանքը մարտիրոս ժողովուրդի մը:

Այսպ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց Զ. Ուխտերու Միութեան, որ «երկար տարիներէ ի վեր բացառիկ շուքով մը կ'ոգեկոչէր ազգային սուգի այս օրը, եւ որ այս տարի համաձայնեցաւ մեզի յանձնել իր այդ պարտականութիւնը»:

Պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդի տառապալից ճակատագրին, թափուած արեան հատուցումը՝ Մայիս 28ի կարճատեւ յաղթանակը, Սեւրի դաշնագիրը որ շուտով պիտի փոխարինուէր Լօզանի ամօթալի դաշնագրով: Բանախօսը թուելով հայ ժողովուրդին անհայրենիք վիճակը եւ դարերու ընթացքին կրած դժբախտութիւնները, անդրադարձաւ այսօրուան կացութեան: ժողովուրդին մէկ մասը իր հողին վրայ, միւսը ընդունուած հիւրընկալ երկիրներէ ներս, ուր չէն բոյներ կազմած է, եզրակացուց.— «Սիրելի հայրենակիցներ, դուք որ այնքան տառապեցաք մարմնով եւ հոգիով, շարունակեցէք հաւատալ ապագային: «Մարդը, ըսած է բանաստեղծը, աշխարհն է, իր վարպետը՝ տառապանքն է եւ ոչ ոք ինքզինք կը ճանչնայ լաւագոյնս՝ եթէ չէ տառապած»: Սրբեցէք ձեր արցունքները: «Լալ, հեկեկալ, աղօթել նոյնքան վատ է» կ'ըսէր Վինեի Գայլը»:

Ծերակուտական Պօվէ, որ կը ներկայացնէր նախկին ռազմիկներու նախարարը չեշտեց թէ նախարարը որքան ցաւած էր, որ չէր կրցած ներկայ ըլլալ այս սգահանդէսին, հակառակ իր հաստատ որոշումին: Պ. Պօվէ ապա յիշեց Ֆրանքօ-հայկական դարաւոր բարեկամութիւնը:

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկոպոս կատարեց հոգեհանգստեան արարողութիւնը եւ ժողովուրդը յոտնկայս երգեց Հայր Մեր:

Զինուորական նուագախումբէն զատ, այս Սգահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Արա Պարթեւեանի երգչախումբը, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Պ. Արտաշէս Գմբէթեան եւ Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէն Գալթայեան:

ՏՐԶ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄՈՆԿՈՄԸՐԻ Մոսկուա հասաւ, ուր երեք օր պիտի մնայ: Նախապէս, Այցընդունումի մասին խօսելով յայտարարած էր թէ զինուորականները քաղաքականութեամբ պէտք չէ զբաղին :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ողողումներուն պատճառով հարիւրաւոր ընտանիքները առանց ապաստանի մնացած են, մանաւանդ Սահէլի մէջ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատագր. ճակատը նոր ձախողութիւն մը եւս արձանագրեց մարոքեւալժերիական սահմանին վրայ. բազմաթիւ ըմբոստներ սպաննուեցան. մեծ թիւով գերիներ կան :

ՓԱՐԻԶԻ միջազգային 48րդ տօնավաճառը պիտի բացուի Ուրբաթ օր, Փորթ տը Վերսայ: 13.000 ցուցադրողներ պիտի ըլլան: Մինչեւ Մայիս 18 (տօնավաճառին վերջին օրը) չորս միլիոն այցելուներ կը սպասուին:

ՄԱՄՈՒԼԻ «Քոնթինանթալ» գործակալութեան համաձայն, Ս. Միութիւնը որոշած է Կովկասէն մահմետական «կամաւորներ» ղրկել Ալժերիա՝ Ազատագր. ճակատի կողքին կռուելու համար: Պիտի ղրկէ նաեւ չեխական զէնքեր :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ քաղաքացիական կռիւներու զոհերուն հատուցման յանձնախումբը պատրաստած է հողային, երկրագործական եւ անշարժ կալուածներու կրած վնասներու տեղեկագիրը : Պահանջուած հատուցումներու ընդհանուր գումարը կը բարձրանայ 237 միլիոն լ. ոսկիի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արաքսի, Սեդա, Արմիկ Զամալեան, Եղիա Թասլաքճեան, Թորոսեան եղբայրները եւ քոյրերը, իրենց ընտանիքներով, կը յայտնեն թէ այս Կիրակի (Մայիս 3), Փարիզի Ս. Հ. Մ. եկեղեցիին մէջ, Սուրբ պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց մօր, զոքանչ մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

Ողբ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԹԱՍԼԱՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թորոսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներն եւ համակիրները:

×

Այրի Տիկին Անիկ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան, Ժամկոչեան, ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, Աւետիս Աբրահամեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

×

Իր քոյրերուն եւ ընտանիքին փափաքին համաձայն այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝ ԱԶՆԻՒ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ (Ծնեալ Եարճանեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Լը Ֆոյի բանակումներուն արձանագրութիւնները բացուած են: Բանակավայրը կը գտնուի ծով ինը հարիւր մեթր բարձրութեան վրայ, Իզէրի մէջ: Հոգեւոր եւ հայկական տաքուկ մթնոլորտ: Ձեր զաւակները արձանագրելու համար դիմել վարչութեան՝

JEUNESSE ET ACTION
6, PLACE DE LA ROTONDE
ST. JEROME, MARSEILLE 13'
Հեռաձայն 62 85 10 եւ 48 51 88 Մարսէյլ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ - ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՉՈՒԱՐԹ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Մարսէյլ - Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին,

SALLE D'ATHÉNÉE
15, AVENUE DE LA VICTOIRE, NICE

Կը ներկայացուի կատակերգութիւն մը՝
ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

Կը բեմադրուի առաջին անգամ ըլլալով՝
ՀԱՅ ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ ՊՍԱԿ

Երգախառն պարեր ազգային տարազներով, մասնակցութեամբ ՀԱՄՈՅԻ (Քէ-մանչէ) եւ ՊԱՐՈՅՐԻ (թառ):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր եւ իր բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու կողմէ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ շրջանի լաւագոյն ընկերներէն Ազգին Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ, իր այրիկին Տիկին Մանուշ Շամիրեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, Սէն Լուի, Լա Փոմի եւ Վալպարէյլի ազնիւ հայրենակիցներուն որոնք՝ իրենց նուէրներով օժանդակեցին՝ «ծոմապահութեան օրուան» հանգանակութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Միքայէլ Եաւէր հազար ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի Արեւուշներուն Ազգին Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին, Մայիս երեքին, կէսօրէ ետք ժամը երեքին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ընկերուհի Ա. ՄԱՂԱՔԵԱՆ: Կը խօսի ընկերուհի Ա. ՍԻՄԼԵԱՆ (Կրընոպլէն):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մասնակցութեամբ երեք դպրոցներու աշակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Մուտքը ազատ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են :

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 13էն 14 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թրիւտէն 27-35:

ՅՈՒԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ :

ԿՈՒՋՈՒԻՆ

Retoucheuses et premières main d'atelier
Pour belle confection dame
Rose Couture
284, Rue Vaugirard, Paris

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Պ. Կակոյեանի սրահը:

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին: Անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ :

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի կողմէ :

3 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Կղերականներու սրահին մէջ,

32, RUE DANTON, KREMLIN-BICETRE

Կը ներկայացուի «ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ»

Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կաւափարենց» խումբին կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.—

ԵՐԳ՝ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Մ. Գաբաղէօզեան :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Օր. Շ. Յովհաննէսեան :

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԱՐ՝ Պ. Ա. եւ Օր. Պաղտասարեան :

Մուտք 200 ֆրանք :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Իջնել Փորթ տ'Իթալի, հանրակառք թիւ 185 եւ 147 եւ իջնել Րիւ Քոնվանսիոն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ (2 Մայիս) երեկոները ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քադէ: Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի հարցերու քննութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը, ուր ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը երեքին, ընկեր Շ. Խաչատուրեանի բնակարանը, հասցէ.— 7 Քէ Փիէր Ժէզ: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Ապրիլ 15էն 30 :

Galerie G. Mourgue
9, Ave. de l'Opéra

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, 9 Մայիս ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Պանէէօյի պարախումբը : Ճոխ պիւֆէ :

ORCHESTRE RICOS CRÉOLE BAND

Մուտք 500 ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 - 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր :

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանի մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, RUE THOUIN

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ ԳԵՐԱՅԱՐԳԵԼԻ ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՐԻՍ քաղաքապետ Պուրճ Համուտի ի Պէյրութ :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի ժամը 9.30ին՝ Սէն Ժերոմ, ժամը 10.45ին Մարսէյլ: Կը խօսի Վէր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ :

ՀԱՅԿ. ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգային ՄՈՒՐԱՏ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ :

Ի նպաստ իր որդեգրած սաներուն :

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նօայլ սինէմային մէջ :

39, Րիւ տը լ'Արպըր, Մարսէյլ :

Պիտի ցուցադրուի «ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ» եւ Վազգէն Ա. Կաթ.-ի Օծումը Էջմիածնի մէջ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս ամսուն վերջերը: Ուստի ամէն անոնք որոնք տակաւին տոմսակ ունին իրենց մօտ կը խնդրուի իրենցմէ, որ բարի ըլլան այդ տոմսակներուն փոխարժէքը ղրկել մեզի կամ եկեղեցւոյ քանթ չէք փոստային ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 15ը, որպէս զի կարենանք թիրաժը կատարել: Ու մեր հաշիւները փակել թիրաժէն առաջ :

Իսկ անոնք որոնք կը փափաքին տոմսակ գնել կրնան դիմել եկեղեցւոյ գրասենեակը :

ԵԿԵՂԵՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »